...ΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
1-100
Ἀριθ. εἰς 159
Ἐξ ἀγορᾶς
GRVER_00058

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΥΠΟ

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΡΟΣΣΙΟΥ

Δ. Φ., πρώην Γεν. Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων, Τακτ. Καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαιολογίας παρὰ τῷ Β. Ὀθωνείῳ Πανεπιστημείῳ, Ἑταίρου Ἀντεπιστέλλοντος τοῦ Β. Καταστήματος τῶν Γαλλιῶν καὶ τῶν ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Μονάχῳ Β. Ἀκαδημιῶν τῶν Ἐπιστημῶν, Τακτ. Ἑταίρου τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἑταιρίας δι' ἀρχαιολογικὴν ἀλληλογραφίαν, Ἑταίρου Ἐπιτίμου τῆς ἐν Λειψίᾳ Ἑλλην. Ἑταιρίας, κ.τ.λ.

» Ἐξὸν μοι τῶν ἐνδόξων τινὰς λαβεῖν ὑποθέσεων ἐπὶ τὴν
» οὐδὲν ἔχουσαν ἐπιφανὲς ἀρχαιολογίαν ἀπέκλινα».

ΔΙΑΝΟΜΗ ΠΡΩΤΗ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΧΡΙΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΕΚ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

1841.

(Πωλεῖται παρὰ Α. ΝΑΣΤ βιβλιοπώλῃ.)

Αρ Ε16 159

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤ. & ΕΠΙΣΤ.
ΚΕΝΤΡ. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Non enim de architectura sic scribitur, ut historiae aut poemata. - - Vocabula, ex artis propria necessitate concepta, inconsueto sermone objiciunt sensibus obscuritatem.

Vitruv. l. V. praef.

ΑΓΟΡΑΣΜΕΝΟ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
Ἀριθμός Εἰσαγωγῆς: 159
Ἡμερ)νία Εἰσαγωγῆς:
Ταξινομικὸς Ἀριθμός: 700

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΟΙΣ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙΣ

ΤΟΥ ΟΘΩΝΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΕΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΟΙΣ

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΚΑΘΗΓΗΤΑΙΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙΣ

ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΙΣ ΣΥΛΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙΣ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙ

ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΚΟΙΝΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΚΑΙ

ΑΔΕΛΦΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

Ὁ Συγγραφεύς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρὸς τοὺς συνδρομητὰς καὶ ἀναγνώστας.

Δεκαὲξ σχεδὸν μῆνες παρῆλθον, ἐξ ὅτου προανήγγειλα τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος βιβλίου, σκοπεύων τότε νὰ κάμω παρευθὺς καὶ ἔναρξιν τῆς τυπώσεως, καὶ νὰ ἀποπερατώσω ὅλον τὸ ἱστορικὸν μέρος (τὴν κυρίως Ἱςορίαν τῆς τέχνης) ἐπὶ 16 μέχρι 18 τυπογραφικῶν φύλλων. Ἀλλ' ἀνεβλήθη τὸ ἔργον πάλιν δι' ἀπρόβλεπτά τινα καὶ μὴ ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς θελήσεώς μου ἐμπόδια· καὶ ἐν τοσούτῳ ηὔξησεν ἡ χειρόγραφος ὕλη δι' ἀεὶ νέας ἐπεξεργασίας καὶ νέων προσθηκῶν. Τέλος πάντων ἤρξατο ἡ τύπωσις τὸν παρελθόντα Νοέμβριον· καὶ ἐπὶ καιρὸν διακοπεῖσα πάλιν δι' ἄλλων ἐργασιῶν τοῦ Β. Τυπογραφείου, ἢ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπηρεσίας μου, προεχώρησε μέχρι τοῦ τέλους τῆς τετάρτης ἐποχῆς τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης· ὥστε συνεπληρώθησαν ἤδη, ἕνεκα τῆς σημαντικῆς αὐξήσεως τῆς ὕλης, τὰ 16 φύλλα, ὅσα διὰ τῆς ἀγγελίας τοῦ βιβλιοπώλου ὑπεσχόμην εἰς τοὺς φιλομούσους συνδρομητάς. Ὅθεν ἔκρινα εὔλογον, πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐκδώσω μόνον τὸ ἤδη τυπωθὲν μέρος ὡς πρώτην διανομὴν (livraison)· καὶ ἐὰν ἴδω, ὅτι τὸ δοκίμιον τοῦτο ἀξιοῦται εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ δημοσίου, θὰ προσθέσω τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἱστορίας τῶν τεχνῶν (τὴν Τυῤῥηνικὴν, τὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ τὴν ἡνωμένην Ἑλληνορωμαϊκὴν τέχνην), καὶ σύντομον τεχνολογίαν, ἐν ὅλοις 12-14 φύλλα, χωρὶς τῶν πινάκων, ὥστε ὅλον τὸ σύγγραμμα θὰ ἀποτελῇ εὔογκον τόμον 32 περίπου φύλλων τυπογραφικῶν.

Ταῦτα πρὸς δικαιολογίαν μου ἕνεκα τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῆς πρώτης ὑποσχέσεώς μου. Οἱ ΚΚ. Συνδρομηταὶ βλέπουσιν ὅτι ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα οὐδαμῶς ζημιοῦνται, λαμβάνοντες τὸν ὁποῖον ὑπεσχόμην ἀριθμὸν φύλλων, βραδύτερα μὲν, ἀλλ' ὡριμώτερον ἐπεξεργασθέντα· τὸ δ' ἔτι ἐλλεῖπον θέλει συμπληρωθῇ διὰ τῆς δευτέρας διανομῆς, προστιθεμένης καὶ τῆς τεχνολογίας. Ὅθεν μένει καὶ διὰ τὴν πρώτην διανομὴν ἡ προσδιωρισμένη τιμὴ, δηλ. 7 δραχμαὶ διὰ τοὺς συνδρομητὰς, διὰ δὲ τοὺς μὴ συνδρομητὰς δραχμ. 8.

Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλίου ἠκολούθησα ἐν γένει τοῦ Κ. Ο. Μυλλέρου τὸ ἐγχειρίδιον (**Handbuch der Archäologie, 2 te Ausg Breslau 1835**), ὡς τὸ εὐμεθοδώτερον καὶ πληρέστερον ἐξ ὅσων ὑπάρχουσι. Διαφωνῶ δὲ πρὸς αὐτὸν οὐ μόνον κατὰ τὰς καθολικὰς ἰδέας ὡς πρὸς τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος μετάδοσιν τῆς τέχνης (ὅθεν καὶ ἤλλαξα τὴν τάξιν τῶν ἐθνῶν, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φυλῶν), ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, φερ' εἰπεῖν, περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν διαφόρων κλάδων τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι καὶ τῆς βαθμηδὸν ἀναπτύξεώς των. Διὰ ταῦτα οὐδαμοῦ ἐστάθην ἁπλοῦς μεταφραστὴς τοῦ ἀρχετύπου, ἀλλὰ προσέθηκα, ἀφήρεσα, μετέβαλον, διώρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θωσα κατά τε τὰς ἰδίας μου παρατηρήσεις καὶ κατὰ τὰς ἐρεύνας ἄλλων, οἷον τοῦ Θυρσίου, Ῥοσέττου, Γεράρδου καὶ Λετροννίου. Πολλὰς παραπομπὰς τοῦ Μυλλέρου παρέλιπον, διότι τὰ βιβλία, εἰς ἃ ἀναφέρονται, οὐδὲ ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι· ἀντ' αὐτῶν δὲ προσέθηκα πολλὰς νέας παραπομπὰς εἰς βιβλία ἐκδοθέντα μετὰ τὰ 1835, καὶ πολλὰς νέας μαρτυρίας τῶν παλαιῶν συγγραφέων, ἀναφέρων μάλιστα ἐκ τούτων τὰς σπουδαιοτέρας αὐτολεξεὶ, πρὸς μείζονα εὐκολίαν τῶν σπουδαζόντων. Ὥστε πέποιθα ὅτι εἰς ὅλον τὸ σύγγραμμά μου δὲν ὑπάρχει παράγραφος, ὅστις δὲν ἐτροποποιήθη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ ὅτι μόλις εὑρίσκεται ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη πρότασις αὐτολεξεὶ μεθερμηνευθεῖσα.

Εἰς τὸ λεκτικὸν ἐτόλμησα, καίτοι ἀλλογενὴς τὴν γλῶσσαν, οὐκ ὀλίγους νεωτερισμοὺς, τοὺς μὲν ἐξ ἀνάγκης, τοὺς δὲ ἐκ προαιρέσεως. Ἐκ μὲν ἀνάγκης, διότι, κατὰ τὸν Βιτρούβιον (βιβλ. Ε΄. προοίμ.): « οὐχ « οὕτω γράφομεν περὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς ἂν οἱ ἱστορίας ἢ ποιήματα « συντάττοντες· ἀλλὰ καινοφανῆ ὀνόματα, κατὰ τὰς οἰκείας τῆς τέχνης « χρείας συντεθειμένα, τῷ ἀσυνήθει τοῦ λόγου ἐμποδὼν γίνεται τῇ ἐν« νοίᾳ. » Ὅθεν ἠναγκάσθην καὶ ἐγὼ νὰ συνάξω ὅσον ἐδυνάμην ἐκ τῶν παλαιῶν συγγραφέων ἑκατέρας γλώσσης καὶ νὰ εἰσαγάγω πάλιν τοὺς τεχνικοὺς ὅρους· ἐὰν δέ που ἔλειπον τοιοῦτοι, νὰ πλάσω νέους. Ἐκ προαιρέσεως δὲ, διότι φρονῶ ὅτι ὀφείλομεν, μάλιστα εἰς συγγράμματα ἐπιστημονικὰ, νὰ πλησιάζωμεν ὅσον ἔνεστι πρὸς τὸν ἀρχαῖον τύπον τῆς θαυμαστῆς ταύτης γλώσσης, οὐ μόνον εἰς τὰς καθ' ἕκαστα ὀνομασίας καὶ λέξεις, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν. Δὲν ἀμφιβάλλω μὲν ποσῶς, ὅτι ὑπ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἐπόψεις πολλάκις καὶ ἐσφάλην, διότι

« ἔργμασιν ἐν χαλεποῖς πᾶσιν ἁδεῖν χαλεπόν· »

τὰ δὲ πλεῖστα ἐλπίζω ὅτι κατώρθωσα· ἀλλὰ περὶ τούτου περιμένω τὴν εὐμενῆ κρίσιν τῶν εἰδημόνων.

Ἀθήνησι, 25 Μαΐου 1841.

Α. Ρ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

ΟΡΙΣΜΟΣ, ΕΚΤΑΣΙΣ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

Ά. ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Ὁρισμός.

§. 1. *Ἡ Ἀρχαιολογία* εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἥτις *λέγει* 1
τὰ ἀρχαῖα, ἥτις δίδωσι *λόγον* περὶ τῶν *ἀρχαίων* ἤγουν τῶν *ἀρχαιοτήτων*. Κατὰ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως λοιπὸν ἡ ἀρχαιολογία π. χ. τινὸς ἔθνους ἔπρεπε νὰ συμπεριλαμβάνῃ τὴν ἐντελῆ γνῶσιν ὅλης τῆς ἀρχαιότητός του, ἤγουν τὴν ἀρχαίαν πολιτικήν του ἱςορίαν (res gestae, cognitio rerum), τὴν γνῶσιν τῆς γραμματείας του (historia literaria), τὴν ἐξήγησιν τῆς θρησκείας καὶ μυθολογίας του (res sacrae), τὴν περιγραφὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν νόμων του (antiquitates juris publici), τὴν κατάστασιν τῆς τέχνης, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου του, τὴν διήγησιν τῶν οἰκιακῶν διατάξεων καὶ ἐθίμων του, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. Εἰς ταύτην τὴν εὐρυτέραν καὶ γενικωτέραν σημασίαν, ὡς ἱστορικὴν καὶ διηγηματικὴν πραγματείαν περιλαμβάνουσαν πρὸς τῇ πολιτικῇ ἔθνους τινὸς ἱστορίᾳ καὶ τὰ λοιπὰ παῤ αὐτῷ μνήμης ἄξια, ἰδίως τὰ παμπάλαια καὶ μυθώδη, ἐξελάμβανον οἱ παλαιοὶ τῆς ἀρχαιολογίας τὸ ὄνομα.

Οἱ δὲ νεώτεροι φιλολόγοι ἔδωκαν εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαιο- 2
λογίας ἄλλην στενωτέραν σημασίαν, προσδιορίσαντες αὐτὸ διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱστορίας τῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὡραίων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(εἰκαστικῶν) τεχνῶν, καὶ τῶν εἴτε σωζομένων εἴτε ἐκ διηγήσεως μόνον γνωριζομένων ἀξιολόγων τεχνουργημάτων. Ἡ χρῆσις αὕτη εἶναι μὲν αὐθαίρετος, καὶ ἐναντία εἰς τὸ παράδειγμα αὐτῶν τῶν παλαιῶν· ἀλλὰ παρεδέχθησαν αὐτὴν πάντα τὰ νεώτερα ἔθνη, ὅθεν, διὰ τὸ ὅσον ἔνεστιν ὁμοιόμορφον τῶν ἐπιστημονικῶν ὁρισμῶν, τὴν παραδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς. Ἐπαγγελλόμενοι λοιπὸν τὴν *ἀρχαιολογίαν τῶν τεχνῶν*, ἐννοοῦμεν ἱστορικὴν σύνοψιν τῆς γενέσεως, ἀναπτύξεως, προόδου καὶ πτώσεως τῆς τέχνης παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὁμο[ῦ] μετὰ σημειώσεων περὶ τῶν ἀξιολογωτέρων τεχνιτῶν καὶ τῶν διαπρεπεστέρων ἢ ἄλλως πως μνήμης ἀξίων τεχνουργημάτων. Ἀλλὰ τίνα ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα τὴν *τέχνην*;

1. **Πλάτων Ἱππίᾳ Μείζ.** σ. **285**: «Περὶ τῶν γενεῶν, ὦ Σώκρατες, τῶν » τε ἡρώων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν κατοικίσεων, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἐκτίσθησαν » αἱ πόλεις, καὶ συλλήβδην πάσης τῆς ἀρχαιολογίας ἥδιστα ἀκροῶνται ». **Παρομοίως Διόδ. ὁ Σικελ.** 1, 4 « τὰς πρὸ τῶν Τρωϊκῶν πράξεις καὶ μυθολο- » γίας » ὀνομάζει « τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολογίας. » **Πρβ.** Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως τὴν Ῥωμαϊκὴν, καὶ Φλαυΐου Ἰωσήπου τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀρχαιολογίαν.

2. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος ἀρχαιολογία παρὰ τοῖς νεωτέροις πρβ Champollion-Figeac, Archéologie p. 4. Siebenkees, Hdb. der Archäol. 1. C. F. Petersen Einl. in d. Stud d. Archäol. S. 1-5. Ἴδε καὶ E. Gerhard, Grundz. d. Archäol. (in Hyperb. Röm. Studien. 1. Th. S. 5 καὶ 20), ὅστις θέλει νὰ διαιρῆται ἡ ἀρχαιολογία εἰς τρία μέρη, τὴν γνῶσιν τῆς θρησκείας, τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, καὶ τὴν σύνοψιν τῶν τεχνουργημάτων. Τὴν δὲ γνῶσιν τῶν πολιτευμάτων καὶ νόμων, τῆς δημοσίου οἰκονομίας, τῶν στρατιωτικῶν διατάξεων κ. ἑ. ὀνομάζουσιν οἱ νεώτεροι κυρίως ἀρχαιότητας (antiquitates, Alterthumskunde).

Τέχνη (*ars*).

1 §. 2. ***Τέχνη*** (ἀπὸ τοῦ *τέκω, τίκτω*, ὅθεν *τέκτων*· πρβ. *τύκω, τύχω, τεύχω*) δηλοῖ κατὰ τὸ ἔτυμόν της γένεσίν τινα, ποίησιν, κατασκευὴν, ἀπεργασίαν, δημιουργίαν, ἐργαζομένην καὶ ἐνεργοῦσαν καθ' ὡρισμένους τινὰς κανόνας καὶ πρός τινα σκοπόν. Διὰ ταῦτα καὶ πᾶσαι αἱ βάναυσοι δημιουργίαι ὀνομάζονται τέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χναι. Ἐνταῦθα δὲ χαίρειν ἐῶντες τὰς βαναύσους τέχνας ἢ χει- 2
ροτεχνίας, τὰς ἀτεχνῶς χρειώδεις καὶ ταῖς τοῦ καθημερινοῦ βίου ἀνάγκαις καὶ ἀπαιτήσεσιν ὑπηρετικάς, ἐκλαμβάνομεν τὴν τέχνην εἰς ὑψηλοτέραν τινὰ ἔννοιαν, ὡς *ἐλευθέραν τοῦ νοὸς δημιουργίαν*, ἥτις, διὰ νὰ γίνηται αἰσθητῶς καταληπτή, ἐνδύεται ἐξωτερικὰς καὶ σωματικὰς μορφάς· ἤτοι ἄλλως εἰπεῖν, ἥτις τὰ ἰδανικὰ πλάσματά της, διὰ τῆς συνεργείας βαναύσων τεχνῶν, ἀποτυποῖ εἰς αἰσθητὰς ὕλας, διὰ νὰ πίπτωσιν ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις.

1. Τὸ Γερμανικὸν ὄνομα τῆς τέχνης, Kunst, δηλοῖ δύναμίν τινα ἢ ἱκανότητα, ἀπὸ τοῦ ῥήματος können (δύναμαι, ἱκανός εἰμι)· ἢ γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην, ἀπὸ τοῦ kennen (γιγνώσκω, ἐπίσταμαι).

2. Διὰ νὰ γίνηται αἰσθητῶς καταληπτή, ἐλέχθη ἐπίτηδες, οὐχὶ δὲ μόνον ὁρατῶς· ἐπειδὴ τινὲς τῶν τεχνῶν, ὡς εὐθὺς θὰ ἴδωμεν, ἐνεργοῦσι καὶ εἰς ἄλλας παρὰ τὴν ὅρασιν αἰσθήσεις, π. χ. ἡ ᾠδὴ καὶ ἡ σύμπασα μουσικὴ εἰς τὴν ἀκοήν.

Διάφοροι ἐλευθέριοι τέχναι (artes liberales).

§. 3. Ἡ ἐλευθέρα ἐκείνη δημιουργία τοῦ νοὸς φανεροῦται 1
μὲν καὶ εἰς ἄλλας τέχνας κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ διὰ μέσων διαφόρων· διὰ μὲν τῆς φωνῆς, ὡς *εὐγλωττία* ἢ *ῥητορικὴ* 2
(eloquentia), καί, συμπαραλαμβάνουσα τὸ μέτρον καὶ τὸν ῥυθμόν, ὡς *ποίησις* (τέχναι λογοποιητικαὶ ἢ λαλοῦσαι, redende Künste)· διὰ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῶν ἤχων, ὡς *μουσική*· διὰ δὲ τῶν καθ' ὡρισμένους ῥυθμοὺς κινήσεων τοῦ σώματος, ὡς *γυμναστικὴ* καὶ *ὄρχησις* (*ὀρχηστική*, *παντόμιμος ὄρχησις*)· ἢ ὁμοῦ διὰ λόγων, ᾠδῶν καὶ μιμητικῆς ὀρχήσεως, ὡς *δραματικὴ τέχνη* (*τραγῳδία καὶ κωμῳδία*), καὶ εἴ τινές εἰσιν ἄλλαι συγγενεῖς τῶν εἰρημένων τέχναι, αἵτινες πᾶσαι κοινὸν σκοπὸν ἔχουσαι τὴν ἔκφρασιν ἢ μιμητικὴν παράστασιν διανοίας τινός, συναριθμοῦνται μὲν μετὰ τῶν δημιουργικῶν καὶ ὡραίων τεχνῶν, καλοῦνται δὲ ἐλευθέριοι τέχναι, ἅτε πρέπουσαι τοῖς ἐλευθερίως πεπαιδευ- 3
μένοις. Ἀλλ' οὔτε ἡ θεωρία, οὔτε ἡ ἱστορία τῶν τεχνῶν τού-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

των εἶναι ἀντικείμενον τῆς ἀρχαιολογίας, ἀναφέρονται δὲ ἐνταῦθα μόνον διὰ τὸ συγγενές.

2. Ταύτας σχεδὸν τὰς τέχνας ἐννοεῖ ὁ Πλάτων ὑπὸ τὴν προσηγορίαν τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, Ἱππίᾳ μείζ. σελ. 286 καὶ ἀλλαχοῦ.

Κοινὸν γνώρισμα ὅλων τῶν εἰρημένων τεχνῶν εἶναι τὸ μιμητικὸν, κατὰ τὸν Ἀριστ. Ποιητ. 1. « Ἐποποιΐα δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳ» δία καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη καὶ κιθαριστικῆς, » πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον ». Καὶ παρακάτω περὶ τῆς συγγενείας αὐτῶν πρὸς τὰς κυρίως εἰκαστικὰς τέχνας; « Ὥσπερ καὶ χρώμασι καὶ » σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ » δὲ διὰ συνηθείας), ἕτεροι δὲ τῇ φωνῇ· οὕτω κἂν ταῖς εἰρημέναις τέχναις ἅπα» σαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ καὶ λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ κ. ἑ. » Πρβ. περὶ συγγενείας τῶν λαλουσῶν τεχνῶν πρὸς τὰς εἰδωλοποιητικὰς Πλούτ. πότερον Ἀθηναῖοι κ. ἑ. 3: « Ὁ Σιμωνίδης τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σι» ωπῶσαν προσαγορεύει, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν ». Περὶ τῆς μουσικῆς Πλάτ. Νόμ. 2, σ. 668. c.: « Τοῦτό γε πᾶς ἂν ὁμολογοῖ πε» ρὶ τῆς μουσικῆς, ὅτι πάντα τὰ περὶ αὐτὴν ἐστὶ ποιήματα μίμησίς τε » καὶ ἀπεικασία ». Περὶ δὲ τῆς ὀρχηστικῆς Λουκ. π. ὀρχήσ. 35: « Οὐκ » ἀπήλλακται δὲ καὶ γραφικῆς καὶ πλαστικῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ταύταις εὐρυθμίαν » μάλιστα μιμουμένη φαίνεται, ὡς μηδὲν ἀμείνω μήτε Φειδίαν αὐτῆς, μήτε Ἀ» πελλῆν εἶναι δοκεῖν ». — Περὶ δὲ μιμήσεως ἐν γένει πρβ. ἔτι Πλάτ. Πολ. 10, σ. 602, κ. ἑ. Ἐπινομ. σ. 975. d.

3. Artes ἢ doctrinae liberales. Πρβ. Cic. de Invent. 1,25. De Orat. 3, 32. Plin. 35,36,8: Hujus (Παμφίλου) auctoritate effectum est, ut pueri ingenui ante omnia graphicen, hoc est picturam in buxo, docerentur, recipereturque ars ea in primum gradum *liberalium*.

Ἀντικείμενα τῆς ἀρχαιολογίας.

1 §. 4. Περιορίζεται δὲ ἡ ἀρχαιολογία εἰς μίαν τριάδα τε-
χνῶν, αἵτινες ἀποτυποῦσαι τὰ νοητὰ ἢ τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἰδανι-
κὰ δημιουργήματά των εἰς ἀψύχους ὕλας, δύνανται ὑπὲρ πᾶσαν
ἄλλην νὰ προσαγορεύωνται προσφυῶς *δημιουργικαὶ* ἢ κατὰ
τὸν Πλάτωνα *εἰκαστικαὶ* (*εἰδωλοποιητικαὶ*) καὶ *μιμητικαὶ τέ-*
2 *χναι*. Ἄλλο χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι, ὅτι διὰ μόνης τῆς
3 ὁράσεως κινοῦσι καὶ ἐκπληροῦσι τὴν φαντασίαν ἡμῶν. Αἱ τρεῖς
αὗται τέχναι εἶναι ἡ *οἰκοδομητικὴ* ἢ *ἀρχιτεκτονική*· ἡ *γραφικὴ*
ἢ *ζωγραφία*· καὶ ἡ *πλαστικὴ* ἢ *ἀνδριαντοποιΐα*· ἡ δὲ ἱστορία

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτῶν καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀρχαιο-
λογίας. Αἱ δὲ βάναυσοι χειροτεχνίαι (*ἡ τεκτονικὴ*) συμπερι- 4
λαμβάνονται εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν μόνον καθ' ὅσον ὑπηρετοῦσιν ὡς ὄργανα εἰς τὰς εἰρημένας εἰκαστικὰς τέχνας, ἕνεκα τῆς αἰσθητῆς ἀποτυπώσεως τῶν ἰδανικῶν πλασμάτων των· ἢ καθ' ὅσον δανείζονται παρ' αὐτῶν ἰδέας καὶ σχήματα διὰ νὰ καλλωπίζωσι καὶ ἐπικοσμῶσι τὰ ἴδιά των δημιουργήματα· ἢ τέλος, καθ' ὅσον ἡ γνῶσίς των ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ὀρθὴν κατάληψιν καὶ ἐξήγησιν γραφικῶν ἢ πλαστικῶν ἔργων.

1. Δημιουργικαὶ τέχναι, bildende Künste. — **Εἰκαστικαὶ τέχναι**, **Πλάτ. Νόμ.** 2, σ. 667. d. : « τῇ τῶν ὁμοίων ἐργασίᾳ, ὅσαι τέχναι εἰ» καστικαί». — **Μιμητικὴ τέχνη**, αὐτόθ. σ. 668. a. — Ὁ αὐτὸς πάλιν Σοφιστ. σ. 235-236, μεταχειρίζεται ὡς γενικώτερον τὸ ὄνομα εἰδωλοποιητικὴ (εἰδωλοποιϊκή, εἰδωλουργική), ὑποδιαιρεῖ δὲ ταύτην εἰς τὴν ἀτεχνῶς τῆς φύσεως μιμητικήν, « ὁπόταν κατὰ τὰς τοῦ παραδείγματος ξυμ» μετρίας τις ἐν μήκει καὶ βάθει καὶ πλάτει, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι χρώματα ἀπο» διδοὺς τὰ προσήκοντα ἑκάστοις, τὴν τοῦ μιμήματος γένεσιν ἀπεργάζηται », ἥνπερ καλεῖ εἰκαστικήν, καὶ εἰς τὴν κατ' ὀπτικοὺς κανόνας, διὰ τὸ μακρόθεν δεῖν ὁρᾶσθαι (« διὰ τὴν ἐκ καλοῦ θέαν»), φαντάσματα μᾶλλον ἢ σύμμετρα μιμήματα ἀπεργαζομένην, ἥνπερ φανταστικὴν προσαγορεύει. **Πρβ. Πολιτ.** 10, σ. 598. c.

2. Διὰ νὰ ἔχῃ τις ὀρθὴν κρίσιν περὶ τεχνουργημάτων, ἀπαιτεῖται γύμνασις καὶ ἕξις τοῦ ὀρθῶς ὁρᾷν. Πρβ. τὸ ῥητὸν τοῦ Novalis, II, S. 127: Der Maler malt eigentlich mit dem Auge; seine Kunst ist die Kunst regelmässig und schön zu sehen. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων ἐθεώρει ἤδη (**Πολ.** 6, σ. 484. d.) ὡς κύριον ἔργον τοῦ ζωγράφου τὸ « εἰς τὸ ἀληθέστατον ἀποβλέπειν, κἀκεῖσε ἀεὶ ἀνα» φέρειν τε καὶ θεᾶσθαι ὡς οἷόν τε ἀκριβέστατα ,, .

4. Τεκτονικὴν καλοῦμεν ἐνταῦθα, ἐν ἐλλείψει ἄλλης γενικῆς προσηγορίας, τὰς κατά τι μετεχούσας τῆς τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν φύσεως χειροτεχνίας, οἷον τὴν ξυλουργικήν, τὴν κεραμευτικήν, τὴν χαλκευτικήν, τὴν λιθουργικήν.

Ἀφορισμοὶ περὶ φύσεως καὶ συγγενείας τῶν ὡραίων τεχνῶν συλλήβδην.

§. 5. Μολονότι ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς θεωρίας τῶν ὡ- 1
ραίων τεχνῶν (§. 3) καὶ τῶν ἀμοιβαίων πρὸς ἀλλήλας σχέσεων καὶ βαθμῶν συγγενείας δι' ὧν συνέχονται, κυρίως δὲν ἀνήκει εἰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν ἀρχαιολογίαν, ἅτε ἐπιστήμην καθαρῶς ἱστορικὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν αἰσθητικὴν ὡς μέρος τῆς φιλοσοφίας, μολαταῦτα προσθέτομεν, πρὸς σαφεστέραν κατάληψιν τῆς φύσεως τῶν κυρίως εἰκαστικῶν τεχνῶν, ἔτι ἀφοριστικάς τινας καὶ αὐτοσχεδίους παρατηρήσεις.

2 Αἱ μὲν τῶν εἰρημένων τεχνῶν, ὅσαι τὰ νοούμενα παρ' αὐτῶν πλάσματα (τὰς ἰδέας) ἀμυδρῶς μόνον καὶ τρόπον τινὰ αἰνιγματωδῶς ἐκφράζουσιν, ἐπαρκοῦνται πρὸς τοῦτο εἰς *μαθηματικὰς ἀναλογίας*· αἱ δὲ, ὅσων τὰ νοήματα εἶναι πλέον διωρισμένα καὶ εὐκρινῆ καὶ ὡσὰν ἀτομικὰ, δανείζονται μορφὰς καὶ τύπους παρὰ τῆς ὑψηλοτέρας, πλέον ἀνεπτυγμένης, ἢ, βραχέως εἰπεῖν, τῆς *ὀργανικῆς φύσεως*. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι, ἐπειδὴ ὁ νοῦς εἶναι κύριος τῶν μαθηματικῶν ἀναλογιῶν, καὶ ἐλευθέρως διαχειρίζεται καὶ διευθετεῖ αὐτὰς, ἡ δημιουργοῦσα φαντασία εἰς ἐκείνας τὰς τέχνας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι ἧττον περιωρισμένη καὶ ἐλευθερωτέρα, ἐν ᾧ αὗται μᾶλλον ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἐνυπαρχουσῶν
3 εἰς τὴν φύσιν μορφῶν, ἅσπερ μιμοῦνται. Τοῦ μὲν πρώτου εἴδους τέχναι εἶναι ἡ *ῥυθμικὴ*, ἡ *μουσικὴ*, ἡ *ἀρχιτεκτονικὴ*· τοῦ δὲ ἑτέρου ἡ *γραφικὴ* καὶ *πλαστική*. Ἡ ῥυθμικὴ μετρεῖ τόνους καὶ σωμάτων κινήσεις (χρονικὰ καὶ τοπικὰ μεγέθη καὶ διαστήματα), καὶ γίνεται οὕτως ἡ κοινὴ βάσις τῆς *μετρικῆς*, τῆς *μουσικῆς* καὶ τῆς *ὀρχηστικῆς*· καὶ ἡ *ἀρχιτεκτονικὴ*, βάσιν ἔχουσα τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς εὐρυθμίας εἰς τὴν ἁρμονικὴν σύνθεσιν τῶν διαφόρων γεωμετρικῶν σχημάτων· ἀλλὰ τέλος καὶ αὐτὴ ἡ *γραφική* τε καὶ *πλαστικὴ* φυλάττουσιν εἰς τὰ πλάσματά των μαθηματικούς τινας κανόνας καὶ εὔ-
4 ρυθμόν τινα ἁρμονίαν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ μέρους ἡ *ὀρχηστικὴ* π. χ., καίτοι θεμελιουμένη ἐπὶ τῆς ῥυθμικῆς, βάλλει εἰς κίνησιν ἔμψυχα σώματα, καὶ ὑπάγεται ἑπομένως κατὰ τοῦτο οὐχ ἧττον εἰς τοὺς νόμους τῆς ὀργανικῆς φύσεως· καὶ ἡ *ἀρχιτεκτονικὴ*, καίτοι οὐσιωδῶς μαθηματικὴ οὖσα, δανειζομένη ὅμως καὶ αὐτὴ στολισμοὺς, σχήματα καὶ μορφὰς οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀψύχου ἢ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς τῶν φυτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐμψύχου ἢ ζωϊκῆς φύσεως, γίνεται οὕτως καὶ εἰδωλοποιϊκὴ τέχνη. Ὥστε πᾶσαι αἱ τέχναι αὗται συνέχονται πανταχόθεν ὡσὰν δίκτυον, καὶ ἐξαρτῶνται ἡ μία ἐκ τῆς ἄλλης.

3. Ἡ ῥυθμικὴ διακοσμεῖ μήκη καὶ βραχύτητας (Πλάτ. Πολιτ. 3, σ. 400. c.) καὶ ἡ ἁρμονία μετρεῖ φθόγγους, ἤχους καὶ συμφωνίας (αὐτόθ. 7, σ. 531. a).-- Ῥυθμοῦ δὲ καὶ ἁρμονίας πλήρης εἶναι πᾶσα τέχνη. αὐτόθ. σ. 401. a. «Ἔστι » δέ που πλήρης μὲν γραφικὴ αὐτῶν, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη δημιουρ- » γία· πλήρης δὲ ὑφαντικὴ καὶ ποικιλία, καὶ οἰκοδομία, καὶ πᾶσα αὖ ἡ » τῶν ἄλλων σκευῶν ἐργασία».

Περὶ γραφικῆς καὶ πλαστικῆς Plin. 35,36,8: Ipse (Πάμφιλος ὁ ζωγράφος) primus in pictura omnibus literis eruditus, praecipue arithmetice et geometrice, sine quibus negabat artem perfici posse.

Ἀμοιβαῖαι σχέσεις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, πλαστικῆς καὶ γραφικῆς. -- Σκοπὸς καὶ οὐσία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

§. 6. Ἀνατιθέντες δὲ, ὡς εἴπομεν, τὴν περαιτέρω ἀνάπτυ- 1
ξιν τῶν τοιούτων θεωριῶν εἰς τὴν αἰσθητικὴν, ἐπανερχόμεθα εἰς
τὰς τρεῖς τέχνας, αἵτινες εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀρχαιολο-
γίας. Ἐκ τούτων οὖν ἡ μὲν *ἀρχιτεκτονικὴ* ἐπιστηρίζεται μᾶλ-
λον εἰς *μαθηματικοὺς κανόνας* καὶ εἰς *γεωμετρικὰ σχήματα*,
αἱ δὲ ἕτεραι δύο προτίθενται μᾶλλον τὴν *μίμησιν τῆς ὀργανι-
κῆς φύσεως*. Ἐκτὸς δὲ τούτου διαφέρουσιν ἔτι οὐσιωδῶς καὶ 2
κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι *πρακτικὴ* τέχνη
καὶ βιωφελέσι σκοποῖς ὑπηρετική· πλὴν ἐξαιρεῖται ἐκ τοῦ τα-
πεινοῦ ὁμίλου τῶν βαναύσων χειροτεχνιῶν, καὶ ἀναβιβάζεται
εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τάξιν τῶν δημιουργικῶν καὶ εἰκαστικῶν
τεχνῶν, καθόσον δὲν ὑποτάσσεται μόνον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς
ἀνάγκης καὶ τὰς χρείας τοῦ βίου, ἀλλ᾽ ἱκανοποιοῦσα καὶ ἐκπλη-
ροῦσα τὰς ἀνάγκας ταύτας, προτίθεται ἔτι ὑψηλότερόν τι, ἐκ-
φράζουσα ἐν ταὐτῷ εἰς τὰ ποιήματά της ἀφῃρημένην τινὰ διά-
νοιαν, ἰδέαν τινὰ προσφυῆ καὶ συγγενῆ μετὰ τοῦ πρακτικοῦ ἢ
χρειώδους σκοποῦ ἑκάστης οἰκοδομῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀποβλέπει οὐ-μόνον εἰς τὸ χρήσιμον (utilitas), ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ χαρίεν (venustas) καὶ ἀξιοπρεπὲς (dignitas). Cic. de Orat. 3,46: Columnae et templa et porticus sustinent: tamen habent non plus utilitatis quam dignitatis. Capitolii fastigium illud et ceterarum aedium non venustas, sed necessitas ipsa fabricata est. Nam quum esset habita ratio, quemadmodum ex utraque tecti parte aqua delaberetur; utilitatem templi fastigii dignitas consecuta est: ut, etiamsi in coelo statueretur, ubi imber esse non posset, nullam sine fastigio dignitatem habiturum fuisse videatur. — Ἄλλην ἰδέαν ἐκφράζει π. χ. οὐρανομήκης Γοτθικὴ ἐκκλησία, ὡς οἶκος θεοῦ, καὶ ἄλλην ὑπόγαιος Αἰγυπτιακὴ σύριγξ, ὡς κατοικία νεκρῶν.

Σχέσις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς πρὸς τὰς εἰκονοποιοὺς τέχνας.

1 §. 7. Διὰ νὰ ἐπιτυγχάνῃ δὲ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ σκοποῦ
τούτου, προσκαλεῖ τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων δύο τεχνῶν, τῆς
2 *γραφικῆς* καὶ τῆς *πλαστικῆς*. Αἱ τέχναι αὗται καθ' ἑαυτὰς οὐ-
δένα ἔχουσι χρειώδη ἢ πρακτικὸν σκοπόν, προτίθενται δὲ μόνην
τὴν *ἐκπλήρωσιν τῆς ἐμφύτου τῷ ἀνθρώπῳ αἰσθήσεως τοῦ κα-
λοῦ* (*κάλλους*), καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι μέν, ἢ τοὐλάχιστον φαί-
νονται ὅτι εἶναι, ὑψηλότεραι, ἐλευθεριώτεραι καὶ εὐγενέστεραι
τῆς οἰκοδομητικῆς· ἀλλὰ ὡς τοιαῦται, οὖσαι ἄπρακτοι, ἐὰν ἔ-
μενον καθ' ἑαυτὰς μεμονωμέναι, δὲν ἤθελον ἔχειν οὐδὲ ὕπαρξιν,
οὔτε ἤθελον εὑρεῖν ὑποδοχὴν καὶ ἐμψύχωσιν παρὰ τῶν ἀνθρώ-
πων· ὅθεν προσδέονται μάλιστα ἄλλης τέχνης προστάτιδος, μεθ'
ἧς ἡνωμέναι καὶ ἥτινι βοηθοῦσαι καὶ ὑπηρετοῦσαι νὰ ἔρχωνται
εἰς οὐσίαν, ὥστε νὰ δύνωνται νὰ ἀναπτύσσωνται, καὶ νὰ ἐπιτυγ-
3 χάνωσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν. Ἡ δὲ *προστάτις* αὕτη τέχνη εἶναι
ἡ *ἀρχιτεκτονική*, ἥτις τοιουτοτρόπως ἀποδεικνύεται ἡ ἡγεμὼν
καὶ βασιλὶς τῆς τριάδος τῶν δημιουργικῶν ἢ εἰκαστικῶν τεχνῶν.
Ἡ ἀρχιτεκτονική, ἀνεγείρουσα οἰκοδομήματα καὶ ἄλλα κατα-
σκευάσματα, προσδιορίζει τίνι τρόπῳ καὶ κατὰ τί αἱ ἀδελφαὶ
αὐτῆς τέχναι νὰ συνεργάζωνται πρὸς τελειοποίησιν καὶ ἐπικό-
4 σμησιν αὐτῶν. Τοιοῦτος ἦν ὁ ἐξαρχῆς σύνδεσμος τῶν τριῶν τε-
χνῶν· ὕστερον δὲ ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφικὴ ἀφέθησαν μὲν κα-
τά τι τῆς ὑποδουλώσεως ταύτης καὶ ἀπηλευθερώθησαν· ἀλλ' ὁ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόταν, ἀπομακρυνόμεναι λίαν τῆς προστάτιδος, βούλωνται νὰ ἔχωσιν ἰδίαν καὶ ἀνεξάρτητον ὕπαρξιν, εὐκόλως ἐξοκέλλουσιν εἰς πλάνην, καὶ ἀναγκάζονται νὰ ἐπανέρχωνται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐκείνης. — Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεώς των. Δεῖ δὲ προσθεῖναι ἔτι τινὰ περὶ τῆς οὐσίας τῶν δύο κυρίως εἰδωλοποιητικῶν τεχνῶν, καὶ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐνεργοῦσι.

2. Πᾶσαν μὴ ἀμέσως χρειώδη ἢ πρακτικὴν τέχνην ἢ ἐπιστήμην ἐκάλουν οἱ Ῥωμαῖοι παιδιάν, παίγνιον, ludum, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα (ludus literarum, Liv. 3,44).

3. Ἐντεῦθεν ἔχει καὶ ὁ ἀρχιτέκτων (Baumeister) τὸ ὄνομά του, διότι ἄρχει τῶν λοιπῶν τεκτόνων. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι εἰδήμων καὶ ἄλλων πολλῶν ἐπιστημῶν, καὶ μάλιστα τῶν δύο εἰδωλοποιϊκῶν τεχνῶν, καὶ νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν οὐσίαν, τὰς δυνάμεις, τὰ μέσα καὶ τὰ ὅριά των. Vitr. 1, 1, 1: Architectura est scientia pluribus disciplinis et variis eruditionibus ornata, cujus judicio probantur omnia quae ab ceteris artibus perficiuntur opera. Ea nascitur ex fabrica (πρακτικῆς τεχνουργίας) et ratiocinatione (λογισμοῦ, φιλοσόφου θεωρίας). καὶ αὐτόθι §. 3: eum (architectum) et ingeniosum esse oportet, et ad disciplinas docilem; neque enim ingenium sine disciplina aut disciplina sine ingenio perfectum artificem potest efficere.

4. Ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφικὴ ἀνεπτύχθησαν πανταχοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ εἰς τὴν ἐπικόσμησιν τῶν ναῶν καὶ ἄλλων δημοσίων οἰκοδομημάτων. — Ἔργον τῆς γραφικῆς εἶναι νὰ στολίζῃ τοὺς τοίχους καὶ ἄλλα ἐμβαδὰ τῶν οἰκοδομῶν μὲ γραφάς· καὶ ἐὰν ὕστερον ἠθέλησε νὰ ζωγραφήσῃ καὶ πίνακας κινητοὺς (tabulas), ἀναγκάζεται ὅμως νὰ καταφεύγῃ πάλιν εἰς τὰ οἰκοδομήματα, διὰ νὰ τοποθετῇ αὐτοὺς ἐπὶ τῶν τοίχων. Παρομοίως ἡ πλαστικὴ εἰργάζετο κυρίως ἀγάλματα καὶ πρόστυπα ζῶα εἰς τοὺς ναούς, ἅπερ ἑπομένως ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν ἀνάλογον πρὸς τὸ οἰκοδόμημα μέγεθος. — Ἀποπλάνησις τῆς ἀνδριαντοποιΐας εἶναι π. χ. ἡ ποίησις ὑπερόγκων κολοσσῶν, εἴτε ἐν τοῖς ναοῖς, εἴτε καὶ ἐν ὑπαίθρῳ, οἵτινες ἐκτρέπονται πάσης συμμέτρου ἀναλογίας πρὸς τὰ μεγέθη τῶν περιεστώτων οἰκοδομημάτων (πρβ. περὶ τοῦ Ὀλυμπιάσι Διὸς Στράβ. 8, c. 171 Τχν.)· μολονότι ἡ ἀποπλάνησις αὕτη ἤρξατο σχεδὸν ὁμοῦ μετὰ τῆς τέχνης (εἰς τὴν Αἴγυπτον), καὶ ἐν μέρει προὐκαλέσθη ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Οὐσία, μέσα καὶ ὅρια τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς γραφικῆς.

§. 8. Ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφικὴ κοινὴν μὲν ἔχουσι τὴν μίμησιν ὀργανικῶν μορφῶν, διαφέρουσι δὲ κατὰ τὰ μέσα καὶ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2 τρόπον τῆς ἀπεργασίας. Ἡ μὲν πλαστικὴ παριστάνει σωματι-
κῶς αὐτὰς τὰς ὀργανικὰς μορφάς, ἐκτυποῦσα αὐτὰς εἰς διαφό-
3 ρους ὕλας· ἡ δὲ γραφικὴ διὰ γραμμῶν, διὰ φωτὸς καὶ σκιᾶς ἐπὶ
ὁμαλοῦ ἐμβαδοῦ ἀπεργάζεται μόνον ὄψιν τινὰ ἢ φάντασμα (ἀ-
παυγήν, ἀπαύγασμα) τῶν σωμάτων, καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνει τοῦ
σκοπουμένου, καθότι ἡ ὅρασις ἡμῶν ἀντιλαμβάνεται σωματικῶν
μορφῶν μόνον διὰ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς.

1. Φιλόστρ. Εἰκόν προοιμ. σ. 3. (ἐκδ. Ἰακωβσίου): «Βασανίζοντι δὲ » τὴν γένεσιν τῆς τέχνης, μίμησις μὲν εὕρημα πρεσβύτατον, καὶ ξυγγενέστατον » τῇ φύσει. Εὗρον δὲ αὐτὴν σοφοὶ ἄνδρες, τὸ μὲν ζωγραφίαν, τὸ δὲ πλαστικὴν « φήσαντες. Καὶ πλαστικῆς μὲν πολλὰ εἴδη· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πλάττειν, καὶ ἡ » ἐν χαλκῷ μίμησις, καὶ οἱ ξέοντες τὴν λυγδίνην ἢ τὴν Παρίαν λίθον, καὶ ὁ ἐ- » λέφας, καὶ νὴ Δία ἡ γλυφική. πλαστική. Ζωγραφία δὲ ξυμβέβληται μὲν ἐκ » χρωμάτων, πράττει δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείω σοφίζεται ἀπὸ τούτου » γε ἑνὸς ὄντος, ἢ ἀπὸ τῶν πολλῶν ἑτέρα τέχνη. Σκιάν τε γὰρ ἀποφαίνει, καὶ βλέμ- » μα γιγνώσκει, ἄλλο μὲν τοῦ μεμηνότος, ἄλλο δὲ τοῦ ἀλγοῦντος ἢ χαίροντος » κ. ἑ.»

2. Τὴν πλαστικὴν ἐννοεῖ ὁ Πλάτ. Σοφιστ. σ. 235 d. (ἴδ. §. 4. 1): «κατὰ » τὰς τοῦ παραδείγματος ξυμμετρίας ἐν μήκει καὶ βάθει καὶ πλάτει».

3. Διὰ τοῦτο φανταστικὴν ἐκάλεσεν αὐτὴν ὁ Πλάτ. αὐτ. σ. 236.

Χρῆσις χρωμάτων.

1 §. 9. Ποικίλον *χρωματισμόν*, εἴτε διὰ τῶν *φυσικῶν χρω-
μάτων*, εἴτε διὰ *συμβολικῶν* τινων (couleurs conventionnelles),
ἐπιδέχονται ἀμφοτέρων τούτων τῶν τεχνῶν τὰ δημιουργήματα.
2 Τὰ μὲν φυσικὰ *χρώματα* μεταχειρίζονται, ὁπόταν προτίθωνται
ἐντελῆ μίμησιν καὶ ἀληθῆ ἀπεικασίαν τῶν φυσικῶν παραδειγμά-
3 των· ἄλλοτε δὲ προτιμῶσι *συμβολικὰ χρώματα*, αἰνιττόμεναι
μόνον δι' αὐτῶν τὰ τοῦ φυσικοῦ παραδείγματος ἀληθῆ καὶ ποι-
4 κίλα χρώματα. Πολλάκις δὲ καὶ ἀρκοῦνται ἑνὶ μόνον χρώματι,
ἰδίως ἡ πλαστική, παρομοίως δὲ καὶ ἡ γραφικὴ (*μονοχρώματα*
5 ἢ *μονόχρωμα ἔργα*). Τεχνούργημα πάντη ἄχρωμον δὲν δύναται
νὰ ὑπάρχῃ· ἐπειδὴ καὶ ὁ λευκὸς λίθος καὶ ὁ χαλκὸς καὶ ὁποια-
δήποτε ἄλλη ὕλη ἔχει φυσικόν τι χρῶμα. Διὰ ταῦτα εἶναι καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάταιος ἡ χρωματοφοβία τῶν νεωτέρων, ἥτις ἐγεννήθη ἐξ ἐσφαλ-
μένων αἰσθητικῶν θεωρημάτων. — Κατ' ἐξοχὴν δὲ, καὶ κατὰ μείζο- 6
να ἔκτασιν παρὰ εἰς τὴν πλαστικὴν, ἀνήκει ἡ χρῆσις τῶν χρω-
μάτων εἰς τὴν γραφικὴν, ἥτις μεταχειριζομένη ποικίλα καὶ ὅσον
ἔνεστι μιμηλὰ τῆς φύσεως χρώματα παύει τοῦ νὰ ἦναι ἁπλῶς
γραφὶς, *σκιαγραφία* ἢ *ἰχνογραφία*, καὶ γίνεται ἀληθῶς *ζω-
γραφική*.

1. Οἱ νεώτεροι ἐνόμιζον μὲν ἕως πρὸ οὐ πολλοῦ, ὅτι τῆς πλαστικῆς τὰ ἔργα δὲν ἦσαν ἐπιδεκτικὰ χρωματισμοῦ· ἀλλὰ πρὸ μιᾶς σχεδὸν γενεᾶς ἤρχισαν οἱ ἀρχαιολόγοι τε καὶ τεχνῖται δι' ἀκριβεστέρων παρατηρήσεων νὰ πείθωνται, ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ πολλάκις ἔδιδον ποικίλον χρωματισμὸν εἰς τὰ πλαστικὰ ἔργα· νέαι δὲ ἀνακαλύψεις σχεδὸν ὁσημέραι ἐπιβεβαιοῦσι τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ τέχνη εἰς τὸν μεσαιῶνα διεποίκιλλε καὶ ἐζωγράφει τὰ δημιουργήματά της, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ μυρίων εἰκόνων καὶ ἄλλων ἀναθημάτων, εἴτε ξυλίνων εἴτε λιθίνων, εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας ἐκκλησίας· π. χ. ἐν Βενετίᾳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἁ. Ἰωάννου καὶ Παύλου εἶναι ὁ ἀνδριὰς ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ Στένου (1413) διὰ παντὸς ἐζωγραφημένος· καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Sta Maria dei Frari ἔχει ἡ λιθίνη εἰκὼν τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Τρόνου (περὶ τὰ τέλη τῆς 15 ἑκατονταετηρίδος) ἐσθῆτα μεγάλοις ἄνθεσι διηνθισμένην. Πρβ. *G Semper*, über bemalte Architectur und Plastik bei den Alten. Altona 1834. 8. *F. Kugler*, über die Polychromie und ihre Grænzen. B. 1835. 4. Ἐν μέρει δὲ καὶ *M. Letronne*, sur l' emploi de la peinture historique murale. P. 1836. 8. *R. Wiegmann*, die Malerei der Alten. Hannover 1836. 8.

2. Ὅτι ὁ Πλάτων καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς πλαστικῆς μίμησιν ἐθεώρει τὰ χρώματα ὡς ἀναγκαῖα καὶ οὐσιώδη, μαρτυρεῖ σαφέστατα Σοφιστ. σ. 235. d. (ἴδ. § 4. σημ. 1). Σχεδὸν δὲ πανταχοῦ, ὅπου περὶ μιμήσεως γίνεται λόγος, συνδυάζει καὶ συνάπτει σχήματα καὶ χρώματα, π. χ. Νόμ. 2, σ. 669. α.: « εἴ τις ἀγνοεῖ τῶν μεμιμημένων ὅ,τι ποτέ ἐστιν ἕκαστον τῶν σωμάτων, ἆρ' ἄν » ποτε τό γε ὀρθῶς εἰργασμένον αὐτῶν γνοίη; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε, οἷον τοὺς ἀ» ριθμοὺς τοῦ σώματος, καὶ ἑκάστων τῶν μερῶν τὰς θέσεις ἣ ἔχει, ὅσοι τέ εἰσι » καὶ ὁποῖα παρ' ὁποῖα αὐτῶν κείμενα τὴν προσήκουσαν τάξιν ἀπείληφε, καὶ ἔτι » δὴ χρώματά τε καὶ σχήματα ». καὶ ὀλίγον κατωτέρω· « τί δ' εἰ γι» γνώσκοιμεν ὅτι τὸ γεγραμμένον ἢ τὸ πεπλασμένον ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τὰ μέ» ρη πάντα τὰ ἑαυτοῦ καὶ χρώματα ἅμα καὶ σχήματα ἀπείληφεν ὑ» πὸ τῆς τέχνης ». Πάλιν δὲ Πολιτ, 2, σ. 373 б.: « μιμηταὶ οἱ περὶ τὰ σχή» ματά τε καὶ χρώματα ».

4. Εἰς τὰ συμβολικὰ ἢ μᾶλλον συμβόλαια χρώματα ἀνήκει π. χ. ὁ ἐρυθρὸς χρωματισμὸς διὰ μίλτου (minium) πολλῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ ξοάνων, καὶ ἡ χρύσωσις τῆς κόμης πολλῶν ἀνδριάντων. Πολλὴ μάλιστα ἦν ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρῆσις συμβολικῶν χρωμάτων ἐν τῇ πλαστικῇ τέχνῃ τῶν Αἰγυπτίων. -- Γνωρίζει δὲ καὶ ἡ γραφικὴ χρώματα συμβολικά, οἷον τὴν λευκὴν σάρκα τῶν γυναικῶν εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ἀγγείων ἀρχαιοτέρας γραφάς.

5. Μονόχρωμα τῆς γραφικῆς ἔργα εἶναι π. χ. αἱ δι' ὅλου μέλαιναι γραφαὶ εἰς πολλὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα· ὑπῆρχον δὲ καὶ μονοχρώματα ἐρυθρᾶ (Plin. 33,39. 35, 5) καὶ λευκὰ (ex albo, Plin. 35, 36, 2), περὶ ὧν Ἀριστοτ. Ποιητ. 6. « εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειε, » καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα». Πρβ. Wiegmann, Malerei der Alten S. 208. Μονοχρώματα δὲ τῆς πλαστικῆς εἶναι ὅσα ἔργα δὲν ἐχρώσθησαν τεχνικῶς οὔτε κατὰ μέρος κατεχρυσώθησαν, οἷον οἱ χαλκοῖ ἀνδριάντες ἢ τὰ ἐξ ἐβένου ξύλου ξόανα.

6. Πρβ. περὶ τῶν ὀνομασιῶν τούτων κάτω §. 11, σημ. 3.

Ὅρια τῆς πλαστικῆς καὶ γραφικῆς.

1 §. 10. Τὰ μέσα ἅπερ αἱ δύο αὗται τέχναι μεταχειρίζονται,
διαγράφουσιν ἤδη ἀφ' ἑαυτῶν καὶ προσδιορίζουσι τὰ φυσικά των
2 ὅρια. Ἡ πλαστική, μιμητικῶς παριστάνουσα φυσικὰ σώματα
διὰ τεχνουργητῶν σωμάτων, εἶναι ὡς ἐκ τούτου πολλῷ πλέον
περιωρισμένη, καὶ περικλείεται σχεδὸν εἰς τὴν παράστασιν μό-
νου τοῦ κορυφαίου προπλάσματος τῆς φύσεως, δηλαδὴ τοῦ ἀν-
θρωπίνου σώματος· τόσῳ μᾶλλον, καθόσον καὶ τὸ ὀγκῶδες, δυσ-
εύρετον καὶ πολυτελὲς τῶν ὑλῶν, ἐξ ὧν ἀπεργάζεται τὰ εἴδω-
λά της, καὶ ὁ δυσχερὴς καὶ πολύπονος τρόπος τῆς ἐργασίας αὐ-
3 ξάνουσι τὰς δυσκολίας. Ἡ δὲ γραφική, μετ' εὐκολίας διαχειρι-
ζομένη μέσα τόσον ἁπλᾶ, οἷα εἶναι γραμμαί, χρώματα, φῶς καὶ
σκιά, δύναται νὰ συμπεριλαμβάνῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν παραστά-
4 σεών της σχεδὸν σύμπασαν τὴν ὁρατὴν φύσιν. Ἡ μὲν πλαστικὴ
ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της ἔχει πρόβλημα καὶ ἀντικείμενον μόνα τὰ
στερεά, τὰ μόνιμα, τὰ ἀκριβέσι γραμμαῖς περίγραπτα· ἡ δὲ ζω-
γραφικὴ δύναται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος νὰ παριστάνῃ καὶ τὰ
ἐγγὺς καὶ τὰ τηλόθεν· αὐτὴ μιμεῖται καὶ τὰ ῥευστὰ καὶ τὰ με-
τέωρα κ. ἑ.

1. Τὸν ἀγαθὸν ὁντιναοῦν δημιουργὸν δεῖ, κατὰ τὸν Πλάτωνα, « τά τε ἀδύνα- » τα ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὰ δυνατὰ διαισθάνεσθαι, καὶ τοῖς μὲν ἐπιχειρεῖν, τὰ δὲ » ἐᾶν » (Πολιτ. 2, σ. 360. e.).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Ἴδε Φιλόστρ. Εἰκόν. προοιμ. (ἀνωτ. §. 8. σημ. 1).

4. Ὁ Πλάτων ὅταν λέγῃ (Πολιτ. 3, σ. 396. 6), ὅτι οἱ δημιουργοῦντες μιμοῦνται «ἵππους χρεμετίζοντας, καὶ ταύρους μυκωμένους, καὶ ποταμοὺς ψοφοῦντας, καὶ θάλατταν κτυποῦσαν, καὶ βροντὰς καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα», δῆλον ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ζωγραφίαν.

Κλάδοι τῆς πλαστικῆς καὶ γραφικῆς.

§. 11. Σημειωτέον ἔτι, ὅτι ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τῆς πλαστικῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτῶν τῶν παλαιῶν, συμπεριλαμβάνομεν ἐνταῦθα τὴν ποίησιν καὶ τῶν *περιφανῶν ζώων* ἢ *σκολιῶν ἔργων* (statues à ronde bosse), καὶ τῶν *ἐπειργασμένων τύπων* ἢ *ἀναγλύφων* (reliefs, hauts-reliefs, bas-reliefs), καὶ τῶν *κοίλων γλυφῶν* (scalpturae, intaglio)· ἑπομένως δὲ 2 καὶ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς τέχνης, οἵτινες ἀπεργάζονται τὰ εἰρημένα εἴδη δημιουργημάτων, ἤγουν τὴν κυρίως καλουμένην *πλαστικήν*, τὴν ἐκ μαλακῶν ὑλῶν πλάττουσαν (*πηλο-*, *κηρο-*, *χαλκοπλαστικὴν* κ. ἑ.), καὶ τὰς κατὰ προπλάσματα μὲν, ἐκ σκληρῶν δὲ ὑλῶν ἐργαζομένας τέχνας, οἷον τὴν *ξοανοποιΐαν*, τὴν *λιθοξοΐαν* (sculptura), τὴν *τορευτικὴν* καὶ *ἐλεφαντουργίαν* (caelatura), τὴν *γλυφικὴν* ἢ *σφραγιδογλυφίαν* (scalptura), καὶ τὴν συγγενῆ ταύτης *τέχνην τοῦ νομισματοκόπου*. 1

Παρομοίως δὲ συντάττομεν ὑπὸ τὴν γενικὴν τῆς γραφικῆς 3 προσηγορίαν ὅλας τὰς ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐμβαδοῦ διὰ γραμμῶν, περιγραμμάτων, φωτὸς, σκιᾶς καὶ χρωμάτων ἀπεικαζούσας τι τέχνας, οἷον τὴν ἁπλῆν *γραφίδα* (dessin), τὴν (κυρίως ὑπηρετικὴν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ) *ἰχνογραφίαν*, τὴν *σκιαγραφίαν*, τὴν (πάλιν ὑπηρετικὴν τῇ οἰκοδομίᾳ) *ποικιλίαν* (Ornamentzeichnung), τὴν *ζωγραφίαν*, τὴν ποίησιν τῶν *ψηφοθετημάτων* (mosaïque) καὶ εἴ τινές εἰσιν ἄλλαι.

Πολλὰ δὲ τεχνουργήματα εἶναι τρόπον τινὰ σύμμικτα ἔργα 4 τῆς πλαστικῆς καὶ γραφικῆς, ὥστε δὲν δύνανται ἀποκλειστικῶς ν' ἀπονέμωνται εἰς ἑκατέραν αὐτῶν, ἢ τοὐλάχιστον πρέπει νὰ θεωρῶνται καὶ νὰ ἐπικρίνωνται κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τὰς ἀ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παιτήσεις ἀμφοτέρων. Π. χ. αἱ ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐμβαδοῦ γλυφαί, εἴτε ἔκτυποι (reliefs) εἴτε κοῖλαι (gravures), δανείζονται τὴν σύνθεσιν καὶ διάθεσίν των (composition) μᾶλλον παρὰ τῆς γραφικῆς, ἡ δὲ ἀπεργασία των εἶναι τῆς πλαστικῆς. Ἄλλο κοινὸν γέννημα ἀμφοτέρων τῶν τεχνῶν εἶναι τὰ ἀγγεῖα τὰ ἔχοντα γραφάς.

1. Τὰ ἐμπεριεχόμενα εἰς τοῦτον τὸν παράγραφον μένουσι ν' ἀναπτυχθῶσι λεπτομερέστερα εἰς τὰ ἑξῆς· ἐνταῦθα δὲ ἀναφέρονται μόνον κεφαλαιωδῶς, ὡς γενικοὶ ὁρισμοί.

Περὶ τῆς γενικωτέρας χρήσεως τῆς προσηγορίας πλαστικὴ πρβ. Φιλοστρ. Εἰκ. προοιμ. (Ἰδ. ἀνωτ. §. 8. σημ. 1), μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Οὐελκέρου σ. 195.

Ganze ἢ runde Figuren (figures de ronde bosse), ζῶα περιφανῆ (Ἀθήν. 5, σ. 199. πρβ. Müller, H. d. A. §. 323, Anm. 4), ὅταν δὲ αὐτὰ ἦναι συντεταγμένα κατὰ μείζονα συστήματα καὶ συμπλέγματα (figures entrelacées), σκολιὰ ἔργα (Στράβ. 14, σ. 174 Τχν. πρβ. Bröndsted, Voy. et Rech. II, p. 160 κ. ἑ.).

Relief (εἴτε haut, εἴτε bas-relief) Ἑλληνιστὶ ὀνομάζεται τύπος, ζῴδιον ἔκτυπον ἢ πρόστυπον· πολλάκις δὲ ἐκφράζεται καὶ διὰ τοῦ ῥήματος ἐπειργάσθαι, ἐπειργασμένον εἶναι (Παυσ. 8, 9, 1: «ἀνὴρ ἐπείργασται στήλῃ Πολύβιος ὁ Λυκόρτα», καὶ αὐτ. §. 2: «ἀνὴρ ἱππεὺς ἐπειργασμένος ἐστὶν ἐπὶ τῇ στήλῃ), ἢ ἐκτετυπωμένον εἶναι (Πλάτ. Συμπ. σ. 193: «οἱ ἐν ταῖς στήλαις καταγραφὴν (en profil) ἐκτετυπωμένοι, διαπεπρισμένοι κατὰ τὰς ῥῖνας, γεγονότες ὥσπερ λίσπαι». πρβ. Παυσ. 6, 14, 4). -- Ἡ κοινὴ συνήθεια μεταχειρίζεται τὰ ὀνόματα ἀνάγλυφον ἢ ἀναγλυπτόν· ταῦτα δὲ εἶναι ἧττον εὔχρηστα. -- Κοιλανάγλυφος (bas-relief en creux) καλεῖται ὁ τύπος, ὅταν αὐτὸ τὸ ἐμβαδόν, ᾧ ἐπείργασται, εἶναι ἐκκεκοιλωμένον, π. χ. ἐπὶ τῆς ἐν τῷ Ἀθήνῃσι Μουσείῳ στήλης τοῦ Ἀριστίωνος, ἔργον τοῦ Ἀριστοκλέους.

Κοίλας γλυφὰς ἐννοοῦμεν τὰς ἐν ταῖς σφραγῖσι καὶ δακτυλιολίθοις ἐν εἰσοχῇ ἐγγεγλυμμένας εἰκόνας (Π. 3. 11, 8) ἢ γραφὰς (Πλούτ. Σύλλ. 3) ἢ γλυφὰς (ὁ αὐτ. Τιμολ. 31. Πομπ. 80) ἢ σημεῖα (Ἀριστοφ. Ἱππ. 947 κ. ἑ.).

3. Γραφὶς καλεῖται ἡ pictura linearis, ἡ δι' ἁπλῶν περιγραμμάτων (lineamenta) ἀπεικάζουσά τι (οἷον umbrâ hominis lineis circumductâ, Plin. 35, 5), ἥτις εἶναι ἡ βάσις ἁπάσης τῆς γραφικῆς, ὅθεν καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα δεῖ εἶναι ἔμπειρον αὐτῆς (Vitr. 1, 1, 3). Συγγενὴς αὐτῆς εἶναι ἡ ἰχνογραφία μετὰ τῆς ὀρθογραφίας καὶ σκηνογραφίας, δι' ὧν διαγράφονται τὰ οἰκοδομικὰ διαγράμματα (Vitr. 1, 2, 2). Ἐντελεστέρα ἤδη εἶναι ἡ σκιαγραφία (sine ullo etiamnum colore, jam tamen spargentes lineas intus, Plin. 35,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

5. Πρβ. Πλάτ. Πολ. 2, σ. 365. c. Εἰς τὴν σκιαγραφίαν ἀνήκει καὶ τὸ «λευκογραφεῖν εἰκόνα» παρ' Ἀριστοτ. Ποιητ. 6. ἀνωτ. §. 9. σημ. 4). Ποικιλίαν δὲ ἐννοοῦμεν τὴν διαγραφὴν καὶ τὸν χρωματισμὸν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν καλλωπισμάτων (Ξεν. Ἀπομνημ. 3, 8. 10. «ποικίλματα,» ὁ αὐτ. Οἰκον. 9, 2. «ποικιλία», Πλάτ. Πολ. 2, σ. 373. a. 3, σ. 401. a. «ποικίλται», Πλούτ. Περ. 12. Πρβ. Letronne, peinture murale p. 304-6). Τέλος δὲ ἡ διὰ τῶν φυσικῶν χρωμάτων ζωγραφία ἀπεργάζεται, κατὰ τὸν Πλάτ. Σοφ. σ. 234, «μιμήματα καὶ ὁμώνυμα τῶν ὄντων». -- Εὐπερίγραφος καλεῖται γραφὴ ἔχουσα εὖ πεποιημένα περιγράμματα (Στράβ. 3, σ. 276. Τχν.)· γραφικὰ δὲ (pittoresque) ὀνομάζομεν ἀντικείμενα ἐπιτήδεια διὰ τὴν γραφικὴν ἀπεικασίαν. Πρβ. Διόδ. 2, 53. Στράβ. 17, σ. 446. Τχν. Vitr. 4, 4, 4.

4. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω (§. 9, 1. 2.) εἰρημένα ὑπῆρχεν ἡ σύμμιξις αὕτη τῶν δύο τεχνῶν τὸ πάλαι ἔτι μᾶλλον, διότι πολλὰ καὶ ἴσως τὰ πλείονα ἔργα τῆς πλαστικῆς ἐτελειοποιοῦντο διὰ χρωματισμοῦ ὑπὸ τῆς γραφικῆς. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ λίαν ὁμαλά, σχεδὸν οὐκ ἐξέχοντα ἐκ τοῦ ἐμβαδοῦ, καὶ δι' ὅλου ἐζωγραφημένα πρόστυπα ζῴδια τῶν τοίχων τῶν Αἰγυπτίων ναῶν.

Τί ἐστιν ἐργασία (style) τῆς τέχνης.

§. 12. Πᾶσα τέχνη εἶναι ὑπὸ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἐ- 1
πιῤῥοὴν τῶν μετερχομένων αὐτήν, καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδιάζοντος αὐτῶν τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι καὶ τῆς λοιπῆς ἠθικῆς ἰδιοτροπίας αὐτῶν λαμβάνει καὶ αὐτὴ ἰδιάζοντά τινα τύπον ἢ χαρακτῆρα, ὅνπερ οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι τὸν *στύλον* ἢ τὸ *ὕφος* τῆς τέχνης
(le style de l'art). Ὁ δὲ τοιοῦτος ἰδιάζων τύπος ποιάς τινος τέ- 2
χνης φανεροῦται καὶ εἰς τὰς ἐκφραζομένας παρ' αὐτῆς ἰδέας, καὶ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν αὐτὴ ὁρατῶς ἀποτυποῖ τὰς ἰδέας ἐκείνας, ἤγουν ἀπεργάζεται τὰ δημιουργήματά της· ὅθεν οἱ παλαιοὶ ἐκά-
λουν αὐτὸν *ῥυθμὸν* ἢ *τρόπον* ἢ μᾶλλον *ἐργασίαν*. Ἡ ἐργασία 3
αὕτη εἶναι *ἐθνική*, ὅταν λαμβάνῃ τὸν τύπον της ἀφ' ὁλοκλήρου τινὸς ἔθνους· *ἀτομικὴ* δὲ (style individuel), ὅταν ἀφ' ἑνός τινος ἐξόχου τεχνίτου. Οὕτω διακρίνομεν π. χ. εἰς τὴν πλαστικὴν τέχνην τὴν Αἰγυπτιακήν, Τυῤῥηνικήν, Ἑλληνικήν, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ πάλιν τὴν Ἀττικήν, τὴν Αἰγιναίαν κ. λ. ἐργασίαν· κατὰ δὲ τοὺς τεχνίτας διαφέρει π. χ. ἡ Φειδιακὴ ἐργασία τῆς Πραξιτε-
λείου, αὕτη δὲ τῆς Λυσιππείου κ. λ. -- Μία δέ τις αἵρεσις τε- 4

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χνιτῶν ἀκολουθούντων ἐκ συμφώνου ἢ διαδοχικῶς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τῆς ἐργασίας ῥυθμὸν, καλεῖται παρὰ μὲν τῶν νεωτέρων *σχολὴ* (école de l' art, Kunstschule), παρὰ δὲ τῶν παλαιῶν *ἐργαστήριον*.

Μόνα τὰ ἰδιοτρόπως ἀνεπτυγμένα καὶ εἰς τὴν λοιπὴν παιδείαν ἀκμάζοντα ἔθνη, ἢ μεταξὺ τῶν τεχνιτῶν οἱ εὐφυέστεροι νόες, εἶναι ἱκανοὶ, συνεπιλαμβανομένων καὶ ἄλλων εὐνοϊκῶν περιστάσεων, νὰ διατυπῶσιν εἰς τὴν τέχνην ἰδίαν τινὰ αὐτῶν ἐργασίαν. Τὰ δὲ πλείονα τῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν τεχνιτῶν ὁ πολὺς ὄχλος, ἀκολουθοῦσι τὰ ἴχνη τῶν κρειττόνων.

1. Ἡ παρὰ τοῖς νεωτέροις συνεθιζομένη ὀνομασία, style (ὁ στύλος, ᾧ ἔγραφον οἱ παλαιοὶ), μετηνέχθη ἀπὸ τῆς γραμματείας καὶ τῆς περὶ τοὺς λόγους θεωρίας ἐπὶ τὴν τέχνην. -- Πρβ. καὶ τὸ ῥητόν· le style c' est l' homme.

2. Ῥυθμὸς παρὰ Διοδώρ. 1, 97: «τὸν ῥυθμὸν τῶν ἀρχαίων κατ' Αἴ» γυπτον ἀνδριάντων τὸν αὐτὸν εἶναι τοῖς ὑπὸ Δαιδάλου κατασκευασθεῖσι παρὰ » τοῖς Ἕλλησι». Τρόπος δὲ παρ' Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκουσμ. 81: «ἀνδρι» άντας εἰργασμένους τὸν ἀρχαῖον τρόπον». Αὐτόθ. 100: «κατασκευάσμα» τα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον διακείμενα τὸν ἀρχαῖον». Ἐργασία δὲ παρὰ Θουκ. 6, 27: «Ὅσοι Ἑρμαῖ ἦσαν λίθινοι ἐν τῇ πόλει τῇ Ἀθηναίων· εἰσὶ δὲ, » κατὰ τὸ ἐπιχώριον, ἡ τετράγωνος ἐργασία, πολλοὶ καὶ ἐν ἰδίοις προθύροις » καὶ ἐν ἱεροῖς».

3. Παυσ. 8, 53, 5: «Ἀρτέμιδος ἄγαλμά ἐστιν ἐβένου ξύλου· τρόπος δὲ » τῆς ἐργασίας ὁ Αἰγιναῖος καλούμενος ὑπὸ Ἑλλήνων». Ὁ αὐτ. 10, 36, 3: «τῷ δὲ ἀγάλματι ἐργασία ἐστὶν Αἰγιναία». 10, 33, 2: «ἀγάλ» ματα ὀρθὰ ἐργασίας τῆς Ἀττικῆς». 10, 37, 6: «Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέ» μιδος καὶ Λητοῦς ναός τε καὶ ἀγάλματα μεγέθει μεγάλα, καὶ ἐργασίας Ἀττικῆς». Παρομοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν διαφόρων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κόσμων, π. χ. Δώριος ἐργασία (Παυσ. 6, 10, 2) ἢ ἐργασίας τῆς Ἰώνων (ὁ αὐτ. 6, 19, 2) κ. ἑ. --

Τῆς ἐργασίας (style) διαφέρει ἡ χειρουργία (travail, lavoro, Arbeit), ὃ σημαίνει τὸν ἑκάστοτε μείζονα ἢ ἥττονα βαθμὸν ἐντελείας τῆς τεχνικῆς ἀπεργασίας, π. χ. Διόδ. 1, 46: «κόσμον τῶν ἀναθημάτων τῇ τε δαπάνῃ θαυμαστὸν » καὶ τῇ χειρουργίᾳ περιττότερον εἰργασμένον»· καὶ αὐτ. 48: «βωμὸν τοῦ » καλλίστου λίθου τῇ τε χειρουργίᾳ διάφορον καὶ τῷ μεγέθει θαυμαστόν». Ὁ δὲ Πλάτων καλεῖ τοῦτο ἀπεργασίαν (Πολιτ. 6, σ. 530. α. καὶ ἀλλαχοῦ).

4. École, ἐργαστήριον, Παυσ. 5, 25, 7: «τὸν Ὀνατᾶν -- οὐδενὸς ὕ» στερον θήσομεν τῶν ἀπὸ Δαιδάλου τε καὶ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀττικοῦ». (Τὴν δὲ ἐν τῇ ῥητορικῇ Ἀττικὴν αἵρεσιν προσαγορεύει ὁ Π. 6, 17, 4 «διδα» σκαλεῖον τὸ Ἀθήνησι».)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Περὶ σκευασίας (Manier).

§. 13. Ἰδιότροπος τοιαύτη ἐργασία λογίζεται ἀρετὴ τῆς τέχνης· καθὼς ἀπαιτοῦμεν καὶ ἀπὸ τὸν ἀτομικὸν χαρακτῆρα ἑκάστου αὐτεξουσίου ἀνθρώπου, νὰ ἔχῃ τι ἴδιον καὶ ἀρχέτυπον. Ἀλλὰ καθὼς αἱ ἰδιότητες τοῦ ἀτομικοῦ ἤθους, κορυφούμεναι ὑπὲρ τὸ δέον, καταντῶσιν εἰς ἐλαττώματα· οὕτω δύναται καὶ ὁ ἰδιάζων τύπος ποίας τινὸς ἐργασίας, εἴτε ἐθνικῆς, εἴτε ἀτομικῆς, νὰ γίνηται ὑπὸ τῆς διανοητικῆς ἀπαθείας ἢ διὰ τῆς τυφλῆς μιμήσεως τῶν κατακολουθούντων αὐτὴν τεχνιτῶν, στερεότυπος συνήθεια, ὡσὰν νοσώδης τις ἕξις. Τὸ τοιοῦτον ἐλάττωμα ὀνομάζουσιν αἱ μὲν νεώτεραι γλῶσσαι manière, **Kunstmanier** (ἀπὸ τοῦ manus, ὅ ἐστι χείρ, ὡσὰν *χειρισμόν*, διότι εἰς τοιαύτην κατάστασιν τῆς τέχνης αἱ χεῖρες μᾶλλον ἐργάζονται παρὰ τὴν διάνοιαν)· ἡμεῖς δὲ, μέχρις ὅτου εὕρωμεν προσφυεστέραν προσηγορίαν, καλοῦμεν αὐτὸ *σκευασίαν*.

Προτιμῶμεν, ἐν ἐλλείψει προσφυοῦς ὀνόματος, τὴν λέξιν σκευασίαν πάσης ἄλλης, ὡς ἀντίστοιχοι τῇ ἐργασίᾳ.

Περὶ ἐπιῤῥοῆς τῆς θρησκείας εἰς τὴν τέχνην.

§. 14. Ὁ νοερὸς καὶ ἠθικὸς βίος ὁ φανερούμενος ἐν τῇ τέ- 1
χνῃ ἔθνους τινὸς, συνδέεται μὲν στενώτατα μετὰ παντὸς τοῦ λοιποῦ νοεροῦ βίου τοῦ αὐτοῦ ἔθνους· ἰδίως δὲ συνέχεται ἡ τέχνη εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, εἰς πάντα τόπον καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ εἶναι συγγενὴς μετὰ τοῦ *θρησκευτικοῦ βίου*. Ἡ *θρησκεία* ἐχρημάτισε πανταχοῦ ἡ μήτηρ, ἢ τοὐλάχιστον ἡ τροφὸς καὶ προστάτις οὐ μόνον τῆς εἰκαστικῆς,, ἀλλὰ συλλήβδην τῶν
ἐλευθερίων τεχνῶν. Τῇ θρησκείᾳ ὑπηρέτουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ 2
ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφικὴ, οὐχ' ἧττον δὲ καὶ ἡ ποίησις, ἡ μουσικὴ, ἡ ὀρχηστικὴ καὶ ἡ δραματικὴ, διὰ ναῶν, ἀγαλμάτων, εἰκόνων καὶ γραφῶν, δι' ὕμνων, ᾠδῶν, χορῶν, πομπῶν καὶ ἀγώνων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3 Η θρησκεία εἶναι δὲ τόσῳ προσφυεςέρα εἰς τὴν τέχνην καὶ
τόσῳ εἰκαστικωτέρα, ὅσῳ μᾶλλον αἱ ἰδέαι της καὶ αἱ μορφαὶ,
αἷς περιβάλλει τὰ νοούμενά της, ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ὀργανικῆς
φύσεως, καὶ εἶναι ἑπομένως εἰκονικῆς παραςάσεως ἐπιδεκτικαί·
ὅπερ κατὰ μέγα μέρος συνέβαινεν εἰς τὴν ἀνθρωπόμορφον θρη-
4 σκείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Πλὴν καὶ ἡ τοιαύτη θρη-
σκεία ἀναγνωρίζει εἰς τὴν θεότητα, ἢ εἰς τὰ πλείονα θεῖα ὄντα,
ἀμίμητόν τι καὶ ἀνέκφραςον διὰ τῶν εἰρημένων μορφῶν. Τοῦτο
τὸ ἀνώτερον θρησκευτικὸν αἴσθημα καλοῦμεν *μυστικόν*· διὰ νὰ
ἐκφρασθῇ δὲ εἰκαστικῶς, ἐνδύεται σημεῖά τινα σύνθετα, ἢ ὁπω-
σοῦν σχετικὰ πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ παραστατέου, τὰ ὁποῖα ὀνο-
5 μάζονται *σύμβολα*. Πᾶσα τέχνη εἰς τὴν νεαράν της ἡλικίαν
ἔχει πολλὰ τὰ σύμβολα· ἀναπτυσσομένη δὲ μεταχειρίζεται αὐτὰ
σπανιώτερα.

4. Περὶ συμβόλου πρβ. καὶ Gerhard, Grundzüge der Archäol. (εἰς Hyperb. Röm. Studien) S. 14. καὶ 72. Τὸ σύμβολον εἶναι ἡ προσφυὴς καὶ σύντομος ἔκφρασις ἰδέας τινός. π. χ. ἡ κώπη εἶναι σύμβολον τῶν ἐνύδρων δαιμόνων. Τοιαῦτα σύμβολα εἶναι καὶ τὰ συνοδεύοντα τοὺς Ἑλληνικοὺς θεοὺς καὶ ἀντιπροσωπεύοντα αὐτοὺς ζῶα, διὰ τὴν ὑποτιθεμένην αὐτῶν συγγένειαν πρὸς τὰς ἐκείνων ἰδιότητας, π. χ. ὁ ἀετὸς τοῦ Διὸς, ἡ γλαῦξ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ἵππος τοῦ Ποσειδῶνος, ὁ ταὼν τῆς Ἥρας κ. λ. Τοῦ δὲ συμβόλου διαφέρει ἡ ἀ λ λ η γ ο ρ ί α, ἥτις ἄλλο μὲν ἀγορεύει, ἄλλο δὲ νοεῖ· π. χ. ἀλληγορία (ἀλληγορικὸν σύμβολον) εἶναι εἰς τὴν Χριστιανικὴν τέχνην ὀφθαλμὸς τρίγωνος ἐν κύκλῳ ἡλίου, ὡς σημεῖον τῆς ἁγίας τριάδος.

Ἰδέα καὶ τύπος.

1 §. 15. *Ἰδέας τῆς τέχνης* καλοῦμεν τὰ νοούμενα ἅπερ αὐτὴ
εἰκαστικῶς μιμεῖται· τὸν δὲ συνήθη τρόπον τῆς ἀπεικασίας
ταύτης ὀνομάζομεν *τύπον*. Καθόσον αἱ ἰδέαι ἐκεῖναι ἱστορικῶς
ἐγεννήθησαν παρά τινι ἔθνει, καὶ διὰ συνεχοῦς παραδόσεως ἐμορ-
φώθησαν καὶ διετυπώθησαν, καλοῦνται *ἰδέαι θετικαὶ* (θετικῆς
φύσεως) καὶ οἱ παραδεδομένοι τύποι τῶν *θετικοὶ* ἢ *μόνιμοι τύ-
ποι*· ἀλλ' ἐντὸς τοῦ τοιούτου δεδομένου τύπου πρέπει νὰ διαφυ-
λάττῃ ἡ τέχνη ἐλευθερίαν τινὰ καὶ αὐτοκινησίαν, διότι ἄλλως
κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ εἰς βάναυσον μιμητικὴν σκευασίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὴν δὲ ἐλευθερίαν ταύτην δύναται νὰ διατηρῇ ἡ τέχνη, καθό- 2
τι ὁ *θετικὸς τύπος* καὶ ἡ *ἀρχικὴ πρότυπος ἰδέα* (Ideal) οὐσιω-
δῶς διαφέρουσιν. Ὁ τύπος π. χ. τοῦ Ἡρακλέους εἶναι ἀνὴρ ῥω-
μαλέος, ὑπόσκληρος, λεοντῇ καὶ ῥοπάλῳ ὡπλισμένος· ἡ δὲ ἀρ-
χικὴ ἰδέα του ἥρως ἡμίθεος, ἔχων δυνάμεις ὑπὲρ ἄνθρωπον, γεν-
ναῖος τὴν ψυχὴν, ἀεὶ πρόθυμος εἰς ἀγῶνας ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ
δικαίου. Ἡ ἰδέα οὐ μόνον οὐ δεσμεύει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τεχνί- 3
του, ἀλλ' ὁδηγοῦσα μᾶλλον καὶ ὡσὰν συγκεντροῦσα τὴν φαντα-
σίαν, παρακινεῖ αὐτὸν καὶ παροτρύνει νὰ φανῇ, ἐντὸς τῶν ὁρί-
ων τοῦ δεδομένου τύπου, ἀεὶ γόνιμος καὶ ἐφευρετικός.

1. Οἱ παραδεδομένοι τύποι π. χ. εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν τέχνην, ἢ εἰς τὴν Βυζαντινὴν ζωγραφίαν, ἔχουσι λίαν μεγάλην ἰσχὺν, καὶ ἐπιβάλλουσι δεσμὰ εἰς τὴν δημιουργὸν φαντασίαν τοῦ τεχνίτου· ἐν ᾧ π. χ. ἡ ξυλογλυφία καὶ τορευτικὴ τῶν Βυζαντινῶν (ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις θρόνων ἢ ἐπὶ τῶν ξυλίνων τοίχων τοῦ καλουμένου τέμπλου) χαίρει ὁπωσοῦν μείζονα ἐλευθερίαν. Ἄνευ δὲ τῆς ἐξουσίας τοῦ νὰ τολμᾷ ἔστιν ὅτε καὶ νεωτερισμούς τινας, δὲν κάμνει προόδους ἡ τέχνη. Πρβ. Ἰσοκρ. Εὐαγόρ. ἐγκωμ. σ. 189. Κορ. « τὰς ἐπιδόσεις ὁρῶμεν γιγνομένας » καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὐ διὰ τοὺς ἐμμένοντας τοῖς καθεστῶ- » σιν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπανορθοῦντας καὶ τολμῶντας ἀεί τι κινεῖν τῶν μὴ καλῶς » ἐχόντων. »

2. Ὁ μὲν τύπος ἀποβλέπει μᾶλλον τὴν μορφὴν ἢ τὸ σχῆμα, ἡ δὲ ἰδέα τὸ ἦθος.

3. Πρὸς διασάφησιν τῶν εἰρημένων λαμβάνομεν παράδειγμα τὰς ἀτομικὰς ἀπεικασίας (portrait). Ὁ τεχνίτης ὀφείλει πρὸ πάντων νὰ ἀποδίδῃ ἀκριβῶς τὴν ὁμοιότητα (ὡσπερεὶ δεδομένον τύπον), οὐχὶ δὲ οἵα ἐςὶν, ἀλλ' οἵαν ἔδει εἶναι αὐτὴν κατὰ τὴν προφαινομένην αὐτῷ καθαρὰν ἰδέαν, ἑαυτῆς κρείττονα καὶ καλλίονα. Τὸ αὐτὸ ἀπαιτοῦμεν π. χ. καὶ ἀπὸ τοὺς ποιητὰς, νὰ παριστάνωσι τοὺς ἀνθρώπους οὐχὶ μὲν οἷοι τυγχάνουσιν ὄντες, ἑαυτῶν δὲ γενναιοτέρους καὶ βελτίονας. Ἀριστοτ. Ποιητ. 25. » Σοφοκλῆς ἔφη, αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ ποιεῖν, Εὐριπί- » δην δὲ οἷοι εἰσίν. » Διὰ ταῦτα λέγει ὁ αὐτὸς Ἀριστοτέλης αὐτόθι 15. » Ἐπεὶ » δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκο- » νογράφους. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν, » ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν ».

Περὶ μιμήσεως.

§. 15. β'. Πολύ τι μέρος τῆς τέχνης συνίσταται καὶ εἰς 1
τὴν ἀκριβῆ καὶ πνευματώδη μίμησιν· τὰ δὲ μιμήματα ταῦτα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὐφραίνουσιν ἡμᾶς καὶ θαυμάζονται παρ' ἡμῶν ὡς ἐπιτοπολὺ οὐχὶ μὲν τοῦ πράγματος χάριν, οὗπερ προέθεντο τὴν μίμησιν (διότι τοῦτο πολλάκις οὐδόλως ἐνδιαφέρει τοὺς θεωμένους),
2 τῆς δὲ τέχνης καὶ τῆς διανοίας χάριν, ἐν αἷς μιμοῦνται. Ὥστε καὶ πράγματα ἐν ἑαυτοῖς αἰσχρὰ δύνανται νὰ γίνωνται προβλήματα τῆς ὡραίας τέχνης.

1. 2. Περὶ μιμήσεως πρβ. ἀνωτ. §. 3. σημ. 2. κατωτ. 24,2.

Ἀριστοτ. Ποιητ. 4: » Ἃ γὰρ αὐτοὶ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας » τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες· οἷον θηρίων τε γραφὰς τῶν ἀτι- » μοτάτων, καὶ νεκρῶν. - - Διὰ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει » θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαστον· οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. » Ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐχ ᾗ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ » τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Β'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Ἀρχαιολογικαὶ σπουδαὶ τῶν παλαιῶν.

§. 16. Ἡ θεωρία καὶ ἡ ἱστορία τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ 1
ἡ γνῶσις καὶ ἐπίκρισις τῶν ἐπιφανεστέρων τεχνουργημάτων εἶχε γίνει καὶ παρ᾽ αὐτοῖς ἤδη τοῖς παλαιοῖς ἀντικείμενον τῆς φιλολογικῆς πολυμαθείας, καὶ πρόβλημα φιλοσοφικῶν τε καὶ ἱστορικῶν συζητήσεων· ἐὰν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἔκτασιν οὐδὲ κατὰ τὴν αὐστηρὰν συστηματικὴν μέθοδον, ὡς παρὰ τοῖς νεωτέροις. Οἱ πραγματευθέντες περὶ τῶν τοιούτων συγγραφεῖς (ἐξ 2
ὧν ὀλίγοι μόνον σώζονται τὴν σήμερον) δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς πέντε τάξεις.

α', *Τεχνῖται* γράψαντες τοὺς κανόνας τῆς τέχνης των, ἢ παρατηρήσεις περὶ ἐξόχων δημιουργημάτων.

β', *Ἱστοριογράφοι τῆς τέχνης.*

γ', *Περιηγηταὶ* συγγράψαντες τὰ κατὰ τόπους θέας ἄξια.

δ', *Σοφισταὶ, ῥήτορες* καὶ *ποιηταὶ*, συντάξαντες ῥητορικὰς ἢ ποιητικὰς περιγραφὰς θαυμαζομένων τῆς τέχνης ἔργων.

ε'. *Πολυΐστορες* καὶ *πολυμαθεῖς συνερανισταὶ*, οἵτινες ἐπίτηδες ἢ ἐν παρόδῳ πραγματεύονται περὶ τῆς τέχνης.

1. Φιλόστρ. Σοφιστ. 1, 11 (Ἱππίᾳ): « διελέγετο δὲ καὶ περὶ ζωγραφίας » καὶ περὶ ἀγαλματοποιΐας » Πρβ. Πλάτ. Ἱππίᾳ ἐλάττ. σ. 368. Ἱππίᾳ μείζ. σ. 288. Καὶ ὁ Σωκράτης, τόσον παρὰ Πλάτωνι, ὅσον παρὰ Ξενοφῶντι, συχνάκις φιλοσοφεῖ περὶ τῆς τέχνης.

2. Ἴδε Thiersch. Epochen d. bild. Kunst (2 te Ausg.) S. 2. Anm. 1. Πολλὰ τοιαῦτα συγγράμματα θέλουσιν ἀναφέρεσθαι ἐν τοῖς ἑξῆς, ἕκαστον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

α'. Ἀρχιτεκτονικὰ συγγράμματα (commentarios) εἶχον συντάξει πολλοί. Ἡ ἐπιγραφομένη Νεὼ ποίησις (Πολυδεύκ. 10, 52, 188) ἀπεδίδετο ἤδη εἰς τὸν παλαιὸν Θεόδωρον τὸν Σάμιον· ὁ δὲ Χερσίφρων καὶ ὁ Μεταγένης ἔγραψαν περὶ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ (ἴδ. κατωτ. §. 74. σημ. 1). Περὶ τοῦ Ἀθήνησι Παρθενῶνος ὁ Ἰκτῖνος καὶ ὁ Καρπίων (Ὀλ. 85)· περὶ τῆς ἐν Πειραιεῖ σκευοθήκης ὁ Φίλων (Ὀλ. 115). Ἔχομεν ἔτι τοῦ Μ. Βιτρουβίου Πολλίωνος, ἀρχιτέκτονος ἀκμάσαντος ἐπὶ Καίσαρος καὶ Αὐγούστου, de architectura βιβλία δέκα.

Περὶ πλαστικῆς ἔγραψεν ὁ μὲν Πολύκλειτος τὸν καλούμενον Κανόνα (Sillig, C. A. p. 369), ὁ δὲ Πασιτέλης (700 a. u. c.) nobilium operum in toto orbe quinque volumina (Plin. 36, 4, 12). — Περὶ τορευτικῆς ὁ Ἀντίγονος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ Μέναιχμος, ὁ Ξενοκράτης, Δοῦρις ὁ Σάμιος καὶ ἄλλοι (Plin. el. l. 33). — Περὶ λίθων γλυφῆς ὁ Λάας (Bekk. Aned. Gr. p. 1182). — Ἐκ τῶν ζωγράφων ἔγραψαν περὶ τῆς τέχνης των ὁ Παῤῥάσιος, ὁ Εὐφράνωρ καὶ ἄλλοι (Plin. el. l. 35), πρὸ πάντων ὁ μέγας Ἀπελλῆς (Plin. 35, 36, 10: Apelles picturae plura solus prope, quam ceteri omnes contulit, voluminibus etiam editis, quae doctrinam eam continent). — Ὁ Σιλανίων καὶ ὁ Εὐφράνωρ ἔγραψαν περὶ συμμετρίας ἐν γένει (Plin. 35, 40, 25. Vitr. 7. praef. 14).

β'. Ἱστορίαν τῆς πλαστικῆς ἢ βιογραφίας τῶν πλαστῶν ἐννοεῖ ὁ Παυσ. 5, 20, 1: « οἱ πολυπραγμονήσαντες σπουδῇ τὰ ἐς τοὺς πλάστας. » Παρομοίας φύσεως ἦσαν καὶ τοῦ Πασιτέλους τὰ ἄνω εἰρημένα βιβλία.

γ'. Περιηγηταὶ ἢ ἐξηγηταὶ τῶν ἐπιχωρίων ὑπῆρχον σχεδὸν εἰς ἑκάστην πόλιν, οἵτινες περιηγοῦντο καὶ ὡδήγουν τοὺς διαβαίνοντας ξένους, π. χ. εἰς Σικυῶνα, Παυσ. 2, 9, 7. εἰς Ὀλυμπίαν, 5, 10, 2. εἰς Πάτρας, 7, 6, 4. εἰς Μέγαρα, 1, 41. 2. 42, 4. εἰς Ἄργος, 2, 23, 6. εἰς Πλαταιάς, 9, 3, 3 κ. ἑ. Πρβ. Boeckh, ad C. I. G. I. n. 765. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ εἰς Αἴγυπτον, Στράβ. 17, σ. 446 Τχν.: « ἐξηγηταὶ τοῖς ξένοις τῶν περὶ τὰ ἱερά· » εἷς δέ τις αὐτῶν ἦν « ἀλαζὼν καὶ ἰδιώτης. » Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐτρέφοντο κατὰ μέγα μέρος ἐκ ψευσμάτων καὶ τερατολογιῶν. Λουκ. Φιλοψ. 4: « εἴ τις ἀφέλοι τὰ μυθώδη ταῦτα ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲν ἂν κωλύσῃ λιμῷ τοὺς περιηγητὰς αὐτῶν διαφθαρῆναι, μηδὲ ἀμισθὶ τῶν ξένων τἀληθὲς ἀκούειν ἐθελησάντων. » Ἐντεῦθεν καὶ μηχανικήν τινα εὐγλωττίαν, Πλούτ. π. τ. μὴ χρᾷν ἔμμετρα κ. ἑ. 2. Ἐκαλοῦντο δὲ καὶ μυσταγωγοὶ (Cic. Verr. 2, 4, 59. Varro ap. Non. p. 419. Στράβ. 17, σ. 455. Τχν.) ἢ ἐπὶ τοῖς θαύμασιν.

Μὲ τούτους τοὺς ψευδολόγους μυσταγωγοὺς δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται οἱ ὁμώνυμοι μὲν, φιλαλήθεις δὲ καὶ πολυμαθεῖς συγγραφεῖς, ὡς Πολέμων ὁ ἐπικαλούμενος Στηλοκόπας, Ἡλιόδωρος καὶ Διόδωρος οἱ περιηγηταὶ οἱ περὶ Ἀθηνῶν γράψαντες, Ἡγήσανδρος καὶ Ἀλκέτας, οἵτινες ἔγραψαν περὶ Δελφῶν, καὶ ἄλλοι. Ἐκ δὲ τῶν τοιούτων συγγραμμάτων σώζεται (ἐκτὸς τῶν λειψάνων τοῦ Πολέμωνος, coll. L. Preller, 1839) μόνη ἡ Παυσανίου τοῦ Λυδοῦ (ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν Ἀντωνίνων) Ἑλλάδος περιήγησις εἰς δέκα βιβλία.

δ'. Τοῦ εἰρημένου εἴδους συγγράμματα εἶναι τῶν Φιλοστράτων (κατὰ τὴν τρίτην μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδα) αἱ εἰκόνες καὶ τοῦ Καλλιστράτου αἱ ἐκφράσεις ἀγαλμάτων (Philostratorum imagines et Callistrati statuae, ed. Fr. Iacobs et Fr. Theoph. Welcker, Lips. 825. 8.) Προσέτι λόγοι τινὲς τοῦ Λιβανίου καὶ τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ πολλὰ τῶν ἐπιγραμμάτων τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς Ἀνθολογίας, τοῦ Μαρτιαλίου, τοῦ Αὐσονίου καὶ ἄλλων.

ε'. Ὁ πολυμαθέστατος Μ. Τερέντιος Οὐάῤῥων εἶχε γράψει de novem disciplinis, ἐν αἷς καὶ de architectura (Vitr. 7. praef. §. 14.). Ἔχομεν ἔτι C. Plinii Secundi Naturalis Historiae ll. 37, ὧνπερ ἰδίως τὸ 33-37 βιβλ. ἀφορῶσι τὴν τέχνην. Πολλὰ δὲ παρέχονται καὶ τοῦ Ἀθηναίου οἱ Δειπνοσοφισταί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρῶται ἀρχαὶ τῆς φιλολογίας τε καὶ ἀρχαιολογίας μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἐπιστημῶν.

§. 17. Ἐρχόμεθα δὲ τώρα ἐπὶ σύντομον σύνοψιν τῆς ἱςορίας 1
τῆς τῶν τεχνῶν ἀρχαιολογίας παρὰ τοῖς νεωτέροις, ἤτοι τῆς γενέσεως καὶ ἐπιδόσεώς της ὡς χωριστῆς ἐπιστήμης· διότι ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας μιᾶς τινος ἐπιστήμης συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς γνῶσιν καὶ κατάληψιν αὐτῆς.

Ὅτε τὸ 395 μ. Χρ. ἔτος ὁ Ἀλάριχος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἤδη 2
Χριστιανῶν Γότθων κατέσκαψε τὸν μυστικὸν σηκὸν τῆς Δήμητρος εἰς Ἐλευσῖνα καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ τοῦ Διὸς ναὸν εἰς Ὀλυμπίαν, τὸ δὲ 476 ἔτος ὁ Ὀδόακρος, ἐκθρονίσας τὸν τελευταῖον τῆς Ῥώμης αὐτοκράτορα, Ῥωμύλον τὸν Αὐγούστουλον, ἐκάθισεν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκείνου· τότε ἐτελείωσεν ἡ λαμπρὰ ἐκείνη τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐποχὴ, ἡ περιλαμβάνουσα τὰς ἀρχὰς, τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ τε Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους, ἥντινα κατ' ἐξοχὴν ὀνομάζομεν *ἀρχαιότητα*. Βαθὺ σκότος ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος περιεκάλυψε πάλιν τὴν Εὐρώπην. Ἡ μὲν Λατινικὴ γλῶσσα, ἧςτινος ἡ διαφθορὰ πρὸ αἰώνων ἤδη εἶχεν ἀρχίσει, διαφθαρεῖσα παντελῶς διὰ τῆς ἐπιμιξίας τῶν βαρβάρων, μετεβλήθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν καὶ εἰς ἄλλας Ῥωμαΐζούσας διαλέκτους (τὴν Ἰβηρικὴν, Λυσιτανὴν, Γαλλικὴν)· ἔμεινεν ὅμως ἐν χρήσει εἰς τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὰ συγγράμματα τῶν λογίων, εἰς τὴν νομοθεσίαν καὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας πράξεις τῆς δυτικῆς, μεσαίας καὶ βορείου Εὐρώπης. Παρομοία δὲ ἐγένετο καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς ἡ εἱμαρμένη, ἡ δὲ διαφθορὰ αὐτῆς ἦν μικροτέρα. Ἀλλὰ πᾶσα ἡ τότε φιλολογία καὶ πολυμάθεια, τόσον ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὅσον καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσης τὴν ἐπικράτειαν χώραις, περιωρίζετο εἰς ἀτελῆ καὶ ἀθλίαν τῆς παλαιᾶς διαλέκτου γνῶσιν· περὶ δὲ τῆς ἱστορίας, φιλοσοφίας καὶ ἀρχαιολογίας τῶν παλαιῶν μόλις εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν λογίων ὑπῆρχον ἀσαφεῖς τινες καὶ ἀμυδραὶ ἰδέαι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3 Μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐπιστημῶν καλουμένην ἀναγέννησιν (post renatas literas), ἥτις ἤρξατο μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὠφελήθη δὲ καὶ προήχθη οὐκ ὀλίγον διὰ τῆς μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου (29 Μαΐου 1453) ἐκεῖσε ἀφίξεως πολλῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν, ἡ Εὐρώπη, διψῶσα μαθήσεως, καὶ ὡσὰν γοητευθεῖσα ὑπὸ τῶν νεοφανῶν εἰς αὐτὴν θησαυρῶν τῆς παλαιᾶς ποιήσεως, ἱστορίας, φιλοσοφίας καὶ λοιπῶν ἐπιστημῶν, προώδευσε γιγαντιαίοις βήμασιν εἰς τὴν σπουδὴν καὶ γνῶσιν τῶν δύο γλωσσῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς συγγραμμάτων. Οἱ φιλόλογοι, οὐκέτι ἀρκούμενοι μόνῃ τῇ λεξικῇ καὶ γραμματικῇ ἐξηγήσει τῶν συγγραφέων, ἐσπούδαζον νὰ ἐμβαθύνωσι καὶ εἰς τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα πράγματα, καὶ νὰ κατανοῶσιν αὐτά. Ἀπαντῶντες δ' εἰς τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν καὶ ἰδέας καὶ ἔθιμα καὶ πράγματα πάντῃ διαφέροντα τῶν παρ' αὐτοῖς καθεστώτων, καὶ βλέποντες ὅτι πρὸς κατάληψιν αὐτῶν δὲν ἐπήρκουν αἱ κατὰ μέρος ἐξηγήσεις καὶ διασαφήσεις, ὅσας εὕρισκον εἰς τοὺς σχολιαστὰς καὶ λεξικογράφους ἢ εἰς ἄλλους συγγραφεῖς, ἐτράπησαν ἐπὶ ἐκτενεστέρας ἐξιστορήσεις καὶ διατριβὰς περὶ ἑκάστων τῶν τῆς ἀρχαιολογι-
4 κῆς περιεργείας καὶ ἐρεύνης ἀντικειμένων. Συνέλεγον δηλαδή, πολλάκις μετ' ἀμιμήτου ἐπιμονῆς καὶ ἀξιοθαυμάστου πολυμαθείας, περί τινος ἀντικειμένου, φερ' εἰπεῖν περὶ τοῦ ὁπλισμοῦ τῶν παλαιῶν, ἢ περὶ τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων, ὅλην τὴν εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς εὑρισκομένην ὕλην, καὶ συνέταττον αὐτὴν ὁπωσοῦν συστηματικῶς εἰς μίαν συνοπτικὴν πραγματείαν, πρὸς εὐκολίαν τῶν τε διδασκόντων καὶ τῶν διδασκομένων. Πλὴν αἱ πλειότεραι αὗται ἔρευναι καὶ διατριβαί, ὅσον πολυμαθεῖς καὶ ἂν ὦσι, κατὰ μέγα μέρος εἰσὶν ἄκριτοι καὶ ἄκαρποι, διότι οἱ συντάκται αὐτῶν πολλάκις ἐξελάμβανον τὸν φλοιὸν ἀντὶ τοῦ καρποῦ, περιοριζόμενοι εἰς ἀνίχνευσιν ἐξωτερικῶν καὶ ἐπουσιωδῶν πραγμάτων, καὶ καταναλίσκοντες καιρὸν καὶ κόπους εἰς ἐρεύνας ὀλίγου ἀξίας, φερ' εἰπεῖν, περὶ τῶν ὑποδημάτων, τῶν δακτυλίων, τῶν περονῶν καὶ τῆς λοιπῆς ἐνδυμασίας τῶν παλαιῶν· ἐν ᾧ ὀλίγοι μόνον τῶν ἐξοχωτέρων φιλολόγων κατεγίνον-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

το εἰς οὐσιωδέστερα ἀντικείμενα, οἷον τὴν νομοθεσίαν, τὴν δικαιοδοσίαν, τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν, ὧνπερ ἡ γνῶσις ἀσυγκρίτως πλειότερον συντείνει καὶ συνεισφέρει πρὸς ὀρθὴν καὶ τελείαν τοῦ ἀληθινοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν κατάληψιν. Ἐξ ὅλων δ' ἐκείνων τῶν μεμονωμένων κόπων, καὶ τῶν πολυμερῶν καὶ πολυσχιδῶν ἐρευνῶν ἐγεννήθη τέλος πάντων, ἰδίως περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος, διὰ τοῦ Γάλλου Βαρθελεμῆ, τῶν Γερμανῶν Οὐολφίου, Βοικίου καὶ ἄλλων, συστηματικωτέρα καὶ πλέον εὐμέθοδος ἐπιστήμη τῶν *πολιτικῶν ἀρχαιοτήτων*. — Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει περὶ γενέσεως καὶ προόδου τῶν φιλολογικῶν τε καὶ ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν· ἐπανερχόμεθα δὲ ἐπὶ τὸ κύριον ἡμῶν ἀντικείμενον.

4. Αἱ πλείονες τῶν λόγου ἀξίων ἐκ τοῦ 16 καὶ 17 αἰῶνος διατριβῶν τῶν ἀποβλεπουσῶν τάς τε Ἑλληνικὰς καὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀρχαιότητας εὑρίσκονται ἡνωμέναι εἰς τοῦ Γρονοβίου καὶ τοῦ Γραιβίου τοὺς θησαυρούς. Εἶναι δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ πολλὰ χρησιμώτατα πονήματα, καὶ αἱ συλλογαὶ ἐκεῖναι εἶναι πολὺ ὠφέλιμοι καὶ εὔχρηστοι ὡς πηγαὶ καὶ μεταλλεῖα διὰ τοὺς νεωτέρους. Τοιαῦτα εἶναι, ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχαιότητας, τοῦ Μεουρσίου, τοῦ Σιγονίου, τοῦ Κραγίου καὶ ἄλλων τὰ συγγράμματα.

5. Ὁ Βαρθελεμῆς εἰς τὸν Ἀνάχαρσίν του· ὁ δὲ Φ. Α. Οὐόλφιος ἐδίδαξε μᾶλλον διὰ ζώσης, καὶ ὀλίγα μόνον συνέγραψεν. — Ὁ Βοίκιος εἰς τὴν Πολιτ. Οἰκονομίαν τῶν Ἀθηναίων κ. λ.

Ἱστορία τῆς ἀρχαιολογίας τῶν τεχνῶν. Πρώτη ἐποχὴ (1450—1600.)

§. 18. Εἰς τὸν προειρημένον ποικίλον ὅμιλον ἀρχαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἡ κυρίως *ἀρχαιολογία τῶν τεχνῶν* δὲν ἐπεῖχε κατ' ἀρχὰς εἰμὴ λίαν μικρὸν τόπον, καὶ τοῦτον μάλιστα οὐχὶ αὐτοδικαίως, ἀλλ' ὡς ὑπηρέτρια μᾶλλον τῆς λοιπῆς φιλολογίας εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν συγγραφέων ἢ ποιητῶν. Τὰ διασωθέντα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἔργα ἐθεωροῦντο ὄχι τόσον ὡς ἀντικείμενα ἐπιστημονικῆς θεωρίας, ὅσον ὡς θαύματα θέας ἄξια, καὶ ἐσπουδάζοντο ὄχι τόσον παρὰ τῶν λογίων, ὅσον παρὰ τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν φιλοκάλων τῆς τέχνης ἐραστῶν· ἐνεποίουν δὲ τοῖς μὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τεχνίταις γενναῖόν τινα μιμήσεως ζῆλον καὶ ἅμιλλαν, τοῖς δὲ
πλουσίοις ἐρασταῖς φιλότιμον κτήσεως καὶ πλεονεξίας συναγω-
νισμόν. Τοιοῦτος ἦν ὁ χαρακτὴρ τῆς *πρώτης ἐποχῆς*, ἀπὸ μέ-
2 σης τῆς 15 μέχρι τέλους τῆς 16 ἑκατονταετηρίδος. Οἱ μὲν
φιλόμουσοι καὶ φιλόκαλοι ἡγεμόνες τῆς Φλωρεντίας ἐκ τῆς Με-
δικαίας οἰκίας, ἐξόχως *Λαυρέντιος ὁ Μεδίκης* (1472—92)
καὶ οἱ Πάπαι *Ἰούλιος ὁ* 2 (1503—13) καὶ ὁ ἐκ τῆς Μεδι-
καίας οἰκίας *Λέων ὁ* 10 (1513—21) ὄχι μόνον ἐν γένει ἐζωο-
γόνησαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἐπιστήμας διὰ τῆς προστασίας
καὶ τοῦ παραδείγματός των, ἀλλ' ἐξέγειρον καὶ ἐνεθάῤῥυνον καὶ
εὐφυεῖς τεχνίτας ἐπὶ τὴν μίμησιν τῶν ἀρχαίων τεχνουργημά-
των, καὶ ἤρχισαν μεγάλας ἀρχαιοτήτων συλλογάς. Οἱ δὲ ἔξο-
χοι καὶ ἀθάνατοι τεχνῖται τοῦ 16 αἰῶνος, οἷοι *Μιχαὴλ ὁ
Ἄγγελος*, *Ῥαφαὴλ ὁ Σάγκιος* καὶ *Βενβενοῦτος ὁ Κελλίνης*,
ἐνεθουσιάσθησαν καὶ ἐμορφώθησαν διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ
μελέτης τῶν ἀνορυττομένων ὁσημέραι ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς
ἀρχαίων τεχνουργημάτων, καὶ ἡ ἔτι παρθένος γῆ τῆς Ἰταλίας
ἀνέδιδε τότε ἄπειρα πλήθη ἀγαλμάτων τε καὶ ἀνδριάντων, προσ-
τύπων ἔργων, δακτυλιολίθων, νομισμάτων καὶ ἄλλων τοιού-
3 των. Ἀλλά, ὡς ἤδη εἴρηται, ἡ ἀρχαιολογία καθὸ ἐπιστήμη δὲν
ὑπῆρχεν ἀκόμη· ἡ φιλοσοφικὴ ἐξέτασις καὶ ἱστορικὴ ἔρευνα
ἔλειπον ἔτι· ὁ χαρακτὴρ τῆς ἐποχῆς ἦν ἁπλῶς θαυμασμὸς καὶ
ἅμιλλα πρὸς τὰ ἀρχαῖα τεχνουργήματα. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἰκός,
οἱ πλείονες ἀνδριάντες εὑρίσκοντο ἠκρωτηριασμένοι, ὁ δὲ ζῆλος
ἢ κἂν ἡ φιλόδοξος ἐπίδειξις τῶν ἐραστῶν ἤθελε νὰ τοὺς βλέ-
πῃ ἐντελεῖς καὶ ἀκεραίους, ἔγιναν πολλαὶ ἐσφαλμέναι ἐπι-
σκευαὶ καὶ ἐπανορθώσεις (**Restaurationen**) τῶν ἀρχαιοτήτων,
καὶ ὑπὸ φιλοκερδείας πολλαὶ ἀπάται.

2. Οἱ πλεῖστοι τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἀρχαίων ἀνδριάντων εὑρέθησαν εἰς ταύτην τὴν ἐποχήν· μεταξὺ αὐτῶν πολλὰ τῶν ἐπιφανεστέρων ἔργων, π. χ. ὁ Λαοκόων 1506, ἡ Νιόβη μετὰ τῶν παίδων 1583.

3. Εἰς τὴν 16 ἑκατονταετηρίδα ἐχαλκεύθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ πολλαὶ ψευδεῖς, μάλιστα Λατινικαὶ ἐπιγραφαί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δευτέρα ἐποχὴ (1600—1750).

§. 19. Ἡ *δευτέρα τῆς ἀρχαιολογίας ἐποχὴ*, ἀπὸ τέλους 1
τῆς 16 μέχρι μεσούσης τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος, δύναται νὰ
ἀποκαλῆται ἡ *φιλολογικὴ* ἢ *ἀρχαιογραφική*. Ὁ φιλόλογος ἢ, ὡς
τότε ἔχαιρε καλούμενος, ὁ antiquarius, ἔλαβεν εἰς αὐτὴν ἤδη
μείζονα ἐπιῤῥοήν· οὐκέτι περιοριζόμενος εἰς ἁπλῆν ὀνοματοθεσίαν
τῶν ἀνευρισκομένων ἀγαλμάτων, ἐφίετο ἤδη περαιτέρω τινὸς
ἐξηγήσεως καὶ βαθυτέρας διασαφήσεως. Μολαταῦτα ἡ ἀρχαιολο- 2
γία ὡς ἐπιστήμη δὲν ἔκαμεν ἔτι μεγάλας προόδους· τὸ μὲν,
διότι οἱ μεγάλοι ἥρωες τῆς φιλολογίας, οἷοι οἱ Σκαλίγεροι, ὁ
Κασαυβών, ὁ Βεντλῆϊος καὶ οἱ ὅμοιοί των, ὠλιγώρουν ταύτης
τῆς περὶ τὰς τέχνας πραγματείας· τὸ δὲ, διότι οἱ ἐνασχολού-
μενοι περὶ τὰ ἀρχαῖα τεχνουργήματα ὑποδεέστεροι φιλολόγοι
δὲν εἶχον εὑρεῖν εἰσέτι ὑγιῆ καὶ ἀσφαλῆ θεμέλια τῆς ἐπιστή-
μης, ἀλλὰ τοὐναντίον, ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ᾠκοδόμουν ἐπὶ σαθρᾶς
καὶ ἐσφαλμένης βάσεως. Ἡ Λατινικὴ φιλολογία ὑπερίσχυε τότε 3
εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἡ ὅσον δυνατὸν ἀκριβεστέρα γνῶσις
τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων ἦν τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς φι-
λολογικῆς πολυμαθείας. Πρὸς τούτοις ἦν αὐτὴ ἡ Ῥώμη καὶ το-
πικῶς ἔτι ἡ ἑστία καὶ τὸ κέντρον τῶν ἀρχαιογραφικῶν σπου-
δῶν· αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν γένει, ὑπῆρχον αἱ μεγάλαι
ἀρχαίων τεχνουργημάτων συλλογαί, καὶ καθ' ἡμέραν ἐπλουτί-
ζοντο διὰ νέων ἀνακαλύψεων· οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἀρχαιογρά-
φων ἦσαν καὶ τὸ γένος Ἰταλοὶ, Τυῤῥηνοὶ ἢ Ῥωμαῖοι. Τί ἄρα 4
θαυμαστὸν, ἐὰν οὗτοι, ὑφ' ὅλων τῶν εἰρημένων λόγων παρασυ-
ρόμενοι, τὰ εἰς τὸ Λάτιον καὶ εἰς τὴν Τυῤῥηνίαν ἀνευρισκόμενα
τεχνουργήματα προθύμως ἀπέδιδον ὡς ἐπὶ τὸ πλέον εἰς τοὺς
Ῥωμαίους καὶ τοὺς Τυῤῥηνούς; ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἀδίκως ἔμενον
ἔτι κατὰ μέγα μέρος ἐστερημένοι τῆς ἀνηκούσης εἰς αὐτοὺς μεί-
ζονος μερίδος; καὶ ἐὰν ἑπομένως ἡ ἐπιστημονικὴ ἱστορία τῆς
τέχνης ἔγεμεν ἐσφαλμένων δοξασιῶν;

2. Πρβ. Thiersch, Epoch. d. Kunst S. 3: Selbst nachdem es gelungen war, tiefer in das Alterthum einzudringen, die philologische Gelehr-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

samkeit zu gründen, blieb die Kunst meist unbeachtet. Ihre Werke wu
den nur dann befragt, wenn aus ihnen sich Sprache und Sitte der Vo
zeit erläutern liess, da ihr eigenthümlicher Werth der einseitigen B
dung verschlossen blieb.

4. Πρβ. τὸν Θύρσιον αὐτόθι· Unkunde und Einseitigkeit der erst
Sammler, Römer und Toskaner, welche die Ausbeute Griechischer Plast
freigebig ihren Vorfahren zuschlugen, erzeugten Träume von Römisch
und Hetrurischer Kunst, welche die Begriffe auf Iahrhunderte verwir
haben.

1 §: 20. Ἐν τοσούτῳ ἡτοίμαζεν ἡ ἐποχὴ αὕτη τοὐλάχιστ
ὕλας χρησίμους διὰ τὴν ἐρχομένην καὶ συστηματικωτέραν ἐπ
2 χήν. Αἱ ἀρχαιοτήτων συλλογαὶ ηὔξανον πανταχοῦ, οὐ μόνον ε
τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, κ
3 περιγραφαὶ αὐτῶν μετ᾽ εἰκόνων ἐδημοσιεύοντο. Φιλόλογοι, ἀρχαι
γράφοι καὶ τεχνῖται ἤρχιζον νὰ περιηγῶνται τὰς ποτὲ Ἑλλην
κὰς καὶ Ῥωμαϊκὰς χώρας, καὶ συνέγραφον τὰς περιηγήσεις τω
4 Πολλὰ ἄλλα ἔτι χρήσιμα, καίτοι ἄκριτα καὶ μετ᾽ εὐλαβείας μ
5 ταχειριστέα, πονήματα ἀρχαιολογικὰ ἐξεδόθησαν. Περὶ τὰ τέλ
τῆς ἐποχῆς ἔγινε καὶ ἡ πρώτη ἀνακάλυψις τῶν ὑπὸ τοῦ Β
σουβίου ὄρους κατακεχωσμένων πόλεων, ἥτις ὅμως εἰς τὴν ἐ
χομένην μόνον γενεὰν ἔμελλε νὰ φέρῃ καρπούς.

2. Εἰς τὴν Βενετίαν· Zanetti, Antiche statue, che nell' antisala della
breria di S. Marco . . . si trovano, 1740-43. 2 voll. f. — Εἰς Φλωρ
τίαν· A. F. Gori, Museum Florentinum, 1731-42. 6 voll. f. — Εἰς Βερο
νον· Laur. Begeri Thesaurus Brandeburgicus. B. 1696. — Εἰς Δρέσδα
Le Plat, Recueil des marbres antiques à Dresde, 1733.

3. Περιηγηταὶ ὁ Γάλλος Ἰάκ. Σπὸν καὶ ὁ Ἄγγλος Γεώργ. Οὐῆλερ (1675-76
ὁ Γάλλος Τουρνεφὸρτ (1700) καὶ ἄλλοι.

4. I. Spon, Miscellanea antiquit. Lugd. Bat. 1685. Ὁ αὐτὸς, Reche
ches curieuses d' Antiquité etc, Lyon 1683. — Montfaucon, Antiqui
expliquée et représentée en figures, 2ρα ἔκδ. 1722, 5 τόμ. φύλλ., κ
supplément, 1724. 5 τόμ. — Mich. Ang. Causei (de la Chausse) Rom
num Museum, R. 1746. — Π. ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, Bonavent. d'Ove
beke, les restes de l'ancienne Rome Amsterd. 1709. 3 τόμ. φύλλ. —
Τυῤῥηνικῶν ἀρχαιοτήτων Th. Dempsteri, De Etruria regali ll. VIII, ed T
Coke. F. 1723 2 τόμ. φύλλ.

5. Τὸ Ἐρκουλανὸν ἢ Ἡράκλειον, ἡ Πομπηία καὶ αἱ Σταβι
εἶχον καταχωσθῆ ὑπὸ τοῦ Βεσουβίου ἐπὶ Τίτου, 79 μ. Χρ. (Plin. Epist. 6,1

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δίων Κασσ. 66, 21-23.). Ἡ πρώτη ἀνακάλυψις ἔγινεν εἰς τὰ 1711, ὅπου εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ πρίγκιπος Ἐμμανουὴλ τῆς Λοθαριγγίας ἐξωρύχθησαν, ἐντὸς τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρακλείου, τρεῖς λίθιναι γυναικῶν εἰκόνες (νῦν εἰς Δρέσδαν). Μετὰ δέκα ἔτη (1721) ἀνεκαλύφθη ἡ καλουμένη οἰκία τοῦ Ἀῤῥίου Διομήδους παρὰ τὴν τῶν ἠρίων ὁδὸν πλησίον Πομπηΐας· ἀξιολογώτεραι δὲ ἀνακαλύψεις εἰς Ἡράκλειον ἔγιναν μόνον ἀπὸ τῶν 1736, οἰκοδομουμένης τότε ἐκεῖ βασιλικῆς ἐπαύλεως διὰ Κάρολον τὸν 3, βασιλέα τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Νεαπόλεως. Ἔκτοτε ἐξακολουθοῦσιν αἱ ἀνασκαφαὶ μέχρι τῆς σήμερον.

Τρίτη ἐποχή, 1750—1840.

§. 21. *Ἡ τρίτη ἐποχὴ* τῆς ἀρχαιολογίας, ἡ *ἐπιστημονική*, 1
ἄρχεται ἀπὸ τῆς μέσης τοῦ παρελθόντος αἰῶνος· εἰς αὐτὴν ἐμορ-
φώθη ἡ ἀρχαιολογία ὡς συστηματικὴ ἐπιστήμη. Τὸ ὑλικὸν τῆς 2
ἀρχαιολογίας ἐπλουτίσθη εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην διὰ μεγίστων
καὶ ἀληθῶς παραδόξων ἀνακαλύψεων εἰς τὰς ἄνω εἰρημένας
ὑπογείους πόλεις· δι' ἐκτεταμένων περιηγήσεων κατὰ τὴν Ἑλλά-
δα, τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν· καὶ διὰ συστημα-
τικῶν ἀνασκαφῶν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου.
Ἀλλὰ ἡ ἀρχαιολογία εἶχε διαμείνει μέχρι τότε τυφλὸς σωρὸς 3
συμπεφυρμένων ποικίλων γνώσεων, παράδοξον μίγμα ἀληθείας
καὶ πλάνης· ὥστε ἐδεῖτο μᾶλλον ἐσωτερικῆς προόδου καὶ ὀργα-
νικῆς ἀναπτύξεως καὶ διασκευῆς, ἢ ἐξωτερικῆς αὐξήσεως τοῦ
ὑλικοῦ της. Ἐκείνην δὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπίδοσιν ἔλαβε διὰ τοῦ 4
δημιουργοῦ νοῦ τοῦ ἀθανάτου *Ἰωάννου Βιγκελμάννου*, ὅστις
πρῶτος τὴν ἀπέδειξεν συστηματικὴν ἐπιστήμην.

2. Εἰς τὰ 1751 ἦλθον οἱ Ἄγγλοι ἀρχιτέκτονες I. Στούαρτ καὶ Ῥεβὲτ εἰς Ἀθήνας, καὶ πρῶτοι κατεμέτρησαν καὶ διέγραψαν ἀκριβῶς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ τῶν Ἀθηνῶν μνημεῖα (Antiquities of Athens, ὁ πρῶτος τόμος ἐν Λονδίνῳ 1762). Τὰς ἐρεύνας των ἐξηκολούθησεν ἡ ἐν 1734 συστηθεῖσα Ἑταιρεία τῶν Ἐραστῶν (society of Dilettanti), ἥτις ἐξέδωκεν Ionian antiquities 1769 καὶ 1797. καὶ unedited antiq. of Attica 1817. — Ἡ Αἴγυπτος ἔγινε γνωστοτέρα διὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπιςρατείας κατὰ τὰ 1798. — Ἀποστολὴ τοῦ Ῥοσελλίνη καὶ τοῦ νεωτέρου Σαμπόλλιον εἰς Αἴγυπτον 1828. — Ἐπιστημονικὴ τῶν Γάλλων ἐπιτροπὴ εἰς τὴν Πελοπόννησον 1828.

Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν περιηγητῶν οἱ ἐπιφανέςεροι εἶναι οἱ Γάλλοι Choiseul-Gouffier, Texier, οἱ Ἄγγλοι Chandler, Dodwell, Sir W. Gell, Leake, Cocke-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

rell, Pashley, οἱ Γερμανοὶ O. von Stackelberg, Fr. Thiersch, L. von Klenze, ὁ Δανὸς Bröndsted.

Ἀνασκαφαὶ καὶ ἁρπαγαὶ τοῦ Κόμητος Ἔλγιν εἰς τὴν Ἀττικὴν 1801 καὶ ἑξῆς.— Ἀνασκαφὴ εἰς Αἴγιναν 1811· εἰς Φιγάλειαν 1812. — Παράδοξοι ἀνακαλύψεις ἀπειραρίθμων Ἑλληνικῶν ἀγγείων εἰς Ὄλκιον (Volci) καὶ ἄλλα μέρη τῆς Τυῤῥηνίας, ἀπὸ τῶν 1828 μέχρι τῆς σήμερον. — Ἀνασκαφαὶ κατὰ τὴν Ἀθήνησι Ἀκρόπολιν ἀπὸ τῶν 1835. Αἱ ἀξιολογώτεραι ἀνακαλύψεις ἐλπίζονται εἰς τὴν μητρικὴν τῆς τέχνης γῆν, τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἐὰν ἐλευθεριωτέρα νομοθεσία, φρονίμως ἑνόνουσα τὰ ἐξ ἴσου ἱερὰ τῆς τε πατρίδος καὶ τῆς ἐπιστήμης συμφέροντα, ἐπιτρέψῃ καὶ τὰς ἰδιωτικαῖς δαπάναις ἐπιχειρητέας ἀνασκαφάς, ὡς γίνεται εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸ τριακοσίων ἐτῶν.

3. Εἰς τὴν τότε κατάστασιν τῆς ἀρχαιολογίας ἁρμόζει ἡ τοῦ Ὀβιδίου ῥῆσις περὶ τοῦ ἀρχαίου χάους·

. . . . rudis indigestaque moles
Nec quidquam nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

4. Ἰωάννης Βίγκελμαν (Winckelmann) γεννηθεὶς 9 Δεκεμβρίου 1717 εἰς τὴν πολίχνην Στένδαλ τῆς Προυσσίας, υἱὸς πένητος σκυτοτόμου, διεκρίθη ὡς παῖς ἤδη δι' ἐξόχου εὐφυΐας. Μαθητεύσας εἰς τὸ Λατινικὸν σχολεῖον τῆς πατρίδος του, μετὰ ταῦτα εἰς ἓν τῶν ἐν Βερολίνῳ γυμνασίων, ἐφοίτησεν εἰς τὰ ἐν Ἰένῃ καὶ ἐν Ἄλαις ταῖς Σαξονίσι πανεπιστημεῖα, καὶ διωρίσθη κατὰ τὰ 1743 δεύτερος διδάσκαλος τοῦ σχολείου εἰς Σέχαουσεν (μικρὰν πόλιν τῆς παλαιᾶς Μάρκας). Εἰς τὴν ἐρημίαν ταύτην διέμεινε πέντε ἔτη, ἐνασχολούμενος εἰς τὴν μελέτην τῶν κλασικῶν συγγραφέων οὐ μόνον τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Κατὰ τὸ 1749 ἔγινε βιβλιοθηκάριος τοῦ κόμητος Βύναου εἰς Νοίθενιτζ πλησίον Δρέσδης, ὅπου διαμένων πάλιν ἓξ ἔτη, ἔχαιρε τὴν εὐκολίαν τοῦ νὰ μελετήσῃ μετὰ σχολῆς, καὶ ἐπισκεπτόμενος συχνὰ τὰς ἐν Δρέσδῃ ἀρχαίων τεχνουργημάτων καὶ νεωτέρων ζωγραφημάτων συλλογὰς νὰ γυμνάσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὴν αἰσθητικήν του κρίσιν. Ἐκεῖ ἔλαβε καὶ τὴν γνωριμίαν τοῦ Παπικοῦ πρέσβεως Ἀρχίντου καὶ τοῦ Π. Ῥάουχ, πνευματικοῦ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας καὶ βασιλέως τῆς Πολωνίας Αὐγούστου τοῦ 3, καὶ τέλος ἐνδίδων εἰς τὰς προτάσεις τῶν δύω τούτων ἱερέων ἤλλαξε τὴν θρησκείαν του, καὶ ἀντὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐνηγκαλίσθη τὸ καθολικὸν δόγμα. Λαβὼν μετὰ ταῦτα μικρὰν σύνταξιν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ συστατικὰ γράμματα πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ῥώμην καρδιναλίους καὶ ἀρχιερεῖς, μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Δρέσδης ἐξέδωκεν ἓν μικρὸν βιβλίον, Περὶ μιμήσεως τῶν ἀρχαίων τεχνουργημάτων (Ueber die Nachahmung der griechischen Werke κ. ἑ.), ὅπερ, διὰ τὸ ἀρχέτυπον καὶ κλασσικὸν τοῦ ὕφους του καὶ διὰ τὸ καινοφανὲς ἅμα καὶ ἐμβριθὲς τῶν ἐννοιῶν, πολὺν ἔδωκε κρότον εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον, καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως διήγειρε γενικῶς τὰς μεγίστας προσδοκίας.

Κατὰ τὸ 1755 ἔφθασεν ὁ Βίγκελμαν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἔμελλε νὰ διατρίψῃ μέχρι τῆς τελευτῆς του. Μετά τινα ἔτη ἔγινε βιβλιοθηκάριος τοῦ καρδιναλίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λιβάνη, καὶ ὕστερον Παπικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων (antiquario della camera apostolica). Ζῶν οὕτως μεθ' ἱκανῆς ἀνέσεως, καὶ ἐνασχολούμενος ὅλως εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ μελέτην τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἐξεπόνησε κατ' ὀλίγον τοὺς καρποὺς τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἤδη ἀποκτηθείσης ἀπεράντου πολυμαθείας του. Ἐκτὸς μικροτέρων τινῶν διατριβῶν εἰς Γερμανικὴν γλῶσσαν, περὶ τῶν κατὰ τὸ Ἑρκουλανὸν ἀνακαλύψεων καὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1759 ἐν Φλωρεντίᾳ τὸν κατάλογον τῆς περιφήμου δακτυλιοθήκης τοῦ Βαρῶνος Στόσχ, ἥτις νῦν ἀποτελεῖ μέρος τῆς Β. Προυσσικῆς δακτυλιοθήκης (Description des pierres gravées du feu Baron de Stosch. 4) Κατὰ τὰ 1762 ἐφάνησαν αἱ παρατηρήσεις περὶ τῆς τῶν ἀρχαίων οἰκοδομικῆς (Anmerkungen über die Baukunst der Alten), καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν 1764 ἐξεδόθη ἡ περίφημος ἱστορία τῆς τέχνης (Geschichte der Kunst), δι' ἧς ὁ Βίγκελμαν ἔγινε δημιουργὸς καὶ θεμελιωτὴς νέας ἐπιστήμης, τῆς ἀρχαιολογίας τῶν τεχνῶν. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶναι μνημεῖον ἀθάνατον, monumentum aere perennius· οὐχὶ ὅτι εἶναι πάντῃ ἐντελὲς καὶ ἀνεπίδεκτον διορθώσεως (ἐπειδὴ μόνου τοῦ ὑψίστου Διὸς ἡ κεφαλὴ γεννᾷ τὴν Ἀθηνᾶν τελείαν ἐν τῇ πανοπλίᾳ της)· ἀλλὰ διότι ἀνοίγει νέον στάδιον καὶ νέαν παλαίστραν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Ὁ Βίγκελμαν ὑπέδειξε πρῶτος τὴν στενὴν σχέσιν τῆς τέχνης παρά τινι ἔθνει μετὰ τῆς ποιήσεως, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς λοιπῆς γραμματείας καὶ παιδείας του, καὶ τὴν σπουδαιότητα ἀκριβεστέρας ἱστορικῆς γνώσεως τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐπιδόσεώς της, καὶ οὕτως ἀπένειμεν αὐτῇ τὸν ἀνήκοντα τόπον εἰς τὴν καθολικὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἱστορίαν. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ φιλοσοφικὸν καὶ θεωρητικὸν θεμέλιον τῶν ἐρευνῶν του εἶναι τὸ κυρίως θαυμαστὸν καὶ αἰωνίως μόνιμον μέρος τοῦ πονήματός του· εἰς δὲ τὰ ἱστορικὰ πράγματα ἔσφαλη καὶ αὐτὸς ἐνίοτε· π. χ. τροποποιῶν καὶ διορθῶν τὰς τότε ἐπικρατούσας (ἴδ. §. 19, 3. 4.) ὑπερβολικὰς δοξασίας περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἀξίας τῆς Τυρρηνικῆς τε καὶ Ῥωμαϊκῆς τέχνης, ἐξώκειλεν ὑπὸ Φιλελληνισμοῦ εἰς τὴν ἐναντίαν πλάνην, ἀπονέμων τοῖς Ἕλλησι τεχνίταις μείζονα τοῦ δέοντος μερίδα, καὶ θέλων νὰ τοὺς ἀποδείξῃ κατὰ πάντα πρωτότυπους ἐφευρετάς· ἐν ᾧ καὶ οὗτοι εἶχον ἀρχαιοτέρους διδασκάλους (Πρβ. περὶ Βιγκελμάννου R. Rochette. Cours d'Archéol. p. 141. 142, καὶ ὀρθοτέραν κρίσιν παρὰ Θυρσίῳ, Ep. d. Kunst S. 4. 6.). Πλὴν ἐὰν ἡμεῖς, ἱστάμενοι ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ μεγάλου ἀρχηγέτου, τὴν σήμερον ὁρῶμεν προσωτέρω, ὀφείλομεν νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἥρως ἀνεβίβασεν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ὕψος τοῦτο.

Ἡ ἱστορία τῆς τέχνης μετεφράσθη ταχέως εἰς τὴν Γαλλικήν, καὶ κατ' ὀλίγον εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Μετὰ τρία ἔτη ἐξέδωκεν ὁ συγγραφεὺς ἤδη προσθήκας (Anmerk. zur Gesch. der Kunst), καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ τὰ Ἀνέκδοτα μνημεῖά του (Monumenti inediti. R. 1767), ὧν τὸ προοίμιον (discurso preliminare) εἶναι ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης διὰ τοὺς Ἰταλούς. Οἱ δὲ Monumenti οὗτοι εἶναι ἀληθῶς πρότυπον παράδειγμα ὀρθῆς ἀρχαιολογικῆς ἑρμηνείας.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοσούτων καὶ τόσον σπουδαίων συγγραμμάτων ἐπιθυμήσας ὁ Βίγκελμαν νὰ ἐπισκεφθῇ πάλιν τὴν Γερμανίαν, ἀνεχώρησε τὸν Ἀπρίλιον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1768· ἀλλὰ ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας κυριευθεὶς ἤδη ὑπ' ἀκαταμαχήτου νοσταλγίας διὰ τὴν δευτέραν πατρίδα του τὴν Ἰταλίαν, μόλις κατεπείσθη νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς Βιέννης. Ἀπὸ τῆς Βιέννης, ὅπου παρὰ τῆς αὐλῆς, τῶν μεγιστάνων, τῶν λογίων καὶ τεχνιτῶν ἠξιώθη λαμπροτάτης ὑποδοχῆς, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Τεργέστην, διὰ νὰ πλεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς Ἀγκῶνα. Ἀλλ' ἐν ᾧ περιέμενεν ἔτι ἁρμόδιον εὐκαιρίαν, ἐδολοφονήθη τῇ 8 Ἰουνίου 1768 εἰς τὸ μέγα ξενοδοχεῖον (locanda grande) ὑπὸ μιαροῦ τινος Ἰταλοῦ, Φραγκίσκου Ἀρχαγγέλου, ὅστις ἤλπισε νὰ κλέψῃ κειμήλιά τινα τοῦ Βιγκελμάννου· ἐτάφη δὲ κατὰ τὴν παλαιὰν ἀκρόπολιν τῆς Τεργέστης, πλησίον τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τοῦ Α. Ἰούστου, ὅπου πρό τινων ἐτῶν ἀνηγέρθη καὶ λαμπρὸν σῆμα ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Περὶ τοῦ βίου καὶ χαρακτῆρος τοῦ Βιγκελμάννου πρβ. Göthe, Winckelmann u. sein Iahrh. — F. C. Petersen, Allgem. Einl. in das Stud. der Archäol. (μεταφρ. ἐκ τοῦ Δανικοῦ, ἐν Λειψίᾳ 1829), σελ. 188--250. Τὰ συγγράμματά του, ἐξαιρουμένων τῶν Ἀνεκδ. Μνημ. καὶ τῆς περιγραφῆς τῆς Στοσχιανῆς δακτυλιοθ., ἐξεδόθησαν ὁμοῦ· Winckelmann's Werke, herausg. von Fernow, Meyer, Schulze u. Siebelis. Dresden 1808—20. 8 τόμ. εἰς 8, καὶ 1. τετράδ. εἰκόνων. Νέα ἔκδοσις ἤρχισεν ἀπὸ τῶν 1839.

1 §. 22. Τὸ παράδειγμα τοῦ Βιγκελμάννου, καὶ ὁ διαδοθεὶς παρ'
αὐτοῦ ἐνθουσιασμὸς διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἀρ-
χαίας τέχνης, παρεκίνησε συγχρόνως ἢ μετ' ὀλίγον καὶ ἄλλους
εὐφυεστάτους καὶ πολυμαθεῖς ἄνδρας, νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν
2 μελέτην. Αἰεὶ πλείονες συλλογαὶ ἀρχαιοτήτων ἐδημοσιεύθησαν
3 εἰς εἰκόνας καὶ μετ' ἐξηγήσεων. Πρῶτος ὁ Χρίστιος ἐν Λειψίᾳ
(+ 1756) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ μέγας Ἔϋνιος ἐν Γοττίγγῃ εἰσή-
γαγον τὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαιολογίας τῶν τεχνῶν ὡς χωριστοῦ
4 μαθήματος εἰς τὰ πανεπιστημεῖα. Μετ' ὀλίγον ἐμιμήθησαν, μά-
λιστα εἰς τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα, καὶ ἄλλα πανεπιστημεῖα τὸ πα-
ράδειγμα τοῦτο, καὶ ἱκανὰ ἐγχειρίδια τῆς ἀρχαιολογίας συνέ-
τειναν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῆς
ἐπιστήμης.

1. Πρὸ τοῦ Βιγκελμάννου ἤδη εἶχεν ἀρχίσει ὁ κόμης Κάϋλος τὴν ἔκδοσιν τοῦ Recueil d' Antiq. Egyptiennes, Etrusques, Grecques et Romaines, 1752-67. 7 τόμ. 4. — Ὁ ὀξυνούστατος Λέσσιγγος (1729--81) ἠθέλησε νὰ ἐξακριβώσῃ βαθύτερα τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τῆς Ἑλλην. τέχνης. Laokoon oder über die Gränzen der Malerei und Poesie. 1766. — Ὁ Χρ. Γ. Ἔϋνε συνεπλήρωσε τοῦ Βιγκελμάννου τὰς ἐρεύνας ἰδίως ὡς πρὸς τὸ χρονολογικὸν μέρος (Antiquar. Abhandl.; Comm. Soc. Gotting.; Opusc. Academ.) — Ὁ Μιλ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λὶν διέδωκε τὴν ἀρχαιολογίαν εἰς τὴν Γαλλίαν (Mon. inédits; Galer. mythologique). — Ἀξιόλογον σύγγραμμα (ἐξόχως περὶ τῆς πολυχρώμου πλαστικῆς) εἶναι καὶ τοῦ Quatremère de Quincy: Le Jupiter Olympien, P. 1815. — Μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν διέπρεψεν ὁ Ἔννιος Κυρῖνος Βισκόντης, ὅστις ἐπὶ Ναπολέοντος προσεκλήθη εἰς Παρισίους Museo Pio-Clementino; Iconographie Grecque et Romaine κ. λ. — Ὁ πολυμαθὴς καὶ βαθύνους Δανὸς Ζοέγα ἐξέδωκε Bassirilievi antichi, 1807.

2. Museum Capitolinum, 4. τόμ. — Museo Pio-Clementino, 1782–1807. 7 τόμ. — W. G. Becker, Augusteum oder Dresdens antike Denkmäler, 1804-11. 3. τόμ. φύλλ. — Musée Français, P. 1803-11. — Taylor Combe, Ancient Marbles of the Brit. Mus. 1812–30. 6 τόμ. — J. Millingen, Ancient unedited monuments, 1822. — R. Rochette, Mon. inéd. d'antiquité figurée, 1828–29. 2 τόμ. φύλλ. — E. Gerhard, Antike Bildwerke, εἰς φύλλ. 1827 κ. ἑ. — Πολλὰ νεοφανῆ τεχνουργήματα ἐδημοσίευσε καὶ ἡ κατὰ τὸ 1829 ἐν Ῥώμῃ συστηθεῖσα Ἑταιρεία δι' ἀρχαιολογ. ἀλληλογραφίαν (Instituto di corrispondenza archeologica), ἥτις κατ' ἔτος ἐκδίδει ἕνα φάκελλον Monumenti inediti, ἕνα τόμον Annali, καὶ ἕνα τόμον Bulletino.

3. Τοῦ Ἑϋνίου αἱ ἀκροάσεις ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του· Heyne's Akadem. Vorlesungen über d. Archäol. d. Kunst, Braunschw. 1822.

4. Τὰ ἀξιολογώτερα ἐγχειρίδια εἶναι· Millin, Introduction à l'étude des monumens antiques, P. 1796 καὶ 1826. — J. P. Siebenkees, Handb. der Archäol., Nürnb. 1799. — Böttiger, Andeutungen zu vierundzwanzig Vorlesungen über die Archäol. Dresd. 1806. — C. D. Beck, Grundriss der Archäologie, Lpz. 816. — Gio. Batt. Vermiglioli, Lezioni elementari di Archeologia, Milano 1824. 2 τόμ. — Champollion-Figeac, Résumé complet de l'Archéologie, P. 1826. 2. τόμ. — Τοῦ αὐτοῦ, Archéologie ou traité des antiquités (biblioth. populaire N 93 καὶ 108), P. 1835. 16. — R. Rochette, Cours d'Archéologie, P. 1828. — F. C. Petersen, Allg. Einl. in das Studium der Archäologie. Aus dem Dänischen übers. von Friedrichsen. Lpz. 1829. — K. O. Müller, Hdb. der Archäol. der Kunst. Breslau 1830 καὶ δευτ. ἐκδ. 1835. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐγχειριδίου τούτου ἐξέδωκεν ὁ Μύλλερος καὶ συλλογὴν ἐπιτηδείων εἰκόνων· Denkmäler der alten Kunst von K. O. Müller und K. Oesterley, 1832. κ. ἑ., μέχρι τοῦδε 7 φάκελλοι εἰς μέγα 4.

Μόνην τὴν πλαστικὴν ἀφορᾷ τοῦ Εἰρην. Θυρσίου τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμα· Ueber die Epochen der bild. Kunst unter den Griechen (2 te Ausg.) München 1829. — Διὰ τὴν βιογραφίαν καὶ χρονολογίαν τῶν τεχνιτῶν χρησιμεύει J. Sillig, Catalogus Artificum. 1827. 8. Πολλὰς προσθήκας εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ἔκαμεν ὁ R. Rochette, Lettre à Mr. Schorn, τῆς ὁποίας ἑτοιμάζεται νέα ἔκδοσις. Ἄλλαι προσθῆκαι εὑρίσκονται εἰς Ross, Lettre à Mr. Thiersch, Athènes 1839 καὶ εἰς τὸ Γερμ. περιοδικὸν Kunstblatt, 1835–40.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μέθοδος τῆς ἀρχαιολογίας τῶν τεχνῶν.

1 §. 23. Ἡ συστηματικὴ παράδοσις τῆς ἀρχαιολογίας δὲν ἐπι-
2 δέχεται σχεδὸν παρὰ μίαν μόνην μέθοδον. Ἡ ἀρχαιολογία πρῶτον διδάσκει ἡμᾶς τὴν *ἱστορίαν* τῶν τεχνῶν παρὰ τοῖς διαφόροις ἀρχαίοις ἔθνεσι, κατὰ τὰς διαφόρους χρόνου ἐποχὰς καὶ κατὰ τοὺς διασημοτέρους τεχνίτας καὶ τὰ παρ᾽ αὐτῶν καθιδρυμένα ἐργα-
3 στήρια (écoles)· δεύτερον δὲ τὴν *τεχνολογίαν* αὐτῶν, ἐν ᾗ γίνεται λόγος περὶ τῶν ὑλῶν, ἐξ ὧν εἰργάζοντο οἱ παλαιοὶ τεχνῖται, περὶ τῶν μηχανικῶν καὶ ἄλλων μέσων, ἅπερ μετεχειρίζοντο, περὶ τῶν μορφῶν, ἃς ἐμιμοῦντο, περὶ τῶν ἰδεῶν, ἃς προε-
4 τίθεντο νὰ ἐκφράζωσι κ. τ. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ δεύτερον μέρος περιγράφονται καὶ ἐξηγοῦνται τὰ διασημότερα τῶν ἔτι σωζομένων τεχνουργημάτων, καθ᾽ ὅσον δὲν ἔγινεν ἤδη λόγος περὶ αὐτῶν εἰς τὸ ἱστορικὸν μέρος.

5 Τοιουτοτρόπως λοιπὸν διαιροῦμεν σύμπασαν τὴν ὕλην τῆς ἀρχαιολογίας εἰς δύο μεγάλα τμήματα, εἰς τὸ *Ἱστορικὸν* καὶ τὸ *Τεχνολογικὸν Μέρος*. Εἰς ἕκαστον δὲ κεφάλαιον τοῦ ἱστορικοῦ μέρους διατηροῦμεν τὴν αὐτὴν τάξιν τῶν τριῶν τεχνῶν· δηλαδὴ προηγεῖται πάντοτε ἡ *ἀρχιτεκτονικὴ* (ἰδ. §. 7), μετ᾽ αὐτὴν ἕπεται ἡ *πλαστικὴ* κατὰ τοὺς διαφόρους κλάδους της, καὶ τὸν τρίτον τόπον κατέχει ἡ *γραφική*, ἢ τοιχογραφία μετὰ τῶν συγγενῶν τεχνῶν.

1. Τὴν μέθοδον ταύτην προεσχεδίασεν ὁ προώρως ἀποβιώσας Κ. Ὀ. Μύλλερ, οὗτινος τὸ ἐγχειρίδιον (ἀνωτ. §. 22. σημ. 4.) ἐν γένει ἀκολουθοῦμεν.

2. Τὸ ἱστορικὸν εἶναι τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἀρχαιολογίας· ὅθεν καὶ ὅλη ἡ ἐπιστήμη πολλάκις συμπεριλαμβάνεται ὑπὸ τὴν προσηγορίαν τῆς histoire de l'art, Kunstgeschichte.

4. Τὸ πλῆθος τῶν σωζομένων καὶ τῶν ἀεὶ ἀνακαλυπτομένων ἀρχαίων τεχνουργημάτων εἶναι τοσοῦτο, ὥστε ἡ ἱστορία τῶν τεχνῶν δύναται ν᾽ ἀναφέρῃ μόνα τὰ ἐπισημότερα ἐξ αὐτῶν. Πληρεστέραν γνῶσιν αὐτῶν πορίζόμεθα ἐκ τῶν Μουσείων καὶ τῶν προαναφερθεισῶν συλλογῶν εἰκονισμάτων. Ἡ δὲ ἐξήγησις αὐτῶν ἀνήκει κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν μυθολογίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ.

Προλεγόμενα.

Περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς εἰκαστικῆς τέχνης.

§. 24. Χρόνος καὶ τόπος τῆς πρώτης εὑρέσεως τῶν εἰκαςικῶν 1
τεχνῶν δὲν δύνανται νὰ προσδιορισθῶσιν ἱστορικῶς. Ἡ τέχνη
οὕτως εἰπεῖν ἐγεννήθη καὶ μονονοὺ καθ' ἑκάστην ἔτι γεννᾶται
ἐν παντὶ τόπῳ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. Ἡ *μίμησις* εἶναι 2
ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἡ φυσικὴ αὕτη ὁρμὴ ἐδίδαξεν αὐτὸν,
νὰ ἀπεικονίσῃ μιμητικῶς τὰ ὅσα ἔβλεπεν ὁρατῶς ἐνώπιόν του,
ἢ τὰ ὅσα ἔβλεπε νοερῶς, τοῖς τοῦ νοῦ ὀφθαλμοῖς, εἰς τὴν
ποιητικήν του φαντασίαν· πρὸ πάντων τὰ εἴδωλα τῶν θεῶν του,
εἴτε τὰ ἐλάμβανεν ἕτοιμα καὶ ἀμετάβλητα ἐκ τῆς ὁρατῆς φύ-
σεως, εἴτε τὰ συνέθετεν ἐκ διαφόρων στοιχείων ἢ ἄλλως πως
τὰ ἔπλαττεν εἰς τὴν φαντασίαν του. Διὰ τοῦτο εἴπομεν ἀνωτέ- 3
ρω, ὅτι ἡ *θρησκεία* ἐγένετο, εἰ οὐχὶ ἡ εὑρέτρια, ἀλλ' ὅμως ἡ
μήτηρ ἢ τοὐλάχιστον ἡ τροφὸς τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, διὰ τοῦ
ἐμφύτου τοῖς ἀνθρώποις ἐλατηρίου τῆς μιμήσεως.

Ἄλλη οὐσιώδης καὶ ἴσως ἔτι παλαιοτέρα αἰτία τῆς τέχνης, ἢ 4
μᾶλλον τῆς τεκτονικῆς, ἦν ἡ *ἀνάγκη*. Ἡ ἀνάγκη ἐδίδαξε τὸν ἄν-
θρωπον, νὰ κατασκευάσῃ, ἀντὶ ἄντρων ἢ σπηλαίων (τρωγλῶν,
ὅθεν *τρωγλοδύτης*), τεχνικὰς κατοικίας ἐκ ξύλων τε καὶ λίθων,
καὶ νὰ ἐφεύρῃ διάφορα ἐργαλεῖα καὶ σκεύη· συνεπιλαμβάνοντος 5
δὲ καὶ συνεργοῦντος τοῦ ἐμφύτου πάλιν ἐλατηρίου τοῦ *καλλω-
πισμοῦ* (τῆς φιλοκαλίας), ἐκαλλύνοντο ταῦτα τὰ εὑρήματα κατ'
ὀλίγον καὶ ἐπεκοσμοῦντο· καὶ οὕτως ἐγεννᾶτο ἐκ τῆς τεκτονικῆς
ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μὲ τὰς ἀδελφὰς αὐτῆς τὰς κυρίως εἰκαστικὰς
καὶ ὡραίας τέχνας, οἱ δὲ τέκτονες καὶ βάναυσοι χειρώνακτες με-
τεβάλλοντο εἰς τεχνίτας. Οἱ μεταγενέστεροι ἐμάνθανον πάλιν 6
ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους, οἱ υἱοὶ ἀπὸ τοὺς πατέρας, οἱ μαθηταὶ
ἀπὸ τοὺς διδασκάλους, καὶ ἁμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους προὐχώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρουν ἀεὶ περαιτέρω· ὁ *συναγωνισμὸς* ἔγινεν ἄλλο πάλιν ἰσχυ-
7 ρὸν αἴτιον τῆς προόδου καὶ τῆς βελτιώσεως. Ἀνάγκη, μίμησις, θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμὸς, φιλοκαλία καὶ συναγωνισμὸς· ταῦτα εἶναι κοινὰ ἐλατήρια εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

2. Ἀριστ. Ποιητ. 4: » Τὸ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων » ἐστὶ (καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς » μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας)· καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι » πάντας. »
Πρβ. ἀνωτ. §. 3. σημ. 2, καὶ §. 15. β.

3. Πρβ. ἀνωτ. §. 14.

4. Πλούταρχ. παρὰ Στοβαίῳ 60, 10: » Τῶν τεχνῶν, ὡς ἔοικε, τὰς » μὲν ἡ χρεία συνέστησεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ μέχρι νῦν διαφυλάσσει·

» Χρειὼ πάντ' ἐδίδαξε· τί δ' οὐ χρειὼ κεν ἀνεύροι; »

7. Περὶ τοῦ συνεργῆσαι καὶ χρείαν καὶ μίμησιν καὶ φιλοκαλίαν καὶ ἅμιλλαν εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς τέχνης πρβ. Vitruv. 2, 1: Tunc observantes aliena tecta, et adjicientes suis cogitationibus res novas, efficiebant in dies meliora genera casarum. Cum essent autem homines imitabili docilique natura, quotidie inventionibus gloriantes, aliis alii ostendebant aedificiorum effectus: et ita exercentes ingenia certationibus, in dies melioribus judiciis efficiebantur.

Μετάδοσις τῆς τέχνης ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος.

1 §. 25. Ἐὰν δὲ τοιουτοτρόπως, κατὰ φυσικόν τινα νόμον, οἱ ἀεὶ μεταγενέστεροι ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους καὶ ὁ γείτων ἀπὸ τὸν γείτονα, πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὡσαύτως ὡς εὔλογον καὶ φυσικὸν τὸ ὅτι μεταγενέστερα καὶ γείτονα ἔθνη ἐμάνθανον ἀπὸ ἄλλα γείτονα ἔθνη προγενέστερα καὶ πλέον προωδευκότα· τοσούτῳ μᾶλλον, ὅταν αὐτὸ τὸ νεώτερον ἔθνος εἰλικρινῶς ὁμολογῇ, ὅτι χρεωστεῖ τὴν πρώτην διδασκαλίαν καὶ τὰ σπέρματα τῆς τέχνης του εἰς τὸ ἕτερον τὸ πρεσβύτερον ἔθνος. Ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα τὸ πολυθρύλλητον ζήτημα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἂν ἦτον αὕτη πάντη αὐτοφυὴς καὶ αὐτόχθων, ἢ ἀποβλάστημα ἀλλοδαπόν. Ἡ δὲ ἱστορία καὶ ἡ ἀρχαιολογία λύουσιν ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρώντως τὸ πρόβλημα τοῦτο. Οἱ Ἕλληνες ἔλαβον τὰς τέχνας παρ' 2
ἄλλων ἀνατολικῶν ἐθνῶν, ἰδίως τῶν Αἰγυπτίων, Φοινίκων καὶ
Λυδῶν· καθὼς ἔλαβον παρὰ τούτων καὶ θεοὺς καὶ θρησκευτικὰ
δόγματα, καὶ τὰς ἀρχὰς ἄλλων πολλῶν τεχνῶν τε καὶ ἐπιστη-
μῶν. Καὶ καθὼς οἱ σοφοὶ καὶ λόγιοι τῶν Ἑλλήνων (ὁ Σόλων, ὁ 3
Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων, ὁ Ἡρόδοτος) ἐφοίτων εἰς τὴν Αἴγυπτον
διὰ νὰ διδαχθῶσι τὴν σοφίαν τῶν ἐκεῖ ἱερέων· οὕτως ἐπεδήμουν οἱ
τεχνῖταί των καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἔτι ἐποχὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον,
διὰ νὰ μάθωσι τὰ ἐκεῖ περὶ τὰς τέχνας ἐπιτηδεύματα, τὰς μηχα-
νικὰς μεθόδους καὶ χειροτεχνίας. Παράδοξον τῷ ὄντι θέαμα, 4
ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Θύρσιος, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἀδιστάκτως ὁμο-
λογοῦσι τὴν τοιαύτην συγγένειαν τῆς τέχνης των πρὸς τὴν Αἰγυ-
πτιακήν, καὶ ἐν ᾧ ἡ συμπαράθεσις καὶ σύγκρισις τῶν σωζομένων
ἔργων ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν μονονοὺ βοᾷ τὸ αὐτό, τὸ νὰ βλέ-
πωμεν τινὰς νεωτέρους ἰσχυρῶς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῶν Ἑλ-
λήνων, καὶ ἀρνουμένους ἐναντίον τῆς ἱστορίας πᾶσαν τοιαύτην
σχέσιν, ὡσὰν νὰ ἐκινδύνευε δι' αὐτῆς ἡ τῶν Ἑλλήνων εὔκλεια.
Ἡ ἐσφαλμένη αὕτη δοξασία προῆλθεν ἀπὸ τὸν μέγαν Βιγκελμάν- 5
νον, καὶ εἶχε μεταξὺ τῶν ἡμετέρων συγχρόνων ἱκανοὺς ὑπερμά-
χους (π. χ. τὸν Ῥαοὺλ-Ῥοσέττον καὶ τὸν Μύλλερον). Ἀλλὰ ἡ
ἀλήθεια πρέπει νὰ μένῃ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ προλήψεις καὶ προαι-
ρέσεις· καὶ εἰς τὴν εὐφυΐαν τῶν Ἑλλήνων μένει ἱκανὴ δόξα, ὅτι
παρέλαβον τὴν τέχνην ὡσὰν σπαργανοδέσμιον, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἔλυ-
σαν τοὺς δεσμοὺς τῶν σπαργάνων της, καὶ τὴν ἀνέθρεψαν ἐλευ-
θέραν καὶ ὡραίαν παρθένον.

Οὕτως δικαιολογεῖται, διὰ τί πρέπει πρὸ τῆς ἱστορίας τῆς 6
Ἑλληνικῆς τέχνης νὰ προτάξωμεν σημειώσεις τινὰς περὶ τῆς
τέχνης τῶν Αἰγυπτίων· καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ Φοίνικες, οἱ Λυδοὶ καὶ
ἄλλαι φυλαὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶχον ἐπιμιξίαν μὲ τοὺς Ἕλληνας,
ὡσαύτως περὶ τῆς τέχνης τούτων τῶν ἐθνῶν.

1. Πρβ. ἀνωτ. § 19. σημ. 4 καὶ § 21. σημ. 4. σελ. 31.

2. Ὁ Κέκροψ (περὶ 1582 π. Χρ.) καὶ ὁ Δαναὸς (π. 1511) ἐξ Αἰγύπτου· ὁ Κάδμος (π. 1516) ἐκ Φοινίκης· ὁ Πέλοψ (π. 1300) ἐκ Λυδίας. Πρβ. τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πάριον χρονικὸν εἰς C. I. G. II, n. 2374. Ὁ Κάδμος φέρει τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ρ ό δ ο τ. 5, 58. Διόδ. 3, 67. 5, 57. Πρβ. G. Gesenius, Scripturae linguaeque Phoeniciae monumenta, Lips. 1837. 3 partt. 4.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐκαυχῶντο (Ἡ ρ ό δ ο τ. 2, 4), « βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ » νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι. » Παρ' αὐτῶν ἔμαθον οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ τοὺς θεούς. Ἡ ρ ό δ ο τ. α ὐ τ ό θ ι καὶ 2, 50. Πρβ. Thiersch, Epoch. d. Kunst, S. 24. 35. 89.

3. Περὶ τοῦ ἀρχαίου Δαιδάλου εἰς Αἴγυπτον Δ ι ό δ. 1, 61 καὶ 97 : » Τὸν » Δαίδαλον λέγουσιν ἀπομιμήσασθαι τὴν τοῦ Λαβυρίνθου πλοκὴν . . . τόν τε ῥυθ- » μὸν τῶν ἀρχαίων κατ' Αἴγυπτον ἀνδριάντων τὸν αὐτὸν εἶναι τοῖς ὑπὸ Δαιδά- » λου κατασκευασθεῖσι παρὰ τοῖς Ἕλλησι. » Περὶ δὲ τῶν Σαμίων Τηλεκλέους καὶ Θεοδώρου τῶν Ῥοίκου (π. τὴν 10 Ὀλυμπ.;) ὁ α ὐ τ. 1, 98: « τῶν τε ἀγαλμα- » τοποιῶν τῶν παλαιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους διατετριφέναι παρ' αὐτοῖς » Τηλεκλέα καὶ Θεόδωρον τοὺς Ῥοίκου κ. ἑ. -- εἶναι δὲ αὐτὸ » (τὸ ἐν Σάμῳ ξόα- » νον τοῦ Ἀπόλλωνος) λέγουσι κατὰ τὸ πλεῖστον παρεμφερὲς τοῖς Αἰγυπτίοις, » ὡς ἂν τὰς μὲν χεῖρας ἔχον παρατεταμένας, τὰ δὲ σκέλη διαβεβηκότα. » (Πρβ. τ ὸ ν α ὐ τ. 4, 76).

4 Περὶ Αἰγυπτιακῶν ἔργων εἰς τὴν Ἑλλάδα Π α υ σ 4,22, 1 (ἐν Μεσσήνῃ): Τὰ δὲ ἀγάλματα ἐν τῷ γυμνασίῳ π ο ι ή μ α τ ά ἐστιν ἀ ν δ ρ ῶ ν Α ἰ γ υ π τ ί ω ν , Ἑρμῆς καὶ Ἡρακλῆς τε καὶ Θησεύς. » — Α ὐ τ. 7, 5, 3· » Τὸ δὲ ἄγαλμα » (τοῦ Ἡρακλέους, ἐν Ἐρυθραῖς τῆς Ἰωνίας) » οὔτε τοῖς καλουμένοις » Αἰγιναίοις, οὔτε τῶν Ἀττικῶν τοῖς ἀρχαιοτάτοις ἐμφερές, εἰ δέ τι καὶ ἄλλο, » ἀκριβῶς ἐστὶν Α ἰ γ ύ π τ ι ο ν. » — Α ὐ τ. 2, 19, 3 (περὶ Ἀπόλλωνος ἐν Ἄργει), » Το ἐξ ἀρχῆς Δαναοῦ καὶ ὁ ναὸς καὶ τὸ ξόανον ἀνάθημα ἦν. ξόανα γὰρ δὴ τότε » εἶναι πείθομαι πάντα, καὶ μάλιστα τὰ Αἰγύπτια. » Πρβ. τ ὸ ν α ὐ τ. 1, 42: 5. Thiersch, Epoch. S. 42, Anm. 33.

5. Περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς πρὸς τὴν Αἰγυπτιακὴν πρβ. R. Lepsius εἰς Ann. d. Inst. Arch. IX, 2 n. 66 κ. ἑ., ἰδίως p. 94-102. — Καὶ ἡ Γερμανικὴ (Γοτθικὴ) ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ μεσαιῶνος προῆλθε πάλιν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς (Βυζαντινῆς), καὶ μολαταῦτα διετυπώθη ἰδιοτρόπως, καὶ ἔλαβεν ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτῆρα.

6. Περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ συμπαραληφθῇ καὶ ἡ Αἰγυπτιακὴ ἀρχαιολογία εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν Lepsius, αὐτόθ. IX, 1, p. 6. 7.

L'Hôte, Lettres p. 68 Deux peuples ne se rencontrent pas ainsi à la fois, et il faut nécessairement que l'un ait emprunté à l'autre.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

I. ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ.

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

§. 26. Οἱ *Αἰγύπτιοι*, γένος μὲν τῆς Καυκασίας φυλῆς, ἧττον 1
δὲ λευκοὶ τῶν Εὐρωπαίων, ὑπομέλανες τὴν χρόαν (μελάγ-
χροες, μελίχροες) καὶ ἰσχνοὶ τὸ ἀνάστημα, κατῴκουν ἔκπαλαι
εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου· συγγενεῖς δὲ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ
Αἰθίοπες τῆς Μερόης. Τὸ κεχωρισμένον καὶ ἔκκριτον καὶ ἰδιό- 2
τροπον τῆς φύσεως τῆς χώρας ἐνετετύπωτο καὶ εἰς τὸν χαρα-
κτῆρα, τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους τῶν κατοίκων. Ἡ θρησκεία των 3
ἦν ὡσὰν ἀπολελιθωμένη εἰς στερεοτύπους ἐξωτερικὰς τελετάς·
τὸ πολίτευμά των ἦν μοναρχικὸν καὶ ἱεραρχικόν· πάντες οἱ
πολῖται διῃροῦντο εἰς χωριστὰς τάξεις ἢ βίους· πάντα τὰ ἐπαγ-
γέλματα καὶ ἐπιτηδεύματα, πᾶσαι αἱ τέχναι ἦσαν κληρονομι-
καὶ ἐντὸς τῶν γενῶν.

1. Ὁ φυσιογνωμικὸς τύπος τῶν Αἰγυπτίων πλησιάζει ἤδη ἐπὶ τὸν τῶν μελάνων ἀνθρώπων (négres)· οἱ δὲ νῦν καλούμενοι Κόπται εἶναι ἀπόγονοί των. Περὶ τῆς χρόας των Ammian. Marc. 22, 16, 23: Aegyptii plerique subfusculi sunt et atrati magisque moestiores, gracilenti et aridi. Περὶ τοῦ ἤθους των αὐτόθ. καὶ Αἰλ. Π. Ἱ. 7, 18. Περὶ τῆς σκληρότητος τῶν κρανίων των Ἡρόδοτ. 3, 12.

2. Ἡρόδοτ. 2, 35: «Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροίῳ, καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἤθεά τε καὶ νόμους.»

3. Περὶ τῶν γενῶν ἢ βίων (castes) παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις (συγκρινομένων πρὸς ἀναλόγους τινὰς θεσμοὺς παρὰ τοῖς Ἕλλησι) Διόδ. 1, 40. Ἡρόδοτ. 2, 164. 167. 6, 60. Πλούτ. Λυκ. 4. Πλάτ. Τιμαίῳ σ. 24. Κριτίᾳ σ. 110.

Γράμματα τῶν Αἰγυπτίων.

§. 27. Τὸ ἔθνος τοῦτο ἐκέκτητο πρόπαλαι ἤδη πολλὰς ἐπι- 1
στήμας τε καὶ μηχανικὰς τέχνας, καὶ ἴσως ἐκ πάντων τῶν πλη-
σιαζόντων εἰς τὴν μεσόγειον θάλασσαν ἐθνῶν πρῶτον ἐγνώριζε
τὴν τέχνην τοῦ γράφειν. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον κυρίως δύο εἴδη 2
γραμμάτων· πρῶτον τὰ καλούμενα *ἱερογλυφικά*, ὡς εἶδος εἰκα-
στικῆς καὶ συμβολικῆς γραφῆς, τὰ ὁποῖα ὅμως, ἐν μέρει τοῦ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λάχιςον, εἶναι καὶ αὐτὰ φωνητικὰ, καὶ τὰ *ἱερατικὰ γράμματα*, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἐγεννήθησαν κατὰ συγκοπὴν ἐκ τῶν ἱερογλυφικῶν· δεύτερον δὲ τὰ *ἐπιστολογραφικὰ* , *δημοτικὰ* , *δημώδη* ἢ *ἐγχώρια* , τὰ ὁποῖα εἶναι σχεδὸν ἀλφαβητικὰ τὴν φύ-
3 σιν. Ἀλλὰ αἱ ἔρευναι περὶ τῆς γραφῆς καὶ γλώσσης τῶν Αἰγυπτίων μόλις ἤρχισαν· ἐλπίζονται δὲ ἐξ αὐτῶν ἀξιολογώταται
4 ἀνακαλύψεις διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν ἐν γένει. Κυρίως τὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς ἐνταῦθα, καθ' ὅσον δεικνύουσι καθ' ἑαυτὰ ἤδη τὴν ἀρχαιότητα τῆς εἰδωλοποιϊκῆς (μιμητικῆς) τέχνης παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ καθ' ὅσον ἡ ἀρχομένη ἀνάγνωσις καὶ ἐξήγησίς των τεκμαίρεται τὴν ἡλικίαν τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ἐφ' ὧν εὑρίσκονται ἐγκεχαραγμένα.

1. Σύντομος σύνοψις τῆς προόδου καὶ καταστάσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς φιλολογίας μέχρι τοῦ 1837 ἔτους συνετάχθη ὑπὸ Ῥ. Λεψίου εἰς Ann. d. Inst. Arch. vol. IX, fasc. 1, p. 1-100, μὲ δύο λιθογραφημένους πίνακας. Ὄχι μόνον ἀναγινώσκονταί ἤδη, ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς τέχνης, τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων εἰς ἀδιάκοπον σειρὰν ἀπὸ τοῦ 20 αἰῶνος π. Χρ. μέχρι τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων τοῦ 3 αἰῶνος μ. Χρ., ἀλλὰ γνωρίζεται ἤδη ἡ ἐξήγησις πλειόνων χιλιάδων ἱερογλυφικῶν σημείων (αὐτ. p. 17).

2. Ἡρόδοτ. 2, 36: »Διφασίοισι γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἱερά, » τὰ δὲ δημοτικὰ καλέεται.» Διόδ. 3, 3 ὀνομάζει τὰ μὲν δημώδη, τὰ δὲ ἱερά. Πληρέστερα Κλήμ. ὁ Ἀλεξ. Στρωμ. 5, 657. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον καὶ δύο διαλέκτους· τὴν ἀρχαίαν (ἱερὰν γλῶσσαν, ἱερὰν διάλεκτον) καὶ τὴν δημώδη (κοινὴν διάλεκτον). Οἱ δὲ Χριστιανοὶ Κόπται παρεδέχθησαν ἀπὸ τοῦ 3 μ. Χρ. αἰῶνος ἀλφάβητον τεθεμελιωμένον ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἴδ' Λέψιον αὐτόθ. σελ. 17 κ. ἑ.

3. Πρῶτος ὁ Ἄγγλος Young ἀνεκάλυψεν εἰς τὰ 1819, ὅτι οἱ ἐλλειπτικοὶ κύκλοι (cartouches) ἐπὶ τῆς διγλώσσου ἐπιγραφῆς τῆς Ῥοσέττας περιεῖχον τὸ ὄνομα τοῦ Πτολεμαίου εἰς φωνητικὰ ἱερογλυφικά. Ὁ Γάλλος Champollion le jeune προήγαγε τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην περαιτέρω, ἀναγνοὺς καὶ τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰ ὀνόματα, καὶ ἐσχημάτισεν ἐκ τῶν τριῶν τούτων ὀνομάτων τὸ πρῶτον ἱερογλυφικὸν ἀλφάβητον, συγκείμενον ἐκ δώδεκα στοιχείων: Lettre à Mr. Dacier rélative à l'alphabet des hiéroglyphes phonétiques. 1822. Μετὰ δύο ἔτη ἐφάνη τοῦ αὐτοῦ Précis du système hiéroglyphique, 1824, καὶ μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἡ Grammaire Egyptienne. P. 1836. Ἔκτοτε προχωροῦσιν αἱ ἀνακαλύψεις μὲ θαυμαστὴν ταχύτητα, διὰ τοῦ Ἰταλοῦ I. Rosellini, τῶν Γερμανῶν G. Bunsen καὶ R. Lepsius,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν Ἄγγλων Salt καὶ Wilkinson καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἡ Κοπτικὴ γλῶσσα παρέχεται τὴν κλεῖν τῆς ἑρμηνείας.

4. Τὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα ἦσαν ἐξαρχῆς εἰκαστική τις ἢ μιμητική, καὶ τροπικὴ ἢ συμβολικὴ γραφή, παριστάνουσα δι' εἰκόνων ἢ αὐτὰ τὰ πράγματα ἢ τινὰ σύμβολα τῶν πραγμάτων. Σύμπασαν ταύτην τὴν γραφὴν ὠνόμασεν ὁ Λέψιος ἰδεογραφικὴν (Καὶ ἡ Χινεζικὴ γραφὴ ἦν ἐξαρχῆς καθαρῶς ἰδεογραφική). Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου συνησθάνθησαν οἱ Αἰγύπτιοι τὴν ἀνάγκην εὐκολωτέρας τινὸς συλλαβικῆς γραφῆς, καὶ οὕτω κατήντησαν ἐπὶ τὸ σύστημα τῶν φωνητικῶν ἱερογλυφικῶν, ὡς καλῶς ἀναπτύσσει ὁ Λέψιος αὐτόθι σελ. 34 κ. ἑ.

Ἐποχαὶ τῆς ἱστορίας τῶν Αἰγυπτίων.

§. 28. Διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερογλυφικῶν ἐπιγραμμά- 1
των, συμπαραβαλλομένων πρὸς τὸν τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν (δυναστειῶν) κατάλογον τοῦ Μανέθωνος, ἀπεκτήσαμεν βασιμωτέρας γνώσεις τῆς χρονολογίας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἰδίως τῶν κατ' Αἴγυπτον μνημείων τῆς τέχνης. Διακρίνομεν οὕτως·

α΄. Τὴν ἐποχὴν *πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν ποιμενικῶν φυλῶν* 2
(τῶν *Ὕκσως*) ἐκ τῆς Συρίας καὶ Ἀραβίας, ἐπὶ τῶν *πρώτων ἑκκαίδεκα δυναστειῶν* τοῦ Μανέθωνος, ἐφ' ὧν ἤκμαζεν ἡ Μέμφις. Ὅλα τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιοτέρας ταύτης ἐποχῆς, ἐκτὸς τῶν κατὰ Μέμφιν πυραμίδων (οἰκοδομηθεισῶν ἐπὶ τῆς τετάρτης δυναστείας), κατεδαφίσθησαν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, καὶ σώζονται μόνον τρίμματα ἐντετειχισμένα εἰς μεταγενεστέρας οἰκοδομάς.

β΄. Οἱ *ἀπόγονοι τῶν ἐγχωρίων βασιλέων*, οἵτινες ἐπὶ τῆς 3
ἐπικρατείας τῶν Ὕκσως εἶχον καταφύγει εἰς τὰ νοτιώτερα μέρη τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου, κυριεύουσιν (ἡ 18 δυναστεία) πάλιν τὴν χώραν, καὶ *Ῥαμέσσης* ἢ *Ῥάμψης* ὁ Μέγας (ὁ Β΄ ἢ Γ΄), ὁ *Σέσωστρις* τῶν Ἑλλήνων, (ἐπὶ τῆς 19 δυναστείας) προάγει τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς δυνάμεως καὶ δόξης (π. 1473 π. Χρ.). Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης σώζονται ἀναρίθμητοι ναοὶ καὶ ἄλλα κατασκευάσματα. Αἱ Θῆβαι ἦσαν τότε ἡ πρωτεύουσα. Καὶ αἱ μεταγενέστεραι δυναστεῖαι, μέχρι τῆς εἰκοστῆς καὶ ἐννάτης (ἐπὶ τῶν Περσῶν), ἀνέγειραν πολλὰ μνημεῖα· οὐχ ἧττον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲ καὶ οἱ Αἰθίοπες βασιλεῖς, οἵτινες διά τινα καιρὸν (π. 730 π. Χρ.;) κατεῖχον τὴν Αἴγυπτον.

4 γ'. Καμβύσης ὁ Κύρου ἐκυρίευσε (π. 525 π. Χρ.) τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἔκτοτε διετέλεσεν ἡ χώρα *ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν ξένων βασιλέων*, Περσῶν, Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἀλλὰ τὰ ἔθιμα τοῦ ἔθνους δὲν μετεβλήθησαν· ἔμεινεν ἡ αὐτὴ θρησκεία, ἡ αὐτὴ διαίρεσις εἰς τάξεις καὶ βίους, ἡ αὐτὴ ἱεραρχία, ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς τέχνης. Μόνος ὁ Χριστιανισμὸς ἠδυνήθη ν' ἀνατρέψῃ τὸ στασιμώτατον πολίτευμα τῶν Αἰγυπτίων.

1. Μανέθων ἢ Μανεθὼς, Αἰγύπτιος ἱερεὺς ἐγκρατὴς Ἑλληνικῆς παιδείας (π. 260 π. Χρ.), ἔγραψεν ἱ ε ρ ὰ ν β ί β λ ο ν, ἧσπερ ἀποσπάσματά τινα διέσωσαν ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἰώσηπος, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν εἰς I. Scaligeri De emendatione temporum, Gen. 1629.

2. α'. Περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν ΥΚΣΩΣ (Σύρων ἢ Ἰουδαίων) ἴδ. Μανεθῶνα παρὰ Ἰωσήπ. κ. Ἀπίωνος 1, 14. 15.—Ἀπεικονίσματα τῶν Ὕκσως ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων, L'Hôte, Lettres écr. d'Eg. p. 70. 71. 219.

Οἱ ἐκ τῆς 4 δυναστείας κτίσαι τῶν πυραμίδων, Σοῦφις Α' (Χέοψ), Σοῦφις Β' (Χεφρὴν, Schofré) καὶ Μεγχέρης (Μυκερῖνος), ἔζησαν μὲν ὑπὲρ τὰ 2100 ἔτη π. Χρ., κατεβιβάσθησαν δ' ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (2, 124 135), ἀπατηθέντος διὰ θεοκρατικοὺς λόγους παρὰ τῶν ἱερέων, κατὰ λάθος εἰς ἐποχὴν πολλῷ μεταγενεστέραν. Ἴδ. Heeren, Ideen, II, 2, S. 128, καὶ Champollion, Lettres à M. le Duc de Blacas II. — Σώζονται δὲ καὶ ὀνόματα βασιλέων τῆς δευτέρας δυναστείας, π. χ. τοῦ Βινώθριδος: L'Hôte, Lettres p. 3. 6. 9. 225, καὶ τοῦ Ἀμῶν-Τουώγχ, αὐτ. p. 94. 99. 185.

3. β'. Περὶ τῆς διαδοχῆς καὶ τάξεως τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων τῆς 18 καὶ 19 δυναστείας διαφωνοῦσιν οἱ Αἰγυπτιολόγοι εἰσέτι. — Π. Ῥαμσοῦ ἢ Σεσώστριδος Ἡ ρ ό δ ο τ. 2, 102- 111. Τοῦ Σεσώστριδος ἀδελφὸς ἦν ὁ Δαναὸς, κατὰ τὸν Μανεθ. αὐτ. 15. — Π. τοῦ ζητήματος ἂν ἦναι Ῥάμσης ὁ Β' καὶ ὁ Γ' εἷς καὶ ὁ αὐτὸς, ἢ ἂν διαφέρωσιν, ἴδ. L'Hôte, l. l. p. 1 9.

4. γ'. Τὰ ἐπὶ τῶν ναῶν ἱερογλυφικῶς ἐγκεχαραγμένα βασιλέων ὀνόματα καταβαίνουσι μέχρι τοῦ 3 μ. Χρ. αἰῶνος, μέχρι τοῦ Γέτα καὶ τοῦ Καρακάλλα. Πρβ. Letronne, Recherches pour servir à l'histoire de l'Egypte pendant la domination des Grecs et des Romains. 1823-8. Lepsius l. l. 21.

Τοπογραφικά.

1 §. 29. Τὰ σωζόμενα ἔτι ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα τῆς Αἰγυπτιακῆς τέχνης εὑρίσκονται·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

α΄. Εἰς τὴν *Ἄνω καὶ Κάτω Νουβίαν*. Εἰς τὴν Ἄνω Νου- 2
βίαν ἤκμαζε πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἤδη τὸ ἱεραρχικὸν βασίλειον τῆς Μερόης· καὶ ἐκεῖ, περὶ τὴν 17 μοῖραν βορείου πλάτους, πλησίον τοῦ Γουρκάβ, ὑπάρχουσιν ἔτι 43, καὶ εἰς τὸ Ἀσσοὺρ 80 πυραμίδες, καὶ ἄλλα πολλὰ μνημεῖα, καταβαίνοντα μέχρι τοῦ 4 μ. Χρ. αἰῶνος. Εἰς τὴν Κάτω Νουβίαν εἶναι πολλὰ ἐρείπια ναῶν, τάφοι καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα.

β΄. Εἰς τὴν *Ἄνω Αἴγυπτον* εἰς τὴν νῆσον *Φιλὰς*, τὴν 3
Ἐλεφαντίνην καὶ *Συήνην* (νῦν Ἀσσουάν), τὰ δὲ πλέον ἀξιοθαύμαστα ἔργα εἰς τὰς *Αἰγυπτιακὰς Θήβας* τὰς ἑκατομπύλους, ὧνπερ τὰ ἐρείπια ἔχουσι περιφέρειαν 20 ἕως 25 Ἰταλικῶν μιλίων. Οἱ ναοὶ τῶν θεῶν, τὰ ἀνακτόρια τῶν βασιλέων εἶναι τῷ ὄντι γιγαντιαῖα· μεταξὺ αὐτῶν εἶναι π. χ. δρόμος 6000 ποδῶν τὸ μῆκος, μὲ δύο παραλλήλους σειρὰς κολοσσιαίων λιθίνων σφιγγῶν. Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὀρῶν τῶν περιεχόντων τὴν πεδιάδα εἶναι τάφοι λατομητοὶ καὶ σύριγγες. Παρακάτω εἶναι ἀξιόλογος ναὸς εἰς τὴν *Τέντυραν*, καὶ ἄλλα ἐρείπια ἀλλαχοῦ.

γ΄. Εἰς τὴν *Μεσαίαν Αἴγυπτον* εἶναι ὁ νομὸς τῆς *Λίμνης* 4
τοῦ *Μοίριδος* (νῦν Φαϊούμ) μὲ τὸν Λαβύρινθον καὶ πυραμίδας· περὶ δὲ τὴν *Μέμφιν* αἱ πυραμίδες εἰς Σακκαρᾶ, Γιζὲ καὶ Δασούρ, καὶ λατομηταὶ σύριγγες εἰς Βενὶ--Χασσάν.

δ΄. Εἰς τὴν *Κάτω Αἴγυπτον*, ὅπου τὰ ἀξιολογώτερα ἐρεί- 5
πια εἶναι εἰς *Σάϊν* (Σὰ ἔλ Χαγγάρ), καὶ εἰς τὰς καλουμένας *Ὀάσεις* ἢ *Αὐάσεις*, ἰδίως εἰς τὴν αὔασιν τοῦ Ἄμμωνος.

ε΄. Ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου ἀνεκαλύφθησαν λατομητοὶ τύποι 6
(ἀνάγλυφα) πλησίον *Βηρυτοῦ* παρὰ τὸν Λύκον ποταμὸν (Νὰρ ἔλ Κὲλβ), καὶ πλησίον *Σμύρνης*.

1. Γενικὰ συγγράμματα· Denon, Voyage dans la haute et basse Egypte. 1802. — Déscription de l'Egypte ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς. Prokesch, Erinnerungen aus Aegypten und Kleinasien, 3 τόμ. 8. — Ipp. Rosellini, I Monumenti dell'Egitto e della Nubia, Pisa 1832 κ. ἑ. — Champollion, Lettres écrites d'Egypte et de Nubie, P. 1833. — Monumens d'Egypte et de Nubie etc. par Champollion le jeune. P. 1840.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. ά. Περὶ Μερόης Ἡ ρ ό δ ο τ. 2, 29. Δ ι ό δ. 1, 33. 3, 6. Ἀπὸ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 4 μ. Χρ. αἰῶνος ἦρχον τῆς Μερόης καὶ τῆς Ναπάτης αἱ Κανδάκαι καλούμεναι βασίλισσαι· Plin. H. N. 6, 35.

Πρβ. Burckhardt, Travels in Nubia. — Calliaud, Voy. à Méroé. 5 vell. — Gau, Antiquités de la Nubie. P. 1822. — Prokesch, das Land zwischen den Katarakten.

3. β'. Π. Συήνης, Ἐλεφαντίνης καὶ Φιλῶν, Σ τ ρ ά β. 17, σ. 464-66 Τχν. — Parthey, de Philis insula ejusque monum. B. 1830.

Π. Θηβῶν ἢ Διὸς Πόλεως Σ τ ρ ά β. 17, σ. 462-64 (« καὶ νῦν δείκνυται » ἴχνη τοῦ μεγέθους αὐτῆς ἐπὶ ὀγδοήκοντα σταδίους τὸ μῆκος· ἔστι δ' ἱερὰ πλείω. » Καὶ τούτων δὲ τὰ πολλὰ ἠκρωτηρίασε Καμβύσης »). Δ ι ό δ. 1, 45. 46 (ὁ περίβολος τῆς πόλεως σταδίων ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα).

Hamilton, Aegyptiaca. — Wilkinson, Topography of Thebes. — Minutoli, Reise zum T. des Iupiter Ammon und nach Ober-Aegypten. 1824. Τοῦ αὐτοῦ Nachtrag. 1827. — N. L'Hôte, Lettres écrites d'Egypte. P. 1840.

4. γ'. Περὶ Μέμφιδος Σ τ ρ ά β. 17, σ. 448-51. Π. λαβυρίνθου καὶ Μοίριδος λίμνης ὁ α ὐ τ. σ. 454. Ἡ ρ ό δ ο τ. 2, 148. 149.

Π. τῶν πυραμίδων ἴδ. ἀνωτ. §. 28, σημ. 2. ά.

5. δ'. Περὶ τῆς Κάτω Αἰγύπτου D. Valeriani, Nuova illustrazione storico-monumentale del basso Egitto. Tom. I. F. 1836.

Π. τῶν Ὀάσεων· Voy. à l'Oase de Syouah, rédigé par Iomard d'après les matériaux recueillis par Drovetti et Calliaud. -Calliaud, Voy. à l'Oasis de Thèbes etc., rédigé par Jomard.

6. έ. Ἴδ. Bullet. d. Inst. Arch. 1837, p. 134. sqq. 145 sqq. καὶ αὐτόθ. 1840, p. 33 sqq Ταῦτα δὲ τὰ ἀνάγλυφα ἐπιβεβαιοῦσι τὴν διήγησιν τοῦ Ἡροδότ. (2, 106) περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Σεσώστριδος εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ἐφ' ἑνὸς μάλιστα τῶν πλησίον τοῦ Νὰρ ἐλ Κέλβ (τοῦ Λύκου ποταμοῦ) ἀναγιγνώσκεται ἔτι τὸ ὄνομά του εἰς ἱερογλυφικά.

α. Ἀρχιτεκτονική.

1 §. 30. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Αἰγυπτίων δὲν διετυπώθη, ὡς ἐν μέρει ἴσως ἡ οἰκοδομητικὴ ἄλλων ἐθνῶν, ἐκ τῆς ξυλουργίας καὶ τῆς διὰ ξύλων οἰκοδομίας, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον, ἡ σχεδὸν τελεία ἔλλειψις ξύλων ἠνάγκασε τοὺς Αἰγυπτίους νὰ λιθοτομήσωσι, νὰ οἰκοδομήσωσιν ἐκ λατομητῆς ὕλης, ἢ νὰ ὀρύξωσι χειρο-
2 ποίητα ἄντρα, σύριγγας καὶ ὑπόγαια, εἰς τοὺς βράχους. Ἄλλο ἰδίωμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς των εἶναι, ὅτι διὰ τὸ ἄνομβρον τῆς χώρας των δὲν ἐδέοντο ὀξείων ἤτοι τριγώνων στεγῶν· ὅθεν τὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἰκοδομήματά των εἶναι ἄνευ ἀετωμάτων, μὲ πλατείας στέγας (δώματα) ἐστεγασμένα.

1. Πρβ. Hirt, Gesch. der Baukunst, I, S. 1-112. — R. Lepsius, Sur l'ordre des colonnes-piliers en Egypte et ses rapports avec le second ordre Egyptien et la colonne Grecque, εἰς Ann. d. Inst. Arch. IX, fasc. 2, p. 65--102- — Ἄλλοι δὲ ἀναγνωρίζουσιν ἴχνη τινὰ προγενεστέρας ξυλοδομίας (L'Hôte, Lettres p. 63. 141.)

2. Εἰς τὰ ὑπόγαια τοῦ Βενὶ Χασσὰν, τοῦ 18 ἢ 20 αἰῶνος π. Χρ., ὑπάρχουσιν ὅμως παραδείγματα λατομητῶν ὀ ρ ό φ ω ν τ ρ ι γ ώ ν ω ν κ α ὶ ἀ ε τ ο ε ι δ ῶ ν· Lepsius αὐτ:0: p. 72 Prokesch, Erinnerungen II, S. 21. L'Hôte, l. l. p. 58.

§. 31. Ἡ ἰχνογραφία (τὸ διάγραμμα, σχέδιον) τῶν Αἰγυ- 1
πτιακῶν *ναῶν* διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν Ἑλληνικῶν· δὲν ἔχουσι
τὴν αὐτὴν ἁπλότητα καὶ ἑνότητα, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον μεγάλοι
περίβολοι, ἢ συστάσεις (συνθέσεις) διαφόρων οἰκοδομῶν. *Δρό-* 2
μοι σχηματιζόμενοι δύο παραλλήλοις στίχοις κολοσσικῶν κρι-
ῶν ἢ σφιγγῶν ἄγουσιν ἐπὶ τὸ ἱερόν· πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ τοῦ πε-
ριβόλου ἢ πρὸ τοῦ προπυλαίου ἀνάκεινται ὡς ἐπὶ τὸ πλέον δύο
ὀβελίσκοι (στῆλαι) εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναθέσεως. Ἑκατέρω- 3
θεν τῆς εἰσόδου εἶναι οἱ καλούμενοι *πυλῶνες* ἢ τὰ *πτερὰ*, ὅ ἐςι
πύργοι τετράγωνοι πυραμιδοειδεῖς, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἡ *πύλη*.
Τούτους ἐκδέχεται *αὐλὴ* περιεχομένη στοαῖς, ναΐσκοις καὶ κα- 4
τοικήσεσιν ἱερέων. Δεύτερος πυλὼν εἰσάγει ἐξ αὐτῆς εἰς τὸν
πρόναον, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι ὑπόστυλος καὶ λαμβάνει
φῶς διὰ μικρῶν ὀπῶν (φωταγωγῶν) εἰς τὸ γείσωμα (τὴν ἐπι-
κρανίτιδα) ἢ κατὰ τὴν ὀροφήν. Ὁ δὲ κυρίως *ναὸς* ἢ *σηκὸς* (τὸ 5
ἱερόν, cella, adytum) εἶναι συνήθως ἄφωτος καὶ ςενόχωρος, καὶ
χωρίζεται ἐνίοτε εἰς πλείονα μικρὰ οἰκήματα. Αἱ *στέγαι* ἢ *ὀρο-*
φαὶ τῶν οἴκων τούτων ἦσαν πολλάκις μονόλιθοι.

Ὁ Αἰγυπτιακὸς ναὸς δὲν εἶναι ποτὲ *περίπτερος* εἰς τὸν Ἑλλη- 6
νικὸν τρόπον· ἐὰν δέ που ὑπάρχῃ περιστύλιον ἔξωθεν περιθέον,
τότε οἱ κίονές του εἶναι ἡνωμένοι (συνδεδεμένοι) μέχρι τοῦ ἡμί-
σεος ὕψους των διὰ τοίχων (plutei, θωρακεῖα?), καὶ ἐπὶ τῶν
γωνιῶν εἶναι, ἀντὶ κιόνων ἢ τετραγώνων ὀρθοστατῶν, τοῖχοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συνεχεῖς καὶ ὁλόκληροι μέχρι τοῦ γείσου. Ἔνδον δὲ τῶν οἴκων εἶναι πολλάκις περιστύλια ἐκ κιόνων ἀσυνδέτων διὰ τοίχων.

1. Τὸ κατὰ τὴν Ἀθήνησι ἀκρόπολιν Ἐρεχθεῖον ὁμοιάζει, ὡς μικρὰ μεγάλοις συμβαλεῖν, μὲ Αἰγύπτιον ἱερόν. — Πρβ. τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Μέμφει ἱεροῦ τοῦ Ἡφαίστου (Φθᾶ), εἰς τὸ ὁποῖον διάφοροι βασιλεῖς κατὰ καιροὺς προσέθηκαν ἀεὶ νέα τινὰ μέρη, παρ' Ἡροδότ. 2, 99, 101. 108. 127. 136. 141. 153. 176. — Τὰ εἰς Καρνὰκ οἰκοδομήματα, ἔργα πολλῶν διαφόρων βασιλέων, L'Hôte, l. l. p. 135 199.

2—5. Καλῶς περιγράφει τὴν κατασκευὴν τῶν ἱερῶν ὁ Στράβων 17, σ. 445 Τχν.: « Τῆς δὲ κατασκευῆς τῶν ἱερῶν ἡ διάθεσις τοιαύτη. Κατὰ τὴν εἰσβο- » λὴν τὴν εἰς τὸ τέμενος λιθόστρωτόν ἐστιν ἔδαφος, πλάτος μὲν ὅσον πλεθριαῖον, » ἢ καὶ ἔλαττον, μῆκος δὲ καὶ τριπλάσιον καὶ τετραπλάσιον· ἔστιν ὅπου καὶ μεῖ- ζον· καλεῖται δὲ δρόμος τοῦτο, καθάπερ Καλλίμαχος εἴρηκεν·

» Ὁ δρόμος ἱερὸς οὗτος Ἀνούβιδος. »

» Διὰ δὲ τοῦ μήκους παντὸς ἑξῆς ἐφ' ἑκάτερα τοῦ πλάτους σφίγγες ἵδρυνται » λίθιναι, πήχεις εἴκοσιν ἢ μικρῷ πλείους ἀπ' ἀλλήλων διέχουσαι, ὥσθ' ἕνα μὲν » ἐκ δεξιῶν εἶναι στίχον τῶν σφιγγῶν, ἕνα δ' ἐξ εὐωνύμων· μετὰ δὲ τὰς σφίγ- » γας πρόπυλον μέγα, εἶτ' ἄλλο προελθόντι πρόπυλον, εἶτ' ἄλλο· οὐκ » ἔστι δὲ διωρισμένος ἀριθμὸς, οὔτε τῶν προπύλων, οὔτε τῶν σφιγγῶν· ἄλλα δ' » ἐν ἄλλοις ἱεροῖς, ὥσπερ καὶ τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῶν δρόμων. Μετὰ δὲ τὰ » προπύλαια ὁ νεὼς πρόναον ἔχων μέγαν καὶ ἀξιόλογον, τὸν δὲ σηκὸν σύμ- » μετρον, ξόανον δ' οὐδὲν, ἢ οὐκ ἀνθρωπόμορφον, ἀλλὰ τῶν ἀλόγων ζώων τινός· » τοῦ δὲ προνάου παρ' ἑκάτερα πρόκεινται τὰ λεγόμενα πτερά· ἔστι δὲ ταῦτα » ἰσοϋψῆ τῷ ναῷ τείχη δύο, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφεστῶτα ἀπ' ἀλλήλων μικρὸν » πλέον, ἢ τὸ πλάτος ἐστὶ τῆς κρηπῖδος τοῦ νεώ· ἔπειτ' εἰς τὸ πρόσθεν προϊόν- » τι, κατεπινευούσας γραμμὰς μέχρι πηχῶν πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα· ἀναγλυ- » φὰς δ' ἔχουσιν οἱ τοῖχοι οὗτοι μεγάλων εἰδώλων κ. ἑ. »

Πρβ. τὴν περιγραφὴν τοῦ ἱεροῦ τῆς Βουβάστιδος (Ἀρτέμιδος) παρ' Ἡροδότ. 2, 138.

3. Τοὺς Αἰγυπτιακοὺς πυλῶνας (τὰ πτερὰ) μιμοῦνται τρόπον τινὰ αἱ προβεβλημέναι πτέρυγες τῶν προπυλαίων τῆς Ἀθήνησι ἀκροπόλεως.

5. Στράβ. 17, σ. 455 (περὶ τοῦ λαβυρίνθου)· « Τὸ δὲ θαυμαστὸν, ὅτι αἱ » στέγαι τῶν οἴκων ἑκάστου μονόλιθοι. » — Ὁλόκληρος ναὸς μονόλιθος, Ἡροδότ. 2, 155, καὶ οἴκημα μονόλιθον, 2, 175.

1 §. 32. Οἱ *τοῖχοι* τῶν ναῶν, συγκείμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐκ πωρίνου λίθου, εἶναι μὲν πρὸς τὰ ἔσω κατὰ κάθετον ᾠκοδομημένοι, ἔξωθεν δὲ συνεπινεύουσιν αἱ γραμμαὶ πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε πλησιάζουσιν ἐπὶ τὸ πυραμιδοειδὲς σχῆμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ θεμελιώδης τύπος τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Οἱ τοῖχοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὗτοι ἔχουσιν ἔστιν ὅτε μέχρι 24 ποδῶν πλάτος. Τὸ ἔξωθεν ἐμ- 2
βαδὸν τῶν τοίχων περιλαμβάνεται ὁλόγυρα ἀπὸ εἶδός τι *γογγύ-
λου κανόνος* (Rundstab, Λατ. torus). Ὑπὲρ τὸν γογγύλον κανό-
να εἶναι ἡ *παρωροφὶς* ἤγουν τὸ *γείσωμα*, συγκείμενον ἀπὸ κυ-
μάτιον (Kranzleisten) καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ τρόχιλον (Hohlke-
hle). Καθύπερθεν τῶν θυρῶν εἶναι ἐπὶ τοῦ γεισώματος πάντοτε
ἡ *πτερωτὴ σφαῖρα*, καὶ περὶ αὐτὴν μικροὶ ὄφεις (*βασιλίσκοι*,
οὐραῖοι). Ἡ *στέγη* ἢ *ὀροφή*, ὡς ἤδη εἴρηται, εἶναι πάντοτε ὁρι- 3
ζοντία, καὶ συνίσταται ἐκ μεγάλων λιθίνων δοκῶν μ' ἐπικειμέ-
νας λιθίνας πλάκας, ὁσάκις δὲν εἶναι μονόλιθος.

1. Π. τοῦ πλάτους τῶν τοίχων Διόδ. 1, 46. — Τοίχους τοῦ εἰρημένου εἴδους ἔχει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ κατὰ τὰς Ἀργολικὰς Κεγχρεὰς παρὰ τὸ Χάον ὄρος πυραμὶς (ἰδ. κατωτ. §. 71).

2. Rundstab. Ἡ ἁγία γραφὴ φαίνεται ὅτι ὀνομάζει τὸ ἄρθρον τοῦτο, κυμάτιον στρεπτὸν (Ἔξοδ. 25, 11. 24).

Παρωροφίς, τὸ γεῖσον (Sims, corniche) τῆς ὀροφῆς. Ἡρόδοτ. 2, 155. Ἐπὶ τῶν γείσων τῶν ἀρχαιοτάτων κατ' Αἴγυπτον οἰκοδομημάτων εὑρίσκεται ἤδη καὶ τὸ πρότυπον τῶν ὀδόντων, denticuli, τῆς Ἰωνίου ἐργασίας (L'Hôte l. l. 44) καὶ τῶν ὠῶν (Γαλλ. oves, αὐτ. p. 68. 117).

§. 33. Τῶν *κιόνων* διακρίνονται παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις δύο 1
εἴδη ἢ κόσμοι· ά. ὁ *ἀρχαιότερος κίων*, προελθὼν ἐκ τοῦ τετρα-
γώνου ὀρθοστάτου, καὶ κατ' ἀρχὰς ὀκτάγωνος ἢ ὀκτάπλευρος,
μετὰ ταῦτα ἑκκαιδεκάγωνος, καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἐρραβδωμένος
(cannelé). Ἐνίοτε ἔχει βάσιν, ἄλλοτε δὲν ἔχει· κιονόκρανον δὲ
δὲν ἔχει ποτέ, ἀλλὰ μόνον τετράγωνον *πλίνθον* ἢ *ἄβακον* (aba-
cus), ἐφ' οὗ ἐπίκειται τὸ ἐπιστύλιον. Εἶναι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλέον
μονόλιθος. Ὁ ἀρχαιότερος οὗτος τῶν κιόνων κόσμος ἦτον εἰς χρῆ-
σιν πρὸ τῆς 18 καὶ τῆς 19 δυναστείας, μέχρι τῆς εἰσβολῆς τῶν
ποιμένων· ὅθεν ὀλίγα μόνον παραδείγματα σώζονται.
β'. Ὁ *μεταγενέστερος* ἢ *κοινὸς Αἰγυπτιακὸς κίων* προῆλ- 2
θεν ἐκ τῆς μιμήσεως τῶν τε ποταμίων φυτῶν, ἰδίως τῆς λωτοῦ,
καὶ ἄλλων δένδρων, οἷον τῆς φοίνικος. Ὁ κίων οὗτος ἔχει βάσιν
κυκλοτερῆ· τὸ σῶμά του (scapus), ὡσὰν ὁ καυλὸς τοῦ ποτα-
μίου φυτοῦ, ἐξοιδαίνει ὀλίγον κατὰ τὸ κάτωθεν τρίτον τοῦ ὕψους

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

του ἤγουν λαμβάνει μικρὰν ἐπαύξησιν (*ἔντασιν*, adjectio) καὶ μειοῦται ἠρέμα πρὸς τὰ ἄνω· μιμεῖται δὲ τέσσαρας ἢ πλείονας (ὀκτὼ) καυλοὺς συνδεδεμένους, ἀλλὰ δὲν ἔχει ποτὲ τὴν κυρίως καλουμένην ῥάβδωσιν (τὰ διαξύσματα, cannelures) τῶν ἀρχαιο-
3 τέρων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν κιόνων. Τὰ ἐπὶ τῶν κιόνων τούτων *κιονόκρανα* ἔχουσι κυρίως δύο τύπους· ἢ μιμοῦνται κάλυκα ἄνθους, ἢ συνίστανται ἐκ πλειόνων καλύκων, ἀνθῶν καὶ φύλλων. Ἡ ποικιλία τοῦ δευτέρου εἴδους εἶναι μεγίστη, καὶ οἱ στολισμοὶ σχεδὸν πάντοτε ἐλήφθησαν ἀπὸ φυτῶν καὶ βοτανῶν.

4 Ἐκτὸς τῶν κιόνων εὑρίσκονται καὶ *ὀρθοστάται* (στῦλοι τετράγωνοι), πρὸς οἷς πολλάκις προσανακέκλινται ζῴδια (ἀνδριάντες, ἀγάλματα τοῦ Ὀσίριδος), καὶ ἐπὶ τῶν κιόνων ἐπίκεινται τὰ *ἐπιστύλια* (architraves), τὰ ὁποῖα, καθὼς καὶ οἱ τοῖχοι, ἀνέχουσι πάλιν τὸ ὁλόγυρα περιθέον *γεῖσωμα* (τὴν ἐπικρανῖτιν, couronnement, corniche).

1. Π. τῶν Αἰγυπτιακῶν κιόνων ἐν γένει ἴδε τὴν προαναφερθεῖσαν πραγματείαν τοῦ Λεψίου (ἀνωτ. § 30, σημ. 1), εἰς τὴν ὁποίαν πιθανολογεῖται, πῶς οἱ παρὰ τοῖς Ἕλλησι κόσμοι (ordines) τῶν κιόνων προῆλθον ἐκ συνδυασμοῦ τῶν δύο Αἰγυπτιακῶν κόσμων, ἰδίως δὲ ὁ Δώριος κίων ἐκ τοῦ πρώτου Αἰγυπτιακοῦ. Πρβ. καὶ L'Hôte, l. l. p. 44, ὅστις ἀποκαλεῖ τοὺς τοιούτους κίονας l'incontestable archétype du dorique grec. — Κίονας ὀκταγώνους ἔχομεν ἐν τῇ Ἑλλάδι εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἱεροῦ τῆς Λιμνάτιδος Ἀρτέμιδος (νῦν Παναγίας Βωλιμνιατίσσης) κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνίας· κίονες ἑκκαιδεκάγωνοι ἦσαν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος· κίονες Δωρικοὶ ἐρραβδωμένοι μὲ 16 διαξύσματα εἰς τὸν ἐπὶ Σουνίῳ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς.

Τὸ ὕψος τοῦ ἀρχαίου Αἰγυπτ. κίονος εἶναι πέντε διαμέτρων, καὶ μετὰ τῆς βάσεως καὶ τοῦ ἀβάκου, πέντε καὶ ἡμισείας (Leps. l. l. p. 70).

2. Π. τῆς γενέσεως τοῦ δευτέρου Αἰγ. κίονος ἐκ τῆς μιμήσεως ποταμίων φυτῶν Λέψιος αὐτόθ. σ. 81. κ. ἑ. — «Στῦλοι φοίνικας τὰ δένδρα μεμιμημένοι» παρ' Ἡροδότ. 2, 169.

2. 3. Π. κιόνων καὶ κιονοκράνων Ἀθήν. 5, σ. 206: «Οἱ γὰρ γεγονότες αὐ-
« τόθι κίονες ἀνήγοντο στρογγύλοι, διαλλάττοντες τοῖς σπονδύλοις (tambours),
» τοῦ μὲν μέλανος τοῦ δὲ λευκοῦ παράλληλα τιθεμένων. Εἰσὶ δ' αὐτῶν καὶ αἱ κε-
» φαλαὶ τῷ σχήματι περιφερεῖς, ὧν ἡ μὲν ὅλη περιγραφὴ παραπλησία ῥόδοις
» ἐπὶ μικρὸν ἀναπεπταμένοις ἐστίν. Περὶ δὲ τὸν προσαγορευόμενον κάλαθον οὐχ
» ἕλικες, καθάπερ ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ φύλλα τραχέα περίκειται, λωτῶν δὲ
» ποταμίων κάλυκες καὶ φοινίκων ἀρτιβλάστων καρπός· ἔστι δ' ὅτε καὶ πλειό-»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» νων ἄλλων ἀνθέων γέγλυπται γένη. Τὸ δ' ὑπὸ τὴν ῥίζαν, ὃ δὴ τῷ συνάπτοντι » πρὸς τὴν κεφαλὴν ἐπίκειται σπονδύλῳ, κιβωρίων ἄνθεσι καὶ φύλλοις ὡσα- » νεὶ καταπεπλεγμένοις ὁμοίαν εἶχε τὴν διάθεσιν. »

4. Τοὺς ὀρθοστάτας τούτους καλεῖ ὁ L'Hôte (Lettres p. 121) στύλους Ὀσιριακούς· οἱ δ' Ἕλληνες ἐκάλουν αὐτοὺς Ἄτλαντας (Ἀθήν. 5, σ. 208) καὶ οἱ Ῥωμαῖοι Τελαμῶνας (Vitr. 6, 10 ἢ 6, 7, 6). Τοιούτους Ἄτλαντας ἐννοεῖ ὁ Διόδ. 1, 47: » ὑπηρεῖσθαι δ' ἀντὶ τῶν κιόνων ζῴδια πηχῶν ἑκκαίδεκα μονό- » λιθα. » Πλὴν τὰ ζῴδια ταῦτα εἰς τὰ Αἰγύπτια οἰκοδομήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν βαστάζουσι τῷ ὄντι τὰ ἐπὶ τῶν κιόνων (l'entablement), ἀλλὰ στολίζουσι μόνον τοὺς στύλους. Ἀληθινοὺς Ἄτλαντας εἶδεν ὅμως ὁ Ἡρόδοτ. 2, 153: » Ἀντὶ » κιόνων ὑπεστᾶσι κολοσσοὶ δυωδεκαπήχεες τῇ αὐλῇ. » Ἡμίσεις Ἄτλαντες παρὰ Champ. Lettres p. 335.

§. 34. Ὡς πάρεργον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν δύνανται 1
νὰ θεωρῶνται καὶ οἱ *ὀβελίσκοι*, ὄντες μονόλιθοι στῆλαι τετράγωνοι, μειούμεναι πρὸς τὰ ἄνω (» εἰς μείουρον ἀνιοῦσαι ») καὶ λήγουσαι εἰς πυραμίδιον· ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐκ πυῤῥοποικίλου (Granit) ἢ Συηνίτου λίθου, μ' ἐγγεγλυμμένους τύπους καὶ ἱερογλυφικὰ
ἐπιγράμματα. Οἱ ὀβελίσκοι, ὡς ἤδη εἴρηται, ἵστανται εἰς τὴν 2
Αἴγυπτον ἀνὰ δύο πρὸ τῶν πυλῶν τῶν ἱερῶν, ὡς ὑπομνήματα
τῆς ἱδρύσεως τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ δεῖνα βασιλέως κ. λ. οἱ δὲ μετα- 3
κομισθέντες εἰς Ῥώμην καὶ Παρισίους ἀνηγέρθησαν μονήρεις ἐπὶ μεγάλων ἀγορῶν ὡς γνώμονες, ἢ πρὸς στολισμὸν τῆς πλατείας.

1. Ἡ μείωσις τῶν ὀβελίσκων εἶναι συνήθως 1/3 τῆς διαμέτρου· ἔχουσι δὲ ὕψος ἐννάκις ἢ δωδεκάκις τὴν διάμετρον τῆς βάσεως. — Ἐνίοτε ἔχουσι καὶ ἔντασιν. Champ. Figeac, Archéol. p. 19. — Ὁ Ἡρόδοτος 2, 111 ἀναφέρει δύο ὀβελοὺς μονολίθους, 100 πήχεις ὑψηλοὺς καὶ 8 πήχεις πλατεῖς.

Π. τοῦ πυῤῥοποικίλου καὶ Συηνίτου λίθου Plin. H. N. 36, 14, 1. Αἰθιοπικὸς ποικίλος λίθος, Ἡρόδοτ. 2, 127.

2. Πρβ. ἀνωτ. §. 31, 2. — Ἡ ἐξήγησις ἢ μετάφρασις τῶν ἐπιγραφῶν ἑνὸς ὀβελίσκου, ὑπὸ Ἑρμαπίωνος, εὑρίσκεται παρὰ Amm. Marcell. 17, 4.

3. Εἰς Ῥώμην εἶναι διάφοροι ὀβελίσκοι, τοὺς ὁποίους ὁ Αὔγουστος καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες μετήνεγκαν ἐκεῖσε, καὶ οἱ πάπαι ἀνήγειραν πάλιν. Ὁ μείζων ἐξ αὐτῶν ἔχει 144 σπιθαμῶν ὕψος. — Εἷς εἶναι εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἄλλος (23, 57 μ. ὑψηλὸς) μετεκομίσθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκ Θηβῶν (Λοῦξορ) εἰς Παρισίους.

Πρβ. Zoëga, De origine et usu Obeliscorum. R. 1797. — Cipriani, Sui dodeci Obel. Eg. che adornano la città di Roma. R. 1823. — Περὶ τοῦ ἐν Παρισίοις (ἔργον Ῥάμσου τοῦ Β', συντελεσθὲν ὑπὸ Ῥάμσου τοῦ Γ') ἰδ. Ann. d. Inst. Arch. V, p. 299-308.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1 §. 35. Τὰ *βασίλεια* ἢ *ἀνάκτορα* τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύ-
πτου εἶναι ἀπομιμήματα τῶν ναῶν, καθὼς οἱ ἀνδριάντες των μι-
μοῦνται τὰ θεῶν ἀγάλματα· ἡ δὲ διαφορὰ συνίσταται μόνον εἰς
τοῦτο, ὅτι τὰ χωρίσματα, ἰδίως οἱ ὑπόστυλοι οἶκοι, εἶναι ἔτι
εὐρυχωρότερα, καὶ τὰ οἰκήματα (αἱ δίαιται) πλέον ἐκτεταμένα
καὶ πλείονα τὸν ἀριθμόν· π. χ. εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Θηβῶν
2 (εἰς Καρνάκ). Εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν βασιλικῶν κατοικιῶν
ἀνήκει καὶ ὁ *Λαβύρινθος*, εἴτε ὑφ' ἑνός, εἴτε ὑπὸ πλειόνων βασι-
3 λέων ᾠκοδομήθη. Ὅμοιον ἀνάκτορον ἦν καὶ τὸ καλούμενον *Ὀσυ-
μάνδειον* (τὸ *Ῥαμεσσεῖον*) εἰς Θήβας, συγκείμενον ἀπὸ αὐλάς,
παστάδας, περίστυλα, οἴκους πολυκλίνους, καὶ παντοῖα οἰκήμα-
τα, ὅλα γλυφαῖς καὶ γραφαῖς περιττῶς ἐστολισμένα.

1. Τὸ ἀνάκτορον εἰς Καρνὰκ ἔχει τέσσαρας πυλῶνας, καὶ ὑπόστυλον οἶκον 318 × 159 ποδῶν, μὲ 134 κίονας, ὧνπερ οἱ ὑψηλότεροι ἔχουσιν 70 π. ὕψος καὶ 21 π. διάμετρον. Ἴδ. Déscript. III. — Διάγραμμα καὶ περιγραφὴ τῶν ἀνακτόρων παρὰ L'Hôte. l. l. 175-208. Τὰ βασίλεια ταῦτα ᾠκοδομήθησαν μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ὕκσως, ἀπὸ τῆς 18 δυναστείας, ἀλλὰ πολλὰ λείψανα ἀρχαιοτέρων οἰκοδομῶν εἶναι ἐντετειχισμένα.

2. Π. τοῦ Λαβυρίνθου Ἡρόδοτ. 2, 148. Στράβ. 17, σελ. 454 Τχν. Plin. H. N. 36, 13, 19. Διόδ. 1, 61. Ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τοῦ Λαβυρίνθου σφάλλεται ὁ Ἡρόδοτος μεγάλως· διότι ἦν ἐξ ἅπαντος παλαιότερος τοῦ Δαιδάλου (κατὰ τὸν Πλίνιον 4600 ἔτη πρὸ τῶν ἡμερῶν του, ἤγουν 4500 πρ. Χρ.).

3. Διόδ. 1, 47-49. — Déscript. II. pl. 27 κ. ἑ. — Letronne, Mém. sur le Mon. d'Osymandyas, ἀμφισβητεῖ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ὀσυμανδείου· ἄλλοι δὲ ἀντιλέγουσιν. Πρβ. Champ. Lettres p. 286 sqq. L'Hôte, l. l. p. 114.

1 §. 36. Τῶν *τάφων* ἢ *μνημάτων* εἶναι κυρίως δύο εἴδη.
Τὸ πρῶτον εἶναι αἱ *πυραμίδες*, τύμβοι (tumuli) ἢ χώματα
τετράγωνα καὶ ὀρθογώνια παντοίου μεγέθους, ἀπὸ τοῦ μικρο-
2 τάτου μέχρι τοῦ μεγίστου. Τὸ ὑπόθεμα (θεμέλιον) τῶν πυραμί-
δων εἶναι τετράγωνον, καὶ αἱ πλευραὶ («τὰ κῶλα», *Ἡρόδοτ.* 2,
3 126) εἶναι τετραμμέναι πρὸς τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ κόσμου. Ἀνυ-
ψοῦντο πρῶτον βαθμοειδῶς, αἱ μὲν μείζονες ἐκ μεγίστων λί-
θων, αἱ δ' ἐλάττονες ἐκ πλίνθων ὠμῶν, καὶ οἱ *ἀναβαθμοὶ* (*στοῖ-
χοι, κρῶσσαι, βωμίδες*) συνεπληροῦντο μετὰ ταῦτα ξεσοῖς λί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θοις, οἵτινες ἐστολίζοντο ἀναγλυφαῖς· πλὴν οὗτοι δὲν ὑπάρχουσι πλέον. Ἡ εἴσοδος, ἥτις ἐκλείετο ἑνὶ λίθῳ ἐξαιρεσίμῳ, εἶναι δυσεύρετος· δι' αὐτῆς εἰσέρχεταί τις εἰς σκολιὰς σύριγγας, αἵτινες ἄγουσιν εἰς διάφορα οἰκήματα· ἐν δὲ τῷ μείζονι οἰκήματι εἶναι ἡ σορὸς ἢ λάρναξ τοῦ βασιλέως. Εἰς τὴν μεγάλην πυραμίδα εὑρέ- 4
θη ἤδη καὶ φρέαρ κατὰ κάθετον καταβαῖνον, τὸ ὁποῖον ἄγει κάτω εἰς τὴν ἐκ τοῦ Νείλου πληρουμένην διώρυχα, ἥςπερ μνημονεύουσιν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Πλίνιος.

1. Τοὺς περὶ πυραμίδων ἀρχαίους συγγραφεῖς καταλέγει ὁ Plin. H. N. 36: 17, 3. — Meister, de pyramidum Aeg. fabrica et fine, εἰς N. Comment. Soc. Gott. V. cl. phys. p. 192. — A. Hirt, von den Pyramiden. B. 1815.

Αἱ μεγάλαι πυραμίδες ἦσαν μνήματα τῶν βασιλέων· Στραβ. 17, σ. 449 Τχν. » Τετταράκοντα δ' ἀπὸ τῆς πόλεως (Μέμφεως) σταδίους προελθόντι ὀρεινή τις » ὀφρύς ἐστιν, ἐφ' ᾗ πολλαὶ μὲν πυραμίδες εἰσὶ, τάφοι τῶν βασιλέων· — εἰσὶ γὰρ » σταδιαῖαι τὸ ὕψος, τετράγωνοι τῷ σχήματι, τῆς πλευρᾶς ἑκάστης μικρῷ μεῖζον » τὸ ὕψος ἔχουσαι. »

Αἱ πλεῖσται πυραμίδες κεῖνται κατὰ τὸ Λιβυκὸν ὄρος (Αἰγ. Πτωοὺν-Ἐμέντ) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου· τὰ δὲ λατομεῖα ἦσαν εἰς τὸ Ἀραβικὸν ὄρος· Ἡρόδοτ. 2, 8. 124.

Εἰς τὴν κάτω Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Νουβίαν εἶναι καὶ πολλαὶ μικραὶ πυραμίδες ἀντὶ ἐπιτυμβίων στηλῶν, ἐνίοτε μόνον ὀλίγους πόδας ὑψηλαί. Champ. Fig. Arch. p. 65. Ἄλλαι μείζονες, πλὴν πλέον ὀξεῖαι, μὲ πυλῶνας· Calliaud I, p. 40 κ. ἑ.
Αἱ πυραμίδες φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπομιμήματα τοῦ πλησίον Θηβῶν καθύπερθεν τῶν βασιλικῶν τάφων ὄρους· L'Hôte, l. l. p. 147-154.

3. Τὴν οἰκοδομὴν τῆς μεγάλης πυραμίδος τοῦ Χέοπος περιγράφει ὁ Ἡρόδοτ. 2, 124. 125: » Ἐποιήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμὶς ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς » μετεξέτεροι κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι κ. ἑ. », καὶ 124: » (τῆς πυ» ραμίδος) ἐστὶ πανταχῇ μέτωπον ἕκαστον ὀκτὼ πλέθρα, ἐούσης τετραγώνου, καὶ » ὕψος ἴσον· λίθου δὲ ξεστοῦ καὶ ἁρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς τῶν λίθων τριή» κοντα ποδῶν ἐλάσσων. » — Στράβ. αὐτόθ.: » ἔχει δ' ἐν ὕψει μέσως πως » τῶν πλευρῶν λίθον ἐξαιρέσιμον· ἀρθέντος δὲ σύριγξ ἐστὶ σκολιὰ μέχρι τῆς θή» κης. » — Π. τῶν ἐγγεγλυμμένων ζώων (τύπων) Ἡρόδοτ. 2, 148.

Περὶ τῶν οἰκημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ Ἄγγλος Howard Wyse ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν μεγάλην πυραμίδα, ἴδ. Bull. d. Inst. 1837, p. 121. L'Hôte, l. l. p. 136 sqq.
Περὶ τῶν ἀκριβῶν μέτρων τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος, ἐξ ὧν ἐξάγεται, ὅτι ὁ ἐλάσσων Αἰγ. πῆχυς εἶχε 0, 462 μ. Γαλλ. ἴδ. Böckh, Metrol. Unters. S. 236-40.

Πυραμὶς τοῦ Ἀσύχιδος ἐκ πλίνθων, Ἡρόδοτ. 2, 136.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4. Ἡροδοτ. 2, 124. Plin. H. N. 36, 17, 3: In pyramide maxima est intus puteus octoginta sex cubitorum; flumen illo admissum arbitrantur.

1 §. 37. Τὸ δεύτερον εἶδος τάφων εἶναι τὰ *λατομητὰ ὑπόγαια*,
2 ἰδίως εἰς τὸ Λιβυκὸν ὄρος. Τὰ ἀξιολογώτερα αὐτῶν ἔχουσι προ-
αύλιον, καὶ εἴσοδον τοξοειδῆ (καμαροειδῆ)· εὑρέθη δὲ ἤδη καὶ ἡ
3 τελεία ἀψὶς (καμάρα, arc, Bogen) εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μετὰ τὴν
εἴσοδον ἕπονται σύριγγες, δρόμοι, οἰκήματα καὶ οἶκοι, ἐν οἷς αἱ
θῆκαι τῶν τεταριχευμένων νεκρῶν· κατὰ δὲ τὰ πέρατα εἶναι πολ-
4 λάκις νύμφαι (niches) ἔχουσαι ἀγάλματα θεῶν ἐν ἀναγλυφῇ. Τὰ
μέγιστα καὶ λαμπρότατα τούτων τῶν ὑπογαίων εἶναι τὰ τῶν
βασιλέων μνήματα, καθύπερθεν τοῦ καλουμένου Μεμνονείου καὶ
τῆς νεκροπόλεως τῶν Θηβῶν, ἐπὶ τῆς Λιβυκῆς ὄχθης τοῦ Νείλου.
5 — Παρὰ τῶν Αἰγυπτίων εὑρέθη ἤδη καὶ τὸ σύνηθες σχῆμα τῆς
στήλης, μὲ ἱστορικὰς ἀναγραφὰς καὶ ἀναγλυφὰς (ἥτις ὕστερον
ἐν Ἑλλάδι ἔγινε σῆμα ἐπὶ τάφου).

1. Π. τῶν ὑπογαίων Descr. T. I, ch. 9, 5. 10. Ἐκ δὲ τῶν παλαιῶν Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. 2, 27. Amm. Marc. 22, 15, 30: Sunt et syringes subterranei quidam et flexuosi recessus. — «Οἴκημα θηκαῖον,» Ἡρόδοτ. 2, 86.

2. Πλησίον τῆς μεγάλης πυραμίδος εὑρέθη ὑπόγαιος τάφος μὲ τοιαύτην καμάραν· Ἴδ. Bull. d. Inst. 1837, p. 121. Οἱ Αἰγυπτιολόγοι συμφωνοῦσι τώρα εἰς τὸ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐγνώριζον τὴν τελείαν ἀψῖδα ἤδη κατὰ τὸν 17 ἢ 19 αἰῶνα π. Χρ. Lepsius, Ann. d. Inst. Arch. IX, fasc. 1, p. 7. Wilkinson, Topogr. of Thebes p. 81. L'Hôte, l. l. p. 99. 117. 144. (Κατὰ τὸν Πλίνιον ὑπῆρξαν καμάραι, fornices, ἤδη ἐν τῷ Λαβυρίνθῳ, 4500 πρ. Χρ.!)

4. Π. τῶν μνημάτων τῶν βασιλέων Στράβ. 17, σ, 463: «Ὑπὲρ δὲ τοῦ Με-
» μνονείου θῆκαι βασιλέων ἐν σπηλαίοις λατομηταὶ περὶ τετταράκοντα, θαυμαστῶς
» κατεσκευασμέναι, θέας ἄξιαι·» Πρβ. Διόδ. 1, 46.— Ὁ Ἰταλὸς Belzoni ἤνοιξεν ἕνα τοιοῦτον τάφον. Description of the Eg. tomb. discovered by G. Belzoni. L. 1822. — Ἰχνογραφίαι τινῶν βασιλικῶν συρίγγων. L'Hôte, l. l. p. 173. Εἰκὼν ἀρχαίας βασιλικῆς λάρνακος (τοῦ Βινώθριδος, τῆς 2 δυναστείας) αὐτ. p. 11.

5. Ἴδ. Champ. Fig. Archéol. p. 64. Στήλη Ῥάμσου τοῦ Γ' (L'Hôte p. 14.) Ῥάμσου τοῦ Δ' Μεϊαμοὺν (αὐτ. σ. 37.) καὶ ἄλλων (αὐτ. 46. 59. 130).

1 §. 37. 6. Τῶν ἀπειραρίθμων *πόλεων* τῆς Αἰγύπτου σώζον-
ται μὲν ἴχνη εἰς πάμπολλα μέρη· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ τείχη καὶ
αἱ οἰκίαι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐκ πλίνθων ἀπέφθων ᾠκοδομημέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναι, διακρίνεται σπανίως τὸ διάγραμμά των. Ἐὰν δέ που ἔτι 2
διαγιγνώσκηται, εἶναι γεωμετρικὸν, καὶ αἱ ὁδοὶ διατέμνουσιν
ἀλλήλας κατ' ὀρθὰς γωνίας.

2. Τοιοῦτο εἶναι τὸ διάγραμμα πόλεώς τινος πλησίον Ψιναύλων, νῦν Ἐλ-Τέλλ. L'Hôte l. l. p. 76. — Παρβ. περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Σάϊδος Champ. Lettres p. 50 sqq.

β. *Πλαστικὴ καὶ Γραφική.*

§. 38. Οἱ Αἰγύπτιοι διέπρεπον καὶ ὑπερεῖχον πρὸ πάντων κατὰ 1
τὴν *λιθογλυφίαν*. Ὅλη ἡ εἰκαστικὴ τέχνη παρ' αὐτοῖς, καὶ ὡς πρὸς
τὴν ὕλην, καὶ ὡς πρὸς τὸν τύπον, εἶχεν ὡσὰν *ἀρχιτεκτονικὸν*
χαρακτῆρα. Οἱ *ἀνδριάντες* των, πολλάκις ἐκ τῶν σκληροτά- 2
των λίθων, ἐκ πυῤῥοποικίλου, Συηνίτου, πορφυρίτου, συνήθως δὲ
ἐκ πυκνοῦ πώρου, καὶ οἱ μικρότεροι ἐξ αἱματίτου καὶ ἀλαβάςου
μὲ μεγίστην ἐπιτηδειότητα εἰργασμένοι, εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλέον
τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ὑπηρετικοί· ἤγουν προσερείδονται πρὸς ὀρθοςά-
τας, πυλῶνας καὶ τοίχους, καὶ ἐπικοσμοῦσιν οὕτω τὰ ἔργα τοῦ
ἀρχιτέκτονος. Οἱ *καθήμενοι ἀνδριάντες* εἶναι εἰς τελείαν ἀνά- 3
παυσιν (ἀκινησίαν), καὶ ἔχουσι κανονικόν τινα ῥυθμὸν τοῦ σχή-
ματος· οἱ δὲ *ἱστάμενοι* ἔχουσι τοὺς μὲν βραχίονας ταῖς πλευραῖς
προσκεκολλημένους, τὰ δὲ σκέλη διαβεβηκότα, ὥστε τὸ βάρος
τοῦ σώματος ἐπιστηρίζεται εἰς ἀμφοτέρους τοὺς πόδας, καὶ σχε-
δὸν ἀεὶ προβέβληνται τὸν ἀριστερὸν πόδα. Πολλοὶ τῶν ἀνδριάν-
των εἶναι *κολοσσικοί*. Ἡ μορφὴ φυλάττει πάντοτε γενικόν τινα 4
τύπον, καὶ ἔχει τι αὐστηρὸν, σεμνὸν καὶ ἀξιοπρεπές· ἀλλὰ ὁ
τύπος οὗτος εἶναι μᾶλλον γεωμετρικὸς ἢ ὀργανικὸς, καὶ ἡ ἀτο-
μικὴ ψυχὴ λείπει εἰς τοὺς ἀνδριάντας. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, οἱ
ἀνατομικοὶ κανόνες, τοὺς ὁποίους οἱ ἀγαλματοποιοὶ ἠκολούθουν,
ἦσαν μὲν ἀκριβέστατοι καὶ ὀρθότατοι, πλὴν λίαν στερεότυποι.
Διὰ ταῦτα διαγιγνώσκονται μὲν τὰ δύο φῦλα καλῶς, ἀλλ' οὐδὲ 5
παρατηρεῖται χωριστός τις χαρακτηρισμὸς τῆς μορφῆς καὶ τοῦ
ἤθους διαφόρων προσώπων, οἷον τῶν θεῶν καὶ τῶν θνητῶν βασι-
λέων (ἐν ᾧ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη π. χ. διακρίνει τὸ ὑπόσκληρον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἀνδρῶδες τοῦ Ἡρακλέους καὶ τὸ ἁπαλὸν καὶ ἁβρὸν καὶ γυ-
ναικῶδες τοῦ Διονύσου ἕως[1] εἰς αὐτὴν τὴν σάρκα τοῦ σώματός
6 των). Ἡ Αἰγυπτιακὴ τέχνη διαγιγνώσκει τὰ διάφορα πρόσωπα
διὰ *χρωμάτων* καὶ *ἐνδυμάτων*, διὰ τοῦ πολυειδοῦς ῥυθμοῦ τῶν
περὶ τὴν κεφαλὴν κοσμημάτων, καὶ διὰ προσθέσεως ζωϊκῶν κε-
7 φαλῶν, πτερύγων κ. λ. Μὲ πολλῷ μείζονα ἐπιτυχίαν καὶ εἰκο-
νικὴν ἀλήθειαν ἐμιμήθησαν οἱ Αἰγύπτιοι *ζώων* μορφὰς, ἐπὶ τῶν
ὁποίων τὴν ἐνθουσιαστικὴν παρατήρησιν τοὺς ὡδήγουν ἥ τε φύ-
σις τῆς χώρας καὶ τὰ δόγματα τῆς θρησκείας των, καὶ εἰς τῶν
ὁποίων τὴν μίμησιν καὶ τὸν εἰκονισμὸν ὁ νοῦς καὶ αἱ χεῖρές των
δὲν ἦσαν δεδεμένοι δι' αὐστηρῶν πατροπαραδότων καὶ προτύπων
ἰδεῶν, καὶ κανόνων ἀτομικῶν.

1. Πρβ. τὰ ἀνωτέρω (§. 7) εἰρημένα περὶ σχέσεως τῶν εἰκονοποιῶν τεχνῶν πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικήν. Τεκμήριον τοῦ ὅτι ἡ ἀνδριαντοποιΐα παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐξαρχῆς ὑπηρέτησε τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, εἶναι ὅτι οἱ ἀνδριάντες συνήθως προσανακέκλινται τὰ νῶτα πρὸς ὀρθοστάτην τετράγωνον (pilier dorsal). — Ἡ πλαστικὴ τέχνη εἶναι ἀρχαιοτάτη εἰς τὴν Αἴγυπτον. Δι' ἱερογλυφικῆς ἐπιγραφῆς γνωρίζεται ἀνδριὰς τοῦ βασιλέως Ὀσερτάσεν Α΄, π. 2000 ἔτη π. Χρ. (Ἴδ. Lepsius, Bull. d. Inst. 1837, p. 123), καὶ τοῦ Βινώθριδος π. 2100 (L'Hôte. l. l. p. 9).

2. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν μετεχειρίζοντο τὸν λευκὸν λίθον (μάρμαρον), οὐδὲ ἀφ' ὅτου ἔλαβον ἐπιμιξίαν μὲ τὴν Ἑλλάδα. Champ. Fig. Arch. p. 97. Πολλάκις δὲ ἀλάβαστρον (L'Hôte, l. l. p. 42) καὶ λευκὴν τίτανον ὁμοίαν μαρμάρου (αὐτ. p. 114. 121. Champ. Lettres p. 52. 65).

3. Π. τοῦ σχήματος τῶν Αἰγ. ἀνδριάντων Διόδ. 1, 98 (ἴδ. ἀνωτ. §. 25, σημ. 3). Ὁ αὐτ. 4, 76: » Οἱ πρὸ τούτου (Δαιδάλου) τεχνῖται κατεσκεύαζον τὰ » ἀγάλματα τοῖς μὲν ὄμμασι μεμυκότα, τὰς δὲ χεῖρας ἔχοντα καθειμένας καὶ » ταῖς πλευραῖς κεκολλημένας. »

Π. τοῦ κολοσσιαίου μεγέθους ὁ αὐτ. 1, 47: » Τούτων (τῶν ἀνδριάντων) ἕνα » καθήμενον ὑπάρχειν μέγιστον πάντων τῶν κατ' Αἴγυπτον· οὗ τὸν πόδα μετρού- » μενον ὑπερβάλλειν τοὺς ἑπτὰ πήχεις » — Εἶναι δὲ καὶ ἄλλην εἰκόνα τῆς μη- » τρὸς αὐτοῦ καθ' αὑτὴν εἴκοσι πηχῶν μονόλιθον ». Κολοσσοὶ τριάκοντα καὶ εἴκοσι πηχῶν, Ἡρόδοτ. 2, 110. Π. τοῦ 60 ποδ. ὑψηλοῦ κολοσσοῦ τοῦ καλουμένου Μέμνονος (τοῦ Βασιλέως Φαμενώθφ) Παυσ. 1, 42, 2. Champ. Lettres p. 305 sqq.

4. Διόδ. 1, 98: » Τοῦ παντὸς σώματος τὴν κατασκευὴν εἰς ἓν καὶ εἴκοσι » μέρη καὶ προσέτι τέταρτον διαιρουμένους τὴν ὅλην ἀποδιδόναι συμμετρίαν τοῦ » ζώου. » Ἴσως εἶναι τὸ μῆκος τῆς ῥινὸς ἢ μονὰς τοῦ μέτρου τούτου. Τὸ στη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλέον εὐρὺ, τὸ κάτω σῶμα ἰσχνότερον· ὁ τράχηλος βραχύς· οἱ πόδες, ἐξόχως οἱ δάκτυλοί των, μικροί· τὰ γόνατα ὀξέα. Ἡ ῥὶς πλατεῖα καὶ στρογγύλη· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξέχοντες· τὸ μέτωπον ὁμαλόν· αἱ γωνίαι τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ στόματος ἄνω ἐστραμμέναι· τὸ στόμα εὐρύ· τὰ χείλη παχέα· ἡ γένυς μικρά· τὰ ὦτα μεγάλα καὶ ὑψηλὰ κατὰ τὴν κεφαλήν. Ὁ πώγων παριστάνεται ὡς τεχνητὸς, καὶ οἱ περίδεσμοί του παρατηροῦνται ἐπὶ τῶν παρειῶν. Ἡ κόμη κρύπτεται ὅλη ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. — Πρβ. καὶ Π λ ά τ. Ν ό μ. 2, σ. 250 περὶ τοῦ ἀμεταβλήτου τῶν προτύπων σχημάτων, ἅπερ κατ' αὐτὸν πρὸ μυρίων ἤδη ἐτῶν (« οὐχ ὡς ἔπος εἰπεῖν μυριοστὸν, ἀλλ' ὄντως ») ἔμειναν ἀπαράλλακτα τὰ αὐτά.

5. Δι' ἀκριβεστέρας παρατηρήσεως ὅμως τῶν τεχνουργημάτων, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἱερογλυφικῶν ἀνακαλύψεων, θὰ δυνηθῇ ἡ ἐπιστήμη νὰ διακρίνῃ καὶ εἰς τὴν Αἰγ. τέχνην τὰς ἐποχὰς σαφέστερα (L'Hôte. l. l. p. 67). Τὰ γλυπτὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων καὶ τῶν Ῥωμαίων γνωρίζονται εὐκόλως διὰ τῆς ἀμελεστέρας ἐργασίας των. — Τὴν εἰκονικὴν ὁμοιότητα ἀπέδιδον οἱ Αἰγύπτιοι καλῶς· Ἡ ρ ό δ ο τ. 2, 143.

6. Π. τῆς ἐνδυμασίας Ἡ ρ ό δ ο τ. 2, 81: « Ἐνδεδύκασι κιθῶνας λινέους περὶ » τὰ σκέλεα θυσανωτούς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοισι δὲ εἰρίνεα εἵματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. » Αἱ βύσσιναι αὗται καλασίριες καλοῦνται καὶ σινδόνες. Δ ι ό δ. 1, 72: « περιεζωσμένοι σινδόνας ὑποκάτω τῶν μαστῶν » ὁμοίως ἄνδρες καὶ γυναῖκες. » Τὰ λεπτὰ ταῦτα ἐνδύματα σχηματίζουσι πτύχας εὐθυγράμμους. Αἱ γραμμαὶ τῆς ἐσθῆτος σημαίνονται διὰ γλυφῶν, συχνότερα δὲ διὰ χρωμάτων. Ἐπὶ τοῦ στήθους ἐφόρουν στρογγύλα προστερνίδια (ὅθεν τὸ Γοργονεῖον). Τὸ καθ' ἑαυτὸ λεῖον καὶ στενὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (ἡ καλουμένη καλάντικα) ἐπικοσμεῖται παρὰ τοῖς ἱερεῦσι καὶ βασιλεῦσι ποικιλοτρόπως. Ἕν τι εἶδος τοιούτου καλύμματος εἶναι τὸ καλούμενον π σ χ έ ν τ. Τριάκοντα διάφορα κοσμήματα τῆς κεφαλῆς παρὰ Denon, pl. 115.

ϛ. Συχνότατα ἀπαντῶνται ἐπὶ τῶν Αἰγ. τεχνουργημάτων κριοὶ (ὡς ἐπὶ τὸ πλέον μὲ λεόντων οὐρὰς καὶ ὄνυχας), λέοντες, ἄγριοι κύνες ἢ θῶες, κυνοκέφαλοι καὶ ἄλλοι πίθηκοι, ἴβιδες κ. ἑ. Ἰδ. τὰς εἰκόνας τῶν τετραπόδων καὶ ὀρνίθων τῆς Αἰγύπτου παρὰ Rosellini, Mon. dell'Eg. Atl. I. Περὶ τῆς λατρείας τῶν θηρίων Ἡ ρ ό δ ο τ. 2, 65-76. — Ἀ ν δ ρ ό σ φ ι γ γ ε ς εἶναι λέοντες μὲ κεφαλὰς ἀνθρώπων. Ἄλλοι συνδυασμοὶ ζώων· λέων καὶ ἱέραξ· λέων καὶ οὐραῖος μὲ πτέρυγας· γὺψ καὶ δράκων κ. τ. τ. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς τοιαύτας τερατώδεις συνθέσεις ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διατηροῦσι τὴν κ ε φ α λ ή ν, θυσιάζουσιν οἱ Αἰγύπτιοι εὐκολώτατα ταύτην.

§. 39. Ἧττον ἐπιτήδειοι, ἢ περὶ τὰ περιφανῆ ζῶα (statues à 1
ronde bosse), ἦσαν οἱ Αἰγύπτιοι περὶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ νὰ μεταφέρωσι τὴν ὀπτικὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐπὶ ἐμβαδὸν ὁμαλὸν, ἤτοι ἄλλως εἰπεῖν, εἰς τὴν κατασκευὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2 τῶν *προστύπων ἔργων* ἢ *ἀναγλύφων* (rilievo). Πᾶσα ἀνήλιξ
τέχνη προσπαθεῖ νὰ δεικνύῃ ἕκαστον μέρος τοῦ σώματος ὅσον
δύναται σαφέστερα καὶ εὐκρινέστερα· ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο πλα-
νᾶται πολλάκις καὶ διαστρέφει αὐτὴ τὰ πλάσματά της. Οὕτω
βλέπομεν ἐνίοτε τὸ μὲν στῆθος ἀντίον (en face), τοὺς δὲ μηροὺς
καὶ πόδας ἐν καταγραφῇ (ἐκ πλαγίου, en profil)· ὡσαύτως καὶ
τὴν κεφαλὴν, καὶ μολαταῦτα τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς ἀντίους κ. τ.
3 τ. Ἡ ἀρχαϊκὴ αὕτη ἐργασία ἐπικρατεῖ τὸ πλέον εἰς ἀντικείμενα
ἐκ τοῦ κύκλου τῆς θρησκείας· εἰς δὲ τὰ πολλὰ ἀνάγλυφα τὰ
ἀπεικονίζοντα οἰκιακὰς πράξεις ἢ πολεμικὰ συμβάντα, παρατη-
ρεῖται μείζων ἐλευθερία, καὶ ἐμφαίνεται προσπαθεία τις ἀληθι-
4 νῆς μιμήσεως τῆς φύσεως. Πλὴν τὰ ἀνάγλυφα τῶν Αἰγυπτίων
εἰσὶν οὐδέποτε τύποι ἐξογκωμένοι (hauts-reliefs), καὶ σπανίως
μόνον πρόστυπα ἔργα (bas-reliefs), ἀλλὰ συνήθως μόνον *κοιλα-
νάγλυφα* (bas-reliefs en creux), ἐφ' ὧν οἱ τύποι εἶναι ἀναγε-
5 γλυμμένοι εἴς τι ἐκκοίλωμα τῆς πλακός. Ἐνίοτε εἶναι καὶ μόνα
τὰ περιγράμματα ἐγκεχαραγμένα.

2. Ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τέχνην, π. χ. ἐπὶ τῶν Σελινουντίων μετοπῶν. Ἴδ. κατωτ. Ἕλληνες, ἐποχὴ δευτέρα.

4. Παράδειγμα Ἑλληνικοῦ κοιλαναγλύφου παρέχεται ἡ στήλη τοῦ Ἀριστίωνος, ἔργον τοῦ Ἀριστοκλέους, ἐν τῷ Ἀθήνησι Μουσείῳ.

1 §. 40. Οἱ Αἰγύπτιοι κατεσκεύαζον καὶ ἐκ γῆς ὀπτῆς πολλὰ
καὶ καλὰ ἔργα, ὄχι μόνον ἀγγεῖα, οἷον τοὺς καλουμένους Κανώ-
βους (*κεραμευτική*), ἀλλ' ἰδίως ἀναρίθμητα μικρὰ θεῶν εἴδωλα
2 μὲ κυανοῦν ἢ πράσινον γάνωμα (*πηλοπλαστική*). Καὶ οἱ καλού-
μενοι *σκαραβαῖοι* εὑρίσκονται συχνότερα ἐκ γῆς ὀπτῆς, ἢ ἐκ
λίθων φυσικῶν, εἴτε κοινῶν, εἴτε πολυτίμων (ἀμεθύστου, ἰάσπι-
δος, ἀχάτου κ. ἑ.), μολονότι ἡ *σφραγιδογλυφία* ἐγκαίρως ἤκμα-
σεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Αἰθιοπίαν. Οἱ σκαραβαῖοι οὗτοι ἐν μέ-
ρει ἀναμφιβόλως ἐχρησίμευον ὡς σφραγῖδες καὶ ὡς κοσμήματα·
ἀλλὰ διὰ τὸ ἄπειρον πλῆθος αὐτῶν, καὶ διότι πολλοὶ ἔχουσι βα-
σιλέων ὀνόματα ἐγκεχαραγμένα, συμπεραίνουσί τινες, ὅτι ἐκυ-
κλοφόρουν καὶ ὡς κέρματα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τεχνουργήματα ἐκ *μετάλλων* ἦσαν σπανιώτερα· ἡ χαλκοπλαστικὴ εἶναι κυρίως εὕρημα τῶν Ἑλλήνων. Μόνον χρυσοῦν ἄγαλμα δαίμονός τινος, ἀνάθημα τοῦ Ἀμάσιδος, ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος. Τὰ μικρὰ εἴδωλα ἐκ χαλκοῦ φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς μεταγενεστέρας ἐποχάς. Ἡ τέχνη τοῦ *ἐν μετάλλοις ζωγραφεῖν* ἤκμαζεν ὕστερον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου κατεσκευάζοντο καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα *ὑέλινα* ἔργα. 3

Ἡ *ξυλογλυφία* (*ξοανοποιΐα*) καὶ ἡ *τορευτικὴ* (*ἐλεφαντουργία*) ἐπετηδεύοντο ὡσαύτως εἰς τὴν Αἴγυπτον. Πολλὰ ξόανα μεγάλα τε καὶ μικρά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐζωγραφημένα καὶ ἐνίοτε ἐπίχρυσα, κατεσκευάζοντο ἐκ τοῦ ξύλου τῆς συκομορέας· οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἀνάγλυφα, ἰδίως ἐπὶ τῶν ξυλίνων λαρνάκων τῶν νεκρῶν. 4

1. Ἀγγεῖα Αἰγ., Déscr. II, pl. 87 κ. ἑ. V, pl. 75. Κάνωβοι καλοῦνται τὰ ἀγγεῖα τὰ ἔχοντα ὡς ἐπίθεμα τὴν κεφαλὴν τοῦ θεοῦ Κανώβου (τοῦ ἀγαθοδαίμονος Κνοὺφ), ἐξ ἀλαβάστου ἢ κεράμου. Ἐνίοτε ἔχουσι καὶ τέσσαρας κεφαλάς. Πρβ. Champ. Fig. Arch. p. 33.

Τοιαῦτα πήλινα καὶ γεγανωμένα ἀγαλμάτια Αἰγυπτιακὰ εὑρέθησαν καὶ εἰς τὸ Ὄλκιον (Volci) τῆς Τυῤῥηνίας. Ἴδ. Micali, Monum. degli antichi pop. Italiani, tav. 46, n. 1-3. Πρβ. Müller, Allg. Lit. Ztg 1835, N. 101.

2. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐποιοῦντο χρῆσιν πολλὴν σφραγίδων, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἱερεῖα ἐπεσφραγίζοντο ὑπὸ τῶν σφραγιστῶν. Π. σφραγίδων τῶν Αἰθιόπων Ἡρόδοτ. 7, 69

Οἱ σκαραβαῖοι εὑρίσκονται εἰς τὰς θήκας τῶν νεκρῶν, ὡς περιδέραια, ἐν δακτυλίοις (Champ. Fig. p. 131), οἱ δὲ πλείονες χωριστοὶ μεταξὺ τῶν περιτετυλιγμένων ταινιῶν. Μεταξὺ 1700 εἰς τὸ ἐν Ταυρίνῳ Μουσεῖον εἶναι 172 μὲ ὀνόματα τῶν Τουθμῶσις, βασιλέων τῆς 18 δυναστείας, 1500-1600 π. Χρ. Καταβαίνουσι δὲ τὰ βασιλέων ὀνόματα μέχρι Ἀντωνείνου Κομμόδου (Champ. Fig. p. 132). Ἡ εἰκασία, ὅτι οἱ σκαραβαῖοι ἐχρησίμευον ὡς κέρματα, ἐπιστηρίζεται εἰς Πλάτ. Ἐρυξ. σ. 400: » Ἐν δὲ τῇ Αἰθιοπίᾳ λίθοις ἐγγεγλυμμένοις χρῶνται » (δηλ. ἀντὶ ἀργυρίου), » οἷς οὐδὲν ἂν ἔχοι χρήσασθαι Λακωνικὸς ἀνήρ. » Τοῦτο γίνεται τόσῳ πιθανότερον, καθότι οἱ Αἰγύπτιοι πρὸ τῶν Πτολεμαίων δὲν ἔκοψαν νόμισμα. Ἴδ. Böckh, Metrol. Unters. S. 138.

Καὶ οἱ καλούμενοι κύλινδροι (ἴδ. κατωτ. τὰ περὶ Βαβυλωνίων §. 47, 2.) εὑρίσκονται εἰς Αἴγυπτον. Champ. Fig. p. 116.

Τοιαῦτα κοσμήματα εἶναι καὶ τὰ » ἀρτήματα λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεα » ὡς ἐνώτια τῶν κροκοδείλων παρ' Ἡροδότ. 2, 69.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Ἡρόδοτ. 2, 172. Ὁ δὲ Ἄμασις (570-526 π. Χρ.) ἔζησε μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς χαλκοπλαστικῆς ἐν Σάμῳ. Πρβ. ὅμως κατ. §. 48, σημ. 2. 49, 4. 78. σημ. 1. — Αἰγ. ἀγγεῖον ἀργυροῦν, εὑρεθὲν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, M. I. d. I. A. I. Tav. LVI. Πρβ. Ann. d. Inst. Arch. V, p. 179 κ. ἑ.

Π. ζωγραφίας ἐπὶ μετάλλου παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις Plin. 33, 46. Τοιαύτης φύσεως εἶναι ἡ tab. Bembina, νῦν εἰς Ταυρῖνον. Caylus, Rec. d'Ant. T. VII. Pignori, mensa Isiaca. R. 1605. Lessing. Verm. Schr. X, S. 327 κ. ἑ.

Π. ὑαλουργίας Boudet, sur l'art de la verrerie né en Egypte, Mém. T. II, p. 17. Ἀθήν. 9, σ. 784. Πρβ. Στράβ. 16, σ. 368 Τχν.

4. Ξύλινοι κολοσσοί, Ἡρόδοτ. 2, 130. 143. Εἰκόνες ξύλιναι, ὁ αὐτ. 2, 182. Πρβ. Παυσ. 2, 19, 3 (ἀνωτ. §. 25, σημ. 4.).

Ἐλεφάντινα ἀναθήματα, Διόδ. 1, 46.

1 §. 41. Ἡ *γραφικὴ* τῶν Αἰγυπτίων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ χρωμα-
τισμοῦ τῶν ἀνδριάντων τε καὶ ἀναγλύφων, καὶ ἐγεννήθη ἴσως
ἐκ τῆς συνηθείας τῶν Αἰθιόπων τοῦ νὰ χρωματίσωσι τὰ σώμα-
2 τά των. Διατηρεῖ δὲ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα καὶ ἐκεῖ ὅπου, ἀπαλ-
λαττομένη τοῦ γλυπτοῦ ἔργου, γίνεται κυρίως *ζωγραφία* ἐπὶ
ὁμαλοῦ ἐμβαδοῦ εἴτε εἰς τοὺς τοίχους τῶν ὑπογαίων, εἴτε ἐπὶ
τῶν λαρνάκων καὶ θηκῶν, εἴτε εἰς τὰ βύσσινα περιτυλίγματα
3 τῶν νεκρῶν, εἴτε ἐπὶ τῶν ἐπιγεγραμμένων παπύρων. Τὰ χρώμα-
τα, μεμιγμένα μὲ κόλλαν ἢ κηρὸν, ἐπιφέρονται ἐπὶ τὸν λίθον,
ἐπὶ τὸ κονίαμα (stucco), ἢ ἐπὶ λεπτὴν γυψίνην ὑπαλοιφὴν, κα-
θαρὰ καὶ ἀπαράλλακτα, χωρὶς ἁρμογὰς (nuances) τῶν χρωμά-
4 των, καὶ χωρὶς ἀπόχρωσιν φωτὸς καὶ σκιᾶς. Ἐνίοτε ὅμως φαίνε-
ται ὅτι ἐποιοῦντο καί τινα λόγον τῶν τοπικῶν τόνων τῆς φύ-
σεως, καὶ ὅτι τὰ χρώματα ἐν μέρει εἶχον σημασίαν συμβολι-
5 κήν. Πανταχοῦ δὲ, καὶ εἰς τὰ ἁπλᾶ περιγράμματα, δεικνύεται
ὁ ἰδιότροπος ῥυθμὸς τῆς Αἰγυπτιακῆς γραφίδος.

1. Ἡρόδοτ. 7, 69: « Τοῦ δὲ σώματος (οἱ Αἰθίοπες) τὸ μὲν ἥμισυ ἐξηλείφοντο ἰόντες ἐς μάχην γύψῳ, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ μίλτῳ. » Plin. 33, 36: (Minium) et hodie expeti constat Aethiopum populis totosque eo tingi proceres huncque ibi *Deorum simulacris* colorem esse.

2. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἓξ χρώματα. Champ. Fig. Arch. p. 73.

Εἰς τὰ ὑπόγαια καὶ τὰς σύριγγας εἶναι τοιχογραφήματα, παριστάνοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλέον πράξεις τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου· γεωργίαν, ναυτιλίαν, ἐμπό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ριον, δεῖπνα, χορούς, κυνήγια καὶ τὰ τοιαῦτα. Déscr. I, pl. 68-71. II, pl. 90. 91. IV, pl. 66. V, pl. 17. 18. — Τοιχογραφήματα τοῦ ὑπογαίου τάφου τοῦ Βινώθριδος, L'Hôte l. l. p. 4-8.

Αἱ ξύλιναι σοροὶ τῶν νεκρῶν εἶναι ἔξωθεν ἐζωγραφημέναι γραφαῖς θρησκευτικῶν ἀντικειμένων (Minutoli, Taf. 36. 37). μέσα δὲ εἶναι ὑποκάτω τοῦ νεκροῦ ἐνίοτε εἰκὼν γραπτὴ φυσικοῦ μεγέθους, ὁμοιάζουσα τὰς Βυζαντινὰς γραφὰς (Calliaud II, pl. 66 κ. ἑ.).

Πάπυροι ἐζωγραφημένοι, Dénon pl. 136 sqq. Déscr. V, pl. 44 sqq. Cadet, Copie figurée d'un rouleau de papyrus cett. 1805.

4. Natürliche Localtöne (tonus, τόνος παρὰ Plin. 35, 11).

Συμβολικὰ χρώματα, π. χ. οἱ ἄνδρες ἐρυθροί, αἱ γυναῖκες λευκοκίτριναι, τὰ τετράποδα ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐρυθρά, τὰ πτηνὰ πράσινα ἢ κυανᾶ κ. τ. τ. Böttiger, Archäol. der Malerei S. 25-100.

§. 42. Τὸ κύριον ἐλατήριον τῆς Αἰγυπτιακῆς τέχνης δὲν 1
εἶναι, καθὼς ἐν γένει τῆς Ἑλληνικῆς, ὁ σύμφυτος τῷ ἀνθρώπῳ ἔρως τοῦ καλοῦ (ἡ φιλοκαλία)· ἤτοι αὐτὴ δὲν μιμεῖται καὶ ἀπεικάζει τὸ καλὸν καὶ ὡραῖον δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι εἶναι ὡραῖον,
ἀλλὰ διευθύνεται πάντοτε ἀπὸ ἐξωτερικοὺς σκοπούς. Θέλει νὰ 2
παριστάνῃ πράγματα, συμβάντα, πράξεις, κατορθώματα· ἔχει ἄρα χαρακτῆρα *μνημονευτικὸν* (un caractère monumental), ἤγουν ἀπεργάζεται μᾶλλον ἀπομνημονεύματα καὶ μνημόσυνα, ἢ δημιουργήματα τῆς πλαστικῆς φαντασίας. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐξαρχῆς στενὴ συγγένεια τῆς γραφῆς καὶ τῆς εἰκαστικῆς τέχνης, τῶν πρώτων ἱερογλυφικῶν (τῶν ἰδεογραφικῶν) γραμμάτων καὶ
τῶν ἐπειργασμένων τύπων. Εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν τέχνην λείπει 3
τὸ ζωογόνον καὶ δημιουργὸν στοιχεῖον ποιητικῆς μυθολογίας καὶ ἡρωολογίας. Αὐτὴ παριστάνει μὲν τοὺς θεοὺς καὶ τὰς ἀγομένας
αὐτοῖς τελετὰς καὶ θυσίας, ἀλλ' οὐχὶ τὸν βίον καὶ τὰ πάθη τῶν 4
θεῶν· ἀπεικονίζει μὲν τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰς ἐκστρατείας καὶ νίκας αὐτῶν, ἀλλ' οὐχὶ τοὺς θαυμαστοὺς ἀγῶνας, τοὺς ἔρωτας, γάμους καὶ ἄλλα πάθη τῶν Ἑλληνικῶν ἡρώων, οὔτε τοὺς ἱλα-
ροὺς θιάσους καὶ τὰς χορείας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Διονύσου, οὔτε 5
τὸν δύσμορον βίον καὶ τὰς τρομερὰς κολάσεις τῶν ἐν Ἅιδου σκιῶν.

1. Πρβ. ἀνωτ. §. 15. 6. 24, 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Hirt, Ueber die Bildung d. Aeg. Gottheiten. 1821. Champollion, Panthéon Egyptien. Creuzer, Symbolik (αἱ εἰκόνες). — Σπουδαιοτάτη πηγὴ τῆς Αἰγ. συμβολικῆς εἶναι καὶ τὰ τῶν νομῶν νομίσματα, ἀπὸ Τραϊανοῦ μέχρι Μ. Αὐρηλίου, ὅτε ἦν ἔτι Καῖσαρ. Zoëga, Numi Aeg. imp. R. 1786. Tochon d'Annecy, Rech. sur les méd. des nomes de l'Eg. P. 1822. 4.

Α. Μεταξὺ τῶν ἀρσένων θεῶν διαγιγνώσκονται·

I. Φθᾶς, Ptah (Ἥφαιστος), εἰς στενὸν χιτῶνα, μὲ πόδας συμβεβηκότας προσερηρεισμένος πρὸς τὸ ἐκ τεσσάρων βωμίδων συνιστάμενον κατασκεύασμα, τ ὁποῖον ἐπικαλεῖται « τὰ τέτταρα θεμέλια » (ἴδ. Reuvens, Lettres à M Letronne, 1, p. 28 sqq.). Ἐνίοτε καὶ νανώδης καὶ ἰθυφαλλικός. Ὁ κυνοκέφαλο (πίθηκος) τὸ σύμβολόν του. II. Ἄμμων, Amn, μὲ κεφαλὴν κριοῦ (Ἡρόδοτ 2, 42) ἢ ἀνδρὸς, ἐφ' ἧς δύο ἑτερόχροα πτερὰ, μὲ πώγωνα τεχνητὸν καὶ σκῆπτρον. Τροποποιήσεις· 1, ἰθυφαλλικὸς, μὲ πόδ. συμβεβ., κρατῶν μάστιγα, ἴσω ὁ ἐν Χέμμει Πὰν Μένδης (Ἡρόδοτ. 2, 46)· 2, ὡς Ἄμμων Κνοῦφις Nef, Nuf, μὲ κέρατα κριοῦ. Ἄλλοτε ἐν σχήματι ὄφεως, ὁ Ἀγαθοδαίμω τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐν σχήματι στάμνου ἀνθρωποκεφάλου (ἀνωτ. §. 40. σημ. 1) ὡς Κάνωβος. 3, ἡνωμένος μετὰ τοῦ Ἡλίου, ὡς Amonra. III. Ὁ Ἥλιος Re, Phre, μὲ κεφαλὴν ἱέρακος (ἱερακόμορφος), μὲ τὸν δίσκον τοῦ ἡλίου, ἐφ' οὐραῖος. IV. Θωῦτ (Ἑρμῆς), ὁ γραμματεὺς τῶν θεῶν, μὲ κεφαλὴν ἴβιδος ἐνίοτε καὶ ἱέρακος. Ἔμβλημά του ὁ πτερωτὸς δίσκος. V. Σῶχος, Souk, μὲ κεφαλὴν κροκοδείλου (Zoëga 10. Tochon d'Ann. p. 130). VI. Ὁ Μῆνος Pooh, Pioh, μὲ πόδ. συμβεβ., ἕνα πλόκαμον καὶ μηνίσκον. VII. Ὄσιρις Ousri (Διόνυσος), ἀνθρωπόμορφος, μὲ βακτηρίαν καὶ μάστιγα (ἴδ. Macrob. Sat 1, 23 med.) καὶ μὲ πῖλον ὑψηλὸν (L'Hôte l. l. p. 9). Σύμβολόν του ὁ ὀφθαλμός. VIII. Ἁρποκράτης, Ὧρος, Arori, πολλάκις ὡς παιδίον, μ' ἕνα πλόκαμον, ἕλκων τοὺς μαστοὺς τῆς Ἴσιδος, καθήμενος ἐπὶ λωτοῦ. Ἐνίοτε ἱερακοκέφαλος. IX. Ἄνουβις, Anbo, μὲ κεφαλὴν ἀγρίου κυνὸς (θωός). X. Βάβυς (Τυφὼς), μὲ σῶμα ἱπποποτάμου, κεφαλὴν κροκοδείλου καὶ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα.

Β. Μεταξὺ δὲ τῶν θεαινῶν·

I. Νηΐθ (Ἀθηνᾶ;) μὲ κεφαλὴν ἀνθρώπου, γυπὸς ἢ λέοντος (Tafnet). Σύμβολον ὁ γύψ. II. Ἀθὼρ (Ἀφροδίτη), ἐν Τεντύρᾳ καὶ Φιλαῖς, μὲ κεφαλὴν βοὸς ἄλλοτε ἀνθρωπόμορφος, καὶ μὲ γύπα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. III. Ἶσις, ἀνθρωπόμορφος, μὲ κέρατα βοὸς (ὅθεν Ἰὼ, Ἡρόδοτ. 2, 41) καὶ μὲ δίσκον ἀνάμεσα τῶν κεράτων.

Οἱ τέσσαρες δαίμονες τοῦ Ἀμένθους (Amenti, Ἅιδου), μὲ κεφαλὰς ἀνθρώπου, θωὸς, πιθήκου καὶ ἱέρακος, συντέθεινται πολλάκις εἰς ἓν (ὅθεν οἱ τετρακέφαλοι Ἑρμαῖ).

Παραστάσεις ἐκ τοῦ κύκλου τῆς θρησκείας εἶναι· θυσίαι· προσκυνήσεις θεῶν καὶ ἱερῶν θηρίων· συμβολικὴ θήρα νησσῶν (L'Hôte l. l. p. 4. 48)· καθιερώσεις βασιλέων δι' ἐπιθέσεως ἱερῶν πίλων ἢ κυνεῶν (Ἡρόδοτ. 2, 162)· ἱεραὶ πομπαὶ, ἐν αἷς περιφορεῖται καὶ ὁ θεὸς ἐν ναϊδίῳ χρυσῷ (Ἡρόδοτ. 2, 63 Macrob. Sat. 1, 23), ἰδίως ἡ μεγάλη πομπὴ ἢ κωμασία μὲ τὴν Ἀμμονιάδα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναῶν (Déscr. III, pl. 32. 33. Minutoli Taf. 20). Οἱ θύοντες καὶ προσκυνοῦντες εἰς ταύτας τὰς παραστάσεις εἶναι πάντοτε ἱστορικὰ πρόσωπα, βασιλεῖς, βασίλισσαι, ἱερεῖς κ. ἑ.

4. Εἰκονογραφία τῶν βασιλέων παρὰ Rosell. Monum. d. Egitto, Atl. I. Ἀλλὰ οἱ Πτολεμαῖοι τοὐλάχιστον δὲν ὁμοιάζουσι μεγάλως μὲ τὰς ἐπὶ Ἑλλήν. νομισμάτων εἰκόνας των, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες καθ' ὅλου. (Ὁ Ἡρόδοτος ὅμως ἀναγνωρίζει (2, 143) εἰκονονικὴν ὁμοιότητα εἰς τοὺς 345 ξυλίνους κολοσσοὺς τῶν ἱερέων τοῦ Διὸς, γενομένων ἀεὶ παιδὸς ἐκ πατρὸς, οὕσπερ αὐτὸς εἶδεν ἐν Θήβαις).

Κολοσσικοὶ ἀνδριάντες τῶν βασιλέων εἶναι εἰσέτι πολυάριθμοι, καὶ συχνότεροι τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν. Πολλοὶ τῶν βασιλέων τῆς 18 καὶ 19 δυναστείας εἶναι εἰς τὸ ἐν Ταυρίνῳ Μουσεῖον. Champ. Lettres à Mr. de Blacas. Gazzera, Descr. dei mon. Egizj del R. Museo Egizio. Tor. 1824 μὲ 12 λιθογρ. πίνακας. Ἀνδριάντες τῆς Τουέας, μητρὸς τοῦ μεγάλου Ῥάμσου (Σεσώστριδος), καὶ τοῦ Ἀμάσιδος (Aah-mas) εἰς τὴν Ῥώμην· Mon. Ined. d. Inst. II, tav. XL. Lepsius, Ann. d. Inst. IX, fosc. 2, p. 167-176.

Τὰς πράξεις τῶν βασιλέων εὑρίσκομεν ἔτι ἐπὶ τῶν μνημείων, καθὼς οἱ ἱερεῖς τὰς διερμήνευον εἰς τὸν Καίσαρα Γερμανικόν. Tacit. Ann. 2, 60: Manebant structis molibus literae Aegyptiae, priorem opulentiam complexae: jussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari referebat: habitasse quondam DCC milia aetate militari, atque eo cum exercitu regem Rhamsem Libya, Aethiopia, Medisque et Persis et Bactriano ac Scytha potitum cett. Legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque, et dona templis, ebur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet. Βλέπομεν μάχας (Dénon pl. 133. Déscr. II, pl. 32), πόλιν πολιορκουμένην (αὐτόθι pl. 31) μονομαχίας τῶν στρατηγῶν (Déscr. III, pl. 38), ναυμαχίας (Déscr. II. pl. 10, οὐχὶ δὲ κατὰ θάλατταν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Νείλου, ἴδ. W. More, Ann. d. Inst. Arch. VIII, p. 344 sqq.), θριάμβους τῶν νικητῶν (Déscr. II, pl. 11), ἐπισώρευσιν τῶν ἀποκεκομμένων χειρῶν πρὸ τοῦ ἅρματος τοῦ βασιλέως (αὐτ. pl. 12), πρεσβείας τῶν ὑποτεταγμένων ἐθνῶν (Minut. Nachtr. Taf. 3) καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα.— Περιγραφὴ τῶν τύπων τῶν ἀπεικαζόντων τὰς ἐκστρατείας Μενεφθὰ τοῦ Α' παρὰ L'Hôte l. l. p. 209-224. Αἱ μάχαι τοῦ μεγάλου Ῥάμσου, Champ. Lettres p. 263sqq.

5. Παραστάσεις ἀφορῶσαι τὴν μετὰ τὸν θάνατον τύχην εἶναι ἡ ταρίχευσις τοῦ νεκροῦ ὑπὸ τοῦ Ἀνούβιδος. Ἡ μετακομιδὴ τοῦ νεκροῦ ἐπὶ πλοίου κατὰ τὸν Νεῖλον εἰς τὴν πέρα νεκρόπολιν. Ἡ κρίσις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ ψυχοστασία. Τοιαῦτα εὑρίσκονται ἐπὶ στηλῶν, ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν τάφων, καὶ ἐπὶ παπύρων. Déscr. II, pl. 35. 60. 64. 67. Οἱ θεοὶ ὑποδέχονται τὸν ἀποθεωθέντα βασιλέα, Belzoni pl. 5. 18. sqq. Οἱ θεοὶ ἐγγράφουσι τὸ τοῦ μεγάλου Ῥάμσου ὄνομα ἐπὶ φύλλων, Calliaud II, pl. 72. Minutoli Taf. 22, 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η. ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΣΥΡΙΑΚΩΝ ΕΘΝΩΝ.

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

1 §. 43. *Συριακὰς* ἢ *Σημιτικὰς φυλὰς* ὀνομάζομεν ἐνταῦθα
τοὺς κατοίκους τῆς Ἀσίας τοὺς ἀνάμεσα τοῦ Ἅλυος καὶ τοῦ Τί-
γριδος ποταμοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας μέχρι τῆς Ἐρυθραίας θα-
λάσσης, οἵτινες εἶχον, καθὼς οἱ Αἰγύπτιοι, κοινόν τινα ἐθνικὸν
χαρακτῆρα ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν, τὸ πολίτευμα καὶ τὰ ἔθιμά
των, καὶ οἵτινες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦσαν εἰς κοινω-
νίαν καὶ ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν ἀνατολικῶν τόπων τῆς Εὐρώπης.
2 Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἐθνῶν διέπρεψαν κυρίως δύο εἰς τὰς τέχνας,
οἱ *Βαβυλώνιοι* καὶ οἱ *Φοίνικες*.

1. Περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς τῶν Σύρων φυλῆς Στράβ. 16, σ. 332. Τχν. Αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Σεσώστριδος (ἀνωτ. §. 28, 3. 29, 6.) ἀφῆκαν ἀναμφιβόλως ἴχνη εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Οἱ Κολχοὶ ἐνομίζοντο ἄποικοι τῶν Αἰγυπτίων. Ἡρόδοτ. 2, 104. Ὁμοιότης τῆς λατρείας τοῦ ἐν Θήβαις ταῖς Αἰγ. καὶ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι Διός, ὁ αὐτ. 1, 182.

Παρὰ μὲν τῶν Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες τὴν διαίρεσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ (Ἡρόδοτ. 2, 109), παρὰ δὲ τῶν Φοινίκων τὴν ἀστρονομίαν καὶ ἀριθμητικὴν (Στράβ. 16, σ. 367) καὶ τὰ γράμματα. Πρβ. ἀνωτ. §. 25, σημ. 2.

1. ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ.

α. *Ἀρχιτεκτονική.*

1 §. 44. Οἱ *Βαβυλώνιοι*, κατοικοῦντες τὴν πεδιάδα τοῦ
Εὐφράτου, ἔκπαλαι ἤδη ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς τοῦ ποταμοῦ φύ-
2 σεως, νὰ ἐπιχειρήσωσι μεγάλας οἰκοδομάς· μὴ ἔχοντες ξύλα
(ἐκτὸς φοινίκων) μήτε λίθους (οὕσπερ ἐπορίζοντο τηλόθεν ἐκ τῆς
Ἀρμενίας), διέπρεψαν εἰς τὴν *πλινθουργίαν*· κατεσκεύαζον οὖν
ἐκ τοῦ λεπτοῦ πηλοῦ (ἀργίλλου) τῆς χώρας των ἀρίστας πλίν-
θους, τὰς μὲν *ὠμάς*, τὰς δὲ *ὀπτάς*, καὶ ἀντὶ πηλοῦ (λάσπης) ἢ
ἀσβέστου (τιτανοκονίας) μετεχειρίζοντο τὴν παρὰ τὸν Εὐφράτην
γιγνομένην *ἄσφαλτον* καὶ γύψον, διαστρωννύντες καὶ καλάμους
μεταξὺ τῶν δόμων τοῦ τοίχου (καθὼς οἱ σημερινοὶ κτίσται τὰ
3 καλούμενα ξυλοδέματα). Ἀλλὰ ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης φύσεως τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἰκοδομητικῆς ὕλης δὲν διεσώθησαν τὰ οἰκοδομήματά των μέχρι τῆς σήμερον, καὶ τὰ ἔτι σωζόμενα ἐρείπια τῆς Βαβυλῶνος εἶναι μόνον γήλοφοι καὶ σωροὶ ἄμορφοι, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ ἐξαρχῆς σχήματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς δὲν διαγιγνώσκονται πλέον.

1. Π. χ. χώματα (digues, Λατ. aggeres) παρὰ τὸν ποταμὸν, γεφύρας, διώρυχας, λίμνας χειροποιήτους κ. τ. τ. Πρβ. Στράβ. 16, σ. 334 π. τῶν νομιζομένων Σεμιράμιδος ἔργων.

2. Μόνη ἡ κατ' αὐτὴν τὴν πόλιν μεγάλη γέφυρα τοῦ Εὐφράτου (τὴν ὁποίαν ἡ Νίτωκρις, ὀλίγον πρὸ τοῦ Κύρου, π. 570 πρ. Χρ. ᾠκοδόμησεν) εἶχε κίονας ἢ στύλους ἐκ λίθων σιδηροῖς τόρμοις καὶ μολύβδῳ συνδεδεμένων, ἐφ' ὧν ἐπέκειντο δοκοὶ κέδριναι καὶ κυπαρίττιναι καὶ φοινίκων στελέχη. Ἴδ. Ἡρόδ. 1, 186. Διόδ. 2, 8. Curt. Ruf. 5, 4. — Περὶ τῆς καμαρωτῆς διόδου (tunnel) ὑποκάτω τοῦ ποταμοῦ, Διόδ. 2, 9.

Π. τῆς πλινθουργίας Γένεσ. 2, 3: » Καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον » καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός. » Ἡρόδοτ. 1, 179 (π. τῶν τειχῶν τῆς Βαβυλῶνος): » ἑλκύσαντες πλίνθους ἱκανὰς, ὤπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι· μετὰ δὲ » τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς » καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χείλεα κ.λ. » Πρβ. Διόδ. 2, 7. Ἀριστοφ. Ὄρν. 552 μ. σχολ.

Π. τῆς σπανιότητος ξύλων καὶ τοῦ ἐγχωρίου τρόπου τοῦ οἰκοδομεῖν ἴδ. καὶ Στράβ. 16, σ. 326. — Π. τῶν τῆς ἀσφάλτου ἢ τοῦ νάφθα πηγῶν ὁ αὐτ. σ. 343.

3. Ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον πολλοὶ τοιοῦτοι ἄμορφοι σωροὶ, ὡς λείψανα οἰκοδομημάτων ἐκ πλίνθου ὠμῆς (ἴδ. ἀνωτ. §. 37. 6.).

Π. τῶν ἐρειπίων τῆς Βαβυλῶνος ἴδ. Niebuhr, Reise nach Arabien, Bd. 2, S. 290. M. Rich, Memoir on the Ruins of Bab. καὶ τοῦ αὐτοῦ Observ. on the Ruins of Bab. L. 1816.

§. 45. Τὰ οἰκοδομήματα τῶν Βαβυλωνίων ἀνηγέρθησαν κα- 1
τὰ δύο διαφόρους ἐποχάς. Τὰ *πρῶτα* εἶναι τὰ τῶν ἀρχαίων ἐγ- 2
χωρίων βασιλέων, τὰ ὁποῖα θαυμάζει καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη,
κυρίως ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (δυτικῆς) ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ὅπου ἦσαν
τὰ *παλαιὰ Βασίλεια* καὶ τὸ *ἱερὸν τοῦ Βήλου* (ὁ πύργος), ὧν
ἀμφοτέρων περίεισιν ἔτι γήλοφοί τινες ὡς ἐρείπια. Κατὰ δὲ τὴν 3
δευτέραν ἐποχὴν, ἀπὸ τοῦ 627 π. Χρ., ἐπρόσθεσαν οἱ Χαλ-
δαῖοι βασιλεῖς *νέαν πόλιν* ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποτα-
μοῦ, περιέβαλον ὅλην τὴν Βαβυλῶνα *ὑπερμεγέθεσι τείχεσι*, καὶ
ἀνήγειραν ἄλλα θαυμαστὰ οἰκοδομήματα, οἷον τὸν *κρεμαστὸν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καλούμενον *κῆπον*, πρὸς μίμησιν τῶν ὀρεινῶν κήπων τῆς Περσίδος.

1. Π. τῆς Ἱστορίας τῶν Βαβυλωνίων ἔγραψεν ἐπιχώριος ἀνὴρ ὁ Βέρωσσος, οὗτινος ἱκανὰ ἀποσπάσματα εὑρίσκονται παρὰ Φλ. Ἰωσήπῳ. Berosi quae supersunt, ed. Richter.—Ἐκ τῶν νεωτέρων πρβ. Heeren, Ideen, I, 2.

2. Τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου, νῦν Birs Nimrod, ἀπέχουσιν 60 στάδια ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, μολονότι τὸ ἱερὸν τοῦ Βήλου, κατὰ τοὺς παλαιοὺς, ἔκειτο ἐν μέσῃ τῇ πόλει. Ἰδ. τὴν περιγραφὴν τοῦ πύργου παρ' Ἡροδότ. 1, 181: — » Διὸς Βήλου » ἱρὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἐὸν, δύο σταδίων πάντῃ, ἐὸν τετράγω- » νον· ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱροῦ πύργος στερεὸς ᾠκοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος » καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος » μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων· ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἔξωθεν κύ- » κλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποίηται· . . . . . ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ » πύργῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη κέεται εὖ ἐστρωμένη, » καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυσέη· ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν κ. λ. » Πρβ. 2, 9, καὶ Στράβ. 16, σ. 336 Τχν., ἀλλὰ ὁ πύργος εἶχε κατεδαφισθῇ ἤδη ὑπὸ τῶν Περσῶν. Τὸ σχῆμά του ἦν φανερῶς πυραμιδοειδὲς, οἷαί εἰσίν τινες τῶν κατ' Αἴγυπτον πυραμίδων (L'Hôte l. l. p. 153).

Ἄλλην πυραμίδα εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμὸν, ἀναφέρει καὶ ὁ Ξενοφ. Ἀναβ. 3, 4, 1: » Ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἑνὸς » πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. »

3. Π. τῆς γεωμετρικῆς κατασκευῆς τῆς πόλεως, μὲ ὀρθογωνίας ὁδοὺς, Ἡρόδοτ. 1, 180: » τὸ δὲ ἄστυ, ἐὸν πλῆρες οἰκιέων τριωρόφων τε καὶ τετρωρόφων, » κατατέτμηται τὰς ὁδοὺς ἰθείας κ.λ.»

Περὶ τῶν περιβοήτων τειχῶν τῆς Βαβυλῶνος Ἡρόδοτ. 1, 178. 179. Διόδ. 2, 7. Στράβων 16, σ. 335 Τχν.: « Τὸν κύκλον ἔχει τοῦ τείχους » τριακοσίων ὀγδοήκοντα πέντε σταδίων· πάχος δὲ τοῦ τείχους ποδῶν δύο καὶ » τριάκοντα· ὕψος δὲ τῶν μὲν μεσοπυργίων πήχεις πεντήκοντα, τῶν δὲ πύρ- » γων ἑξήκοντα· ἡ δὲ πάροδος ἐπὶ τοῦ τείχους, ὡς τέθριππα ἐναντιοδρομεῖν » ἀλλήλοις ῥᾳδίως· διόπερ τῶν ἑπτὰ θεαμάτων λέγεται καὶ τοῦτο, καὶ ὁ κρε- » μαστὸς κῆπος, ἔχων ἐν τετραγώνῳ σχήματι ἑκάστην πλευρὰν τεττάρων » πλέθρων· συνέχεται δὲ ψαλιδώμασι καμαρωτοῖς κ.λ. » Διόδ. 2, 10 (πρβ. Curt. Ruf. 5, 5) περιγράφει τὸν κῆπον ἀκριβέστερα. Τὰ ἔτι ὑπάρχοντα ἐρείπιά του καλοῦνται τώρα ἐλ-Χάσρ.

Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Βαβυλωνίας μέγιστα τείχη, π. χ. τὸ καλούμενον Μηδίας τεῖχος, Ξενοφ. Ἀνάβ. 2, 4, 12: » Ἦν ᾠκοδομημένον πλίνθοις » ὀπταῖς, ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος » δὲ ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν (600 σταδίων). » Ὁ αὐτ. 3, 4, 7 (περὶ Λαρίσσης τῆς ἐπὶ τῷ Τίγρητι ποταμῷ): » Τοῦ τείχους ἦν τὸ εὖρος πέντε » καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· -- κρηπὶς δὲ ὑπῆν λιθίνη, τὸ ὕψος εἴκοσι » ποδῶν. » Πρβ. αὐτόθι §. 10. 11.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

6. *Εἰκαστικὴ τέχνη.*

§. 46. Ἡ *εἰδωλοποιητικὴ* τῶν Βαβυλωνίων τέχνη ἐπεδεί- 1
κνυτο ἰδίως εἰς *ἀνάγλυφα* ἐντετυπωμένα εἰς τὰς ἔτι ὑγρὰς πλίν-
θους, καὶ κεχρωματισμένα ποικίλοις χρώμασι. Κατὰ τὸν αὐτὸν 2
τρόπον ἐνετυποῦντο ἢ ἐνεχαράττοντο ταῖς πλίνθοις καὶ ἐπιγρα-
φαὶ εἰς τὰ ἐγχώρια γράμματα, συνιστάμενα ἐκ *σφηνῶν* διαφό-
ροις σχήμασι συντιθεμένων (Keilschrift). Οἱ Βαβυλώνιοι εἶχον 3
δὲ καὶ θεῶν *ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντας κολοσσιαίους*, ὡς ἐπὶ
τὸ πλέον ξυλίνους, οἵπερ περιεβάλλοντο (διεκολλῶντο) πετάλοις
χρυσοῖς, ἀργυροῖς ἢ χαλκοῖς (*ἀγάλματα περίχρυσα, περιάρ-
γυρα, περίχαλκα*), ἐπεκοσμοῦντο δὲ καὶ διὰ προσθέσεως λίθων
πολυτίμων (*λιθοκόλλητα*). Οἱ ἀνδριάντες οὗτοι ἐνεδύοντο *ὑφά-* 4
σματα πολυτελῆ, ζώοις τερατώδεσι πεποικιλμένα, καὶ διὰ τῆς
ἐμπορίας τοιούτων ὑφασμάτων μετηνέχθησαν αἱ τεράστιαι αὗται
διαφόρων ζώων συνθέσεις καὶ ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην, ἰδίως
εἰς τὰς τῶν πηλίνων ἀγγείων ἀρχαιοτέρας γραφάς.

1. Διόδ. 2, 8: « Ἐν ὠμαῖς ἔτι ταῖς πλίνθοις διετετύπωτο θηρία παντοδαπά, « τῇ τῶν χρωμάτων φιλοτεχνίᾳ τὴν ἀλήθειαν ἀπομιμούμενα. » Πρβ. αὐτόθι κατωτέρω.

Καὶ ἐπὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον πλίνθων εὑρίσκονται βασιλέων ὀνόματα ἱερογλυφικῶς ἐντετυπωμένα. L'Hôte, Lettres d'Eg. p. 30.

2. Τοιαῦται πλίνθοι εἶναι συχναὶ εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης Μουσεῖα. Πρβ. περὶ τῶν σφηνοειδῶν γραμμάτων Grotefend, in Böttigers Amalthea I, S. 93, καὶ τοῦ αὐτοῦ· Neue Beiträge zur Erläut. d. Babyl. Keilschr. Hannover 1840. 4.

3. Π. στερεῶν ἀγαλμάτων χρυσῶν ἐν Βαβυλῶνι Ἡρόδοτ. 1, 183: « ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς κατήμενον χρύσεον, καί οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται « χρυσέη, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρύσεός ἐστι· -- ταλάντων ὀκτακοσί- « ων --. » Καὶ κατωτέρω· « ἀνδριὰς δυώδεκα πήχεων, χρύσεος, στερεός. » Διόδ. 2, 9: « ἀγάλματα χρυσᾶ σφυρήλατα, Διὸς, Ἥρας, Ῥέας. » Ἡ δὲ Ἥρα εἶχε « σκῆπτρον λιθοκόλλητον. » — Πελειὰς λιθοκόλλητος παρ' Αἰλ. Π. Ἱ. 12, 1. — « Χαλκαῖ εἰκόνες Νίνου καὶ Σεμιράμιδος καὶ τῶν ὑπάρχων, ἔτι δὲ « Διὸς » παρὰ Διοδ. 2, 8.

Ἱερεμ. 1, 7 (π. τῆς ποιήσεως τῶν ἀγαλμάτων): « Γλῶσσα γὰρ αὐτῶν ἐστι « κατεξυσμένη ὑπὸ τέκτονος, αὐτὰ δὲ περίχρυσα καὶ περιάργυρα κ. ἑ. » Πρβ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτόθι σ. 54. 56. 57. (Εἰκὼν Βηρώσου inaurata lingua ἐν τῷ Ἀθήνησι γυμνασίῳ, Plin. 7, 37).

Λίθιναι εἰκόνες μόνον παρὰ Δανιὴλ 5, 4. 23. Πρβ. Münter, Religion der Babylonier.

4. Φιλόστρ. εἰκόν. 2, 31 (Θεμιστοκλῆς ἐν Μήδοις): — « βασιλεὺς ἐπὶ » χρυσοῦ θρόνου, ποικίλου ὡς ταώς. — θηρίων τερατώδεις μορφάς, οἷα ποι» κίλλουσι βάρβαροι. » Ἀθήν. 5, σ. 197: ψιλαὶ δὲ Περσικαὶ (τάπιδες)--, ἀκρι» βῆ τὴν εὐγραμμίαν τῶν ἐνυφασμένων ἔχουσαι ζωδίων. » Πρβ. π. τῶν Μασσαγετῶν Ἡρόδοτ. 1, 203: » ζῶα ἑωυτοῖσι εἰς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν (λέ» γονται). » Τοιαῦτα βαρβάρων ὑφάσματα ἤρχοντο διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ οὕτως μετέβησαν οἱ τραγέλαφοι, ἱππαλεκτρυόνες (Ἀριστοφ. Βατρ. 937) καὶ « μιξόθηρες φῶτες » (Εὐριπ. Ἴων. 1176) εἰς τὴν Ἑλλην. καὶ τὴν Τυῤῥην. τέχνην.

1 §. 47. Ὀλιγώτατα μόνον λείψανα *λιθίνων ἔργων* τῆς Βα-
2 βυλωνίας τέχνης διεσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον. Ὑπάρχει μόνον ἱκανὸν πλῆθος μικρῶν *λίθων ἐγγεγλυμμένων*, τῶν καλουμένων *κυλίνδρων*, ἐκ σκληρῶν καὶ πολυτελῶν λίθων (Χαλκηδονίου, Αἱματίτου, Ἀχάτου ἢ Γαγάτου), οἵτινες φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευον ὡς *σφραγῖδες*, ἢ κἂν ὡς μαγικὰ προφυλακτικὰ (*περιάμματα, περίαπτα*). Πολλοὶ τοιοῦτοι εὑρίσκονται περὶ τὴν πόλιν τὰ Βόρσιππα, ὅπου ὀψὲ ἔτι ἤκμαζε περίφημον σχολεῖον
3 τῶν Χαλδαίων. Εἰς τὰς γλυφὰς αὐτῶν διαγιγνώσκονται μετὰ
4 πιθανότητος τινὲς τῶν θεῶν τῆς Βαβυλωνίας θρησκείας. Ἡ ἐργασία τῶν κυλίνδρων εἶναι λίαν διάφορος, ἐνίοτε πολὺ ἀργή, ὥστε ἡ γλυφὴ συνίσταται σχεδὸν μόνον ἐκ στρογγύλων ἐκκοιλωμάτων, ἄλλοτε δὲ ἐπιμελεστάτη καὶ κομψοτάτη· ὁ δὲ ῥυθμὸς τῆς γραφίδος ὁμοιάζει πολὺ τὰ ἐν Περσεπόλει μνημεῖα.

1. Λέων ἐκ πυῤῥοποικίλου λίθου (Granit) ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Βαβυλῶνος, Münter S. 63. Τεμάχιον λευκοῦ λίθου, ἔχον ἐπειργασμένους τύπους θηρίων, βωμῶν καὶ ἄστρων, ἐν Παρισίοις: Millin, M. I. I, pl. 8-9. Münter S. 102, Taf. 3.

2. Ἡρόδοτ. 1, 195: « Σφρηγῖδα ἕκαστος ἔχει κ. λ. » — Περὶ ἀστρολογικῶν σημείων ἐπὶ δακτυλίων Τεῦκρ. ὁ Βαβυλ. παρὰ Ψέλλῳ, Παραδ. Ἀναγνωσμ. (Παραδοξογράφ. σ. 148, 3 Westerm.)

Περὶ τῆς πόλεως Βορσίππων Στράβ. 16, σ. 337.

Εἰκονίσματα Βαβυλ. σφραγίδων καὶ κυλίνδρων, Tassie, Catal. de pierres grav. pl. 9-11. Dubois, Pierres grav. Egypt. et Persanes. Dorow, Mor-

genl. Alterthümer H. 1, Taf. 1. — Π. τῆς ἐξηγήσεώς των Grotefend (ἴδ. §. 46, σημ. 2) καὶ Münter S. 94. 95. 135.

Ὅτι οἱ κύλινδροι ἦσαν περιάμματα, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πάντες εἰσὶν διατετρυπημένοι. Οἱ μάγοι ἀπένεμον πολλοῖς λίθοις θαυματουργὰς δυνάμεις, π. χ. τῷ γαγάτῃ (Plin. 36, 34. πρβ. αὐτόθι 37, 14 κ. ἑ.). Εἷς λίθος ἐκαλεῖτο Βήλου ὀφθαλμὸς (ὁ αὐτ. 37, 55), ἄλλος Εὐμίθρης (αὐτόθι 58: Eumithres, Beli gemma, superstitionibus grata), ἄλλος Ἀδάδου νεφρὸς (αὐτόθι 71: ejusdem oculus ac digitus dei: et hic colitur a Syris; δηλαδὴ τοῦ θεοῦ Ἀδὰδ, Macrob. Sat. 1, 23.) κ. ἑ.

3. Ὁ Βῆλος Baal), ἔχων τιάραν ἢ κίδαριν, ἀκτῖνας περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ στέφανον εἰς τὴν χεῖρα, ἐπὶ θρόνου μετὰ ὑποποδίου, Münter Taf. 1, 3. Ἡ Μύλιττα (Ἀστάρτη), μὲ λέοντα ὑπὸ τοῖς ποσὶν (Macrob. Sat. 1, 23), κύνας παρὰ τὸν θρόνον καὶ ὅπλα ὑπὲρ τοὺς ὤμους, Münter 1, 5. Ἡ Ἀτέργατις, ἱκετεύουσα τὸν Βῆλον ὑπὲρ τῶν ἰχθύων της, Münter 1, 8 (πρβ. Λουκ. π. τῆς Συρ. θεοῦ 47). — Τερατώδη ζῶα, ὁποῖα ὁ Βήρωσος τὰ περιγράφει, Münter 2, 15. 18. 19. — Ἄνδρες τετράπτεροι (Berorus p. 49 Richter) καὶ ἐπὶ Τυῤῥηνικῶν ἀγγείων· Micali (ἴδ. §. 40. σημ. 1.) tav. 21, 5.

2. ΦΟΙΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΕΙΤΟΝΑ ΕΘΝΗ.

α. *Ἀρχιτεκτονική.*

§. 48. Οἱ *Φοίνικες*, ἔθνος βιομήχανον καὶ ἐμπορικόν, προε- 1
τίθεντο ἧττον εἰς τὰς οἰκοδομάς των τὸ κολοσσιαῖον καὶ στε-
ρεόν, ἢ τὸ κομψὸν καὶ λαμπρόν. Οἱ *ναοί* των φαίνεται ὅτι ἦσαν 2
μικροί, οἷος ὁ τῆς Ἀστάρτης (Ἀφροδίτης) ἐν Πάφῳ τῆς Κύ-
πρου, οὗπερ τὰ ἐρείπια σώζονται. Καὶ *ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις μέ-* 3
γας ναὸς ᾠκοδομήθη μᾶλλον κατὰ τὴν Φοινικικὴν ἢ κατὰ τὴν
Αἰγυπτιακὴν τέχνην. Πανταχοῦ δὲ, καὶ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τῆς 4
διαθήκης, καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ εἰς τὸν τοῦ Σο-
λομῶντος ναόν, ἀπαντῶμεν τὴν διὰ τὰ ἔθνη ταῦτα χαρακτηρι-
στικὴν συνήθειαν τοῦ διακολλᾷν ξυλίνους ἢ καὶ λιθίνους τοίχους
πετάλοις (ἐλάσμασι) χρυσοῦ. Ἄλλα πάλιν κοσμήματα ἀρχιτε- 5
κτονικά, ὡσαύτως καὶ τῶν θρόνων καὶ ἄλλων σκευῶν, ἦσαν ἐξ
ἐλέφαντος. — Αἱ οἰκίαι τῶν Φοινίκων ἦσαν ὑψηλαὶ καὶ πολυό- 6
ροφοι (πολύστεγοι).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Περίφημοι ναοὶ τῶν Φοινίκων· τοῦ Ἡρακλέους, Melkarth, ἐν Γαδείροις (Στράβ. 3, σ. 274 Τχν.) καὶ ἐν Τύρῳ (Ἡρόδοτ. 2, 44), τῆς δὲ Ἀστάρτης ἐν Καρχηδόνι. Τὰ ἐν Τύρῳ ἱερὰ τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀστάρτης ᾠκοδόμησεν ὁ βασιλεὺς Εἵρωμος, σύγχρονος τοῦ Σολομῶντος, κόψας ἀπὸ τοῦ Λιβάνου ὄρους κεδρίνας δοκοὺς εἰς τὰς στέγας, καὶ ἐνθεὶς κίονας χρυσοῦς (ἴδ. Δῖον καὶ Μένανδρον παρὰ Ἰωσήπῳ κατ' Ἀπίωνος 1, 17. 18). Καὶ ἐν τῇ Ἰτύκῃ ἦν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος παυπάλαιος ἐκ κεδρίνων ξύλων, Plin. 16, 79.

Π. τοῦ ἐν Πάφῳ ναοῦ ἴδ. Munter, Der Tempel der Göttinn von Paphos (παράρτημα τοῦ περὶ τῆς τῶν Καρχηδ. θρησκ. συγγράμματος) Lenz, Die Göttinn von Paphos. 1808. Περὶ τῶν ἐρειπίων του ἔγραψαν ὁ Λὰ-Μπέης καὶ I. von Hammer. Τὸ τέμενος ἐσχημάτιζεν αὐλὴν 150 X 200 βημάτων, διηρημένην διὰ μεσοτοίχου. Ὁ σηκὸς ἦν μικρός· πρὸ τῆς εἰσόδου ἀνέκειντο δύο κίονες ἢ ὀβελίσκοι, συνδεδεμένοι δι' ἀλύσσεω. Τὸ μεσαῖον τοῦ σηκοῦ μέρος ἐξεῖχεν ὑπὲρ τοὺς ἑκατέρωθεν ναούς. Εἰς τὸ ἄδυτον ἀνέκειτο τὸ εἴδωλον τῆς θεοῦ, ἐν σχήματι κίονος ὀξέος, περιεχόμενον ἀπὸ λυχνούχους. Ἴδ. Gemmae astriferae, I, 16. 77. 78. Pitt. di Ercol. III, 62. Πρβ. κατωτ. §. 49. σημ. 1.

Π. τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, ἐκτὸς τῆς Α. Γραφῆς, ἴδ. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχ. 3, 3, 2. 8, 3, 9. 15, 11, 3. καὶ Ἱστορ. τῆς Ἰουδ. Ἁλώσ. 5, 5, 1. Ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ Hirt, Der Tempel Salomons. B. 1809. De Wette, Hebr. Iüd. Archäol. §. 224. 225. Hirt, Gesch. d. Bauk. Taf. IV, 2-7. Βαθεῖαι φάραγγες, 400 πήχεις ὑψηλαί, ἐχώσθησαν πρῶτον, διὰ νὰ γίνῃ ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους ἰσόπεδος (Ἰώσ. 8, 3, 9). Ὁ ναὸς εἶχεν 60 πηχῶν μῆκος, 20 πλάτος (χωρὶς τὰ οἰκήματα) καὶ 30 ὕψος. Οἱ λίθινοι τοῖχοι ἐμειοῦντο πρὸς τὰ ἄνω, καθὼς ἐν Αἰγύπτῳ (§ 32, 1)· κύκλῳ δὲ περιῳκοδόμηντο τριάκοντα μικρὰ οἰκήματα, εἰς τρεῖς ὑπερῴους σειρὰς (παστώματα, Ἰώσ. 3, 3, 2. Βασιλ. 3 (1), 6, 5-6. Ἰεζεκ. 41, 6 κ. ἑ.) Πρὸ τῆς εἰσόδου ἦν οἰκοδόμημα πυργοειδὲς (αἰλάμ, πυλών, §. 31, 3), 20 X 10 πήχεις, καὶ 120 πήχεις (Παραλ. 2, 3, 4) ὑψηλόν· ἔμπροσθεν δὲ αὐτοῦ δύο στῦλοι χαλκοῖ, μὲ κομψὰ κιονόκρανα, καλούμενοι Ἰαχὴν καὶ Βοάζ, 40 πήχεις ὑψηλοί, οὕσπερ « ἐχώνευσε » (πρβ. κατωτ. §. 77, 4. 78, 1.) Τύριος ἀνήρ, Χιράμ (Βασιλ. 3 (1), 7, 13-22. Παραλ. 2, 2, 13). Οἱ ἔσω τοῖχοι τοῦ ἱεροῦ ἦσαν ἐκ κεδρίνων ξύλων, μὲ τορευτὰ Χερουβίμ, φοίνικας καὶ ἄλλα καλλωπίσματα, ὅλα κατάχρυσα. (Ἀλλὰ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἀνάγλυφα ἐπίχρυσα, καὶ θύρας ναῶν καταχρύσους. Champ. Lettres p. 284. 340).

Περὶ ἄλλων λιθίνων οἰκοδομημάτων ἐν Ἱεροσολύμοις Στράβ. 16, σ. 376 Τχν.

4. Π. τῆς κιβωτοῦ καὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἴδ. Ἐξόδ. 25-27.

5. Πρβ. Βασιλ. 3 (1), 22, 39: « Ἀχαὰβ -- οἶκον ἐλεφάντινον ᾠκοδόμησεν. » Αὐτόθι 10, 18-20: « Ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς (Σολομὼν) θρόνον ἐλεφάντινον μέγαν, » καὶ περιεχρύσωσεν αὐτὸν χρυσίῳ δοκίμῳ -- καὶ δύο λέοντες ἑστηκότες παρὰ » τὰς χεῖρας, καὶ δώδεκα λέοντες ἑστῶτες ἐκεῖ ἐπὶ τῶν ἓξ ἀναβαθμῶν ἔνθεν καὶ » ἔνθεν. » Περὶ τῆς Τύρου Ἰεζεκ. 27, 6: « Τὰ ἱερά σου ἐποίησαν ἐξ ἐλέφαντος. »

6. Στράβ. 16, σ. 361 Τχν. (περὶ Ἀράδου): « Πολυορόφους οἰκοῦσι τὰς οἰ» κίας. » Πρβ. αὐτόθ. σ. 366, καὶ περὶ Βαβυλῶνος Ἡρόδοτ. 1, 180: « Τὸ ἄστυ » πλῆρες οἰκιέων τριωρόφων τε καὶ τετρωρόφων. »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

β. Εἰκαστικὴ τέχνη.

§. 49. Τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα (§. 48, 4) φέρει καὶ ἡ εἰ- 1
καστικὴ τέχνη. Λίθινα ἀγάλματα ἦσαν σπανιώτατα, ἐξαιρου-
μένων ὅμως τῶν ἀρχαιοτάτων εἰδώλων, τῶν καλουμένων *βαι-
τύλων* ἢ *βαιτυλίων*, ὅ ἐστιν ἁπλῶν κιονομόρφων ἢ κωνοειδῶν
λίθων, οἵπερ ἐλατρεύοντο ὡς θεοί. Τὰ δὲ συνήθη τῶν Συροφοινί- 2
κων ἀγάλματα, καθὼς τὰ τῶν Βαβυλωνίων, ἦσαν *ξύλινα ξόανα*,
διακεκολλημένα λεπτοῖς ἐλάσμασι μετάλλων, καὶ εἰς τοῦτο τὸ
εἶδος τῆς τεχνουργίας φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐπιτηδειότατοι. Ἄδηλον 3
μένει ἂν ὑπῆρχον παρ᾽ αὐτοῖς καὶ χυτὰ (χωνευτὰ) ἀγάλματα·
μολονότι δὲν ἠγνόουν τὴν *τέχνην τοῦ διαχέειν μέταλλα* ἐν πη-
λίναις χοάναις, καὶ κατεσκεύαζον ἀγγεῖα χυτὰ, πολλάκις κολοσ-
σιαῖα. Παρομοίως ἐγνώριζον τὴν *σφραγιδογλυφίαν* καὶ τὴν κα- 4
τεργασίαν τοῦ *ἠλέκτρου*. Τὰ στικτὰ ἢ πεποικιλμένα *ὑφάσματα* 5
τῶν Φοινίκων ἦσαν περιβόητα, καὶ αὐτοὶ ἠμφισβήτουν πρὸς τοὺς
Αἰγυπτίους περὶ τῆς πρώτης εὑρέσεως τῆς *ὑέλου*.

1. Βαίτυλοι. Ἴσως προῆλθεν ἡ λατρεία αὕτη ἀπὸ τῶν διϊπετῶν (οὐρανοπετῶν) ἤγουν μετεώρων λίθων. Πρβ. Δαμασκ. παρὰ Φωτίῳ βιβλ. κώδ. 242. Τὸ ὄνομα ἴσως ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ beth-el, οἶκος τοῦ θεοῦ (Γενέσ. 28, 18: « Ἰακὼβ -- ἔλαβε τὸν λίθον ὃν ὑπέθηκεν ἐκεῖ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν « αὐτὸν στήλην καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον κ. ἑ. » πρβ. αὐτ. 31, 13), ἢ ἀπὸ τῆς βαίτης (δορᾶς, σισύρας, ἐσθήματος ἐκ δερμάτων), διότι ὁ βαίτυλος λίθος ὅνπερ ἡ Ῥέα ἔδωκε τῷ Κρόνῳ ἀντὶ τοῦ νεογνοῦ Διὸς, ἦν περιτετυλιγμένος μὲ βαίτας (Ἡσύχ. ἐ λ. βαίτυλοι. Priscian. p. 647, 47. 698, 45. 747, 14). Τὸν λίθον τοῦτον εἶδεν ἔτι ὁ Παυσανίας ἐν Δελφοῖς (10, 24, 5) καὶ ἄλλους ὁμοίους ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος (3, 22, 1. 7, 22, 3. Λουκ. Ἀλεξ. 30. Θεόφρ. Χαρακτ. 16. Ἴδ. κατωτ. §. 83). Πρβ. Münter, Vergleich. der vom Himmel gef. Steine mit den Bätylien. Kph. 1816.

Τοιοῦτο βαιτύλιον ἦν καὶ τὸ Φοινικ. εἴδωλον τῆς Παφίας θεοῦ (§. 48, σημ. 2. πρβ. Tac. Hist. 2, 3: Simulacrum Deae non effigie humana: continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum, metae modo, exsurgens) καὶ τὸ τοῦ ἐν Συρίᾳ Κασίου Διός. Ἴδ. Millin, G. M. X, 40*. XLIII, 171-173. Ὁ Κάσιος Ζεὺς εἶχεν ἱερὸν καὶ ἐν Κερκύρᾳ. Plin. 4, 19, Suet. Ner. 22.

2. « Ἔξοδ. 25, 18: » Δύο Χερουβὶμ χρυσοτορευτά. » Ἡσαΐας 40, 19: « Μὴ « εἰκόνα ἐποίησε τέκτων, ἢ χρυσοχόος χωνεύσας χρυσίον περιεχρύσωσεν αὐτόν-- « ξύλον γὰρ ἄσηπτον ἐκλέγεται τέκτων. » Πρβ. αὐτ. 44, 13-17.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Βασιλ. 3 (1), 7, 46 (περὶ λεβήτων καὶ φιαλῶν καὶ κιόνων καὶ ἄλλων χαλκῶν ἔργων): « ἐχώνευσαν αὐτὰ ἐν τῷ πάχει τῆς γῆς. „

Κρατὴρ ἀργυροῦς ἐκ Σιδόνος, Ὅμ. Ἰλιάδ. 23, 741. Φοινικικὴ ἀσπὶς χρυσῆ, ἐφ' ἧς εἰκὼν τοῦ Ἀσδρούβα, Liv. 25, 39. Plin. 35. 4.

4. Περὶ τοῦ τεχνίτου Χιρὰμ Παραλ. 2, 2, 14: « εἰδότα ποιῆσαι ἐν χρυσίῳ, « καὶ ἐν ἀργυρίῳ, καὶ ἐν χαλκῷ, καὶ ἐν σιδήρῳ, καὶ ἐν λίθοις, καὶ ξύλοις, « καὶ ὑφαίνειν ἐν τῇ πορφύρᾳ, καὶ ἐν ὑακίνθῳ, καὶ ἐν τῇ βύσσῳ, καὶ ἐν τῷ „ κοκκίνῳ, καὶ γλύψαι γλυφάς. „ Λίθοι ἐγγεγλυμμένοι ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος τοῦ ἀρχιερέως, Ἔξοδ. 28, 9 κ. ἑ. Περὶ πολυτελῶν λίθων ἐν Τύρῳ, Ἰεζεκ. 28, 13. Ὅρμος χρυσοῦς ἠλεκτροκόλλητος, Ὅμ. Ὀδυσσ. 15, 459.

Πρβ. Eichhorn, De gemmis scalptis Hebr., Comm. soc. Gott. rec. II p. 18. Hartmann, Hebräerinn am Putztisch, III, S. 84.

5. Σιδόνιοι πέπλοι παμποίκιλοι, Ὅμ. Ἰλ. 6, 289. — Ὑελουργεῖα ἐν Σιδόνι Στράβ. 16, σ. 368. — Περὶ ὑέλου παρὰ Φοίνιξι καὶ Ἑβραίοις Heeren, Ideen, I, 2, S. 94.

1 §. 50. Ἂν αἱ παρὰ τοῖς Συροφοίνιξι *θεῶν εἰκόνες* εἶχον ση
μειώδη τινὰ ἰδέαν καὶ φιλόκαλον μορφήν, τοῦτο ἀγνοοῦμεν, διό
2 τι δὲν διεσώθησαν παραδείγματα αὐτῶν· ἐξάγεται ὅμως ἐκ τῶν
παρὰ τοῖς παλαιοῖς συγγραφεῦσιν εἰδήσεων, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἠγά
πων τὰς τεραστίας μίξεις καὶ συνθέσεις τῆς ἀνθρωπίνης κα
ζωϊκῆς μορφῆς· ὅμοια δὲ τέρατα ἐνεγλύφοντο καὶ εἰς τὰς σφρα
γίδας καὶ τοὺς δακτυλιολίθους των, καὶ οὕτως διεδόθησαν ἐγκαί
3 ρως ἤδη εἰς τὰς δυτικὰς χώρας. Εἶχον δὲ καί τινα δύσμορφ
καὶ νανώδη εἴδωλα δαιμόνων, τοὺς καλουμένους *Παταίκους*
Πυγμαίους, οὕσπερ ἀνετίθεσαν ἐν ταῖς πρώραις τῶν πλοίω
4 των· καὶ πολὺ ἦν παρ' αὐτοῖς, ὡς παρὰ πᾶσι τοῖς φυσιολάτραι
5 λαοῖς, καὶ τὸ σύμβολον τοῦ *φαλλοῦ*. — Οἱ δὲ γείτονες Ἑβραῖ
οι, ὁ λαὸς τοῦ θεοῦ, ἀπεστρέφοντο μὲν τὴν τοιαύτην εἰδωλολα
τρείαν, ἐδέχθησαν ὅμως καὶ εἰς τὴν ἰδίαν των τέχνην συνθέτου
τινὰς μορφάς, οἷον τὰ πτερυγωτὰ Χερουβίμ.

1. Ὁ Θύρσιος (Epochen S. 40-42. Anm.) ἀμφιβάλλει, ἂν ἐν τοῖς ἀρχαιο τέροις τῶν Φοινίκων ἱεροῖς ὑπῆρξαν τὸ παράπαν ἄλλα ἀγάλματα ἢ κίονες, δοκ καὶ λίθοι. Ὕστερον δέ, διὰ τῆς ἐπιμιξίας μετ' ἄλλων πολυθέων ἐθνῶν, ἐδέχθησα καὶ αὐτοὶ εἰκόνας τῶν θεῶν.

2. Π. χ. ὁ ἐν Ἀζώτῳ Δάγων, ἡ ἐν Ἀσκάλωνι Ἀτέργατις, ὁ ἐν Βαβ λῶνι Ὀάννης ἦσαν ἐξ ἡμίσεως ἰχθύες, ἐξ ἡμίσεος δὲ ἄνθρωποι. Πρβ. Λου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

π. τῆς Συρίης θεοῦ 14: „ Δερκετοῦς εἶδος ἐν Φοινίκη ἐθηησάμην, θέημα ξέ„ νον· ἡμισέη μὲν γυνή· τὸ δὲ ὁκόσον ἐκ μηρῶν ἐς ἄκρους πόδας, ἰχθύος οὐρὴ „ ἀποτείνεται. „ Αὐτ. 31: „ Τὴν μὲν Ἥρην λέοντες φορέουσι· ὁ δὲ (Ζεὺς ἢ Βῆ„ λος) ταύροισιν ἐφέζεται. „ Αὐτ. 32: „ Ἡ Ἥρη σκοπέοντί τοι πολυειδέα μορ„ φὴν ἐμφανέει. „ Τοιοῦτοι ὁρῶνται οἱ εἰρημένοι θεοὶ καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ἱεραπόλεως, ὁ μὲν καθήμενος ἐπὶ δύο ταύρων, ἡ δὲ Ἥρα ἐπὶ λεόντων (Neumann, Numi Vet. II, tab. 3, 2), καὶ ἐπὶ δακτυλιολίθου τῆς ἐν Βιέννῃ συλλογῆς. Ὁμοίως ἡ τῶν Καρχηδονίων Ἥρα Οὐρανία, Creuzer, Symbolik II, S. 67.— Π. τοῦ Συρίου Ἀπόλλωνος, Λουκ. αὐτόθι 35. Macrob. Sat. 1, 17.

3. Ἡρόδοτ. 3, 37: „ Ἔστι γὰρ τοῦ Ἡφαίστου τὤγαλμα τοῖσι Φοινικηΐοισι „ Παταϊκοῖσι ἐμφερέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῴρῃσι τῶν „ τριήρεων περιάγουσι· ὃς δὲ τούτους μὴ ὄπωπε, ἐγὼ δέ οἱ σημανέω· πυγμαίου „ ἀνδρὸς μίμησίς ἐστι. „ Πρβ. Ἡσύχ. ἐ. λ. Πυγμαίων.

Ἀρχαῖον ἀγαλμάτιον τῆς Ἀφροδίτης σπιθαμιαῖον ἐκ Πάφου (Ὀλ. 23) ἀναφέρει ὁ Ἀθήν. 15, σ. 675. Ἴσως ὡμοίαζε τὰ γυμνὰ γυναικῶν εἴδωλα τὰ εὑρισκόμενα ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις τάφοις τῶν Κυκλάδων (Thiersch, Ueber Paros, Abh. der Bair. Akad 1835, Bd. I. Taf. A).

4. Ἴδ. Λουκ. π. τῆς Συρ. θ. 16. 28, περὶ φαλλῶν καὶ νευροσπάστων (Ἡρόδοτ. 2, 48) εἰδώλων.

5. Πρβ. Στράβ. 16, σ. 373. — Π. τῆς μορφῆς τῶν Χερουβίμ, Ἔξοδ. 25, 20.

3. ΛΥΔΟΙ, ΦΡΥΓΕΣ *κ. λ.*

§. 51. Μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς λεγομένης Μικρᾶς Ἀσίας (τῆς 1
ἐντὸς τοῦ Ἅλυος) καὶ τῶν κατοίκων τῆς ἀντίπεραν Εὐρώπης ὑπῆρξεν ἔκπαλαι τόση σχέσις καὶ ἐπιμιξία, ὥστε ἦν ἀδύνατον τὸ νὰ μὴ λάβῃ ἐπιῤῥοὴν ἡ τοῦ ἑτέρου μέρους τέχνη ἐπὶ τὴν τοῦ ἑτέρου. Ἀλλὰ ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλων ἀρχαίων ἔργων τῶν 2
ἐθνῶν τῆς Λυδίας, Φρυγίας καὶ Λυκίας δὲν σώζεται σχεδὸν ἄλλο οὐδὲν, παρὰ *μνήματα*, καὶ εἰς ταῦτα μόνα δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν συγγένειαν τῆς τέχνης των μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τῆς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Τυῤῥηνῶν. Οἱ ἀξιολογώτε- 3
ροι τῶν εἰρημένων τάφων εἶναι οἱ τύμβοι (tumuli) τῶν Λυδῶν βασιλέων, πλησίον Σάρδεων, ἰδίως ὁ τοῦ Ἀλυάττου, τοῦ Κροίσου πατρός· χώματα μεγάλα καὶ ὑψηλά, ἐπὶ κρηπίδων ἐκ λίθων μεγάλων. Εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν ὑπῆρχον καὶ οἰκήματα 4
ὑπόγαια, ἀφ' ὧν μετηνέχθη τὸ σχῆμα τῶν καλουμένων θησαυρῶν καὶ ὑπογαίων θαλάμων εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν ἐκ Λυκίας Κυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κλώπων, τῶν συμπονησάντων τῷ Προίτῳ τὸν τειχισμὸν τῆς Τί-
5 ρυνθος. Ὁ τοῦ βασιλέως Μίδα τάφος εἰς τὴν Φρυγίαν εἶναι μέτω-
6 πον (façade) ναοῦ λατομητὸν πρὸς τῷ ὄρει. Τοιαῦτα λατομητὰ μέτωπα καὶ ὁλόκληρα οἰκήματα λατομητὰ ἀνεκαλύφθησαν ἐσχά-
7 τως πολλὰ εἰς τὴν Λυκίαν. — Εἰς τὴν κατεργασίαν μετάλλων καὶ ἐλέφαντος, εἰς τὴν ὑφαντικὴν καὶ τὴν βαφικὴν διέπρεψαν πρόπαλαι ἤδη οἱ Λυδοὶ καὶ οἱ γείτονές των, διδαχθέντες ἴσως παρὰ τῶν ἀνατολικωτέρων Συριακῶν φυλῶν καὶ τῶν Αἰγυπτίων.

1. Πέλοψ - Κύκλωπες - Βελλεροφόντης - Τρωϊκὸς πόλεμος - Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.— Καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ τῆς Ἰταλίας ἦλθον, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, ἐκ τῆς Λυδίας (Ἡρόδοτ. 1, 94).

3. Ἡρόδοτ. 1, 93: « Ἔστιν αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροίσου πατρὸς σῆμα, τοῦ » ἡ κρηπὶς μέν ἐστι λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα χῶμα γῆς· -- ἡ μὲν δὴ » περίοδος τοῦ σήματος εἰσὶ στάδιοι ἓξ καὶ δύο πλέθρα· τὸ δὲ εὖρος ἐστι πλέ» θρα τριακαίδεκα. » Πρβ. Στράβ. 13, σ. 154. Leake, Asia Minor p. 265. Ὁ Πρόκεσχ (Reisen III, S. 162) ηὗρε τὴν ἀπόθεσιν τοῦ μείζονος χώματος ἔτι 650 ποδῶν, ὑπὸ γωνίαν 45 μοιρῶν, τὴν δὲ περιφέρειαν σχεδὸν ὅσην τὴν λέγει ὁ Ἡρόδοτος. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου κεῖται φαλλὸς κολοσσικός, 40 ποδῶν τὴν περίμετρον. — Πρβ. Thiersch, Ueber das Grabmal des Alyattes, Abh. der Bair. Akad. 1835, I, S. 393 flgg. (ἐν μέρει ἐσφαλμένον).— Ταντάλου μνῆμα πλησίον Σμύρνης.

Τὸ σχῆμα τοῦτο τῶν τάφων ἦλθε μετὰ τοῦ Πέλοπος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀθήν. 14, σ. 625: « Ἴδοις ἂν καὶ τῆς Πελοποννήσου πανταχοῦ, μάλιστα δ' ἐν Λακε» δαίμονι, χώματα μεγάλα, ἃ καλοῦσι τάφους τῶν μετὰ Πέλοπος Φρυγῶν. »
Π. τῆς συγγενείας τῶν Τυῤῥην. τύμβων (M. I. d. Inst. I, tav. 41) μετὰ τῶν ἐν Λυδίᾳ ἴδ. Ann. d. I. A. IV, p. 272.

4. Vitr. 2, 1, 5: Phryges eligunt tumulos naturales, eosque medios fossura exinanientes et itinera perfodientes dilatant spatia etc. Ξενοφ. Ἀναβ. 4, 5, 25 (π. τῆς Ἀρμενίας): « Αἱ οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα » ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι· αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, » οἱ δὲ ἄνθρωποι κατὰ κλίμακος κατέβαινον. »

5. Ὁ Μίδα τάφος εἰς τὴν κοιλάδα Δογανλοῦ πλησίον Νακολίας εἰς τὴν βόρειον Φρυγίαν, λατομητὸς ἐξ ἐρυθροῦ πώρου· τὸ μέτωπον περίπου 80 πόδας ὑψηλόν, 60 πλατύ· ὑπεράνω ἀέτωμα μὲ μεγάλας ἕλικας. Leake, Asia Minor p. 26. Walpole's Travels p. 207. Π. τοῦ ἐπιγράμματος (ΜΙΔΑΙ..FANAKTEI) Osann, Midas. 1830. Grotefend, Transact. of. the R. Asiat. Soc. V. III. P. II. p. 317. — Πλησίον αὐτοῦ καὶ ἄλλα λατομητὰ τάφων μέτωπα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

6. Τὰς ἀνακαλύψεις ταύτας εἰς τὴν Λυκίαν ἔκαμεν ὁ Ἄγγλος Ch. Fellows: Journal written during an excursion in Asia Minor. L. 1839. 8. Ἡ περιγραφὴ τῆς τελευταίας περιοδείας του (1840) περιμένεται ὅσον οὔπω. Πολλοὶ τῶν ἐν Λυκίᾳ τάφων ἔχουσι σχῆμα πυργοειδὲς (Fellows l. l. p. 219. 226. 228. 231.) καὶ ἀναμιμνήσκουσι τῆς περιγραφῆς τοῦ τάφου τοῦ Κύρου (ἴδ. κατωτ. §. 55, 2). — Οἱ πλησίον Τελμισσοῦ ὅμοιοι τάφοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλέον Ἑλληνικοί. Choiseul-Gouffier, T. I, p. 118. pl. 67. 68.

7. Χαλκῆ παρθένος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Μίδου, Ὅμ. Ἐπιγρ. 3. — Ὁ ἐλεφάντινος ὦμος τοῦ Πέλοπος. - Ὅμ. Ἰλ. 4, 141:

» Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ
» Μῃονὶς, ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵππων. »

Ἀναντίῤῥητον εἶναι ὅτι οἱ Λυδοὶ, Λύκιοι, Φρύγες καὶ ἄλλα κατοικοῦντα τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἔθνη εἶχον παλαιοτάτας σχέσεις μετὰ τῶν Αἰγυπτίων, ὑφ' ὧν ἐπί τινα καιρὸν ὑπεδουλώθησαν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἐν τῇ χώρᾳ των μνημεῖα (Ἡρόδ. 2, 106. πρβ. §. 29, 6), αἱ περὶ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων Μενεφθᾶ τοῦ Α. ἱερογλυφικαὶ ἐπιγραφαὶ (ἐν αἷς καὶ οἱ Lodan ἢ Loudin, Λυδοί· L'Hôte l. l. p. 224), καὶ ὁ περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Σεσώστριδος, υἱοῦ ἐκείνου, γεγραμμένος πάπυρος (ἐν ᾧ οἱ Louka, Louki, Λύκιοι, καὶ οἱ Iouni, Iavani, Ἴωνες Champ. Lettres p. 22). — Τὴν ἀρχαιότητα τῆς τέχνης των δεικνύουσι καὶ τὰ παρὰ Πλινίῳ 7, 57: Aes conflare et temperare Aristoteles Lydum Scythen monstrasse, Theophrastus Delam Phrygem putat, καὶ αὐτ. κατωτ.: Gyges Lydus picturam in Aegypto (invenit).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

III. ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΑΡΙΑΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
(ΜΗΔΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ.)

Προλεγόμενα.

1 §. 52. Τὰ *Ἀριανὰ* ἔθνη (οἱ *Ἄριοι*) περιλαμβάνουσι τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριος μέχρι τῆς Ἰνδικῆς, ἤγουν τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τῆς Ἀριανῆς, Βακτριανῆς, Μηδίας καὶ Περσίδος. Μολονότι τὰ ἔθνη ταῦτα καὶ κατὰ τὴν διάλεκτον καὶ κατὰ τὰ ἔθη καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν διαφέρουσι τῶν Συριακῶν, μολαταῦτα ἡ τέχνη των ἦν συγγενὴς καὶ θυγάτηρ τῆς τῶν Βα-
2 βυλωνίων τέχνης. Τὰ αἴτια τούτου εἶναι, ὅτι πρῶτον τὸ μέγα Ἀσσυριακὸν κράτος, ὁποῖον ὑπῆρχε πρὸ τοῦ 750 π. Χρ., συμπεριελάμβανε σχεδὸν ὅλους τοὺς τόπους ἐκείνους, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα οἱ Μῆδοι, ἀφ' οὗ ἐπεκράτησαν, παρεδέχθησαν πάλιν τὰ ἔθιμα καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν προτέρων τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλῶνος βασιλέων· καθὼς ὕστερον, περιελθούσης τῆς ἀρχῆς εἰς τοὺς Πέρσας, αἱ μητροπόλεις των Σοῦσα καὶ Περσέπολις ἐγένον-
3 το ἀπομιμήματα τῶν Μηδικῶν Ἐκβατάνων. Ἄλλο αἴτιον ἦν ἡ ἀρχαία ἐθνικὴ θρησκεία τῶν Ἀρίων, οὖσα δυαδική τις λατρεία τοῦ φωτός, ἥτις ἀπεδοκίμαζεν ἀνθρωπομόρφους θεῶν εἰκόνας· ὥστε, ὅτε ὕστερον ἡ τῆς αὐλῆς πολυτέλεια συνῃσθάνθη τὴν χρείαν εἰκαστικῆς τέχνης, ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν εἰσαγάγωσιν ἔξωθεν, παρὰ τῶν ὁμόρων Συριακῶν φυλῶν.

1. Ἄριοι ὡς κοινὴ τῶν ἐθνῶν τούτων προσηγορία, Ἡρόδοτ. 7, 62. Στράβ. 15, σ. 311 Τχν.

2. Ἡ τῆς θηλείας φύσεως λατρεία, οὖσα κοινοτάτη εἰς ταῦτα τὰ μέρη (Ἡρόδοτ. 1, 131), συνέχεται ἴσως μετὰ τῆς ἀρχαίας ἐπικρατείας τῶν Ἀσσυρίων, καὶ μετὰ τῶν μυθολογουμένων ἐπικρατειῶν τῆς Σεμιράμιδος ἢ Δερκετοῦς.

3 Ἡρόδοτ. 1, 131: » Πέρσας οἶδα -- ἀγάλματα καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ » ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι· -- οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεούς. »

α. Ἀρχιτεκτονική.

1 §. 53. Ἡ ἐν *Ἐκβατάνοις* ἀκρόπολις τῶν Μήδων ἐμιμεῖτο προφανῶς τὰ τῶν Βαβυλωνίων κατασκευάσματα, ᾠκοδομημένη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν ἑπτὰ κύκλοις, ἀναβαθμῶν τρόπον, ἐπὶ κολωνοῦ· οἱ ἐνδοτέρω προμαχεῶνες ὑπερεῖχον ἀεὶ ὑπὲρ τοὺς ἐξωτέρω, καὶ ἦσαν βεβαμμένοι ἑπτὰ διαφόροις χρώμασι στιλπνοῖς· ἐν δὲ τῷ ἐνδοτάτῳ κύκλῳ ἦσαν τὰ βασίλεια καὶ ὁ ναὸς τῆς Αἴνης (Anahid), ὧνπερ οἱ μὲν κίονες, αἱ δοκοὶ καὶ τὰ φατνώματα (caissons) ἦσαν κέδρινα καὶ κυπαρίττινα, χρυσαῖς καὶ ἀργυραῖς λεπίσι περιειλημμένα, αἱ δὲ κεραμίδες διὰ παντὸς ἀργυραῖ. Περὶ τῶν ἐν *Σούσοις* 2
Περσικῶν βασιλείων, τῶν προσαγορευομένων *Μεμνονείων*, ὀλιγώτερα μὲν γνωρίζομεν· βλέπομεν ὅμως ἐκ τῶν παλαιῶν συγγραφέων, καὶ ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων, ὅτι καὶ ταῦτα ἦσαν κατὰ τὸν Βαβυλώνιον τρόπον ᾠκοδομημένα.

1. Τὰ Ἐκβάτανα ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Δηϊόκου (715 π. Χρ.), Ἡρόδοτ. 1, 98. Ἦσαν ἑπτὰ κύκλοι τῶν τειχῶν· ὁ μὲν μεσαίτατος, ἐν ᾧ τὰ βασίλεια, εἶχεν ἑπτὰ σταδίων περίμετρον (Πολύβ. 10, 27, 9), ὁ δὲ ἐξώτερος ἦν ὡς ἔγγιστα ἴσος τῷ τῶν Ἀθηνῶν κύκλῳ, ἤγουν 50 σταδίων (Ἡρόδοτ. αὐτ.). « Τοῦ μὲν δὴ » πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες· τρίτου δὲ » κύκλου φοινίκεοι· τετάρτου δὲ κυάνεοι· πέμπτου δὲ σανδαρακινοί· οὕτω πάν» των τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἠνθισμένοι εἰσὶ φαρμάκοισι· δύο δὲ οἱ τε» λευταῖοί εἰσι ὁ μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων τοὺς » προμαχεῶνας. » Ἡ δὲ κάτω πόλις ἦν ἀτείχιστος (Πολύβ. 10, 27, 6) καὶ εἶχε περίμετρον 250 σταδίων (Διόδ. 17, 110). Περὶ τῆς πολυτελείας τῶν βασιλείων καὶ τοῦ ἱεροῦ, Πολύβ. αὐτ. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὕστερον ὁ Ἀντίγονος καὶ Σέλευκος ὁ Νικάτωρ « ἐλέπισαν τὰ κατάχρυσα ξύλα· » μολοντοῦτο ὁ Ἀντίοχος συνελέξατο ἔτι σχεδὸν 4000 τάλαντα (Πολύβ. αὐτ. §. 13). Νῦν καλεῖται ὁ τόπος Hamadan. Πρβ. Olivier, Voy. dans l'empire Ottoman, III. p. 30. Morrier, Sec. Journey thr. Persia p. 264 sqq. Porter II, p. 90 sqq.

2. Μεμνόνειον, Στράβ. 15, σ. 317. Πρβ. Iacobs, Verm. Schriften, IV, S. 4. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομῆς Στράβ. αὐτ.: « Τὸ δὲ τεῖχος ᾠκοδόμητο τῆς » πόλεως καὶ ἱερὰ καὶ βασίλεια παραπλησίως ὥσπερ τὰ τῶν Βαβυλωνίων ἐξ » ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου. » Κατὰ τὸν Διόδ. 1, 46 προῆλθεν ἡ πολυτέλεια τῶν Σούσων καὶ Ἐκβατάνων κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν λαφύρων τῆς Αἰγύπτου.— Εἰς τὰ ἐρείπια, νῦν Σχοῦς, ὑπάρχουσι μόνον σωροὶ πλίνθων, ἐν μέρει κεχρωματισμένων. Kinneir, Geogr. Memoir of the Pers. empire p. 100 sqq. Porter II, p. 410. Hoeck, Vet. Mediae et Persiae monum. p. 95.

§. 54. Ἡ ἀρχαία μητρόπολις τῶν δυναστῶν τῆς Περσίδος ἦν 1
ἐν *Πασαργάδαις*, ἐν κοιλάδι τινὶ, ὅπου κατῴκει ἡ ὁμώνυμος
πρωτίστη φυλὴ τῶν Περσῶν. Γενόμενοι δὲ ἐγκρατεῖς τῆς τῶν 2

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἁπάντων ἀρχῆς οἱ Πέρσαι, κατεκόσμησαν τὸν τόπον τοῦτον
πολλαῖς καὶ παντοίαις κατασκευαῖς, ἐν αἷς ἦσαν καὶ τὰ *ἀρχαῖα
βασίλεια*, μετὰ τοῦ Κύρου μνήματος, καὶ ἄλλα νεώτερα βασί-
3 λεια, ἅπερ οἱ Ἕλληνες κατ' ἐξοχὴν *Περσαίπολιν* (Περσέπολιν)
προσηγόρευσαν. Τῆς Περσεπόλεως τὰ ἐρείπια σώζονται ὑπὸ τὸ
4 ὄνομα Τζιλμινὰρ ἢ Τὰχτ Τζιεμτζίδ. Κεῖνται δὲ ἐπὶ τῆς κατω-
φεροῦς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ῥαχμὲδ, καὶ συνίστανται ἐκ μέλανος
λίθου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν σκληρότητα χρεωστεῖται ἡ διατήρησίς
των, μολονότι μόνοι οἱ τοῖχοι καὶ κίονες ἦσαν ἐκ λίθου, τὰ δὲ
ἐπιστύλια καὶ τὰ ἐπιστεγάσματα πάντα ἐκ κεδρίνων ξύλων,
ὅθεν καὶ οἱ κίονες εἶναι πολὺ ἰσχνοί. Ὅλη ἡ κατασκευὴ πεποίη-
ται ἀναβαθμῶν δίκην· μεγάλαι πύλαι, εὐρεῖαι αὐλαὶ, μεγαλοπρε-
πεῖς στοαὶ ἐκδέχονται ἀλλήλας καὶ ἄγουσιν ἐπὶ τὰ ἐν ὑψηλῷ
5 κείμενα ἐνδότερα οἰκήματα τῶν βασιλείων. Τὰ τῆς ἀρχιτεκτονι-
κῆς ἄρθρα καθ' ἕκαστα (les détails de l'architecture) δεικνύου-
σιν, ὅτι ἡ τέχνη αὕτη ἐκέκτητο μὲν ἄφθονον ποικιλίαν καλλω-
πιστικῶν μορφῶν, δὲν ἐγνώριζεν ὅμως, πῶς νὰ διευθετήσῃ αὐτὰ
καλῶς. Μεταξὺ τούτων ἀπαντῶνται μὲν καὶ τοῦ Ἰωνικοῦ τῶν
κιόνων κόσμου ἄρθρα καὶ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι
πρὸ πολλοῦ ἤδη συνεθίζοντο εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀλλ' εἶναι ἐνταῦθα
ὑπέργομα (surchargés) καὶ ἀκαταλλήλως συντεθειμένα.

1. 2. Ἡρόδοτ. 1, 125. Στράβ. 15, σ. 320. 321. Τὰ ἐρείπια τῶν Πασαργαδῶν εἰς Μουργὰβ καὶ Νάκσχι-Ῥουστάν.

3. Π. Περσεπόλεως Ἀῤῥιαν. 6, 29. 30. Curt. Ruf. 5, 7. Διόδ 17, 70. 71. Κατὰ τὸν αὐτὸν (1, 46) φαίνεται ὅτι οἱ τεχνῖται οἱ ἐπὶ Καμβύσου καὶ Δαρείου ἀρχιτεκτονήσαντες τὰ βασίλεια ταῦτα, ἦσαν Αἰγύπτιοι. Ἀλλὰ καὶ παλαιοτέραν ἔτι μετὰ τῆς Αἰγύπτου σχέσιν τῶν ἐθνῶν τούτων μαρτυροῦσι τὰ κατ' Αἴγυπτον μνημεῖα. Ἴδ. Champollion, Lettres p. 264 sqq.

Περὶ τῶν ἐρειπίων Niebuhr, Reise II, S. 121. Morrier, Journey thr. Persia I, p. 129-137. Sec. Journey p. 75. Porter I, p. 580. Heeren, Ideen, I, S. 94.

4. Διόδ. 17, 71: » Οὔσης γὰρ ἄκρας ἀξιολόγου περιείληφεν αὐτὴν τριπλοῦν » τεῖχος » (τὸ πρῶτον 16, τὸ δεύτερον 32 πήχεις ὑψηλόν). » ὁ δὲ τρίτος περίβο- » λος τῷ σχήματι μέν ἐστι τετράπλευρος, τὸ δὲ τούτου τεῖχος ὕψος ἔχει πηχῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ἑξήκοντα, λίθῳ σκληρῷ καὶ πρὸς διαμενὴν αἰωνίαν εὖ πεφυκότι κατεσκευα-» σμένον· ἑκάστη δὲ τῶν πλευρῶν ἔχει πύλας χαλκᾶς, καὶ παρ' αὐτὰς σταυροὺς » χαλκοῦς εἰκοσιπήχει, οὓς μὲν πρὸς τὴν ἐκ τῆς θέας κατάπληξιν, ἃς δὲ πρὸς » ἀσφάλειαν ἡρμοσμένας » Τὰ σωζόμενα ἐρείπια, μὲ εὐρείας κλίμακας, πύλας, στύλους ἔχοντας ἔκτυπα τεραστίων ζώων ἐπειργασμένα, μὲ στοάς, οἰκήματα καὶ οἴκους ὑποστύλους, ἔχουσι 1400 × 900 ποδ. ἔκτασιν. — Πρβ. περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας Περσικῶν ἀνακτόρων τὴν παραγραφὴν παρὰ Appulej De mundo p. 270 Bip. Τοιαῦτα βασίλεια εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ Ovid. Metam. 2, 1 sqq.

5. Οἱ κίονες τοῦ μεγάλου οἴκου (Porter pl. 45), 55 ποδ. ὑψηλοὶ καὶ 4 ποδ. τὴν κάτω διάμετρον, ἔχουσιν Ἰωνικὰς ῥαβδώσεις καὶ ὑψηλὰς βάσεις χωριστῆς μορφῆς· τὰ ἐπίκρανά των εἶναι τὰ μὲν ἐκ προτομῶν τοῦ λεγομένου μονοκέρωτος, τὰ δὲ ἐξ ἄλλων γεωμετρικῶν σχημάτων συντεθειμένα. Τὰ τελευταῖα ὁμοιάζουσι πάλιν τὰ τῆς Ἰωνικῆς ἐργασίας κιονόκρανα (πρβ. Kugler, Polychromie S. 26). Ὡς καλλωπίσματα ἀρχιτ. ἀπαντῶνται ἀνθέμια, κάλχαι, ἕλικες, ἀστράγαλοι· ἐπὶ δὲ τῶν βασιλικῶν τάφων (ἴδ. κατωτ. §. 55, 1) καὶ οἱ καλούμενοι ὀδόντες (denticuli), ᾠά, γλῶσσαι ὄφεων, καὶ ἐπιστύλια μὲ τρεῖς ταινίας. — Τὰ ὑπὲρ τὰς θύρας γεῖσα (ὑπέρθυρα) ὁμοιάζουσι τὰ Αἰγύπτια.

§. 55. Πλησίον τῶν βασιλείων ἔκειντο καὶ οἱ *τάφοι* τοῦ βα- 1
σιλικοῦ γένους τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Μόνον τὸ τοῦ *Κύρου μνῆμα* 2
περιγράφεται ὡς οἰκοδόμημα χωριστόν, πυργοειδὲς (ὁποῖα εἶναι
τὰ νεωστὶ εἰς τὴν Λυκίαν ἀνακαλυφθέντα, ἴδ. §. 51, σημ. 6)·
οἱ δὲ πλείονες τάφοι εἶναι *μέτωπα λατομητὰ* εἰς τὴν ὀρθίαν πέ- 3
τραν, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν οἰκήματα κεκρυμμένα καὶ
δυσπρόσιτα. Οἱ τύποι των συνήθως παριστάνουσι τὸν βασιλέα 4
ἱερουργοῦντα· ὑποκάτω δὲ τοῦ ἐμβαδοῦ, ἐφ' οὗ ἡ πρᾶξις αὕτη,
εἶναι διάζωμα (frise) καὶ ἐπιστύλιον, ἐπικείμενα ἐπὶ κιόνων
μὲ κιονόκρανα μονοκερώτων. — Οἱ Πέρσαι εἶχον καὶ ναοὺς τοῦ 5
πυρός, τὰ καλούμενα *Πυραιθεῖα.*

2. Στράβ. 15, σ. 321: » Ἐνταῦθα (ἐν Πασαργάδαις) καὶ τὸν Κύρου τάφον » εἶδεν ἐν παραδείσῳ, πύργον οὐ μέγαν, κάτω μὲν στερεόν, ἄνω δὲ στέγην » ἔχοντα καὶ σηκόν, στενὴν τελέως ἔχοντα τὴν εἴσοδον κ. λ. » Πρβ. Ἀρριαν. 6, 29, καὶ ἀνωτ. § 51. σημ. 6. Μήπως τὸ εἰς Μουργάβ σωζόμενον μνημεῖον; Porter I. pl. 14. p. 498. Heeren S. 276.

3. Διόδ. 17, 71: » Ἐν δὲ τῷ πρὸς ἀνατολὰς μέρει τῆς ἄκρας τέτταρα πλέ-» θρα διεστηκὸς ὄρος ἐστὶ τὸ καλούμενον βασιλικόν, ἐν ᾧ τῶν βασιλέων ὑπῆρχον » οἱ τάφοι· πέτρα γὰρ ἦν κατεξαμμένη, καὶ κατὰ μέσον οἴκους ἔχουσα πλεί-» νας, ἐν οἷς σηκοὶ τῶν τετελευτηκότων ὑπῆρχον, πρόσβασιν μὲν οὐδεμίαν ἔχον-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τες χειροποίητον κ. λ. » Εἷς τῶν τάφων τούτων πρέπει νὰ ἦναι ὁ τοῦ Δαρείου (πρβ. Κτησίαν Περσ. 15), ὅπερ ἐπικυροῦται διὰ τῆς ἐξηγήσεως τῶν ἐν σφηνίσκοις (ἴδ. ἀνωτ. §. 46, 2) ἐπιγραμμάτων ὑπὸ τοῦ Γρωτεφένδου.

5. Π. τῶν Πυραιθείων Στράβ. 15, σ. 326. — Π. τῶν οἰκιῶν τῶν Περσῶν ὁ αὐτ. σ. 323.

β. Εἰκαστικὴ τέχνη.

1 §. 56. Εἰς τὰ τῆς Περσεπόλεως ἐρείπια εἶναι ἡ *εἰδωλουργικὴ*
2 στενώτατα συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Μεγάλα ἔκτυπα τερατωδῶν ζώων, συμβολικῆς σημασίας, ἵστηκασι παρὰ τὴν εἴσοδον, ὡσὰν παράσημα τοῦ κράτους· ἄλλα δὲ ὅμοια ὑπηρετοῦσιν
3 ἀρχιτεκτονικοῖς σκοποῖς. Μυθικός τις ἥρως, διελαύνων τοιοῦτο
4 τέρας, ἐπείργασαι τῇ θύρᾳ τοῦ παρὰ τὴν αὐλὴν οἰκήματος. Ἀλλαχοῦ ἐπὶ τοίχων καὶ ὀρθοστατῶν βλέπομεν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐν πομπῇ βαδίζοντας· ὁ θρόνος του, ὑπὸ καταπετάσματι, φέρεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν προϋχόντων ἐθνῶν τῆς ἐπικρατείας του· αὐτὸς δὲ κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν
5 σχήματι κριτοῦ. Παρὰ δὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ κλίμακα, τὴν ἀνάγουσαν εἰς τὴν μεγάλην στοάν, εἶναι ἄλλοι τύποι ἐπειργασμένοι· ἡ σωματοφυλακὴ τοῦ βασιλέως· οἱ αὐλικοί του ἐν δυσὶ διαφόροις, ἐναλλὰξ δὲ ἐκδεχομέναις ἀλλήλας ἐνδυμασίαις, τῇ Μηδικῇ στολῇ καὶ τῷ Περσικῷ κάνδυϊ· τέλος αἱ ἐπαρχίαι, ἀποφέρουσαι τὰ ἐτήσια δῶρα ἢ τοὺς φόρους.

2. Μονοκέρωτες πτερωτοὶ καὶ ἄπτεροι· ζῶόν τι αἰνιγματῶδες μὲ ἀνθρωπίνην κεφαλὴν βασιλικῶς κοσμηθεῖσαν (Μαρτιχόρας;)· γρῦπες· λέοντες. — Πολλοὶ τεράστιοι συνδυασμοὶ διαφόρων ζώων, π. χ. ἐπὶ τῶν κιοκράνων ἐν τοῖς βασιλικοῖς τάφοις, καὶ ὅμοιαι παραστάσεις ἐπὶ Τυῤῥηνικῶν δακτυλιολίθων. Πρβ. Müller, Allg. Lit. Ztg. 1835. N. 101.

3. Ἴσως ὁ ἥρως ἀρχηγέτης τοῦ βασιλικοῦ γένους, ὁ Ἀχαιμένης, ὅστις ἐνομίζετο τρόφιμος ἀετοῦ (Αἰλιαν. Ζώ. Ἱ. 12, 21.).

5. Π. τῆς ἐνδυμασίας Στράβ. 15, σ. 326. 328. Πλούτ. Ἀλεξ. 45. 51, Περὶ τῆς Μηδικῆς στολῆς, Λουκ. Νεκυομ. 8. Ἡ τιάρα ἦν πίλωμα πυργωτὸν, μὲ παραγναθίδας (Στράβ. αὐτ. fila tiarae, Ammian. 30, 8). Ὁ Περσικὸς κάνδυς, « χιτὼν ὃν ἐμπορποῦνται οἱ στρατιῶται », Ἡσύχ. ἐ. λ. Πολυδεύκ. 7. 58. Voss, Mythol Briefe III. S. 367.

Περὶ τῆς προσωποποιΐας τῶν ἐπαρχιῶν, Heeren, Ideen II, 1, S. 213 flgg.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 57. Ὁ κύκλος τῶν ἀντικειμένων τῆς εἰκαστικῆς τέχνης 1
παρὰ τοῖς Ἀρίοις ἦν στενώτατα περιγεγραμμένος. Τὸ θεῖον, ὁ 2
καθαρὸς Ormuzd, ἐνομίζετο ἐξ ἀρχῆς ἀνεικόνιστον, καὶ ὕστερον
μόνον τηλόθεν πως ὑποδείκνυται, ἐν σχήματι ἡμισείας εἰκόνος
μετεώρου, καὶ κάτωθεν πτέρυξι περιειλημμένης, ἥντινα οἱ βασι-
λεῖς προσκυνοῦσιν. Ἐκτὸς αὐτῆς, μόνα τὰ συμβολικὰ ζῶα ἀνήκου-
σιν εἰς τὴν μυθολογίαν, πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ παραστάσεις εἶναι
ἁπλῶς ἱστορικῆς φύσεως. Ἡ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως 3
σεμνότης καὶ εὐσχημοσύνη ἐμφαίνεται εἰς τὴν ἐπιτετηδευμένην
ἐνδυμασίαν καὶ τὸ σοβαρὸν βάδισμα· καὶ συμφώνως μὲ τὰ ἀνα-
τολικὰ νόμιμα μένουσιν αἱ γυναῖκες ἀποκεκλεισμέναι. Οἱ ἄνδρες 4
φοροῦσι κόμας προσθέτους, ἡ στολή των εἶναι ἐπιμελέστατα ἐπτυγ-
μένη, καὶ περὶ τὰς χεῖρας, περὶ τὸν λαιμὸν καὶ ἐπὶ τῆς τιάρας
τοῦ βασιλέως παρατηροῦνται ἴχνη προσθέτων χρυσῶν ὅρμων καὶ
ἄλλων κοσμημάτων· ἑνὶ λόγῳ, τὰ ἔθιμα τῆς αὐλῆς διετηρή-
θησαν εὐσυνειδότως καὶ εἰς τὴν εἰκαστικὴν τέχνην. Ὁ δὲ ῥυθμὸς 5
τῆς τέχνης καὶ ἡ ἀπεργασία δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος· ἡ γρα-
φὶς τῶν σωζομένων ἔργων ἔχει ἰδιόρρυθμόν τι καὶ ἀξιοπρε-
πές· ὥστε, ἂν καὶ ἐν μέρει τεχνῖται Αἰγύπτιοι καὶ ὕστερον Ἕλ- 6
ληνες εἰργάσθησαν διὰ τὸν μέγαν βασιλέα, πρέπει οὐδὲν ἧττον
ν' ἀναγνωρίζωμεν ὅτι ἡ τέχνη αὕτη ἔχει χαρακτῆρα ἐγχώριον
καὶ διὰ πολλῶν αἰώνων ἐξησκημένον, τοῦ ὁποίου τὰ πρῶτα στοι-
χεῖα ἔλαβε μὲν παρὰ τῶν Βαβυλωνίων, διεπόνησε δὲ αὐτὰ παρὰ
τοῖς Μήδοις ἐν Ἐκβατάνοις καὶ Σούσοις, καὶ ἀπὸ τούτων ἦλθεν
εἰς τοὺς Πέρσας.

1. Πρβ. ἀνωτ. §. 52, σημ. 3, καὶ Στράβ. 15, σ. 325.

2-4. Ὡς πρὸς τὸν ἱστορικὸν ἢ μνημονευτικὸν χαρακτῆρα (πρβ. ἀνωτ. §. 42, 2), ὁμοιάζουσι τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα πάλιν τὰ τῶν Αἰγυπτίων.

5. Τεμάχιά τινα ἀναγλύφων ἐν τῷ Βριτ. Μουσείῳ (R. VI, n. 100-103), αἱ δὲ ἀκριβέσταται εἰκόνες παρὰ Morrier, Sec. Jouruey pl. 1. Ousely, Travels in the East, II, pl. 43 45.

6. Περὶ Αἰγυπτίων τεχνιτῶν ἐν Σούσοις καὶ Περσεπόλει Διόδ. 1, 46· πρβ. ἀνωτ. §. 54 σημ. 3. Τηλεφάνης ὁ Φωκεύς, χαλκοπλάστης (Ὀλ. 70-80) ἐργάζεται διὰ τὸν Δαρεῖον καὶ Ξέρξην, Plin. 34, 19, 9.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1 §. 58. Τοῖς προειρημένοις ὁμολογεῖ ἡ μεγάλη ἔκτασις, καθ'
ἣν ὁ ῥυθμὸς οὗτος τῆς τέχνης εὑρίσκεται οὐ μόνον εἰς τὴν Περ-
2 σίδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Μηδίαν. Τὰ ἐν *Βαγιστάνῳ* μεταξὺ Ἐκ-
βατάνων καὶ τοῦ Τίγριδος πρόστυπα ζῴδια, παριστάνοντα μετα-
ξὺ ἄλλων βασιλέα θριαμβεύοντα κατὰ τῶν πολεμίων, δεικνύου-
σιν ἐργασίαν ἴσως ἔτι ἀρχαιοτέραν τῶν ἐν Περσεπόλει, καὶ ἐνο-
3 μίζοντο παρὰ τῶν παλαιῶν ἔργα τῆς Σεμιράμιδος. Ἄλλα ἀξιό-
λογα ἐρείπια εἶναι ἐν *Σεμιραμοκέρτοις* τῆς Ἀρμενίας· καὶ Περ-
σικὰ ἀνάγλυφα εἶναι καὶ πλησίον *Βηρυτοῦ*, ἐπὶ τῷ Λύκῳ πο-
ταμῷ, πρὸς τοῖς τοῦ Ῥάμσου (Σεσώστριδος) Αἰγυπτιακοῖς τύ-
4 ποις. Οἱ προειρημένοι τῶν Βαβυλωνίων καὶ Μήδων *κύλινδροι*
ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν· καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν γλυφαὶ ἐξη-
γοῦνται αἱ μὲν ἐκ τῆς τῶν Περσῶν, αἱ δὲ ἐκ τῆς τῶν Μάγων
5 καὶ Χαλδαίων θρησκείας. Οἱ χρυσοῖ *Δαρεικοὶ*, ἐφ' ὧν ὁ βασι-
6 λεὺς τοξεύων, ἔχουσι τὸν αὐτὸν τῆς τέχνης τύπον. Τὰ δὲ τῆς
δυναστείας τῶν *Ἀρσακιδῶν*, μετὰ τὴν ἐπιστρατείαν τῶν Μα-
κεδόνων, νομίσματα μιμοῦνται μᾶλλον τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην.
Καὶ τὰ τῶν μεταγενεστέρων *Σασσανιδῶν*, οἵτινες ἐν μεγάλῳ
μέρει ἐπανώρθωσαν πάλιν τὰ πάτρια νόμιμα, ἔχουσιν ἀκαλλῆ
τινα καὶ κομπώδη ἐργασίαν, μικτὴν ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου τῶν
Ῥωμαίων καὶ τοῦ ἐγχωρίου ἀνατολικοῦ ῥυθμοῦ.

2. Περὶ Βαγιστάνου Διόδ. 2, 13. Νῦν Bisutun. Ἴδ. Porter II, p. 154. pl. 60. Hoeck, Vet. Med. Monum. p. 22. 29. 73. 116.

3. Σεμιραμόκερτα, παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις Schamiramakert, νῦν δὲ Van. Ἴδ. Journ. des Sav. 1828, p. 451. Kunstblatt 1829, N. 32.

Π. τῶν πλησίον Βηρυτοῦ ἀναγλύφων ἴδ. ἀνωτ. §. 29, σημ. 6.

4. Ἴδ. Grotefend in Böttigers Amalthea I. S. 93. II. S. 65.

6. Π. τῶν νομισμάτων τῶν Ἀρσακιδῶν καὶ Σασσανιδῶν Tychsen, Comm. Soc. Gott. rec. V. 1. 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

IV. ΙΝΔΟΙ ΚΑΙ ΣΗΡΕΣ.

§. 59. Θαυμαστὰ διὰ τὸ μέγεθός των κατασκευάσματα ἄφη- 1
σαν καὶ οἱ παλαιοὶ *Ἰνδοί*, ὡς ἐπὶ τὸ πλέον λατομητὰ σπήλαια
καὶ ἱερά, πλήρη δυσμόρφων ἐπειργασμένων τύπων καὶ ποικιλο-
χρόων τοιχογραφημάτων· ἀλλὰ οὐδεμία συγγένεια καὶ σχέσις 2
τῆς Ἰνδικῆς τέχνης πρὸς τὰς τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἐθνῶν
τέχνας δύναται ν' ἀποδειχθῇ· τόσῳ ὀλιγώτερον καθ' ὅσον οἱ 3
Ἰνδοί, καίτοι ἔχοντες γλῶσσαν πλουσίαν, θαυμασίως ὠργα-
νισμένην καὶ πολὺ διαπεπονημένην, καὶ κεκτημένοι πλῆθος ἐπι-
κῶν τε καὶ δραματικῶν ποιημάτων καὶ ἄλλων ἱερῶν βιβλίων,
μολαταῦτα ὅλως στεροῦνται ἱστορίας καὶ χρονολογίας. Εἰς μόνα 4
τὰ μεταγενέστερα τῆς τέχνης των μνημεῖα παρατηροῦνται ἴχνη
τινὰ ἐπιῤῥοῆς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες, ὁρμώμενοι ἐκ τῆς Βακτρια-
νῆς, συνέστησαν (περὶ 200 πρ. Χρ.) διάφορα βασίλεια κατὰ
τὰ μεθόρια τῆς Ἰνδικῆς.

Ἔτι πλέον ἄσχετος πρὸς τὴν τέχνην τῶν περὶ τὴν Μεσόγειον 5
ἐθνῶν φαίνεται ἡ τέχνη τῶν *Σήρων* (Κινέζων) καὶ ἄλλων τὸ
πάλαι ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς Βουδδιστικῆς θρησκείας ἐθνῶν. Ἀξιο- 6
σημείωτον ὅμως εἶναι, ὅτι πρὸ ὀλίγου εἰς παμπαλαίους τινὰς
κατὰ τὴν Αἴγυπτον τάφους εὑρέθησαν ἀγγεῖα Σηρικῆς ἐργασίας
καὶ Σηρικοῖς γράμμασιν ἐπιγεγραμμένα· ἀνακάλυψις παράδοξος,
ἥτις περιμένει ἔτι τὴν διασάφησίν της παρὰ τῆς προόδου τῆς ἑρ-
μηνείας τῶν ἱερογλυφικῶν ἐπιγραμμάτων.

1. Βιβλιογραφικά. Niebuhr, Reise II. S. 31 ff. Taf. 5 ff. W. Hodges, Select Views of Ant. in India, N. 1 12. Daniell, The excavations of Ellora cent. Langlès, Monum anc. et modernes de l'Hindostan, en 150 planches. P. 1812. Lord Valentia, Travels, II, p. 161 sqq. — Heeren, Ideen, I, 3, S. 11. Creuzer, Symbolik I, S. 562 ff. Bohlen, Indien und Aegypten, II, S. 76.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ἐκτὸς τῆς ἐπιστρατείας τοῦ Ῥάμσου (Σεσώστριδος), καὶ τῆς μυθολογουμένης στρατηλασίας τοῦ Διονύσου εἰς τὴν Ἰνδικὴν (Διόδ. 2, 38. 3, 63. 4, 3. Στράβ. 11, σ. 421. 15, σ. 251 Τχν.). Εὑρίσκονται δὲ ἐν πόλλοις τάφοις τῆς Θηβαΐδος ὑφάσματά τε λινᾶ καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα Ἰνδικά· ὅθεν ὑποτίθενται καὶ παμπάλαιαι ἐμπορικαὶ σχέσεις μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἰνδίας (Champ. Lettres p. 440), καθὼς παρετηρήθη καί τις ὁμοιότης ἀρχαίων τινῶν Αἰγυπτ. καὶ Ἰνδ. κιόνων (L'Hôte, Lettres p. 193).

4. Δημήτριος ὁ Εὐθυδήμου καὶ ἄλλοι Βακτριανοὶ ἡγεμόνες· τὰ δὲ παρ' αὐτῶν καθιδρυμένα βασίλεια ἀνετράπησαν πάλιν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν ἢ Σακῶν, π. 136 πρ. Χρ. Τὰ νομίσματα τούτων τῶν βασιλέων ἔχουσι τύπους μικτοὺς ἐξ Ἰνδικῶν καὶ Ἑλληνικῶν στοιχείων· ὁμοίως καί τις δακτυλιόλιθος ἔχων τὸν Ἡρακλέα. Ἰδ. D. A. K. Taf. LIII, Fig. 247. a. b.

5. Π. Βουδδιστικῶν ἱερῶν, ἐν σχήματι πύργων κωνοειδῶν, καλουμένων Tope ἢ Stupa, ἴδ. C. Ritter, Die Stupa's (Tope's) u. die Colosse von Bamiyan. B. 1838. 8.

6. Διάφορα τοιαῦτα ἀγγεῖα εὑρέθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐξ ὧν ἐν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ῥοσελλίνη, εἰς τάφον ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς 18-20 δυναστείας. Ἴδ. I. F. Davis, Vases Chinois trouvés en Egypte, Ann. d. Inst. Arch. VIII (1836) p. 321-26.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

V. ΕΛΛΗΝΕΣ.

Πρώτη ἐποχὴ, μέχρι Ὀλυμπ. 50 (580 *π. Χρ.*)

1. Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις.

§. 60. Βραχέως μὲν διήλθομεν μέχρι τοῦδε τὴν καὶ ἐν ἑαυ- 1
τῇ ἱκανῶς σκοτεινὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης τῶν ἀρχαιοτάτων ἐθνῶν
τῆς Λιβύης καὶ Ἀσίας, ἀλλ' ὅμως ἀποχρώντως, διὰ νὰ πεισθῶ-
μεν, ὅτι αἱ πρῶται ἀρχαὶ καὶ τὰ σπέρματα τῶν εἰκαστικῶν τε-
χνῶν παρ' αὐτῶν διεδόθησαν εἰς τὸν λοιπὸν δυτικὸν κόσμον. Ἐν
ταὐτῷ δὲ εἴδομεν, ὅτι παρὰ τοῖς εἰρημένοις ἔθνεσιν ἡ τέχνη, ὡς
ἐν γένει πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὑπῆρχε λίαν
στάσιμος καὶ ὡσὰν χειρόδετος, ὑπὸ τῶν δεσμῶν τῆς θρησκείας
καὶ τῆς πατροπαραδότου συνηθείας. Διαπλεύσασα δὲ τὸ πέλα- 2
γος ἡ τέχνη καὶ ἀποβᾶσα εἰς τὴν Εὐρώπην, ηὗρεν ἔθνος τῆς
Ἰνδο-Γερμανικῆς φυλῆς εὐφυὲς καὶ φύσει φιλόκαλον, κατοικοῦν
πρὸς τούτοις εἰς κλίμα εὐκραὲς, εὔμετρον καὶ εὔδαιμον, τὸ ὁποῖον
ἔθνος ἐφαίνετο ὡσὰν πρωωρισμένον παρὰ τῆς θείας προνοίας νὰ
δεχθῇ εἰς τοὺς κόλπους του τὰ οὐράνια σπέρματα οὐ μόνον τῶν
ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, καὶ νὰ ἀναφύσῃ
ἐξ αὐτῶν, μετὰ πολλῶν αἰώνων ὠδῖνας, τὰ πλέον θαυμαστὰ
ἄνθη καὶ τοὺς πλέον ὡραίους καρπούς. Τὸ ἔθνος τοῦτο ἦσαν οἱ
Ἕλληνες.

2. **Μετὰ πολλῶν αἰώνων ὠδῖνας** ἐλέχθη, διότι καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἡ τέχνη ἔμεινε πολὺν καιρὸν στάσιμος, καὶ βραδέως μόνον ἠλευθερώθη καὶ ἔλαβε ταχυτέραν ἐπίδοσιν· (Πρβ. Thiersch. l. l. S. 55 flgg.) Διὰ τοῦτο περιλαμβάνομεν καὶ εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐποχὴν χίλια μάλιστα ἔτη, ἀπὸ τῶν πρώτων ἐξ Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας εἰσοικήσεων (§. 25, σημ. 2) μέχρι Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου· ἐλπίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ ἐπιστήμη, διὰ τῆς προόδου τῆς παλαιογραφίας (ἐπιγραφικῆς) καὶ ἄλλων ἱστορικῶν ἐρευνῶν, ἀπαλλαττομένη κατ' ὀλίγον τῆς λίαν μεγάλης σκέψεως καὶ τῆς περὶ τὰς παραδόσεις τῶν παλαιῶν δυσπιστίας, θέλει δυνηθῇ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ διακρίνῃ, ἐντὸς τῆς πολυχρονίου ταύτης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐποχῆς, καὶ πλείονας ὑποδιαιρέσεις, ἤγουν πλείονας εὐκρινεῖς βαθμοὺς τῆς ἀναπτύ
ξεως καὶ ἐπιδόσεως τῆς τέχνης. Τοιοῦτό τι, καίτοι ὁρμώμενος ἀπ' ἐφαλμένων ἀρ
χῶν, ἐπεχείρησεν ἤδη ὁ Ἵρτιος (Gesch. d. bild. Künste, B. 1833) ὡς πρὸ
τὰς ἐποχὰς τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Πρβ. Müller, A. L. Z. 1835, N. 100.

1 §. 61. *Οἱ Ἕλληνες*, ὡς μετὰ ταῦτα ἐκλήθησαν, ἢ μὲ τὸ γε
νικώτερον τῶν διαφόρων ἀρχαίων ὀνομάτων των, *οἱ Πελασγοὶ*
κατῴκουν πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων τὰ πλεῖστα παράλια τῆς πρὸ
χειμερινὰς ἀνατολὰς Εὐρώπης, ἤγουν τῆς κυρίως καλουμένης Ἑλ
λάδος, τῆς Ἰταλίας ἢ μεγάλης Ἑλλάδος, τῆς ἐντὸς τοῦ Ἅλυο
2 Ἀσίας καὶ τὰς μεταξὺ τῶν εἰρημένων ἠπείρων νήσους. Οἱ Πε
λασγοὶ ἦσαν φυλὴ γεωργικὴ καὶ ποιμενική, ἔχουσα ἤδη μονί
3 μους ἕδρας, πόλεις τετειχισμένας, ναοὺς καὶ ἱερά· τὰ δὲ γράμ
ματα, τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὰ σπέρματα τῶ
τεχνῶν ἔλαβον διὰ τῆς ὡς αὐτοὺς ἀφίξεως ἐποίκων τινῶν ἐ
Αἰγύπτου, Φοινίκης καὶ Λυδίας, καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς μετὰ τῶ
εἰρημένων τόπων ἐμπορικῆς σχέσεως, ἥτις θαυμασίως εὐκολύνε
το διὰ τῶν πολλῶν ἐν μέσῳ κειμένων νήσων.

1. Περὶ τῆς βραδείας ἐξαπλώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος Θουκ. 1, 3.

2. Ὅπου Πελασγοί, ἐκεῖ καὶ Ἄργος (ἴδ. Στέφ. ἐ. λ. Ἄργος καὶ Ἄρ
γουρα), ἐκεῖ καὶ ἀκροπόλεις καλούμεναι Λάρισσα (ἴδ. Στέφ. ἐ. λ.) ἢ Λά
σα (κατὰ τὸν Ἡσύχιον), ἐκεῖ ὀρῶν ὀνόματα λήγοντα εἰς ησσός (ηττός
ασσός). — Τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων τούτων κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μι
κρὰν Ἀσίαν μαρτυρεῖ ἐν τοῖς μάλιστα τὴν ἀρχαίαν συγγένειαν τῶν κατοίκω
τῶν τόπων ἐκείνων. Πρβ. καὶ Π. 8, 1, 2: «Πελασγὸς -- ποιήσασθαι καλύ
» βας ἐπενόησεν.»

3. Πρβ. ἀνωτ. §. 25. σημ. 2. §. 43. σημ. 1. §. 51. σημ. 1.

Τὴν συνεχῆ διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας σχέσιν μετὰ τῆς Φοινίκης κα
αὐτῆς τῆς Αἰγύπτου μαρτυροῦσι τὰ τοῦ Ὁμήρου ποιήματα, καὶ ἄλλαι πολλα
παραδόσεις περὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Πρβ. Thiersch, Epochen S. 21 flgg.
ἰδίως S. 24. Anm. 15. Περὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαγωγῆς τῆς Αἰγ. τέχνη
(ἐκτὸς τῆς εἰς Ἄργος ἀφίξεως τοῦ Δαναοῦ) κατὰ δύο μάλιστα ὁδούς, διὰ τῆ
Ἀττικῆς καὶ διὰ τῆς Ῥόδου καὶ τῶν γειτόνων νήσων, αὐτ. S. 28. Anm. S
34. Anm. Boeckh. ad. Pind. Ol. 7 (p. 172).

1 §. 62. Διὰ τὰ ἄνω εἰρημένα οὐδὲν θαυμαστόν, ἐὰν οἱ βασι
λεῖς καὶ ἄνακτες τῶν Πελασγικῶν ἐκείνων φυλῶν πρώϊμα ἤδη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ἐπεχείρουν μεγά-
λας οἰκοδομὰς, ἔκτιζον ἐρυμνὰς ἀκροπόλεις, καὶ εἶχον οἰκίας
(ἀνάκτορα) ἱκανῶς μεγαλοπρεπεῖς, κατὰ μίμησιν τῆς παρὰ τοῖς
ἀνατολικοῖς ἔθνεσι πολυτελείας· οὐχ ἧττον δ' ἐφιλοτιμοῦντο νὰ 2
ἐπιδείξωσι τὰ πλούτη των εἰς λαμπρὰ καὶ πολύτιμα ἔργα τῆς
τεκτονικῆς, εἰς οἰκιακὰ σκεύη, ὅπλα καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

1. Τίρυνς. Μυκῆναι. Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ τὰ ἐρείπια τῆς Σιπύλου, τῆς ἀρχαίας ἕδρας τῶν Ταντάλιδῶν, συνιστάμενα εἰς τείχη πολυγώνια καὶ τύμβους ἢ χώματα (ἴδ. R. Rochette, Hist. des col. Grecques, T. 4, p. 384 Prokesch, Reisen, 3, S. 127-29). Οἱ Ἡρακλεῖδαι (ἢ Σανδονίδαι) τῆς Λυδίας ἦσαν δυναστεία Ἀσσυριακή.

2. Χρυσὸς, ἄργυρος, ἤλεκτρον, ἐλέφας εἰσεκομίζοντο ἐνωρῆς ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Φοινίκων. Καὶ οἱ Αἰγινῆται μετήρχοντο πρώϊμα ἤδη τὸ ἐμπόριον. Π. 8, 5, 5. Περὶ τοῦ πολυχρύσου Ὀρχομενοῦ τοῦ Μινυηίου Ὅμ. Ἰλ. 9, 381. Π. 1, 9, 3.

§. 63. Ἅμα δὲ τῇ τοῦ Πελασγικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μεταβολῇ 1
ἤρξατο καὶ ἡ τέχνη νὰ λάβῃ ταχυτέραν καὶ εὐτυχεστέραν ἐπί-
δοσιν. Διὰ τῆς τῶν Ἡρακλειδῶν καλουμένης καθόδου εἰς τὴν Πε- 2
λοπόννησον οἱ *Δωριεῖς*, καταγόμενοι ἐκ τῶν ὀρέων τῆς βορείου
Ἑλλάδος, γίνονται ἡ δυνατωτέρα τῶν Ἑλλήνων φυλή· καὶ τὴν φυ-
λὴν ταύτην ἐχαρακτήριζεν ἔξοχός τις τάσις ἐπὶ τὸ εὔρυθμον, τὸ
σεμνὸν, τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀξιοπρεπές. Τὸ ἰδίωμα τοῦτο τοῦ χα- 3
ρακτῆρος τῆς Δωρικῆς φυλῆς φανεροῦται καὶ διὰ τῆς εἰκαστι-
κῆς τέχνης εἰς τὸν καλούμενον *Δώριον* τῆς ἀρχιτεκτονικῆς *κό-
σμον*, ὅστις, ἂν καὶ μεταφυτευθεὶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου, διετυπώ-
θη ὅμως καὶ ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τῶν Δωριέων, συμφώνως μὲ τὴν
παιδείαν των, μὲ τὸ Δώριον πολίτευμα, τὴν Δώριον μουσικὴν,
τὰς Δωρίους χορείας καὶ ᾠδάς. Ὕστερον δὲ τῆς Δωρίου ἀρχιτε- 4
κτονικῆς, πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς, ἐγεννήθη ἡ *Ἰόνιος τῶν
ναῶν ἐργασία*, ἥτις οὖσα ἱλαρωτέρα, τρυφερωτέρα καὶ πολυτε-
λεστέρα, ἀντιστοιχεῖ πάλιν τῷ ζωηροτέρῳ, γυναικωδεστέρῳ καὶ
ἁβροτέρῳ ἤθει τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς, ἥτις καὶ διὰ τὴν γειτονίαν
ἤδη ὑπέκειτο μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς τῶν ἀνατολικῶν
ἐθνῶν τέχνης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

5 Η κυρίως *είδωλουργική* τέχνη, ήτις εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνεπτύχθη ὁμοῦ μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτει μὲν ἰδίως τῇ θρησκείᾳ, κατασκευάζουσα εἴδωλα (ξόανα) διὰ τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς λατρείαν, καὶ ἀκολουθοῦσα εἰς τοῦτο αὐστηρῶς τὸν παραδεδομένον τύπον· ἤρξατο δὲ πρώϊμα ἤδη νὰ καλλωπίσῃ καὶ τὰ χρειώδη σκεύη, οἷον ὅπλα, ἀσπίδας, θρόνους,
6 τρίποδας κ. τ. τ. Καὶ δὲν λείπουσιν οὐδὲ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους τεκμήρια ὅτι ἐφίετο ἤδη μείζονος ἐλευθερίας, ἀπεργαζομένη καὶ ἀνδριάντας καὶ πρόστυπα ἔργα δι' ἄλλους παρὰ τοὺς
7 ἁπλῶς θρησκευτικοὺς ἢ βιωφελεῖς σκοπούς. Μόνης τῆς *γραφικῆς* τὰ δημιουργήματα ἔμειναν ἔτι πολὺν καιρὸν ὑποδεέστερα τῶν πλαστικῶν ἔργων, δύσμορφα καὶ ἄγροικα.

2. Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, 80 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά, 328 πρὸ τῆς 1 Ὀλυμπ.

3. Ἴδ. ἀνωτ. §. 33, σημ. 1. κατωτ. §. 69.

4. Μετανάστασις τῶν Ἰώνων ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν Ἀσίαν 140 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά, 268 πρὸ τῆς 1 Ὀλυμπ.

Ἀρχέτυπα τῶν ἰδιαζόντων τῆς Ἰωνικοῦ ἐργασίας κοσμημάτων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀνωτ. §. 51, 5. 54, 5.

5. Ἐὰν δὲν θέλωμεν νὰ καταγινώσκωμεν τῶν παλαιῶν πᾶσαν βλακείαν καὶ ἀκρισίαν, ὀφείλομεν νὰ πεισθῶμεν ὅτι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἔτι χρόνους ὑπῆρχον πάμπολλα δημιουργήματα τῆς εἰκαστικῆς τέχνης τῶν ἡρωϊκῶν αἰώνων. Αναφέρομεν μόνον ὀλίγα παραδείγματα. Ἐν Θήβαις ξόανα τῆς Ἀφροδίτης, ἀναθήματα τῆς Ἁρμονίας, θυγατρὸς τοῦ Κάδμου (Π. 9, 16, 2). Αὐτόθι λίθινος λέων, Ἡρακλέους ἀνάθημα (Π. 9, 17, 1). Ἐν Σικυῶνι καὶ ἐν Φενεῷ χαλκοῖ ἀνδριάντες, Ἡρακλέους ἀναθήματα (Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκουσμ. 58. Ἀντίγ. Καρύστ. 131 ed. Westerm.) Ἐν Ἄργει ξόανον Ἀπόλλωνος, Δαναοῦ ἀνάθημα (Π. 2, 19, 3). Πλείονα παρὰ Θυρσίῳ, Epochen S. 16-18. Περὶ τῶν τοῦ Δαιδάλου ἔργων ἴδ. κατωτ. §. 88, 1.

Παραδείγματα σκευῶν· τρίπους χαλκοῦς, ἔχων χρησμὸν ἐπιγεγραμμένον, ὃν ἔλαβον οἱ ἐκ Θεσσαλίας Πελασγοὶ πρὸ τῆς διαβάσεώς των εἰς Ἰταλίαν, ἐν τῷ Δωδωναίῳ ἱερῷ (Διον. Ἁλικ. Ῥωμ. Ἀρχ. 1, 19) Αὐτόθι κρατῆρες ἀναθήματα Αἰνείου καὶ τῶν Τρώων (ὁ αὐτ. 1, 51). Φιάλη χαλκῆ, ἔχουσα τὸ τοῦ Αἰνείου ὄνομα, ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἰαπυγίαν ἱερῷ τῆς Ἥρας (ὁ αὐτ. 1, 16). Ἐν Θήβαις ἐν τῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος τρίποδες Ἀμφιτρύωνος, Σκαίου καὶ Λαοδάμαντος (Ἡρόδοτ. 5, 59 61). Διάφορα ἀναθήματα τοῦ Ἐπειοῦ καὶ τῶν περὶ τὸν Διομήδην ἔν τισι κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἱεροῖς (Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκουσμ. 108-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

116 ed. Westerm.) — Περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ ὅρμων (περιδεραίων) Π. 9, 41, 2. — Ἀχιλλέως ἀσπὶς, Ὅμ. Ἰλ. 18, 478-608. Ἡρακλέους ἀσπὶς, Ἡσιόδ. 144-320.

6. Ὅμ. Ὀδυσσ. 7, 91 κ. ἑ. (ἐν τῇ τοῦ Ἀλκινόου οἰκίᾳ)·

« Χρύσειοι δ' ἑκάτερθε καὶ ἀργύρεοι κύνες ἦσαν
. . . .
» Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι ἐϋδμήτων ἐπὶ βωμῶν
» Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες. »

7. Διότι ἡ τέχνη αὕτη παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν εἶχε διατελέσει τὸ πλέον ὑπηρέτρια τῆς πλαστικῆς καὶ τεκτονικῆς, καὶ μόνον παρὰ τοῖς Ἕλλησι κατ' ὀλίγον ἀπηλευθερώθη.

2. Ἀρχιτεκτονική.

§. 64. Ὡς τὰ παλαιότατα τῆς Ἑλληνικῆς οἰκοδομητικῆς ἔργα 1
θεωροῦμεν τὰ τῶν ἀρχαίων ἀκροπόλεων ὑπερμεγέθη πολυγώνια τείχη *ἐκ λίθων ἀργῶν*, τὰ ὁποῖα παρὰ τῶν νεωτέρων καταχρηστικῶς καλοῦνται μὲ γενικὴν προσηγορίαν *Κυκλώπεια τείχη*, ἐν ᾧ τὸ ὄνομα τοῦτο κατὰ τοὺς παλαιοὺς εἶναι μόνον εἰδικὸν καὶ τοπικὸν ὄνομα τῶν τειχῶν τῆς *Τίρυνθος* καὶ τῶν *Μυκηνῶν*, διότι ταῦτα μόνα ἐνομίζοντο οἰκοδομηθέντα ὑπὸ τῶν Κυκλώπων τῶν ἐλθόντων μετὰ τοῦ Προίτου ἐκ τῆς Λυκίας εἰς Τίρυνθα.
Ἄλλοι τῶν νεωτέρων αὐθαιρέτως ἀποκαλοῦσιν αὐτὰ *Πελασγικά*, 2
διότι τῷ ὄντι κατὰ μέγα μέρος εὑρίσκονται εἰς χώρας τὸ πάλαι ὑπὸ Πελασγῶν κατῳκημένας, τόσον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἀλλὰ μολαταῦτα ἡ προσηγορία αὕτη οὐδεμίαν ἔχει βάσιν.

1. Τείχη ἀργῶν λίθων παρὰ Παυσ. 1, 37, 4, καὶ ἀλλαχοῦ. Περὶ τῶν Κυκλώπων καὶ τῆς ἀφίξεώς των εἰς τὴν Ἀργείαν, Ἀπολλόδ. 2, 2, 1. Plin 7, 57: Turres, ut Aristoteles, Cyclopes invenere: Tirynthii, ut Theophrastus. Περὶ τῶν ἐν Τίρυνθι καὶ ἐν Μυκήναις τειχῶν Π. 2, 16, 4 καὶ 25, 7. Στράβ. 8, σ. 202 Τχν. Τίρυνς τειχιόεσσα, Ὅμ. Ἰλ. 2, 559. Ἡ Ἀργολὶς γᾶ Κυκλωπεία, Εὐριπ. Ὀρέστ. 955. Ἡ Τίρυνς Κυκλωπεία πόλις, Εὐρ. Ἡρακλ. Μαιν. 15. - Μυκῆναι « τείχη λάϊνα, Κυκλώπει', οὐράνια, » ὁ αὐτ. Τρωάδ. 1094. Ἠλέκτρ. 1166. « Κυκλωπίων πόνον χερῶν, » ὁ αὐτ. Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 1511. « Κυκλώπεια πρόθυρα Εὐρυσθέως, » Πίνδ. ἀποσπ. 151.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Εἰς τὴν Ἀργολίδα, τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὴν Ἤπειρον εἶναι μὲν πολλὰ τείχη ἀργῶν λίθων, ὡς ἐπὶ τὸ πλέον δὲ μεταγενέστερα τῆς τῶν Πελασγῶν ἐποχῆς. Τὸ Ἀθήνησι Πελαστγικὸν καλούμενον τεῖχος φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο πολυγώνιον.

1 §. 65. Τὰ τείχη ταῦτα καλοῦνται *τείχη ἀργῶν λίθων* παρὰ τὸ ἐξαρχῆς ᾠκοδομῆσθαι ἐκ λίθων ἀκατεργάστων, οἵτινες μόνον
2 διὰ τοῦ ἰδίου των βάρους συνέχονται, ὡς ἐν Τίρυνθι· τὰ δὲ πλεῖστα αὐτῶν σύγκεινται ἐκ λίθων πολυγωνίων μέν, ξεστῶν δὲ καὶ
3 μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος συνηρμοσμένων. Ὁ δὲ τρόπος οὗτος τῆς ἐξ ἀργῶν λίθων οἰκοδομίας οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρῆται ὡς τεκμήριον παρουσίας Κυκλώπων ἢ Πελασγῶν, ἀλλ' οὐδὲ ὡς σημεῖον μεγάλης ἀρχαιότητος· ἐξ ἐναντίας δέ, ὡς ἐπὶ
4 τὸ πλέον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ὕλης. Ὁ τραχὺς λίθος (χάλιξ, τίτανος, ἀσβεστόπετρα) τῶν πλείστων ὀρῶν τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς μεσαίας Ἰταλίας ῥήγνυται φύσει εἰς λατομήματα ἀνώμαλα καὶ πολύεδρα, ὧνπερ τὸ σχῆμα ἀφ' ἑαυτοῦ ἔπρεπε νὰ χειραγωγήσῃ τοὺς τέκτονας ἐπὶ τὸν πολυγώνιον τῆς οἰκοδομίας τρό-
5 πον. Διὰ τοῦτο μεταβάλλεται καὶ ἡ οἰκοδομία αὕτη βαθμηδὸν καὶ σχεδὸν ἀνεπαισθήτως εἰς τὴν δι' ἐγγωνίων καὶ ὀρθογωνίων λίθων οἰκοδομίαν· καὶ εἰς πάμπολλα κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἀρχαῖα τειχίσματα εἶναι οἱ μὲν πύργοι καὶ αἱ τῶν τειχῶν γωνίαι ἐκ λίθων τετραγώνων ᾠκοδομημένοι, τὰ δὲ μεταπύργια ᾠκοδομήθησαν, τῆς μείζονος εὐκολίας ἕνεκα, ἐκ λίθων ἀργῶν ἤγουν πολυγωνίων.

6 Εἰς τὰ ἀρχαιότερα τοῦ εἰρημένου εἴδους τείχη εἶναι αἱ *πύλαι* καὶ αἱ *δίοδοι* (*σύριγγες*) ὡς ἐπὶ τὸ πλέον πυραμιδοειδῶς ἐσκεπασμέναι· ἡ δὲ κυρίως καλουμένη *καμάρα* (*ἀψὶς*) εὑρίσκεται σπανίως. *Πύργους* τετραγώνους ἔχει τὸ τεῖχος τῆς Τίρυνθος δύο ἢ τρεῖς κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν πλευράν.

1. Περὶ Τίρυνθος Π. 2, 25, 7: ,, Τὸ τεῖχος Κυκλώπων μέν ἐστιν ἔργον, πεποίηται δὲ ἀργῶν λίθων, μέγεθος ἔχων ἕκαστος λίθος, ὡς ἀπ' αὐτῶν μηδ' ,, ἂν ἀρχὴν κινηθῆναι τὸν μικρότατον ὑπὸ ζεύγους ἡμιόνων· λιθία δὲ ἐνήρμο- ,, σται πάλαι, ὡς μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον ἁρμονίαν τοῖς μεγάλοις λίθοις εἶναι. Ὁ Παυσανίας λέγει ἐνταῦθα ὑπερβολάς· οἱ μέγιστοι λίθοι εἶναι μὲν 12×8 πο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δῶν, εὑρίσκονται δὲ καὶ πολλοὶ μικρότεροι 5 ½ × 4 ½ ποδῶν. Κατὰ τὸ πρὸς δυσμὰς πέρας τοῦ περιβόλου ἔχει τὸ τεῖχος ἔτι 34 ποδῶν ὕψος· τὸ δὲ πάχος του εἶναι 20-24 ποδῶν.

2. Τὰ τῶν Μυκηνῶν τείχη εἶναι ἤδη ἧττον ἀργὰ καὶ ἧττον πολυγώνια. Εὐρ. Ἡρακλ. Μαιν. 946: « Κυκλώπων βάθρα φοίνικι κανόνι καὶ τύκοις ἡρ-«μοσμένα.»

4. Τοῦτο ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Γάλλος γεωγνώστης Boblaye, ὅστις αὐτὸς περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα, παρὰ Letronne, Lettres sur la peint. mur. p. 459: Le calcaire -- éclate en blocs polyédriques irréguliers; c'est là, je crois, la première cause de l'architecture polygonale. Πρβ. Ross, Inselreise I. S. 15. — Διὰ τοῦτο ἀπαντῶνται τείχη τῆς αὐτῆς ἐργασίας καὶ ἀλλαχοῦ, π. χ. εἰς τὴν Χίναν (Gell, Probestücke von Städtemauern des alten Griechenlands, München 1831. Taf. 46).

5. Π. χ. εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ἀμφίσσης σύγκεινται οἱ μὲν πύργοι καὶ αἱ γωνίαι ἐκ λίθων τετραγώνων, καθ' ὁριζοντίους δόμους (στοίχους) συντεθειμένων, τὰ δὲ μεταπύργια εἶναι πολυγωνίου ἐργασίας. Καὶ εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Βοιωτίου Ἅρματος (εἰς τὸ χωρίον Δρίτζα) ἐπιβεβήκασι κομψότατα λείψανα πολυγωνίου τείχους ἐπὶ κρηπῖδος συνισταμένης ἐκ τριῶν ὁριζοντίων στοίχων μεγάλων τετραγώνων λίθων. Πρβ. περὶ Οἰνιαδῶν W. Mure, Ann. d. Inst. X, p. 132 sq.

6. Πυραμιδοειδεῖς, ἤγουν ἐσχηματισμέναι διὰ λίθων προσανακεκλιμένων ἀλλήλοις, εἶναι αἱ ἐν Τίρυνθι σύριγγες (galéries), ἡ εἴσοδος τῆς παρὰ τὸν Ἐρασῖνον πυραμίδος (ἴδ. §. 68. σημ. 2.), καὶ αἱ ὄπισθεν τοῦ ἐν Θορικῷ θεάτρου δίοδοι. Ἄλλα μὲν σχήματα, συγγενῆ δὲ τῷ εἰρημένῳ, παρέχονται αἱ πύλαι τῆς Φιγαλείας (Παύλιτζας) καὶ τῶν Ἄβων (πλησίον Βογδάνας). — Παραδείγματα ἀψῖδος ἐν τείχεσι πολυγωνίοις, Mure l. l. p. 133. 140 sqq.

Βιβλιογραφικά· W. Gell, Argolis. L. 1810. Τοῦ αὐτοῦ· Städtemauern (ἴδ. ἀνωτ. σημ. 4). Dodwell, Views and descr. of Cyclop. or Pelasgic remains. L. 1834. Leake, Morea, II, p. 349. 368. 377 καὶ ἀλλαχοῦ. Περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πολυγωνίων τειχῶν εὑρίσκονται πολλὰ εἰς τὰ πονήματα τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας τῶν 1829 κ. ἑ. Ἴδ. τὴν λοιπὴν βιβλιογραφίαν πληρέστερα παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. d. Arch. §. 46, καὶ εἰς A. Ltr. Z. 1835, N. 97. 98.

§. 66. Τὸ μεγαλεπίβολον καὶ μεγαλουργόν, ὅπερ ἐμφαίνεται
ἐν τῇ τῶν εἰρημένων τειχῶν καὶ ἀκροπόλεων οἰκοδομῇ, ἐφανε-
ροῦτο ὡσαύτως ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐν ταῖς
ἀκροπόλεσι κειμένων εὐρυχώρων *ἀνακτόρων* τῶν βασιλέων τῆς
ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, οἷα περιγράφονται τὰ τοῦ Ἀλκινόου, τοῦ Ὀδυσ-
σέως, τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Πριάμου. Ὅλαι αἱ βασιλικαὶ αὗται 2
οἰκίαι, κατὰ τοὺς ποιητάς, ἔστιλβον ὑπὸ μεταλλικῶν (χρυσῶν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν) καλλωπισμάτων, ἡ ὁποία συνήθεια βέβαια ἦλθε μετὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐκ Θηβῶν (§. 35.) καὶ μετὰ τῶν Φοινίκων καὶ Λυδῶν ἐκ τῆς Ἀσίας (§. 48, 4.), χαρακτηρίζει δὲ ἰδιαζόντως τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους.

1. Τοῦ Ἀλκινόου, Ὅμ. Ὀδυσσ. 7, 86 κ. ἑ. τοῦ Ὀδυσσέως, αὐτ. 22, 126 κ. ἑ. τοῦ Μενελάου, αὐτ. 4, 43. 72. κ. ἑ. τοῦ Πριάμου, Ἰλ. 6, 243 κ. ἑ. — Μέρη τῆς οἰκίας τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὸν Ὅμηρον· ἕρκος ἤγουν αὐλή, ὅπου ὁ βωμὸς τοῦ Ἑρκείου Διός· αἴθουσα ἢ πρόστοον πρὸς τῆς οἰκίας· μέγαρον εὐρύχωρον καὶ ὑπόστυλον· περὶ αὐτὸ θάλαμοι ἤγουν μικρότερα χωρίσματα· τέλος ὑπερῷα οἰκήματα, ὅπου κατῴκουν αἱ γυναῖκες. Διάγραμμα τῆς οἰκίας ὑπὸ τοῦ I. H. Voss, Homer, IV Bd. Taf. 1. Ὁ Ἄγγλος Γέλλ νομίζει ὅτι ἀνεκάλυψεν ἔτι τὰ θεμέλια (Gell, Ithaca p. 50 sq.) — Παρὰ τῇ τοῦ Πριάμου οἰκίᾳ ἦσαν πεντήκοντα «θάλαμοι ξεστοῖο λίθοιο,» ὅπου ἐκοιμῶντο οἱ υἱοί, καὶ ἀπέναντι ἐν τῇ αὐλῇ δώδεκα ὅμοιοι θάλαμοι, ὅπου ἐκοιμῶντο οἱ γαμβροὶ τοῦ βασιλέως.

2. Ἡσίοδ. Ἔ. κ Ἡ. 152: «Τοῖς δ' ἦν χάλκεα μὲν τεύχεα, χάλκεοι δέ τε «οἶκοι.» Ὅμ. Ὀδ. 7, 86: «Χάλκεοι μὲν γὰρ τοῖχοι ἐληλάδατ' ἔνθα καὶ ἔν- «θα Ἐς μυχὸν ἐξ οὐδοῦ· περὶ δὲ θριγκὸς κυάνοιο. Χρύσειαι δὲ θύραι πυκι- «νὸν δόμον ἐντὸς ἔεργον. Ἀργύρεοι δὲ σταθμοὶ ἐν χαλκέῳ ἕστασαν οὐδῷ, «Ἀργύρεον δ' ἐφ' ὑπερθύριον, χρυσέη δὲ κορώνη.»

Τὰ ἀνάκτορα ταῦτα τῶν ἡρώων φαίνονται πάντη μικρὰ ἀπομιμήματα τῶν πολυτελῶν βασιλείων τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ἑρκεῖος Ζεὺς ἐπέχει τὸν τόπον τοῦ Ἄμμωνος (Amn-Ra), ᾧτινι ἀνατέθεινται ἀεὶ αἱ οἰκίαι τῶν «Διογενῶν βασιλέων·» τὰ ὑπόστυλα μέγαρα ἀντιστοιχοῦσι τοῖς ὑποστύλοις οἴκοις, τῶν ὁποίων αἱ φλιαὶ τῶν θυρῶν ἦσαν ὡσαύτως κατάχρυσοι (Champ. Lettres p. 284. 310. 340) κ. ἑ.

1 §. 67. Περίεργον ἐν τοῖς μάλιστα εἶδος ἡρωϊκῶν οἰκοδομημάτων εἶναι οἱ καλούμενοι *θησαυροί*, ὅ ἐστιν ὑπόγεια κατασκευάσματα κωνοειδοῦς σχήματος, πρὸς ἐναπόθεσιν πολυτίμων ὅπλων, ἐκπωμάτων, πολυτελῶν ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων κειμηλί-
2 ων, οἷοί εἰσιν οἱ παρ' Ὁμήρῳ *θάλαμοι τῶν βασιλέων*. Ἐνδέχεται μὲν ὅτι ἦσαν καὶ πλησίον τινῶν ἀρχαίων ναῶν ὅμοια χωρίσματα ὑπόγεια, ὅπου ἐφυλάττοντο τὰ τῶν ἱερῶν χρήματα καὶ κειμήλια πολυτελῆ, ἀλλ' ἐσφαλμένως ἐφηρμόσθη εἰς αὐτὰ τὸ
3 ὄνομα *οὐδός*. Τὸ αὐτὸ σχῆμα εἶχον καὶ οἱ τῶν *γυναικῶν θάλαμοι* εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχήν, καὶ πολλαὶ ἀρχαῖαι *φυλακαὶ*
4 προσέτι δὲ οἱ καλούμενοι *λάκκοι* εἰς Ἀθήνας (αἱ favissae τῶν Ἰταλιωτῶν) πρὸς ἐναπόθεσιν σίτου καὶ ἐλαίου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1. Σωζόμενοι θησαυροί· ὁ τοῦ Μινύου ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας (κατηρειπωμένος)· οἱ τοῦ Ἀτρέως καὶ τῶν παίδων ἐν Μυκήναις (εἷς σχεδὸν σῶος, ἕτερος κατηρειπωμένος, καὶ δύο ἐλάττονες)· ἄλλος εἰς Βαφιὸ παρὰ τὸν Εὐρώταν πλησίον Ἀμυκλῶν, καὶ ἴχνη τινὰ ἐν Φαρσάλῳ τῆς Θετταλίας·

Περὶ τοῦ ἐν Ὀρχομενῷ Π. 9, 36, 3: « Θησαυρὸν ἀνθρώπων, ὧν ἴσμεν, Μινύας » πρῶτος ἐς ὑποδοχὴν χρημάτων ᾠκοδομήσατο. » Αὐτ. 38, 2: » Θησαυρὸς δὲ ὁ » Μινύου, θαῦμα τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὂν καὶ τῶν ἑτέρωθι οὐδενὸς ὕστερον, πε„ ποίηται τρόπον τοιόνδε· λίθου μὲν εἴργασται, σχῆμα δὲ περιφερές ἐστιν „ αὐτῷ, κορυφὴ δὲ οὐκ' ἐς ἄγαν ὀξὺ ἀνηγμένη· τὸν δὲ ἀνωτάτω τῶν λίθων φα„ σὶν ἁρμονίαν παντὶ εἶναι τῷ οἰκοδομήματι». — Ἡ διάμετρός του εἶναι 70 π. Πρβ. Dodwell. I. p. 227.

Περὶ τῶν ἐν Μυκήναις θησαυρῶν Π. 2, 16, 5: „ Ἀτρέως καὶ τῶν παίδων ὑπό„ γαια οἰκοδομήματα, ἔνθα οἱ θησαυροί σφισι τῶν χρημάτων ἦσαν. „ Ἰχνογραφία καὶ περιγραφὴ τοῦ ἔτι σωζομένου θησαυροῦ Ἀτρέως, ὅνπερ ὁ κόμης Ἔλγιν ἀνεκάλυψε καὶ ἐξεκάθηρε, παρὰ Gell, Argolis, t. 4-6. Antiquities of Athens, Suppl. p. 25. Leake, Morea II, p. 382 sqq. Διάμετρος καὶ ὕψος ὡς ἔγγιστα 48 π. Ἔχει σχῆμα κοίλου κώνου, καὶ ᾠκοδόμηται ἐκ λίθων ξεστῶν εἰς ὁριζοντίους δόμους κυκλοτερεῖς, οἵτινες πρὸς τὰ ἄνω γίνονται ἀεὶ στενώτεροι καὶ κλείονται κατὰ τὴν κορυφὴν ἑνὶ μόνον λίθῳ. Οἱ τοῖχοι φαίνονται ὅτι ἦσαν ἔσωθεν ἐλάσμασι χαλκοῦ ἐσκεπασμένοι, ὧνπερ ἧλοί τινες ἔτι εὑρέθησαν. Συνεχὲς τῷ μεγάλῳ θαλάμῳ εἶναι ἄλλο μικρότερον οἴκημα λατομητόν. Ἡ θύρα ἔχει 18 π. ὕψος καὶ κάτωθεν 11 π. πλάτος· τὸ ὑπέρθυρόν της εἶναι μονόλιθον, 27 π. τὸ μῆκος, 16 τὸ πλάτος καὶ 4 τὸ ὕψος. Ἄνωθεν τοῦ ὑπερθύρου εἶναι ἄνοιγμα τρίγωνον, πυραμιδοειδές (φωταγωγός;). Ἡ θύρα ἦτον ἔξωθεν ἐστολισμένη μὲ ἡμικίονας καὶ πλάκας ποικιλοχρόου μαρμάρου, ἐφ' ὧν ποικίλματα ἀρχιτεκτονικὰ ἀλλοδαπῆς καὶ μὴ Ἑλληνικῆς ἐργασίας. Πρβ. Müller, Wiener Iahrb. XXXVI, S. 186. A. Ltr. Z. 1835. N. 98. Εἷς τῶν κιόνων ἐκείνων μετεποιήθη εἰς ὑπέρθυρον τοῦ ἐν Ναυπλίᾳ Βουλευτικοῦ!

Οἱ μυθικοὶ ἀρχιτέκτονες Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης ἐνομίζοντο καὶ ὅτι ᾠκοδόμησαν θησαυροὺς τοῦ Ὑριέως ἐν Ὀρχομενῷ (Π. 9, 37, 3) καὶ τοῦ Αὐγείου ἐν Ἤλιδι (Müller, Orchom. S. 97.).

Τοιοῦτοι θησαυροὶ ἦσαν καὶ οἱ παρ' Ὁμήρῳ ὑψόροφοι καὶ κηώεντες θάλαμοι, π. χ. τοῦ Ὀδυσσέως (Ὀδυσσ. 2, 337: „ ὁ δ' ὑψόροφον θάλαμον „ κατεβήσατο πατρὸς, Εὐρὺν, ὅθι νητὸς χρυσὸς καὶ χαλκὸς ἔκειτο, Ἐσθής τ' ἐν » χηλοῖσιν, ἅλις τ' εὐῶδες ἔλαιον. Ἐν δὲ πίθοι οἴνοιο —. Κληϊσταὶ δ' ἔπεσαν σα„ νίδες πυκινῶς ἀραρυῖαι, Δικλίδες κ. ἑ. „ πρβ. 21, 8.) τοῦ Μενελάου (15, 99)· τοῦ Πριάμου (Ἰλ. 6, 288. 24, 191: „ θάλαμος κηώεις, κέδρινος, ὑψόροφος „).

2. Ὁ λάϊνος οὐδὸς τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (Ὁμ. Ἰλ. 9, 404. Ὑμν. εἰς Ἀπόλλ. 295) οὐδαμῶς σημαίνει τοιοῦτον θησαυρὸν ὑπό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γαιον, ὡς ἐσφαλμένως ἐνόμισεν ὁ Μύλλερος (Orchom. S. 244. Hdb. d. Arch. §. 48, 2), ἀλλ' ἁπλῶς τὸν οὐδὸν, τὸ κοινῶς καλούμενον κατώφλιον ('Οδυσσ. 8, 80). Τὸ δὲ ἐσωτάτω ἄδυτον τοῦ ναοῦ, οἰκοδομηθὲν ὑπὸ Τροφωνίου καὶ 'Αγαμήδους ἐκ πέντε λίθων (Στέφ. ἐ. λ. Δελφοί), εἶχεν ἴσως σχῆμα τοῖς θησαυροῖς παρεμφερές. Πρβ. Ulrichs, Reisen I, S. 81. Anm. 84. — Ὁ ἐπὶ τοῦ 'Αθήνησι Ἱππίου Κολωνοῦ χάλκεος οὐδὸς ἢ ἡ χαλκόπους ὁδὸς (Σοφ. Οἰδ. Κολ. 57) δηλοῖ κατάβασιν εἰς Ἀΐδου (Σχολ. αὐτ. Πρβ. 'Ομ. 'Ιλ. 8, 15).

3. 'Ο τῆς Κασσάνδρας θάλαμος (Λυκόφρ. 'Αλεξ 350. „ οἴκημα πυραμιδοειδὲς, „ σχολ.) ὁ τῆς Σιβύλλης κατάγειος θάλαμος ἐν Κύμῃ τῆς 'Ιταλίας ('Αριστ. θαυμ. ἀκουσμ. 95)· ὁ χαλκοῦς θάλαμος τῆς Δανάης ('Απολλόδ. 2, 4, 1. turris ahenea, Hor. Od. 3, 16, 1.), οἱ ἐν Θήβαις θάλαμοι τῆς 'Αλκμήνης, τῆς Ἁρμονίας καὶ τῆς Σεμέλης (Π. 9, 11, 1. 12, 3), τῶν Προίτου θυγατέρων πλησίον Τίρυνθος (Π. 2, 25, 8) κ. ἑ. Πρβ τὸν „ χάλκεον κέραμον „ τῶν 'Αλωϊδῶν ('Ιλ. 5, 387) καὶ τοῦ Εὐρυσθέως ('Απολλόδ. 2, 5, 1: „ Εὐρυσθεὺς-δείσας-πίθον αὐτῷ χαλκοῦν εἰσκρυβῆναι ὑπὸ γῆς κατεσκεύασε „). Ἴδ. ἀνωτ. σημ. 1.

'Ως φυλακὴ ἐχρησίμευε τοιοῦτος θησαυρὸς ἐν Μεσσήνῃ. Πλούτ. Φιλοπ. 19. Liv. 39, 50: thesaurus publicus sub terra, saxo quadrato septus. Saxum ingens, quo operitur, machina superimpositum est. Παρεμφερὲς τὸ ἐν Ῥώμῃ Tullianum. Sall. Catil. 55. Forchhammer, Bull. d. Inst. 1839, p. 29 sqq. Kunstblatt 1839. N. 93.

4. Τοιοῦτοι λάκκοι ὁρῶνται ἐν τοῖς τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Πυκνὸς λόφοις. Favissae, Gell. N. A. 2, 10. Festus. -- Τὸ σχῆμα τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἐκ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας. Ἴδ. ἀνωτ. §. 51, 4.

1 §. 68. Εἰς τὴν αὐτὴν τῶν ἡρώων ἐποχὴν ἀνήκουσι καὶ πολλὰ
2 ἄλλα οἰκοδομημάτων εἴδη, οἷον οἱ ἀρχαιότεροι *ναοί*· προσέτι *τάφοι* καὶ *μνήματα* διαφόρου σχήματος, *χώματα*, *πυραμίδες*
3 καὶ *λαβύρινθοι*· ὡσαύτως ὠρύττοντο ἤδη *διώρυγες* καὶ *ὑπόνομοι* πρὸς ἀποξήρανσιν λιμνῶν, καὶ κατεσκευάζοντο χειρόκμητοι *λιμένες*.

1. 'Η ἱστορία τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ παρὰ Π. 10, 5, 5.

2. Χώματα (κολῶναι, τύμβοι, tumuli). Τὴν κατασκευὴν περιγράφει ὁ 'Ομ. 'Ιλ. 23, 255: „ Τορνώσαντο δὲ σῆμα, θεμείλιά τε προβάλοντο ἀμφὶ πυ„ ρήν· εἶθαρ δὲ χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν. „ Παρομοίως Π. 6, 21, 3: „ Τάφος „ Οἰνομάου γῆς χῶμα περιῳκοδομημένος λίθοις ἐστί „ Καὶ αὐτ. 7: „ Γῆς χῶ„ μα ὑψηλὸν, τῶν μνηστήρων τῶν 'Ιπποδαμείας τάφος. „ Πρβ 8, 4, 6, 16, 2. Τοιαῦτα χώματα εὑρίσκονται ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος· τὸ δὲ ἔθιμον ἦλθεν ἐκ τῆς Φρυγίας. Ἴδ. ἀνωτ. §. 51, σημ. 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πυραμίδες μικραὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν σπάνιαι κατὰ τὴν Ἀργολίδα. Μίαν περιγράφει ὁ Π 2, 25, 6. Ἄλλη μία (τὸ πολυάνδριον; Π. 2, 24, 8) σώζεται πλησίον Κεγχρειῶν παρὰ τὸ Χαὸν ὄρος (Leake, Morea II, p. 339). Οἱ λίθοι της εἶναι μὲ τίτανον (ἀ βέστην) συνδεδεμένοι (πρβ. Champ. Lettres p. 117. 207). Τρίτης πυραμίδος ἐρείπια ἔστιν ἰδεῖν πλησίον Λήτσης (Αἰγουρίου), ἐν τῷ πεδίῳ πρὸς βορέαν τῆς κώμης. Πυράμια ἐκαλεῖτο καὶ ὁ τόπος, ὅπου Δαναὸς πρῶτον ἀπέβη (Πλούτ. Πύῤῥ. 32).

Τάφοι φαίνεται ὅτι ἦσαν καὶ οἱ λαβύρινθοι, πλησίον Ναυπλίας (? Στράβ. 8, σ. 195 202. Τχν.), ὁ τοῦ Δαιδάλου λαβύρινθος ἐν Κνωσσῷ τῆς Κρήτης (Plin. 36, 19, 2. 3), καὶ ὁ ἐν Λήμνῳ, ἔργον τοῦ νεωτέρου (?) Σμίλιδος, Ῥοίκου καὶ Θεοδώρου, περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀλυμπιάδων (Πλίν. αὐτ.). Ὁ Δαίδαλος, μαθητὴς τῶν Αἰγυπτίων, ἐνομίζετο ὅτι ἦλθε καὶ εἰς Σικελίαν καὶ Σαρδὼ (Διόδ. 1, 97. Thiersch, Epoch. S. 17. Anm. 12).

3. Τὰ βάραθρα (ζέρεθρα, Στράβ. 8, σ. 227, νῦν καταβῶθραι) τῆς Φενεατικῆς λίμνης, τῆς Στυμφαλίδος καὶ Κωπαΐδος, καίτοι κατὰ μέγα μέρος φυσικὰ χάσματα, ἐνομίζοντο τοὐλάχιστον ὅτι ἐτελειοποιήθησαν διὰ χειρὸς ἀνθρώπων, ἰδίως τοῦ Ἡρακλέους. — Δαιδάλεια ἔργα ἐν Καμικῷ τῆς Σικελίας, ἴδ. κατωτ. §. 100, 19-22.

Ὁ ἐν Κυζίκῳ χυτὸς λιμὴν ἔργον τῶν Γιγάντων (Ἐγχειρογαστόρων) ἢ Πελασγῶν. Σχολ. Ἀπολλ. Ῥοδ. 1, 987.

§. 69. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων τῶν 1
Πελασγῶν καὶ ἡρώων. Μετὰ δὲ τὰ Τρωϊκὰ καὶ τὴν τῶν Ἡρα-
κλειδῶν κάθοδον ἄρχεται ἡ *Δώριος ἀρχιτεκτονικὴ*, οἰκοδομή-
σαντος, κατὰ τοὺς παλαιοὺς, αὐτοῦ τοῦ Δώρου τὸ πλησίον Ἄρ-
γους Ἡραῖον. Ἀλλὰ τὸ ἀρχέτυπον τῆς Δωρίου ἐργασίας ἦλθεν, ὡς 2
εἴδομεν, ἐκ τῆς Αἰγύπτου· πιθανὸν δὲ ὅτι διετυπώθη ἐντελέστε-
ρα καὶ διεδόθη εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀργείᾳ
Δωριέων.

1. Δώριος ἐργασία, Δώριος κατασκευή, Παυσ. 6, 24, 2. 4. Κόσμος τῶν κιόνων Δώριος, ὁ αὐτ. 8, 45, 4. Λατιν. ordo Doricus.

Vitr 4, 1, 3: Dorus, Hellenis filius, —Argis, vetusta civitate, Iunonis templo aedificavit ejus generis fortuito formae fanum. Ἡ περαιτέρω διήγησις τοῦ Βιτρουβίου, περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ Δωρίου κόσμου εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν Ἰώνων εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος.

2. Ἴδ. ἀνωτ. § 33, 1. Πρόσθες Champ. Lettres p. 75 123. 125. 145. 331. — Ἡ Ἀργολὶς εἶχεν ἐκ παλαιοτάτου σχέσεις μὲ την Αἴγυπτον· τεκμήριον δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ ἐποίκισις τοῦ Δαναοῦ, καὶ τὰ περὶ ἀφίξεως τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μενελάου εἰς Αἴγυπτον μυθολογούμενα.

1 §. 70. Τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Δώριος ἐργασία προῆλθεν ἐκ τῆς διὰ
λίθων ἢ ἐκ τῆς διὰ ξύλων οἰκοδομῆς, εἶναι κατὰ τὰ ἄνω εἰρη-
μένα σχεδὸν περιττόν. Τὸ πρότυπον ἐλήφθη παρὰ τῆς λιθοδο-
μίας, ἐτροποποιήθη δὲ ἐν μέρει κατὰ τὰς τῆς ξυλοδομίας ἀπαι-
2 τήσεις. Ἀπὸ τῶν κατ᾽ Αἴγυπτον λατομητῶν σπηλαίων, μονολί-
θων οἰκημάτων καὶ λιθίνων ναῶν ἐδανείσθησαν οἱ Ἕλληνες τοὺς
στύλους καὶ *κίονας*, τοὺς *τοίχους* τῶν σηκῶν καὶ τὴν ὁριζοντίαν
3 στέγην (*ὀροφὴν*)· ἡ δὲ φύσις τοῦ κλίματός των ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ
προσεφεύρωσι τὴν τρίγωνον στέγην (*τὸν ὄροφον*) μετὰ τῶν *ἀετῶν*
4 (ἀετωμάτων). Κατ᾽ ἀρχὰς φαίνεται ὅτι πάντα τὰ ὑπὲρ τοὺς κίο-
νας, ἀπὸ τῶν ἐπιστυλίων ἄνωθεν (ὁ *θριγκὸς*, materiatio, Vitr.
4, 2. 1. l'entablement, das Gebälk), ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐκ
ξύλων· καὶ ἐκ τούτου ἐξηγοῦνται διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ σχή-
ματα, οἷον αἱ *τρίγλυφοι*, αἱ *μετόπαι* καὶ οἱ *πρόμοχθοι* (mu-
tuli) μετὰ τῶν *σταγόνων* (guttae).

5 Ὁ χαρακτὴρ τῆς Δωρίου ἀρχιτεκτονικῆς ἐν γένει, ἰδίως δὲ τῆς
ἀρχαιοτέρας, εἶναι τὸ ἄκομψον καὶ ἁπλοϊκὸν πρὸς τῷ στερεῷ καὶ
6 μεγαλουργῷ. Οἱ κίονες εἶναι παχεῖς τε καὶ πυκνοὶ (ὅπερ προῆλ-
θεν ἐκ τῆς λιθοδομίας), καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἐπαισθητῶς μειοῦνται·
ἐπὶ τούτων δὲ τῶν πυκνῶν καὶ στερεῶν κιόνων ἐπίκεινται ἐπι-
στύλια, διαζώματα ἢ ζωφόροι καὶ γεῖσα βαρέα (ἐν τοῖς ἀρχαιο-
τέροις οἰκοδομήμασι 3/7 τοῦ ὕψους τῶν κιόνων)· καὶ τὰ κιονό-
κρανα καὶ τὰ γεισώματα (*στεφάνη*, Kranzgesimse) προβέβληνται
7 πολλῷ πλέον, ἢ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων οἰκοδομῶν. Ἕκαστον
ἄρθρον ἐκφράζει ἔτι σαφῶς τὸν ἀρχικὸν σκοπὸν καὶ προσδιορι-
σμόν του· τὰ σχήματα ὅλα, βραχέως εἰπεῖν, εἶναι ἁπλοϊκὰ καὶ
γεωμετρικὰ καὶ ὡς ἐπιτοπλέον εὐθύγραμμα, καὶ συνδέενται ἢ
χωρίζονται μόνον δι᾽ ὀλίγων καὶ ἀφελῶν καλλωπιστικῶν ἄρ-
8 θρων. Προστίθενται ὅμως ἤδη διὰ *χρωμάτων* ποικίλα καλλωπί-
σματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπομιμήματα φυτῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1. Πρβ. Bröndsted, Voy. et Rech. II, p. 133-171. Klenze, Reise nach Griechenl. S. 57 flgg. Kugler, Polychromie, S. 35-43.

2. Καὶ ἐν Λυκίᾳ ἀνεκαλύφθησαν νεωστὶ (ἴδ. §. 51, 6) πάμπολλοι λατομητοὶ ναοί τε καὶ τάφοι· ἀλλ' ἡ ἡλικία των ἔτι ἀγνοεῖται, ἂν ἦναι προγενέστεροι ἢ, ὡς φαίνεται μᾶλλον, νεώτεροι τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης.

3. Ἐὰν δὲν εὑρέθη καὶ ἡ τρίγωνος στέγη ἤδη ἐν Αἰγύπτῳ 18 αἰῶνας πρ. Χρ. Ἴδ. ἀνωτ. §. 30, σημ. 2. Καὶ ὁ Κλέντζε (1. 1. S. 70) φρονεῖ ὅτι τὸ πλατὺ σχῆμα τοῦ ἀετοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ναῶν προέρχεται ἐκ τῆς λιθοδομίας.

4. Ὅλως ὑπὲρ τῆς διὰ ξύλων οἰκοδομῆς εἶναι ὁ Bröndsted l. l. οὐδὲ λείπουσι κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους παραδείγματα ξυλίνων ναῶν. Οἱ ἀρχαιότεροι σηκοὶ ἦσαν κοῖλα δένδρα, ἐν οἷς ἀνέκειντο ἀγάλματα, ὡς ἐν Δωδώνῃ (« ναῖεν δ' ἐν πυθμένι φηγοῦ », Ἡσίοδ. παρὰ σχολ. Σοφ. Τραχ. 1169)· ἐν Ἐφέσῳ (« νηὸν πρέμνῳ ἔνι πτελέης », Διον. Περιηγ. 828. Καλλίμ. Ὕμν. Ἀρτ. 239)· ἐν Ὀρχομενῷ (Ἄρτεμις Κεδρεᾶτις, Π. 8, 13, 2). Ὁλόκληρος ξύλινος ναὸς τοῦ Ἱππίου Ποσειδῶνος ἐν Μαντινείᾳ, Π. 8, 10, 2. Metaponti templum Junonis vitigineis columnis stetit. Plin. 14, 2. Κίονες ξύλινοι, Π. 5, 16, 1. 20, 3.

Αἱ τρίγλυφοι θεωροῦνται ὡς αἱ ἐξέχουσαι κεφαλαὶ τῶν δοκῶν (Vitr. 4, 2, 2), αἱ δὲ μετόπαι εἶναι αἱ σανίδες ἢ πλάκες αἱ ἐκπληροῦσαι τὰς μεταξὺ τῶν τριγλύφων ὀπὰς (intertignium, metop Vitr. l. l. Πρβ. Bröndsted p. 137. Ἡσύχ. ἐ. λ. μεθόπιον). Αἱ ὀπαὶ αὗται φαίνεται τῷ ὄντι ὅτι τὸ πάλαι ἔμενον κεναὶ (Εὐρ. Ἰφιγ. Ταυρ. 113: „ εἴσω τριγλύφων ὅποι κενόν. „ Πρβ. Ὀρέστ. 1366). Οἱ δὲ πρόμοχθοι παριστάνουσι τὰ ἄκρα (τὰς ἐκφορὰς, projecturas) τῶν σανίδων τῶν ἀνεχουσῶν τὸν κέραμον τῆς στέγης (τῶν κανθηρίων, Vitr. 4, 2, 3.), καὶ αἱ πρὸς αὐτοῖς σταγόνες μιμοῦνται τὴν καταστάζουσαν βροχήν.

5. Ἡ ἀναλογία τοῦ ὕψους τοῦ Δωρίου κίονος πρὸς τὴν διάμετρόν του εἶναι 6: 1, καθὼς ἡ τοῦ ἀνδρικοῦ σώματος πρὸς τὸν πόδα του. Vitr. 4, 1, 6: Ita Dorica columna virilis corporis proportionem et firmitatem et venustatem in aedificiis praestare coepit.

6. Τὴν μείωσιν (contractura, Verjüngung) τῶν κιόνων (στύλων, ὀβελίσκων κ. λ.) περιφράζει ὁ Παυσανίας (10, 6, 1) διὰ τοῦ « ἐς μείουρον ἀνιέναι. » — Τὸ ἐπιστύλιον εἶναι l'architrave τῶν νεωτέρων· τὸ δὲ διάζωμα ἤγουν ἡ ζώνη la frise, ἥτις καλεῖται ζωφόρος παρὰ τὸ ὡςεπιτοπλέον ζωδίοις προσώποις κεκοσμῆσθαι (« ὁ λίθος πρὸς ᾧ τὰ ζῶα, „ C. I. G. I, n. 160). Γεῖσον ἢ γείσωμα, γεισοπόδισμα, ἀκρογείσιον, εἶναι la corniche, das Gesims· καὶ τὰ τρία ταῦτα μέρη, ἐπιστύλιον, ζωφόρος καὶ γεῖσον ὁμοῦ σχηματίζουσι l'entablement, materiatio, das Gebälk, ὅπερ Ἑλληνιστὶ προσφυῶς δύναται νὰ ὀνομάζηται θριγκός (θριγκοί, Ἀνθολ. Παλ. 9, 322), τὸ δὲ γείσωμα μόνον (corona, couronnement) στεφάνη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σημειωτέον ἔτι, ὅτι ἡ μονὰς τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ μέτρου ἑκάστου οἰκοδομήματος εἶναι τὸ ἀεὶ ἥμισυ τῆς κάτω διαμέτρου τῶν κιόνων, ὅπερ Λατινιστὶ μὲν καλεῖται modulus, Ἑλληνιστὶ δὲ ἐ μ β ά τ η ς (Vitr. 1, 2, 4. 4, 3, 3).

7. Τοιαῦτα ἀφελῆ καλλωπίσματα (ornamenta) τῆς ἀρχαιοτέρας Δωρίου ἐργασίας εἶναι αἱ περὶ τὸν τράχηλον τοῦ κίονος ἐ ν τ ο μ α ὶ (Einschnitte, μία μέχρι τριῶν, Klenze l. l. S. 68) αἱ ἐπὶ τοῦ ἐχίνου τοῦ κιονοκράνου 3-5 annuli (Ringe, Riemchen ἱμάντες; κρίκοι; πρβ. Kugler l. l. S. 37) ἡ τ α ι ν ί α τοῦ ἐπιστυλίου καὶ ὑποκάτω τῆς τριγλύφου ὁ κ α ν ὼ ν (regula, Riemlein, listello) μετὰ τῶν σ τ α γ ό ν ω ν, αἱ μ η ρ ο ὶ (femur) τῆς τριγλύφου καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν γ λ υ φ α ὶ (canaliculi, semicanaliculi) κ. τ. τ.

8. Αἱ τρίγλυφοι ἐχρωματίζοντο πάντοτε κυαναῖ (Vitr. 4, 2, 2: eas cera caerulea depinxerunt). — Ἴχνη γραπτῶν ποικιλμάτων (ἴδ. ἀνωτ. §. 11, 3, σελ. 15) ἐπὶ τῶν λειψάνων πάντων τῶν ἀρχαίων Δωρίου ἐργασίας οἰκοδομημάτων.

1 §. 71. Τὴν πρόοδον τῆς βαθμηδὸν ἀναπτύξεως καὶ ἰδιορρύθ-
μου διατυπώσεως τῆς Δωρίου κατασκευῆς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν
προκειμένην μακρὰν ἐποχὴν δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἀκρι-
2 βέστερα. Φαίνεται δὲ, ὅτε κυρίως ἐν τῷ διὰ τοῦ ἐμπορίου πρώϊ-
μα ἤδη » *ἀφνειῷ Κορίνθῳ* μετεῤῥυθμίσθη ἐπὶ τὸ κάλλιον. Ἐν
Κορίνθῳ ἤρξατο ἡ ἐπικόσμησις τῶν *ἀετῶν* διὰ κεραμέων τύπων
καὶ ὕστερον ἀγαλμάτων, καὶ τῶν *ἡγεμόνων καλυπτήρων* δι'
εἰκονικῶν ποικιλμάτων· αὐτόθι μνημονεύονται καὶ πρώϊμα ἤδη
3 *ὀροφαὶ φάτναις διαγεγλυμμέναι*. Βύζης ὁ Νάξιος ἐφευρίσκει
(περὶ 50 Ὀλ.) τὰς *λιθίνας κεραμίδας* ἐκ λίθου λευκοῦ (tegula,
στρωτήρ· imbrex, *καλυπτήρ*).

2. Αἰετὸς, ἀετὸς, ἀέτωμα (fastigium, tympanum, Giebel, fronton) καλεῖται τὸ τρίγωνον πέρας τοῦ ὀρόφου (αἱ γωνίαι του 12 1/2 μοιρῶν). Περὶ τῆς νομιζομένης εὑρέσεως (ἴδ. ὅμως §. 50. σημ. 3.) τοῦ ἀετοῦ ἐν Κορίνθῳ, Πίνδ. Ὀλυμπ. 13, 27, (21) μ. σημ. Βοικίου.

Κ α λ υ π τ ὴ ρ ἡ γ ε μ ὼ ν, κεραμὶς ἡγεμὼν, imbrex extremus ἢ frontatus, antefixum (Stirnziegel). Πρβ. Βοίκ. Ἐπιγρ. τῶν Νεωρίων σ. 406 κ. ἑ. Διβουτάδης ἐλέγετο πρῶτος ἐπικοσμῆσαι αὐτὰς προστύποις προσωπείοις, οἷαί εἰσιν αἱ ἐν τῇ Ἀθήνησι ἀκροπόλει πήλιναι κεραμίδες ἡγεμόνες αἱ ἔχουσαι τὸ πρόσωπον τῆς Γοργοῦς· Plin. 35, 43: Dibutades Sicyonius -- primus personas tegularum extremis imbricibus imposuit, quae inter initia protypa vo-

Ὀροφαὶ φάτναις διαγεγλυμμέναι (Διόδ. 1, 66) συνίστανται ἐκ τετραγώνω (ἢ ῥομβοειδῶν, Καλλίξ. παρ' Ἀθην. 5, σ. 205.) φ α τ ν ω μ ά τ ω ν (lacunar caisson) καὶ τῶν ἐπιτιθεμένων ταῖς φάτναις κ α λ υ μ μ ά τ ω ν, ὡς ἐπὶ τ Ἀθήνησι ναῷ τοῦ Ἄρεως. Ὕστερον δὲ κατεσκευάζοντο τὰ φατνώματα μετὰ τῶ καλυμμάτων μονόλιθα. Αἱ ὀροφαὶ αὗται ἐπεκοσμοῦντο γραπταῖς ποικιλία (« εὐόροφον γραπτὸν τέγος, » Ἀνθολ. Παλ. 9, 59). — Π. φατνωματικῶν ὀρ φῶν (tectum laqueatum) ἐν Κορίνθῳ, Πλούτ. Λυκ. 13.

3. Περὶ Βύζου Π. 5, 10, 2. Λίθιναι κεραμίδες ἐν Ἰταλίᾳ, Liv. 42, 3.

§. 72. Ἀναμφιβόλως ἀνήκουσιν ἤδη εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτ πολλοὶ ναοὶ καὶ ἄλλα Δώρια κατασκευάσματα, ἅτινα μέχρι νῦ κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀρχαιολόγω δοξασίαν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι εὑρέσεως καὶ βαθμηδὸν ἀναπτύξεω τῆς Δωρίου ναοδομίας, τίθενται εἰς τὴν δευτέραν τῆς τέχνης περι δον, μετὰ τὴν 50 Ὀλ. Τίνος γὰρ ἄλλης ἐργασίας νομίζομεν ὅ ἦσαν οἱ ναοὶ τῶν ἡρωϊκῶν αἰώνων, εἰμὴ τῆς Δωρίου; καὶ διὰ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διασωθῶσι καὶ ἐκείνων τῶν ναῶν λείψανα καθὼς σώζονται ἔτι οἱ θησαυροὶ καὶ θάλαμοι τῶν ἡρώων (§. 6 1); Ἀλλ' ἐν ἐλλείψει θετικῶν χρονολογικῶν διδομένων περιορ ζόμεθα ἐνταῦθα σχεδὸν εἰς μόνας εἰκασίας, ἐπιστηριζομένας εἰς τ ῥυθμὸν τῆς ἐργασίας ἢ αὐτῶν τῶν ναῶν, ἢ τῶν περὶ αὐτοὺς πλα στικῶν ἔργων.

1. Ἴδ. κατωτ. §. 100 σημ.

2. Π. χ. ὁ Ἀθήνησι ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς (τὸ ἀρχαῖον Ἐρέχθειον, Ὅμ. Ἰλ. 2, 5 κ. ἑ. Ὀδυσσ. 7, 8) καὶ ἄλλοι παρ' Ὁμήρῳ ναοί.

Δώρια κατασκευάσματα τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦσαν τὸ Ὀ λ υ μ π ι ά σ ι Ἡραῖ ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ὀξύλου (80 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά, Π. 5, 16, 1 τὸ Ἄ ρ γ ε ι Ἡραῖον (ἀνωτ. §. 69, 1), τὸ ἐν Σ ά μ ῳ Ἡραῖον τοῦ Ῥοίκου κ Θεοδώρου (ἐὰν δὲν ὑπῆρξε καὶ ἐνταῦθα ἄλλο ἤδη παλαιότερον), περὶ τὴν ἀρχ τῶν Ὀλυμπιάδων (Ἡρόδ. 3, 60. Vitr. 7. praef. 12) κ. λ.

3. Σωζόμενοι ναοὶ ἑπτὰ μονόλιθοι (πρβ. §. 33, 1) κίονες πώρινοι, 7 ½ ἐ βάτας ὑψηλοί, ναοῦ τινος ἐν Κ ο ρ ί ν θ ῳ (Ἀθηνᾶς Χαλινίτιδος; πρβ. Leak Morea 3, p. 245. 268. Stuart, Antiqu. of Athens III, 6, pl. 2). Ὁ Α κιος θέτει αὐτὸν π. τὰ 650 πρ. Χρ.; ἀλλ' οὐδὲν κωλύει νὰ ἦναι πολὺ π λαιότερος (Klenze, Reise S. 57) καὶ ἴσως προγενέστερος τῶν Τρωϊκῶν.— μικρὸς ἐν Ῥ α μ ν ο ῦ ν τ ι ναὸς ἐν παραστάσι (Θέμιδος; Ἑκάτης;), οὗ οἱ τ χοι πολυγωνίου οἰκοδομῆς (Uned. Ant. of Attica c. 7). — Ὁ (ἐν Αἰγίν

ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς (Ἡρόδ. 3, 59), ὅστις ὑπῆρχεν ἤδη κατ' ἀρχὰς τῆς ἑπομένης ἐποχῆς, οἱ ἀρχαιότεροι τῶν ἐν Παίστῳ καὶ ἐν Σελινοῦντι ναῶν καὶ ἄλλοι (κατωτ. §. 100).

Τοῦ ἐν Λίμναις τῆς Μεσσηνίας ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος σώζονται ἔτι κίονες ὀκτάγωνοι (ἴδ. §. 33. σημ. 1), καὶ γεῖσα, ὧν ἡ ἐκφορὰ ἔχει ὅλως Αἰγυπτιάζοντα τύπον. — Ἐν Θήρᾳ τῇ νήσῳ κίων Δώριος ἔχων 18 ῥαβδώσεις πλατείας καὶ ἐπιγεγραμμένας (Ross, Inselreise I. S. 181.)

1 §. 73. Οὐσιωδῶς διαφέροντα τῆς Δωρίου κατασκευῆς χαρακτῆρα ἔχει ἡ τῶν *Ἰώνων ἐργασία*, ἥσπερ τὸ ἀρχέτυπον ἦλθεν
2 ἐκ τῆς ἐνδοτέρω Ἀσίας, διετυπώθη δὲ ἐν Ἰωνίᾳ. Τὰ τῶν *κιόνων σώματα* (scapi) εἶναι ἰσχνότερα καὶ ἐπιμηκέστερα, μειοῦνται
3 ἧττον πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἐπιβεβήκασιν ἐπὶ *βάσεων*. Τοῦ *κιονοκράνου* τὸ σχῆμα δὲν περιορίζεται, καθὼς τὸ Δώριον, εἰς τὸ πρὸς τὸν σκοπόν του ὀργανικῶς ἀναγκαῖον (δηλαδὴ νὰ μεσιτεύσῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἀπὸ τῆς στρογγύλης μορφῆς τοῦ κίονος μετάβασιν εἰς τὸ τετράγωνον τῶν ἐπιστυλίων σχῆμα), ἀλλὰ δια-
4 κοσμεῖται ἐπὶ τὸ περιττότερον καὶ κομψότερον. Ὁ *θριγκὸς* (ἐπιστύλιον, ζωφόρος, γεῖσον), διὰ τὴν πλέον ἀραιόστυλον θέσιν τῶν
5 κιόνων, γίνεται ταπεινότερος καὶ ἐλαφρότερος. Πάντα τὰ σχήματα ἐν γένει εἶναι ἧττον γεωμετρικὰ καὶ ὀξέα καὶ ὀρθογώνια, ἢ ἐν τῇ Δωρίῳ κατασκευῇ, ἀλλὰ στρογγυλότερα καὶ οἱονεὶ ἐλαστικὰ (ὡς ἐπὶ τῶν βάσεων καὶ κεφαλῶν), καὶ συνδέονται διὰ πλειόνων μικρῶν ἄρθρων (ὡς μεταξὺ τῆς ζωφόρου καὶ τοῦ γείσου)· ὅθεν λαμβάνει ἡ ἐργασία αὕτη χαριέστερόν τι καὶ τερπνότερον.

1. Ἴδ. ἀνώτ. §. 54, 5. Πρβ. §. 51, σημ. 5.

2. Ὁ κίων ἔχει σῶμα (Ἀθήν. 5, σ. 205) ἢ μονόλιθον (§. 72, σημ. 3.) ἢ συγκείμενον ἐκ πλειόνων σπονδύλων (κυλίνδρων, tambours. Ἴδ. ἀνωτ. §. 33. σημ. 3).

Ὁ Ἰωνικὸς κίων ἔχει 8 διαμέτρων ἢ 16 ἐμβατῶν ὕψος καὶ ἐπέκεινα. Οἱ παλαιοὶ ἀπείκαζον τὴν ἀναλογίαν του τῷ τοῦ γυναικείου σώματος ἀναστήματι. Vitruv. 4, 1, 7: Dianae constituere aedem quaerentes novi generis, speciem iisdem vestigiis (ἴδ. §. 70, σημ. 5.) ad muliebrem transtulerunt gracilitatem, et fecerunt primum columnae crassitudinem altitudinis octava parte, ut haberet speciem excelsiorem. Basi spiram supposuerunt pro calceo, capitulo volutas, uti capillamento concrispatos cincinnos cett. (ἐξήγησις ἐσφαλμένη μέν, ἀλλὰ χαρίεσσα).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

[illegible] ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ [illegible] ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

[illegible] βάσεις [illegible] διτταί· α'. Ἀττικουργής, συνισταμένη ἀπ' [illegible] σπεῖρα (torus)· γ'. σκοτίας ἢ τροχίλου· δ'. δευτέρας [illegible] β'. [illegible]κή· α'. πλίνθος· β' τρόχιλος· γ' δεύτερος τρόχιλος· δ'. σπεῖρα. Τὸ δεύτερον εἶδος εἶναι σπανιώτερον ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι.

3. Μέρη τοῦ Ἰωνικοῦ κιονοκράνου· α'. τὸ ὑποτραχήλιον, (σπανίως ὡς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου) β', ὁ ἐχῖνος, καὶ ὑπ' αὐτὸν ἀστράγαλος Λέσβιος (ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ σπεῖρα, torus, ὑπὲρ τὸν ἐχῖνον)· γ', ὁ canalis (?) λήγων εἰς τὰς ἕλικας (volutae), ἐφ' ὧν oculi (ὀφθαλμοί) καὶ axes (ἄξονες)· ἐπὶ δὲ τῶν ἑτέρων δύο πλευρῶν εἰσὶν οἱ pulvini (!) διεζωσμένοι διὰ ζωστήρων (baltei)· δ', ἡ πλίνθος (abacus) μετὰ τοῦ κυματίου. – Αἱ ἕλικες μήπως συνέχονται μετὰ τῶν κριῶν κεράτων ἐπὶ τῶν ἐν Περσεπόλει κιοκράνων;

4. Τὸ Ἰωνικὸν ἐπιστύλιον ἔχει τρεῖς ταινίας (fasciae) καὶ ὑπὲρ αὐτὰς κυμάτιον μετ' ἀστραγάλου. – Ἡ ζωφόρος, ὁπόταν δὲν ἔχῃ ζῴδια ἐπειργασμένα, ἐπικοσμεῖται ἄλλοις γλυπτοῖς ποικίλμασι. – Τὸ γεῖσον ἔχει τοὺς καλουμένους ὀδόντας (denticuli· ἴδ. §. 32. σημ. 2.) καὶ μεταξὺ αὐτῶν μετοχάς (intersectiones)· κυμάτιον· τὸ κυρίως γεῖσον ἢ ἀκρογείσιον· ἕτερον κυμάτιον· τὴν ὑδροῤῥόαν (sima), πρὸς ἣ αἱ λεόντων κεφαλαί.

§. 74. Ὁ κόσμος οὗτος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ τοὺς παλαιοὺς διετυπώθη ἢ ἐτελειοποιήθη περὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐν *Ἐφέσῳ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος*, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀλυμπιάδων, διὰ τοῦ Σαμίου *Θεοδώρου* τοῦ Ῥοίκου, *Χερσίφρονος* τοῦ Κρητὸς ἀπὸ Κνωσσοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του *Μεταγένους*· ἀλλὰ τὸ γιγαντιαῖον τοῦτο οἰκοδόμημα δὲν ἐπετελέσθη εἰμὴ διὰ τῆς συνεργείας καὶ συνεισφορᾶς πολλῶν γενεῶν, εἰς τὴν ἐρχομένην καὶ ἔτι εἰς τὴν τρίτην ἐποχήν, μεταξὺ τῆς 90 καὶ 100 Ὀλ. (ἴδ. κατ. §. 100). Ἐν δὲ τῇ κυρίως Ἑλλάδι ὑπάρχει τὸ πρῶτον παράδειγμα Ἰωνίου οἰκοδομῆς ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ *θησαυρὸς τῶν Σικυωνίων*, ὃν ᾠκοδόμησε Μύρων ὁ τῆς Σικυῶνος τύραννος π. τὴν 33 Ὀλ., ἔχοντα δύο θαλάμους, τὸν μὲν *Δώριον*, τὸν δὲ *ἐργασίας τῆς Ἰώνων*. Συγγενὲς τοῦ θησαυροῦ τούτου κατασκεύασμα ὑπῆρξεν ἴσως ἡ ἐν Σπάρτῃ *θολοειδὴς σκιάς*, ἔργον τοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

1. Περὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἴδ. κατ. §. 78. σημ. 1. Ὁ Θεόδωρος ἔθηκε τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ, ὑποστρώσας ἐν τῷ ἑλώδει ἐδάφει ἄνθρακας (Διογ. Λαέρτ.

2, §. 103. Plin 36, 14, 21). Χερσίφρων καὶ Μεταγένης οἱ Κνώσσιοι διεδέχθησαν τὸ ἔργον (Vitr. l. VII praef. 16. Πλίν. αὐτ. Στράβ. 14, σ. 174 Τχν.). - Περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀλυμπ., Thiersch, S. 137.

Ὁ ναὸς ἐκ λίθου λευκοῦ, οὗπερ τὰ λατομεῖα, ἀπέχοντα μόνον ὀκτὼ μίλια, ἀνεκάλυψε Πιξώδαρός τις (Vitr. 10, 7). Περὶ τοῦ ἀξιοθαυμάστου τρόπου τῆς μετακομιδῆς τῶν κιόνων καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἐπιστυλίων ἐπὶ τοὺς κίονας Vitr. αὐτ. 6. Plin. l. l. Ὁ ναὸς μέγιστος πάντων (Παυσ. 4, 31, 6). Ὀκτάστυλος δίπτερος διάστυλος, 425×220 ποδ., ἐπὶ δέκα ἀναβαθμῶν. Οἱ κίονες 60 ποδ. ὑψηλοί, ἐν μέρει μονόλιθοι. Ὅλη ἡ οἰκοδομὴ διήρκεσε 220 (Plin. l. l.) ἢ 400 ἔτη (ὁ αὐτ. 16, 79). Περὶ τῆς περαιτέρω ἱστορίας τοῦ ναοῦ πρβ. κατωτ. §. 100.

Οἱ παλαιοὶ ἀποδίδουσι συμφώνως εἰς τὸν Χερσίφρονα καὶ Μεταγένη συγγράμματα περὶ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, καθὼς εἰς τὸν Θεόδωρον περὶ τοῦ ἐν Σάμῳ Δωρίου ναοῦ (Vitr. VII praef. 13. Πολυδ. 10, 52. 188). Ἡ κριτικὴ τῶν νεωτέρων ἀποδοκιμάζει τοῦτο (π. χ. Thiersch Epoch. S. 137). Ἀλλὰ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας προσδεῖται μεγάλως νέας ἐπεξεργασίας, ἵνα ἀπαλλαχθῇ τοῦ παραδόξου θεωρήματος, ὅτι ἡ ποίησις εἶναι παλαιοτέρα τοῦ πεζοῦ λόγου, καὶ ὅτι ἡ πεζογραφία ἐν τῇ Ἑλλάδι δὲν ἤρξατο πρὸ τοῦ 6 αἰῶνος. Εἶναι ἄρα δυνατὸν, νὰ συλλάβῃ τις τὴν ἰδέαν τοιούτου οἰκοδομήματος, ἀπαιτοῦντος τόσους ἀκριβεστάτους ὑπολογισμοὺς, καὶ νὰ τὸ ἐπιτελέσῃ, χωρὶς νὰ γράψῃ; Καὶ ἔγραφον τάχα οἱ τότε ἀρχιτέκτονες τοὺς ὑπολογισμούς των ἐμμέτρως;

2. Παυσ. 6, 19, 2. Οἱ θάλαμοι οὗτοι ἦσαν χαλκοῦ, ἤγουν τοὐλάχιστον χαλκοῖς ἐλάσμασι διακεκολλημένοι (ἴδ. ἀνωτ. §. 67. σημ. 1. 3). Παυσ. » χαλκοῦ » μὲν δὴ αὐτοὺς ἑώρων εἰργασμένους ». Εἰς τὸν ἐλάττονα τῶν θαλάμων κατανηλώθησαν μάλιστα 500 τάλαντα χαλκοῦ (αὐτ. §. 3).

3. Παυσ. 3, 12, 8. Μ. Ἐτυμολ. ἐ. λ. Σκιάς.

3. Ἡ λοιπὴ τεκτονικὴ συλλήβδην.

α'. Ξυλουργία.

1 §. 75. Οἱ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς αἰῶνας Ἕλληνες περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο σκεύη καὶ ἔπιπλα πολυτελῆ κομψῶς τε καὶ ἐντέχνως εἰργασμένα, οἷον θρόνους, κλίνας, λάρνακας, ὅπλα, τρίποδας,
2 λέβητας, ἐκπώματα κ. τ. τ. Τὰ μεταξὺ τούτων *ξύλινα σκεύη* ἐτεκταίνοντο (ἐπελεκοῦντο) σκεπάρνῳ ἢ πελέκει, ἔπειτα ἐξέοντο (ἐδινοῦντο) ἐπιμελέστερα ἄλλοις λεπτοτέροις ὀργάνοις τμητικοῖς (ξυήλη, ξοΐδι, σμίλη, ῥίνῃ), καὶ τέλος κατεκολλῶντο (ἐδαιδάλλοντο) χρυσῷ, ἀργύρῳ, ἐλέφαντι καὶ ἠλέκτρῳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Κλίνη Ὀδυσσέως (Ὅμ. Ὀδ. 23, 195· πρβ. Ἀλεξάνδρου « δινωτὰ λέχεα », Ἰλ. 3, 391)· θρόνος ἢ κλισίη Πηνελόπης « δινωτὴ ἐλέφαντι καὶ ἀργύρῳ » (Ὀδ. 19, 56)· χηλὸς Ἀχιλλέως « καλή, δαιδαλέη » (Ἰλ. 16, 221) κ. τ. τ. Σκῆπτρα ἀργυρόηλα τῶν βασιλέων. - Ἐλέφας ἐπὶ χαλινοῦ ἵππου, ἴδ. ἀνωτ. §. 51, σημ. 7. « Κολεὸς νεοπρίστου ἐλέφαντος », Ὀδ. 8, 404. — Π. ναυπηγίας Ὀδ. 5,244. Ἰλ. 5, 60.

§. 76. Ἡ πολυδαίδαλος αὕτη ξυλουργία, ἡ *ξυλογλυφία* ἤτοι 1
τορευτική, ἔμεινεν εἰς ὑπόληψιν καὶ κατὰ τοὺς μεθομηρικοὺς χρό-
νους, καὶ ἡνωμένη μετὰ τῆς κυρίως εἰκαστικῆς τέχνης, τῆς *ξοα-
νοποιΐας*, ἠσκεῖτο ὑπὸ τεχνιτῶν οὐκ ἀφανῶν. Περιβόητον ἐν τοῖς 2
μάλιστα δημιούργημα τῆς τοιαύτης εἰκαστικῆς ξυλογλυφίας ἦν
ἡ τοῦ *Κυψέλου λάρναξ*, ἥνπερ οἱ τυραννεύοντες τῆς Κορίνθου
Κυψελίδαι ἀνέθηκαν εἰς τὸ Ὀλυμπιάσι Ἡραῖον.

2. Παυσ. 5, 17, 2—19, 2: « Λάρναξ κέδρου μὲν πεποίηται· ζῴδια δὲ ἐλέ- « φαντος ἐπ' αὐτῆς, τὰ δὲ χρυσοῦ, τὰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐστιν εἰργασμένα τῆς κέ- « δρου. » Ἡ λάρναξ ἐκαλεῖτο καὶ κυψέλη. Φαίνεται ὅτι ἦν ἐλλειπτικοῦ σχήματος· τὰ δὲ ζῴδια περιέθεον περὶ αὐτὴν ἐν πέντε χώραις ἢ στοίχοις, καὶ παρίστανον ἀντικείμενα τῆς ἡρωολογίας. Ἐπ' αὐτῶν ἦσαν ἔμμετρα ἐπιγράμματα τοῦ Κορινθίου Εὐμήλου. Π. τῆς ἡλικίας τῆς λάρνακος (περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀλ.) πρβ. Thiersch, Epochen S. 167 flgg — Heyne, Ueber den Kasten des Kypselos 1770. — Descrizione della cassa di Cipselo, da Seb. Ciampi. Pisa 1814. — Quatremère de Quincy, Iup. Olymp. p. 124. — Πρβ. Müller, Hdb. §. 57.

β'. Μεταλλουργία, *χαλκοπλαστική*.

§. 77. Σκεύη *μεταλλικὰ*, κυρίως *χαλκᾶ*, μνημονεύονται 1
πάμπολλα ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς περὶ τῶν ἡρωϊ-
κῶν χρόνων διηγήμασιν, οἷον ἀσπίδες, θώρακες, κράνη, τρίποδες,
λέβητες, φιάλαι· τὰ μὲν ὡς ἔργα ἐγχωρίων τεχνιτῶν, τὰ δὲ ὡς
ἀλλογενῶν δημιουργήματα. Τὰ δὲ ἐξόχως καλὰ τοῦ εἴδους τού- 2
του ἔργα ἀνεφέροντο ποιητικῶς εἰς τὸν Ἥφαιστον, τὸν θεῖον προ-
στάτην τῶν χαλκουργῶν, οἷον ἡ Ἀχιλλέως ἀσπίς. Τὰ τοιαῦτα
εἶχον καὶ ζῴδια ἐπιτετυπωμένα, καὶ ἦσαν ποικίλοις χρώμασιν
ἐστολισμένα. Ὅρμοι, περιδέραια καὶ ἄλλα γυναικῶν κοσμήματα, 3
ἴσως καὶ δακτύλιοι καὶ σφραγῖδες, εἰσεκομίζοντο διὰ τοῦ ἐμπο-
ρίου ἐκ τῆς Φοινίκης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4 Σημειωτέον δὲ ὡς πρὸς τὰ χαλκᾶ ἔργα, ὅτι σπανίως ἔτι ἦσαν *χυτὰ* (χωνευτὰ), ὡς ἐπὶ τὸ πλέον δὲ *σφυρήλατα*, καὶ συνετίθετο μηχανικοῖς τισι τρόποις (δεσμοῖς, γόμφοις, ἥλοις, περό-
5 ναις, κέντροις). Ἡ πρόσθεσις μεταλλικῶν κοσμημάτων (π. χ. χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἥλων ἐπὶ τοῖς σκήπτροις) ἐκαλεῖτο *ἐμπαιστικὴ τέχνη*.

1. Περιγραφὴ τῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος πανοπλίας, Ἰλ. 11, 17-43. — Τάλαροι ἀργυροῖ, ἠλακάτη χρυσῆ, ἀσάμινθοι ἀργυραῖ ἐξ Αἰγύπτου, Ὀδ. 4, 125-132. — Κρατῆρες ἀργυροῖ ἐκ Σιδόνος, Ἰλ. 23, 741, Ὀδ. 4, 615. — Νέστορος δέπας περικαλλές, Ἰλ. 11, 632.

Περὶ ἄλλων χαλκῶν τριπόδων, κρατήρων, φιαλῶν πρβ. ἀνωτ. §. 63. σημ. 5. Ἰδίως ἐν ταῖς θυσίαις ἐχρῶντο σκεύεσι χαλκοῖς· Macrob. Sat. 5, 19, p. 135 Bip.: Ad rem divinam pleraque aenea adhiberi solita.

2. Ἀχιλλέως ἀσπὶς, Ὅμ. Ἰλ. 18, 478-608. 20, 270. Quatr. de Quincy, Jup. Ol. p. 64. Welcker ad Philostr. p. 631. — Ἡρακλέους ἀσπὶς, Ἡσιόδ. 144-320. Πρβ. Thiersch. Epoch. S. 7. — Πρόστυπα ζώδια καὶ ἐπὶ τῆς Ἀγαμέμνονος ἀσπίδος (Ἰλ. 11, 36: « Τῇ δ' ἐπὶ μὲν Γοργὼ βλοσυρῶπις ἐστε-» φάνωτο, Δεινὸν δερκομένη, περὶ δὲ Δεῖμός τε Φόβος τε. »). — Περὶ τῶν νομιζομένων Ἡφαίστου ἔργων Παυσ. 9, 40, 6-41, 2.

3. Περὶ ὅρμων ἰδ. Παυσ. αὐτόθι. — Ὁ μῦθος ἀναγνωρίζει ἤδη εἰς τὸν Φῶκον τὸν Αἰακοῦ « λίθου σφραγῖδα ἐνδεδεμένην χρυσῷ », Παυσ. 10, 30, 2. Καὶ περὶ Μίνω αὐτ. 1, 17, 3. Ἀντιλέγει δὲ ὁ Becker, Charikl. II. 399. — Χρυσοχόος ἐν Πύλῳ παρὰ Νέστορι, Ὅμ. Ὀδ. 3, 425.

4. Ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. 18, 468) καὶ ὁ Ἡσίοδος (Θεογ. 862) ἐγνώριζον ἤδη τὴν χώνευσιν μετάλλων (χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, σιδήρου) ἐν « εὐτρήτοις » χοάνοις », καθὼς οἱ Φοίνικες (§. 48, σημ. 2.)· ὥστε σφάλλεται ὁ Παυσ. 9, 41, 1· ἀλλὰ ἡ κυρίως χαλκοπλαστικὴ (statuaria) οὔπω εὑρέθη.

Τὰ δὲ πλεῖστα ἔργα τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς ἦσαν σφυρήλατα, συνετίθεντο δὲ δεσμοῖς (π. χ. τὰ ὦτα ἐπὶ τοῖς Ἡφαίστου τρίποσιν, Ἰλ. 18, 379), ἥλοις (Ἰλ. 11, 633), γόμφοις (Αἰσχ. Ἑπτὰ ἐ. Θήβ. 525) κ. τ. τ. Τὰ ἐπειργασμένα αὐτοῖς ζώδια ἦσαν ὡσαύτως σφυρήλατα ἢ ἔκκρουστα (Αἰσχ. αὐτ.). Τοιοῦτο ἄγαλμα ἐν Σπάρτῃ, Παυσ. 3, 17, 6: « Διὸς ἄγαλμα ἐκ χαλκοῦ πεποίηται, » παλαιότατον πάντων (?) ὁπόσα ἐστὶ χαλκοῦ· δι' ὅλου γὰρ οὐκ ἔστιν εἰργασμέ-» νον, ἐληλαμένου δὲ ἰδίᾳ τῶν μερῶν καθ' αὐτὸ ἑκάστου, συνήρμοσταί τε πρὸς » ἄλληλα, καὶ ἧλοι συνέχουσιν αὐτὰ μὴ διαλυθῆναι· καὶ Λέαρχον δὲ ἄνδρα » Ῥηγῖνον τὸ ἄγαλμα ποιῆσαι λέγουσιν, ὃν Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, οἱ δὲ αὐτοῦ » Δαιδάλου φασὶν εἶναι μαθητήν. » Περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ Λεάρχου πρβ. Thiersch l. l. S. 47.

5. Περὶ ἐμπαιστικῆς τέχνης Ἀθήν. 11, σ. 488. Lobeck ad Soph. Aj. 846 (834 Herm.): „ χρυσόνωτον ἡνίαν. „

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 78. Μεγίστην δὲ πρόοδον ἔκαμεν ἡ κατασκευὴ μεταλλι- 1
κῶν ἀγγείων καὶ ἄλλων χαλκῶν δημιουργημάτων περὶ τὴν ἔναρ-
ξιν τῶν Ὀλυμπιάδων, ὅτε ἡ ἐν Σάμῳ περιβόητος οἰκογένεια τῶν
περὶ τὸν *Ῥοῖκον* καὶ *Θεόδωρον* τεχνιτῶν, κατὰ τοὺς μὲν, πρῶ-
τοι ἐφεῦρον τὴν τέχνην τοῦ «*χαλκὸν ἐν χοάνοις διαχέαι*», τῇ
δὲ ἀληθείᾳ ἐβελτίωσαν μόνον τὴν χώνευσιν τοῦ χαλκοῦ, καὶ ἴσως
πρῶτοι ἐπεχείρησαν νὰ διαχέωσιν *ὁλόκληρα ἀγάλματα* καὶ ἄλ-
λα *ἔκτυπα ζώδια* ἐν *λίγδοις* ἢ *χώνοις* (*χοάναις*, madre for-
me). Διεδόθη δὲ ἡ τέχνη αὕτη τάχιστα εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, 2
εἰς Αἴγιναν, Σικυῶνα καὶ ἀλλαχόσε.

1. Αἱ περὶ τῆς πρώτης εὑρέσεως τῆς χαλκοπλαστικῆς εἰδήσεις τῶν παλαιῶν καθὼς καὶ αἱ γνῶμαι τῶν νεωτέρων ἀντιφάσκουσι τόσον, ὥστε δὲν ἐλπίζομεν νὰ λύσωμεν ἐν τοῖς καθεξῆς πάσας τὰς δυσκολίας.

Ἐν Αἰγύπτῳ μὲν οὔπω ἀπεδείχθη ἡ ὕπαρξις τῆς τέχνης ταύτης (ἴδ. §. 40, 3. 49, 3)· ἐὰν ὅμως οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου Ἑβραῖοι ἐγνώριζον τὴν χώνευσιν τῶν μετάλλων (χρυσοῦς μόσχος χωνευτός, Ἐξόδ. 32, 4. κιονόκρανα ἀργυρᾶ τε καὶ χαλκᾶ, αὐτ. 38, 19 καὶ πολλαχοῦ), ἕπεται ὅτι ἔμαθον αὐτὴν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων. Ἀλλ' ἀναντίῤῥητον εἶναι, ὅτι οἱ Φοίνικες μετήρχοντο τὴν χαλκοπλαστικὴν ἐπὶ Σολομῶντος (§. 48, σημ. 2), καὶ ὅτι ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐγνώριζον τοὐλάχιστον τὴν χώνευσιν διαφόρων μετάλλων ἐν Ἑλλάδι (§. 77, σημ. 4). Ἑπομένως σφάλλεται ὁ ἄλλοτε τόσον ἀξιόπιστος Παυσανίας, ὅταν λέγῃ (8, 14, 5): «Διέχεαν δὲ χαλκὸν πρῶτοι καὶ ἀγάλματα ἐχωνεύσαντο » Ῥοῖκός τε Φιαίου (γρ. Φιλέου) καὶ Θεόδωρος Τηλεκλέους Σάμιοι.» (9, 41, 1): » Καὶ σφᾶς λέληθε Θεόδωρον καὶ Ῥοῖκον Σαμίους εἶναι τοὺς διαχέαντας χαλκὸν » πρώτους.» (10, 38, 3): «Ἐδήλωσα Σαμίους Ῥοῖκον Φιλέου καὶ Θεόδωρον » Τηλεκλέους εἶναι τοὺς εὑρόντας χαλκὸν εἰς τὸ ἀκριβέστατον τῆξαι· καὶ ἐχώ- » νευσαν οὗτοι πρῶτοι.» Πρόσθες 3, 12, 8: «Τὴν Σκιάδα (ἐν Σπάρτῃ) Θεο- » δώρου τοῦ Σαμίου φασὶν εἶναι ποίημα, ὃς πρῶτος διαχέαι σίδηρον εὗρε καὶ » ἀγάλματα ἀπ' αὐτοῦ πλάσαι.» Πρβ. καὶ Plin. 35, 12, 43: **Sunt qui in Samo primos omnium plasticen invenisse Rhoecum et Theodorum tradant, multo ante Bacchiadas Corintho pulsos** (πρὸ τῆς 30 Ὀλ.): ὅπου παρετηρήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν, ὅτι ὁ ἐπιπόλαιος Πλίνιος δι' ἀπροσεξίας συγχέει τὴν πηλοπλαστικὴν καὶ τὴν χαλκοπλαστικήν. Ὁ Παυσανίας ἦν κατὰ ταύτην τὴν πεποίθησιν ἑαυτῷ συνεπής· ὅθεν δὲν ἐπείσθη ὅτι τὸ ἐν Ἀμφίσσῃ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς προῆλθεν, ὡς ἐνόμιζον οἱ Ἀμφισσεῖς, ἐκ τῶν ἀπὸ Τροίας λαφύρων· ἀλλ' αὐτὸς ἐθεώρει ὡς τὸ ἀρχαιότατον χωνευτὸν ἄγαλμα χαλκοῦ τὸ τῆς Νυκτὸς ἐν Ἐφέσῳ, ἔργον τοῦ Ῥοίκου, ὅπερ κατ' αὐτὸν (10, 38, 3) « τῆς ἐν τῇ Ἀμφίσσῃ Ἀθηνᾶς καὶ ἰδεῖν ἦν ἀρχαιότερον, καὶ ἀργότερον τὴν τέ- » χνην.» Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐξεφράσθη μόνον ἀμελέστερον, καὶ ὅτι δὲν ἤθελησε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ ἀναφέρῃ εἰς τοὺς Σαμίους τεχνίτας τὴν πρώτην εὕρεσιν τῆς χωνεύσεως τῶν μετάλλων, ἀλλὰ μόνην τὴν πρώτην πλάσιν ὁλοκλήρων χαλκῶν ἀγαλμάτων ἐν λίγδοις ἢ χοάνοις. Ἂν δὲ κατὰ τοῦτο πάλιν σφάλλεται ἢ οὐχὶ, εἶναι ζήτημα ὃ πρὸς τὸ παρὸν παρερχόμεθα. Ἀρκεῖ ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὐλάχιστον οἱ εἰρημένοι Σάμιοι πρῶτοι φαίνονται εἰσαγαγεῖν τὴν χαλκοπλαστικήν. Ὀρθοτάτη δὲ εἶναι ἡ παρατήρησις τοῦ Θυρσίου (Epochen S. 262. Anm.), ὅτι πᾶσαι αἱ τοιαύτης φύσεως εἰδήσεις εἶναι ἀβέβαιοι, διότι ἡ πρώτη εὕρεσις καὶ ἡ τελειοποίησις τεχνουργίας τινὸς πολλάκις συγχέονται.

Ἡ γενεαλογία καὶ χρονολογία τῶν τεχνιτῶν τῆς παλαιᾶς Σαμίας σχολῆς εἶναι πολὺ σκοτεινὴ, διότι ἐπανέρχονται, ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὀνόματα. Τὸ πιθανώτερον διάγραμμα τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἔδωκεν ὁ Θύρσιος

Φιλέας
|
Ῥοῖκος
|
Θεόδωρος — Τηλεκλῆς
|
ο
|
Τηλεκλῆς
|
Θεόδωρος
(σύγχρονος Κροίσου, περὶ τὴν 54 Ὀλ.).

(Epoch. S. 180 flgg), ἀποδείξας ὅτι πρέπει νὰ διακριθῶσι τοὐλάχιστον δύο Θεόδωροι καὶ δύο Τηλεκλεῖς. (Πρβ. Sillig C. A. s. vv. Rhoecus, Telecles, Theodorus. Müller, Hdb. d. Arch. §. 60 Anm.) Ἀλλὰ καὶ οὕτως μένουσιν ἔτι ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκείνων ἱκανὰ πριβ ήματα· καὶ ἐπειδὴ καὶ ὁ Ῥοῖκος καὶ ὁ Θεόδωρος λέγονται συνεργάται τοῦ Σμίλιδος κατὰ τὸν ἐν Λήμνῳ λαβύρινθον (ἴδ. § 68. σημ. 2.), ὁ δὲ Σμῖλις ἐνομίζετο σύγχρονος τοῦ Δαιδάλου (ἴδ §. 68. σημ. 2), σκεπτέον μήπως ὑπῆρξεν ἕτερος ἔτι παλαιότερος Ῥοῖκος, καὶ τρίτος παλαιότερος Θεόδωρος.

Ἔργον τοῦ ἐν Σάμῳ ἐργαστηρίου χαλκοπλαστῶν ἦν καὶ ὁ κρατὴρ, ὃν οἱ ἐπανερχόμενοι ἀπὸ Ταρτησσοῦ Σάμιοι ἀνέθηκαν (π. 37 Ὀλ.) εἰς τὸ Ἡραῖον. Ἡρόδοτ. 4, 152: » Ἐποιήσαντο χαλκήϊον, κρητῆρος Ἀργολικοῦ τρόπον· πέριξ » δὲ αὐτοῦ, γρυπῶν κεφαλαὶ οἱ πρόκροσσοί εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡραῖον, » ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκέους κολοσσοὺς ἑπταπήχεας, τοῖσι γούνασι ἐρηρεισμένους. »

2. Ἡ Σικυὼν ἦν ἤδη πρὸ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος (πρὸ 50 Ὀλ.) ἀρχαία ἕδρα χαλκουργῶν. Plin. 36, 3, 4.

1 §. 79. Ἄλλην σπουδαίαν ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἡ τεκτονικὴ διὰ τῆς εὑρέσεως ἢ μᾶλλον τελειοποιήσεως τῆς *κολλήσεως* (ferruminatio) ἤγουν τῆς χυμικῆς συνθέσεως (ἐπιτήξεως) διαφόρων μετάλ-
2 λων, ἥπερ διέπρεψε *Γλαῦκος* ὁ Χῖος, σύγχρονος τοῦ Ἀλυάττου (Ὀλ. 40-55), οὗτινος τεχνούργημά τι ἐξ ἐλασμάτων σιδή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρου συγκολληθὲν (τὸ ὑποκρητηρίδιον ἢ ὑπόθημα τοῦ κρατῆρος τοῦ Ἀλυάττου) ἐθαυμάζετο ἐν Δελφοῖς.

1 Τὴν κόλλησιν μετάλλων ἐγνώριζον ἤδη πρὸ πολλοῦ τὰ ἀνατολικὰ ἔθνη, καὶ παρ' Ὁμήρῳ ὁ Ἥφαιστος. Εἰς δὲ τὸν Γλαῦκον ἀποδίδεται ἰδίως ἡ δυσκολωτάτη τεχνουργία τῆς κολλήσεως τοῦ σιδήρου. Ἡρόδοτ 1, 25. Ἀθήν. 5, σ. 210. Στέφ. ἐ. λ. Αἰθαλη (ὅστις λέγει αὐτον Σάμιον). Ὁ αὐτὸς ἐθαυμάζετο ἐπὶ τῇ « σιδήρου στομώσει καὶ μαλάξει, » Πλούτ. π. τῶν ἐκλελοιπ. χρης. 47.

2. Παυσ. 10, 16, 1: « Σιδηροῦν τὸ ὑπόθημα τοῦ Ἀλυάττου κρατῆρος· τοῦτο » Γλαύκου μέν ἐστιν ἔργον τοῦ Χίου, σιδήρου κόλλησιν ἀνδρος εὑρόντος· ἔλασμα » δὲ ἕκαστον τοῦ ὑποθήματος ἐλάσματι ἄλλῳ προσεχὲς οὐ περόναις ἐστὶν ἢ » κέντροις, μόνη δὲ ἡ κόλλα συνέχει τε, καὶ ἔστιν αὕτη τῷ σιδήρῳ δεσμός κ. ἑ. »

γ'. Πηλοπλαστική (*figlina*).

§. 80. Τρίτος κλάδος τῆς τεκτονικῆς, ὅστις, καίτοι καθ' ἑαυ- 1
τὸν βάναυσος, ἐβελτιώθη ὅμως καὶ ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν τάξιν τῶν
ἐλευθερίων τεχνῶν, πρὸς τούτοις δὲ κατὰ διαφόρους τρόπους
ὑπηρέτει ταῖς κυρίως εἰκαστικαῖς τέχναις, εἶναι ἡ *κεραμευτική*.
Πρῶτον ἔργον αὐτῆς ἦν μὲν ἡ κατασκευὴ πλίνθων, κεραμίδων καὶ 2
βιωφελῶν ἀγγείων· ἀλλὰ διαδοθείσης γενικώτερα τῆς φιλοκαλίας, ἐκαλλωπίσθησαν κατ' ὀλίγον καὶ τὰ πρόστυχα ταῦτα δημιουργήματα. Προστάται τῆς τέχνης ἦσαν ἡ Ἀθηνᾶ Ἐργάνη, ὁ 3
Ἥφαιστος, ὁ Προμηθεὺς καὶ ὁ ἥρως Κέραμος· ὡς πρῶτοι δὲ διορθωταὶ καὶ καλλυντῆρες τῆς τέχνης μνημονεύονται ὁ *Ὑπέρβιος*,
ὁ *Κόροιβος*, *Διβουτάδης* ὁ Σικυώνιος καὶ ἄλλοι. Ἡ κεραμευτικὴ 4
ἤκμαζεν ἐν *Σάμῳ*, *Αἰγίνῃ*, *Ἀθήναις*, *Κορίνθῳ* καὶ *Σικυῶνι*·
τὰ δὲ ἀρχέτυπα τοῦ σχήματος τῶν ἀγγείων καὶ τῶν περὶ αὐτὰ
ζωγραφιῶν φαίνεται ὅτι ἦλθον ἐξ Αἰγύπτου καὶ Φοινίκης. — Οἱ 5
κεραμεῖς (χυτρεῖς) ἀνεμίγνυον τὸν πηλὸν μὲ ὀξύδιον σιδήρου ἢ μὲ μίλτον (ὤχραν), καὶ οὕτως ἀπειργάζοντο τὸ εὐάρεστον μέλαν καὶ ἐρυθρὸν χρῶμα τῶν ἀγγείων· τῇ δὲ πλάσει τῶν λαβῶν, ὤτων καὶ προκρόσσων προεγυμνάζοντο οἱ τεχνῖται ἐπὶ τὴν ἐπιχείρησιν μειζόνων πλαστικῶν ἔργων.

1. Γενικαὶ παρατηρήσεις (ἐπιπόλαιοι) εἰς Duc de Luynes, De la poterie antique (Ann. d. Inst. IV. p. 138-50).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐπὶ παμπαλαίων Αἰγυπτ. ἀναγλύφων βλέπομεν ἤδη τὸν τροχὸν (rota), ὅνπερ περιγράφει καὶ ὁ Ὅμ. Ἰλ. 18, 600, καθὼς τὴν κάμινον εἰς τὸ ὁμώνυμον ποιημάτιον (Κάμινος ἢ Κεραμίς).

3. 4. Περὶ Διβουτάδου ἐν Σικυῶνι, Plin 35, 12, 43: πρβ. ἀνωτ. §. 71. σημ. 2. Περὶ Κορίνθου Boeckh ad Pind. Ol. 13, 27. Περὶ Αἰγίνης Müller, Aegin. p. 79. Περὶ Σάμου Panofka, Sam. p. 16 Ἐν Ἀθήναις μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κεραμικοῦ, καὶ οἱ κεράμεοι ἀμφορεῖς, οἵτινες πλήρεις ἐλαίου ἐδίδοντο ὡς ἆθλα ἐν τοῖς Παναθηναίοις. Ὁ Σκύλαξ (Περίπλ. σ. 54 Huds) λέγει ὅτι οἱ Φοίνικες ἐξεκόμιζον κέραμον Ἀττικὸν ἕως εἰς τὴν Ἰέρνην.

Παμπάλαια Αἰγυπτιάζοντα ἢ Φοινικίζοντα ἀγγεῖα εὑρίσκονται ἐν Ἑλλάδι ἐξόχως ἐν ταῖς νήσοις Θήρᾳ (Ross, Inselreise I, 66) καὶ Μήλῳ.

5. Περὶ ὀξυδίου σιδήρου Duc de Luynes l. l. Περὶ ὤχρας Plin. l. l.: Dibutadis inventum est, rubricam addere aut ex rubrica cretam fingere. Περὶ προσμίξεως μίλτου εἰς τὴν Κωλιάδα γῆν Σουίδ. ἐ. λ. »Κωλιάδος κεραμῆες.»

4. Πλαστική.

1 §. 81. Μάρτυς ὁ Ὅμηρος, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ ἔτι παλαιό-
τεραι παραδόσεις περὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατὰ
τοὺς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους ἐκέκτητο παντοῖα πλαστικὰ ἔργα,
2 ἀγάλματά τε καὶ ἀνάγλυφα. Εἶναι μὲν ἀδύνατον τὸ νὰ προσδιο-
ρισθῇ ἑκάστοτε, μέχρι τίνος ὁ ποιητὴς εἰς τὰς περιγραφὰς τε-
χνουργημάτων, αἵτινες ἀπαντῶνται εἰς τὰ ἔπη του, εἶχεν ἀλη-
θῶς ὑπάρχοντα τεχνουργήματα πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ μέχρι τίνος
ἐπορίσθη τοιαύτας περιγραφὰς ἐκ τῆς γονίμου φαντασίας του· ἀφ'
ἑτέρου δὲ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ πλά-
σῃ τοιαῦτα ἔργα εἰς τὴν φαντασίαν του, ἀπητεῖτο ἐξ ἅπαντος
3 ὅτι εἶχεν ἰδεῖ τοὐλάχιστον παρεμφερῆ τινὰ δημιουργήματα. Καὶ
πῶς ἦν δυνατὸν νὰ μὴ γνωρίσωσιν οἱ Ἕλληνες ἀνδριάντας, τύ-
πους καὶ ζωγραφίας, ἀφ' οὗ εἶχον ἤδη πρὸ τόσων αἰώνων ἐπιμι-
4 ξίαν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Φοινίκων; Συμπεραίνομεν λοιπὸν
ἐκ τῆς ποιήσεως τοῦ Ὁμήρου, καθὼς καὶ τοῦ Ἡσιόδου, ὅτι ἐν
ταῖς ἡμέραις αὐτῶν τὰ δημιουργήματα τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν
ἐν τῇ Ἑλλάδι ἦσαν ἤδη πολλά τε καὶ πολυειδῆ· ἀλλὰ σχε-
δὸν πάντα ἀνήγοντο εἰς τὴν θρησκείαν, ἢ τοὐλάχιστον ἦσαν
ἱερὰ ἀναθήματα (ἀγάλματα) εἰς τὰ τεμένη τῶν θεῶν. Ἡ εἰκα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στικὴ τέχνη ἦν ἔτι σχεδὸν χωρὶς ἐξαίρεσιν τῇ θρησκείᾳ ὑπηρετική· τοὐλάχιστον δὲν μνημονεύονται ἔτι εἰκονικοὶ ἀνδριάντες θνητῶν ἀνθρώπων Οἱ χρυσοῖ καὶ ἀργυροῖ κύνες τε καὶ δαδοῦχοι 5
ἐν τῇ τοῦ Ἀλκινόου οἰκίᾳ δὲν ἦσαν εἰκόνες μιμήσεως χάριν πεποιημέναι, ἀλλ' ἁπλῶς ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα· λέγονται δὲ ἔργα τοῦ Ἡφαίστου, ὡσανεὶ ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ δείξῃ διὰ τούτου, ὅτι εἶναι μόνον δημιουργήματα τῆς φαντασίας του.

1. Πρβ. ἀνωτ. §. 63. σημ. 5. Thiersch, Epoch. S. 6-9. 16-18.

2. Ὁ χορὸς τῆς Ἀριάδνης, ὅνπερ περιγράφει ὁ Ὅμ. Ἰλ. 18, 590, ἐπειργασμένος ἐπὶ λευκοῦ λίθου, φημιζόμενον ἔργον τοῦ Δαιδάλου, ἐδεικνύετο ἐν Κνωσσῷ ἔτι εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Παυσανίου (10, 40, 2). Πρβ. Φιλόστρ. νεώτ. εἰκόν. 10. Thiersch. l. l. S. 37.

4. Περὶ εἰκονικῶν ἀνδριάντων ἴδ. κατωτ §. 108. 109.

5. Ἴδ. ἀνωτ. § 63. σημ. 6. Thiersch l. l. S. 8. Anm. Μήπως οἱ παρ' Ἀλκινόῳ »χρύσειοι κοῦροι ἐϋδμήτων ἐπὶ βωμῶν« ἦσαν Ἄτλαντες κατάχρυσοι ἐπὶ τῶν παραστατῶν τοῦ οἴκου ἐπειργασμένοι (στῦλοι Ὀσιριακοί, §. 33. σημ. 4); 1

§. 82. Πλαστικὸν ἔργον τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς ἴσως ἄλλο δὲν σώζεται μετὰ βεβαιότητος, εἰμὴ οἱ ὑπὲρ τὴν πύλην τῶν *Μυκηνῶν* ἐπιτετυπωμένοι *Κυκλώπειοι λέοντες*. Ἐν *Ἄργει* δὲ ἐδει- 2
κνύετο καὶ ἄλλο ἔργον τῶν Κυκλώπων, Μεδούσης κεφαλή.

1. Π. 2, 16, 4: »Λείπεται ἔτι καὶ ἄλλα τοῦ περιβόλου, καὶ ἡ πύλη· λέοντες »δὲ ἐφεστήκασιν αὐτῇ. Κυκλώπων δὲ καὶ ταῦτα ἔργα εἶναι λέγουσιν.« Ἴδ. Gell, Argolis pl. 8-10. D. A. K. Taf. I, 1.

2. Π. 2, 20, 5.

§. 83. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκομεν ὡς ἀρχαιό- 1
τατα θεῶν ἀγάλματα οὐχὶ εἰκόνας, ἀλλὰ λίθους ἀργούς, κώνους, κίονας, πυραμίδας, σανίδας, δόρατα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἄμορφα ὄντα, ἅπερ διὰ μόνης τῆς πίστεως καθιεροῦντο ὡς *σύμβολα* μᾶλλον, ἢ ὡς *εἴδωλα* τοῦ θεοῦ. Ταῦτα δὲ ἦσαν τὰ μὲν, λείψανα 2
τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ ἀτέχνου ἔτι ἐποχῆς τῶν »βαλανηφάγων« Πελασγῶν· τὰ δὲ, ἴσως ἀφιδρύματα ἐποίκων ἐκ τῆς Φοινίκης,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἵτινες, ὡς εἴδομεν, τά γε παλαιότατα δὲν προσίεντο μιμηλὰς τῆς θεότητος εἰκόνας.

1. Ἀργοὶ λίθοι, ὁ Ἔρως ἐν Θεσπιαῖς, Π. 9, 27, 1. Αἱ Χάριτες ἐν Ὀρχομενῷ, αὐτ. 38, 1 Ὁ Ἡρακλῆς ἐν Ὑηττῷ, αὐτ. 24, 3. Ζεὺς Καππώτας (καταπαύτης) πλησίον Γυθείου, αὐτ. 3, 22, 1. Οἱ Ῥωμαῖοι ὤμνυον Jovem Lapidem. Ἐν Δελφοῖς ὁ λίθος ὃν ὁ Κρόνος κατέπιεν ἀντὶ τοῦ Διὸς, Π. 10, 24, 5. Ἴδ. ἀνωτ. §. 49, 1. σημ. Πρβ. Ulrichs, Reisen I. S. 103, καὶ περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ αὐτόθι S. 77. Anm. 57-64.

Ἑρμαῖα, » λιθολογέες Ἑρμέω ἱδρύσιες, » Ἀνθολ. Παλ. 6, 253. Ἴδ. Εὐστάθ. εἰς Ὀδυσσ. 16, 471. Σουΐδ. ἐ. λ. Ἑρμαῖον. E. Otto, De diis vialibus C. 7. p. 112 sqq.

Στῆλαι τετράγωνοι, ἐν Φαραῖς τῆς Ἀχαΐας, Π. 7, 22, 3: » Ἑστή» κασι -- τετράγωνοι λίθοι τριάκοντα μάλιστα ἀριθμόν. Τούτους σέβουσιν οἱ » Φαρεῖς, ἑκάστου θεοῦ τινος ὄνομα ἐπιλέγοντες. » Πρβ. Zoega, de Obeliscis p. 225 sqq.

Τῶν τοιούτων λίθων κατέχεον ἔλαιον (§. 49. σημ. 1.), ὅθεν καλοῦνται καὶ λιπαροί. Θεόφρ. χαρακτ. 16. Π. 10, 24, 5.

Κίων κωνοειδής: ὁ Ἀπόλλων Ἀγυιεὺς παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν, ἐν Δελφοῖς καὶ Ἀθήναις. Müller, Dorier 1. S. 299. Ὁρᾶται καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ἀμβρακίας καὶ ἄλλων. Millingen, Ancient coins. 1831. pl. 3, 19. 21. D. A. K. 1, 2. Κίων καὶ ἡ ἐν Σικυῶνι Ἄρτεμις Πατρῴα, ὁ δὲ Μειλίχιος Ζεὺς αὐτόθι πυραμίς. Παυσ. 2, 9, 6. — Κίονες καὶ ξύλα περιφανῆ ἀντὶ ἀγαλμάτων, Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. κεφ. 4. σ. 20. Ὁ αὐτ. Στρωμ. κεφ. 24. σ. 418. 419. Πρβ. Thiersch, Epoch. S. 19.

Ἡ Ἀττικὴ Παλλὰς καὶ ἡ Φαρία Δημήτηρ ἦν, κατὰ τὸν Τερτυλλ. Ἀπολογ. 16, rudis palus. Πρβ. Tibull. 1, 1, 11: stipes desertus καὶ vetus lapis ἀντὶ ἀγαλμάτων.

Τὰ τῶν Διοσκούρων ἐν Σπάρτῃ καλούμενα δόκανα, Πλούτ. π. φιλαδελφίας 1: » δύο ξύλα παράλληλα. δυσὶ πλαγίοις ἐπεζευγμένα. » Justin. 43, 3: Pro diis immortalibus veteres hastas coluere. Τὸ Ἀγαμέμνονος σκῆπτρον ἢ δόρυ ἐλατρεύετο ἐν Χαιρωνείᾳ, Π. 9, 40, 6. Οἱ τῶν Τρώων ἐν Λαουϊνίῳ Ἑρκεῖοι θεοὶ ἦσαν, κατὰ τὸν Τίμαιον παρὰ Διον. Ἀλικ. 1, 67: » κηρύκεια σιδηρᾶ καὶ » κέραμος Τρωϊκός. »

Τὰ τελευταῖα παραδείγματα δεικνύουσι σαφῶς ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀγάλματα ἐλατρεύοντο μόνον ὡς σύμβολα ἢ ὡς μνημόσυνα.

Ἄγαλμα σημαίνει πᾶν δῶρον ἢ ἀφιέρωμα, ᾧ ἀγάλλεταί τις. Πρβ. Ruhnken. ad Timaeum 2. Siebelis praef. Paus. p. XLI.

2. Περὶ τῶν Πελασγῶν (ὧνπερ οἱ θεοὶ ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχον χωριστὰς ἐπωνυμίας, Ἡρόδοτ. 2, 52.) πρβ. Thiersch. l. l. S. 19. Παυσ. 7, 22, 3: » Τὰ » ἔτι παλαιότερα καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι τιμὰς θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀρ» γοὶ λίθοι. »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Περὶ τῶν Φοινίκων ἀνωτ. §. 49, 1. 50, 1. Thiersch, S. 40-42. Anm. Ὁ ἐν Θήβαις Διόνυσος, ἀφίδρυμα Φοινίκων, ἦν στῦλος. Κλήμ. Ἀλ. Στρωμ. 24, σ. 418:

« Στῦλος Θηβαίοισι Διώνυσος πολυγηθής. »

§. 84. Μικτὰ δημιουργήματα τῆς συμβολικῆς ταύτης καὶ 1
τῆς κυρίως εἰκονικῆς (μιμητικῆς) παραστάσεως τῶν θεῶν εἶναι
οἱ καλούμενοι *Ἑρμαῖ*, ὅ ἐστι στῦλοι τετράγωνοι, ἔχοντες ἀνθρω-
πίνην κεφαλὴν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ φαλλοῦ. Τὸ σχῆμα τοῦτο τῶν 2
θείων ἀγαλμάτων φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐξ Αἰγύπτου, ἀπὸ τῶν
Κανώβων καὶ ἄλλων ὁμοίων εἰδώλων· ἦν δὲ κοινότατον ἐν Ἀρ- 3
καδίᾳ, τῇ τοῦ Ἑρμοῦ πατρίδι, καὶ οὐχ ἧττον κοινὸν ἐν Ἀθήναις.
Ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν ἐκαλοῦντο καὶ οἱ λιθοξόοι πολλάκις Ἑρμογλύ-
φοι, καὶ τὰ ἐργοστάσιά των Ἑρμογλυφεῖα. Τὸ δὲ τετράγωνον 4
σχῆμα ἦν οὐδαμῶς ἴδιον τοῦ Ἑρμοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Διονύσου τὰ
ἀγάλματα ἐποιοῦντο συχνὰ εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐχ ἧττον δὲ
καὶ ἄλλων θεῶν.

1· Ἡ κεφαλὴ τῶν Ἑρμῶν ἦν ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἀρχαϊκῆς ἐργασίας, καὶ σφηνοπώγων (Ἀρτεμίδ. 2, 37)· βραχίονας δὲν εἶχον (ὅθεν trunci, ἄ κ ω λ ο ι Ἑ ρ μ α ῖ, Π. 1, 2, 3), ἀντ' αὐτῶν δὲ πολλάκις εἶχον μικροὺς προκρόσσους (D. A. K. I. Taf. 1, 3)· καὶ ἐπὶ μέσῳ τῷ στύλῳ φαλλὸν (Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 1093).

2. Ἡ δοξασία τινῶν ἀρχαιολόγων, ὅτι τὸ σχῆμα τῶν τετραγώνων Ἑρμῶν ἐγεννήθη βαθμηδὸν ἐκ τῶν βαιτυλίων (τῶν ἀργῶν λίθων, στύλων καὶ κιόνων, §. 83), εἶναι ἱστορικῶς ἀθεμελίωτος, ἵνα μὴ εἴπωμεν, γελοία (πρβ. Thiersch, l. l. S. 19 flgg. Anm. 14· καὶ S. 64 — 108). Ἅμα ἡ τέχνη ἠδυνήθη νὰ ἀπεικάσῃ τὸ δυσκολώτερον μέρος τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, τὴν κεφαλὴν, ἐδύνατο καὶ νὰ μιμηθῇ ὅλον τὸ σῶμα, ἐὰν ἤθελε (ἴδ. κατωτ. π. Δαιδάλου) Δὲν ἠθέλησεν ὅμως πάντοτε, νὰ ποιήσῃ τοῦτο· ἀλλ' ἠρκεῖτο πολλάκις συμβολικῇ τινι μορφῇ, τοῖς τετραγώνοις Ἑρμαῖς, ὧντινων ὡς ἀρχέτυπα δύνανται νὰ θεωρῶνται οἱ Κάνωβοι (§ 40, 1,), καὶ (τῶν γε τετρακεφάλων) τὰ τετρακέφαλα εἴδωλα τῶν Αἰγυπτίων (§. 43. σημ. 3. σ. 60). Μήπως ἄρα παρὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐποίκων διεδόθη τὸ σχῆμα τοῦτο πρῶτον εἴς τε τὴν Ἀττικὴν καὶ διὰ τῆς Ἀργείας εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ λοιπὴν Πελοπόννησον; Αὐτὸς ὁ θεὸς (ὁ Ἑρμῆς) ἦλθε κατὰ τοὺς παλαιοὺς (Π. 5, 1, 5) μετὰ τοῦ Πέλοπος ἐκ Λυδίας.

3. Περὶ Ἀ θ η ν α ί ω ν Π. 4, 33, 4: « Ἔστιν ἐν ταῖς πύλαις (ἐν Μεσσήνῃ) » Ἑρμῆς τέχνης τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηναίων γὰρ τὸ σ χ ῆ μ α τὸ τ ε τ ρ ά γ ω ν ό ν » ἐστιν ἐπὶ τοῖς Ἑρμαῖς, καὶ παρὰ τούτων μεμαθήκασιν οἱ ἄλλοι ». Θουκυδ. 6, 27

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(περὶ τῶν Ἑρμοκοπιδῶν): «Ὅσαι Ἑρμαῖ ἦσαν λίθινοι ἐν τῇ πόλει τῇ Ἀθη-
» ναίων (εἰσὶ δὲ κατὰ τὸ ἐπιχώριον, ἡ τετράγωνος ἐργασία, πολλοὶ
» καὶ ἐν ἰδίοις προθύροις καὶ ἐν ἱεροῖς) μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖστοι περιεκόπησαν τὰ
» πρόσωπα». Περὶ Ἀρκάδων Π. 8, 48, 4: «— Διὸς ἄγαλμα τετράγωνον·
» περισσῶς γὰρ δή τι τῷ σχήματι τούτῳ φαίνονταί μοι χαίρειν οἱ Ἀρκάδες.»
Πρβ. αὐτ. 31. 4. 32, 1 καὶ 3. 35, 6. 39, 4.

Ἑρμογλυφικὴ τέχνη, Λουκ. Ἐνυπν. 7. Ἑρμογλύφος, Ἑρμογλυφεὺς, αὐτ. 2. Ἑρμογλυφεῖον, Πλάτ. Συμπ. σ. 215. Α.

4. Διόνυσος Φαλλὴν ἐν Λέσβῳ (Π. 10, 19, 2. Εὐσέβ. Πρ. Εὐαγγ. 5, 36. Lobeck Aglaoph. p. 1086)· πρβ. Φαλῆς, Φαλήνιος, Τριφάλης (Ἀριστοφ. Ἀχ. 263. Aristoph. Fr. Dind. p. 190. καὶ Ἀνών. π. μεταμόρφ. εἰς Westerm. Παραδοξογρ. σ. 223). Ἴδ. D. A. K. 1. Taf. 1, 3.

Ὑπῆρξαν δὲ παλαιότατα ἤδη καὶ ἄλλων θεῶν Ἑρμαῖ, π. χ. ἐν Δήλῳ Ἀφροδίτης ξόανον, ἔργον Δαιδάλου· «κάτεισι δὲ ἀντὶ ποδῶν ἐς τετράγωνον σχῆμα» (Π. 9, 40, 2. πρβ. 1, 19, 2). Ἄλλα τετράγωνα ἀγάλματα (Ἑρμαῖ) Διὸς (Π. 8, 48, 4). Ποσειδῶνος (8, 35, 6). Ἀθηνᾶς Ἐργάνης καὶ Ἀπόλλωνος Ἀγυιέως (8, 32, 3)· «ἄγαλμα Ἄμμωνος, τοῖς τετραγώνοις Ἑρμαῖς εἰκασμέ-
» νον, κέρατα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχον κριοῦ» (8, 32. 1). Ἑρμοῦ Ἀγήτορος, Ἀπόλλωνος, Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος (8, 31, 4). Ἐντεῦθεν καὶ τὰ σύνθετα ὀνόματα, οἷον Ἑρμαθήνη, Ἑρμηρακλῆς (Cic. ad Att. 1, 4 καὶ 10).

Οἱ τετράγωνοι Ἑρμαῖ εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλέον γυμνοὶ, ἐνίοτε δὲ ἀμπέχονται καὶ ἱμάτιον (Π. 8. 39, 4. Διογ. Λαερτ. 5, 82). Ἀνηγείροντο δὲ ἐν ταῖς ἀγυιαῖς καὶ τριόδοις, ὅθεν ὁ Ἀθήνησι τρικέφαλος (Ἁρποκρ. ἐ. λ.) καὶ ὁ τετρακέφαλος, Τελεσαρχίδου ἔργον (Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. 24, 333)· καὶ ὡς ὁδόμετροι (Boeckh, ad C. I. Gr. I. n. 12), ἢ ὡς ὅροι (termini) ἐν τοῖς ἀγροῖς (Ἀνθολ. Πλαν. 1, 11. 189. 190. 193).

1 §. 85. Οἱ Ἑρμογλύφοι ἢ λιθοξόοι περιωρίζοντο τὸ πάλαι κυρίως εἰς τὸ σχῆμα τῶν τετραγώνων Ἑρμῶν ἴσως διὰ τὸ δυσκατέργαστον τῆς ὕλης των (τῶν λίθων)· ἐν ᾧ οἱ *ξυλογλύφοι* ἢ ξοανουργοὶ, ἅτε κατεργαζόμενοι ὕλην μαλακωτέραν, ἔχαιρον ἤδη
2 μείζονα εὐκολίαν καὶ ἐλευθερίαν. Διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι αἱ ἀρχαιόταται ὁλόκληροι θεῶν εἰκόνες ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλέον *ξόανα ξύλινα*, οἷον τὰ ἀπειράριθμα *Παλλάδια* (Πολιάδος ἢ Πολιού-
3 χου Ἀθηνᾶς ἀγάλματα). Τὰ παλαιότατα ξόανα διετήρουν ἔτι τὸν ἀρχαιότατον Αἰγυπτιακὸν τῆς τέχνης ῥυθμὸν, ἔχοντα τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς συμμεμυκότας, τὰ δὲ σκέλη σύμποδα (συμβεβηκότα), καὶ τὰς χεῖρας, ὁπόταν δὲν ἐβάσταζόν τι, ταῖς πλευραῖς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρατεταμένας. Τὸ σχῆμά των ἦν πολλάκις τόσον ἄμορφον 4
καὶ παράδοξον, ὥστε ἐκίνει τοὺς μεταγενεστέρους εἰς γέλωτα.
Ὁ Δαίδαλος ἐνομίζετο ὅτι πρῶτος ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς των καὶ 5
διεχώρισε τὰ σκέλη των· ὅ ἐστιν, ἐπιδημήσας εἰς Αἴγυπτον μετήνεγκεν ἐκεῖθεν ἐντελεστέραν τῶν ξοάνων ἐργασίαν εἰς Ἑλλάδα.

2. Ξόανον] κυρίως τὸ ξύλινον ἄγαλμα. Siebelis praef. Paus. p. XL II. Παυσ. 2, 19, 3. 4, 32, 1 (ἴδ. ἀνωτ. §. 25 σημ. 4).

Π. τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν Παλλαδίων, Διον. Ἁλικ. 1, 69. Τὸ διϊπετὲς Τρωϊκὸν Παλλάδιον περιγράφει ὁ Ἀπολλόδ. 3, 12, 3: « Ἦν τῷ μεγέθει τρίπηχυ, » τοῖς δὲ ποσὶ συμβεβηκὸς, καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ δόρυ διηρμένον ἔχον, τῇ δὲ ἑτέ- » ρᾳ ἠλακάτην καὶ ἄτρακτον. » Πρβ. Διόδ. ἀποσπ. 2, σ. 640. Συνήθως δὲ κρατοῦσι τὰ Παλλάδια τῇ ἀριστερᾷ ἀσπίδα, ὡς βλέπομεν ἐπὶ πολλῶν γραπτῶν ἀγγείων. D. A. K. 1, Taf. 5-7. R. Rochette, M. I. pl 60. Πρβ. καὶ τοὺς Τρωϊκοὺς ΔΕΝΑΣ ἢ Πενάτας ἐν Ῥώμῃ, Διον. Ἁλικ. 1, 68: « εἰσὶ δὲ νεανίαι » δύο καθήμενοι, δόρατα διειληφότες, τῆς παλαιᾶς ἔργα τέχνης. »

Ξόανον καθήμενον κυρίως ἐκαλεῖτο ἕδος (Boeckh. ad. C. I. G. I. p. 248. 905)· ὕστερον δὲ σημαίνει τὸ ἕδος ἐν γένει θεοῦ εἰκόνα (Παυσ. 8, 46, 2), οἷον τὴν ἐν τῷ Παρθενῶνι ἱσταμένην Ἀθηνᾶν (Πλούτ. Περικλ. 13. Ἰσοκρ. π. ἀντιδ. 1. Kunstbl. 1840, N. 37). Καθήμενον Ἀθηνᾶς ξόανον (ἕτερον τοῦ Παλλαδίου) ἦν καὶ ἐν Τροίᾳ· Ὅμ. Ἰλ. 6, 92. Πρβ. Στράβ. 13, σ. 112 Τχν.

3. Ἴδ. σημ. 2 καὶ 5.

4. Ἀθήν. 14, σ. 614: « Παρμενίσκος -- ἦλθε καὶ εἰς τὸ Λητῷον (ἐν Δήλῳ), » νομίζων τῆς Ἀπόλλωνος μητρὸς ἄγαλμά τι θεωρήσειν ἀξιόλογον· ἰδὼν δ' αὐτὸ » ξύλινον ἄμορφον παραδόξως ἐγέλασε. » Αἱ Προίτου θυγατέρες ἐξηυτέλισαν τὸ τῆς Ἥρας ξόανον, ἐν Τίρυνθι, Ἀπολλόδ. 2, 2, 2 (ἐξ ἀχράδος, ἔργον Πειράσου, Π. 2, 17, 5. Πρβ. Thiersch. l. l. S. 20)

5. Σχολ. Πλάτ. Μένων. σ. 97. D: « Τῶν πάλαι δημιουργῶν πλαττόντων τὰ » ζῶα συμμεμυκότας ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ οὐ διεστηκότας τοὺς πόδας, » ἀλλ' ἑστῶτα σύμποδα, Δαίδαλος ἄριστος ἀγαλματοποιὸς ἐπιγεγονὼς, πρῶ- » τος ἀναπετάννυσί τε τὰ τούτων βλέφαρα, ὡς δόξαι βλέπειν αὐτὰ, καὶ τοὺς » πόδας, ὡς νομίσαι βαδίζειν, διΐστησι. » Πρβ. Διόδ. 1, 98. 4. 76. Σουΐδ. ἐ. λ. Δαιδάλου ποιήματα. — Παυσ. 2, 4, 5: « Δαίδαλος δὲ ὁπόσα εἰργάσατο, » ἀτοπώτερα μέν ἐστι τὴν ὄψιν, ἐπιπρέπει δὲ ὅμως τι καὶ ἔνθεον τούτοις. »

§. 86. Τὰ ξύλινα ταῦτα ἀγάλματα ἐδέοντο πρὸς διατήρησιν 1
καὶ ἐπικόσμησίν των ἀεί τινος περιποιήσεως καὶ διακονίας, ἥτις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2 κατ' ὀλίγον καθιερώθη καὶ διὰ τῆς θρησκείας ὡς ἱεροπραξία. Τὰ ξόανα δηλαδὴ ἐπλύνοντο, ἐλούοντο, ἠλείφοντο, ἐχρίοντο καὶ ἐνεδύοντο· προσέτι ἐστολίζοντο στεφάνοις καὶ διαδήμασι, ὅρμοις, ψελλίοις, καὶ ἐνωτίοις· ὥστε εἶχον ἐνδύματα διάφορα καὶ περιαιρετὸν κόσμον χρυσοῦν, ἅπερ ἐν τοῖς σηκοῖς ἢ ὀπισθοδόμοις τῶν ναῶν ἐφυλάττετο.

2. Περὶ χρίσεως ἐλαίῳ ἴδ. §. 83. σημ. 1. Σχολ. Πλάτ. Πολιτ. 3, σ. 398: « Μύρου καταχέειν τῶν ἐν τοῖς ἁγιωτάτοις ἱεροῖς ἀγαλμάτων, θέμις ἦν, ἐρίῳ » τε στέφειν αὐτά, καὶ τοῦτο κατά τινα ἱερατικὸν νόμον. » — Ξύλινα ἀγάλματα ἐχρίοντο μύρῳ ῥόδων, ἐναντίον τῆς σήψεως, Π. 9, 41, 3. — Λουτρὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἄργει (Καλλίμ. Λουτρ. Παλλάδ.), ἄνευ μύρων καὶ κατόπτρου (στ. 13. 17), μόνον ἐλαίῳ συντελούμενα (στ. 25).

Μετὰ τούτου συνέχεται καὶ ὁ χρωματισμὸς (ἡ γάνωσις) τῶν ἀγαλμάτων. Τὸ σύνηθες χρῶμα ἦν τὸ ἐρυθρὸν ἴδ. ἄνωτ §. 41, σημ. 1. Ὁ Καπετωλῖνος Ζεὺς ἐχρίετο μίλτῳ Plin. 33, 7, 36. Ἀγάλματα Διονύσου κινναβάρει βεβαμμένα· Π. 7, 26, 4. 8, 39, 4. Τὸ σῶμα (Διονύσου) κατάχρυσον καὶ μόνον τὸ πρόσωπον ἐρυθρὸν, αὐτ. 2, 2, 5. « Ἀθηνᾶ Σκιρὰς λευκῇ » χρίεται, » Σχολ. Ἀριστοφ. Σφηκ. 961. — Ἐρυθρὸν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Πανὸς (Sil. Ital. 13, 332. Virg. Ecl. 10, 27)· ἐρυθρὸς ὁ Πρίαπος (Hor. Sat. 1, 8, 5. Ovid. Fast. 6, 333), καὶ οἱ Σάτυροι. Περὶ ταύτης τῆς γανώσεως Πλούτ. Ῥωμαϊκ. 98: « Ἡ δὲ γάνωσις τοῦ ἀγάλματος ἀναγκαία· ταχὺ γὰρ ἐξανθεῖ τὸ μίλτινον, ᾧ τὰ παλαιὰ τῶν ἀγαλμάτων ἔχρωζον. » Πρβ. Klenze, Reise S. 238.

Π. ἐνδυμασίας τῶν ἀγαλμάτων Quatr. de Quincy, Iup. Ol. p. 8 sq. — Τὰ ἐνδύματα περιεκάλυπτον πολλάκις τὰ ἀγάλματα τόσον, ὥστε μόλις τὸ πρόσωπον καὶ αἱ χεῖρες ἐφαίνοντο. Ἴδ. περὶ Ἀσκληπιοῦ καὶ Ὑγείας ἐν Τιτάνῃ Π. 2, 11, 6, καὶ περὶ χαλκῆς εἰκόνος τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ἤλιδι ὁ αὐτ. 6, 25, 5: „ Ἐσθῆτα ἐρεᾶν αὐτῷ καὶ ἀπὸ λινοῦ τε καὶ βύσσου περιβάλλουσι. „ Ἀναγραφὴ τῶν ἐνδυμάτων τῆς Ἀθήνησι Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος, C. I. G. I. n. 155 (Ὀλ. 107, 4-109, 1), καὶ ἄλλαι ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει. — Πέπλος Ἀθηνᾶς ἐν Τροίᾳ (Ὅμ. Ἰλ. 6, 303), ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ. — Καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἔτι περιέβαλλον τοὺς ἀνδριάντας πορφυροῖς ἱματίοις (Vopisc. Prob. 10. Saturnin. 9)· ὅθεν διετηρήθη τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐν τῇ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἁγίων.

Ἐν Ἀθήναις ἤγοντο τὰ Καλλυντήρια (ἑορτὴ) τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς τῇ 19 τοῦ Θαργηλιῶνος (πρβ. Βεκκέρου Ἀνέκδ. 1. σ. 270.) καὶ τὰ Πλυντήρια (τῶν ἐνδυμάτων τῆς θεοῦ) τῇ 25 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ταῦτα διηκόνουν αἱ λουτρίδες καὶ πλυντρίδες (Alberti ad Hesych. II. p. 498) καὶ ὁ κατανίπτης (Μ. Ἐτυμ. ἐ. λ.). — Αἱ τῆς ἐν Ἄργει Ἥρας λουτροφόροι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκαλοῦντο Ἡρεσίδες (Ἐτυμ. Μ. Ἡσύχ.), ἡ δὲ ἑορτὴ Ἐνδυμάτια (Πλούτ. π. μουσ. 9), καὶ ἡ ἐσθὴς αὐτῆς πάτος (Ἡσύχ.).

Πλείονα παραδείγματα ἐνδεδυμένων ἀγαλμάτων παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. d. Arch. §. 69. Anm.

§. 87. Ἡ ἱστορία τῶν τεχνιτῶν κατὰ τοὺς προτέρους τῆς 1
παρούσης ἐποχῆς αἰῶνας εἶναι μὲν καθ' αὐτὴν ἤδη, καθὼς ὅλη ἡ
ἀρχαία ἱστορία, ἱκανῶς σκοτεινή, ἐδυσκολεύθη δὲ ἔτι μᾶλλον διὰ
τῆς πολλάκις μετεώρου καὶ ὅλως ὑποκειμενικῆς σκέψεως τῆς μετὰ
τὸν Οὐόλφιον νεωτέρας ἱστορικῆς σχολῆς. Ἀλλά, ἵνα ἀναφέρωμεν 2
ἓν μόνον, τὸ σημειῶδες πολλῶν ἀρχαίων ὀνομάτων, οἷον *Δαίδαλος, Εὐπάλαμος, Εὔχειρ, Σμῖλις, Εὔγραμμος* καὶ ἄλλων, οὐδαμῶς ἐξαρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι ταῦτα εἶναι πλαστά, καὶ ὅτι
οἱ οὕτως ὀνομαζόμενοι τεχνῖται εἶναι μόνον μυθικαὶ προσωποιΐαι
τῆς ἰδέας τῆς τέχνης συλλήβδην. Τοὐναντίον, τὰ αὐτὰ ἢ ὅμοια 3
ὀνόματα ἐπανέρχονται καὶ κατὰ τὰς ἱστορικὰς ἔτι ἐποχάς, καὶ
ἐπικυροῦσι μόνον ὅ,τι καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων γνωρίζομεν, ὅτι
δηλαδὴ ἡ τέχνη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦν (καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ
ἐπιτηδεύματα) ὡς ἐπὶ τὸ πλέον κληρονομικὴ ἐντὸς τῶν γενῶν,
καὶ ὅτι ὁ υἱὸς διεδέχετο πάλιν σὺν τῷ ὀνόματι καὶ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ πατρὸς ἢ τῶν προγόνων. Τοῖς δὲ ἀληθέσιν, ὡς φιλεῖ 4
γενέσθαι, προσεμίχθησαν μὲν ἐν τῷ μακρῷ αἰῶνι ὑπό τε ποιητῶν
καὶ λογογράφων πολλὰ ψευδῆ, ὥστε καταντᾷ ἀδύνατον, νὰ διακριθῇ πάντοτε ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τοῦ ψεύδους· ἀλλ' οὐδεὶς νουνεχὴς
ἱστοριογράφος διὰ τοῦτο ἀποβαλεῖ πάντα ὁμοῦ, τὰ χρήσιμα σὺν
τοῖς ἀχρήστοις. Τό γε ἀσφαλέστερον, καθ' ἡμᾶς, ἐστὶν τὸ ταῖς 5
τῶν παλαιῶν παραδόσεσιν ἐπακολουθῆσαι, ὅταν συμφωνῶσιν ἀλλήλαις, καὶ ὅταν δὲν περιέχωσί τι καθ' αὑτὸ ἀδύνατον.

1. Πολὺ συνετέλεσε μὲν τοῦ Θυρσίου τὸ πολλάκις ἀναφερθὲν σύγγραμμα (Ἐποχαὶ τῆς πλαστικῆς τέχνης παρὰ τοῖς Ἕλλησιν) εἰς τὸ νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν ἀποπλανηθεῖσαν ἱστορίαν τῆς τέχνης πάλιν ἐπὶ τὴν ὀρθὴν ὁδόν, δὲν ἠδυνήθη ὅμως οὐδὲ αὐτὸς ν' ἀπαλλαχθῇ κατὰ πάντα τῶν ἐπικρατησάντων ἅπαξ δογμάτων. Ἡ μεγάλη ἔκτοτε πρόοδος τῆς ἀρχαιολογίας τῆς Αἰγυπτιακῆς τέχνης ἔῤῥιψε λαμπρὸν φῶς ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι· ἀλλὰ ἀπαιτεῖται ἔτι ἡ ἐκρίζωσις πολλῶν ἄλλων ἐσφαλμένων θεωρημάτων τῆς Οὐολφιανῆς σχολῆς, ἰδίως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περὶ τὴν παλαιογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας, πρὶν δυνηθῇ ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀρχαιότητος εἰς πάντας τοὺς κλάδους της νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς σώφρονος καὶ ὑγιοῦς κριτικῆς, ἥνπερ ἐν μέρει ἐβάδισαν ἤδη πρὸ αἰώνων εἰς τὰς ἡμέρας τῶν κορυφαίων τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, καὶ ἥτις εὐλαβῶς σέβεται τὰς παραδόσεις αὐτῶν τῶν παλαιῶν, χωρὶς νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς σκέψεως ἐπὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐσφαλμένων.

2. Τὰ ἐτυμολογικὰ ἐκεῖνα περὶ συμβολικῆς σημασίας τῶν ὀνομάτων ὀνείρατα ἀποδοκιμάζει καὶ ὁ Βοίκιος, Therä· Inschriften S. 35 flgg. Metrol. Untersuch. S. 208.

2. 3. Π. Δαιδάλου, Σμίλιδος καὶ Εὐχειρος ἴδ. κατωτ. §. 88, 1 καὶ 2. Δαιδάλους γνωρίζομεν κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν τοὐλάχιστον δύο (Sillig. C. A. s. v.), καὶ ὡσαύτως δύο Εὐχειρας, τὸν σὺν Δημαράτῳ εἰς Τυῤῥηνίαν ἀπελθόντα (Sillig. s. v. II), καὶ τὸν Ἀθηναῖον Εὔχειρα τὸν Εὐβουλίδου, Κρωπίδην τὸν δῆμον (Ross, Le monnument d'Eubulides, p. 8). — Τὴν κληρονομικὴν τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐν Ἑλλάδι διαδοχὴν αἰνίττονται καὶ αἱ φράσεις „ ἰατρῶν παῖδες, „ κεραμέων παῖδες „ (Πλ. Πολ. 5. σ. 467) καὶ ἄλλαι τοιαῦται. Πρβ. Thiersch. l. l. S. 124 (καὶ περὶ ἄλλων ἐπιτηδευμάτων Ἡρόδ. 6, 60. 7, 134. Πλούτ. Λυκ. 4.). Ὁμοιόν τι παμπάλαιον χαλκουργῶν καὶ εἰκονοποιῶν γένος φαίνεται ὅτι ἦσαν καὶ οἱ καλούμενοι Τελχῖνες, ἐν Κρήτῃ, Κύπρῳ, Ῥόδῳ καὶ Σικυῶνι, ἴσως ἐπήλυδες ἐξ Αἰγύπτου („ ἐκ τῆς θαλάσσης „ κατὰ τὸν Διόδ. 5, 55). Ἰδ. περὶ αὐτῶν Στράβ. 14, σ. 196. Νικόλ. Δαμασκ. 15 (Παραδοξογρ. σ. 170). Στέφ. ἐ. λ. Τελχίς. Παυσ. 9, 19, 1. Πίνδ. Ὀλ. 7, 50 καὶ 5, 9 c. nott. Boeckh et Dissen. Thiersch. l. l. S. 179. Οὗτοι οἱ πρὸ τῶν Ἑλλήνων ἀκμάσαντες Τελχῖνες ἐλέγοντο „ ἀγάλματα θεῶν πρῶτοι κατασκευάσαι „ (Διόδ.) καὶ „ πρῶτοι ἐργάσασθαι σίδηρόν τε καὶ χαλκὸν „ (Στράβ.)· ἐπεκλήθησαν δὲ ἀπ' αὐτῶν πολλὰ θεῶν ἀγάλματα, οἷον Ἀθηνᾶ Τελχινία καὶ Ἀπόλλων Τελχίνιος (ὅθεν ἴσως κατὰ διαφθορὰν Δελφίνιος).

5. Πρβ. Welcker, Hyperb. Röm. Studien S. 275: Um nicht Alles zu verwirren und hin und her schwankender Willkür Preis zu geben, muss die erste Regel seyn, von dem Wenigen, was positiv überliefert ist, nichts unbedingt zu verwerfen, dem nicht noch positivere Gründe entgegenstehen.

1 §. 88. Ἀρχαιότατος καὶ ἐν ταὐτῷ περιφημότατος τέκτων (οἰκοδόμος, εἰδωλοποιὸς καὶ ζωγράφος) ὁμολογεῖται ὁ *Δαίδαλος*, Ἀθηναῖος τῶν ἀπὸ Ἐρεχθέως, καὶ ἀρχηγέτης τοῦ Ἀθήνησι γένους τῶν Δαιδαλιδῶν, ὅστις φυγὼν ἐξ Ἀττικῆς ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ ἀνεψιοῦ Τάλω, ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἀσκήσας ἐκεῖ τὴν τέχνην διέτριψε κυρίως ἐν Κρήτῃ παρὰ Μίνῳ, ἀπῆλθε δὲ καὶ εἰς Σικελίαν καὶ Σαρδώ, καὶ ἀφῆκε πανταχοῦ μνημεῖα τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέχνης του· οἷον οἰκοδομήματα διάφορα, ἀγάλματα, ἀνδριάντας
καὶ πρόστυπα ἔργα ἐκ ξύλων τε καὶ λίθων, καὶ δὴ καὶ ζωγρα-
φίας. Πολλαὶ ἐφευρέσεις ἐργαλείων ἀνεφέροντο εἰς αὐτόν. Μαθη- 2
τὰς εἶχεν, ἐκτὸς τοῦ *Τάλω* ἢ *Πέρδικος*, τὸν Ἀθηναῖον *Ἔνδοιον*,
καὶ ὅλον τὸ Ἀθήνησι ἐργαστήριον » τῶν ἀπὸ Δαιδάλου ». Σύγχρο-
νος αὐτοῦ ἦν *Σμῖλις* ὁ Αἰγινήτης. — Ἀναντίῤῥητον δὲ εἶναι, ὅτι 3
ἡ ἱστορία τοῦ Δαιδάλου παρὰ τῶν μεταγενεστέρων πολλοῖς μύ-
θοις διεκοσμήθη· ἀλλ' εὐκόλως διακρίνονται τὰ τῶν ποιητῶν
πλάσματα, οἷον τὰ περὶ τὸν Ἴκαρον καὶ τὸν ταῦρον τῆς Πασι-
φάης, ἀπὸ τῶν θετικωτέρων εἰδήσεων περὶ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ
τέχνῃ κατωρθωμένων, ὧνπερ δυνάμεθα ἤδη νὰ ἄγωμεν τὸν ἔλεγ-
χον δι' ἀντιπαραβολῆς τῆς τε προγενεστέρας καὶ τῆς συγχρόνου
Αἰγυπτιακῆς τέχνης.

1400.

1. Περὶ τοῦ βίου τοῦ Δαιδάλου (κατὰ τὸν 14 αἰῶνα πρ. Χρ.) ἴδ. τὰς μαρτυρίας παρὰ Sillig. C. A. s. v. Thiersch. l. l. S. 17. Κατὰ τὸν Διόδ. 1, 96 καὶ 4, 76 (πρόσθ. Παυσ. 7, 4,5) φαίνεται ὅτι ἐξ Ἀθηνῶν ἔφυγε τὴν εὐθεῖαν εἰς Κρήτην, καὶ ἐκ Κρήτης εἰς Σικελίαν· ὅθεν ἕπεται, ὅτι εἶχεν ἤδη μαθητεύσει ἐν Αἰγύπτῳ, πρὶν ἀρχίσῃ νὰ μετέλθῃ τὴν τέχνην ἐν Ἀθήναις. Ἐν Αἰγύπτῳ ἐνομίζετο ὅτι ἀρχιτεκτόνησε τὸ κάλλιστον πρόπυλον τοῦ νΜ ε μφει Ἡφαιστείου (Διόδ. 1, 97· πρβ. Σκύλ. περίπλ. p. 53. Huds.)· ἐν Κρήτῃ ᾠκοδόμησε τὸν λαβύρινθον (§ 68 σημ. 2), ἐν Σικελίᾳ λίμνας ὀρυκτὰς, πόλεις καὶ ναοὺς (Διόδ. 4, 78), ἐν Σαρδοῖ πολλὰ μεγαλοπρεπῆ κατασκευάσματα (Διόδ. 4, 30), ἐν οἷς καὶ θόλους (Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκουσμ. 104), ἐν Κύμῃ τῆς Ἰταλίας ναὸν Ἀπόλλωνος (Virg. Aen. 6, 14) κ. ἑ. Πολλῷ δὲ μείζων ἔτι ἦν ἡ δόξα τοῦ Δαιδάλου ἐπὶ τοῖς πλαστικοῖς ἔργοις, ὧν πολλὰ ἔτι περιεῖναι ἐνομίζοντο κατὰ τοὺς Παυσανίου τοῦ περιηγητοῦ χρόνους (ξόανα Ἡρακλέους ἐν Θήβαις, Τροφωνίου ἐν Λεβαδείᾳ, Ἀφροδίτης ἐν Δήλῳ, Βριτομάρτιδος ἐν Ὀλοῦντι καὶ Ἀθηνᾶς ἐν Κνωσσῷ τῆς Κρήτης, Π. 9, 40, 2)· πολλὰ δὲ ἄλλα εἶχον τότε ἤδη ἀφανισθῆ, οἷον τὸ ἐν Γέλᾳ τῆς Σικελίας (Π. αὐτ. καὶ 8, 46, 2), καὶ τὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐν μεθορίῳ Μεσσηνίας καὶ Ἀρκαδίας (Π. 8, 35, 2), ἅπερ πάντα φαίνεται ὅτι ἦσαν ξύλινα ξόανα. Μόνον τὸ ἐν Κορίνθῳ Ἡρακλέους ξόανον δὲν ἀναγνωρίζει ὁ περιηγητὴς ὡς τέχνην Δαιδάλου (Π. 2, 4, 5). Ἐν δὲ ταῖς Ἠλεκτρίσι νήσοις ἐδεικνύοντο δύο ἀνδριάντες, ὁ μὲν κασσιτέρινος, ὁ δὲ χαλκοῦς, ὡς ἔργα Δαιδάλου (Ἀριστ. θαυμ. ἀκουσμ. 81. Στεφ. ἐ. λ. Ἠλεκτρίδες· πρβ. ἀνωτ. §. 63. σημ. 5)· καὶ αὐτὸς ὁ Παυσανίας εἶδεν ἔτι λίθινον ἀνάγλυφον αὐτοῦ, τὸν καλούμενον Ἀριάδνης χορὸν, ὃν παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. 18, 590) ὁ Ἥφαιστος μιμεῖται ἐπὶ τῆς Ἀχιλλέως ἀσπίδος. Π. 9, 40, 2: « Παρὰ τούτοις (Κνωσσίοις) καὶ » ὁ τῆς Ἀριάδνης χορὸς, οὗ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι μνήμην ἐποιήσατο, ἐπειργασ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» μένος ἐστὶν ἐπὶ λίθου λευκοῦ ». Πρβ. Thiersch. S. 37. 38. Λίθινον φαίνεται ὅτι ἦν καὶ τὸ τῆς Μονογισσηνῆς Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν Καρίᾳ (Στέφ. ἐ. λ. Μονόγισσα). Περὶ τῆς Δαιδάλου τέχνης κρίνει οὕτως ὁ Παυσ. 2, 4, 5: » Δαίδαλος δὲ » ὁπόσα εἰργάσατο, ἀτοπώτερα μέν ἐστιν ἐς τὴν ὄψιν, ἐπιπρέπει δὲ ὅμως τι καὶ » ἔνθεον τούτοις. » Πρβ. Πλάτ. Ἱππίᾳ Μείζ. σ. 281. D.

Ζωγραφία Δαιδάλου φημίζεται ἐν τῷ ἐν Κύμῃ ἱερῷ. Serv. ad Aen. 1. l. (Mythogr. Lat. ed. Bode I, 43): Daedalus - delatus Cumas in templo Apollini condito filii sui casum depinxit.

Ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Δαίδαλον ἐφευρέσεις, Plin 7, 57: Fabricam materiariam Daedalus et in ea serram, asciam, perpendiculum, terebram, glutinum, ichthyocollam. Πρβ. Διόδ. 4, 76 περὶ Τάλω (κεραμευτικὸν τροχὸν, πρίονα, τόρνον καὶ ἕτερά τινα φιλοτεχνήματα).

2. Περὶ τοῦ Κάλω ἢ Τάλω (τὸ ὄνομα Τάλως εἶναι προτιμητέον, καὶ διὰ τὸν μεταγενέστερον Δαιδαλίδην Ταλείδην), υἱοῦ τῆς Δαιδάλου ἀδελφῆς Πέρδικος, ὃς κατ' ἄλλους καὶ αὐτὸς ὠνομάζετο Πέρδιξ, Διόδ. 4, 76. Ἀπολλόδ. 3, 19, 5. Παυσ. 1, 21, 6. Σουίδ. ἐ. λ. Πέρδικος ἱερόν. Ovid. Metam. 8, 240.

Τὸν παλαιὸν Ἔνδοιον, τὸν τῷ Δαιδάλῳ εἰς Κρήτην συνεκπλεύσαντα, οὐ δεῖ συγχέειν τῷ μεταγενεστέρῳ (§. 89, σημ. 2), ὡς ἐποίησεν ἤδη ὁ Παυσ. 1, 26, 5. — Εὔχειρ Δαιδάλου συγγενὴς εἰσήγαγε, κατὰ τὸν Ἀριστοτ. παρὰ Πλιν. 7, 57, τὴν γραφικὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Ἀλλὰ περὶ τοὺς Δαιδάλου μαθητὰς ἐπικρατεῖ τὸ σύνολον μεγίστη σύγχυσις παρὰ τοῖς παλαιοῖς, διότι δὲν διακρίνουσι πάντοτε τοὺς ἀμέσους τοῦ ἀρχηγέτου διαδόχους τῶν ἐμμέσων, τῶν ἀπὸ Δαιδάλου ἢ τῶν Δαιδαλιδῶν, ὥστε π. χ. καὶ ὁ Δίποινος καὶ Σκύλλις (π. τὴν 50 Ὀλ. §. 89, 2)· λέγονται ἔτι Δαιδάλου μαθηταί. Συντείνει δὲ πολὺ εἰς τοῦτο ἡ συχνὴ ἐπάνοδος (§. 87, 3) τῶν αὐτῶν ὀνομάτων ἐν τῷ κληρονομήσαντι τὴν τέχνην γένει. Τοιοῦτο ἦν πρὸ πάντων τὸ Ἀθήνησι γένος τῶν Δαιδαλιδῶν, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ ὁ Σωφρονίσκος καὶ ὁ τούτου υἱὸς Σωκράτης, ἀμφότεροι ὄντες ἀγαλματοποιοί. Περὶ Δαιδαλιδῶν Πλάτ. Εὐθύφρ. σ. 11. Ἀλκιβ. πρωτ. σ. 121.) Ἄλλοι Δαιδαλίδαι ἦσαν ἐν Κρήτῃ (Thiersch. S. 136 flg.), καὶ ἐκ τούτων ἐγένοντο ὁ Δίποινος καὶ ὁ Σκύλλις. Τὸ στάσιμον δὲ καὶ ἀμετάβλητον τοῦ παρὰ Δαιδάλου καθιδρυμένου ἀρχαίου Ἀττικοῦ ἐργαστηρίου, ὅπερ μέχρι τοῦ 6 πρ. Χρ. αἰῶνος διετηρήθη, συνετέλεσεν ὡσαύτως εἰς τὸ ὅτι πολλὰ τῶν τοῦ ἀρχαίου ῥυθμοῦ ἀγαλμάτων ἐνομίζοντο ἢ αὐτοῦ τοῦ Δαιδάλου ἔργα, ἢ τῶν πρώτων ἐκείνου μαθητῶν. Πρβ. Thiersch S. 44 flgg. S. 50. Anm.

Σμῖλις ὁ Εὐκλείδου, Αἰγινήτης, τὴν ἡλικίαν κατὰ Δαίδαλον γεγονὼς, ἐποίησε τὸ ἀρχαιότατον τῆς Ἥρας ξόανον εἰς τὸ ἐν Σάμῳ Ἡραῖον (ἴδ. §. 72. σημ. 2. Παυσ. 7. 4, 4. 5). Ὁ Μύλλερος (Aeginet. p. 98 sqq.) ἠθέλησε, συμφήσαντος ὕστερον καὶ τοῦ Θυρσίου (S. 45 flg. 194), ἀλλ' ἄνευ ἀποχρώσης ἀποδείξεως, νὰ καταβιβάσῃ τὸν Σμῖλιν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς μεταναστεύσεως τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἰώνων, περὶ τὰ 140 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά. Ἄλλο αὐτοῦ ἔργον ἦσαν αἱ καθήμεναι Ὧραι ἐν τῷ Ὀλυμπιάσι Ἡραίῳ. Π. 5, 17, 1. — Ἕτερος ἐκείνου ἦν ὁ σύγχρονος τοῦ Ῥοίκου καὶ Θεοδώρου Σμῖλις (§. 68. σημ. 2. 78. σημ. 1).

Ἄλλος ἀρχαῖος ξοανουργὸς ἦν ὁ κατὰ τὰ Τρωϊκὰ γεγονὼς Ἐπειὸς ὁ Πανοπέως (Π 2, 29, 4), ὁ ποιήσας τὸν Δούριον ἵππον, οὗτινος ὁ Παυσανίας (2, 19, 6) εἶδεν ἐν Ἄργει ξόανον Ἑρμοῦ. Πρβ. Πλάτ. Ἴων. σ. 533. Α.

Ἄγνωστος ἄλλοθεν τεχνίτης Ἐπάγατος, ἐν ἀρχαιοτάτῃ Θηραίᾳ ἐπιγραφῇ, Böckh, Theräische Inschr. N. 6. S. 38.

3. Ὅσας τεχνουργίας ἐγνώριζον οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τὸν 14 πρ. Χρ. αἰῶνα, τούτων τὴν γνῶσιν ἢ τοὐλάχιστον τὰς πρώτας ἀρχὰς δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν καὶ παρὰ τοῖς περὶ τὸν Δαίδαλον ἐν Ἑλλάδι.

§. 89. Ὀλίγῳ σαφέστεραι καὶ βασιμώτεραι γίνονται αἱ εἰδή- 1
σεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς παρούσης ἐποχῆς, ὥστε δυνάμεθα ἤδη νὰ διακρίνωμεν ὀνομαστὶ ἱκανοὺς τεχνίτας, καὶ νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἡλικίαν των. Τοιοῦτοι 2
εἶναι, ἐκτὸς τῶν προειρημένων *Ῥοίκου*, *Θεοδώρου* καὶ *Τηλεκλέους* τῶν Σαμίων, *Γλαύκου* τοῦ Χίου καὶ ἄλλων, *Λέαρχος* ὁ Ῥηγῖνος (π. 800 πρ. Χρ.), *Γιτιάδας* ὁ Λακεδαιμόνιος (μ. Ὀλ. 12), *Ἀριστοκλῆς* ὁ Κυδωνιάτης (πρὸ Ὀλ. 29), *Δίποινος* καὶ *Σκύλλις* οἱ Κρῆτες (π. Ὀλ. 50), *Ἔνδοιος* ὁ Ἀθηναῖος (π. Ὀλ. 52). — Τῆς αὐτῆς ἡλικίας εἶναι καὶ ὁ *Αἴσωπος* καὶ 3
οἱ ἀδελφοί του, οἱ ποιήσαντες τὴν Φανοδίκου εἰκόνα ἢ προτομὴν ἐν Σιγείῳ.

2. Περὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Ῥοῖκον καὶ Θεόδωρον §. 78, 1. Γλαῦκος ὁ Χῖος, §. 79. — Λέαρχος ὁ ποιήσας τὸν σφυρήλατον Δία ἐν Σπάρτῃ, ἴδ. ἀνωτ. § 77. σημ. 4. Πρβ. Welcker, Hyperb. Röm. Studien S. 270. — Γιτιάδας ὁ Λακεδαιμόνιος, ᾠκοδόμησε τὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἐν Σπάρτῃ ναὸν καὶ εἰργάσατο τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα αὐτῆς (Π. 3, 17, 3)· ἐκ δὲ τῆς δεκάτης τοῦ πρώτου Μεσσην. πολέμου ἐποίησεν ἐν Ἀμύκλαις δύο τρίποδας χαλκοῦς, ὑφ' οἷς θεῶν ἀγάλματα (Π. 3, 18, 5. 4, 14, 2. Welcker, l. l. S. 264 flgg. Ἀδίκως νομίζουσιν ὁ Θύρσιος, S. 147-50 καὶ 174, καὶ ἄλλοι τὸν Γιτιάδαν μεταγενέστερον.) — Ἀριστοκλῆς ὁ Κυδωνιάτης, Δαιδαλίδης ἐκ Κρήτης, πρὸ Ὀλ. 29, 1 (Παυσ. 5, 25, 6. Thiersch. S. 139, ὅστις δὲν ἔπρεπε νὰ τροποποιήσῃ τὴν γνώμην του κατωτ. S. 278 flgg.), ἴσως ὁ ποιήσας τὴν τοῦ Ἀριστίωνος στήλην ἐν τῷ Ἀθήνησι Μουσείῳ, ὅστις γνωρίζεται καὶ ἐξ ἄλλου Ἀττικοῦ ἐπιγράμματος βουστροφηδὸν γεγραμμένου καὶ ἑπομένως πολὺ παλαιοτέρου τῆς ὑπὸ Βοικίου (C. I. G. I. n. 23) ὑποτιθεμένης ἡλικίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δίποινος καὶ Σκύλλις, Δαιδαλίδαι ἐκ Κρήτης (Π. 2, 15, 1), τίθενται ὑπὸ Πλινίου (36, 4) πρὸ τῆς Κύρου βασιλείας, καὶ διὰ τοῦτο περὶ τὴν 50 Ὀλ. Ἀλλ' εἶναι φανερὸν, ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι κακῶς τεθεμελιωμένη, καθότι ὁ Λέαρχος (Παυσ. 3, 17, 6) ἐνομίζετο ἤδη μαθητὴς ἐκείνων. Ὁ Πλίνιος προσθέτει, ὅτι οὗτοι πρῶτοι κὐδοκίμησαν τῇ τοῦ λευκοῦ λίθου γλυφῇ (marmore sculpendo primi omnium inclaruerunt), ἀντιφάσκει δὲ παραχρῆμα πρὸς ἑαυτὸν, λέγων κατωτέρω (κεφ. 5): Cum ii essent, jam fuerant in Chio insula *Malas* sculptor, dein filius ejus *Micciades*, ac deinde nepos *Archennus* (γρ. *Anthermus*) Chius, cujus filii *Bupalus* et *Athenis* clarissimi in ea scientia fuere, Hipponactis poetae aetate, quem certum est LX Olympiade fuisse. Quod si quis horum familiam ad proavum usque retro agat, inveniet artis ejus originem cum Olympiadum origine coepisse. Ἑπομένως ὁ Δίποινος καὶ ὁ Σκύλλις ἐβελτίωσαν μόνον τὴν λιθοξοΐαν. Ἐποίησαν δὲ καὶ ξόανα (Π. 2, 22, 6). Πρβ. περὶ τῶν ἔργων των Thiersch. S. 48. — Περὶ Μάλα, Μικκιάδου καὶ Ἀνθέρμου δὲν εἶναι ἄλλοθεν τίποτε γνωστόν. Περὶ Βουπάλου Παυσ. 4, 30, 4. 9, 35, 2. Ἄθηνις παρὰ Σχολ. Ἀριστοφ. Ὀρν. 574. Πρβ. Thiersch. l. l. S. 192. Anm.

Ἔνδοιος ὁ Ἀθηναῖος, ἕτερος τοῦ Δαιδάλου μαθητοῦ (§. 88. σημ. 2), ἐποίησε καθήμενον Ἀθηνᾶς ξόανον ἐξ ἐλαίας (Ἀθηναγ. Leg. pro Christ. p. 293. A.) ἐν τῇ Ἀθήνησι Ἀκροπόλει, ἀνάθημα Καλλίου (Π. 1, 26, 5)· ὁ δὲ παλαιότερος Καλλίας ἔζησε π. τὴν 52 Ὀλ. (Ἡρόδοτ. 6, 122. Σχολ. Ἀριστοφ. Ὀρν. 284, Πρβ. Thiersch, S. 47. 124). — Ἄλλο ξύλινον τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, σὺν ταῖς Ὥραις καὶ Χάρισιν, ἐκ λίθου λευκοῦ, ἐν Ἐρυθραῖς τῆς Ἰωνίας (Π. 7. 5, 4)· καὶ τρίτη Ἀθηνᾶ ἐξ ἐλέφαντος, ἣν ὁ Αὔγουστος ἐκ Τεγέας μετεκόμισατο εἰς Ῥώμην (Π. 8, 46, 2). — Ἐπιγραφὴ Ἐνδοίου (ἀπὸ μνήματός τινος· ΑΝΕΘΗΚΕ ΘΑΝΟΥΣΑΝ) ἐν τῷ Ἀθήνησι Μουσείῳ, Kunstbl. 1835. N 31.

3. Ἴδ. τὴν περιβόητον Σιγειάδα ἐπιγραφὴν παρὰ Boeckh. C. I. G. I. n. 8. Franz. Epigr. Gr. B. 1840, n. 32. (Οἱ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῆς ἐπιγραφῆς δισταγμοὶ εἶναι ἀτέκμαρτοι) — Ἄλλο παράδειγμα εἰκονικοῦ ἀνδριάντος κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν παρέχεται Θεόδωρος ὁ Σάμιος (ὁ πρεσβύτερος?), ὅστις ἔπλασεν ἑαυτὸν ἐκ χαλκοῦ (Plin. 34, 19, 22. πρβ. Boeckh. ad. C. I. G. I. p. 18. 874.) Πρὸς τούτοις καὶ οἱ περὶ Βαθυκλέα τὸν Μάγνητα τεχνῖται, οἵτινες ἀπεικόνισαν ἑαυτοὺς περὶ τὸν θρόνον τοῦ Ἀμυκλαίου θεοῦ (ἴδ. κατωτ. §. 90, 3).

1 §. 90. Ἐκτὸς ἐκείνων τῶν *ἀγαλμάτων ἐκ μετάλλου*, ὧν ἐν
τοῖς ἄνω ἤδη μνήμην ἐποιησάμεθα, τῶν τε ἀρχαίων *σφυρηλάτων* (§. 77, 4.) καὶ ἄλλων ὧν ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς ἀγνοεῖ-
2 ται (§. 63. σημ. 5. 88. σημ. 2), καὶ τῶν πρώτων *χωνευτῶν*
τοῦ Σαμίου ἐργαστηρίου (§. 78, σημ. 1), δεῖ ἀναφέρειν ἰδίως
τὸν *σφυρήλατον χρυσοῦν κολοσσὸν τοῦ Διὸς*, ὃν ὁ Κύψελος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ ὁ Περίανδρος (Ὀλ. 30-38.) ἀνέθηκεν εἰς Ὀλυμπίαν· καὶ τὸν 3
χαλκοῦν θρόνον τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, ἔχοντα πρόστυπα
ζώδια ἐπειργασμένα, ἔργα *Βαθυκλέους* τοῦ Μάγνητος (π. Ὀλ.
29). — Πολλὰ ἦσαν ἤδη καὶ τὰ ἐξ *ὀπτῆς γῆς ἀγάλματα*, ἔν 4
τε τοῖς ναοῖς καὶ πρὸς ἐπικόσμησιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν
καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, καὶ *μικρὰ εἴδωλα κεράμεα*, διὰ
τὴν κατ' οἶκον λατρείαν, ἢ ἵνα συνταφῶσι τοῖς νεκροῖς. — Ἀναμ- 5
φιβόλως ὑπῆρχον ἤδη καὶ πολλὰ *λίθινα ἔργα* τῆς πλαστικῆς,
μολονότι περὶ τοιούτων ὀλίγας μόνον ἔχομεν καὶ ἀμυδρὰς
εἰδήσεις.

2. Π. τοῦ τῶν Κυψελιδῶν ἀναθήματος Στράβ. 8, σ. 171: « χρυσοῦς σφυρή- » λατος Ζεὺς, ἀνάθημα Κυψέλου τοῦ Κορινθίων τυράννου. » Ὁ αὐτ. σ. 211: « σφυρήλατος χρυσοῦς ἀνδριὰς εὐμεγέθης. » Πρβ. Παυσ. 5, 2, 4. Σχολ. Πλάτ. Φαίδρ. σ. 236. C. Σουΐδ. ἐ. λ. Κυψελιδῶν.

3. Περιγραφὴ τοῦ ἐν Ἀμύκλαις θρόνου τοῦ Ἀπόλλωνος, Παυσ. 3, 18, 6 κ. ἑ. Περὶ Βαθυκλέους τοῦ Μάγνητος (ἐκ τῆς ἐπὶ Μαιάνδρῳ Μαγνησίας) καὶ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, Thiersch. S. 176. (Ὁ δὲ Μύλλερος, Hdb. d. Arch. §. 85. Anm. 2, φαίνεται ὅτι νομίζει τὸν θρόνον χρυσελεφάντινον ἢ ἄλλως τορευτὸν ἔργον.)

4. Μεγάλοι κεράμεοι τύποι καὶ ἀνδριάντες, ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς τῶν ναῶν ἀετώμασι, τοῦ Διβουτάδου (Plin. 36, 12, 43. ἴδ. §. 71. σημ. 2.) καὶ τοῦ Χαλκοσθένους ἐν τῷ Ἀθήνησι Κεραμεικῷ (αὐτ. 45). Ὁ Παυσανίας εἶδε τοιαῦτα ἀγάλματα ἐπὶ τῆς στέγης τῆς Ἀθήνησι στοᾶς Βασιλείου (1, 3, 1: « Ταύτης ἔπεστι τῷ κεράμῳ τῆς στοᾶς ἀγάλματα ὀπτῆς γῆς κ. ἑ. »).

Μικρὰ πήλινα ἀγάλματα, πήλινοι θεοί, Σχολ. Ἀριστοφ. Ὄρν. 436. Becker, Charikles (Lpz. 1840) 1. S. 31 flg.

5. Λίθινα ἔργα (ἀρχαιότερα τῆς κατὰ τὸν Πλίνιον εὑρέσεως τῆς κατεργασίας τοῦ λευκοῦ λίθου ὑπὸ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος) οἱ ἐν Μυκήναις λέοντες (§ 82, 1), ὁ Ἀριάδνης χορὸς ὑπὸ Δαιδάλου (§. 88. σημ. 1.), ἡ Ἀριστίωνος στήλη, ἔργον Ἀριστοκλέους, (§. 89, σημ. 2), λίθινά τινα τῆς Ἀθηνᾶς ἕδη ἐν τῇ Ἀθήνησι Ἀκροπόλει, καὶ πιθανῶς πολλὰ ἄλλα ἔτι ἐν διαφόροις Μουσείοις ἔργα. Πρβ. Thiersch. l. l. S. 38. — Καὶ τοῦ Χειρισόφου, ἀρχαίου τινὸς ἀγαλματοποιοῦ Κρητὸς, ὑπῆρχε λιθίνη εἰκὼν ἐν Τεγέᾳ. Π. 8, 53, 3. Thiersch, S. 137.

Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἡ σφραγιδογλυφία, ἀναπτυχθεῖσα φύσει πρώϊμα κατ' Αἴγυπτον καὶ Συρίαν (§. 40, 2. 47, 2. 49, 4), εἶχεν ἤδη εἰσ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα (πρβ. §. 77. σημ. 3) καὶ τὴν Τυῤῥηνίαν. Πολλοὶ τῶν ἀρχαιοτέρων δακτυλιολίθων, μάλιστα σκαραβαῖοι, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀνήκουσιν ἤδη εἰς τὴν παροῦσαν ἐποχήν.

5. Γραφική.

1
2 §. 91. Παράδοξος εἶναι ἡ δοξασία πολλῶν ἀρχαιολόγων, ὅτι
ἡ Ὁμηρικὴ ἐποχὴ δὲν ἐγνώρισεν ἀκόμη τὴν *γραφικήν*. Ἀληθὲς
μὲν εἶναι, ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν περιγράφει μηδεμίαν κυρίως ζωγρα-
φίαν· ἀλλὰ ἕως πότε θὰ θεωρῆται ἡ ἐπικὴ ποίησις ὡς ἐντελὴς
3 ἐγκυκλοπαιδεία πασῶν τῶν τότε ὑπαρχουσῶν τεχνῶν καὶ ἐπι-
στημῶν; — Περιγράφει δὲ ἐσθῆτας ἐχούσας ζῴδια ποικίλοις
χρώμασιν ἐνυφασμένα ἢ ςικτὰ (κεκεντημένα)· καὶ τοῦτο οὐ μό-
νον προϋποτίθεται τὴν ὕπαρξιν ἀνεξαρτήτου γραφικῆς τέχνης ἐπὶ
4 ὁμαλῶν ἐμβαδῶν, ἀλλὰ μαρτυροῦσι ταύτην καὶ ἄλλαι παραδό-
σεις περὶ τῶν ἡρωϊκῶν αἰώνων. Καθ' ὃν καιρὸν ἡ Δώριος τῶν
ναῶν ἐργασία (§. 69-72), ἡ ξοανοποιΐα καὶ ἡ πρόστυπος πλα-
στικὴ (§. 81. 82. 84. 85) μετηνέχθησαν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἑλ-
λάδα, συνηκολούθησεν αὐταῖς καὶ ἡ τρίτη αὐτοκασίγνητος καὶ
ἀχώριστος ἀδελφή, ἡ *γραφική*, ἥτις ὅμως πολὺν καιρόν, καθὼς
καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, διετέλεσεν ὑπηρετοῦσα τῇ τεκτονικῇ καὶ πλα-
στικῇ, περιοριζομένη εἰς τὴν ἐπικόσμησιν καὶ τὸν χρωματισμὸν
τῶν ἔργων ἐκείνων τῶν τεχνῶν.

1. Οἱ περὶ τὸν Οὐόλφιον, καταγιγνώσκοντες τοῦ Ὁμήρου ἄγνοιαν τῆς γραφῆς, ἀναγκάζονται νὰ ἐξηγήσωσι τὰ παρ' αὐτῷ »σήματα λυγρὰ» ὡς εἶδος ἱερογλυφικῆς ἰδεογραφίας (Proleg. ad Hom. 1795. p. 86). Ἐπομένως ἐγνώριζεν ὁ ποιητὴς καὶ κατ' αὐτοὺς τὴν γραφικήν.

2. Οἱ εἰρημένοι ἀρχαιολόγοι ἐπιστηρίζονται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει μόνον ἔργα τῆς τεκτονικῆς κεχρωματισμένα, οἷον ναῦς »μιλτοπαρῄους,» ἵππου παρήϊον φοίνικι βεβαμμένον (ἴδ. ἀνωτ. §. 51. σημ. 7.) καὶ ἄλλα τοιαῦτα. (Περὶ τῆς σημασίας τοῦ μιαίνειν, βάπτειν, οὐ ζωγραφεῖν, πρβ. Thiersch S. 85.). Παραβλέπουσι δὲ τὰ ποικίλα χρώματα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως (» εἷμα δαφοινεόν,» Ἰλ. 18, 538. »μέλανες βότρυες,» 562, »κυανέη κάπετος,» 564), καὶ ἐπὶ τῆς Ἡρακλέους ἀσπίδος παρ' Ἡσιόδῳ (166: »Στίγματα δ' ὡς ἐπέφαντο ἰδεῖν δεινοῖσι δράκουσι Κυάνεα κατὰ »νῶτα, μελάνθησαν δὲ γένεια» καὶ ἄλλα τοιαῦτα). Πρβ. Klenze, Reise S. 242.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Ἐσθῆτες πεποικιλμέναι παρ' Ὁμήρῳ· ἡ πορφυρέη δίπλαξ ἣν ἡ Ἑλένη ὑφαίνει, Ἰλ. 3, 126 (« πολέας δ' ἐνέπασσεν ἀέθλους κ. ἑ. »), καὶ ἡ πορφυρέη χλαῖνα, ἣν ἡ Πηνελόπη τῷ Ὀδυσσεῖ ἐποίησεν, Ὀδ. 19, 227 - 31. Πρβ. Ovid. Metam. 6, 26 sqq. Thiersch l. l. S. 8.

Περὶ ἀληθινῶν ζωγραφιῶν κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς αἰῶνας, ἴδ. ἀνωτ. περὶ Δαιδάλου §. 88, 1. — Ὁ Πλίνιος ἐγνώρισεν ἐν ταῖς Ἰταλικαῖς πόλεσιν Ἀρδέᾳ, Λανουΐῳ καὶ Καίρῃ (τῇ Πελασγικῇ Ἀγύλλῃ) ἐντοιχίους γραφὰς (Letronne, Peint. murale p. 30 sqq.) ἀρχαιοτέρας τῆς κτίσεως Ῥώμης, H. N. 35. 3, 6,

4. Plin. 35, 3, 5: De picturae initiis incerta quaestio est. Aegyptii sex millibus annorum apud ipsos inventam, priusquam in Graeciam transiret, affirmant· καὶ προσθέτει μέν: vana praedicatione, ut palam est, ἀλλὰ ὁ τοῦ Πλινίου δισταγμὸς οὐδὲν ἰσχύει παρὰ τὴν τοῦ Πλάτωνος μαρτυρίαν, Νόμ. 2, σ. 256, ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ μυρίων ἤδη ἐτῶν (§. 38. σημ. 4) εἶχον προσδιορισθῆ οἱ πρότυποι κανόνες τῆς τέχνης· « καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἐξῆν « οὔτε ζωγράφοις, οὔτ' ἄλλοις -- καινοτομεῖν. »

§. 92. Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῆς 1
γραφικῆς ἔχομεν μόνον συγκεχυμένας πληροφορίας· διότι τὰ ἔργα αὐτῆς, ἅτε μᾶλλον φθαρτὰ τῶν τῆς πλαστικῆς δημιουργημάτων, εὐκόλως ἀπώλλυντο, καὶ σὺν ταῖς γραφαῖς ἀπώλλυτο καὶ ἡ γνῶσις αὐτῶν. Αἱ παρὰ Πλινίῳ παραδόσεις ἀποφαίνουσι 2
τὴν *Κόρινθον* καὶ τὴν *Σικυῶνα* πρώτας ἕδρας τῆς τέχνης· ὅσα δὲ προσθέτει περὶ τῆς βαθμηδὸν γενέσεώς της ἐκ *σκιαγραφημάτων* καὶ *μονοχρωμάτων*, φαίνονται κατὰ μέγα μέρος μάταια θεωρήματα τῶν φιλοσοφούντων μεταγενεστέρων.

2. Πλίν. αὐτόθι ἐξακολουθεῖ: Graeci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios repertam (picturam affirmant), omnes *umbrâ* hominis *lineis circumductâ*. Itaque talem primam fuisse; secundam singulis coloribus et *monochromaton* dictam, postquam operosior inventa erat; duratque talis etiam nunc. Inventam *linearem* dicunt a *Philocle* Aegyptio, vel *Cleanthe* Corinthio. Primi exercuere *Ardices* Corinthius et *Telephanes* Sicyonius, sine ullo etiamnum colore, jam tamen spargentes lineas intus. Ideo et quos pingerent, adscribere institutum. Primus invenit eas colorare, testa (ut ferunt) trita, *Cleophantus* Corinthius. — Αὐτόθι §. 11: Tandem se ars ipsa distinxit et invenit *lumen* atque *umbras*, differentia colorum alterna vice sese excitante. Postea deinde adjectus est *splendor*, alius hic quam lumen; quem quia inter hoc et umbram esset, appellaverunt *tonon*, commisuras vero colorum et transitus, *harmogen*. — Αὐτ. §. 34 ὀνομάζει ὡς μονοχρωμάτων ζωγράφους πολλῷ παλαιοτέρους τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Βουλάρχου (κατωτ. §. 93) τὸν Ὑγιήμονα (?), Δεινίαν, Χαρμάδαν, et qui primus in pictura marem feminamque discreverit, *Eumarum* Atheniensem, figuras omnes imitari ausum, quique inventa ejus excoluerit, *Cimonem* Cleonaeum. Hic *catagrapha* invenit, hoc est, obliquas imagines, et varie formare vultus, respicientes suspicientes vel despicientes κ. τ. ἑ. (Καταγραφὴν, en profil, ἴδ. §. 11. σημ. 1.) Ἀλλὰ ἐν ἄλλοις βιβλίοις ἀντιφάσκει ὁ Πλίνιος ἑαυτῷ, οἷον 7, 57: Gyges Lydus picturam in Aegypto (invenit), in Graecia vero Euchir Daedali cognatus, ut Aristoteli placet; ut Theophrasto, Polygnotus Atheniensis. Ἐξ ὧν ὅλων, νομίζομεν, ἀποδείκνυται, ὅτι αἱ μὲν ἀρχαὶ τῆς γραφικῆς ἐν Ἑλλάδι δὲν εἶναι σαφεῖς, αὐτὴ δὲ ἡ τέχνη παμπάλαιος.

Νεώτεραι περὶ ἱστορίας τῆς γραφικῆς πραγματεῖαι· Caylus, Mém. de l'Acad. des Inscr. T. XIX. p. 250. Hirt, sur la peinture des anciens, Mémoires de Berlin 1803. p. 149. Levesque, sur les progrès de la peinture chez les Grecs. Mém. de l'Inst. Nat. Littér. T. I. p 374. I. I. Grund, Malerei der Griechen. Böttiger, Ideen zur Archäol. d. Malerei. Bd. 1. Dresden 1811. Letronne, Lettres d'un antiquaire à un artiste sur la peinture murale. P. 1836 R. Rochette, Lettres archéologiques sur la peinture des Grecs, Vol. 1. P. 1840.

1 §. 93. Ἡ ἀρχαιοτάτη μεγάλη ζωγραφία (ἐκτὸς τῶν προειρημένων §. 91. σημ. 4), ἧσπερ μνήμη γίνεται, εἶναι ἡ *Μαγνησίας ἅλωσις* ἢ *πόρθησις*, πίναξ τοῦ *Βουλάρχου*, ὃν ὁ τῶν Λυδῶν βασιλεὺς Κανδαύλης (+ Ὀλ. 16, 1) ἰσοστάθμου χρυ-
2 σίου ἠγόρασεν. — Πιθανὸν δὲ ὅτι πολλὰ τῶν ἐν τοῖς κατὰ Τυῤῥηνίαν τάφοις εὑρεθέντων τοιχογραφημάτων εἶναι οὐχ ἧττον ἀρχαῖα.

1. Plin. 7, 39: Candaules rex Bularchi picturam Magnetum exitii, haud mediocris spatii, pari rependit auro. Πρβ. αὐτ. 35, 8, 34 (Bularchi tabulam, in qua erat Magnetum proelium). Τινὲς (Müller, Hbd., §. 74. Anm.) ἀποδοκιμάζουσιν ὅλην τὴν διήγησιν ταύτην, διότι δὲν γνωρίζομεν ἄλλην τῆς Μαγνησίας πόρθησιν εἰμὴ διὰ τῶν Κιμμερίων ἐπὶ Ἄρδυος, μετὰ τὴν 26 Ὀλ., ἀλλὰ, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Θύρσιος (Epochen S. 176), ἡ χρονολογία τοῦ συμβεβηκότος ἐκείνου εἶναι ἀμφίβολος, καὶ οὐδὲν κωλύει νὰ τὸ ὑποθέσωμεν ἤδη π. τὴν 15 Ὀλ.

1 §. 94. Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν ἡνώθη ἡ γραφικὴ πρώϊμα ἤδη μετὰ τῆς κατασκευῆς *πηλίνων ἀγγείων*, ὧντινων τὰ παλαιότατα προφανῶς ἀπομιμοῦνται ἀρχέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τυπα Αἰγυπτιακὰ καὶ Φοινικικά. Ἡ πρωτίστη ἕδρα τῆς κεραμο- 2
γραφίας ἦν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κορίνθῳ· ἐκ Κορίνθου δὲ μετέ-
βησαν περὶ τὴν 30 Ὀλ. τεχνῖταί τινες τοῦ ἐκεῖ ἐργαστηρίου,
ὁ *Κλεόφαντος*, ὁ *Εὔχειρ*, καὶ ὁ *Εὔγραμμος*, μετὰ τοῦ Δημα-
ράτου εἰς Ταρκυνίαν τῆς Τυῤῥηνίας, ὅπου ὅμως εἶναι πιθανὸν ὅτι
ἡ τέχνη αὐτὴ καὶ πρότερον ἤδη ὑπῆρχε.

Τῶν ἀρχαιοτέρων γραπτῶν ἀγγείων εἶναι κυρίως δύο εἴδη· ά, 3
τὰ *ὑπόξανθα* (λευκοκίτρινα), χωρὶς γάνωσιν (στίλβωμα), πλα-
τυτέρου σχήματος, ἔχοντα γραφὰς ἐρυθρὰς, φαιὰς, ὑπομελαίνας
καὶ ἰοβαφεῖς (ἰανθίνας), ὡς ἐπὶ τὸ πλέον τερατομόρφων ζώων.
καὶ β΄, τὰ *πυῤῥὰ ἢ ἐρυθρὰ*, κάλλιον γεγανωμένα καὶ πλέον
εὐαρέστου σχήματος, ἔχοντα γραφὰς μελαίνας ὡς ἐπὶ τὸ πλέον
μυθολογικῶν ἀντικειμένων· ἀμφότερα δὲ τὰ εἴδη κατεσκευάζοντο
ὅσον ἐν Ἑλλάδι, τόσον καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Τὰ τοῦ προτέρου εἴδους 4
ἀγγεῖα καλοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ *Αἰγυπτιάζοντα*,
Φοινικίζοντα καὶ *Δωρίζοντα*· τὰ δὲ τοῦ δευτέρου ὑπό τινων
ἀρχαϊκὰ Ἑλληνικὰ (maniera arcaica Greca), ὑπὸ ἄλλων ἀρ-
χαῖα *Ἀττικίζοντα*.

1. Π. τοῦ Αἰγυπτιάζοντος ῥυθμοῦ τῆς τῶν γυναικῶν ἐσθῆτος ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων Ἑλλ. ἀγγείων, Thiersch, Epochen S. 82.

2. Π. Ἀθηνῶν, Μήλου, Θήρας, Κορίνθου κ. λ. ἴδ. ἀνωτ. §. 80, 4. σημ.

Π. Δημαράτου καὶ τῶν συνακολουθησάντων αὐτῷ δημιουργῶν Στράβ. 5, σ. 355 Τχν. Πλίν. 35, 3, 5 καὶ αὐτ. 12, 43. Πρβ. Thiersch. l. l. S. 165. Ἀλλὰ ἡ μεταξὺ Τυῤῥηνίας καὶ Κορίνθου ἐμπορικὴ σχέσις ἦν καὶ ἔτι παλαιοτέρα. Ἴδ. Διον. Ἁλικ. 3, 46. — Ἐπὶ ἀγγείου εὑρεθέντος ἐν Τυῤῥηνίᾳ ἀπαντᾶται ζωγράφος Εὔχειρος ὁ Ἐργοτίμου. De Witte, Catal. des vases du Pr. de Canino p. 50. Πρβ. Böckh, Metrol. Unters. S. 203.

3. Πρβ. Müller, Allg. Ltr. Ztg. 1835, N. 104. Παράδειγμα τοῦ προτέρου εἴδους τὸ πλησίον Κορίνθου εὑρεθὲν ἀγγεῖον τοῦ Δοδουέλλου (Class. Tour II, p. 197. D. A. K. Taf. 3, 18. πολὺ ἀρχαιότερον ὅμως τῆς 50 Ὀλ., εἰς ἣν τὸ θέτει ὁ Βοίκιος, C. I. G. I, n. 7)· τοῦ δὲ δευτέρου εἴδους οἱ Παναθηναϊκοὶ ἀμφορεῖς (M. I. d. Inst. A. I. 21. 22. Bröndst., Vases Panath., P. 1833) καὶ αἱ μᾶλλον Δωρίζουσαι γραφαὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχιλλέως (M. I. d. Inst. A. I, 51) καὶ τοῦ Ἀρκεσίλα (αὐτ. 47. σημειωτέον δὲ, ὅτι διὰ παλαιογραφικοὺς καὶ τεχνιστορικοὺς λόγους δὲν δύναται νὰ ἦναι ὁ τέταρτος καὶ τελευταῖος ὁμώνυμος τῆς Κυρήνης βασιλεὺς, π. Ὀλ. 80, ἀλλ᾽ εἷς τῶν παλαιοτέρων, ἴσως ὁ πρῶτος, π. Ὀλ. 45).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4. Αἱ προσηγορίαι αὗται ἔχονται μὲν ἀληθείας κατά τι, δὲν εἶναι ὅμως εἰσέτι ἱκανῶς τεθεμελιωμέναι. Διὰ μόνης τῆς προόδου τῆς παλαιογραφίας θὰ δυνηθῶμεν νὰ διακρίνωμεν σαφέστερα τάς τε διαφόρους σχολὰς καὶ τὰς ἐποχὰς τῆς κεραμογραφίας. (Πρβ. G. Kramer, Ueber Styl und Herkunft der Griechischen Thongefässe, B. 1837, ὅστις παράγει μονονοὺ πάντα ἐκ τῆς Ἀττικῆς).

1 §. 95. Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τοῖς ἀγγείοις μυθολογικῶν γραφῶν εἶναι συχνότατα παραστάσεις ἐκ τοῦ κύκλου τῶν *Διονυσιακῶν μύθων*, καὶ αὗται κατὰ μέγα μέρος κωμικῆς καὶ γελοίας, πολλάκις δὲ καὶ αἰσχρᾶς φύσεως· χοροὶ Σατύρων καὶ Μαινάδων,
2 Μαινάδες καταδιωκόμεναι ὑπὸ ἰθυφάλλων Σατύρων κ. τ. τ. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐκ τῆς ἡρωολογίας ἀντικειμένων ἀπαντῶνται συ-
3 χνότατα πράξεις *Ἡρακλέους*. — Ἄλλαι πολλαὶ γραφαὶ αἰνίττονται τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀγγείου· π. χ. τὰ πολλὰ ἀγγεῖα τὰ ἔχοντα *παλαιστρικὰς* παραστάσεις (πύκτας, παλαιστὰς, ςαδιοδρόμους, ἁρματηλάτας, ἀθλητὰς νικηφόρους κ. τ. τ.) εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐδίδοντο ὡς βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐφήβους.

2. Π. χ. Ἡρακλῆς φονεύων τὸν Κένταυρον Νέσσον, ἐπὶ κύλικος εὑρεθείσης ἐν Τενέᾳ τῆς Κορινθίας, ἐν τῷ Ἀθήνησι Μουσείῳ. (Ross, Hercule et Nessus. Athènes 1836. 4).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΟΧΗ.

Ἀπὸ Σόλωνος μέχρι Κίμωνος καὶ Περικλέους.
Ὀλυμπ. 50—80, *πρ. Χρ.* 580—460.

1. Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις.

§. 96. Περὶ τὴν 50 Ὀλ., καὶ ἐν μέρει ἔτι πρότερον, συνέβη- 1
σαν διάφοροι ἐξωτερικαὶ περιστάσεις, αἵτινες ἀπεδείχθησαν ἐπι-
τήδειοι καὶ ὠφέλιμαι διὰ τὴν πρόοδον τῆς τέχνης. Αἱ μετὰ τῆς 2
Αἰγύπτου ἐμπορικαί τε καὶ πολιτικαὶ σχέσεις ἔλαβον νέαν ζωήν,
ἀφ' οὗ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Αἰθιοπικῆς δυναστείας (§. 28, 3)
ἡ χώρα αὕτη ἔγινε πάλιν εὐπρόσιτος εἰς τοὺς ξένους· Ἑλληνικαὶ
ἀποικίαι ἱδρύθησαν ἐν Αἰγύπτῳ (Ναύκρατις, Ὀλ. 6) καὶ ἐν Λι-
βύῃ (Κυρήνη, Ὀλ. 37)· ὁ Φιλέλλην βασιλεὺς Ψαμμήτιχος εἶχε
(Ὀλ. 27, 2) στρατὸν μισθοφόρων Ἰώνων καὶ Καρῶν, καὶ ὁ ἀν-
τάρτης Ἄμασις (Ὀλ. 52, 3—63, 3) ἦν ὡσαύτως φιλέλλην καὶ
φίλος τοῦ Πολυκράτους. Ἐν τῇ Ἀσίᾳ δὲ ἐμισθοφόρουν Ἕλληνες 3
παρὰ τῷ Χαλδαίῳ Ναβονασσάρῃ (Ὀλ. 44), καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς
Λυδίας, ὁ Ἀλυάττης καὶ ὁ Κροῖσος (Ὀλ. 55, 1—58, 3) ἐπε-
ρώτων τὰ χρηστήρια τῆς Ἑλλάδος, διέπεμπον ἀναθήματα εἰς
Δελφοὺς καὶ εἰς ἄλλα ἱερά, καὶ συνεισέφερον εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ
ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ. Πρὸς τούτοις ἤκμαζε τότε τὸ ἐμπόριον τῆς Κο- 4
ρίνθου, Αἰγίνης, Σάμου, Μιλήτου καὶ Φωκαίας· ὁ χρυσὸς τῆς
Ἀσίας εἰσέῤῥεεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ πλοῦτος εἶναι πατὴρ τῆς
τέχνης, καθὼς ἡ θρησκεία εἶναι μήτηρ αὐτῆς. Μεγάλως δὲ ἐβοή- 5
θησαν καὶ προήγαγον τὴν τέχνην καὶ οἱ κατασταθέντες τότε
πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τύραννοι (διότι τὸ μοναρχικὸν πολίτευ-
μα ὑπῆρξε πανταχοῦ καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν εὐνοϊκώτερον εἰς
τὴν πρόοδον τῶν τεχνῶν, ἢ ἡ δημοκρατία), οἵτινες ἠθέλησαν διὰ
μεγάλων ἔργων νὰ ἀπασχολήσωσι τὴν προσοχήν, τὰς χεῖρας καὶ
τὴν περιουσίαν τῶν πολιτῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ναύκρατις, Μιλησίων κτίσμα, 753 π. Χρ. (Εὐσέβ.), καὶ πάλιν ἀνοικισθεῖσα ὑπὸ Ἑλλήνων ἐπὶ Ἀμάσιδος (Ἡρόδοτ. 2, 178). — Κυρήνη, Θηραίων κτίσμα, 632 π. Χρ., Ἡρόδ. 4, 154 κ. ἑ. — Ψαμμητίχου μισθοφόροι, 670 π. Χρ. αὐτ. 2, 152. 154. 163.

3. Ἀλυάττου ἀνάθημα εἰς Δελφούς, ἴδ. ἀνωτ. §. 79, σημ. 2. Κροίσου ἀναθήματα εἰς Δελφοὺς (Ἡρόδ. 1, 50. 51. 54), εἰς τὸ Ἀμφιαράειον (αὐτ. 52), εἰς Ἔφεσον (κατ. §. 100, 1).

4. Ὁ χρυσὸς γίνεται συχνότερος ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήν. 6, σ. 231. Böckh. Staatshaush. I S. 6. flgg.

5. Πρβ. Ἀριστοτ. Πολιτ. 5, 9: « Καὶ τὸ πένητας ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους » τυραννικὸν, ὅπως μήτε φυλακὴ τρέφηται, καὶ πρὸς τῷ καθημέραν ὄντες ἄσχολοι ὦσιν ἐπιβουλεύειν. Παράδειγμα δὲ τούτου αἵ τε πυραμίδες αἱ περὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν Κυψελιδῶν, καὶ τοῦ Ὀλυμπίου ἡ οἰκοδόμησις ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν, καὶ τῶν περὶ Σάμον ἔργα Πολυκράτεια· πάντα » γὰρ ταῦτα δύναται τ'αὐτὸν, ἀσχολίαν καὶ πενίαν τῶν ἀρχομένων. „

Τοιοῦτοι μονάρχαι ἐν Ἑλλάδι· οἱ Κυψελίδαι ἐν Κορίνθῳ, Ὀλ. 30, 3—49, 3 (Ἡρόδ. 3, 48 κ. ἑ.)· ὁ Μύρων, Ὀλ. 30 (ἴδ. ἀνωτ. §. 74, 2) καὶ ὁ Κλεισθένης ἐν Σικυῶνι· ὁ Θεαγένης ἐν Μεγάροις, Ὀλ. 40. ὁ Λύγδαμις ἐν Νάξῳ· ὁ Πολυκράτης ἐν Σάμῳ, Ὀλ. 53, 3 — 64, 1 (Ἡρόδ. 3, 39 κ. ἑ.)· ὁ Πεισίστρατος, Ὀλ. 55, 1 — 63, 2, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, μέχρι Ὀλ. 67, 3, ἐν Ἀθήναις.

1 §. 97. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἐξωτερικῶν περιστάσεων· βαθύτεραι δὲ καὶ γονιμώτεραι αἰτίαι τῆς τῶν τεχνῶν προόδου ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἀναπτύξει καὶ προόδῳ τοῦ ἐθνικοῦ βίου τε
2 καὶ χαρακτῆρος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ *ἐπικὴ ποίησις*, ἥτις προετοίμασε καὶ ὡσπερεὶ προδιεπόνησε τὴν μυθολογίαν διὰ τὴν *εἰκαστικὴν*, κυρίως τὴν *πλαστικὴν τέχνην*, σχεδὸν ἐξηντλήθη περὶ τὴν 50 Ὀλ., ἐξ αὐτῆς δὲ ἀναφύονται ἥ τε *λυρικὴ* καὶ ἡ *σκηνικὴ ποίησις*, αἵτινες ἔχουσι πλείονα συγγένειαν μετὰ τῆς *γρα-*
3 *φικῆς*. Ἡ *γυμναστικὴ* καὶ ἡ *ὀρχηστικὴ*, ἐξασκούμεναι ἐπὶ πλέον, ἐπεδείκνυον τοῖς τεχνίταις τὰ κάλλιστα προπλάσματα εἰς τὰ ἀπεικονίσματά των· μάλιστα ἀφ' οὗ ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι πρῶτοι οἱ σταδιοδρόμοι (Ὄρσιππος ὁ Μεγαρεὺς, Ὀλ. 15), μετὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πύκται καὶ παλαισταὶ ἤρξαντο νὰ ἀγωνισθῶσι δι' ὅλου *γυμνοὶ*, καὶ ἀφ' οὗ οἱ *εἰκονικοὶ ἀνδριάντες* τῶν νικησάντων ἀθλητῶν ἤρξαντο νὰ ἀνατεθῶσιν εἰς Ὀλυμπίαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ αὐτῷ ἐν ᾧ καὶ ἐνίκησαν σχήματι. Ἐκδυομένη οὕτως ἡ τέχνη 4
τὰ δεσμὰ τῶν παλαιῶν πατροπαραδότων ἀνατομικῶν κανόνων καὶ τῶν καθιερωμένων διὰ τῆς συνηθείας σχημάτων καὶ τύπων, ἀναγκαζομένη δὲ νὰ σπουδάσῃ ἀκριβῶς καὶ νὰ μιμηθῇ εἰκονικῶς αὐτὴν τὴν φύσιν, μετ' ὀλίγον μετήνεγκε τὴν ἐλευθερίαν ταύτην
καὶ ἐπὶ τὰ τῶν *θεῶν* τε καὶ *ἡρώων ἀγάλματα*. Ἐν ᾧ λοιπὸν 5
μέχρι τότε τὰ πλεῖστα ἀναθήματα ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν θεῶν ὑπῆρξαν ἔργα τεκτονικά, οἷον κρατῆρες, τρίποδες, λυχνοῦχοι κ. τ.τ., ἀπὸ τοῦδε ἤρξαντο οἱ ναοὶ νὰ γένωνται πλήρεις ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων τῷ ὄντι ζωηρῶν καὶ μιμουμένων τὴν ἀλήθειαν τῆς φύσεως.

2. Πείσανδρος ὁ Καμιρεὺς (Ὀλ. 33) ἐποίησε τὸν Ἡρακλέα ἔχοντα λεοντῆν καὶ ῥόπαλον, οἷον ἀπεικόνιζεν αὐτὸν ἔκτοτε ἡ εἰκαστικὴ τέχνη· Πρβ. Müller, Dorier II S. 414. — Ὁ Στησίχορος (Ὀλ. 50) μεταποιεῖ ἤδη λυρικῶς τὰ ἄλλως ἐπικὰ ἀντικείμενα.

3. Ἀθήν. 14, σ. 629: « Ἔστι δὲ καὶ τὰ τῶν ἀρχαίων δημιουργῶν » ἀγάλματα τῆς παλαιᾶς ὀρχήσεως λείψανα· διὸ καὶ συνέστη » τὰ κατὰ τὴν χειρονομίαν ἐπιμελεστέρως διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. Ἐζήτουν γὰρ » κἀν ταύτῃ κινήσεις καλὰς καὶ ἐλευθερίους, ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα παραλαμβάνον» τες καὶ τὰ σχήματα ἐντεῦθεν μετέφερον εἰς τοὺς χορούς, ἐκ δὲ τῶν χορῶν εἰς » τὰς παλαίστρας » Πρβ. Λουκ. π. ὀρχήσ. 35 (ἀνωτ. § 3. σημ. 2.)

Περὶ Ὀρσίππου C. I. G. I. n. 1050 (» Πρᾶτος δ' Ἑλλάνων ἐν Ὀλυμ» πίᾳ ἐστεφανώθη Γυμνὸς, ζωννυμένων τῶν πρὶν ἐνὶ σταδίῳ ») μετὰ τῶν σημ. αὐτ. σ. 553. Πρβ. Πλάτ. Πολ. 5, σ. 452. Becker, Charikles 1. S. 316. flgg. 354 flgg. — Ἀγῶνες στεφανῖται (παρ' Ὁμήρῳ εἰσὶν μόνον χρηματῖται) ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀπὸ τῆς 7. Ὀλ.

Περὶ εἰκονικῶν ἀνδριάντων ἴδ. Thiersch. S. 226. flgg. Plin. 34, 4, 9: Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium, primo sacrorum certaminum victoria maximeque Olympiae, ubi omnium, qui vicissent, statuas dicari mos erat, eorum vero, qui ter ibi superavissent, ex membris ipsorum similitudine expressa, quas *iconicas* vocant (εἰκόνες ἰσομέτρητοι Πρβ. Πλάτ. Φαίδρ. σ. 235. Λουκ. ὑπὲρ τῶν εἰκόν. 11. Simulacrum iconicum, Suet. Calig. 22).

5. Θεόπ. παρ' Ἀθην. 6, σ. 231 : « Ἦν γὰρ τὸ παλαιὸν τὸ ἱερὸν (ἐν Δελφοῖς) » κεκοσμημένον χαλκοῖς ἀναθήμασιν, οὐκ ἀνδριᾶσιν, ἀλλὰ λέβησι καὶ τρίποσι » χαλκοῦ πεποιημένοις. » Πρβ. Thiersch. S. 219.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1 §. 98. Παρατηρητέον ὅμως, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ εἰς τὰς προόδους της οὐδέποτε πηδᾷ, ἀλλ' ἀεὶ προχωρεῖ βάδην. Ἑπομένως ἐγένετο καὶ τῆς εἰκαστικῆς τέχνης ἡ μεταβολὴ αὕτη ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου καὶ στασίμου ἱερατικοῦ ῥυθμοῦ τῆς Δαιδαλείου σχολῆς ἐπὶ τὸ φυσικώτερον, ἂν καὶ ταχέως, οὐχὶ ὅμως διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν καὶ βαθμηδόν· ὅθεν ἐφ' ἱκανὸν ἔτι χρόνον παρατηροῦνται ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτῆς ὑπόλοιπα ἴχνη τῆς ἀρχαίας αὐστηρότητος καὶ τῶν δεσμῶν τῆς παλαιᾶς ἐργασίας.

2 Μολαταῦτα εἶναι αὕτη ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν διετυπώθησαν αἱ ἰδέαι, οἱ ἰδανικοὶ χαρακτῆρες (§. 15) τῶν δημιουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης· τὰ πλαστικὰ σχήματα τῶν θεῶν καὶ ἡρώων, οἷα ἦσαν προεσχεδιασμένα ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει, μετηνέχθησαν εἰς τὴν εἰκαστικὴν τέχνην· τὰ παλαιὰ τυπικὰ καὶ ἀκίνητα ξόανα, ὡσὰν διαθερμανθέντα καὶ ἐμπνευσθέντα παρὰ τῆς ποιήσεως, ἔλαβον ζωὴν καὶ κίνησιν· ὁ *τύπος* ἔμεινε μὲν, ζωογονούμενος δὲ παρὰ τῆς *ἰδέας* ἐπέτυχεν ὁρίων εὐρυτέρων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ τεχνίτης ἐκινεῖτο καὶ περιεστρέφετο μετὰ μείζονος ἐλευθερίας.

3 Αὕτη εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς *αὐστηρᾶς καὶ σεμνῆς ἐργασίας* (des strengen erhabenen Styls)· καὶ αὕτη ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ, διὰ νὰ γεννηθῇ ἐξ αὐτῆς ἡ *ὡραία καὶ σεμνὴ ἐργασία* (der schöne erhabene Styl), κατὰ τοὺς φιλοσοφικοὺς ὅρους τοῦ Βιγκελμάννου.

3. Ὁ Θύρσιος ὠνόμασε τὸν μὲν παλαιὸν καὶ στάσιμον τῆς τέχνης ῥυθμὸν, τὴν ἱερὰν ἢ ἱερατικὴν καὶ συμβολικὴν ἐργασίαν (den heiligen und symbolischen Styl), τὴν δὲ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐνεστώσης ἐποχῆς τέχνην, ἐργασίαν ἀληθῆ καὶ ἦθος ἔχουσαν (den wahren und charactervollen Styl).

2. Ἀρχιτεκτονική.

1 §. 99. Ἡ *οἰκοδομητικὴ τῶν ναῶν* εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἤδη ἱκανῶς εἰς τὴν προηγουμένην ἐποχὴν, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ, πολὺν ἤδη χρόνον πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων (§. 72) καὶ μᾶλλον ἔτι ἀπ' ἀρχῆς τούτων (§. 75), παμμεγέθεις καὶ θαυμαστῶς μεγαλεπιβόλους
2 κατασκευάς. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῆς
παρούσης ἐποχῆς, ἐνθαῤῥυνομένη καὶ ἐπαιρομένη διὰ τοῦ θρησκευ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τικοῦ ζήλου, τῆς φιλοτίμου ἁμίλλης καὶ τῶν σχεδὸν ὑπὲρ δύναμιν προσπαθειῶν τῶν νεοπλούτων Ἑλληνίδων πόλεων καὶ τῶν τυράννων, νὰ συντελέσῃ τὰς τότε ἤδη ἐπιχειρηθείσας καὶ ἔτι ἀτελειώτους οἰκοδομὰς, καὶ νὰ θεμελιώσῃ ἄλλας οὐχ ἧττον μεγαλουργοὺς, αἵτινες μέχρι τῆς σήμερον οὐκέτι ὑπερεβλήθησαν· διαπονοῦσα οὕτως καὶ προάγουσα ἀμφοτέρας τὰς ἐργασίας, τήν τε *Δώριον* καὶ τὴν *Ἰωνικὴν*, συμφώνως τῷ ἐμφύτῳ ἑκατέρᾳ προορισμῷ, τὴν μὲν εἰς ἐκπληκτικὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν δὲ εἰς λαμπρὰν καὶ χαρίεσσαν κομψότητα.

2. Νὰ συντελέσῃ τὰς τότε ἤδη κ. ἑ. διότι πολλοὶ τῶν ναῶν, ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς μνήμην ποιησόμεθα, ἐθεμελιώθησαν μὲν βεβαίως ἢ πιθανῶς κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἤδη ἐποχήν· ἡ δὲ οἰκοδόμησις αὐτῶν, διὰ τὸ ἐξαίσιον μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς δαπάνης, διήρκεσεν ἐπὶ πλείονας αἰῶνας ἕως εἰς τὴν παροῦσαν ἢ καὶ εἰς τὴν ἐπομένην ἐποχήν.

§. 100. Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν παλαιῶν, ἢ ἐξ ἔτι σωζομένων ἐρειπίων καὶ μικροτέρων λειψάνων, γνωρίζομεν ἱκανοὺς *ναοὺς* τῆς ἐποχῆς ταύτης κατὰ τὴν *Ἀσίαν*, τὴν κυρίως *Ἑλλάδα*, τὴν κάτω *Ἰταλίαν* καὶ τὴν *Σικελίαν*, ὧντινων τοὺς ἀξιολογωτέρους ἀναφέρομεν ἐνταῦθα.

I. Ναοὶ τῆς Ἀσίας.

1. Ναὸς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ, Ἰωνικῆς ἐργασίας (ἴδ. ἀνωτ. §. 74, 1). Ὁ Κροῖσος καὶ ἄλλοι βασιλεῖς καὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνεισφέρουσι (Διον. Ἀλικ. 4, 25. Liv. 1, 45. Plin. 16, 79. 36, 21. Περὶ τῶν Κροίσου ἀναθημάτων Ἡρόδ. 1, 92; « Ἐν δὲ Ἐφέσῳ αἵ τε βόες αἱ χρύσεαι καὶ τῶν κιόνων « αἱ πολλαί »). — Ὁ ναὸς ἐτελειώθη κατὰ τὴν ἐρχομένην ἐποχὴν, π. 90-100 Ὀλ., διὰ Δημητρίου καὶ Παιωνίου τῶν Ἐφεσίων (Vitr. 7. praef. 16). Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἐμπρησθεὶς ὑπὸ Ἡροστράτου, ἀνεκαινίσθη διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Δεινοκράτους (Στράβ. 14, σ. 175). — Ἐπιγράμματα καὶ νομίσματα περὶ αὐτοῦ παρὰ Menetreius, Symbol. Dianae Ephes. statua. R. 1688. Hirt, T. der Diana von Ephesus B. 1809. Gesch. der Baukunst I. S. 232. Πρβ. Stuart, Alterth. von Athen I. S. 332 τῆς Γερμ. μεταφρ.

2. Ναὸς Κυβέλης ἐν Σάρδεσι, ἔργον τῶν Λυδῶν βασιλέων, ἐπορθήθη ὑπὸ τῶν Ἰώνων Ὀλ. 69, 3 (502), καὶ ἀνεκαινίσθη πάλιν. Ἰωνικῆς ἐργασίας, ὀκτάστυλος δίπτερος, 261 × 144 ποδ. Δύο μόνον κίονες ἑστήκασιν ἔτι. Leake, Asia Minor p. 344. Prokesch, Erinnerungen 3, S. 143.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Τὸ ἐν Σάμῳ Ἡραῖον, οὗτινος σώζονται λείψανά τινα Ἰωνίου ἐργασίας, 364×189 ποδ. Leake, Asia Min. p. 348. Ionian Ant. I. ch. 5. Τὸ ἀρχαιότερον Ἡραῖον (§. 72. σημ. 2. 74, σημ. 1) ἦν Δωρίου κατασκευῆς· ἴσως μετεποιήθη ὕστερον εἰς τὸν Ἰωνικὸν κόσμον, ἢ ᾠκοδομήθη ἄλλο ἐπὶ Πολυκράτους. Ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἐγνώριζεν ἄλλον μείζονα (Ἑλληνικὸν) ναὸν, ἅτε μηκέτι συντελεσθέντος τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ἱεροῦ (3, 60: « Νηὸς μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς « ἴδμεν· τοῦ ἀρχιτέκτων πρῶτος ἐγένετο Ῥοῖκος Φιλέω ἐπιχώριος· » πρβ. αὐτ. 2, 148: « ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ »).

II. Ναοὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

4. Δώριος ναὸς ἐν Αἰγίνῃ (ἴδ. ἀνωτ. § 72. σημ. 3), οὐχὶ τοῦ Πανελληνίου Διὸς, ἀλλὰ πιθανώτερον τῆς Ἀθηνᾶς (Ἡρόδ. 3, 59. Stackelb, Apollotxu Bassä, Beil. 3. Α. Μουστοξύδης, Αἰγιναία σελ. 158 κ. ἑ. Ross, Kunstblatt 1837. N. 78), ἐὰν δὲν ἦναι ἴσως τὸ Ἡράκλειον (Ξενοφ. Ἑλλ. 5, 1, 10). Περίπτερος ἑξάστυλος, 94×45 ποδ., οἱ κίονες 10 $\frac{1}{3}$ ἐμβατῶν. Ἐκ πώρου ξανθοῦ, ἡ δὲ στεφάνη (§ 70, 6) καὶ ὁ ὄροφος ἐκ λίθου λευκοῦ. Ὁ σηκὸς ἦν ἐρυθρὸς, τὸ ἐν τοῖς ἀετοῖς τύμπανον κυανοῦν, τὰ ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἀνθέμια κιῤῥὰ (κίτρινα) καὶ πράσινα, αἱ τρίγλυφοι καὶ ὁ κανὼν μετὰ τῶν σταγόνων κυανοῖ, ἡ ὑπεράνω ταινία ἐρυθρά· οἱ κίονες ἐρυθροί· ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων (§. 72, 2) ἀνθέμιον γραπτόν. Ionian Antiqu II. ch. 6 sqq. Wagner, Aeginet. Bildw. S. 217. Klenze, Reise S. 175 flgg.

5. Ἄλλος Δώριος ναὸς ἐν Αἰγίνῃ, ἴσως τῆς Ἀφροδίτης (Π. 2, 29, 6), οὗτινος εἷς μονοκίων πώρινος τῶν ἐν παραστάσιν ἔτι περίεστι, σχεδὸν 11 ἐμβατῶν (διάμ. 4 π. 3 $\frac{7}{12}$ δακτ., ὕψος 25 π 3 $\frac{1}{4}$ δακτ. Ἀγγλ.) ἴδ. Klenze l. l. S. 159-63, καὶ Taf. I. Fig. 1. Ion. Antiqu. ch 6. pl. 1.

6. Λείψανα τοῦ ἀρχαίου Ἀθήνησι Παρθενῶνος (Ἑκατομπέδου), Δωρίου ἐργασίας, ἐντετειχισμένα εἰς τὸ βόρειον τῆς Ἀκροπόλεως τεῖχος. Οἱ κίονες λίθου λευκοῦ, ἡ ῥάβδωσις ἀτελείωτος (διάμ. περίπου 1, 70 μ. Γαλλ.)· τὰ ἐπιστύλια, αἱ τρίγλυφοι καὶ τὸ γεῖσον ἐκ πώρου, αἱ μετόπαι (χωρὶς τύπους ἐπειργασμένους) πάλιν λίθου λευκοῦ. Αἱ τρίγλυφοι κυαναῖ (ἴδ. § 70. σημ. 8)· οἱ πρόμοχθοι μέλανες, αἱ μεταξὺ τῶν προμοχθῶν μετοχαὶ ἐρυθραί. — Διάφορα τεμάχια πηλίνων καὶ γραπτῶν κεραμίδων, ἡγεμόνων, ὑδροῤῥόων κ. ἑ. εἴτε ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἑκατομπέδου, εἴτε ἀπὸ ἄλλων ναῶν, οὓς οἱ Πέρσαι κατέκαυσαν, εὑρέθησαν κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν (ἴδ. Kunstbl. 1836. N. 16. 24. 57).

7. Ναὸς Ἀθηνᾶς ἐπὶ Σουνίῳ, ἀνήκει διὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τῆς ἐργασίας ῥυθμὸν βεβαίως εἰς ταύτην, καὶ ἴσως εἰς ἔτι παλαιοτέραν ἐποχὴν, ἀλλ' οὐχὶ (ὡς νομίζουσιν ὁ Λήκιος, Demi of Att. p. 39 καὶ ἄλλοι) εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους. Ἑξάστυλος περίπτερος· οἱ κίονες 11 $\frac{1}{2}$ ἐμβατῶν (διάμ. 3 $\frac{1}{3}$, ὕψος 19 $\frac{1}{4}$ ποδ.), ἔχουσι μόνον 16 διαξύσματα, καθὼς οἱ κατ' Αἴγυπτον Δώριοι κίονες (§. 33, 1. σημ.). Παρὰ τὸν ναὸν καὶ πρόπυλον Δωρίου κόσμου. Ionian Ant. II. ch. 5. pl. 9-14. Uned. Antiqq. ch. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

8. Ὁ ἐν Σπάρτῃ ναὸς τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς (μετὰ τὴν 12 Ὀλ. ἴδ. §. 89. σημ. 2), ἔχων ἐντὸς ἐπὶ τῶν τοίχων τύπους χαλκοῦς.

9. Τὸ Ἀθήνησι Ὀλύμπιον, κολοσσιαῖον κατασκεύασμα Δωρίου κόσμου τεθεμελιωμένον ὑπὸ Πεισιστράτου (Vitr. 7 praef. 15: Athenis Antistates et Callaeschros et Antimachides et Porinos architecti Pisistrato, aedem Iovi Olympio facienti, fundamenta constituerunt; post mortem autem ejus propter interpellationem reipublicae incepta reliquerunt), ὅπερ ὅμως ἔμεινε ἡμιτελὲς (Δικαίαρχ. σ. 8. Huds Hirt, Gesch. d. Bauk. I. S. 225), καὶ ὕστερον συνετελέσθη κατὰ τὴν Κορινθ. ἐργασίαν. 372×167 ἢ 354×171 ποδ.

Περὶ τοῦ ἡμιτελοῦς Πυθίου τῶν Πεισιστρατιδῶν Θουκυδ. 6, 54. Σουΐδ. καὶ Ἡσύχ. ἐ. λ. ἐν Πυθίῳ.

10. Ὁ ἐν Δελφοῖς ναὸς, κατακαέντος τοῦ παλαιοτέρου ἱεροῦ Ὀλ. 58, 1 (548) ἀνῳκοδομήθη πάλιν διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σπινθάρου τοῦ Κορινθίου. Οἱ Ἀμφικτύονες ἐξεμίσθωσαν τὴν οἰκοδομὴν 300 ταλάντων, συνεισφερόντων τῶν Δελφῶν μόνον τὸ τέταρτον τῆς δαπάνης ἐξ ἑκουσίων ἐράνων (Ἡρόδ 2, 180), οἱ δὲ Ἀλκμαιωνίδαι (αὐτ. 5, 62) «πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχανώ-
» μενοι, παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἐόντα,
» τότε δὲ οὔκω, τοῦτον ἐξοικοδομῆσαι· οἷα δὲ χρημάτων εὖ ἥκοντες, καὶ ἐόντες
» ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἔτι, τόν τε νηὸν ἐξεργάσαντο τοῦ παραδείγματος κάλ-
» λιον, τά τε ἄλλα, καὶ συγκειμένου σφι πωρίνου λίθου ποιέειν τὸν νηὸν, Παρίου
» τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξεποίησαν.» Συνετελέσθη δὲ ὕστερον, μετὰ τὴν 75 Ὀλ. (Αἰσχ. κ. Κτησ. § 116). Ὁ Λετρόννιος (Peinture murale p. 115) ἐκλογίζεται τὰ 300 τάλαντα εἰς 1650000 φράγκα, ἅπερ ἐδύναντο τότε τὴν ἀξίαν 6 ἑκατομμυρίων φράγκων, ἢ σχεδὸν 7 ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἡμεδαποῦ νομίσματος. — Ὁ μὲν ἔξωθεν τῶν κιόνων κόσμος Δωρικὸς, ὁ δὲ ἐντὸς Ἰωνικός· ναὸς ἑξάστυλος, οὐ πολλῷ ἐλάττων τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ. Λείψανα ὀλίγα. Ἴδ. Dodwell I. p. 174. Gell, Greece p. 189. Ulrichs, Reisen I. S. 71 flgg.

11. Ναὸς Ἄρεως ἐν Ἀθήναις, τὸ κοινῶς καλούμενον Θησεῖον (ἴδ. Α. Ῥοσσίου Τὸ Θησεῖον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἄρεως, Ἀθήν. 1838. 8. πρβ. Gerhard εἰς Allg Ltr Ztg. 1839, N. 159 61. Ross, Anonym. Vienn. descr. urbis Athenarum, εἰς Wien. Iahrbb. 1840. Bd XC), πιθανὸν ὅτι κτίσμα Κίμωνος, περὶ τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς. Περίπτ. ἑξάστ. πυκνόστυλος, Δωρίου ἐργασίας, 104×45 ποδ. οἱ κίονες ἐπέκεινα 11 ἐμβατῶν, τὰ μεταστύλια 3 ἐμβ. Ἐπὶ τῆς ὑδροῤῥόας, τῆς ὀροφῆς καὶ τῶν ἐπικράνων τῶν ὀρθοστατῶν ἴχνη γραπτῶν ποικιλμάτων. Μεταξὺ τῶν παραστάδων καὶ τῶν κιόνων τοῦ ὀπισθοδόμου κιγκλίδες (δρύφακτοι) χαλκαῖ. Antiqq. of Athens III. ch. 1. Supplem. ch. 8. pl. 1,

12. Ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης, κτίσμα Κίμωνος (Ὀλ. 78, π. Χρ. 465) ἀμφιπρόστ. τετράστυλος ἐργασίας τῆς Ἰώνων, 27 $\frac{1}{6}$ × 18 $\frac{1}{2}$ ποδ. οἱ κίονες 13$\frac{1}{2}$ ποδ. ὑψηλοί. Τὰ ἐπίκρανα τῶν ὀρθοστατῶν, ἡ ἐπικρανῖτις τῶν τοίχων, τὰ φα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τνώματα καὶ τὸ γεῖσον εἶχον ποικιλίας γραπτάς. Μεταξὺ τῶν φλιῶν τῆς θύρας, τῶν ὀρθοστατῶν τοῦ σηκοῦ καὶ τῶν κιόνων τῆς προςάσεως δρύφακτοι χαλκοῖ. Ross, Schaubert u. Hansen, der T. der Nike Apteros. B. 1839. Fol.

III. Ναοὶ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος.

13-16. Ἡ Ποσειδωνία (Ποσείδιον, Παῖστος, Paestum), πρὸς Νότον τῆς Νεαπόλεως, ἣν ἀποικία τῶν ἐκ Τροιζῆνος Συβαριτῶν (Στράβ. 5, σ. 406 Τχν.). Ἐκεῖ ὑπάρχουσιν ἔτι τέσσαρες ναοί· ά, ὁ μέγας ναὸς (Ποσειδῶνος), περίπτ. ἑξάστ. πυκνόστυλος, 195×79 ποδ. Ἀγγλ., ἔχων Δωρίους κίονας 8 ἐμβατῶν, παράδειγμα τῆς ἀκράτου ἔτι αὐστηρότητος τῆς ἀρχαίας Δωρίου ἐργασίας. β΄, ὁ πολλῷ μεταγενέστερος μικρὸς ναὸς (Δήμητρος), περίπτ. ἑξάστυλος, 107×47 ποδ. Οἱ κίονες φυλάττουσι μὲν τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ἔχουσι δὲ λίαν μεγάλην ἔντασιν καὶ τράχηλον συνεςαλμένον, καὶ οἱ ἐν τῷ προνάῳ ἐπιβεβήκασιν ἐπὶ βάσεων (σπειρῶν). Προσέτι ἀπαντῶνται ἤδη καὶ ἡμικίονες. Ἐπὶ τῶν γωνιῶν τοῦ διαζώματός εἰσιν ἡμιμετόπια. γ΄, Δώριος στοά, ἧστινος τὸ πτέρωμα ἔχει 9 κίονας κατὰ τὰ μέτωπα, καὶ 18 ἐπὶ τῶν μακρῶν πλευρῶν (πρβ. Klenze, Reise S. 177), ἐντὸς δὲ ἄλλην σειρὰν κιόνων. Ἡ ζωφόρος λεία, ἄνευ τριγλύφων. Πάντα τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἐκ σκληροῦ πώρου κιῤῥοῦ ἢ ὑπολεύκου. Ἡ ἀπεργασία ἐπιμελεστάτη. Ἴδ. Paoli, Rovine di Pesto. 1784. Delagardette, Les ruines de Paestum. P. an. 2. Winckelmann's Werke I. S. 288. Hirt, Gesch. d. Bauk. I. S. 236. — δ΄, Τέταρτος ναὸς (πλησίον τοῦ ἀμφιθεάτρου) ἀνεκαλύφθη νεωστί· ἔχει δὲ ἀλλόκοτα κιονόκρανα τῆς παρακμασάσης ἤδη τέχνης, ἐφ' οἷς ἐπετέθη ἀρχαία Δωρικὴ ζώνη, ἔχουσα πρόστυπα ζώδια ἐν ταῖς μετόπαις. Bull. d. Inst. Arch. 1830, p. 135. 226. Mauch, Supplement zu Normand. 1831. Taf. 15.

17. Ὁ ἐν Μεταποντίῳ ναὸς, περίπτ. ἑξάστυλος· οἱ κίονες (15 ἔτι ὄρθιοι) 10 ἐμβάτας ὑψηλοί. — Ἕτερος αὐτόθι ναὸς πάντως κατηρειπωμένος· ἐν δὲ τοῖς ἐρειπίοις περίεργα τεμάχια τῆς ὑδροῤῥόας καὶ τῆς ὀροφῆς, ἐκ γῆς ὀπτῆς καὶ ἐζωγραφημένα (ὅμοια τοῖς ἐν Ἀθήναις εὑρεθεῖσιν, ἀνωτ. 6.) Ἴδ. Métaponte, par le Duc de Luynes et F. I. Debacq. P. 1833.

IV. Ναοὶ τῆς Σικελίας.

18. Ἐν Συρακούσαις (Ὀλ. 5, 3) ναὸς Ἀθηνᾶς ἐν Ὀρτυγίᾳ (Dorville, Sicula p. 195), περίπτ. ἑξάστυλος, οἱ κίονες σχεδὸν 9 ἐμβατῶν (διάμ. 6. $\frac{1}{2}$, ὕψος 28 $\frac{2}{3}$ ποδ.). Οἱ ἐν τῷ προνάῳ κίονες ἔχουσι βάσεις. Ἴδ. Wilkins, Magna Graecia ch. 2.

19-22. Ὁ Ἀκράγας (Ὀλ. 43, 4) ἤκμασε μάλιστα ἐπὶ Θήρωνος (Ὀλ. 73, 1-76, 4), ὅτε διὰ τῶν αἰχμαλώτων Καρχηδονίων ᾠκοδομήθησαν μέγιστοι ναοὶ (Διόδ. 11, 25). Πολλὰ ναῶν ἐρείπια· οἱ δύο ἐντελέστεροι ἀποκαλοῦνται αὐθαιρέτως (Dorville p. 95 sq.) ὁ μὲν τῆς Ὁμονοίας, νῦν ἐκκλησία, (128×50 ποδ.), ὁ δὲ τῆς Ἥρας (124×54 ποδ.). Οἱ κίονες 9-10 ἐμβατῶν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ ὕλη λίθος κογχίτης. — Ναοὶ Ἡ ρ α κ λ έ ο υ ς καὶ τῶν Δ ι ο σ κ ο ύ ρ ω ν, ἔχοντες ἐπὶ τοῦ θριγκοῦ πολλὰ γραπτὰ ποικίλματα. — Houel, Voy. pittoresque, IV. pl. 218. 221. Gärtner, Ansichten der Monum. Siciliens Taf. 1 flgg. Duca di Serradifalco, Le antichità della Sicilia. Vol. III (1836). Πρβ. Baltard, Restauration du t. de la Concorde, εἰς Bull. d. Inst. 1840. p. 49 sqq. (Ὁ Ἀκράγας πρότερον Κ α μ ι κ ό ν, ὅπου ἐμυθολογοῦντο θαυμαστὰ ἔργα Δαιδάλου. Ἰδ. τοιοῦτο λατομητὸν ὑπόγειον παρὰ Serradif. l. l. tav. C.)

23-26. Ὁ Σ ε λ ι ν ο ῦ ς, κτίσμα Φοινίκων, ἐποικισθεὶς ὕστερον ὑπὸ τῶν ἐξ Ὕβλας Μεγαρέων Ὀλ. 38, 1, ἐπορθήθη 92, 4. Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν ναῶν εἶναι οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει τρεῖς, ὄντες πάντες ἑξάστυλοι περίπτεροι, ὁ πρὸς Βορέαν 171×73, ὁ μεσαῖος 197×72, ὁ πρὸς Νότον 116×51 ποδ. Τὸ διάγραμμα (σχέδιον) τοῦ μεσαίου πολὺ ἰδιότροπον. Οἱ κίονες 9 ἐμβατῶν, τοῦ δὲ τρίτου 9 ½. — Προσέτι μικρὸς ναὸς ἐν παραστάσι (in antis) κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν, ἔχων γραπτὰς ποικιλίας ἐπὶ τοῦ θριγκοῦ καὶ τοῦ ὀρόφου. Houel l. l. I. pl. 16. sqq. Hittorf et Zanth, Architect.ire ant. de la Sic. pl. 10 29. Serradifalco, Antich. della Sicilia. Vol. II (1834).

27. Ἐν Ἐ γ έ σ τ ῃ (Αἰγέστῃ), ἀρχαιοτάτῃ πόλει τῆς Σικελίας, εἶναι ἡμιτελὴς Δώριος ναός, ὅστις εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐθεμελιώθη ἤδη κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν (ἢ τοὐλάχιστον πρὸ τῶν 413, Serradif, 1, p. 213 sqq.). Ἑξάστυλος περίπτερος, οἱ κίονες ἀῤῥάβδωτοι, ἔχοντες διάμ. 7, 3, 9 Σικελ. παλαιστάς, καὶ ὕψος σχεδὸν 10 ἐμβατῶν. Ὁ θριγκὸς (entablement) 2/5 τοῦ ὕψους τῶν κιόνων. Wilkins ch. 5. Gartner l. l. Hittorf. pl. 2-6. Serradifalco Vol. I (1834).

§. 101. Ἐκτὸς δὲ τῶν εἰρημένων καὶ ἀπειραρίθμων ἄλλων 1
ναῶν ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐποιήθησαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύ-
της καὶ ἄλλα ἔτι πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονι-
κῆς, ἰδίως ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους τυράννων· οἷον ἡ ἐν Ἀθήναις 2
Ἐννεάκρουνος ἢ *Καλλιῤῥόη* ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν, καὶ ἡ
κρήνη τοῦ Θεαγένους ἐν Μεγάροις· ἐν Σάμῳ τὸ *ὀρυκτὸν ὑδρα-* 3
γωγεῖον, ἑπτὰ σταδίων τὸ μῆκος, καὶ τὸ περὶ τὸν λιμένα *χῶ-*
μα ἢ *ἔρυμα* ἐν θαλάσσῃ, δύο σταδίων τὸ μῆκος, ἴσως τὰ κα-
λούμενα *ἔργα Πολυκράτεια*· ἐν Ἀκράγαντι οἱ *ὑπόνομοι* (*Φαία-* 4
κες) καὶ ἡ μεγάλη *κολυμβήθρα*, καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλα ὅμοια κοι-
νωφελῆ κατασκευάσματα. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐγεννήθη 5
καὶ ἡ δραματικὴ (σκηνικὴ) τέχνη, ὥστε περὶ τὰ τέλη τῆς
ἐποχῆς ὑπῆρχεν ἤδη χρεία ἰδιαιτέρων οἰκοδομημάτων πρὸς τὴν
θέαν τῶν Διονυσιακῶν ἀγώνων· ὅθεν καὶ ἤρξατο ἐν Ἀθήναις (Ὀλ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

6 70, 1) ἡ οἰκοδόμησις τοῦ *λιθίνου θεάτρου*. Ἄλλα δὲ θέατρα, πρὸς τὴν θέαν τῶν γυμνικῶν ἀγώνων (*στάδια*, *ἱππόδρομοι*), ὑπῆρχον ἤδη πρὸ πολλοῦ, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἀφελεστέρας κατασκευῆς.

2. Περὶ τῆς Ἐννεακρούνου Θουκυδ. 2, 15. Παυσ. 1, 14, 1. Σχολ. Ἀριστοφ. Ἱππ. 523. Leake, Topogr. von Athen S. 135. — Κρήνη τοῦ Θεαγένους, Π. 1, 40, 1. 41, 2.

3. Ἡρόδ. 3, 60: » Οὔρεος ὑψηλοῦ ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυιάς, τούτου » τὸ ὄρυγμα κάτωθεν ἀρξάμενον, ἀμφίστομον· τὸ μὲν μῆκος τοῦ ὀρύγματος » ἑπτὰ στάδιοί εἰσι· τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος, ὀκτὼ ἑκάτερον πόδες· διὰ παντὸς » δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσίπηχυ βάθος ὀρώρυκται, τρίπουν δὲ τὸ εὖρος, δι' » οὗ τὸ ὕδωρ ὀχετευόμενον διὰ σωλήνων, παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν ἀγόμενον » ἀπὸ μεγάλης πηγῆς· ἀρχιτέκτων δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου ἐγένετο Μεγαρεὺς » Εὐπαλῖνος Ναυστρόφου. — » Περὶ λιμένα χῶμα ἐν θαλάσσῃ, βάθος κατὰ » εἴκοσι ὀργυιέων· μῆκος δὲ τοῦ χώματος, μέζον δύο σταδίων. » — Ἔργα Πολυκράτεια παρ' Ἀριστοτ. Πολιτ. 5, 9 (ἀνωτ. §. 96, 5).

4. Π. τῶν ἐν Ἀκράγαντι ἔργων (Ὀλ. 75, 1) Διόδ. 11, 25. 26. Πρόσοψις τῶν φαιάκων, Serradif. III p. 22. Τοιαύτην κολυμβήθραν λέγεται ποιῆσαι ἤδη ὁ Δαίδαλος ἐν Μεγάροις τῆς Σικελίας. Διόδ. 4, 78. — Καὶ τοῦ λιμένος τῆς Αἰγίνης τα ἐρύματα πρέπει νὰ ἦναι ταύτης τῆς ἐποχῆς ἢ ἔτι παλαιότερα. — Διδασκαλεῖον ἐν Ἀστυπαλαίᾳ π. Ὀλ. 71, Π. 6, 9, 3.

5. Τὸ πρῶτον Ἀθήνησι θέατρον ἦν ξύλινον (ἰκρία ξύλινα, Σουΐδ. ἐ. λ. παρ' αἰγείρου θέα)· οὗ πεσόντος (Ὀλ. 70. Σουΐδ. ἐ. λ. Πρατίνας) ἐθεμελιώθη τὸ λίθινον (Vitr. 7. praef. 11), ὅπερ συνετελέσθη κατὰ τὴν ἐρχομένην ἐποχὴν διὰ Λυκούργου τοῦ Λυκόφρονος (Ὀλ. 109-112. Π. 1, 29. 16. Nissen. De Lycurgi vita p. 51). — Πρὶν δὲ γενέσθαι τὸ θέατρον, ὑπῆρξεν ἤδη τὸ ἀρχαιότερον ᾠδεῖον (Ἡσύχ. ἐ. λ. Ὠδεῖον. Π. 1, 8, 6).

6. Ἡ ὕπαρξις δημοσίων ἀγώνων (ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς, ἐν Ἀθήναις καὶ πανταχοῦ) προϋποτίθεται καὶ τὴν ὕπαρξιν σταδίων, παλαιστρῶν, ἱπποδρόμων κ. ἐ. Ταρκύνιος ὁ Α' ὁ υἱὸς τοῦ Κορινθίου Δημαράτου, κατασκευάζει ἤδη π. τὴν 41 Ὀλ., 614 πρ. Χρ., τὸν πρῶτον ἱππόδρομον (circus maximus) ἐν Ῥώμῃ. Διον. Ἁλικ. 3, 68 Liv. 1, 35. Ἀναμφίβολον φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν καὶ πρότερον ἤδη ὅμοια κατασκευάσματα ἐν Ἑλλάδι.

3. Πλαστική.

α. Σχολαὶ τῆς πλαστικῆς καὶ τεχνῖται.

1 §. 102. Ἡ *πλαστικὴ τέχνη*, ἰδίως ἡ *ἀγαλματοποιΐκή*, ἐμμείνασα τόσους αἰῶνας εἰς τὸν στερεότυπον ῥυθμὸν τῆς Δαιδα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λείου σχολῆς, λαμβάνει μετὰ τὴν 50 Ὀλυμπ. ἁπανταχοῦ τῆς
Ἑλλάδος μεγίστην ἐπίδοσιν, καὶ ἀσκεῖται ὑπὸ ἀναριθμήτου πλή-
θους εὐφυεστάτων τεχνιτῶν. Ἡ *λιθοξοΐα* (κατεργασία τοῦ λευ- 2
κοῦ λίθου) τελειοποιεῖται διὰ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος τῶν ἐκ
Κρήτης Δαιδαλιδῶν, καὶ μαθηταὶ τούτων μετέρχονται τὴν τέ-
χνην ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ κυρίως *πλαστικὴ* (*χαλκοπλα-* 3
στική, statuaria) ἀκμάζει ἐν *Αἰγίνῃ* καὶ ἐν *Σάμῳ*, αἱ ὁποῖαι
νῆσοι ἐπλούτουν τότε διὰ τῆς ἐμπορίας· ἄλλαι δὲ ἐπιφανῶν τε-
χνιτῶν διαδοχαὶ ὑπάρχουσιν ἐν *Ἄργει* καὶ ἐν *Σικυῶνι*. Περὶ 4
τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς γίνονται αἱ *Ἀθῆναι* ἡ πρωτίστη ἕδρα τῆς
πλαστικῆς, καθὼς συμπάσης τῆς εἰκαστικῆς τέχνης.

2-4. Περὶ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος ἀνωτ. §. 89, 2. Τεκταῖος καὶ Ἀγγελίων, μαθηταὶ ἐκείνων, π. Ὀλ. 55. Π. 2, 32, 4. Δορυκλείδας, Δόντας (ἢ Μέδων), Θεοκλῆς, Λακεδαιμόνιοι, ξοανοποιοὶ καὶ τορευταί, μαθ. Διπ. καὶ Σκύλλ. π. 55. Π. 5, 17, 1. 6, 19, 5. ρ. Ἔνδοιος ὁ Ἀθην. π. 53 (§. 89, 2)· Περίλλος ἢ Περίλας, πλ. (χαλκοῦς ταῦρος τοῦ Φαλάριδος), π. 55 Περὶ Βουπάλου, Ἀθήνιδος καὶ τῶν προγενεστέρων Χίων λιθοξόων ἴδ. §. 89, σημ. 2. Κάλλων ὁ Αἰγινήτης, μαθ. Τεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος, πλ. (aes Aegineticum, Plin, 34, 3 5. 6), π. 60-65 (διότι ἐκ Παυσ. 3, 18, 5 καὶ 4, 14, 2 εὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Γιτιάδας, περὶ οὗ §. 89, 2, ἦσαν ὁμήλικες). Συάδρας καὶ Χάρτας Λακεδαιμόνιοι, πλάσται, π. 60 (οἱ Λακεδαιμόνιοι πέμπουσι τῷ Κροίσῳ Ὀλ. 58 κρατῆρα χαλκοῦν πλήρη ζῳδίων περὶ τὸ χεῖλος. Ἡρόδ. 1, 70) Δαμέας ὁ Κροτωνιάτης, πλ. π. 65. Εὔχειρος ὁ Κορίνθιος, μαθ. Συάδρα καὶ Χάρτα, πλ. π. 66. (πρβ. §. 94, 2). Κάναχος ὁ Σικυώνιος, ξοανουργός, τορευτὴς καὶ πλ., Ὀλ. 60–68 (Thiersch, Epochen. S. 142). Ἀριστοκλῆς ἀδελφὸς ἐκείνου, πλ. Πολύκλειτος ὁ Σικυώνιος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γεγονώς (Thiersch l. l. S. 204-10). Ἀμφικράτης πλ. ἐν Ἀθήναις, Ὀλ. 68 (Plin. 34, 19, 12. Sillig. s. v.) Εὐτελίδας καὶ Χρυσόθεμις Ἀργεῖοι («τέχναν εἰδότες ἐκ προτέρων,» Π. 6, 10, 2) πλάσται, Ὀλ. 70. Ἀντήνωρ ὁ Εὐφράνορος Ἀθην. πλ. Ὀλ. 70 (ἴδ. C. I. G. II. p. 340.) Ἀρκεσίλαος ὁ Ἀριστοδίκου, π. 70. Στόμιος πλ. 72 Δαμόφιλος καὶ Γόργασος πηλοπλάσται καὶ ζωγράφοι ἐν Ἰταλίᾳ, π. 72. Συννόων ὁ Αἰγιν., μαθ. Ἀριστοκλέους τοῦ Σικυωνίου, πλ. 72. Κλέαρχος ὁ Ῥηγῖνος πλ. 72. Γλαυκίας ὁ Αἰγινήτης πλ. 73-75. Ἄσκαρος ὁ Θηβαῖος πλ. πρὸ 75 (Π. 5, 24, 1). Ἀγελάδας ὁ Ἀργεῖος, πλάστης, Φειδίου διδάσκαλος, Ὀλ. 66 κ. ἑ. (Thiersch. l. l. S. 159 flgg., ὅστις ὑποθέτει ἕτερον νεώτερον Ἀγελάδαν Σικυώνιον Ὀλ. 81-88) ἢ Ὀλ. 68-81 (Müller, Commentatt. de Phidia I. §. 6-8. Sillig, C. A. s. v.), ἐποίησε μετὰ Κανάχου καὶ Ἀριστοκλέους τρεῖς Μούσας (Ἀνθολ. Πλαν. IV. 220). Ἀναξαγόρας ὁ Αἰγιν., πλ. 75. Δίυλλος, Ἀμυκλαῖος, Χίονις Κορίνθιοι, πλ.,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ Ἀριστομέδων Ἀργεῖος πλ., π. 72 (Thiersch. S. 169)· Ἀριστομήδης καὶ Σωκράτης Θηβαῖοι, λιθογλύφοι, 75. Μέναιχμος καὶ Σοΐδας Ναυπάκτιοι, τορευταί, π. 75. Κρίτιος ὁ Ἀθηναῖος καὶ Νησιώτης, πλάσται, 75-83 (Ross, Lettre à Mr. Thiersch. 1839. Kunstbl. 1840. N. 11. 12). Ἡγησίας καὶ Ἡγίας Ἀθηναῖοι, πλάσται κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Γλαῦκος Ἀργεῖος πλ., 77. Διονύσιος Ἀργεῖος πλ. 77. Σίμων Αἰγιν. πλ. 77. Πτόλιχος Αἰγιν., υἱὸς καὶ μαθ. Συννόωντος, πλ. 79. Ὀνατᾶς ὁ Αἰγινήτης, πλ. 78-83. Κάλυνθος Αἰγινήτης πλ. 80. Καλλιτέλης Αἰγιν. μαθητὴς τοῦ Ὀνατᾶ πλ. 83. Τηλεφάνης Φωκεὺς πλ. 70-80 (ἴδ. ἀνωτ. §. 57. σημ. 6). — Ἀγνώστου ἡλικίας ὁ Ἄλτιμος, ἀγαλματοπ. ἐν Αἰγίνῃ (C. I. G. II. n. 2138. Wordsworth, Athens p. 272). — Τὰς νεωτέρας πηγὰς τῆς ἱστορίας τῶν τεχνιτῶν ἴδ. ἀνωτ. §. 22. σημ. 4. Müller, Hdb. d. Arch. §. 82. Anm.

b. Θεῶν ἀγάλματα.

1 §. 103. Ἡ ἐλευθερωτέρα κίνησις τῆς τέχνης (ὡς παρετηρήθη ἐν τῇ εἰσαγωγῇ §. 97, 3. 4) οὐ μόνον οὐκ ἤρξατο ἀπὸ τῶν *θείων ἀγαλμάτων*, ἀλλὰ ταῦτα ἐφύλαττον μάλιστα, καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεστώσης ἔτι ἐποχῆς, κατὰ μέγα μέρος τὸν ἀρχαϊκὸν αὐστηρὸν τρόπον, τὸ μὲν ὑπ' εὐσεβείας καὶ εὐλαβείας πρὸς τὰ πατροπαράδοτα· τὸ δὲ, διότι ἦν κοινὸν νόμιμον, ἐν ταῖς ἀποικίαις ν' ἀνατιθῶνται ἀπαράλλακτα ἀπομιμήματα τῶν ἀρχαίων ἀ-
3 γαλμάτων τῆς μητροπόλεως, τὰ καλούμενα *ἀφιδρύματα*· ἢ φθειρομένου τοῦ παλαιοῦ ξοάνου νὰ κατασκευάζηται νέον τοῦ αὐτοῦ ῥυθμοῦ τε καὶ σχήματος.

1. Ἰσοκρ. Ἀρειοπαγ. §. 11: « Ἐκεῖνο μόνον ἐτήρουν (ἐν τοῖς ἱεροῖς), ὅπως « μηδὲν μήτε τῶν πατρίων καταλύσουσι, μήτ' ἔξω τῶν νομιζομένων προσθήσουσιν. Οὐ γὰρ ἐν ταῖς πολυτελείαις ἐνόμιζον εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀλλ' ἐν τῷ « μηδὲν κινεῖν ὧν αὐτοῖς οἱ πρόγονοι παρέδοσαν. » Tac. Hist. 4, 53: Nolle deos mutari veterem formam. Πρβ. Παυσ. 3, 16, 1. Thiersch l. l S. 61. 92.

2. Καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς βωμοὺς ἀπεμιμοῦντο (ἀφιδρύοντο) οὕτως ἐν ταῖς ἀποικίαις, οἷον οἱ ἐξ Ἑλίκης Ἴωνες· Διόδ. 15, 49. Στράβ. 8, σ. 221 Τχν. Οἱ κατὰ Σελινοῦντα ἐν τῇ κάτω πόλει ναοὶ φαίνονται ἀφιδρύσεις τῶν ἐν τῇ ἄκρᾳ. Περὶ ἀφιδρυμάτων τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, Διον. Ἁλικ. 2, 22, καὶ Στράβ. 4, σ. 288. 290, ὅπου λέγει, ὅτι τὸ ξόανον τῆς θεοῦ εἶχε καὶ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Μασσαλίᾳ « τὴν αὐτὴν διάθεσιν. »

3. Κατακαέντος τοῖς Φιγαλεῦσι τοῦ παλαιοῦ ξοάνου τῆς Μελαίνης Δήμητρος, ἐποίησεν ὁ Ὀνατᾶς ἕτερον ὅμοιον ἐκ χαλκοῦ. Παυσ. 8, 42.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

§. 104. Ὡς ὕλη τῶν ἀγαλμάτων προετιμᾶτο πολλάκις ἔτι 1
ξύλον. Μετ' ὀλίγον ἐπενόησαν νὰ προστιθῶσιν εἰς τὰ ξύλινα 2
ἐσθῆσι περιβεβλημένα (§. 86, 2) ἢ κατακεχρυσωμένα σώματα
τὰ ἄκρα, οἷον κεφαλὰς, χεῖρας, πόδας, ἐκ λίθου λευκοῦ· τὰ κα-
λούμενα *ἀκρόλιθα*. Ἄλλα δὲ ξόανα συνετίθεντο ἐκ ξύλου καὶ 3
ἐλέφαντος, ἢ κατεχρυσοῦντο διὰ παντός.

1. Ξύλα ἀφ' ὧν τὰ ξόανα ἐποιοῦντο· ἔβενος, κυπάρισσος, κέδρος, δρῦς, σμίλαξ, λωτὸς, θύον (Π. 8, 17, 2), αἴγειρος, οἰσύα, πτελέα (populus, salix, tilia, Pallad. R. R. 12, 15), ἐλαία, ἀχρὰς καὶ ἄλλα. Πρβ. Thiersch. l. l. S. 38. Anm., καὶ Winckelm., Werke (1839) I. S. 25. Anm. 27. 28.

2. Εἰκόνες ἀκρόλιθοι (Vitr. 2, 8, 11) π. χ. τῆς Τύχης ἐν Ἤλιδι, Π. 6, 25, 4: « Ἄγαλμα ἀνάκειται ξόανον ἐπίχρυσον, πλὴν προσώπου καὶ χειρῶν τε ἄκρων » καὶ ποδῶν· ταῦτα δέ οἱ ἐστὶ λίθου λευκοῦ. » Ἄλλα παραδείγματα παρὰ Π. 2, 4, 1. 7, 21, 4. 23, 5. 8, 31, 8. 9, 4, 1.

3. Ἀγάλματα ἐν Ἄργει τῶν Διοσκούρων σὺν ταῖς γυναιξί τε καὶ τοῖς παισὶν, ἐξ ἐβένου καὶ ἐλέφαντος, ἔργα Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, Π. 2, 22, 6. — Πολλὰ ἀγάλματα ἦσαν δι' ὅλου κατάχρυσα ἢ ἐπίχρυσα (« χρυσέων ξοάνων τύποι, » Εὐρ. Τρωάδ. 1081).

§. 105. Συγγενὴς τῇ εἰρημένῃ τεχνουργίᾳ ἦν ἡ κατ' ἐξοχὴν 1
καλουμένη *τορευτικὴ*, ἤγουν ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν ἀγάλ-
ματα ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ (*χρυσελεφάντινα*). Κυρίως μὲν 2
ἀνήκει τὸ ὄνομα τῆς τορευτικῆς εἰς τὴν γλυφὴν μετάλλων (cae-
latura, Γαλλ. ciselure), καταχρηστικῶς δὲ καὶ εἰς τὴν εἰρημέ-
νην σύνθεσιν μετάλλων μετὰ ξύλου καὶ ἐλέφαντος. Ἡ τέχνη 3
αὕτη ἦν παμπάλαιος, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν ἀνατο-
λικῶν ἐθνῶν· κατὰ δὲ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν ἐποιήθησαν πολλα- 4
χοῦ τοιαῦτα πολυτελῆ ξόανα χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος.

1. Περὶ τῆς τέχνης ταύτης ἴδ. Σχνειδέρου Λεξ. ἐ. λ. τορεύειν. Quatrem. de Quincy, Iup. Olympien p. 75 sqq. Heyne, Antiqu. Aufs. 2, S. 127. Müller, Hdb. §. 311. 312.

2. Τορευτικὴ, caelatura, κυρίως ἐπὶ μετάλλων (Quinctil. 2, 21). Τὰ τορευτὰ ἀγγεῖα εἶχον ζῴδια ἔκκρουστα (ὅθεν crustae, ἐμβλήματα) ἐπειργασμένα, π. χ. οἱ παρ' Ἀθην. 5, σ. 199 χρυσοῖ κρατῆρες Κορινθιουργεῖς εἶχον « ζῷα » περιφανῆ τετορευμένα. »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Τορευτὰ ἔργα ἦσαν πολλὰ τῶν ὅπλων καὶ σκευῶν τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, π. χ. ἡ κλισίη τῆς Πηνελόπης («δινωτὴ ἐλέφαντι καὶ ἀργύρῳ,» Ὀδυσσ. 19, 57) καὶ ἡ Ἡρακλέους ἀσπὶς (Ἡσίοδ. 149). Πρβ. Thiersch. l. l. S. 220 flg. Ὕστερον ἡ Κυψέλου λάρναξ (§. 76, 2).

4. Χρυσελεφάντινα ἀγάλματα Δορυκλείδου, Θεοκλέους καὶ Μέδοντος ἐν τῷ Ὀλυμπιάσι Ἡραίῳ, Π. 5, 17, 1. Ἀφροδίτη Κανάχου ἐν Σικυῶνι, Π. 2, 10, 4. Ἄρτεμις Μεναίχμου καὶ Σοΐδα ἐν Πάτραις, Π. 7, 18, 6. — Περὶ τὰ ἑκατὸν τοιαῦτα ξόανα ἐν Ἑλλάδι, Winckelm., Werke (1839) I. S. 26.

§. 106. Ἀλλὰ καὶ οἱ *χαλκοπλάσται* (statuarii), ὧντινων ἡ τέχνη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔλαβε τόσην ἐπίδοσιν (κατωτ. §. 108), εἰργάσαντο πολλὰ *θεῶν ἀγάλματα*, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐν τοῖς ναοῖς λατρείαν ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναθήματα ἐν ὑπαίθρῳ.

Χαλκοῦν ἄγαλμα, π. χ. τῶν Φιγαλέων ἡ Δημήτηρ Μέλαινα, ἔργον Ὀνατᾶ (ἀνωτ. §. 103. σημ. 3). Τῶν Μιλησίων ὁ Ἀπόλλων Φιλήσιος, ἔργον Κανάχου (§. 107, 2).

1 §. 107. Ὁ *εἰκονισμὸς τῶν θεῶν* κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν φέρει ἔτι χαρακτῆρα πλήρη ἁγνότητος, εὐσεβείας καὶ εὐλαβείας· αἱ μορφαὶ αὐτῶν εἶναι φυσικαὶ καὶ ἀνθρώπιναι, ἀλλ᾽ ἐπι-
2 πρέπει τι αὐτοῖς σεμνὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. Οἱ θεοὶ παριστάνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον καθήμενοι (εὔθρονοι), ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ ἠρεμαίῳ, ἀθορύβῳ καὶ ἀπαθεῖ σχήματι· τὰ μέλη τῶν σωμάτων δεικνύουσιν ἀκάματον καὶ ἀνεξάντλητον ῥώμην, τὰ δὲ
3 πρόσωπα ἀτάραχον σεμνότητα. Ἐπὶ τῆς χειρὸς τῶν ἀγαλμάτων, μάλιστα ὁπόταν ἦναι κολοσσιαῖα, ἐφεστήκασι πολλάκις μικρὰ εἴδωλα ὑπομειόνων δαιμόνων, ἅπερ προσδιορίζουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς θεότητος, ἢ κἂν ἱερὰ καὶ συμβολικὰ ζῶα (Αἰγυπτιακὸς τύπος, Ἡρόδ. 2, 141).

1. Πρβ. περὶ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Δαιδάλου ἢ τῆς Δαιδαλείου σχολῆς ἀνωτ. §. 85. σημ. 5.

2. 3. Τοιοῦτο ἄγαλμα ἦν π. χ. ὁ Δήλιος (Πατρῷος) Ἀπόλλων, ἔργον Τεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς τὰς τρεῖς χάριτας (Πλούτ. π. μουσ. 14. Παυσ. 9, 35, 1), οὗπερ ἀπομίμημα ἐπὶ δακτυλιολίθου (G. M. 33, 474) καὶ ἐπί τινος Ἀττικοῦ νομίσματος (Combe, N. M. Br. 7, 9. Pellérin, Méd. des peuples pl. 23, 19. M. Hunter, 11, 14. Müller, Dorier 1,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

S. 353). — Ὁ ἐν τῷ Διδυμαίῳ τῶν Μιλησίων Φιλήσιος Ἀπόλλων, ἔργον Κανάχου, ἀνδριὰς ὀρθὸς, ἔχων μέλη ῥωμαλέα καὶ ὡσὰν τετράγωνα, κρατῶν ἐπὶ μὲν τῆς ἐκτεινομένης δεξιᾶς νεβρὸν, τῇ δὲ καθειμένῃ ἀριστερᾷ τόξον. Ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου εἶναι αὐστηρὰ καὶ ἀρχαϊκὴ (§ 116, 3)· ἡ κόμη κεῖται πλοκαμίδων δίκην περὶ τὸ μέτωπον, καὶ ἀπήρτηται ἑκατέρωθεν ἐν μακροῖς βοστρύχοις (πρβ. Letronne, Ann. d. Inst. VI. p. 204). Τὸν τύπον τοῦτον τοῦ Φιλησίου Ἀπόλλωνος συντιθέμεθα ἐκ διαφόρων σωζομένων ἀπομιμημάτων, οἷον δύο χαλκῶν (ἐν τῷ Βριτ. Μουσ., Specimens of ant. sculpt. pl. 12, καὶ ἑνὸς ἄλλου, M. I. d. I. Arch. I. tav. 58. 59. πρβ. Annali l. l. tav. D. E. p. 198-236), καὶ ἄλλων λιθίνων ἔργων καὶ νομισμάτων (D. A. K. I. Fig. 19-23). Παρεμφερὴς καὶ ὁ τύπος τοῦ Πατρῴου (Πυθίου, Δηλίου) Ἀπόλλωνος· Ross, Inselreise I. S. 34. 39. 81. Πρβ. κατ. §. 119, 4.

c. Εἰκονικοὶ ἀνδριάντες.

§. 108. Περὶ τὴν 50 Ὀλυμπιάδα, ἴσως καὶ πρότερον ἤδη, 1
ἀρχίζουσι *τῶν ἀθλητῶν οἱ ἀνδριάντες* καὶ ἀπασχολοῦσιν ἔκτο-
τε τοὺς διασημοτάτους τεχνίτας· καὶ ἐπειδὴ ἡ γυμναστική τε 2
καὶ ἀθλητικὴ κυρίως ἤκμαζε παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν, οἱ δὲ πλεῖστοι
τῶν ποιησάντων τὰς τοιαύτας εἰκόνας τεχνῖται ἦσαν Δωριεῖς,
γίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ καλουμένη Αἰγιναία ἢ Δώριος ἐργασία ἐν-
τεῦθεν ἔλαβε τὸν διακεκριμένον της χαρακτῆρα. Τὸ οὐσιῶδες ἐν 3
τοῖς ἀθλητῶν ἀνδριᾶσιν ἦν οὐχὶ τόσον ἡ ὁμοιότης τῶν προσώπων,
ὅσον ἡ ἐλευθερία καὶ ποικιλία τῆς θέσεως τῶν σωμάτων· διότι
εἰώθεσαν νὰ ἀνατεθῶσιν ἐν τῷ αὐτῷ ἐν ᾧ καὶ ἠγωνίσαντο καὶ
ἐνίκησαν σχήματι.

1. Ὁ Παυσανίας ὀνομάζει ὡς τοὺς πρώτους ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακειμένους ἀθλητὰς, τοὺς κατὰ τὴν 58 καὶ τὴν 61 Ὀλυμπιάδα νικήσαντας (6, 18, 5): » Πρῶ» τοι δὲ ἀθλητῶν ἀνέθεσαν ἐς Ὀλυμπίαν εἰκόνας, Πραξιδάμαντός τε Αἰγινήτου » νικήσαντος πυγμὴν τὴν ἐννάτην Ὀλυμπιάδα ἐπὶ ταῖς πεντήκοντα· καὶ Ὀπουντίου » Ῥηξιβίου παγκρατιαστὰς καταγωνισαμένου μιᾷ πρὸς ταῖς ἑξήκοντα Ὀλυμ» πιάδι. — ξύλου δέ εἰσιν εἰργασμέναι, Ῥηξιβίου μὲν συκῆς, ἡ δὲ τοῦ Αἰγι» νήτου κυπαρίσσου, καὶ ἧσσον τῆς ἑτέρας πεπονηκυῖά ἐστι. » Ἀλλὰ ὁ περιηγητὴς ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν, διότι ἀναφέρει καὶ αὐτὸς ἄλλους ἀρχαιοτέρους τῶν εἰρημένων ἀνδριάντας, οἷον τὸν τοῦ παγκρατιαστοῦ Ἀῤῥαχίωνος, ὅστις ἐνίκησε τὴν 53 καὶ 54 Ὀλ., καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ νίκῃ ἐτελεύτησε μὲν, ἐστεφανώθη δὲ νεκρός. Π. 8, 40, 1: » Φιγαλεῦσι δὲ ἀνδριάς ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς » Ἀῤῥαχίωνος τοῦ παγκρατιαστοῦ, τά τε ἄλλα ἀρχαῖος καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ τῷ » σχήματι· οὐ διεστᾶσι μὲν πολὺ οἱ πόδες, καθεῖνται δὲ παρὰ πλευρᾷ αἱ χεῖ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ρες ἄχρι τῶν γλουτῶν· πεποίηται μὲν δὴ ἡ εἰκὼν λίθου κ. ἑ. » Πολλῷ δὲ ἔτι ἀρχαιοτέρα ἦν ἡ εἰκὼν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐτελίδα ('Ολ. 38), Π. 6, 15, 4. — Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ μνημονεύονται ἤδη ἀθλητῶν ἀνδριάντες πρὸ τῶν Μηδικῶν. (Πλίν. 34, 19, 9 περὶ Τηλεφάνους: Laudant ejus Spintharum pentathlon. Πρβ. περὶ ἀνδριάντων ὀρχηστῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Λουκ. π. ὀρχ. 14).

2. Ἴδ. κατωτ. §. 113-116.

3. Ἴδ. ἀνωτ. §. 97, 3. σημ. Παράδειγμα ἔστω ὁ Ὀλυμπιάσι ἀνδριὰς Γλαύκου τοῦ Καρυστίου, ἔργον Γλαυκίου Αἰγινήτου, Π. 6, 10, 1: » Σκιαμαχοῦντος ὁ ἀνδριὰς παρέχεται σχῆμα, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἦν ἐπιτηδειότατος τῶν κατ' » αὐτὸν χειρονομῆσαι πεφυκώς. » Ἄλλο παράδειγμα παρὰ Σχολ. Πινδ. Ὀλ. 7. Πρβ. Ξενοφ. Ἀπομν. 3, 10: » Ὅτι μέν, ἔφη, ὦ Κλείτων, ἀλλοίους ποιεῖς δρο- » μεῖς τε καὶ παλαιστὰς καὶ πύκτας καὶ παγκρατιαστάς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα. »

1 §. 109. Εἰκονικοὶ ἀνδριάντες ἐξόχων ἀνδρῶν ὑπῆρχον μὲν καὶ πρότερον ἤδη· ἀλλά, ἐκτὸς ἐκείνων τῶν νικησάντων ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσιν ἀθλητῶν, ἦσαν ἔτι ἱκανῶς σπάνιοι, οὐδὲ ἀνετίθεντο
2 δημοσίᾳ χωρὶς σπουδαίας αἰτίας. Τὸ *χαλκοῦν τινὰ στῆσαι* (ψήφῳ τῆς πόλεως) ἐνομίζετο κατ' ἀρχὰς ὡσὰν ἡρωϊκὴ καὶ σχεδὸν ἰσόθεος τιμή· μολονότι οὐκ ὀλίγοι ἰδιῶται ἀνέθεσαν ἰδίᾳ ἢ ἑαυτοὺς ἢ τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν.

1. Ὁ Βοίκιος (C. I. Gr. I. 18. 872. πρβ. καὶ Θύρσιον, Epochen S. 227) νομίζει ἔτι, ὅτι μετὰ τὸν Σόλωνα, Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀνέθεσαν (δημοσίᾳ δηλονότι) ἄλλας ἐπισήμων πολιτῶν εἰκόνας, τιμῆς χάριν, πρὸ τοῦ Κόνωνος· καὶ ὅτι, εἴ τινες ἰδίᾳ ἀνέθεσαν ἑαυτούς, οἷον ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Περικλῆς, ὁ Φειδίας (ἴδ. τὰ παραδείγματα αὐτόθι), οὗτοι ἔπραξαν τοῦτο ἐναντίον τῶν πατρίων νομίμων, καὶ περιέπεσον τῷ φθόνῳ τῶν πολιτῶν. Ἀλλὰ ἡ δοξασία αὕτη εἶναι μία τῶν πολλῶν προλήψεων τῶν εἰσαχθεισῶν εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν δι' ἐκείνων οἵτινες ἠθέλησαν καὶ τὴν τέχνην καὶ σύμπασαν σχεδὸν τὴν παιδείαν τῶν Ἑλλήνων ν' ἀποδείξωσι βρέφος οἰκογενὲς καὶ ὀψίγονον, καὶ οἵτινες κατὰ ταύτην τὴν πλάνην ἄντικρυς καταφρονοῦσι τὰς μαρτυρίας αὐτῶν τῶν παλαιῶν. Ἀρκεῖ δὲ πρὸς τὸ παρὸν (ἐκτὸς τῶν προειρημένων § 89, 3. 90 σημ. 5. καὶ ἐκτὸς τῶν παρὰ Βοικίῳ αὐτόθι παραδειγμάτων) ν' ἀναφέρωμεν τεκμήριά τινα ἐξ ἐπιγραφῶν κατὰ τὴν Ἀθήνησι Ἀκρόπολιν, οἷον τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἐπιχαρίνου, ἔργον Κριτίου καὶ Νησιώτου (τοὐλάχιστον πρὸ Ὀλ. 86, διὰ τὸ σχῆμα τοῦ σίγμα), καὶ τὸν τοῦ Διειτρέφους, ἔργον Κρησίλα, Ὀλ. 91, 3 (Ross, Lettre à M^r^. Thiersch, n. 2. 3).

Ἀληθὲς δὲ εἶναι, ὅτι κυρίως ἀπ' Ἀθηνῶν διεδόθη ἡ συνήθεια αὕτη εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Plin. 34, 4, 9: Athenienses nescio an primi omnium

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Harmodio et Aristogitoni tyrannicidis publice (δημοσίᾳ) posuerint statuas. Hoc actum est eodem anno, quo et reges Romae pulsi. Excepta deinde res est a toto orbe terrarum humanissima ambitione κ. ἑ.

Παραδείγματα κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχήν· αἱ ἐν Δελφοῖς εἰκόνες Κλεόβιδος καὶ Βίτωνος τῶν Ἀργείων, π. Ὀλ. 50 (Ἡρόδ. 1, 81). Ἐν Ἀθήναις τῶν τυραννοκτόνων, ὧν τὰς μὲν πρώτας εἰργάσατο Ἀντήνωρ ὁ Εὐφράνορος, Ὀλ. 67, 4 (C. I. G. II. p. 320. 340)· ἀπαγαγόντος δὲ ταύτας τοῦ Ξέρξου (Ἀρριαν. Ἀναβ. 3, 16, 13) ἐποιήθησαν ἄλλαι ὑπὸ Κριτίου καὶ Νησιώτου Ὀλ. 75, 4 (Π. 1, 8, 5. Λουκ. Φιλοψ. 18. Πρβ. Ross, Kritios etc. p. 7. 8). Τοῦ αὐτοῦ γένους ἦσαν καὶ οἱ ἐν Δελφοῖς ἀνδριάντες τῶν στρατηγῶν τῶν Φωκέων, τῶν πεσόντων ἐν τῷ πρὸς τοὺς Θετταλοὺς πολέμῳ, ἔργα Ἀριστομέδοντος, π. Ὀλ. 74 (Π. 10, 1, 4).

2. Plin. 34, 4, 9: Transiit (ars) ab *Diis* ad *hominum* statuas atque imagines.

d. Μυθολογικὰ εἴδωλα ὡς ἀναθήματα.

§. 110. Συχνότερα τῶν εἰκόνων καὶ ἀνδριάντων ἀνετίθεντο τότε *μονήρη ἀγάλματα*, *συμπλέγματα* ἢ καὶ ὁλόκληρα *συστήματα* (Gruppen), ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐκ χαλκοῦ, ὧνπερ τὰ ἀντικείμενα ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς *θεολογίας* καὶ *ἡρωολογίας*. Τὰ ἀναθήματα ταῦτα εἶχον, κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν (§. 97, 5), πολλάκις ἔτι σχῆμα τριπόδων, λεβήτων κ. ἑ. οἵτινες ἐβαστάζοντο μόνον ὑπὸ εἰκόνων θεῶν. Τὴν μυθολογίαν μετεχειρίζοντο οἱ τεχνῖται ἐν τοῖς τοιούτοις ἀναθήμασι, καθὼς οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ ἐν ταῖς ᾠδαῖς, καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν ταῖς τραγῳδίαις, εἰς τὸ ἐκφράζειν δι' αὐτῆς ἀλληγορικῶς πως ἢ αἰνιγματωδῶς τὰς διανοίας των, ἅτε τὰ ἐν ποσὶν ἀπεικονίζοντες τρόπον τινὰ ἐν τοῖς ὁμογενέσι μυθολογήμασιν.

1 2 3

2. Τὰ ἀπὸ τῆς δεκάτης τοῦ Περσικοῦ πολέμου καὶ ἀπὸ τῶν νικῶν τῶν Σικελικῶν τυράννων κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἀναθήματα ἦσαν κατὰ μέγα μέρος ἔτι τρίποδες. Ἴδ. Amalthea III. S. 27. Γέλωνος τρίπους « ἐξ ἑκατὸν λιτρᾶν καὶ » πεντήκοντα ταλάντων Δαμαρετίου χρυσοῦ, τᾶς δεκάτας δεκάταν, » Σιμωνίδ. ἐπίγρ. (196 Schneidewin). Πρβ. Böckh, Metrol. Unters. S. 295. 304. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἔτι ἐποχὴν ἐγίνετο τοῦτο. Ἐν Ἀμύκλαις ἀνέκειντο τρίποδες ἀπὸ τῆς νίκης τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, καὶ ὑπὸ τῷ μὲν ἦν γυνὴ ἔχουσα λύραν, ἡ Σπάρτη δηλαδή, ἔργον Ἀριστάνδρου τοῦ Παρίου· ὑπὸ δὲ τῷ ἑτέρῳ Ἀφροδίτη, Πολυκλείτου τοῦ Ἀργείου ποίημα (Π. 3, 18, 5).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

8. Τοιαῦτα ἀλληγορικὰ ἢ σημειώδη ἀγάλματα ἦσαν τὰ ὑπὸ τῶν Φωκέων εἰς Δελφοὺς ἀνατεθέντα, ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν Θετταλῶν νίκης (π. Ὀλ. 74), ἔργα Χιόνιδος, Διύλλου καὶ Ἀμυκλαίου, ἅτινα ὅμως καὶ αὐτὰ συνεστήκεσαν περὶ μέγαν τρίποδα, Π. 10, 13, 4: « Ἡρακλῆς καὶ Ἀπόλλων ἔχονται τοῦ » τρίποδος, καὶ ἐς μάχην περὶ αὐτοῦ καθίστανται· Λητὼ μὲν δὴ καὶ Ἄρτεμις » Ἀπόλλωνα, Ἀθηνᾶ δὲ Ἡρακλέα ἐπέχουσι τοῦ θυμοῦ » (Παρεμφερὴς τις κεραμογραφία, M. I. d. I. Arch. I, 20). Πρβ. Ἡρόδ. 8, 27. — Ὁμοία ἀλληγορία ἦν καὶ ἡ εἰς Δελφοὺς ἀνατεθεῖσα δεκάτη τῶν Ταραντίνων, ἐπὶ τῇ ἥττῃ τῶν Πευκετίων, ἀπεικονίζουσα παλαιάν τινα νίκην τῶν ἡρώων Τάραντος καὶ Φαλάνθου κατὰ τῶν αὐτῶν Πευκετίων καὶ τοῦ συμμαχήσαντος αὐτοῖς βασιλέως τῶν Ἰαπύγων Ὤπιδος. Τὸ ἀνάθημα τοῦτο, συνιστάμενον ἐκ πολλῶν εἰκόνων πεζῶν τε καὶ ἱππέων, ἐποίησαν Ὀνατᾶς καὶ Καλυνθος. Π. 10, 13, 5.

e. Πλαστικὰ ἔργα ἐπὶ τῶν ναῶν.

1 §. 111. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰώθεισαν καὶ νὰ ἐπικο-
σμῶσι τὰς *μετόπας*, τὰς *ζωφόρους*, τοὺς *ἀετοὺς* καὶ τὰ *ἀκρω-
τήρια* (*πέρατα*) τῆς στέγης τῶν ναῶν, στοῶν καὶ ἄλλων οἰκοδο-
μημάτων λιθίνοις ἔργοις, τύποις τε καὶ ἀγάλμασιν, ὧντινων αἱ
ὑποθέσεις ὡσαύτως ἐλαμβάνοντο μᾶλλον ἐκ τῆς μυθολογίας ἢ
2 ἐκ τῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ τὰ *περὶ τοὺς ναοὺς πρόστυπα ζώδια*,
τὰ ἐν ταῖς μετόπαις καὶ ἐπὶ τῆς ζωφόρου, ἅτε ἁπλῶς τῇ ἀρχιτε-
κτονικῇ ὑπηρετικά, δὲν ἔχουσι μηδεμίαν ἀναγκαίαν καὶ πολ-
λάκις δι᾽ ὅλου μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸν τιμώμενον ἐν τῷ ναῷ
θεόν· ἢ ἄλλως εἰπεῖν, ἡ ἐκλογὴ τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν ἐξήρ-
τητο ἐλευθέρως ἐκ μόνης τῆς φιλοκάλου κρίσεως ἢ τῆς φιλοπά-
3 τριδος προαιρέσεως τοῦ τεχνίτου. Μόνα τὰ *ἐν τοῖς ἀετοῖς τῶν
ναῶν ἀγάλματα* φαίνεται ὅτι ἀναφέρονται συχνότερα καὶ σχε-
δὸν ἀναγκαίως εἰς τὸν κύριον τοῦ ναοῦ θεόν· καὶ τοῦτο διὰ τὸν
ἁπλοῦν λόγον, ὅτι αὐτά, ὡς ζῷα περιφανῆ καὶ ὄντα ἀφαιρετὰ
(statues degagées) δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀρχι-
τεκτονικῶν καλλωπισμάτων, ἀλλὰ ἀντιπροσωπεύουσι τοὺς ἀορά-
τους κατοίκους τῶν ναῶν, ἐπιδεικνύοντα καὶ τοῖς ἔξωθεν θεωμέ-
4 νοις σημεῖα τῆς παρουσίας καὶ μεγαλοδυναμίας των. Τὰ δὲ ἀρ-
χιτεκτονικὰ ταῦτα ζώδια συλλήβδην ἦσαν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἱ
ναοί, *ποικίλοις χρώμασιν ἐζωγραφημένα*· καὶ εἴπου, φειδωλίᾳ
δαπάνης, αἱ μετόπαι δὲν ἔχουσι τύπους ἐπειργασμένους, πρέπει
νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀντ᾽ αὐτῶν ὑπῆρξαν *ζωγραφήματα*.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. 3. Πρβ. ἐν γένει τὸ σύγγραμμά μου· Τὸ Θησεῖον κ. ἑ. σ. 6-10. Παραδείγματα μ ε τ ο π ῶ ν μὴ ἐχουσῶν μηδεμίαν προφανῆ καὶ ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν θεότητα τοῦ ναοῦ αὐτ. σ. 6. Ἐκ πέντε μετοπῶν τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ, ἅστινας ὁ Εὐριπ. Ἴων. 194-223 (ἐκδ. Ἑρμ.) περιγράφει, οὐδεμία ἀνάγεται εἰς αὐτὸν τὸν Ἀπόλλωνα. Τὰ ἐπὶ τοῦ τῶν Ἀργείων Ἡραίου ζῴδια τὰ ὑπὲρ τοὺς κίονας (Π. 2, 17, 3), εἴτε μετόπας δεῖ νοεῖν, εἴτε συνεχῆ ζωφόρον, ἦσαν πάλιν γενικὰ τῆς θεολογίας καὶ ἡρωολογίας ἀντικείμενα. — Περὶ ζ ω φ ό ρ ω ν αὐτ. (Θησεῖον κ. ἑ.) σ. 7. Ὅτι δὲ οἱ τεχνῖται ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἐπὶ ταῖς ζωφόροις ἢ ἐπ' ἄλλοις τεχνουργήμασιν ἀντικειμένων, ἂν καὶ διὰ ξένην τινὰ πόλιν ἐργαζόμενοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλέον προετίμων τὰς τῆς ἰδίας πατρίδος μυθολογικὰς παραδόσεις, ἀναγνωρίζει καὶ ὁ ὀξυνούστατος ἀρχαιολόγος Letronne, Lettres sur la peinture murale, note H, p. 427 sq. Πρόσθες ἄλλο παράδειγμα παρὰ Παυσ. 10, 34, 4. Πρβ. καὶ Kugler, Polychromie S. 40: In ihm (dem Giebel, τῷ ἀετώματι) werden die höchsten Thaten, welche auf die Weihung des Tempels Bezug haben, in grösserem Maasstabe dargestellt, während der *Fries* mehr *untergeordnete* Begebenheiten und in kleinerem Maasstabe enthält.

3. Περὶ τῶν ἐ ν τ ο ῖ ς ἀ ε τ ο ῖ ς ἀγαλμάτων αὐτ. (Θησεῖον κ. ἑ.) σ. 8. Bröndsted, Voy. II. p. 159. 160. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐν τοῖς ἀετοῖς ἀνάγονται πάντοτε ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν θεὸν, ᾧ ὁ ναὸς καθιέρωται, π. χ. Π. 2, 11, 8 (περὶ τοῦ ἐν Τιτάνῃ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ): Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς Ἡρακλῆς καὶ Νῖκαι πρὸς τοῖς » πέρασίν εἰσιν. » — Καὶ περὶ τοῦ Ὀλυμπιάσι θησαυροῦ τῶν Μεγαρέων ὁ αὐτ. 6, 19, 9: « Τοῦ θησαυροῦ ἐπείργασται τῷ ἀετῷ ὁ γιγάντων καὶ θεῶν » πόλεμος. »

4. Τοῦτο εἰκάζει περὶ τῶν μετοπῶν τοῦ Ἀθήνησι ναοῦ τοῦ Ἄρεως, ὅσαι δὲν ἔχουσι πρόστυπα ζῴδια, ὁ Bröndsted, Voy. II. 146. Wiegmann, Malerei der Alten S. 121. 131. 158 flg. Μνημεῖον ἔχον ἐν ταῖς μετόπαις γ ρ α φ ὰ ς ἀ ν τ ὶ τ ύ π ω ν ὑπάρχει ἔτι ἐν Κυρήνῃ: Pacho, Voy. en Cyrénaïque, pl. 54, p. 377. Πρβ. Letronne, l. l. p. 250 — Περὶ τῆς Ἰωνικῆς ζωφόρου Wiegmann l. l. S. 134. 137. — Καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν ὑπῆρχον, ἀντὶ τύπων, τοιαῦται γραφαί. Ross, Kunstbl. 1837. N. 15. 1838, N. 59.

§. 112. Ἐκ τῶν σωζομένων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρχιτεκτο- 1
νικῶν ζῳδίων τὰ μὲν (αἱ *Σελινούντιαι μετόπαι* καὶ ἄλλα τινὰ
ἔργα) ὡς φέροντα ἔτι τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας Δαιδαλείου ἐργα-
σίας, ἀνήκουσι βέβαια εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐνεστώσης
ἐποχῆς, καὶ ἴσως ἔτι τὴν προλαβοῦσαν· τὰ δὲ (οἷον τὰ *Αἰγιναῖα* 2
ἀγάλματα) δεικνύουσι, συμπαραβαλλόμενα πρὸς ἐκεῖνα, ἤδη με-
γίστην πρόοδον τῆς τέχνης, καὶ πρέπει νὰ ἦναι τοὐλάχιστον γε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νεαῖς τισι μεταγενέστερα, ὥστε δύνανται νὰ τεθῶσι περὶ τὴν
3 μέσην τῆς παρούσης ἐποχῆς· τὰ δὲ (οἱ *τύποι* ἐπὶ τῶν Ἀθήνησι ναῶν τῆς *Νίκης* καὶ τοῦ *Ἄρεως*), εἶναι μὲν ἐπὶ οἰκοδομημάτων θεμελιωθέντων πρὸ τοῦ τέλους τῆς προκειμένης περιόδου, ἀλλὰ ἐνδέχεται, ὅτι δὲν συνετελέσθησαν εἰμὴ κατ' ἀρχὰς τῆς ἐρχομένης.

1. Τρεῖς μετόπαι (ἀπὸ τοῦ μεσαίου κατὰ τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Σελινοῦντος ναοῦ, ἴδ. §. 100, 23—26), ἀνεκαλύφθησαν 1823 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων Γουιλ. Ἄῤῥις καὶ Σαμ. Ἄγγελλ, καὶ φυλάττονται τώρα ἐν Πανόρμῳ. Αἱ μετόπαι εἶναι ἐκ πώρου λίθου, $4\frac{3}{4} \times 3\frac{1}{2}$ ποδ., καὶ ἔχουσι ποικιλοχρόους τύπους ἐπειργασμένους. α', Τὸν Ἡρακλέα γυμνὸν, φέροντα τοὺς Κέρκωπας. β', Περσεὺς ἐπικείμενος κυνῆν καὶ φορῶν πέδιλα, φονεύει τὴν Μέδουσαν, ἐξ ἧστινος τοῦ αἵματος γεννᾶται ὁ Πήγασος, παρεστηκυίας τῆς Ἀθηνᾶς· γ', Πέλοψ ἐπὶ τεθρίππου. Τὰ ζῴδια ταῦτα εἶναι ἔτι ἀργότερα τὴν τέχνην· τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ στῆθος, δεικνύονται ἀντωπὰ (en face), τὰ δὲ κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ ὁρῶνται καταγραφήν (πρβ. §. 39, 2)· ὅθεν γίνεται πιθανὸν ὅτι εἶναι ἔτι παλαιότερα τῆς 50 Ὀλ. (ἴδ. Thiersch, S. 423). — Πολλῷ ἐντελέστεραι εἶναι αἱ μετόπαι τοῦ μεσαίου ναοῦ τῆς κάτω πόλεως, περὶ ὧν κατωτ. §. 145. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ναοὶ εἶχον μόνον ἐν ταῖς πρὸς ἀνατολὰς μετόπαις ζῶα ἐπιτετυπωμένα, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἀναμφιβόλως ζωγραφήματα. Ἴδ. §. 111, σημ. 4.

Thiersch, Epochen S. 404 26. Serradifalco, Antich. d. Sicilia II. tav. 25-34. D. A. K. I. Taf. 4, 24. 5, 25-27. Τὴν λοιπὴν βιβλιογραφίαν ἴδ. παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 90. Anm. 2. A. Ltr. Z. 1835. N. 101. 108.

Οἱ τύποι τῶν μετοπῶν τοῦ ἐν Παίστῳ τετάρτου ναοῦ (§. 100, 16) εἶναι σχεδὸν ὅλως ἄφαντοι. Μόλις διαγιγνώσκεται ἐπὶ μιᾶς ὁ Φρίξος ἐπὶ τοῦ κριοῦ.

Ἡ Γοργοῦς κεφαλὴ ἐπὶ δύο ἡγεμόνων κεραμίδων ἐν τῇ Ἀθήνησι ἀκροπόλει (§. 100, 6) ὁμοιάζει πολὺ τὴν ἐπὶ τῆς Σελινουντίας μετόπης.

2. Τὰ ἀγάλματα τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς (§. 100, 4) ἀνεσκάφθησαν κατὰ τὸ 1811 ὑπό τινων Γερμανῶν καὶ Ἄγγλων περιηγητῶν· ἐπισκευασθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀγαλματοποιοῦ Θωρβάλδσωνος ἀνάκεινται τώρα ἐν τῇ ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας γλυπτοθήκῃ. Ἀπετέλουν δὲ δύο ἀντίστοιχα συσχήματα (groupes) ἐν τοῖς δυσὶν ἀετοῖς τοῦ ναοῦ, ἐξ ὧν τὰ ἐκ τοῦ πρὸς δυσμὰς ἀετοῦ σώζονται πληρέστερα. Ἐν ἀμφοτέροις ἔστηκε κατὰ μέσον ἡ Ἀθηνᾶ, διευθύνουσα τοὺς ἀγῶνας τῶν Αἰακιδῶν ἐπὶ Τροίας· ἐν μὲν τῷ πρὸς ἀνατολὰς ἀετῷ τὴν ἐφ' Ἡρακλέους στρατείαν κατὰ τοῦ Λαομέδοντος καὶ τὴν περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Οἰκλέους μάχην (Ἀπολλόδ. 2, 6, 4. Müller, A. L. Z. 1835. N. 101), ἐν δὲ τῷ πρὸς δυσμὰς τὴν μάχην περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀχιλλέως (Thiersch. S. 2 50. Welcke, Rhein. Mus. III, 1, S. 50), ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Πατρόκλου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ Ἡρακλῆς φέρει ἔτι σχῆμα τοξότου, καθὼς ἐπὶ τῶν Θασίων νομισμάτων.— Τὰ ἀγάλματα εἶναι ἐκ λευκοῦ Παρίου λίθου· τὰ δὲ ὅπλα καὶ ἄλλα πάρεργα, ἐν μέρει καὶ οἱ βόστρυχοι, ἦσαν πρόσθετα ἐκ χαλκοῦ. Ἴχνη χρωμάτων ὁρῶνται ἔτι ἐπὶ τῶν θωράκων, κρανῶν, ἀσπίδων καὶ ἐνδυμάτων, ἐπὶ τῶν ὀφρύων, ὀφθαλμῶν καὶ χειλῶν.—Ἐπὶ τοῖς πέρασι τῶν ἀετῶν ἐπῆσαν ἀγάλματα γυναικεῖα τοῦ ἀρχαϊκοῦ ῥυθμοῦ (Μοῖραι; Κῆρες; Νῖκαι;).— Ὁ μὲν Θύρσιος (l. l. S. 249) νομίζει ὅτι οἱ ἀνδριάντες οὗτοι ἴσως εἶναι ἔργα τῶν περὶ τὸν Κάλλωνα, π. 65 Ὀλ., ὁ δὲ Κλέντζε (l. l. S. 213) ἀποδίδει αὐτοὺς εἰς τὸν Ὀνατᾶν.— Περὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς Αἰγιναίας τέχνης κατωτ. §. 113-116.

Wagner, Bericht über die Aegin. Bildwerke, mit Anm. von Schelling. 1817.— F. Lyon, Outlines of the Egina Marbles. Liverpool 1829.— D. A. K. I, Taf. 6-8. B.—Klenze, Reise S. 185 flgg.

Ἀρχιτεκτονικὸν ζῴδιον τῆς αὐτῆς ἐποχῆς εἶναι καὶ τὸ κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀθήνησι ἀκροπόλεως ἀνάγλυφον, ἔχον θεὰν (Ἀφροδίτην;) ἅρματος ἐπιβαίνουσαν, ὅπερ ὅμως μᾶλλον φαίνεται ὅτι εἶναι τεμάχιον ζωφόρου ἢ μετόπη.

3. Περὶ τῶν τύπων τῶν εἰρημένων ναῶν, διὰ τὴν συγγένειάν των μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Φειδιακοῦ ἐργαστηρίου, κατωτ. §. 143, 1.

Γ. Ῥυθμὸς τῆς ἐργασίας.

§. 113. Μολονότι σύμπαντα τὰ ἀρχαιότερα τῆς Ἑλληνικῆς 1
τέχνης ἔργα ἔχουσι κοινά τινα προσόντα καὶ κοινόν τινα τύπον,
ὃν συλλήβδην προσαγορεύομεν *ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἐργασίαν*·
μολαταῦτα διαγιγνώσκονται ἐν τῷ κοινῷ τούτῳ τύπῳ, κατὰ
φυλὰς καὶ τόπους, πάλιν καί τινα διαφόρων σχολῶν ἰδιάζοντα
γνωρίσματα. Οἱ παλαιοὶ διακρίνουσι μὲν οὕτως, ἐκτὸς τῆς Αἰ- 2
γυπτιαζούσης τέχνης, τὴν *Αἰγιναίαν* καὶ τὴν *Ἀττικὴν ἐργασίαν*, ἀλλὰ χωρὶς νὰ προσδιορίζωσιν ἀκριβῶς, εἰς τί συνίσταντο
τὰ χαρακτηριστικὰ ἑκατέρας προσόντα· αἱ δὲ περιεργόταται 3
κατὰ τὰς τελευταίας τρεῖς δεκαετίας ἀνακαλύψεις (τῶν Αἰγινητικῶν ἀγαλμάτων, τῶν Σελινουντίων μετοπῶν καὶ ἄλλων τινῶν ἔργων) ἐχορήγησαν εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν ἱκανὰ μέσα, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τοῦ ἰδιάζοντος ῥυθμοῦ τῶν εἰρημένων δύο σχολῶν.

1. Οἱ πρὸ τοῦ Βιγκελμάννου Ἰταλίζοντες ἀρχαιολόγοι (§. 19, 4) ἐκάλουν τὸν τρόπον τοῦτον τῆς τέχνης ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐσφαλμένως Τυῤῥηνικόν, ὅστις τῷ ὄντι κατὰ πολλὰ εἶναι συγγενὴς ἐκείνου. Περὶ τῆς δυσκολίας τοῦ διακρίνειν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν Τυῤῥ. καὶ Ἑλλ. ἐργασίαν Winckelmann, Werke (1839) I. S. 9. Περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν πρβ. L. Lanzi, Notizie della scultura degli antichi e dei vari suoi stili (δευτ. ἔκδ. 1824).

2. Παυσ. 1, 42, 5 (περὶ τριῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Μεγάροις): « Ὁ μὲν δὴ Πύθιος καλούμενος καὶ ὁ Δεκατηφόρος τοῖς Α ἰ γ υ π τ ί ο ι ς μάλιστα » ἐοίκασι ξοάνοις· ὃν δὲ Ἀρχηγέτην ἐπονομάζουσιν, Α ἰ γ ι ν η τ ι κ ο ῖ ς ἔργοις » ἐστὶν ὅμοιος. » Αὐτ. 10, 17, 6 (περὶ τῶν ἐν Σαρδοῖ τῇ νήσῳ ἀγρίων τράγων): » εἶδος δέ ἐστιν αὐτοῖς, ὁποῖον ἐν π λ α σ τ ι κ ῇ τις ἂν τῇ Α ἰ γ ι ν α ί ᾳ ποιή- » σει ἀγρίου κριοῦ· τὰ μέν τοι ἀμφὶ τὸ στῆθος δασύτερά ἐστιν αὐτοῖς, ἢ ὡς » πρὸς Α ἰ γ ι ν α ί α ν τ έ χ ν η ν εἰκάσαι. » Τὰς λοιπὰς μαρτυρίας ἰδ. §. 12 σημ. 2-4. §. 25. σημ. 4.

3. Τὰς πρώτας ὀρθοτέρας ἰδέας περὶ τῆς οὐσίας τῆς Αἰγιναίας τέχνης καὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς αἰνίττεται ὁ Θύρσιος (Epochen S. 248, ὅστις ὅμως σελ. 246 νομίζει ἔτι, ὅτι αἱ ὀνομασίαι αὗται ἦσαν μόνον zufällig, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος)· ἀνέπτυξε δὲ αὐτὰς εὐστόχως καὶ ἐθεμελίωσε βασιμώτερα ὁ Κλέντζε (Reise S. 204-34).

1 §. 114. Ὁ διακριτικὸς τῆς *Αἰγιναίας* καὶ συμπάσης τῆς
Δωρίου τέχνης τύπος φαίνεται ὅτι συνίσταται ἐξόχως εἰς τὴν
2 ἐργασίαν *τοῦ γυμνοῦ τῶν σωμάτων*. Ἡ γυμναστικὴ καὶ ἀθλητική, ὡς ἀνωτέρω ἤδη εἰρέθη (§. 108, 3), ἠσκεῖτο διαφερόντως παρὰ τοῖς Δωριεῦσι· παρεπόμενον δὲ τούτου ἦν, ὅτι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀθλητικῶν ἀνδριάντων ἀπείκαζον Δωριεῖς καὶ ἐδημιουργοῦντο ὑπὸ Δωριέων καὶ μάλιστα Αἰγιναίων τεχνιτῶν, οἵτινες, ὡς ἐκ τῆς καθημερινῆς θέας τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἐν ταῖς παλαίστραις, δὲν ἐδύναντο νὰ μὴ ἔχωσιν ἀκριβεστάτην
3 γνῶσιν τοῦ γυμνοῦ σώματος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καὶ οἱ Ἴωνες ἐν γένει, οὐ μόνον ἐσπούδαζον ὀλιγώτερον περὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ νόμος τις τοῦ Σόλωνος ἀπηγόρευε μάλιστα καὶ τὴν
4 εἴσοδον τῶν γυμνασίων εἰς τοὺς ἁπλῶς περιέργους θεατάς. Πρὸς τούτοις ἐφόρουν οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οὐ μόνον οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἔτι αἱ γυναῖκες, εἰς τὸν καθημερινὸν βίον ἐνδύματα εὐρύτερα καὶ μακρότερα, ἅτινα ἀπέκρυπτον· τὸ σῶμα ἐν ᾧ οὐ μόνον οἱ τρίβωνες τῶν Δωριέων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐσθῆτες τῶν Δωρίδων γυναικῶν ἄφινον μέρη τινὰ τοῦ σώματος γυμνά.
5 Τέλος δὲ ἐβάδισεν ἡ Ἀττικὴ τέχνη ἐξ ἀρχῆς ἰδίαν τινὰ ὁδόν, εἰς τὴν καλουμένην τετράγωνον ἐργασίαν τῶν Ἑρμῶν (§. 85),

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καταβάλλουσα ὅλην τὴν ἐπιμέλειαν καὶ πάντας τοὺς κόπους της
εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου, ἀμελοῦσα δὲ
τῆς τῶν σωμάτων μορφῆς. Ἐκ τούτων πάντων συμπεραίνομεν, 6
ὅτι τῆς μὲν *Αἰγιναίας* (*Δωρίου*) ἐργασίας τὸ χαρακτηριστι-
κὸν γνώρισμα ἦν ἡ περὶ τὸ γυμνὸν τῶν σωμάτων ἀκρίβεια, ἀμε-
λουμένου ὁπωσοῦν τοῦ προσώπου· τῆς δὲ *Ἀττικῆς* (*Ἰωνικῆς*) ἡ
περὶ τὰς κεφαλὰς καὶ τὰ πρόσωπα σπουδὴ καὶ ἐπιτηδειότης,
ἀμελουμένων τῶν σωμάτων.

2. « Φιλογυμναστοῦσι Λάκωνες », ἐν παροιμίᾳ. — Θουκ. 1, 6: « Ἐγυμνώθη- » σάν τε πρῶτοι (Λακεδαιμόνιοι) καὶ ἐς τὸ φανερὸν ἀποδύντες λίπα μετὰ τοῦ » γυμνάζεσθαι ἠλείψαντο κ. ἑ. » Πρβ. Πλάτ. Πολιτ. 5. σ. 452. — Μεγάλως δὲ ἤκμαζεν ἡ ἀθλητικὴ ἐν τῇ πλουσίᾳ Αἰγίνῃ, Ὀλ. 45 80. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ Πινδάρου ὑμνηθέντων νικητῶν εἶναι ἓν τέταρτον Αἰγινῆται. Εἷς τῶν παλαιοτάτων ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀθλητικῶν ἀνδριάντων ἦν τοῦ Αἰγινήτου Πραξιδάμαντος (§. 108. σημ. 1). Πολλοὶ ἄλλοι τῶν αὐτόθι ἀνδριάντες ἦσαν ἢ Αἰγινητῶν ἀθλητῶν, ἢ ἔργα τεχνιτῶν Αἰγιναίων (Klenze, Reise S. 208). Ὁ δὲ Παυσανίας ἀναφέρει ἐν Ὀλυμπίᾳ μόνον ἕνα ἀνδριάντα Ἀθηναίου παγκρατιαστοῦ (Π. 6, 6, 1), καὶ μεταξὺ τῶν ποιησάντων ἀθλητὰς ἀγαλματοποιῶν μόνον τρεῖς ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ ἐργαστηρίου (Klenze l. l. S. 221 flg.).

3. Περὶ τοῦ νόμου Σόλωνος παρ' Αἰσχ. κ. Τιμάρχ. σ. 35. 38, ἴδ. Becker, Charikles I. S. 311 flg.

4. Ἴωνες ἑλκεχίτωνες, Ὁμ. Ἰλ. 13, 685. Ὁ Θησεὺς ἔχει χιτῶνα ποδήρη, Παυσ. 1, 19, 1. Περὶ τῆς « ἁβροδιαίτου σκευῆς » τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων καὶ λοιπῶν Ἰώνων Θουκ. 1, 6. Ἡρακλείδ. Ποντ. παρ' Ἀθην. 12, σ. 512. Πρβ. Becker l. l. II. S. 309 flgg. — « Μετρίᾳ δ' αὖ ἐσθῆτι καὶ ἐς τὸν » νῦν τρόπον πρῶτοι Λακεδαιμόνιοι ἐχρήσαντο, » Θουκ. αὐτ. Γνωστὰ εἶναι τὰ Λακωνικὰ τριβώνια. Περὶ τῆς τῶν Δωρίδων γυναικῶν στολῆς (« Λάκαιναι φαινομηρίδες »), καὶ περὶ τοῦ ζητήματος, μέχρι τίνος αἱ γυναῖκες παρὰ τοῖς Δωριεῦσι μετεῖχον καὶ αὐταὶ τῶν γυμνασμάτων ἢ ἐθεῶντο τῶν ἀνδρῶν τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας, Becker l. l. I. S. 317-327.

§. 115. Δὲν πρέπει ὅμως οὐδαμῶς νὰ ἀπορῶμεν, ἐὰν δὲν 1
δυνάμεθα εἰς τὰ ἀναλόγως ὀλίγα σωζόμενα τεχνουργήματα νὰ
διακρίνωμεν πάντοτε εὐκόλως τὰ ἰδιάζοντα καὶ ἐν μέρει τόσον
λεπτὰ γνωρίσματα ἑκάστης ἐργασίας· ἀφ' οὗ βλέπομεν μάλιστα
ἐξ αὐτῶν τῶν παλαιῶν, ὅτι κατὰ πολλὰ συνέπιπτον πάλιν τὰ
ἰδιώματα τῆς Αἰγυπτιαζούσης, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Αἰγιναίας καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2 τῆς Τυῤῥηνικῆς τέχνης. Ἡ ὁλομέλεια τῶν γνωρισμάτων τούτων
ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς τὸν ῥυθμὸν τῆς *ἀρχαίας* ἐργασίας, καὶ σχεδὸν
διὰ μόνης εἰκασίας διαγιγνώσκομεν ἐν ταύτῃ τὰς διαφόρους σχο-
3 λάς. Ἐπισφαλέστερον ἔτι ἔργον εἶναι τὸ νὰ σχηματίσῃ τις, ἐκ
τῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς συγγραφεῦσιν εἰρημένων, εὐκρινῆ γνώμην
περὶ τοῦ ἰδιάζοντος ῥυθμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἐργασίας ἑκάστου τῶν
ἐπιφανῶν τεχνιτῶν κατὰ τὴν προκειμένην ἐποχὴν, καθόσον δὲν
ἐπιστηριχθῇ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη εἰς σωζόμενόν τι ἔργον, ἢ τοὐλά-
χιστον ἀπομίμημα ἔργου τινὸς ἐκείνων (ὡς §. 107. σημ. 2. 3).

1. Quint. Instit. 12, 10: Duriora et *Tuscanicis* proxima Callon (ὁ Αἰγινήτης) atque Hegesias (ὁ Ἀττικός), jam minus rigida Calamis (ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ ἐργαστηρίου), molliora adhuc supradictis Myron (ὁ Ἐλευθερεὺς) fecit. — Παυσ. 5, 25,: « Τὸν Ὀνατᾶν, ὄντα Αἰγινήτην, οὐδενὸς » ὕστερον θήσομεν τῶν ἀπὸ Δαιδάλου τε καὶ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀττικοῦ. » — Ταῦτα καὶ ὅμοια χωρία δεικνύουσι, πόσον συγγενῆ πρὸς ἄλληλα ἦσαν ἐν πολλοῖς τισι τὰ τῶν διαφόρων σχολῶν δημιουργήματα.

2. Περὶ τῆς ἀρχαίας ἐργασίας ἐν γένει Λουκ. ῥητόρ. διδασκ. 9: « Οἷα τὰ » τῆς παλαιᾶς ἐργασίας ἐστὶν, Ἡγησίου καὶ τῶν ἀμφὶ Κρίτιον καὶ » Νησιώτην, ἀπεσφιγμένα καὶ νευρώδη καὶ σκληρὰ καὶ ἀκριβῶς » ἀποτεταμένα ταῖς γραμμαῖς. » Πρβ. Δημήτρ. π. ἑρμηνείας 14, ὅστις λέγει ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα ἦσαν περιεξεσμένα, καὶ ὅτι ἡ τέχνη των ἐδείκνυε συστολὴν καὶ ἰσχνότητα.

3. Ἐκτὸς τῶν σημ. 1. καὶ 2. ἀναφερθέντων ἴδ. Cic. Brut. 18, 70: Quis non intelligit, Canachi signa rigidiora esse quam ut imitentur veritatem? Calamidis dura illa quidem, sed tamen molliora quam Canachi: nondum Myronis satis ad veritatem adducta, jam tamem quae nondubites pulchra dicere cett. — Περὶ Μύρωνος τοῦ Ἐλευθερέως Πλίν. 34, 19, 3: Corporum tenus curiosus animi sensus non expressisse (videtur), capillum quoque et pubem (τὰς περὶ τὰ αἰδοῖα τρίχας) non emendatius fecisse, qum rudis antiquitas instituisset.

1 §. 116. Συνελόντες ἤδη τὰ προειρημένα, καὶ ἐφαρμόζοντες
αὐτὰ εἰς τὰ Αἰγινητικὰ ἀγάλματα, παρατηροῦμεν ἐν τούτοις,
ἅμα τῇ θαυμαστῇ ἀληθείᾳ τῆς μιμήσεως τῆς φύσεως, καὶ ἰδιώ-
ματά τινα ὡς λείψανα παλαιῶν προτύπων κανόνων, οἷον τὸ ὀξὺ
2 τῶν καμφθέντων γονάτων. Αἱ κεφαλαὶ εἰσι μεγάλαι, τὸ στῆθος
μακρὸν καὶ εὐρὺ, ἡ γαστὴρ βραχεῖα, τὰ σκέλη μέχρι τοῦ γόνα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τος βραχέα, αἱ κνῆμαι μακραί. Βραχύτερον τῆς φυσικῆς ἀναλο-
γίας ἀνάστημα ἔχουσι καὶ οἱ τύποι τῶν Σελινουντίων μετοπῶν·
τὰς δὲ εὐμήκεις κνήμας ἀπαντῶμεν καὶ ἐπί τινων παλαιοτάτων
Ἀττικῶν ἔργων, κατὰ μίμησιν ἔτι τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ῥυθμοῦ. Τὰ 3
πρόσωπα τῶν Αἰγινητικῶν καὶ τῶν ὁμοίων ἀγαλμάτων ἔχουσι
μορφὴν σχεδὸν τυπικήν· μέτωπον κατακλινὲς (ὀπίσω νενευκὸς),
ῥῖνα ὀξεῖαν, στόμα συνεσταλμένον, ἔχον τὰς γωνίας ἀνηγμένας,
χείλη παχέα, ὀφθαλμοὺς διατεταμένους καὶ εὐμήκεις, γένυν πλα-
τεῖαν καὶ ὡσὰν τετράγωνον, παρειὰς πλατείας, ὦτα ἀνηγμένα·
εἰς δὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, τῶν θεῶν ὁμοίως καὶ ἀνθρώ-
πων, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔτι τῶν τραυματιῶν καὶ νεκρῶν, ἐπιπολά-
ζει μειδίαμά τι τυπικὸν, ὅπερ ἴσως ἀπὸ τῆς τῶν θείων ξοάνων
ἐργασίας ἐμμεμένηκε τῇ τέχνῃ.

Ἡ ἀρχαϊκὴ κομψότης τῆς παλαιᾶς ἐργασίας ἐμφαίνεται δια- 4
φερόντως εἰς τὰς ἐπιτηδειότατα ἐπτυγμένας ἐσθῆτας· εἰς τοὺς 5
εὐπρεπεῖς κικίννους ἢ βοστρύχους τῆς κόμης, τὸν ἐπιμελῶς πε-
πλεγμένον πώγωνα καὶ τὴν τεχνικὴν διακόσμησιν τῶν τριχῶν
περὶ τὰ μόρια· εἰς τὸ ἐπιτετηδευμένον καὶ ἐσπουδασμένον σχῆμα 6
τῶν δακτύλων καὶ τῆς χειρονομίας ἐν γένει, καὶ εἰς ἄλλα τοιαῦ-
τα, ἅτινα κατὰ μέρος μετηνέχθησαν εἰς τὴν εἰκαστικὴν τέχνην
ἐκ τῆς ἐμμελοῦς γυμναστικῆς καὶ ὀρηχστικῆς.

2. Τοιαύτας μακρὰς κνήμας (ἀπὸ τοῦ γόνατος μέχρι τῶν σφυρῶν) ἔχουσι τρία ἀρχαιότατα καθήμενα ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ λίθου λευκοῦ κατὰ τὴν Ἀθήνησι ἀκρόπολιν, τὸ μὲν παρὰ τὴν εἴσοδον, τὸ δὲ πλησίον τοῦ Ἐρεχθείου, καὶ τὸ τρίτον (μικρὸν ἀγαλμάτιον, ἐφ' οὗ ἴχνη ποικιλοχρόου γανώσεως) νῦν ἐν τῇ βορείῳ στοᾷ τῶν Προπυλαίων.

2. 3. Πρβ. ἐν γένει τὸν τύπον τῆς Αἰγυπτίας πλαστικῆς (§. 38. σημ. 4), καὶ περὶ τῶν ἀναλογιῶν τοῦ σώματος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλην. τέχνῃ ἐν γένει Müller, Hdb. §. 332. — Περὶ τοῦ μειδιάματος (« μάκαρες θεοὶ αἰὲν ἐόντες ») Klenze S. 210.

4. Αἱ λεπτόταται αὗται καὶ ὀξεῖαι πτύχες τῶν ἐσθήτων προέρχονται ἴσως μᾶλλον ἀπὸ τῆς μιμήσεως τῶν βυσσίνων καλασίρεων τῶν Αἰγυπτίων (§. 38. σημ. 7), ἢ ἀπὸ τῶν λινῶν χιτώνων (Θουκ. 1, 6.) τῶν παλαιῶν Ἰώνων (Müller, Hdb. §. 93. Anm. 1)· διότι τὸ γενικὸν ἔνδυμα τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς ἤδη χρόνους ἦν χιτὼν ἐρεοῦς (Becker, Charikles II. S. 331).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

5. Ἡ κόμη ἐκτενίζετο καὶ ἐπλέκετο ἐπιτηδείως (περὶ Θησέως Π. 1, 19, 1), μάλιστα ἐν ταῖς πομπαῖς καὶ ἑορταῖς τῶν θεῶν, π. χ. κατὰ τὴν τῶν Ἡραίων ἑορτὴν ἐβάδιζον οἱ Σάμιοι » Ἡραῖον ἐμπεπλεγμένοι, » Ἀθήν. 12, σ. 525. Περὶ Ἀθηναίων Θουκ. 1, 6: » Οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο » φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ » κεφαλῇ τριχῶν. » Πρβ. Ἀριστοφ. Ἱππ. 1331. — Βόστρυχοι οἱ μακροὶ ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ἀποκρεμάμενοι πλόκαμοι, Letronne, Ann. d. Inst. VI. p. 204. — Περὶ τοῦ πώγωνος Becker l. l. S. 387 flgg. — Οἱ δὲ γυμνοὶ ἀθληταὶ καὶ ὀρχησταὶ ἐπεμελοῦντο καὶ τῶν περὶ τὴν αἰδῶ τριχῶν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ πολλῶν ἀνδριάντων τῆς ἀρχαίας ἐργασίας.

6. Ἀθήν. 14. σ. 629: » Ἔστι δὲ καὶ τὰ τῶν ἀρχαίων δημιουργῶν ἀγάλματα » τῆς παλαιᾶς ὀρχήσεως λείψανα· διὸ καὶ συνέστη τὰ κατὰ τὴν χειρονομίαν » ἐπιμελέστερως διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. » — Primore digito in erectum pollicem residente προσεκύνουν οἱ παλαιοὶ, Appulej. Metam. 4. p. 90. Bip. Τρισὶ δακτύλοις ἐπετίθεσαν λιβανωτὸν, Ἀριστοφ. Σφηκ. 95. Ovid. Fast. 2, 573, καὶ τρισὶ ἄκροις δακτύλοις προσέφερον οἱ οἰνοχόοι τὴν φιάλην. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. 1, 3, 8. Ἡλιοδ. Αἰθ. 7, 27. σ. 304. Κορ. Πρβ. Becker l. l. I. S. 467.

g. Σωζόμενα ἔργα τῆς ἀρχαίας ἐργασίας.
(Ἰδ. D. A. K. I. Taf. 9—14).

1 §. 117. Μεταξὺ τῶν σωζομένων πλαστικῶν ἔργων ὅσα φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς *ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης*, δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολον νὰ προσδιορισθῶσι τὰ ὄντως γνήσια τῆς ἐποχῆς ταύτης ποιήματα· τοῦτο μὲν, διότι ἡ ἀρχαία ἐργασία ἐπὶ πολὺν χρόνον διετηρήθη ἐν τῇ *Τυῤῥηνίᾳ*· τοῦτο δὲ, διότι ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι καὶ κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ἔτι ἐποχὰς ἐνίοτε (§. 103, 3) κατεσκευάζοντο ἀναθήματα ἀπατηλῶς απομιμούμενα τὸν ῥυθμὸν καὶ τύπον τῆς ἀρχαίας ἐργασίας (μολονότι τοῦτο πολὺ σπανιώτερα ἐγίνετο, ἢ κοινῶς νομίζουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι). Τοιαῦτα ἀπομιμήματα λέγομεν ὅτι εἶναι τῆς *ἱερατικῆς* ἢ *ἀρχαΐζούσης τέχνης*.

2 *Ξύλινα* τῆς ἐποχῆς ταύτης *ξόανα* διετηρήθησαν οὐδόλως· *χαλκᾶ* δὲ ἔργα, ἐκτὸς τῶν Τυῤῥηνικῶν, μόνον μικρά τινα *ἀγαλμάτια*.

2. a. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον, ὅπερ ἐχρημάτισε ποῦς ἢ λαβὴ σκεύους τινὸς, ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν » Πολυκράτης ἀνέθηκε. » (C. I. G. I. n. 6). Ἀλλ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄτοπον εἶναι νὰ ὑποτεθῇ τὸ εὐτελὲς καὶ ἴσως πεντάδραχμον τοῦτο εἴδωλον ἀνάθημα τοῦ Σαμίου Πολυκράτους (πρβ. Thiersch. l. l. S. 265).

b. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἐφήβου (ἢ Ἀπόλλωνος), ἐκ Λοκρῶν τῆς Ἰταλίας. M. I. d. I. Arch. I. tav. 15. Duc de Luynes, Ann. d. Inst. II. p. 12.

c. Ἀπόλλων χαλκοῦς, ἔχων τὰς ὀφρῦς, τὰ χείλη καὶ τοὺς μαστοὺς ἐκ καθαροῦ (ἀκράτου) χαλκοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ποδὸς ἐπιγραφήν· ΑΘΑΝΑΙΑΙ ΔΕΚΑΤΑΝ. M. I. d. I. Arch. I. 58. 59. Ann. VI, tav. D. E. p. 198-236.

d. Μικρὸς Κένταυρος χαλκοῦς κατὰ τὴν Ἀθήνησι ἀκρόπολιν, τοῦ ἀρχαιοτέρου σχήματος (ἔμπροσθεν ἄνθρωπος ὁλόκληρος, ἔχων μόνον τοὺς ὀπισθίους πόδας ἵππου, Παυσ. 5, 19, 2). Ἰδ. Kunstbl. 1836, n. 24. — Τοιοῦτοι κένταυροι συχνοὶ ἐν Τυῤῥηνίᾳ (Gori, Mus. Flor. II. 39. 1. M. I. d. I. Arch. II. tav. 29).

e. Μικρὸν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἀθηνᾶς, ἕτερον Ἡφαίστου (?), καὶ γλαῦξ χαλκῆ αὐτόθι (Kunstbl. 1836, N. 42.)

§. 118. Συγγενῆ τούτοις, ἅτε ὡσαύτως ἐκ χαλκοῦ, εἶναι ἀρχαιότατά τινα *ἰχνογραφήματα*, εἰς *χαλκᾶς πλάκας* ἐγκεχαραγμένα (graffiti)· καὶ ὅμοιον ἔργον κατὰ τὴν Ἀθήνησι ἀκρόπολιν, ἐπὶ *λίθου λευκοῦ*.

a. Ἔλαφος διασπώμενος ὑπὸ δύο λεόντων. Gerhard, Ant. Bildw. Taf. 80. 1.

b. Δίσκος χαλκοῦς ἐξ Αἰγίνης, ἐφ' οὗ δύο πένταθλοι, ὁ μὲν πηδητὴς κρατῶν ἁλτῆρας, ὁ δὲ ἀκοντιστὴς ἔχων ἀγκυλωτὸν ἀκόντιον· ἡ γραφὴ ἐπιμελεστάτη. E. Wolf. Ann. d. Inst. IV, tav. B. p. 75.

Παρεμφερῆ δημιουργήματα (κατάγλυφα, Winck. Werke. 1839. I. S. 93.) εἶναι τὰ Τυῤῥηνικὰ κάτοπτρα. Ὅμοια κάτοπτρα εὑρέθησαν καὶ ἐν Ἀττικοῖς τάφοις. Gerhard, Ann. d. Inst. IX. p. 143.

§. 119. *Λίθινα ἀγάλματα*, ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς προκειμένης ἐποχῆς (ἐκτὸς τῶν Αἰγινητικῶν ἀνδριάντων, §. 112, 2) ὑπάρχουσιν ἔτι οὐκ ὀλίγα, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἅπαντα.

I. Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι.

1-3. Αἱ τρεῖς ἄνω εἰρημέναι Ἀθηναῖ (§. 115. σημ. 2) κατὰ τὴν Ἀθήνησι ἀκρόπολιν, πᾶσαι καθήμεναι καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα ὀλίγον προβεβλημέναι, ἀλλ' ἀκέφαλοι. Ἡ μείζων ἔχει χιτῶνα μαλλωτὸν, περὶ τοὺς ὤμους τὴν αἰγίδα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ Γοργονεῖον. Περὶ τὴν αἰγίδα ὁρῶνται μικραὶ ὀπαὶ, ἐν αἷς ἦσαν δράκοντες χαλκοῖ, ἴσως κατάχρυσοι. Ἡ δὲ ἐλάττων (ποδιαία τὸ ὕψος) διατηρεῖ ἴχνη ποικιλοχρόου γανώσεως.

4. Ἀπόλλων Πύθιος ἐκ Θήρας, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἄρεως, ἔχων τὰς χεῖρας ταῖς πλευραῖς κεκολλημένας. Πρβ. ἀνωτ. §. 107. σημ. 2. 3. Ross, Inselr. I. S. 81.

5. Διάφοροι κεφαλαὶ καὶ μικρὰ ἀγάλματα κατὰ τὴν Ἀθήνησι ἀκρόπολιν.

II. Ἐν τῇ Ἀσίᾳ.

6. Καθήμενα ἀγάλματα παρὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν ἐν Βραγχιδῶν, πλησίον Μιλήτου, τοὐλάχιστον προγενέστερα τῆς 80 Ὀλ. Ion. Antiqu. T. I. C. I. Gr. I. n. 39. p. XXVI.

III. Ἐν τοῖς Μουσείοις τῆς Εὐρώπης.

7. Ἀθηνᾶ τῆς Ἀλβανιανῆς ἐπαύλεως (villa Albani) ἐν Ῥώμῃ. Winckelm. Mon. Ined. I. p. 18. n. 17. Werke (ἐκδ. 1839) Taf. 39.

8. Ἀθηνᾶ ἐν Δρέσδῃ· ἐπὶ τοῦ πέπλου γιγαντομαχίαι ἐπειργασμέναι· Winckelm., (1839) Taf. 32. Augusteum 9. 10.

9. 10. Δύο καθήμεναι Πηνελόπαι, ἐν τοῖς Μουσείοις Pio-Clementino καὶ Chiaramonti. Thiersch, Epochen S. 426. Taf. 2. R. Rochette, M. I, pl. 32, 1. 33, 3.

11. Ἀθηνᾶ ἐξ Ἡρακλείου, ἱερατικῆς ἐργασίας, κατάχρυσος καὶ κεχρωματισμένη. Millingen, Un. Mon. Ser. I. pl. 7. p. 13.

12. Ἄρτεμις αὐτόθεν, σχεδὸν Τυῤῥην. ἐργασίας, καὶ ὅλη ποικιλόχροος. Mus. Borbon. II. tav. 8. Winckelm., Werke (1839) I. S. 27. 86.

(Ἴδ. ἄλλα ὅμοια ἔργα παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 96. S. 73.).

§. 120. Πλείονα ἔτι εἰσὶ τὰ *πρόστυπα ζῴδια* (*ἀνάγλυφα*) τῆς αὐτῆς ἐργασίας (ἐκτὸς τῶν ἄνω εἰρημένων μετοπῶν καὶ ζωφόρων, §. 112)· καὶ ὁ ἀριθμός των θέλει αὐξήσει ταχέως, ἅμα ἀρχίσωσιν ἐν Ἑλλάδι πλέον ἐκτεταμέναι ἀνασκαφαί.

I. Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι.

1. 2. Ἡ προειρημένη στήλη τοῦ Ἀριστίωνος (§. 89, σημ. 2) καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν θεὰ ἐφ' ἅρματος (§. 112 σημ. 2).

3. Διάφοροι μικροὶ τύποι κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἄρεως (οἷον Ἡρακλῆς βαστάζων τὸν κάπρον ἐπὶ τῶν ὤμων).

4. Στήλη ἐπιτύμβιος, ἔχουσα τὴν εἰκόνα τοῦ νεκροῦ ὡς ἥρωος, ὅστις ἐπερειδόμενος εἰς βακτηρίαν προσφέρει μίαν ἀκρίδα εἰς τὸν κύνα του. Ἐν Ορχο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μενῷ τῆς Βοιωτίας. (Ἑτέρα παρεμφερεστάτη στήλη, ἐκ Καμπανίας, καὶ Ὀπικοῖς γράμμασιν ἐπιγεγραμμένη, ἐν Νεαπόλει.) Ἴδ. Dodwell, Tour I. p. 243. R. Rochette, M. Ined. I. pl. 63. p. 249. Πρβ. Müller, A. L. Z. 1835. N. 102.

II. Ἐν τοῖς Μουσείοις τῆς Εὐρώπης.

5. Τεμάχιον λιθίνου θρόνου ἐκ Σαμοθράκης, ἔχον Ἀγαμέμνονα, Ταλθύβιον καὶ Ἐπειὸν ἐπειργασμένους. Ann. d. Inst. I. p. 220. C. I. Gr. I. n. 40. Millingen, Un. Mon. Ser. II. pl. 1.

6. Ὁ καλούμενος τύπος τῆς Λευκοθέας· ἢ μᾶλλον μήτηρ προσφέρουσα τὸ τέκνον της κουροτρόφῳ τινὶ θεᾷ. Winckelm. Mon. Ined. I. p. 67. n. 56. Werke (1839) Taf. 3. (Γένεσις τῆς Ἥρας, Panofka, Ann. d. Inst. IV. p. 217.) Πρβ. Müller, A. L. Z. 1835. N. 102.

7. Ἡ ἁρπαγὴ τοῦ τρίποδος, συχνὰ ἐπὶ προστύπων ἔργων, οἷον ἐπὶ τριγώνου βάσεως ἐν Δρέσδῃ (Augusteum 5-7). Ὅμοιος τύπος ἐκ Λακωνικῆς (Paciaudi, Mon. Pelop. I, p. 114), ἐν τῇ Ἀλβανιανῇ ἐπαύλει (Zoega, II. tav. 66) καὶ ἄλλοι. Συχνότερα ἔτι ἐπὶ γραπτῶν ἀγγείων.

8. Τὸ ἐκ Κορίνθου περιστόμιον (puteal, φρώστομα), ἐπειργασμένα ἔχον τὴν τοῦ Ἡρακλέους διαλλαγὴν πρὸς τοὺς Δελφικοὺς θεοὺς (Dodwell, Tour II. p. 201. Gerhard, Ant. Bildw. Taf. 14-16)· ἢ κατ' ἄλλους τὴν εἴσοδον τῆς ἀρτιγεννήτου Ἀφροδίτης εἰς τὸν Ὄλυμπον (Welcker, Ann. d. Inst. II. p. 328), ἢ τὸν Ἡρακλέους καὶ Ἥβης γάμον (Panofka, αὐτ. II. tav. F. p. 145). Πρβ. Müller, A. L. Z. 1835. N. 102.

9. Βωμὸς τῶν δώδεκα θεῶν ἐκ τῆς Βοργεσιανῆς ἐπαύλεως (villa Borghese), νῦν ἐν Παρισίοις. Ὑπένερθεν τῶν δώδεκα θεῶν αἱ Χάριτες, Ὧραι καὶ Μοῖραι. (Βωμὸς δώδεκα θεῶν, ἵδρυμα Ἀγαμέμνονος, ἐπὶ Λεκτῷ πλησίον Ἰλίου, Στράβ. 13, σ. 118 Τχν. Ἕτερος τῶν Πεισιστρατιδῶν, ἐν Ἀθήναις, Θουκ. 6, 54.) Ἴδ. Winckelm., Werke (1839) Taf. 7. 8. Ὅμοιον ἔργον· τὸ Καπιτωλῖνον περιστόμιον, ἔχον τοὺς 12 θεούς. Winckelm. M. Ined. n. 5. Mus. Cap. IV. tav. 22.

(Ἴδ. πλείονα παραδείγματα παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 96. S. 75. 76. Πρβ. A. L. Z. 1835. N. 102).

§. 121. Καὶ ἐξ ὀπτῆς γῆς εὑρίσκονται πολλὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, τόσον ἀγαλμάτια ὅσον καὶ πρόστυπα ζῴδια· ἀλλὰ τὰ πλεῖστα αὐτῶν νομίζονται μόνον ἀρχαΐζοντα ἀπομιμήματα τῆς ἱερατικῆς ἐργασίας.

Γνήσια τοῦ εἴδους τούτου ἔργα εἶναι· 1. Πολλαὶ θεαινῶν κεφαλαὶ (Γῆ Ὀλυμπία; Ἀθηνᾶ; Πρβ. Gerhard, Ann. d. Inst. IX. p. 133), εἴδωλά τινα τῆς Κουροτρόφου Δήμητρος καὶ ἄλλα πήλινα ἀγαλμάτια, πάντα ποικιλόχροα, εὑρεθέντα κατὰ τὴν Ἀθήνησι Ἀκρόπολιν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν κατακαέντων ὑπὸ Ξέρξου ναῶν (Kunstbl. 1836. N. 24. 42. Gerhard l. l.).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Πήλινοι τύποι ἐκ Μήλου· Περσεὺς φονεύων τὴν Γοργὼ, καὶ Βελλεροφόντης νικῶν τὴν Χίμαιραν. Millingen, Un. Mon. Ser. II. pl. 2. 3.

3. Ἡ Ἑκάτη μετὰ τοῦ Ἔρωτος ἐπὶ ζεύγους γρυπῶν, ἐξ Αἰγίνης (Welcker, M. I. d. I. Arch. I. 18. Ann. II. p. 65)· ἢ ἡ Ὑπερβόρειος Ἄρτεμις (Müller, D. A. K I. Taf. 14).

4. Σφραγιδογλυφικὴ καὶ νομισματική.

1 §. 122. Ὡς δευτερεύοντες καὶ καταδεέστεροι κλάδοι τῆς
πλαστικῆς πρέπει νὰ θεωρῶνται ἡ *δακτυλιογλυφικὴ* (*σφραγι-
δογλυφία*) καὶ ἡ συγγενὴς ταύτης *τέχνη τοῦ κατασκευάζειν
τοὺς τύπους τῶν νομισμάτων*. Ἡ μὲν πρώτη ὑπηρετεῖ μᾶλλον
τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ, ἡ δὲ δευτέρα ταῖς κοιναῖς τῆς πόλεως
2 χρείαις. Ἡ *δακτυλιογλυφικὴ* ἀπεργάζεται *σφραγῖδας*, ὧν ἐγίνετο
πολλὴ χρῆσις παρὰ τοῖς παλαιοῖς, διότι ἐπεσφράγιζον οὐ μόνον
ἐπιστολὰς καὶ ἔγγραφα παντοῖα, ἀλλὰ καὶ τὰ ταμεῖα καὶ ἄλ-
3 λας ἀποθήκας. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχρησίμευον πολλάκις
σφραγῖδες τοῦ ἀφελεστάτου εἴδους, οἷον ξύλα θριπόβρωτα (θρι-
πήδεα). Ἀλλὰ πρώϊμα ἤδη προετίμων οἱ παλαιοὶ σφραγῖδας ἐκ
4 μετάλλου καὶ ἐκ λίθων (ψήφων) σκληρῶν καὶ πολυτίμων, ὧν
τὰ πρότυπα ἴσως ἐλάμβανον παρὰ τῶν Φοινίκων καὶ Βαβυλω-
νίων (§. 46, 2. 50, 2), καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τούτων οἱ
παλαιότεροι δακτυλιόλιθοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔχουσι μόνον γλυφὰς
τεραστίων ζώων ἀτέχνως ἐγγεγλυμμένας καὶ συγκειμένας σχε-
5 δὸν μόνον ἐκ στρογγύλων ἐκκοιλωμάτων (§. 47, 4). Παρὰ δὲ
τῶν Αἰγυπτίων παρέλαβον οἱ Ἕλληνες (καθὼς καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ)
τὸ σχῆμα τῶν *σκαραβαίων* (§. 40, 2), οἵτινες ὑποκάτω, ἀντὶ
ἱερογλυφικῶν σημείων, ἔχουσιν ὡσαύτως γλυφάς.

1. Πρβ. ἀνωτ. §. 11, 2. Ἡ δακτυλογλυφία (scalptura) γλύφει τὰς πολυτελεῖς ψήφους (gemmas) ἢ ἐν εἰσοχῇ (Γαλλ. en creux, intaille, Ἰταλ. intaglio), ἢ ἐν ἐξοχῇ (ectypa scalptura, Plin. 37, 63. Ἰταλ. cameo, Γαλλ. camayeu.). Τὸ πρῶτον εἶδος εἶναι ἡ κυρίως σφραγίς.

Τὸ κύριον Ἑλλην. ὄνομα τῆς τέχνης τοῦ νομισματοκόπου δὲν διεσώθη. Διὰ τὸ συντομώτερον θὰ ὀνομάζωμεν αὐτὴν ἐνίοτε νομισματογλυφικήν· διότι ὁ τύπος τοῦ κοπησομένου νομίσματος ἐγχαράττεται (γλύφεται) ἐν εἰσοχῇ εἰς μεταλλίνην σφραγῖδα ἢ σφύραν (ἐκ χαλκοῦ, σιδήρου ἢ στομώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ματος), καθὼς γίνεται ἐν τῇ δακτυλιογλυφικῇ. Τοιαύτη σφραγὶς δύναται ἴσως νὰ ὀνομάζηται χαρακτήρ.

2. Νόμος Σόλωνος παρὰ Διογ. Λαερτ. 1, 57: « Δακτυλιογλύφῳ μὴ ἐξεῖναι » σφραγῖδα φυλάττειν τοῦ πραθέντος δακτυλίου. » — Φειδωλοὶ καὶ φιλύποπτοι οἰκοδεσπόται ἐπεσφράγιζον καὶ τὰ ταμεῖά των (τὰς ἀποθήκας). Διογ. Λαέρτ. 4, 59. Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 414-28. — Περὶ χρήσεως σφραγίδων ἐπὶ ἐγγράφων καὶ συμβολαίων πρβ. Becker, Charikl. II. 216 flgg.

3. Περὶ σφραγίδων θριπηδέστων (Ἀριστοφ. Θεσμ. 427) ἴδ. Salmas. Exercc. Plin. p. 653. b. Εὐτελεῖς δακτύλιοι ἠγοράζοντο τριῶν ὀβολῶν (Ἀριστοφ. αὐτ. 425). Καὶ οἱ μύριοι Ἕλληνες εἶχον δακτυλίους (Ξενοφ. Ἀναβ. 4, 7, 27). Περὶ σιδηρῶν δακτυλίων Plin. 33, 4. — Οἱ δὲ πλούσιοι ἐφόρουν σφραγῖδας πολυτελεῖς. « Οἱ σφραγῖδας ἔχοντες, » Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 632. Τοὺς τοιούτους καλεῖ ὁ κωμικὸς « σφραγιδονυχαργοκομήτας » (Νεφ. 332). Τοιαῦται δὲ σφραγῖδες ἐπωλοῦντο δέκα μνῶν, Αἰλ. Π. Ἱ. 12, 30. Συνήθως ἐφόρουν τοὺς δακτυλίους περὶ τὸν τέταρτον δάκτυλον, τὸν καλούμενον παράμεσον. Πλούτ. Συμπ. 4.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς διὰ τῶν προειρημένων ἀποδεικνύεται, τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦν κοινότατον ἐν Ἑλλάδι οὐ μόνον κατ' ἀρχὰς τῆς ἐπομένης ἐποχῆς, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ Σόλωνος, καὶ ἴσως ἔτι πρότερον (§. 90. σημ. 5), εἶναι παράδοξον, διὰ τί διστάζουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι (Müller, Hdb. §. 97. Anm. 2. Becker, Charikl. II. S. 399. Sillig. C. A. p. 442), ν' ἀναγνωρίσωσιν, ὅτι ἡ τοῦ Σαμίου Πολυκράτους σφραγίς, ἔργον τοῦ νεωτέρου Θεοδώρου (§. 98. σημ. 1), ἦν γεγλυμμένη. Ἡρόδ. 3, 41: « Ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρεε χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, » ἔργον ἦν δὲ Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. » Στράβ. 14, σ. 170: « ῥίψαντος εἰς » τὴν θάλατταν τὸν δακτύλιον λίθου καὶ γλύμματος πολυτελοῦς κ. ἑ. » Παυσ. 8, 14, 5: « Θεοδώρου ἔργον ἦν καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς σμαράγδου σφραγίς, ἣν » Πολυκράτης ὁ Σάμου τυραννήσας ἐφόρει. » Κατὰ τὸν Κλήμεντα (Προτρ. 3, σ. 247) ἦν λύρα τὸ γεγλυμμένον. Ὁ δὲ Πλίνιος (37, 2. 4: Polycratis gemma, quae demonstratur, illibata intactaque est) οὐδαμῶς ἀναιρεῖ τὰς μαρτυρίας ἐκείνων· διότι καὶ αὐτὸς δὲν πιστεύει (si credimus), ὅτι ἡ ἐν Ῥώμῃ δεικνυομένη σφραγὶς ἦν ἡ γνησία ἐκείνη. — Καὶ διατὶ νὰ μὴ ἔχῃ ὁ Πολυκράτης, ὁ φίλος τοῦ Αἰγυπτίου Ἀμάσιδος, σφραγῖδας γεγλυμμένας καὶ πλείονας; ἢ διὰ τί νὰ μὴ γνωρίσῃ ὁ Θεόδωρος τὴν παμπάλαιον τέχνην τῆς σφραγιδογλυφίας; ἀφ' οὗ μάλιστα οἱ ἀρχηγέται τοῦ Σαμίου ἐργαστηρίου εἶχον μαθητεύσει ἐν Αἰγύπτῳ (§. 25. σημ. 3); — Καὶ ὁ τοῦ Σαμίου Πυθαγόρου (Ὀλ. 43) πατὴρ Μνήσαρχος ἦν δακτυλιογλύφος (Διογ. Λαέρτ. 8, 1).

5. Σκαραβαῖοι Τυῤῥηνικοί, Impronte gemmarie d. Inst. Arch. Cent. I. 1-50. Σκαραβαῖοι ἐν Ἑλλάδι, Gerhard, Ann. d. Inst. IX. p. 144. — Ἴδ. D. A. K. I. Taf. 15.

§. **123.** Τὰ πρῶτα *ἐπίσημα ἀργυρᾶ νομίσματα* φαίνεται 1
ὅτι εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ τῶν Ἀργείων βασιλέως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φείδωνος (περὶ Ὀλ. 8) καὶ ἐκόπησαν ἐν Αἰγίνῃ· πρότερον δὲ
μετεχειρίζοντο οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ ἀνταλλάγματα ἀργύριον καὶ
χρυσίον ἄσημον ἐν σχήματι ὀβελῶν ἢ ὀβελίσκων (ὅθεν ἔμεινε τὸ
2 ὄνομα *ὀβολός*). Πολὺν καιρὸν ἐπετύπουν μόνον ἐπὶ τοῦ κυρτοῦ
(convexe) μέρους τῶν νομισμάτων (avers) ἁπλᾶ τινα σημεῖα
ἐν ἐξοχῇ, οἷον χελώνην (Αἰγίνης), ἀσπίδα (Βοιωτίας), μέλισ-
σαν (Ἐφέσου) κ. τ. τ., τὸ δὲ ὄπισθεν ὁμαλὸν ἢ ὑπόκοιλον (con-
cave) μέρος (revers) εἶχε μόνον τετράγωνόν τι ἐντύπωμα (qua-
dratum incusum) ἀπὸ τοῦ ἀκμοθέτου (ἄκμωνος), ἐφ' οὗ ἔκειτο
3 τὸ νόμισμα ἐν ᾧ ἐκόπτετο (ἐχαράττετο) τῇ σφύρᾳ. Κατὰ δὲ
τὴν προκειμένην ἐποχὴν γίνονται οἱ τύποι τῶν νομισμάτων ἤδη
ποικιλότεροι καὶ ἐντεχνότεροι· ἐγχαράττονται κεφαλαὶ θεῶν καὶ
ζῴδια ὁλόκληρα, καὶ τὰ ἐντυπώματα (αἱ εἰσοχαὶ) τοῦ ὄπισθεν
4 μέρους ἐκπληροῦνται φιλοκάλοις τύποις. Διακρίνονται ἤδη διά-
φορα τῆς νομισματογλυφικῆς ἐργαστήρια. Ἐν μὲν τῇ *Μεγάλῃ
Ἑλλάδι* ἐκόπτοντο τότε οἱ καλούμενοι numi incusi, ἤγουν
νομίσματα ἔχοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλέον τὸν αὐτὸν τύπον ἄνω μὲν ἐν
ἀναγλυφῇ ἐπειργασμένον, κάτω δὲ κοίλως ἐντετυπωμένον· ἐνίοτε
δὲ διαφέρουσι καὶ οἱ τύποι τῶν δύο μερῶν. Τοιαῦτα εἶναι πολ-
λὰ τοῦ Τάραντος, τοῦ Μεταποντίου, τοῦ Πυξόεντος, τοῦ Κρότω-
5 νος κ. λ. Τὰ δὲ κάλλιστα καὶ ἐπιμελέστατα εἰργασμένα νομίσ-
ματα εἶναι τὰ τῆς *Μακεδονίας* καὶ τῶν κατὰ τὴν *Χαλκιδικὴν*
πόλεων.

1. Περὶ Φείδωνος Müller, Aeginet. p. 51. 88. (Τὸ δὲ Πάριον χρονικὸν θέτει αὐτὸν 119 ἔτη πρὸ τῆς 1. Ὀλ.) Ἀλλὰ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις ἀντεποιοῦντο τῆς τιμῆς τῆς πρώτης εὑρέσεως τῆς νομισματογλυφίας. Ἴδ. Böckh, Metrol. Unters. S. 76 flg. Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν τοὺς Λυδοὺς ὡς τοὺς πρώτους οἵτινες εὗρον τὴν τέχνην ταύτην. Ἡρόδ. 1, 94: « Πρῶτοι ἀνθρώπων τῶν » ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο. » Πρβ. Ξενοφ. παρὰ Πολυδ. 9, 83.

Ὀβολός. Ἴδ. Μ. 'Ετυμ. ἐ. λ. ὀβελίσκος. Ὠρίωνα ἐ. λ. ὀβολὸς, σ. 118.

2. Παμπάλαια εἶναι τὰ ἀμορφότερα χελώνια τῶν Αἰγινητῶν. Τὰ παλαιότατα 'Αττικὰ δίδραχμα εἶχον οὐχὶ 'Αθηνᾶς κεφαλὴν καὶ γλαῦκα, καθὼς τὰ μετὰ Σόλωνα τετράδραχμα, ἀλλὰ βοῦν ἐπιτετυπωμένον. Ἀριστοφ. Ὄρν. 1106. Πολυδ. 9, 60. Πλούτ. Θησ. 25. Πρβ. Böckh, l. l. S. 121.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸ quadratum incusum σύγκειται πάλιν ἐκ τεσσάρων ἐλαττόνων τετραγώνων ἢ τριγώνων.

3. Τὰ Ἀττικὰ νομίσματα ἔχουσι πρῶτον Γοργονεῖον (Cousinéry, Voy. dans la Macéd. II. p. 119. pl. 4), ὕστερον Ἀθηνᾶς κεφαλὴν κατὰ τὸν Αἰγύπτιον τύπον (Thiersch, Epochen S. 29. 134) καὶ ὄπισθεν γλαῦκα.
Εἰς τὰ τετράγωνα ἐντυπώματα ἐτίθεντο πρῶτον γράμματα (π. χ. ΑΙ) καὶ κατὰ μικρὸν πλείονες καὶ ποικιλότεροι τύποι.

4. Numi incusi (: νομίσματα ἔντυπα;) τῶν Συβαριτῶν, Σιριτῶν, Ποσειδωνιατῶν, Πανδοσιέων, Ταραντίνων, Καυλωνιατῶν, Κροτωνιατῶν κ. ἑ., μεταξὺ Ὀλ. 60-80. Mionnet, Descr. pl. 58-60. Micali, Italia tav. 58. 60.— Νομίσματα Ῥηγίου καὶ Μεσσάνας, ἔχοντα λαγὼν καὶ ἀπήνην (Mionnet, pl. 61, 5), τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀναξίλα, Ὀλ. 70-76 (Ἀριστοτ. παρὰ Πολυδ. 5, 12, 75. Πρβ. Böckh. l. l. S. 324). — Περὶ τοῦ καλουμένου Δαμαρετίου, Duc de Luynes, Ann. d. Inst. II. p. 81 sqq. Ὁ δὲ Βοίκιος (l. l. S. 304. 320 flg.) φρονεῖ ὅτι τὸ Δαμαρέτιον ἦν χρυσοῦν νόμισμα. — Περὶ τοῦ ὀνόματος numus (νοῦμμος, νόμος) παρὰ τοῖς Σικελιώταις, αὐτ. 310. Καὶ ἐν Τάραντι, Πολυδ. 9. 80: » Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ φησὶ καλεῖσθαι νόμισμα παρ' » αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ' οὗ ἐντετυπῶσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐπο- » χούμενον » (ἴδ. Ann. d. Inst. II. tav. M).

5. Αὐστηρᾶς, ἀλλ' ἐξόχου ἐργασίας εἶναι τὰ νομίσματα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντου (Ὀλ. 70-79), ἅπερ οἱ Βισάλται ἐμιμοῦντο· κομψὰ δὲ καὶ τὰ τῶν Ἀκανθίων καὶ Μενδαίων. Τὰ τῶν Θασίων νομίσματα (Θ Α), ἐφ' ὧν Σάτυρος Νύμφῃ συγγινόμενος, δεικνύουσι τὴν πρόοδον τῆς τέχνης ἀπὸ τῆς ἀτελοῦς ἐργασίας ἐπὶ τὸ κομψότερον. Ταῦτα βαρβαρικῶς ἐμιμοῦντο οἱ ἐν Μυγδονίᾳ Ληταῖοι καὶ Ὀῤῥήσκιοι (Κένταυρος ἀντὶ Σατύρου). Mionnet, Descr. pl. 40. 44. 50. Suppl. II. p. 545. III. pl. 6. 8. Cousinéry, Voy. d. la Macéd. I. pl. 6. 7. — Ἀρχαϊκοτάτης ἐργασίας εἶναι καὶ τὰ ζῶα καὶ τέρατα ἐπὶ τῶν χρυσῶν στατήρων τῶν Φωκαέων, Κλαζομενίων, Σαμίων, Λαμψακηνῶν, Κυζικηνῶν. Ἴδ. Sestini, Descr. degli Stateri antichi F. 1817. Mionnet, Suppl. V. pl. 2. 3. D. A. K. I. Taf. 16. 17. Περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς νομισματικῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης πρβ. Müller, A. L. Z. 1835. N. 103.

5. Γραφική·

(Ἴδ. D. A. K. I. Taf. 17-19).

§. 124. Ἡ *ζωγραφία* εἶχε κάμει περὶ τὰ τέλη τῆς προηγουμένης περιόδου, διὰ *Κίμωνος* τοῦ Κλεωναίου καὶ ἄλλων, μεγάλας προόδους, μάλιστα κατὰ τὴν διοπτικὴν γραφίδα (perspectivische Zeichnung)· ἀλλὰ παραδείγματα τῶν ἔργων της δὲν 1

Numus

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σώζονται, εἰμὴ τινα ὑπογείων τάφων τοιχογραφήματα, καὶ ἀπει-
2 ράριθμοι πηλίνων ἀγγείων γραφαί. Ἡ *κεραμογραφία* διεδόθη, ὡς
εἴδομεν (§. 94, 2), ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἀπὸ Κορίνθου καὶ
Ἀθηνῶν, εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, μάλιστα εἰς τὰς Χαλκιδικὰς
3 πόλεις Κύμην καὶ Νώλαν, καὶ εἰς τὴν Τυῤῥηνίαν. Εἰς ἀμφότερα
ταῦτα τὰ μέρη εὑρέθησαν περισσὰ ἀγγεῖα Ἀττικῆς ἐργασίας,
ἔχοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλέον Ἀττικὰ ἀντικείμενα καὶ Ἀττικὰς ἐπι-
γραφάς. Πλὴν ἄδηλον μέχρι τοῦ νῦν καὶ ἄλυτον ἔμεινε τὸ πρό-
βλημα, πόθεν προέρχονται τὰ ἄπειρα ἐκεῖνα πλήθη Ἑλληνικῶν
ἀγγείων, ἅπερ κατὰ τὰ τελευταῖα πεντεκαίδεκα ἔτη ἐξωρύχθη-
σαν ἐν Τυῤῥηνίᾳ, μάλιστα ἐν Ὀλκίῳ (Volci) καὶ ἐν Ταρκυνίᾳ, καὶ
ἀνήκουσιν εἰς τὸ μεταξὺ τῆς 50 καὶ 95 Ὀλ. διάστημα· ἂν εἰσήχθη-
σαν δηλαδὴ διὰ τῆς ἐμπορίας ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων Ἑλληνίδων
πόλεων, ἢ ἂν κατεσκευάσθησαν ἐπιτοπίως ὑπ' ἀγνώστων ἄλλο-
θεν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἢ ὑπὸ ἑταιρίας τινὸς Ἑλλήνων τεχνι-
τῶν ἐκεῖ κατοικούσης.

4 Τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς τότε ἐπικρατούσης περὶ τὰ
ἀγγεῖα ἐργασίας εἶναι· *μέλαιναι γραφαὶ ἐπὶ πυῤῥοῦ* (*ἐρυθρο-
ξάνθου*) *ἐμβαδοῦ*· τὰ γυμνὰ τῶν σωμάτων μέρη λίαν νευρώδη
καὶ μυώδη· τὰ ἐνδύματα ἐπιμελῶς καὶ ἐντέχνως ἐπτυγμένα· αἱ
τῶν σωμάτων κινήσεις σκληραὶ καὶ ἀπεσφιγμέναι (καθὼς ἐν τῇ
πλαστικῇ, §. 115. σημ. 2.). Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς ὀλιγο-
στεύει ἡ σκληρότης αὕτη· τὰ σχήματα γίνονται φυσικώτερα καὶ
ζωηρότερα, αἱ πτύχες τῶν ἐνδυμάτων μαλακώτεραι, καὶ τὰ
ζῴδια (figures) γράφονται *κιῤῥά* (*κίτρινα*) ἐπὶ *μέλανος
ἐμβαδοῦ*.

1. Περὶ Κίμωνος τοῦ Κλεωναίου ἴδ. §. 92. σημ. 2. Πρόσθ. Αἰλ. Π. Ἱ. 8, 8: « Κίμων ὁ Κλεωναῖος ἐξειργάσατό, φασι, τὴν τέχνην τὴν γραφικὴν, ὑποφυομένην ἔτι καὶ ἀτέχνως ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ἀπείρως ἐκτελουμένην, καὶ τρόπον τινὰ ἐν σπαργάνοις καὶ γάλαξιν οὖσαν. »

3. Περὶ τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλέον Ἀττικοῦ τύπου τῶν ἐν Ἰταλίᾳ εὑρεθέντων ἀγγείων ἴδ. Kramer (§. 94. σημ. 4). Ἀττικαὶ κεραμογραφίαι ἐν τῇ Χαλκιδικῇ Νώλᾳ, Boeckh, Prooem. lect. hiem. 1831. — Περὶ Ὀλκίου καὶ τῶν Ὀλκιέων ἢ Ὀλκιητῶν (Στέφ. ἐ. λ. Ὄλκιον. Λατιν. Volci, Volcientes), Müller,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Etrusker I. 351. Περὶ τῶν αὐτόθι ἀνακαλυφθέντων ἀγγείων ἐν γένει Gerhard, Rapporto intorno i vasi Volcenti, Ann. d. Inst. III, p. 1. sqq. Τὴν λοιπὴν βιβλιογραφίαν καὶ τὰς διαφόρους περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμας ἴδ. παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 99. A. Ltr. Z. 1835. N. 103-105. — Σημειωτέον δὲ, ὅτι ὁ πρ. Λουκιανὸς Βοναπάρτης εἰς τὰς τελευταίας ἀνασκαφάς του, κατὰ τὰ 1839, εὗρε καὶ πολλὰ ἀγγεῖα ἔχοντα Δωρικὰς ἐπιγραφάς. Allg. Ztg. 1840. Beil. N. 36.

4. Αἱ πολλαὶ μυριάδες γραπτῶν ἀγγείων ἐκ Σικελίας, Μεγάλης Ἑλλάδος, Τυῤῥηνίας καὶ (τὰ ὀλιγώτατα) ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐξεδόθησαν εἰς ἀναρίθμητα μεγάλα καὶ μικρὰ πονήματα. Ἡ νεωτάτη συλλογὴ εἶναι· E. Gerhard, Auserlesene Griech. Vasenbilder. 4. B. 1839 flgg. (μέχρι νῦν 14 φάκελλοι). — Παραδείγματα κεραμογραφιῶν ἀναφέρομεν μόνον ὀλίγα.

α'. Οἱ Παναθηναϊκοὶ ἀμφορεῖς (§. 94. σημ. 3) καταβαίνουσι μέχρι εἰς ταύτην τὴν ἐποχήν. Εἷς μόνον ἐξ Ἀθηνῶν, τοῦ Ἄγγλου Βούργωνος (TON ΑΘΕΝΕΘΝΑΘΛΟΝΕΜΙ, C. I. G. I. n. 33. καὶ p. 450. Bröndst., Vases Panath. P. 1833)· ἄλλος ἐκ Κυρήνης (Paul Lucas, Voy. ed. 1714. II. p. 84 sqq. C. I. G. II. n. 2035. R. Rochette, Ann. d. Inst. VI. p. 287). ἄλλοι ἐκ Μεγ. Ἑλλάδος (ἐν Βερολίνῳ, Gerh. Ant. Bildw. Taf. 5-7. ἐν Βιέννῃ, Laborde I. 73. 74), καὶ πάμπολλοι ἐξ Ὀλκίου (Gerh. Ann. d. Inst. II. p. 209). — Ὕστερον τοὐλάχιστον ἐχρησίμευον οἱ Παναθ. ἀμφ. μόνον εἰς ἐπίδειξιν καὶ καλλωπισμὸν, Ἀθήν. 5. σ. 199.

β'. Θησεὺς φονεύων τὸν Μινώταυρον, ἔργον τοῦ κεραμέως Ταλείδα (§. 88. σημ. 2), εὑρεθὲν ἐν Σικελίᾳ, ἀλλὰ Ἀττικῆς ἐργασίας. Maisonneuve, Introduction à l'étude des vases pl. 38. Τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐπὶ Ἀττικοῦ ἀγγείου, τοῦ Κυρ. Βούργωνος· καὶ ἐπὶ ἄλλου ἐν τῷ Ἀθήνησι Μουσείῳ.

γ'. Ἀθηνᾶς γένεσις, ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων ἐξ Ὀλκίου. Micali, Ant. pop. Italiani, tav. 80, 2. Gerhard, Auserl. Vasenbilder, 1 H.

δ'. Κάπρου θήρα, ἐν ᾗ ἥρως τις Ἀντιφάτας, ἀγγεῖον εὑρεθὲν πλησίον Καπύης, ἔχον Δωρικὰς ἐπιγραφάς. Maisonneuve Introd. pl. 27.

ε'. Μέμνων κτείνεται ὑπὸ Ἀχιλλέως καὶ ἀφαρπάζεται ὑπὸ τῆς Ἠοῦς, ἀγγεῖον ἐξ Ἀκράγαντος, ἔχον ὅμως Ἀττικὰς ἐπιγραφάς. Millingen, Uned. Monum. I. pl. 4. 5.

ς'. Πύῤῥος κτείνων τὸν μικρὸν Ἀστυάνακτα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Θυμβραίου Ἀπόλλωνος· ἀγγεῖον ἐξ Ὀλκίου· M. I. d. Inst. I. 34. Ambrosch, Ann. III. p. 361.

ζ'. Ἀττικαὶ παρθένοι, ὑδρευόμεναι εἰς γαμικὴν τελετὴν (Θουκ. 2, 15) ἐκ τῆς Καλλιῤῥόης (ΚΑΛΙΡΕ ΚΡΕΝΕ), ἀγγεῖον ἐξ Ὀλκίου. Bröndsted, A brie f descr. of 32 anc. Greek Vases pl. 27.

η'. Κροῖσος ἐπὶ τῆς πυρᾶς. M. I. d. Inst. I, 54. 55. — Σημειωτέον, ὅτι τοῦτο τὸ ἀγγεῖον, τὸ τοῦ Ἀρκεσίλα (§. 94. σημ. 3) καὶ ἄλλο ἐφ' οὗ Ἀλκαῖος κα Σαπφὼ (Millingen, Anc. Uned. Mon. II. pl. 33), εἶναι τὰ μόνα ἅπερ ἔχουσ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γραφὰς ὄντως ἱστορικῶν ἀντικειμένων. Πρβ. R. Rochette, Ann. d. Inst. VI. p. 287. — Ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν μέρους Θησεὺς καὶ Πειρίθους ἁρπάζοντες τὴν Ἀντιόπην.

θ'. Οἱ Θησέως παῖδες Ἀκάμας καὶ Δημοφῶν ἀπάγουσι τὴν τοῦ πατρὸς μητέρα Αἴθραν ἐξ Ἰλίου. M. I. d. I. Arch. II. 25.

1 §. 125. Πολλαὶ τῶν κεραμογραφιῶν τούτων εἶναι ἀναμφιβόλως ἀπομιμήματα τῶν μεγάλων ἱστορικῶν καὶ μυθολογικῶν γραφῶν, αἷς περὶ τὰ τέλη μάλιστα τῆς παρούσης ἐποχῆς ἐπιφανεῖς ζωγράφοι ἤρξαντο νὰ κοσμῶσι τοὺς ναοὺς καὶ τὰς στοάς, τὸ μὲν ἐπὶ *πινάκων ξυλίνων*, τὸ δὲ ἀμέσως *ἐπὶ τῶν τοίχων*.
2 Ἀλλ' ἡ φθορὰ τῶν πλείστων ἱερῶν τῆς Ἀττικῆς, καὶ πολλῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Περσῶν εἶναι ἴσως τὸ αἴτιον, διὰ τί δὲν γνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε περὶ τῶν πρὸ τοῦ
3 Περσικοῦ πολέμου ζωγράφων καὶ περὶ τῶν ἔργων των. Οἱ δὲ μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ξέρξου ἀκμάσαντες μεγάλοι ζωγράφοι, ὁ *Πολύγνωτος*, ὁ *Μίκων*, ὁ *Ἀγάθαρχος*, καθήκουσι σχεδὸν πάντες μέχρι εἰς τὴν ἐφεξῆς ἐποχήν· ὅθεν ἐκεῖ (§. 159 κ. ἑ.) κάλλιον γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν.

1. Περὶ τοῦ νῦν πολυθρυλλήτου ζητήματος, ἂν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν καλλίστην ἐποχὴν τῆς τέχνης των ἐζωγράφουν μᾶλλον ἐν ξυλίνοις πίναξι (σανίσι, δέλτοις, tabulae), ἢ ἀμέσως ἐπὶ τῶν τοίχων (in muro, ἐντοίχιοι γραφαί), ἴδ. τὰ ἀνωτέρω (§. 92. σημ. 2) ἀναφερθέντα συγγράμματα τοῦ Λετροννίου καὶ τοῦ Ῥοσέττου. Οὗτος μὲν εἶναι ὑπὲρ τῶν σανίδων, ὁ δὲ Λετρόννιος ὑπὲρ τῶν ἐντοιχίων γραφῶν. Ἡ δὲ ἀλήθεια κεῖται εἰς τὴν μέσην.

2. Ἐν τοῖς τοίχοις φαίνεται ὅτι ἦσαν αἱ γραφαί, ἅστινας οἱ Φωκαιεῖς ἐκλείποντες τὴν πόλιν των (Ὀλ. 60) δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀπαγάγωσι μεθ' ἑαυτῶν (Ἡρόδ. 1, 164): « ἐσθέμενοι -- τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, χωρὶς » ὅτι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν. » — Ἡ δὲ ζωγραφία ἣν ὁ Σάμιος Μανδροκλῆς, ὁ τῷ Δαρείῳ ἀρχιτεκτονήσας τὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου γέφυραν (Ὀλ. 67), ἀνέθηκεν εἰς τὸ ἐν Σάμῳ Ἡραῖον, φαίνεται ὅτι ἦν πίναξ κινητὸς (Ἡρόδ. 4, 88).

3. Πολύγνωτος ὁ Θάσιος καὶ ἄλλοι ἐζωγράφουν διὰ Κίμωνα ἐν Ἀθήναις πρὸ τῆς 80 Ὀλ. Ὁ Λετρόννιος (Peint. murale p. 454) πιθανολογεῖ ὅτι ὁ Πολύγνωτος ἔγραψε τὴν Ποικίλην στοὰν ἤδη Ὀλ. 75, 2 = 479 π. Χρ., τὸν δὲ σηκὸν τοῦ Θησέως 467-465 π. Χρ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΙΤΗ ΕΠΟΧΗ (Ὀλ. 80-111)

(*Ἀπὸ Περικλέους μέχρι Ἀλεξάνδρου*).

1. Εἰσαγωγή.

§. 126. Οἱ *Περσικοὶ πόλεμοι* ἐξύπνισαν καὶ διήγειραν ἐν 1
τῇ Ἑλλάδι τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα, καὶ ἔδειξαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν
δύναμίν των. Αἱ Ἀθῆναι, καὶ διὰ τὴν φύσιν τῶν κατοίκων των 2
καὶ διὰ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς των προωρισμέναι νὰ γίνωσι
τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὠφελοῦνται μετὰ μεγίστης
δεξιότητος καὶ δραστηριότητος ἐκ τῶν περιστάσεων, καὶ κυ-
ριεύουσαι, ὑπὸ πρόσχημα συνεχοῦς πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου,
τάς τε χρηματικὰς συνεισφορὰς καὶ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν
τῶν πλείστων περὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Ἑλληνίδων πόλεων, γί-
νονται ἡ πρωτίστη δύναμις τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἀπόκτησιν 3
τῆς ἡγεμονίας, ἧς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐστερήθησαν διὰ τῆς ἀναρ-
μόστου διαγωγῆς τοῦ Παυσανίου, ὁ δίκαιος Ἀριστείδης προσδιο-
ρίζει τὸν *συμμαχικὸν φόρον* μόνον εἰς 460 τάλαντα κατ' ἔτος,
τὸ δὲ κοινὸν ταμεῖον ἦν ἐν τῇ ἱερᾷ Δήλῳ. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα
ηὐξήθησαν οἱ φόροι εἰς 600, καὶ πάλιν ὕστερον εἰς 1200 τάλαν-
τα· καὶ ὁ Περικλῆς μεταφέρει (Ὀλ. 79, 3) τὸ ταμεῖον εἰς Ἀθή-
νας. Ἔκτοτε ἤρξαντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μεταχειρίζωνται τὰ κοινὰ 4
ταῦτα χρήματα εἰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν χρείας, κυρίως εἰς *μεγά-
λας οἰκοδομάς*. Αἱ οἰκοδομαὶ αὗται ἀπέβλεπον, αἱ μὲν εἰς τὸν
τειχισμὸν τοῦ ἄστεος καὶ τοῦ Πειραιῶς· αἱ δὲ εἰς τὴν μεγαλο-
πρεπῆ ἐπικόσμησιν τῆς τε πόλεως καὶ τῆς χώρας διὰ *ναῶν*,
στοῶν, καὶ ἄλλων *δημοσίων κατασκευασμάτων*.

1. Ὁ Ἡρόδ. 5, 78 χρονολογεῖ τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων ἤδη ἀπὸ τῆς φυγῆς τῶν τυράννων, Ὀλ. 67, 4 (« μακρῷ πρῶτοι ἐγένοντο »). — Νίκη Ἀθηναίων κατὰ Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων, Ὀλ 68, 3. — Μάχη ἐν Μαραθῶνι, 72, 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ψήφισμα Θεμιστοκλέους, νὰ ναυπηγηθῶσι τριήρεις ἀπὸ τῶν προσόδων τῶν ἐν Λαυρείῳ ἀργυρείων, π. Ὀλ. 73 (κατὰ Βοίκιον 71, 4).—Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι, Ὀλ. 75, 1. Μάχη ἐν Πλαταιαῖς, Ὀλ. 75, 2. — Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων τῶν πρότερον ὑπὸ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ γενομένων περιέρχεται εἰς τοὺς Ἀθηναίους π. 77, 1. — Πόλεμος πρὸς τοὺς Αἰγινήτας, Ὀλ. 80.

3. Περὶ τοῦ συμμαχικοῦ φόρου Böckh, Staatshaush. I. 427-65. Hermann, Griech. Staatsalterth. §. 156. 157. — Πρὸ τοῦ Πελοπ. πολέμου ὑπῆρχον ἐν τῷ ταμείῳ (ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ τοῦ Παρθενῶνος) 9700 τάλαντα, περίπου 60 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἡμεδαποῦ νομίσματος (Θουκ. 2, 13), καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἦσαν χρυσίου ἀσήμου καὶ ἀπέφθου πλέον ἢ 540 τάλαντα (αὐτ.).

4. Ἀνοικοδόμησις Ἀθηνῶν (ἃς οἱ Πέρσαι κατέκαυσαν) διὰ τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τειχισμὸς τοῦ ἄστεος (ὁ κύκλος), Ὀλ. 75, 2. Κτίσις καὶ τειχισμὸς τοῦ Πειραιῶς διὰ Θεμιστοκλέους, ἄρχεται μεταξὺ Ὀλ. 73, 2 καὶ 74, 4 (Müller, De munim. Athenarum p. 7), ἐξακολουθεῖ δὲ 75, 3. Ὁ Κίμων οἰκοδομεῖ τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως Ὀλ. 77, 3 ἢ 4 (Ross, T. der Nike S. 9) καὶ βάλλει τὰ θεμέλια τῶν (δύο) μακρῶν τειχῶν ἢ σκελῶν, ὧν τὸ μὲν βόρειον συνετελέσθη Ὀλ. 80, 4, τὸ δὲ νότιον, μετὰ τὴν ἐπ' Ἀνδοκίδου εἰρήνην, μ. Ὀλ. 83, 3 (πρβ. Müller. l. l. p. 20, sq., ὅστις ὅμως σφάλλεται νομίζων, ὅτι ὑπῆρξαν τρία μακρὰ τείχη).

Ἄλλαι οἰκοδομαί; ἐπὶ Κίμωνος· ὁ σηκὸς (τάφος) τοῦ Θησέως, Ὀλ. 77, 4. Ὁ ναὸς τῆς Νίκης, Ὀλ. 78. Πιθανῶς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἄρεως. Ἡ Πεισιανάκτειος στοὰ κοσμεῖται γραφαῖς, καὶ γίνεται Ποικίλη, 75, 2, ἢ ὀλίγῳ ὕστερον. — Ἐπὶ Περικλέους· ὁ Παρθενὼν συντελεῖται Ὀλ. 85, 3. Τὰ Προπύλαια, 85, 4-87, 1. Τὸ Ὠιδεῖον, πρὸ Ὀλ. 84, 1. Τὸ ἐν Ἐλευσῖνι ἀνάκτορον. Ὁ ἐν Ῥαμνοῦντι μείζων ναὸς κ. ἑ.

Τὰ ἀναλώματα εἰς τὰς κατασκευὰς ταύτας ἦσαν μέγιστα. Ὁ Πλούταρχος (Περικλ. 12) λέγει ἐν στρογγύλῳ ἀριθμῷ, ὅτι ὁ Περικλῆς ᾠκοδόμησε ναοὺς χιλιοταλάντους· καὶ μόνων τῶν Προπυλαίων ἡ δαπάνη ἀνέβη (κατὰ Διόδωρον παρ' Ἁρποκρ. ἐ. λ. Προπύλαια) εἰς 2012 τάλαντα, ὅπερ διὰ Θουκ. 2, 13 οὐδαμῶς ἀναιρεῖται (ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς ναὸς, ἐξ εὐτελοῦς πώρου, καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ χρήματα εἶχον ἔτι μείζονα ἀξίαν, ἐμισθώθη 300 ταλάντων. Ἰδ. ἀνωτ. §. 100, 10. Πρβ. περὶ τῆς δαπάνης Ῥωμαϊκῶν ναῶν, ἐπὶ Ταρκυνίου τοῦ Β', Liv. 1, 55).

1 §. 127. Ὑπηρετοῦσα τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκείνων καὶ ἐν ταὐτῷ χαριεστάτων οἰκοδομῶν, ἡ *εἰκαστικὴ τέχνη*, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ τότε δημοκρατικοῦ πνεύματος (« τῆς ἰσηγορίης » κατὰ τὸν Ἡρόδοτον) καὶ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, ἀπεδύθη τὰ δεσμὰ τῆς ἀρχαίας σκληρότητος, καὶ γινομένη ἀεὶ ἑαυτῆς κρείττων ἀνυψώθη εἰς τὸ ἄκρον τῆς τελειότητος, ἰδίως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπὶ τῆς προστασίας τοῦ *Περικλέους*, διὰ τοῦ μεγάλου *Φειδίου*
καὶ τῶν μαθητῶν του. Διετήρει δὲ καὶ τότε εἰσέτι ἴχνη τινὰ τῆς 2
παλαιᾶς καὶ αὐστηρᾶς σεμνοπρεπείας, ἀπεχομένη κατ' ἀρχὰς
ἔτι τῆς θορυβώδους παραστάσεως τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ *Ἀτ-* 3
τικὴ σχολὴ τῆς πλαστικῆς ὑπερίσχυσε μετ' οὐ πολὺ ἐν ταῖς
πλείσταις Ἑλληνικαῖς χώραις· μολονότι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοπον-
νήσῳ, μάλιστα ἐν *Ἄργει*, διὰ τοῦ *Ἀγελάδα* (§. 102. σημ.)
καὶ *Πολυκλείτου*, ἤκμαζεν ἀξιόλογον πλαστῶν ἐργαστήριον.
Ὡσαύτως προῆλθε καὶ τῆς *γραφικῆς* ἡ ἐπίδοσις ἀπὸ τῶν Ἀθή- 4
νησι τεχνιτῶν τῶν περὶ *Πολύγνωτον* τὸν Θάσιον.

1. Περὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῆς » ἰσηγορίης » Ἡρόδ. 5, 78. — Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν τότε Ἀθηναίων Περικλῆς παρὰ Θουκ. 2, 40: » φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας. » — Τὴν ἐπίδοσιν τῶν τεχνῶν μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πλάτων, Ἱππία Μείζ σ. 281. D: » Αἱ τέχναι ἐπιδεδώκασι, καί εἰσι παρὰ τοὺς νῦν δημιουρ- » γοὺς οἱ παλαιοὶ φαῦλοι. »

3. Ἀθηναῖοι ἐργάζονται π. Ὀλ. 83 (Müller, De Phidia 1, 14) ἐν τῷ Δελφικῷ ναῷ, καὶ τεχνῖται τοῦ Φειδιακοῦ ἐργαστηρίου ἀρχιτεκτονοῦσιν Ὀλ. 88. τὸν ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας ναὸν, καὶ κατασκευάζουσι π. Ὀλ. 89 ἀγάλματα καὶ ἄλλα πλαστικὰ ἔργα εἰς Ὀλυμπίαν καὶ Ἦλιν. — Περὶ Ἄργους Müller, Dorier II. S. 143.

§. 128. Ἀλλὰ ὁ *Πελοποννησιακὸς πόλεμος* (Ὀλ. 87, 1 1
— 93, 4) οὐ μόνον διέκοψε τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο
εἰρημένων σχολῶν τῆς πλαστικῆς, καὶ ἠφάνισε τὰ πλούτη καὶ
τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλληνίδων πόλεων,
ἀλλὰ, τὸ χείριστον (συνεπιλαβομένης εἰς τοῦτο κατά τι καὶ 2
τῆς λοιμώδους νόσου), διέφθειρε καὶ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἐθνικὰ αἰσ-
θήματα τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηναίων. Ἀντὶ 3
τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους ἀνεφάνησαν ἐν τῇ Πνυκὶ ἀνάξιοι δη-
μαγωγοί· ὁ βυρσοδέψης Κλέων, ὁ λυχνοποιὸς Ὑπέρβολος καὶ
ἄλλοι ὅμοιοι· ἐν τῷ οἰκιακῷ βίῳ λαμβάνουσιν αἱ ἑταῖραι ἀεὶ
μείζονα ἐπιῤῥοήν· ὁ παθητικώτατος Εὐριπίδης μετὰ τῶν λεπτῶν
ῥήσεων καὶ γλαφυρῶν γνωμιδίων του προτιμᾶται τοῦ Αἰσχύλου
καὶ τοῦ Σοφοκλέους ἐν τῇ τραγῳδίᾳ· ἡ ἀρχαία σώφρων λυρικὴ
ἐξοκέλλει εἰς ἀχαλινώτους διθυράμβους· ἡ μουσικὴ απομακρύνε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ται τοῦ πρώην αὐστηροῦ καὶ ἠθικοῦ της χαρακτῆρος· σοφιστική τις διαλεκτικὴ νομίζεται ὁ κολοφῶν τῆς ἐλευθερίου παιδείας· ἡ παλαιὰ εὔρυθμος καὶ σύμμετρος εὐγλωττία καταντᾷ εἰς περισ-
4 σότεχνον καὶ παθητικὴν ῥητορικήν. Ὁμοῦ δὲ πᾶσι τούτοις φθείρεται καὶ ἡ ἀρχαία περὶ τὰ ἐξωτερικὰ κινήματα τοῦ σώματος εὐσχημοσύνη καὶ εὐκοσμία· καὶ ἐν ᾧ ἐν τῷ Περικλεῖ ἔτι ἐπαινεῖται (Πλούτ. Περ. 5) »προσώπου σύστασις ἄθρυπτος εἰς γέλωτα, καὶ πρᾳότης πορείας, καὶ καταστολὴ περιβολῆς πρὸς οὐδὲν ἐκταραττομένη πάθος ἐν τῷ λέγειν», ὁ Κλέων καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἰσήγαγον ἐπὶ τὸ βῆμα »τὸ τὴν χεῖρα ἔξω ἔχειν»
5 καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐμπαθῆ καὶ βίαια σχήματα. Ἡ αὐτὴ μεταβολὴ ἔλαβε χώραν καὶ ἐν τῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς παραστάσει τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν, διὰ τοῦ Καλλιππίδου, συγχρόνου τοῦ Ἀλκιβιάδου· καί, διὰ βραχέων εἰπεῖν, τὸ ὑποκειμενικὸν καὶ δεινὸν καὶ παθητικὸν νικᾷ πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι τοὺς ἀρχαίους ἀντικειμενικοὺς θεσμοὺς τῶν πατρίων νομίμων καὶ ἠθῶν.

1. Περὶ τῆς δαπάνης τοῦ πολέμου Böckh, Staatsh. I. S. 311 flgg. Πρβ. Ἀριστοφ. Εἰρ. 228, ὅπου ὁ Πόλεμος συντρίβει τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἐν μεγάλῃ θυείᾳ.

2. Θουκ. 2, 53: » Πρῶτόν τε ἦρξε καὶ ἐς τἄλλα τῇ πόλει ἐπὶ πλέον ἀνομίας » τὸ νόσημα· - - ὅ,τι δὲ ἤδη τε ἡδὺ καὶ πανταχόθεν τὸ ἐς αὐτὸ κερδαλέον, » τοῦτο καὶ καλὸν καὶ χρήσιμον κατέστη· θεῶν δὲ φόβος ἢ ἀνθρώπων νόμος » οὐδεὶς ἀπεῖργεν κ. ἑ. »

3. Τὴν τότε ἠθικὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηναίων ἀπεικονίζει ζωηροῖς χρώμασιν ὁ Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς κωμῳδίαις του. Περὶ Κλέωνος καὶ τῶν δημαγωγῶν ἰδίως ἐν τοῖς Ἱππεῦσι. Περὶ Εὐριπίδου ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσι καὶ Βατράχοις. Περὶ τῆς σοφιστικῆς παιδείας ἐν ταῖς Νεφέλαις. Περὶ τῆς φιλοδικίας τῶν Ἀθηναίων ἐν τοῖς Σφηξί. Πρβ. Rötscher, Aristophanes. B. 1827.

4. Περὶ Κλέωνος (» ὁ βυρσοπώλης, ὃς ἐκύκα τὴν Ἑλλάδα » Ἀριστοφ. Εἰρ. 270) ἴδ. Πλούτ. Νικίᾳ 8: » Τὸν ἐπὶ τοῦ βήματος κόσμον ἀνελὼν, καὶ πρῶτον ἐν τῷ » δημηγορεῖν ἀνακραγὼν, καὶ περισπάσας τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν μηρὸν πατάξας, » καὶ δρόμῳ μετὰ τοῦ λέγειν ἅμα χρησάμενος, τὴν ὀλίγον ὕστερον ἅπαντα » τὰ πράγματα συγχέασαν εὐχέρειαν καὶ ὀλιγωρίαν τοῦ πρέποντος ἐνεποίησε » τοῖς πολιτευομένοις. » Πρβ. τὸν αὐτ. Τιβ. Γράκχ. 2. Αἰσχ. κ. Τιμ. §. 25. Δημοσθ. π. παραπρ. σ. 420.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

5. Περὶ Καλλιππίδου, ὅστις ἀπὸ τῆς χειρονομίας του ἐπεκλήθη Πίθηκος, Ἀριστοτ. Ποιητ. 26. Ξενοφ. Συμπ. 3, 11.

§. 129. Ἡ ζωηρὰ ἐκείνη ἔκφρασις καὶ σωματικὴ παράστα- 1
σις τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς μετηνέχθη πάλιν εἰς τὰς εἰκαστικὰς
τέχνας, ὥστε αὗται περὶ τὴν 100 Ὀλυμπιάδα καὶ ὕστερον (διὰ
Σκόπα, *Πραξιτέλους*, *Ζεύξιδος*) ἀνυψώθησαν μὲν εἰς τὴν ἀκρο-
τάτην βαθμίδα τῆς προσφυοῦς μιμήσεως οὐ μόνον τῶν σωμά-
των, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν καὶ ἠθῶν, συνάμα δὲ ἤρ-
ξαντο ν' ἀποδύωνται καὶ τὴν ἀρχαίαν εὐρυθμίαν καὶ σεμνότητα
καὶ αἰδῶ (οἱ πορνογράφοι). Ἀλλὰ οἱ συχνοὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι 2
πόλεμοι, ἡ ἐξασθένησις καὶ παράλυσις τῶν Ἑλληνίδων πόλεων,
ἡ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ ἀσωτία καὶ ἡ περὶ ἐφημέρους ἡδονὰς δη-
μόσιος δαπάνη, ἰδίως ἐν Ἀθήναις (τὸ θεωρικὸν), ἐμπόδισαν με-
γάλας ἐπιχειρήσεις, καὶ ἀφῆκαν τὴν τέχνην ἄνευ προστατῶν
(πλὴν τοῦ *Κόνωνος* καὶ τοῦ *Λυκούργου*)· ἕως ὅτου περὶ τὰς 3
ἀρχὰς τῆς ἐφεξῆς ἐποχῆς οἱ *Μακεδονικοὶ βασιλεῖς* ἀνέτειλαν
ὡσὰν νέοι εὐεργετικοὶ ἀστέρες ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῶν τεχνῶν.
Αὕτη δὲ ἡ μεταβολὴ συμμετέβαλε καὶ τῆς τέχνης τὸ πνεῦμα,
ὡς προμηνύουσιν ἤδη φαινόμενά τινα περὶ τὰ τέλη τῆς προκει-
μένης περιόδου.

2. Πόλεμοι· ὁ Κορινθιακὸς, Βοιωτικὸς, Λευκτρικὸς, Μαντινικὸς, συμμαχικὸς καὶ ἱερός· ἔπειτα οἱ Μακεδονικοὶ πόλεμοι. — Περὶ τοῦ θεωρικοῦ Böckh, Staatsh. I. 194 flgg. 224 flgg. Hermann, Staatsalterth. §. 171. — Ὁ Δημοσθένης παραπονεῖται πικρῶς ἐπὶ τῇ εὐτελείᾳ τῶν τότε δημοσίων οἰκοδομῶν καὶ τῇ πολυτελείᾳ τῶν ἰδιωτικῶν κατασκευῶν (π. συμμορ. σ. 174. Ὀλυνθ. 3. σ. 36. κατ' Ἀριστοκρ. σ. 690. Πρβ. Böckh. 1.1 220). — Οἰκοδομαὶ Κόνωνος· ἐπισκευὴ τῶν τειχῶν· Ἀφροδίσιον καὶ ἱερὸν Διὸς Σωτῆρος καὶ Ἀθηνᾶς Σωτείρας ἐν Πειραιεῖ (Παυσ 1, 1, 3. 2, 2. Ἰσοκρ. Εὐαγόρ. §. 21. Τχν.). — Λυκούργου οἰκοδομαὶ, ἴδ. τὸ ψήφισμα παρὰ Πλούτ. I' Ῥητόρ. σ. 279: « Ἡμίεργα παραλα-» βὼν τούς τε νεωσοίκους καὶ τὴν σκευοθήκην καὶ τὸ θέατρον τὸ Διονυσιακὸν » ἐξειργάσατο καὶ ἐπετέλεσε, καὶ τό τε στάδιον τὸ Παναθηναϊκὸν καὶ τὸ γυμνά-» σιον τὸ Λύκειον κατεσκεύασε. » Πρβ. αὐτ. σ. 251. Παυσ, 1, 29, 16.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ἀρχιτεκτονική.

1 §. 130. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ηὐπόρει *ἐπιφανῶν ἀρχιτεκτόνων*, οἵτινες ἐμορφοῦντο διὰ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομῶν ἐν
2 Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ *οἰκοδομητικὴ* καὶ ἡ *ἀγαλματοποιῒκὴ* δὲν ἦσαν ἔτι τόσον κεχωρισμέναι, ὅσον συνέβη εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἐποχὰς, ἀλλὰ σχεδὸν ἀεὶ συνειργάζοντο ἀδελφικῶς, εὑρίσκομεν καὶ πολλοὺς ἀνδριαντοποιοὺς ἐν ταὐτῷ ἐπαγγελλομένους τὴν ἀρχιτεκτονικήν.

1. Ἀρχιτέκτονες· Παιώνιος καὶ Δάφνης Μιλήσιος, π. 70-80. Ἱππόδαμος ὁ Μιλήσιος, Ὀλ. 82-92. Καλλικράτης Ἀθην. Ὀλ. 80-85. Ἰκτῖνος Ἀθην., 84-88. Καρπίων, 85. Κόροιβος, Μεταγένης Ξυπεταιών, Ξενοκλῆς Χολαργεὺς, π. 85 (Πλούτ. Περ. 13). Μνησικλῆς Ἀθην. π. 86. Λίβων Ἠλεῖος 86. Εὐπόλεμος Ἀργεῖος π. 90. Μέτων 91. Φιλοκλῆς Ἀχαρνεὺς καὶ Ἀρχίλοχος Ἀγρυλῆθεν, Ὀλ. 92-93 (ἴδ. § 135. σημ. I. 4). Δημήτριος καὶ Παιώνιος Ἐφέσιοι, 90-100 (§. 100, 1). Δημόκοπος ὁ καὶ Μύριλλα Συρακούσιος, πρὸ Ὀλ. 90 (§. 132. σημ. 2). Φίλων 109-115. Πυθεὺς π. 110. Ἑρμογένης π. 110. — Ἀπροσδιορίστου ἡλικίας· Κλεοίτας ὁ Ἀριστοκλέους, μεταξὺ Ὀλ. 57 καὶ 90 (§. 133. σημ. 5).

2. Πλάσται καὶ ζωγράφοι, οἵτινες ἐν ταὐτῷ ἦσαν ἀρχιτέκτονες. Ἀγάθαρχος π. 80. Φειδίας 80-87. Καλλίμμαχος Ἀθην. 85. Πολύκλειτος 90. Ἀριστείδης 94. Σκόπας 96.

1 §. 131. Τῆς συνόψεως τῶν κατὰ τὴν προκειμένην περίοδον ἀξιολογωτέρων κατασκευῶν ἀρχόμεθα δικαίως ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν *Ἰσθμὸν τείχους* τῶν Πελοποννησίων, ἀπὸ τῶν *τειχῶν* τῶν *Ἀθηνῶν* καὶ τοῦ *Πειραιῶς* καὶ τοῦ *μακροῦ τείχους*, ἅπερ καὶ παρὰ τῶν παλαιῶν ἐθαυμάζοντο εἴς τε τὸ μέγεθος καὶ εἰς τὴν
2 ἐπίνοιαν τοῦ ἔργου. Οὐχ᾽ ἧττον δὲ μεγάλα ἦσαν καὶ τὰ κατὰ τὸ δεύτερον τμῆμα τῆς ἐποχῆς ταύτης οἰκοδομηθέντα τείχη περὶ *Συρακούσας*, *Μαντίνειαν*, *Μεγάλην Πόλιν* καὶ *Μεσσήνην*.

1. Περὶ τοῦ Ἰσθμίου τείχους Ἡρόδ. 8, 71 κ. ἑ. Διόδ. 11, 16. Ἀνεκαινίσθη ἐπὶ Βαλεριανοῦ, 253 μ. Χρ., Ζωναρ. 2. σ. 234 Βασιλ.

Τείχη Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ἴδ. §. 126, σημ. 4. Ὁ περίβολος τοῦ ἄστεος ἀνοικοδομεῖται μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Θουκ. 1, 89. 90. 93. Διόδ. 11, 39. 40. Corn. Themist. 6.—Περὶ τοῦ κύκλου τοῦ Πειραιῶς Θουκ. 1, 93. Τὰ δὲ περὶ τοῦ πλάτους καὶ ὕψους τοῦ τείχους τούτου κοινῶς λε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γόμενα εἶναι ὑπερβολαί. Τὸ πλάτος τῶν σωζομένων θεμελίων εἶναι μόνον 11-12 ποδ. Ἀγγλ., καὶ τὸ ὕψος Ἑλληνικῶν τειχῶν δὲν ὑπερβαίνει πώποτε εἴκοσιν (ἐν Αἰγοσθένοις καὶ Μεσσήνῃ) ἢ τριάκοντα πέντε πόδας (ἐν Τίρυνθι καὶ Μυκήναις). Παρ' Ἀππιανῷ, Μιθριδ. 30, ὅπου λέγει ὅτι «ὕψος ἦν τὰ τείχη πηχέων τεσσαράκοντα,» διορθωτέον ἴσως τεσσαρωνκαίδεκα. — Τῶν δὲ μακρῶν σκελῶν ᾠκοδομήθη πρῶτον τὸ τεῖχος τὸ Βόρειον (Ἀνδοκ. π. τῆς πρ. Λακ. εἰρ. §. 5. σ. 24), καὶ ὕστερον, μετὰ τὰς τριακοντούτεις σπονδάς, Ὀλ. 83, 3, τὸ Νότιον ἢ Φαληρικὸν τεῖχος (Ἀνδοκ. αὐτ. §. 7. πρβ. Αἰσχ. π. παραπρ. σ. 51 Στεφ.), ἐργολαβοῦντος τοῦτο τοῦ ἀρχιτέκτονος Καλλικράτους (Πλούτ. Περ. 13). Πρβ. ἐν γένει Müller, De munimentis Athenarum, ὅπου ὅμως πολλὰ προσδέονται περαιτέρω ἐρεύνης καὶ διασαφήσεως. — Τὰ πλεῖστα μέρη τῶν τειχῶν τούτων ἐκ πλίνθων ὠμῶν (ἴδ. καὶ Vitr. 2, 8, 9).

2. Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος τειχίζει (402 πρ. Χρ.) τὰς κατὰ Συρακούσας Ἐπιπολάς, ἐπὶ μῆκος τριάκοντα σταδίων, ἐν ἡμέραις εἴκοσι, διὰ 60000 ἀνθρώπων, καὶ «ἐκ λίθων τετραπόδων φιλοτίμως συνειργασμένων.» «Ἑκάστου σταδίου προΐστατο ἀρχιτέκτων, καθ' ἕκαστον δὲ πλέθρον ἦσαν οἰκοδόμοι τεταγμένοι μετὰ διακοσίων ἐργατῶν. Ἄλλοι δὲ πολλοὶ (λιθολόγοι) ἔτεμνον τὸν ἀνέργαστον λίθον, καὶ ἑξακισχίλια ζεύγη βοῶν παρεκόμιζον τὴν ὕλην. Διόδ. 14, 18. — Τὰ τείχη τῆς Μεσσήνης, Ὀλ. 102, 4, παρὰ τὸ σύνηθες διὰ παντὸς ἐκ λίθου εἰργασμένου (Π. 4, 31, 5), συνετελέσθησαν ἐν 85 ἡμέραις, Διόδ. 15, 67. — Τὰ τείχη τῆς Μαντινείας καὶ τῆς Μεγάλης Πόλεως (Ὀλ. 102, 2) εἶχον μόνα τὰ θεμέλια ἐκ λίθου σκληροῦ, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ πλίνθου ἀπέφθου (π. Μαντινείας Παυσ. 8, 8, 5. Ξενοφ. Ἑλλ. 5, 2, 1).

§. 132. Συχνότατα ἦσαν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ τὰ 1
διὰ τὴν θέαν δημοσίων ἀγώνων πολυειδῆ κατασκευάσματα, οἷον
θέατρα, ᾠδεῖα, στάδια, ἱππόδρομοι κ. τ. τ. Ἡ σκηνικὴ ποίη- 2
σις ἐγεννήθη ἐκ τῶν ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς ἑορταῖς χορῶν· διὰ
τοῦτο ἄρχεται καὶ τὸ *θέατρον* ἀπὸ τῆς *ὀρχήστρας*, ἥτις σχη-
ματίζει οἱονεὶ τὸ κέντρον, ὃ περιλαμβάνουσι τῇ μὲν τὸ *κοῖλον*
(cavea) μετὰ τῶν ἀναβαθμῶν, τῇ δὲ ἡ *σκηνὴ* (*προσκήνιον, λο-
γεῖον.*) Τὸ πρῶτον ἐντελὲς θέατρον φαίνεται ὅτι ἦν τὸ ἐν Ἀθήναις·
ταχέως δὲ ἐμιμήθησαν αὐτὸ καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις. Πα- 3
ρεμφερὲς τοῦ θεάτρου κατασκεύασμα ἦν τὸ *ᾠδεῖον*, ἔλαττον δὲ
ἐκείνου καὶ ἐστεγασμένον. Καὶ τοῦτο διετυπώθη πρῶτον ἐν Ἀθή-
ναις. Τὸ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Παναθηναϊκὸν *στάδιον* ἐξειργάσθη 4
καὶ ἐπετελέσθη μόνον διὰ Λυκούργου τοῦ Λυκόφρονος (Ὀλ. 109-
112)· ἀλλὰ πιθανὸν ὅτι ὑπῆρξε πρότερον ἤδη καὶ ἄλλο, εἴτε ἐν
τῷ αὐτῷ τόπῳ, εἴτε ἀλλαχοῦ που. Ὁ ἔντεχνος καὶ θαυμαστὸς 5

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὀλυμπιάσι *ἱππόδρομος* (ἡ καλουμένη *ἱππάφεσις*) ἀρχιτεκτονήθη ὑπὸ *Κλεοίτου* τοῦ Ἀριστοκλέους· ἄδηλον δὲ, κατὰ ποίαν χρόνου ἐποχήν.

2. Περὶ τοῦ Ἀθήνησι λιθίνου θεάτρου ἴδ. §. 101, 5. 129. σημ. 2. Πρβ. Leake, Topogr. von Athen S. 141 flgg. — Τὸ ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Ἐπιδαυρίων θέατρον, ἔργον Πολυκλείτου (Ὀλ. 90), ἐκρίνετο ἁρμονίας καὶ κάλλους ἕνεκα » τὸ ἀξιολογώτατον πάντων » (Π. 2, 27, 5)· σχεδὸν ὅλα τὰ καθίσματά του σώζονται. Ἴδ. Antiqu. of Athens, Suppl. p. 41. pl. 1. Leake Morea, II. 422. — Τὸ ἐν Συρακούσαις θέατρον (ἴδ. Houel III. pl. 187 sqq. Wilkins Magna Gr. ch. 2. p. 6. pl. 7. Antiqu. of Ath. 1. 1. p. 48. pl. 4. 5.) ᾠκοδόμησε πρὸ τοῦ Σώφρονος (Ὀλ. 90) ὁ ἀρχιτέκτων Δημόκοπος ὁ καὶ Μύριλλα (Εὐστάθ. εἰς Ὀδύσσ. 3, 68, σ. 1457 Ῥωμ.).— Θέατρον ἐν Ἐγέστη, Serradif., Antich. d. Sicil. vol. I.

Τὸ ἀρχαιότατον Ἀθήνησι ᾠδεῖον, πλησίον τῆς Ἐννεακρούνου, Π. 1, 8, 6. 14, 1. — Τὸ Περικλέους ᾠδεῖον, παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, ἀπομίμημα τῆς Ξέρξου σκηνῆς, ἐκ τῶν ἱστῶν καὶ κεραιῶν τῶν Περσικῶν νεῶν, Πλούτ. Περ. 13. Boeckh, C. I. G. I. n. 357. p. 429.

4. Περὶ τοῦ Παναθ. σταδίου §. 129. σημ. 2. Πρβ. Nissen, de vita Lycurgi p. 52. Ὅτι δὲ καὶ πρότερον ἤδη ὑπῆρξε στάδιον ἐν Ἀθήναις, μαρτυροῦσιν ἥ τε ἀρχαιότης τοῦ ἀγῶνος τῶν Παναθηναίων καὶ οἱ ἀμφορεῖς οἱ Παναθηναϊκοί (§. 124, 4. α').

5. Περὶ τοῦ Ὀλυμπιάσι ἱπποδρόμου Π. 6, 20, 7. Ὁ ἀρχιτέκτων καὶ πλάστης Κλεοίτας ὁ Ἀριστοκλέους ἔζησε κατὰ μὲν τὸν Θύρσιον (Epochen S. 279 flgg. πρβ. Sillig. C. A. s. v.) περὶ τὴν 57 61 Ὀλ., κατὰ δὲ τὸν Βοίκιον (C. I. G. I. p. 39. 237. πρβ. Müller, Hdb. § 106, 4) ἦν σύγχρονος καὶ συνεργάτης τοῦ Φειδίου.

1 §. **133.** Πιθανὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς ταύτας τὰς θεάτρων οἰ-
2 κοδομὰς μετεχειρίσθησαν ἤδη τὴν *ἀψῖδα* ἢ *καμάραν*. Κατὰ μὲν
τοὺς παλαιοὺς ὁ *Δημόκριτος* πρῶτος ἐφεῦρε τὴν ἀψῖδα, ἢ (ὡς
νομίζουσιν οἱ νεώτεροι) πρῶτος εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα.
3 Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον τὴν ἀψῖδα ἐκ παλαιοτάτου (§.
37, 2. σημ.), οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ καὶ Ῥωμαῖοι ἐγνώριζον αὐτὴν τοὐ-
λάχιστον ἐπὶ Ταρκυνίου τοῦ Α' (Ὀλ. 41 κ. ἑ.), φαίνεται τῶν
ἀδυνάτων τὸ νὰ μὴ ἦν γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας πρὸ τοῦ Δημο-
κρίτου· καὶ μολονότι δὲν ἔχομεν προγενεστέραν ῥητὴν μαρτυρίαν,
4 μαρτυροῦσιν αὐτὰ τὰ σωζόμενα μνημεῖα. Ὁ αὐτὸς δὲ Δημόκριτος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐφιλοσόφει μετὰ τοῦ Ἀναξαγόρου περὶ τῆς διοπτικῆς διευθετήσεως καὶ κατασκευῆς τῆς σκηνῆς τῶν θεάτρων.

1. Τὰ χειροποίητα ἄκρα (πτερὰ) τοῦ κοίλου τοῦ ἐν Σικυῶνι θεάτρου ἐπιστηρίζονται ἐπὶ ἀψίδων.

2. Ποσειδώνιος παρὰ Σενέκᾳ, Ἐπιστ. 90: Democritus dicitur invenisse fornicem, ut lapidum curvatura paulatim inclinatorum medio saxo (Γερμ. Schlussstein) alligaretur. Ὁ Δημόκριτος ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης Ὀλ. 94, 1.— Ὁ Μύλλερος (Hdb. §. 107. 168) νομίζει ὅτι ἐκεῖνος μετήνεγκε τὴν καμάραν ἐξ Ἰταλίας εἰς Ἑλλάδα.

3. Πρβ. ἀνωτ. §. 65, 6, καὶ περὶ ἀψίδων ἐν Ἰταλίᾳ κατωτ. τὰ περὶ τῆς Τυῤῥην. τέχνης. Περὶ δὲ ὅλου τοῦ ζητήματος τούτου, πότε οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὴν ἀψῖδα, ἴδ. W. Mure, Viaggio nella Grecia, Ann. d. Inst. X. p. 131 seqq. Tav. H., καὶ M. I. d. Inst. II. tav. 57. Ὁ περιηγητὴς οὗτος πιθανολογεῖ, ὅτι ἡ θόλος τοῦ ἐν Ὀρχομενῷ θησαυροῦ ἦν μᾶλλον καμαροειδὴς ἢ κωνοειδής, καὶ δεικνύει ὅτι μία τῶν ἐν Τίρυνθι συρίγγων ἐπεστεγάσθη ἤδη ψαλίδος δίκην, ὥστε εἷς λίθος ὡς κλεὶς (σφὴν, ὀμφαλὸς, « λίθος ἐγκεκροτημένος θόλῳ, » Lobeck. Aglaoph. p. 1004) κλείει τὴν ψαλίδα. Πύλαι κεκαμαρωμέναι ἐν Οἰνιάδαις τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ γέφυρα καμαρωτὴ, ἧς τὸ εὖρος 27 ποδ. Ἀγγλ., πλησίον Ἀμυκλῶν (αὐτ. p. 134. 140). Ὁ Μούριος ἐδύνατο νὰ προσθέσῃ, ὅτι καὶ τὸ κρηπίδωμα τοῦ Ἀθήνησι Ὀλυμπίου ὑποστήρικται καμάραις ἢ ἀψῖσι, πλὴν ἐνδέχεται ὅτι αὗται δὲν εἶναι τῆς πρώτης ἐπὶ Πεισιστράτου θεμελιώσεως τοῦ ἱεροῦ, ἀλλὰ ὅτι κατεσκευάσθησαν ὕστερον, ὅτε Ἀντίοχος Δ'. ὁ Ἐπιφανὴς ἐπεχείρησε (175 πρ. Χρ.) τὴν συντέλεσιν τοῦ ναοῦ. — Ἡ πρώτη μαρτυρία περὶ ἀψῖδος ἐν Ἑλλάδι, ἣν γνωρίζομεν, παρὰ Ἀριστοφ. Θεσμ. 53 (Ὀλ. 92, 2): « κάμπτει δὲ νέας ἁ ψ ῖ δ α ς ἐπῶν. »

4. Vitr. 7. praef. 11: Primum Agatharchus Athenis, Aeschylo docente tragoediam, scenam fecit et de ea commentarium reliquit. Ex eo moniti Democritus et Anaxagoras de eadem re scripserunt, quemadmodum oporteat ad aciem oculorum radiorumque extensionem, certo loco centro constituto, ad lineas naturali ratione respondere cett. Πρβ. Müller, Hdb. §. 107, 3.

§. 134. Τὸ κυριώτερον ὅμως ἀντικείμενον τῆς φιλοκάλου ἀρ- 1
χιτεκτονικῆς ἔμεινεν ἀεὶ ἡ οἰκοδόμησις *ναῶν*, *ἱερῶν* καὶ *δημοσίων στοῶν*. Ὁ *Δώριος τῶν κιόνων κόσμος* ἐτελειοποιήθη κατὰ 2
τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Ἀθήναις καὶ προήχθη ἐπὶ τὸ χαριέστερον, χωρὶς ὅμως νὰ στερηθῇ τῆς ἰδιαζούσης εἰς αὐτὸν μεγαλειότητος καὶ σεμνοπρεπείας. Ἡ δὲ *Ἰωνικὴ ἐργασία* ὑπερισχύει, καθὼς 3
καὶ πρότερον, περὶ τὰς οἰκοδομὰς τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἰωνίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν Ἀθήναις εὑρίσκεται ἰδιόῤῥυθμόν τι παράδειγμα Ἰωνικῆς κατασκευῆς (τὸ Ἐρέχθειον) περιττότερα κεκαλλωπισμένον καὶ χαριέστατον. 4 Τὸ σύνολον δὲ βλέπομεν ὅτι ἡ οἰκοδομητικὴ ἐφίεται νέων καλλωπιστικῶν μορφῶν· καὶ διὰ τῆς τάσεως ταύτης γεννᾶται (π. 85 Ὀλ.) ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ τὸ *Κορινθιουργὲς κιονόκρανον*, συνιστάμενον εἰς σύνθεσίν τινα καὶ συγχώνευσιν τῶν Ἰωνικῶν ἑλίκων μετὰ μορφῶν ἀπομιμουμένων φυτὰ καὶ βοτάνας, ἰδίως τὰ φύλλα τῆς ἀκάνθου. Ὡς ἐρευρετὴς μνημονεύεται ὁ *Καλλίμαχος*· 5 τὸ δὲ κανονικὸν σχῆμα τοῦ νέου τούτου τῶν κιόνων κόσμου διατυποῦται μόνον κατ' ὀλίγον· κατ' ἀρχὰς ἀπαντᾶται μόνον ὡς πάρεργον ἐν οἰκοδομήμασιν ἄλλης κατασκευῆς, καὶ ἐπὶ μικρῶν μνημείων.

3. Περὶ τῶν ἰδιαζόντων εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Ἐρεχθείου σχημάτων πρβ. §. 73. σημ. 3.

4. Vitr. 4, 1, 8: Tertium vero (genus), quod Corinthium dicitur, virginalis habet gracilitatis imitationem, quod virgines propter aetatis teneritatem gracilioribus membris figuratae effectus recipiunt in ornatu venustiores. Περὶ τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ διηγεῖται ὁ Βιτρούβιος κατωτέρω, ὅτι ἀποθανούσης ἐν Κορίνθῳ ὡραίας παρθένου, ἡ τροφὸς αὐτῆς, συλλέξασα τὰ προσφιλέστατα ἐκείνῃ ἀθύρματα εἰς κάλαθον, καὶ πλίνθῳ σκεπάσασα, ἐπέθηκε τῷ τάφῳ. Is calathus fortuito supra acanthi radicem fuerat collocatus: interim pondere pressa radix acanthi media folia et cauliculos circa vernum tempus profudit, cujus cauliculi secundum calathi latera crescentes, et ab angulis tegulae ponderis necessitate expressi, flexuras in extremas partes volutarum facere sunt coacti. Tunc Callimachus, qui propter elegantiam et subtilitatem artis marmoreae ab Atheniensibus Κατάτεχνος (Παυσ. 1, 26, 7: Κακιζότεχνος) fuerat nominatus, praeteriens hoc monumentum, animadvertit eum calathum et circa foliorum nascentem teneritatem, delectatusque generis et formae novitate ad id exemplar columnas apud Corinthios fecit, cett. Ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι ὅτι καὶ τοῦ Κορινθιουργοῦς κιονοκράνου ἡ ἀρχέτυπος ἰδέα ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου ἢ Ἀσίας (πρβ. Klenze, Reise S. 56).

Τὰ κανονικὰ τοῦ Κορ. κιονοκρ. μέρη εἶναι 1. ὁ κάλαθος (ἔχων καὶ ῥίζαν, Ἀθήν. 5. σ. 206), περὶ ὃν περιθέουσι τὰ καλλωπίσματα ἐν τρισὶ χώραις· α', ὀκτὼ φύλλα ἀκάνθου (= φύλλα τραχέα, Ἀθήν. αὐτ.)· β', ἕτερα ὀκτὼ φύλλα, μεταξὺ ὧν καυλοὶ (cauliculi)· γ', τέσσαρες κόγχαι καὶ τέσσαρες ἕλικες, μετὰ καλύκων (ἀνθῶν) καὶ φύλλων ἀκάνθου. 2. Ὁ ἄβακος, περὶ ὃν κυμάτιον καὶ sima, ἔχων καὶ τὰς τέσσαρας γωνίας προβεβλημένας. — Σπανίως δὲ ὑπάρχει ὁ κανονικὸς τύπος καθαρὸς καὶ ἀμι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτος, ἀλλ' εὑρίσκονται ἀπειράριθμοι τροποποιήσεις αὐτοῦ (Vitr. 4, 1, 12). Ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς σχεδὸν δὲν διαφέρει ἡ Κορινθιακὴ τῆς Ἰωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

5. Τὸ παλαιότερον τοῦ Κορ. κιονοκρ. παράδειγμα ἐπὶ τοῦ μονήρους κίονος ἐν τῷ ναῷ τῆς Φιγαλείας (ἴδ. κατ. §. 135, 9). — Καὶ ἐν τῷ Δωρίῳ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς Ἀλέας ἐν Τεγέᾳ, ὃν ᾠκοδόμησεν ὁ Σκόπας (μ. Ὀλ. 96), ἦσαν κίονες τοῦ Κορινθίου κόσμου. — Τὸ ἀρχαιότατον σωζόμενον Κορινθιουργὲς οἰκοδόμημα εἶναι τὸ Ἀθήνησι χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, Ὀλ. 111, 2.

§. 135. Οἱ μὲν *Ἀττικοὶ ναοὶ* τῆς παρούσης ἐποχῆς ἐμφαί- 1
νουσι τὸν χαρακτῆρα καθαρωτάτης συμμετρίας, ἁγνοτάτων μορ-
φῶν καὶ ἐντελεστάτης ἁρμονίας, καὶ κατὰ τοῦτο ἁμιλλῶνται 2
πρὸς αὐτοὺς οἱ ναοὶ τῆς *Πελοποννήσου*· ἐν δὲ τῇ *Ἰωνίᾳ* οἱ ἀρ- 3
χιτέκτονες, ἐφιέμενοι ἐξόχως μεγαλοπρεπείας καὶ πολυτελείας,
οἰκοδομοῦσι σχεδὸν μόνον κατὰ τὴν Ἰώνιον ἐργασίαν, καὶ τὰ ἔργα
των ἔχουσι μὲν ἐκπληκτικὴν κομψότητα, τῇ δὲ περὶ τὰ καθέ-
καστα ἐπιμελείᾳ τῆς ἀπεργασίας λείπονται τῶν Ἀττικῶν. Οἱ δὲ 4
κατὰ τὴν *Σικελίαν* Ἕλληνες, ἐμμένοντες τῇ ἀρχαίᾳ Δωρίῳ κα-
τασκευῇ, οἰκοδομοῦσι ναούς, οἵτινες ἄγουσι τοὺς θεωμένους εἰς
θαυμασμὸν διὰ τῆς μεγαλεπηβόλου ἐπινοίας καὶ τοῦ γιγαντιαίου
μεγέθους των.

I. Ναοὶ τῆς Ἀττικῆς.

1. Ἰωνικὸς ναὸς (Τριπτολέμου;) παρὰ τὸν Ἰλισσόν, τετράστ. ἀμφιπρόστυλος, ὁμοιότατος τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης (§ 100, 12), μείζων δὲ τούτου. Μέγεθος 40 $\frac{3}{4}$ × 18 $\frac{2}{3}$ ποδ., οἱ κίονες 14 $\frac{2}{3}$ ποδ. ὑψηλοί. Κατεδαφίσθη 1778 ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Πρβ. Leake, Topogr. S. 81. 188. Stuart. I. ch. 2.

2. Ὁ Παρθενών, 50 πόδας μακρότερος τοῦ παλαιοῦ (§. 100, 6) Ἑκατομπέδου (Ἡσύχ. ἐ. λ. Ἑκατόμπ.). Ἀρχιτέκτονες Ἰκτῖνος καὶ Καρπίων (Vitr. l. VII praef. 11) ἢ Καλλικράτης (Πλούτ. Περ. 13), ἐπιστάτης τῶν ἔργων Φειδίας· συνετελέσθη δὲ ἐπὶ Περικλέους, Ὀλ. 85, 3=438 πρ. Χρ. Ναὸς Δώριος ὀκτάστυλος περίπτερος, ἐκ λευκοῦ Πεντελικοῦ λίθου. Τὸ περιστύλιον 8×17=46 κιόνων· ὁ πρόναος (τὸ προνήϊον) καὶ ὁ ὀπισθόδομος κατὰ τὰ δύο μέτωπα τοῦ σηκοῦ ἔχουσι 6 κίονας χαλκοῖς κιγκλίσι συνδεδεμένους. Ὁ σηκὸς (cella) χωρίζεται εἰς δύο οἰκήματα· τὸν ὀπισθόδομον πρὸς δυσμῶν, ἐν ᾧ 4 κίονες, 34 ποδ. ὑψηλοί· καὶ τὸν κυρίως Ἑκατόμπεδον, πρὸς ἀνατολῶν, ἐν ᾧ τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς θεοῦ, περιεχόμενον 16 (ἢ 23;) κίοσι, οἵτινες πάλιν ἦσαν χαλκοῖς δρυφάκτοις συνδεδεμένοι καὶ οὕτως ἐσχημάτιζον τὸν κυρίως Παρθενῶνα. (ἴδ. Boeckh, ad C. I. G. I. p. 177). Μέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γεθος ἐπὶ τοῦ στερεοβάτου 227×101 ποδ. Ἀγγλ., ὕψος 66 ποδ. (Ὁ Ἑλληνικὸς ποῦς=136, 66 γραμμ. Παρισ., ἴδ. Böckh, Metrol. Unters. S. 198 flgg.). Οἱ κίονες 12 ἐμβ. ὑψηλοὶ (34 ποδ.), τὰ μεταστύλια $2\frac{2}{3}$ ἐμβ. Ἡ μείωσις τῶν κιόνων (§. 70, 6)=$\frac{13}{30}$· ἡ δὲ ἔντασις (enflement, §. 33, 2)=$\frac{1}{44}$. Οἱ γωνιαῖοι κίονες 2 δακτ. παχύτεροι. Περὶ τῆς κυρτῆς γραμμῆς (Curve) ἣν σχηματίζει ὁ στερεοβάτης καὶ παραλλήλως τούτῳ ὁ θριγκός, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Σχάουβερτ, ἴδ. Wien. Allg. Bauz. 1838. N. 42. Ἐπὶ τοῖς πέρασι τοῦ ἀετοῦ φαίνεται ὅτι ἐπῆσαν κάλπιδες (Καλλίμ. ἀποσπ. 112. Wilkins, Atheniensia p. 112. 113. Bröndst Vases Panath. p. 118. καθὼς λέβητες ἐπὶ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ, Π. 5, 10, 2). Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἦσαν ἀσπίδες· ὁ θριγκός, ἡ ὑδροῤῥόα, ἡ ὀροφὴ κ. λ. εἶχον γραπτὰς ποικιλίας. Περὶ τῶν ἀγαλμάτων καὶ τύπων κατωτ. §. 143, 2.— Γραφαὶ ἐν τῷ Παρθενῶνι· Παυσ. 1, 1, 2. 37, 1. Plin. 35, 24, 20. R. Rochette, Lettres sur la peint. I. p. 56 sqq. — Stuart II. ch. 1. Wilkins l. l. Leake, Topogr. S. 262 flgg. Περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τύχης τοῦ ναοῦ εἰς τοὺς τελευταίους αἰῶνας Bröndsted, Voy. II. p. 174 sqq. Ross, Anon. Vienn. S. 23 flgg.

3. Τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως ᾠκοδομήθησαν ἐπὶ Περικλέους, ἀρχιτεκτονοῦντος Μνησικλέους, ἐν πέντε ἔτεσιν, Ὀλ. 85, 4-87, 1. Τὸ κύριον μέρος τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι μεγάλη αἴθουσα ἑξάστυλος ἀμφιπρόστυλος, Δωρίου κατασκευῆς, ἔχουσα ἐντὸς ἓξ Ἰωνικοὺς κίονας εἰς δύο σειράς, οἵτινες ἀνέχουσι τὰς λιθίνας δοκοὺς (24 ποδ.) τῆς θαυμαστῆς καὶ πολλαῖς γραπταῖς ποικιλίαις ἐστολισμένης ὀροφῆς. Ἡ αἴθουσα αὕτη, ἐν ᾗ ἀνέκειντο διάφορα ἀναθήματα καὶ ἀγάλματα (Π. 1, 22, 8. 25, 1. πρβ. Kunstbl. 1840, N. 38), ἄγει ἐπὶ μεσότοιχον πεντάπυλον, μεθ' ὃ ἡ δευτέρα ἑξάστυλος πρόστασις. Ἑκατέρωθεν τῆς εἰσόδου προβέβληνται δύο πτέρυγες, καθὼς τὰ πτερὰ ἢ οἱ πυλῶνες τῶν κατ' Αἴγυπτον ναῶν (§. 31, 3), ὧν ἡ μὲν ἡ πρὸς Βορέαν ἦν γραφαῖς κεκοσμημένη, ἐν δὲ τῇ Νοτείῳ διέτριβον οἱ πυλωροὶ ἢ ἀκροφύλακες.— Stuart II. ch. 5. Kinnaird, Antiqq. of Athens, Suppl. Leake, Topogr. von Athen S. 237 flgg.

4. Τὸ Ἐρέχθειον ἤγουν ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Πολιάδος. Ἱερὸν παμπάλαιον, ὅπερ διασώζει προφανέστατα ἴχνη Αἰγυπτιακῆς ἐπιῤῥοῆς. Ἐξ ἀρχῆς ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως Ἐρεχθέως («δόμος Ἐρεχθῆος,» Ὁμ. Ὀδυσσ. 7, 81. Ἰλ. 2, 547), ὅστις κατὰ τὴν Αἰγυπτ. τριαδολογίαν (Champ. Lettres p. 174. 193) ἐνομίζετο υἱὸς Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταὐτῷ ἀφιερωμένον τῇ Ἀθηνᾷ. Περιεῖχε δέ, καθὼς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἀνάκτορα (τὸ Ὀσυμάνδειον, §. 35, 3) καὶ τοὺς τάφους τοῦ Κέκροπος καὶ τοῦ Ἐρεχθέως, σὺν τῇ ἱερᾷ ἐλαίᾳ, τῇ θαλάσσῃ τῇ Ἐρεχθηΐδι, καὶ πλείστοις ἄλλοις ἄλλων θεῶν βωμοῖς (Διὸς Ἑρκείου, Διώνης, Ἡφαίστου, Ποσειδῶνος, Πανδρόσου, Βούτου κ. ἑ.). Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν ἐπὶ Ξέρξου διετηρήθη καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀνώμαλον καὶ Αἰγυπτιάζον διάγραμμα τῆς κατασκευῆς. Ἀνῳκοδομήθη μετὰ Ὀλ. 92, 4. ἀρχιτέκτονες Φιλοκλῆς Ἀχαρνεὺς (C. I. G. I. n. 160) καὶ Ἀρχίλοχος Ἀγρυλῆθεν (Kunstbl. 1836. N. 60.). Ναὸς διπλοῦς, ἔχων καὶ οἴκημα ὑπόγειον, καὶ τρεῖς προστάσεις Ἰωνίου ἐργασίας. Ὁ σηκός, χωρὶς τὰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στοᾶς, 78×37 ποδ. Ἐπὶ τοῦ πρὸς δυσμὰς τοίχου τέσσαρες ἡμικίονες καὶ μεταξὺ αὐτῶν τρεῖς φωταγωγεῖ (θυρίδες). Ἐπὶ τῆς πρὸς μεσημβρίαν προστάσεως ἀντὶ κιόνων ἓξ κόραι (πρβ. Π. 8, 31, 1). Περὶ τοῦ ἰδιοῤῥύθμου σχήματος τῶν κιονοκράνων §. 73. σημ. 3. — Περὶ τὸν σηκὸν καὶ τὰς δύο προστάσεις, ἐξαιρουμένης ἐκείνης τῶν κορῶν, περιέθεε ζωφόρος ἐκ μέλανος λίθου Ἐλευσινιακοῦ, ἔχουσα ζῷδια πρόστυπα ἐκ λίθου λευκοῦ σιδηροῖς γόμφοις προσηρμοσμένα (Kunstbl. 1836. N. 39. 40. 1840. N. 18). Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου καὶ ἐν τοῖς καλύμμασιν ἦσαν κοσμήματα χαλκᾶ (« κάλχαι ») καὶ ποικίλματα γραπτὰ ἢ ἐγκεκαυμένα (« ἐνκαυτῇ τὸ κυμάτιον ἐνκήαντι τὸ ἐπὶ τῷ ἐπιστυλίῳ τῷ ἐντὸς « πεντώβολον τὸν πόδα ἕκαστον κ. ἑ. »). Ἡ κατεργασία ὅλου τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἐντελεστάτη. Stuart II. ch. 2. Müller, Minervae Poliadis sacra et aedis. 1820. C. I. G. I. p. 261 sqq.

Κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν εὑρέθησαν καὶ λείψανά τινα Ἰωνικῆς ἐργασίας, ὡς φαίνεται, τοῦ ναοῦ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος, ἀνάμεσα τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος.

5. Οἱ ἐν Ἐλευσῖνι ναοὶ (Uned. Antiqq. of Att. ch. 1-5. Leake, Demi of Attica p. 109-114). α΄, Μικρὸς Δώριος ναὸς ἐν παραστάσι, τῆς Προπυλαίας Ἀρτέμιδος. β΄, Τὰ μεγάλα Προπύλαια, ἀπομίμημα μόνης τῆς μεσαίας ἐξαστύλου αἰθούσης τῶν Ἀθήνῃσι Προπυλαίων, ἀλλ' ἴσως μεταγενεστέρας ἐποχῆς (Cic. ad Att. 6, 1, 26: Audio Appium προπύλαιον Eleusine facere· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τοῦτο δὲν συντελέσθη· αὐτ. 6, 2. Πρβ. Kugler, Polychromie S. 43). γ΄. Τὸ μικρὸν Πρόπυλον, οὗ τὰ ἐπὶ τῶν ὀρθοστατῶν ἐπίκρανα ἔχουσι φύλλα ἀκάνθου. δ΄, Ὁ μέγας ναὸς ταῖν θεαῖν (ἀνάκτορον, μέγαρον, τελεστήριον, μυστικὸς σηκὸς), ᾠκοδομήθη ἐπὶ Περικλέους, διὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων Ἰκτίνου, Κοροίβου, Μεταγένους, Ξενοκλέους. Σηκὸς τετράγωνος, 220×178 ποδ., ἔχων ἐντὸς τέσσαρας σειρὰς Δωρίων κιόνων, ἐφ' ὧν καὶ ὑπερῴους στοὰς· ἄνωθεν δὲ κατὰ τὸν ὄροφον εἶχεν ὀπὴν φωταγωγόν, ὡς φαίνεται, καμαρωτήν (« τὸ ὀπαῖον ἐκορύφωσε Ξενοκλῆς, » Πλούτ. Περ. 13. πρβ. Πολυδ. 2, 54). Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς προσέθηκεν ὕστερον, διὰ Φίλωνος, πρόστασιν δωδεκάστυλον Δωρίων κιόνων. Ὑπὸ τὸν σηκὸν φαίνεται ὅτι ἦν κρύπτη ὑπόγαιος. Πρβ. καὶ Ionian. Antiqq. ch. 6, 19-21.

6. Ὁ ἐν Ῥαμνοῦντι Δώριος ναὸς τῆς Νεμέσεως, περίπτ. ἑξάς., 71×38 ποδ., ᾠκοδομήθη μετὰ τὰ Περσικὰ, ἐπὶ Θεμιστοκλέους ἢ Περικλέους. Πολλὰ ἴχνη χρυσώσεως καὶ γραπτῶν ποικιλμάτων ἐπὶ τοῦ θριγκοῦ, τῆς στεφάνης καὶ τῆς ὀροφῆς. Uned. Antiqq. ch. 6.

7. Ἡ ἐν Θορικῷ στοὰ (ἂν ἴσως δὲν ἦναι ἤδη τῆς προγενεστέρας ἐποχῆς), ἔχουσα 7 Δωρ. κίονας κατὰ τὰ μέτωπα καὶ 15 ἐπὶ τῶν μειζόνων πλευρῶν. Οἱ κίονες 11 ἐμβατῶν, ἡ ῥάβδωσις ἀτελείωτος. Uned. Antiqq. ch. 9.

7. β΄. Ἡ ἐν Πειραιεῖ Σκευοθήκη, Λυκούργου κτίσμα (μεταξὺ Ὀλ. 109-112, 3), ἀρχιτεκτονήσαντος Φίλωνος. Σώζονται τρίγλυφοι ἐκ πώρου, 1, 05 μ. Γαλλ. ὑψηλαί. Ἡ στέγη εἶχεν ἡγεμόνας λεοντοκεφάλους καὶ καλυπτῆρας ἀνθεμωτούς, αἱ δὲ τρίγλυφοι ἦσαν ἔγκαυστοι. Ἴδ. Böckh, Att. Seewesen S. XI. 69 flgg. 404 flgg.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

II. Ναοὶ τῆς Πελοποννήσου.

8. Ναὸς τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, ᾠκοδομήθη ἐκ τῶν λαφύρων τῆς Πίσης (ἥτις ἐπορθήθη π. Ὀλ. 50) ὑπὸ Λίβωνος τοῦ Ἠλείου, καὶ ἐπετελέσθη π. 86. Ἑξάστ. περίπτ., Δωρίου ἐργασίας, 230×95 ποδ. Ἑλλ., καὶ 68 πόδ. ὑψηλὸς, ἐκ πώρου ἐγχωρίου (Παυσ. 5, 10, 2). Ὁ πρόναος καὶ ὁ ὀπισθόδομος εἶχον κιγκλίδας ἢ θύρας χαλκᾶς μεταξὺ τῶν κιόνων. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἀσπίδες κατάχρυσοι. Μέρος τοῦ ἐδάφους ψηφιδωτόν. Expéd. scient. de la Morée, Livr. 14, pl. 62 sqq.

9. Ναὸς Ἀπόλλωνος Ἐπικουρίου ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας, ἀρχιτεκτονήσαντος Ἰκτίνου τοῦ Ἀθηναίου (Εὐστάθ. εἰς Ὀδύσσ. 19, 383 σ. 1825. Rom.), μετὰ τὸν λοιμὸν, Ὀλ. 88 (Π. 8, 41, 5). Ἑξάστ. περίπτ., Δωρίου κόσμου, 126×48 ποδ. Ἐντὸς δὲ τοῦ σηκοῦ ἡμικίονες Ἰωνικοὶ συνῳκοδομημένοι τοῖς τοίχοις, καὶ ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ μονήρης κίων Κορινθιουργής. Ἡ εἴσοδος, παρὰ τὰ κοινὰ νόμιμα, πρὸς Βορέου. Stackelb., Apollot. zu Bassä. Antiqq. of Athens, Suppl. pl. 1-10. Expéd. de Morée Vol. II.

10. Ναὸς Ἥρας πλησίον Ἄργους, κατακαέντος τοῦ παλαιοῦ Ὀλ. 89, 2, ἀνεκαινίσθη διὰ τοῦ ἀρχιτ. Εὐπολέμου.

11. Ναὸς Ἀθηνᾶς Ἀλέας ἐν Τεγέᾳ, ἀρχιτεκτονήσαντος Σκόπα, μετὰ Ὀλ. 96, ὁ μέγιστος καὶ κάλλιστος τῶν κατὰ Πελοπόννησον. Π. 8, 45, 4: « Ὁ μὲν δὴ πρῶτός ἐστιν αὐτῷ κόσμος τῶν κιόνων Δώριος, ὁ δὲ ἐπὶ τούτῳ Κορίνθιος· ἑστήκασι δὲ καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ κίονες ἐργασίας τῆς Ἰώνων » Λείψανα ὀλίγα. Dodwell II. p. 419.

12. Ναὸς Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, Δωρίου ἐργασίας, οἱ κίονες 12 ἐμβατῶν. Stuart III. ch. 10. p. 57.

13. Οἱ λίαν ἰσχνοὶ Δώριοι κίονες (πλέον ἢ 13 ἐμβάτας ὑψηλοὶ) τοῦ ἐν Νεμέᾳ ναοῦ τοῦ Διὸς (Ion. Antiqq II. ch. 6. pl. 15-18) φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐνεστώσης ἐποχῆς, καθὼς καὶ τὰ παρεμφερῆ Δώρια κατασκευάσματα ἐν Μεσσήνῃ καὶ Μεγάλῃ Πόλει (πρβ. Müller, Allg. Ltr. Ztg. 1835. N. 106).

III. Ναοὶ τῆς Ἰωνίας.

14. Τὸ τῶν Μιλησίων Διδυμαῖον, ἀνῳκοδομήθη μετὰ τὴν κατὰ τὴν 71 Ὀλ. γενομένην κατασκαφὴν, διὰ Παιονίου καὶ Δάφνιδος τοῦ Μιλησίου (« διέμεινε δὲ χωρὶς ὀροφῆς διὰ τὸ μέγεθος », Στράβ. 14. σ. 165 Τχν.). Δίπτερος δεκάστυλος. 163 ποδ. τὸ εὖρος, κομψοτάτης Ἰωνικῆς ἐργασίας, ἔχων ἐν τῷ προνάῳ ἡμικίονας Κορινθίους. Οἱ κίονες 63 ⅙ πόδ. ὑψηλοὶ, 6 ½ πόδ. παχεῖς· ἰσχνότεροι τῶν παλαιοτέρων ἐν Ἐφέσῳ, Σάμῳ καὶ Σάρδεσι (§. 100, 1-3), ἔχοντες καὶ θριγκὸν (entablement) ταπεινότερον. Choiseul-Gouffier, Voy. Pitt. I. pl. 113-114. Ionian Antiqq. I. ch. 3. p. 27.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

15. Ναὸς Ἀθηνᾶς Πολιάδος ἐν Πριήνῃ, ἔργον τοῦ πολυμαθοῦς ἀρχιτ. Πυθέως, π. Ὀλ. 110, καθιερώθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου. Περίπτ. ἑξάς. Ἰωνικῆς ἐργασίας· ἐν δὲ τῷ Προπυλαίῳ ὀρθοστάται ἀντὶ κιόνων, ὧν τὰ ἐπίκρανα ἔχουσι γρῦπας ἐπειργασμένους. Chois. Gouff. pl. 116. Ion Ant. I. ch. 2.

16. Ναὸς Διονύσου ἐν Τέῳ, ἔργον Ἑρμογένους, περὶ τοὺς Ἀλεξάνδρου χρόνους. Περίπτ. ἑξάς. εὔστυλος (Vitr. 3, 3, 8) Chois. Gouff. pl. 124. Ion. Antiqq. I. ch. 1.

17. Ναὸς Ἀρτέμιδος Λευκοφρύνης ἐν Μαγνησίᾳ ἐπὶ Μαιάνδρῳ (Στράβ. 14. σ. 188 Τχν.), ἔργον Ἑρμογένους, ψευδοδίπτερος (Vitr. 7 praef. 12), 198×105 ποδ. Leake, Asia Min. p. 349. Ion. Antiqq. I. ch. 1. pl. 2.

IV. Ναοὶ τῆς Σικελίας.

18. Ὁ μέγας Δώριος ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἀκράγαντι ἦν ἔτι ἡμιτελής, ὅτε ἡ πόλις (Ὀλ. 93, 3) ἐπορθήθη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Διόδ. 13, 82: » Ἔστι δὲ ὁ νεὼς ἔχων τὸ μὲν μῆκος πόδας τριακοσίους τεσσαράκοντα, » τὸ δὲ πλάτος [ἑκατὸν καὶ] ἑξήκοντα, τὸ δὲ ὕψος ἑκατὸν εἴκοσι χωρὶς τοῦ κρηπιδώματος. » (Μέγ. 369×182 ποδ. Ἀγγλ.). — » Συνῳκοδομοῦντο οἱ κίο» νες τοῖς τοίχοις, ἔξωθεν μὲν στρογγύλοι, τὸ δὲ ἐντὸς τοῦ νεὼ ἔχοντες τετρά» γωνον· καὶ τοῦ μὲν ἐκτὸς μέρους ἐστὶν αὐτῶν ἡ περιφέρεια ποδῶν εἴκοσι » καθ' ἣν εἰς τὰ διαξύσματα δύναται ἄνθρωπος ἐναρμόζεσθαι σῶμα, τοῦ » δ' ἐντὸς ποδῶν δώδεκα κ. ἑ. » Κατὰ τὰ δύο μέτωπα προστάσεις. Οἱ κίονες ἐλάττονες 10 ἐμβατῶν. Ἐν τῷ σηκῷ ἐπῆσαν γίγαντες ἐπὶ ὀρθοστατῶν, ἀνέχοντες τὴν στέγην. Wilkins, Magna Graecia ch. 3. pl. 14-17. Klenze, T. des Olymp. Iup. 1921. Ant. of Athens, Suppl. pl. 1-8. Serradifalco Vol. III.

19-21. Ὁ Σελινοῦς (πορθηθεὶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων Ὀλ. 92, 4. Διόδ. 13, 54 κ. ἑ.), εἶχε καὶ ἐν τῇ κάτω πόλει λαμπροὺς καὶ πλουσίους (Θουκ. 6, 20) ναούς. Ὁ μέγιστος, Δωρίου κατασκευῆς, ὀκτάστ. δίπτερος, 331×161 (Wilkins) ἢ 367×161 ποδ. (Göttling, Hermes 33. S. 248). Οἱ κίονες 10 ἐμβατῶν. — Πρὸς νότον τούτου δύο ἄλλοι ἑξάστυλοι περίπτεροι, 186×76 καὶ 232×83 ποδ. (ἀφιδρύσεις τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει, §. 100, 23-26). Περὶ τῶν μετοπῶν κατωτ. § 144. — Wilkins ch. 4. pl. 1-11. Hittorf et Zanth, Livr. 5. pl. 30 sqq. Serradifalco Vol. II.

§. 136. Ἡ πολυτέλεια τῶν *ἰδιωτικῶν κατασκευῶν* ἀρχίζει 1
ἐν Ἀθήναις περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Πελοπ. πολέμου· αἱ *οἰκίαι*
στολίζονται *κίοσι* καὶ κοσμοῦνται οὐ μόνον γραπτοῖς ποικίλμα-
σιν, ἀλλὰ καὶ ἱστορικαῖς γραφαῖς (*μεγαλογραφίαις*). Καὶ πρό- 2
τερον ἤδη ἐδόθη τὸ παράδειγμα τοῦτο ὑπὸ τῶν πλουσίων καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπερηφάνων *Ἀκραγαντίνων*, οἵτινες, τὸ λεγόμενον, ᾠκοδόμουν
3 ὡς ἀεὶ βιώσοντες. — Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ὑπῆρχον ἤδη
καὶ βιωφελῆ κατασκευάσματα παντοίου εἴδους.

1. Ἐν Ἀθήναις « Μεγακλέους κίονες, » Ἀριστοφ. Νεφ. 815. Φατνωματικαὶ ὀροφαὶ ἐν τοῖς οἴκοις, ὁ αὐτ. Σφήκ. 1215. Δίφιλ. παρ' Ἀθην. 6, σ. 236. Γραφαὶ καὶ ποικιλίαι, Ξενοφ. Ἀπομν. 3, 8, 10. Οἰκον. 9, 2. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀναγκάζει τὸν Ἀγάθαρχον νὰ ζωγραφήσῃ τὴν οἰκίαν του, Πλούτ. Ἀλκιβ. 16. Ἀνδοκ. κατ' Ἀλκ. §. 17. Πρβ. Letronne, Peinture murale p. 277-81. Ὁ Ζεῦξις ζωγραφεῖ τὴν οἰκίαν Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνων βασιλέως 400 μνῶν, Αἰλ. Π. Ἱ. 14, 17.

Μεγάλαι ἰδιωτικαὶ οἰκίαι Μέτωνος συνοικία, Αἰλ. Π. Ἱ. 13, 11. Κόνωνος οἰκία, Ἀθήν. 12. σ. 548. Παλαῖστραι, σφαιριστήρια καὶ λουτρὰ ἐν ταῖς οἰκίαις, Θεόφρ. Χαρ. 5. Ξενοφ. Ἀθην. Πολιτ. 2, 10.

2. Περὶ τῆς ἐν Ἀκράγαντι πολυτελείας Διόδ. 13, 82-84. Ἰδίως ᾠκοδόμουν οἱ Σικελιῶται μεγαλοπρεπῆ μνήματα. Το μνημεῖον τοῦ Θήρωνος (Wilkins ch. 3. pl. 19) ἔχει Ἰωνικοὺς ἡμικίονας, Δώριον θριγκὸν, καὶ ἐντὸς καμάραν σταυρωτὴν (χελώνην ?). Ὁμοία μίξις τῶν κόσμων περὶ τὸ καλούμενον Ἐμπεδοκλέους ἡρῷον ἐν Σελινοῦντι Πρβ. Kugler, Polychromie S. 32.

3. Τὸ Φειδοστράτου διδασκαλεῖον ἐν Ἀθήναις, Πλάτ. Ἱππ. Μείζ. σ. 286. B. — Μέγα καταγώγιον (ξενοδοχεῖον) ἐν Πλαταιαῖς, Θουκ. 3, 68. — Γέφυρα πλησίον Ἀμυκλῶν, ἀνωτ. §. 133. σημ. 3. — Περὶ ὁδοποιίας Böckh, Staatshaush. I. 217.

1 §. 137. Αἱ ἀρχαιότεραι (Πελασγικαὶ) *πόλεις* τῆς Ἑλλάδος
ἦσαν, ὡς εἰκὸς, κακῶς καὶ ἀνωμάλως ἐῤῥυμοτομημέναι· κατὰ
δὲ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν ἐθεμελιώθησαν νέαι τινὲς πόλεις κατὰ
τακτὰς καὶ συμμέτρους διαγραφὰς ἐμπείρων καὶ σοφῶν ἀρχιτε-
2 κτόνων (*πόλεις εὔτομοι*, Ἀριστοτ.). Ὡς τοιοῦτος ἀρχιτέκτων
ηὐδοκίμησεν ἐν τοῖς πρώτοις *Ἱππόδαμος* ὁ Εὐρυφῶντος Μιλήσιος,
διαγράψας τὰ σχέδια τοῦ *Πειραιῶς*, τῶν *Θουρίων* ἐν Ἰταλίᾳ
(Ὀλ. 83, 3) καὶ τῆς *Ῥόδου* (Ὀλ. 93, 1). Περὶ τὴν σύνταξιν
ὁμοίων διαγραμμάτων κατεγίνετο καὶ *Μέτων* ὁ ἀστρονόμος (Ὀλ.
3 91). Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ἀνεκαινίσθησαν ἢ ἐκ νέου ἱδρύ-
θησαν καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πόλεις τινὲς, οἷον ἡ προσκαίρως
διαλυθεῖσα *Μαντίνεια* (Ὀλ. 102, 2), ἡ *Μεγάλη Πόλις* (102,
2), καὶ ἡ *Μεσσήνη* (102, 4). Ἄλλαι εὔτομοι πόλεις ἦσαν ἡ
Κῶς, ἡ *Ἀλικαρνασσὸς*, καὶ ἡ *Νικαία* τῆς Βιθυνίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1. Ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἦν « κακῶς ἐῤῥυμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα, » Δικαίαρχ. σ. 485 Δοῦκ.— Ἀριστοτ. Πολιτ. 7, 10. σ. 237 Τχν. « Ἡ τῶν ἰδίων » οἰκήσεων διάθεσις ἡδίων νομίζεται καὶ χρησιμωτέρα πρὸς τὰς ἄλλας πράξεις, » ἂν ε ὔ τ ο μ ο ς ᾖ καὶ κατὰ τὸν νεώτερον καὶ τὸν Ἱπποδάμειον τρόπον· πρὸς » δὲ τὰς πολεμικὰς ἀσφαλείας τοὐναντίον, ὡς εἶχον κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον· » δ υ σ έ ξ ο δ ο ς γὰρ ἐκείνη κ. ἑ. » Περὶ τῆς Ἰωνικῆς καὶ τῆς ἀρχαιοτέρας (Δωρίου) διαιρέσεως τῶν πόλεων ἴδ. καὶ Π. 6, 24, 2. Ἐν γένει πρβ. Klenze, Reise S. 410-19. Ἀλλὰ καὶ πρὸ Ἱπποδάμου ἤδη ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι πόλεις εὔτομοι, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐρείπια πολλῶν, οἷον τῶν Οἰνιαδῶν (Mure, Ann. d. Inst. X. p. 133) καὶ ἄλλων. Καὶ πῶς νὰ μὴ μιμηθῶσιν οἱ Ἕλληνες κατὰ τοῦτο τοὺς Αἰγυπτίους (§. 37. 6. 2) καὶ Βαβυλωνίους (§. 45. σημ. 3);

2. Περὶ τῆς Ἱπποδάμου διαιρέσεως τοῦ Π ε ι ρ α ι ῶ ς Ἀριστοτ. Πολ. 2, 5. Φώτ. καὶ Ἡσύχ. ἐ. λ. Ἱπποδάμου νέμησις. Ἁρποκρ. ἐ. λ. Ἱπποδάμειαν. — Περὶ Θ ο υ ρ ί ω ν Διόδ. 12, 10: « τὴν πόλιν διελόμενοι κατὰ μὲν μῆκος εἰς τέσσαρας » πλατείας - - κατὰ δὲ τὸ πλάτος διεῖλον εἰς τρεῖς πλατείας κ. ἑ. » — Περὶ Ῥόδου Στράβ. 14. σ. 197 Τχν. — Περὶ Μ έ τ ω ν ο ς Ἀριστοφ. Ὄρν. 995 μετὰ τοῦ σχολ. — Παλαιὰ νομοθεσία ἐν Ἀθήναις ἀφορῶσα τὴν ἀστυνομίαν τῶν οἰκοδομῶν, Ψευδο-Ἀριστοτ. Οἰκον. 5 (2, 4 Schneid.). Ἡρακλ. Πολιτ. 1. Πολύαιν. Στρατ. 3, 9, 30. Ξενοφ. Ἀθην. Πολ. 3, 4. Πρβ. Schoemann. Antiqq. Gr. p. 300 n. 10. Letronne, Peinture murale p. 332. — Καὶ ἡ Κ ύ ζ ι κ ο ς εἶχεν ὕστερον « τρεῖς ἀρχιτέκτονας τοὺς ἐπιμελουμένους οἰκοδομημάτων τε δη» μοσίων καὶ ὀργάνων, » Στράβ. 12. σ. 70.

3. Περὶ Μ α ν τ ι ν ε ί α ς καὶ Μ ε γ ά λ η ς Π ό λ ε ω ς πρβ. ἀνωτ. §. 131, 2. — Περὶ τοῦ ἐπ᾽ Ἐπαμινώνδα συνοικισμοῦ τῆς Μ ε σ σ ή ν η ς Π. 4, 27, 3: « ἄνδρας μεταπεμπόμενος, οἳ τέχνῃ στενωποὺς κατατέμνεσθαι, καὶ οἰκίας καὶ » ἱερὰ οἰκοδομεῖσθαι, καὶ τείχη περιβάλλεσθαι. » — Περὶ Ν ι κ α ί α ς Στράβ. 12. σ. 54 Τχν.

3. Πλαστική.

Ά τμῆμα· αἰὼν τῶν περὶ Φειδίαν καὶ Πολύκλειτον.

§. 138. Τὴν ἀκμὴν τῆς *ἀγαλματοποιΐας* ἐν Ἑλλάδι, μάλιστα 1
ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἄργει, προετοίμαζον, ἐκτὸς τῶν εἰς τὴν προ-
λαβοῦσαν ἐποχὴν ἀναφερθέντων τεχνιτῶν, ἰδίως οἱ ἄριστοι δη-
μιουργοὶ *Κάλαμις* καὶ *Πυθαγόρας*, μετὰ τῶν πολλῶν μαθητῶν
των. Ὁ μὲν πρῶτος δὲν ἀπηλλάχθη ἀκόμη ὅλης τῆς σκληρότη- 2
τος τῆς ἀρχαίας ἐργασίας, διέπρεψεν ὅμως εἰς παντοῖα δημιουρ-
γήματα, οἷον σεμνὰ θεῶν ἀγάλματα καὶ χαριεστάτας ὡραίων
γυναικῶν εἰκόνας· ἰδίως δὲ ἐθαυμάζοντο οἱ θυμοειδεῖς ἵπποι του.
Ὁ δὲ Πυθαγόρας ηὐδοκίμησε διὰ τῆς ζωηροτάτης παραστάσεως 3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν μυῶν καὶ φλεβῶν, διὰ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν ἀνατομικῶν ἀναλογιῶν, καὶ τῆς ἐμπαθοῦς καὶ ἐνεργητικῆς ἐκφράσεως τῶν προσώπων.

1. Κάλαμις (Ἀθηναῖος?), τορευτής, πλ. καὶ λιθοξόος, Ὀλ. 78-87. Πυθαγόρας Ῥηγῖνος, Κλεάρχου μαθ., πλ. Ὀλ. 75-87 (Παυσ. 6, 6, 2. 13, 4. 18, 1). Εὔκαδμος Ἀθην., λιθ. 80. Πολύγνωτος ζωγρ. καὶ λιθ., 75-80. Πτόλιχος Κερκυραῖος, Κριτίου μαθ., πλ. 83. Σκύμνος καὶ Διονυσόδωρος, Κριτίου μαθηταὶ, πλ. καὶ τορευταὶ, 83. Ἀκέστωρ Κνώσσιος πλ. 83. Φειδίας Χαρμίδου Ἀθηναῖος, Ἀγελάδα μαθ., ἀρχιτ., ζωγρ., πλ., τορευτής, λιθουργὸς, Ὀλ. 80-87, 1. Ἀνδροσθένης Ἀθην., Εὐκάδμου μαθ., λιθ. 83. Πολύκλειτος ὁ πρεσβύτερος, Ἀργεῖος, ἀρχιτ., πλ., τορευτὴς καὶ λιθ., Ἀγελάδα μαθ.; σύγχρονος Φειδίου (Thiersch l. l. S. 150. 204). Μύρων Ἐλευθερεὺς, Ἀγελάδα μαθ., πλ., λιθ., τορευτής, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Καλλίμαχος ὁ κακιζότεχνος, πλ. καὶ τορ., π. 85. Στύπαξ Κύπριος πλ., 85 (Kunstbl. 1840. N. 37.) Ἀλκαμένης Ἀθην., Φειδίου μαθ., πλ., λιθ. καὶ τορευτ., 83-94. Κολώτης Φειδίου μαθ., τορευτής, 86. Παιώνιος Μενδαῖος, πλ., 86. Ἀγοράκριτος Πάριος, Φειδίου μαθ., πλ. καὶ λιθ., 85-88. Φράδμων Ἀργεῖος, πλ. 87. Κάλλων Ἠλεῖος πλ. 87. Γοργίας Λακεδ. πλ. 87. Κρησίλας (οὐχὶ Κτησίλαος) πλ. 86-92 (Kunstbl. 1840. N. 12). Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου Ἀλωπεκῆθεν, λιθ. 87. Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ, τεχνῖται π. 86 (Πλάτ. Πρωταγ. σ. 328). Θεόκοσμος Μεγαρεὺς, Φειδίου μαθ., πλ. καὶ τορ., 87-95. Ἀμφίων Ἀκέστορος Κνώσσιος, Πτολίχου μαθ., πλ. 89. Σώστρατος Ῥηγῖνος, Πυθαγόρου μαθ., π. 89. Πύῤῥος Ἀθην. πλ. 90 (Kunstbl 1840 N. 37) Νικόδαμος Μαινάλιος πλ. 90. Θηρικλῆς Κορίνθιος πηλοπλάστης 90 (Ἀθήν. 11. σ. 470). Κλείτων Ἀθην. πλ. 90. Νικήρατος Ἀθην. πλ. 90. Ἀπελλᾶς πλ. 90. Ἀπολλόδωρος Ἀθην. πλ. 90 (Kunstbl. 1840. N. 12). Δημήτριος Ἀλωπεκῆθεν 90. Στρογγυλίων Ἀθην. πλ. 91 (Kunstbl. 1840. N. 75). Ναυκύδης Μόθωνος Ἀργεῖος, πλ. καὶ τορ., καὶ ὁ ἀδελφός του Περίκλειτος, Πολυκλείτου μαθ., 90-95 (Παυσ. 2, 22, 8. πρβ. Müller, Hdb. §. 112. Anm. 1). Ἀριστωνείδας Ἐμμενίδου Θηβαῖος (?) πλ. πρὸ Ὀλ. 94 (Plin. 34, 40. Kunstbl. 1840. N. 16.) Λύκιος Μύρωνος Ἐλευθερεὺς, πλ. καὶ τορευτ., π. 92. Τὴν ζωφόρον τοῦ Ἐρεχθείου ἐργάζονται Ὀλ. 92: Φυρόμαχος Κηφισιεὺς (πρβ. Plin. 34, 19, 20), Πραξίας ἐν Μελίτῃ οἰκῶν (Καλάμιδος μαθ.), Ἀντιφάνης ἐκ Κεραμέων, Μυννίων Ἀγρυλῆσι οἰκῶν, Σῶκλος Ἀλωπεκῆσι οἰκῶν, Ἴασος Κολλυτεὺς (Kunstbl. 1836. N. 39. 40) καὶ Ἀγαθάνωρ Ἀλωπεκῆθεν (αὐτ. 1840. N. 18). Ἀθηνόδωρος καὶ Δημέας Κλειτόριοι, Πολυκλείτου μαθ., πλάσαι 94. Ἀσωπόδωρος, Ἀργεῖος (Thiersch. S. 275), Ἄλεξις, Φρύνων, Δείνων, πλάσται, καὶ Ἀριστείδης, ἀρχιτ. καὶ πλ., πάντες Πολυκλείτου μαθηταὶ, 94. Ἀρίστανδρος Πάριος πλ. 94. Ἀριστοκλῆς τορευτής, 92-95 (Boeckh. C. I. G. I. p. 237, ἕτερος τοῦ Κλεοίτου υἱοῦ). Κάναχος ὁ νεώτ. Σικυώνιος, Πολυκλείτου μαθ., πλ. 95. Δεινομένης πλ. 95. Πατροκλῆς πλ. 95. Πείσων Καλαυρεάτης, Ἀμφίονος μαθ., πλ. 95. Ἄλυπος Σικυώνιος Ναυκύδου μαθ., πλ. 95. Τίσανδρος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλ. 95. Σώστρατος Χῖος 95. Ἀργίας Ἀθην. τορευτὴς 95 (C. I. G. I. n. 150. §. 42). Ἀντιφάνης Ἀργεῖος Πολυκλείτου μαθ., πλ. 95-102. Πολύκλειτος ὁ νεώτ. Ἀργεῖος, Ναυκύδου μαθ., πλ. 95-101 (Παυσ. 6, 6, 1. Müller, Hdb. §. 112. Anm. 1. Thiersch. S. 150. Anm.). Μῦς τορευτὴς 95. Δαίδαλος Σικυώνιος, Πατροκλέους μαθ., πλ. 96-104 (Π. 6, 2, 4 καὶ 3, 2). Σταδιεὺς Ἀθην. πλ. 97. Κηφισίδοτος ὁ πρεσβύτ. Ἀθην., πλ. 97-104. Παντίας Χῖος, Σωστράτου μαθ., πλ. 100. Καλλικλῆς Θεοκόσμου Μεγαρεύς, πλ. 100. —Τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ Καφισίας Βοιωτός, ἀνδριαντοπ. (C. I. G. I. n. 1582).

2. Περὶ Καλάμιδος ἀνωτ. §. 115. σημ. 3. Cic. de clar. oratt. 18, 70: Calamidos dura illa quidem, sed tamen molliora quam Canachi. Quinct. 12, 10: Iam minus rigida Calamis. Ἐν τῇ Σωσάνδρᾳ αὐτοῦ ἐπαινεῖ ὁ Λουκ. Εἰκόν. 6: « τὸ μειδίαμα λεπτὸν καὶ λεληθός - - καὶ τὸ εὐσταλὲς δὲ καὶ κόσμιον » τῆς ἀναβολῆς. » Πρβ. Ἑταιρ. Διαλ. 3. — Περὶ τῶν ἵππων του Propert. 3, 7, 10: Exactis Calamis se mihi jactat equis. Plin. 34, 19, 11.

3. Περὶ Πυθαγόρου Plin. 34, 19, 4: Hic primus nervos et venas expressit, capillumque diligentius. Διογ. Λαέρτ. 8, Πυθαγ. 25: » Πρῶτον δοκοῦντα ῥυθμοῦ καὶ συμμετρίας ἐστοχάσθαι. »

§. 139. Ἐκ τῶν εἰρημένων πάντων ὁ ἐπιφανέστατος, ὅστις 1 καὶ ἔλαβε τὴν μεγίστην ἐπιῤῥοὴν εἰς τὴν τότε νέαν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης, ἦν ὁ θεῖος *Φειδίας*, ὁ πιστὸς φίλος τοῦ μεγαλόφρονος Περικλέους, ὅστις αὐτῷ ἐχρήσατο ἐπιστάτῃ εἰς τὰ μεγαλεπήβολα ἔργα του, ὥστε ὅλον τὸ σμῆνος τῶν τότε ἐν Ἀθήναις τεχνιτῶν εἰργάζετο κατὰ τὰς ἰδέας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἐκείνου. Ἰδίως δὲ διέπρεψεν εἰς κολοσσιαῖα *χρυσελεφάντινα ἀγάλματα*, 2 εἰς ἃ ἡ φιλότιμος μεγαλοδωρία τῶν πόλεων ἐχορήγει τότε ἄφθονα μέσα.

1. Πρβ. Müller, Comment. de Phidiae vita I. Φειδίας ὁ Χαρμίδου, γεννηθεὶς περὶ Ὀλ. 73, καὶ μαθητεύσας πρῶτον παρὰ Ἀττικοῖς τεχνίταις, ὕστερον δὲ περὶ Ὀλ. 80 καὶ παρὰ τῷ Ἀργείῳ Ἀγελάδᾳ, ἀνεδέχθη τὴν διεύθυνσιν τῶν Περικλείων ἔργων ἀπὸ τῆς 82 ἢ 83 Ὀλ., συνετέλεσε τὴν Παρθένον Ἀθηνᾶν π. 85, 3, καὶ τὸν Ὀλυμπιάσι Δία Ὀλ. 86, καὶ κατηγορηθεὶς ἐπὶ καταχρήσει Ὀλ. 86, 4 (Διόδ. 12, 39) ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ 87, 1.

Περὶ Φειδίου Πλούτ. Περ. 13: » Πάντα ἦν σχεδὸν ἐπ' αὐτῷ, καὶ πᾶσιν - - » ἐπεστάτει τοῖς τεχνίταις διὰ φιλίαν Περικλέους. » Καὶ αὐτ. 12: » Ὕλη μὲν » ἦν λίθος, χαλκὸς, ἐλέφας, χρυσὸς, ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ δὲ ταύτην ἐκ» πονοῦσαι καὶ κατεργαζόμεναι τέχναι, τέκτονες, πλάσται, χαλκοτύποι, λι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» θουργοί, βαφεῖς, χρυσοῦ μαλακτῆρες καὶ ἐλέφαντος, ζωγράφοι, ποικιλταί, » τορευταί » (ποικιλταὶ εἶναι ἐνταῦθα οἱ γραφεῖς τῶν ἀρχιτεκτονικῶν γραπτῶν ποικιλμάτων· ἴδ. §. 11. σημ. 5.).

2. Διόδ. 26 (ἀποσπ.) σ. 512: » Φειδίας μάλιστα τεθαυμασμένος ἐπὶ τὴν » τῶν ἐλεφαντίνων ἀγαλμάτων κατασκευήν. » Plin. 34, 19, 1: Primus artem toreuticen aperuisse atque demonstrasse merito judicatur. — Ὁ περιαιρετὸς κόσμος τοῦ ἐν τῷ Παρθενῶνι ἕδους εἶχε σταθμὸν τεσσαράκοντα (κατὰ Διόδ. 12, 40 πεντήκοντα) τάλαντα χρυσίου ἀπέφθου (Θουκ. 2, 13), περίπου 3,500000 δρ. νομίσμ. ἡμεδαποῦ. — Ἕκαστος βόστρυχος τοῦ Διὸς ἐζύγιζεν ἓξ μνᾶς (Λουκ. Διϊ Τραγ. 25), περίπου 300 χρυσοῦς στατῆρας τῆς Γαλλίας.

§. 140. Τοιοῦτο χρυσελεφάντινον ἔργον ἦν τὸ 36 πήχεις ὑψηλὸν ἄγαλμα τῆς *Ἀθηνᾶς Παρθένου* ἐν τῷ Ἀθήνησι Ἑκατομπέδῳ· ὡπλισμένον μὲν, ἀλλ' εἰρηναῖον, ἐν ἠρεμαίῳ σχήματι, ἔχον ἐπὶ τῆς χειρὸς τὴν *Νίκην*. Ἐπὶ δὲ τοῦ βάθρου, ἐπὶ τῶν ὅπλων καὶ ἐπὶ τῆς κρηπῖδος τῶν σανδαλίων ἦσαν παρέργων δίκην ἄλλα τορευτὰ ζῴδια ἐπειργασμένα.

Π. 1, 24, 7: » Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ὀρθόν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει, καί οἱ » κατὰ τὸ στέρνον ἡ κεφαλὴ Μεδούσης ἐλέφαντός ἐστιν ἐμπεποιημένη, καὶ Νίκη » τε ὅσον τεσσάρων πηχῶν· ἐν δὲ τῇ χειρὶ δόρυ ἔχει, καί οἱ πρὸς τοῖς ποσὶν » ἀσπίς τε κεῖται, καὶ πλησίον τοῦ δόρατος δράκων ἐστίν· εἴη δ' ἂν Ἐριχθόνιος » οὗτος ὁ δράκων· ἔστι δὲ τῷ βάθρῳ τοῦ ἀγάλματος ἐπειργασμένα Πανδώρας » γένεσις. » Καὶ αὐτ. §. 5: » μέσῳ ἐπίκειταί οἱ τῷ κράνει Σφιγγὸς εἰκών. -- » καθ' ἑκάτερον δὲ τοῦ κράνους γρῦπές εἰσιν ἐπειργασμένοι. » Ἐπὶ δὲ τῆς ἀσπίδος (πρβ. 10, 34, 4) ἦν ἐκτὸς μὲν ἡ πρὸς τὰς Ἀμαζόνας μάχη, ἐν ᾗ ἀπεικόνισεν ὁ Φειδίας καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν Περικλέα (Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκουσμ. 105 West. Val. Max. 8, 14, 6), ἐντὸς δὲ ἡ Γιγαντομαχία, καὶ περὶ τὰ σάνδαλα ὁ Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν πόλεμος: Plin. 36, 4, 4.

Παρεμφερεστάτη φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ Ἀθηνᾶ τῆς Ἀλβανιανῆς ἐπαύλεως (§. 119, 7), καὶ ἡ ἐν Νεαπόλει (M. Borb. 4, 7). Ἴδ. Qu. de Quincy, Iup. Ol. p. 226. Mon. ant. restitués. I. p. 63. Πολλάκις ἐπὶ νομισμάτων. Eckhel, Syll. 5, 10. — Ὅμοιον μικρὸν Παλλάδιον ἐλεφάντινον περίχρυσον, ἔργον καὶ ἀνάθημα Ἀρχίου (Ὀλ. 95, 3), C. I. G. I. n. 150. §. 42.

1 §. 140. β. Μᾶλλον ἔτι τῆς Ἀθηνᾶς ἐθαυμάζετο ὁ *Ὀλύμπιος Ζεὺς*, ὡσαύτως ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, οὗτινος τὴν ἰδέαν ὡμολόγει ὁ Φειδίας ὅτι ἔλαβεν ἐκ τοῦ Ὁμήρου; Ἰλ. 1, 528:

» Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων·
» Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπεῤῥώσαντο ἄνακτος
» Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ παντοδύναμος καὶ παντοκράτωρ θεὸς, ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν 2
τε, παριστάνετο καθήμενος ἐπὶ θρόνου, σχεδὸν τεσσαράκοντα
πόδας ὑψηλὸς, ἐπὶ βάσεως δώδεκα ποδῶν τὸ ὕψος. Τῇ μὲν ἀρι-
στερᾷ χειρὶ ἐκράτει σκῆπτρον, ἐπὶ δὲ τῆς δεξιᾶς εἶχε Νίκην
χρυσῆν. Ὁ θρόνος καὶ ἡ βάσις εἶχον ζώδια ἐπειργασμένα, καὶ
ζωγραφήματα.

1. Ὁ Ζεὺς ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων, Ἀνθολ. Παλ. 9, 58. « Εἰρηνικὸς καὶ « πανταχοῦ πρᾶος, » Δίων Χρυσόστ. 12 (Ὀλυμπικῷ) σ. 215. Liv. 45, 28 (π. Αἰμιλίου Παύλου): Iovem velut *praesentem* intuens, motus animo est. — Ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγάλματος ἐκ τοῦ Ὁμήρου, Macrob. Saturn. 5, 13. p. 117 Bip.

2. Περιγραφὴ τοῦ ἀγάλματος Παυσ. 5, 11. » Ἁπτόμενον σχεδόν τι τῇ κο- « ρυφῇ τῆς ὀροφῆς· ὥστ' ἔμφασιν ποιεῖν, ἐὰν ὀρθὸς γένηται διαναστὸς, ἀποστεγά- » σειν τὸν νεών, » Στράβ. 8. σ. 171 Τχν. (Τοσοῦτον φαντάζεται ὁ Πλάτων καὶ τὸν Ποσειδῶνά του, Κριτίᾳ σ. 117). Πρβ. ἔτι Λουκ. ὑπὲρ τῶν εἰκόν. 14. Τζετζ. Χιλιάδ. 8, 193. Ἐκ τῶν σωζομένων ἔργων εἶναι παρεμφερέστατος ἐκείνῳ ὁ καλούμενος Ζεὺς Verospi: M. Pio-Clem. VI, 1. Ἀπομιμήματα ἐπὶ νομισμάτων. D. A. K I. Taf. 20, 103. 41, 181. Qu. de Quincy, Iup. Olymp. pl. 17. p. 312. — Τὴν λοιπὴν βιβλιογραφίαν ἴδ. παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 115. Anm. 2.

§. 141. Ἐκτὸς δὲ τῶν εἰρημένων καὶ ἄλλων τορευτῶν ἔργων 1
ἐποίησεν ὁ Φειδίας καὶ πολλὰ θεῶν καὶ ἡρώων ἀγάλματα ἐκ
χαλκοῦ καὶ λίθου, εἰς ναοὺς ἢ ὡς ἱερὰ ἀναθήματα. Ἰδίως ἐπέ- 2
τυχεν εἰς τὴν παράστασιν τῆς *Ἀθηνᾶς* κατὰ διαφόρους ἰδέας
καὶ ἐν διαφόροις σχήμασιν. Οἱ Πλαταιεῖς εἶχον παρ' αὐτοῦ ἀκρό-
λιθον ξόανον τῆς *Ἀρείας Ἀθηνᾶς*· ἐν δὲ τῇ Ἀθήνῃσι Ἀκροπό-
λει ἐποίησε τὴν διὰ τὸ κάλλος της ἐπικληθεῖσαν *Καλλίμορφον*,
ἥτις, ἅτε ἀνατεθεῖσα παρὰ τῶν ἐκ Λήμνου κληρούχων, ἐκαλεῖτο
καὶ *Λημνία*. Καὶ ἡ *Κληδοῦχος* προσαγορευμένη ἦν Ἀθηνᾶ. Τὸ 3
δὲ κολοσσικώτατον πάντων ἦν ἡ χαλκῆ *Πρόμαχος*, ἀπὸ τῆς
δεκάτης τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἥτις εἶχε μεταξὺ 50 καὶ 60
ποδῶν ὕψος, ὥστε τὸ κράνος της καὶ ἡ τοῦ δόρατος αἰχμὴ τοῖς
ἀπὸ Σουνίου προσπλέουσιν ἦσαν σύνοπτα. Ὁ Φειδίας ἀφῆκε τὸν
κολοσσὸν τοῦτον ἡμιτελῆ· ὅθεν ὕστερον ὁ Μῦς, κατὰ τὰς τοῦ Παρ-
ῥασίου διαγραφὰς, ἐπειργάσατο τὴν Κενταυρομαχίαν ἐπὶ τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4 ἀσπίδος. — Ἐκ χαλκοῦ ἦν καὶ ἡ *Ἀθηνᾶ Ὑγίεια*, ἔργον *Πύῤῥου* τοῦ Ἀθηναίου, παρὰ τὰ Προπύλαια (περὶ Ὀλ. 90).

1. Περὶ τῶν λοιπῶν Φειδίου ἔργων Plin. 34, 19, 1. Περὶ τῆς Ἀμαζόνος ἴδ. κατωτ. § 146, 1. 2.

2. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς Ἀρεία, Π. 9, 4, 1. Ἡ Καλλίμορφος ἢ Λημνία, αὐτ. 1, 28, 2. Plin. l. l. Ἀνθολ. Πλαν. 4, 169. 170. Λουκ. Εἰκόν. 4. 6 (« τὴν τοῦ παντὸς προσώπου περιγραφὴν, καὶ παρειῶν τὸ ἁπαλὸν, καὶ » ῥῖνα σύμμετρον ἡ Λημνία παρέξει »). Fecit et Cliduchum et aliam Minervam, Plin. l. l. (Κληδοῦχος ἐπίκλησις Ἀθηνᾶς, Ἀριστοφ. Θεσμ. 1142).

3. Ἡ Πρόμαχος ἀνάμεσα τοῦ Ἐρεχθείου καὶ τῶν Προπυλαίων, Π. 1, 28, 2. Ἡρόδ. 5, 77. Καὶ ἐπὶ νομίσματος. Bröndst. II. vign. 37. D. A. K. I. Taf. 20, 102. Ἦν ὡπλισμένη, ἀνέχουσα τὴν ἀσπίδα, καὶ « οἷον τοῖς ἐπιοῦσιν » ἐνίστασθαι μέλλουσα, » Ζώσιμ. 5, 6, 2. Περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ἔργου Müller, De Phidia I, 9. 10.

4. Περὶ Ἀθηνᾶς Ὑγιείας καὶ Πύῤῥου Kunstbl. 1840 N. 37. 38.

1 §. 142. Καὶ οἱ Φειδίου μαθηταὶ καὶ γνώριμοι, ἰδίως ὁ ἐπιστήθιός του φίλος *Ἀγοράκριτος*, καὶ ὁ πλέον ἀνεξάρτητος *Ἀλ-*
2 *καμένης*, ἐποίουν κατ' ἐξοχὴν θεῶν ἀγάλματα. Συνηγωνίσθησαν πρὸς ἀλλήλους καλλιμόρφοις, σεμναῖς δὲ καὶ ἁγναῖς γυναικῶν εἰκόσι· καὶ ἡ μὲν τοῦ Ἀλκαμένους, προκριθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀνετέθη ὡς *Ἀφροδίτη ἡ ἐν Κήποις*· ὁ δὲ Ἀγοράκριτος, τροποποιήσας τὰ χαρακτηριστικὰ σύμβολα, ἀνέθηκε τὸ ἴδιόν του ἔργον ὡς *Νέμεσιν* εἰς Ῥαμνοῦντα.

2. Περὶ τῆς ἐν Κήποις Ἀφροδίτης Π. 1, 19, 2. Λουκ. Εἰκόν. 6. Plin. 36, 5, 3. — Ἐπαινεῖται καὶ ὁ Ἥφαιστός του. Cic de N. D. 1, 30. Val. Max. 8, 11. ext. 3.

Ἡ Νέμεσις (Ῥαμνουσιὰς θεὰ) τοῦ Ἀγορακρίτου, Π. 1, 33, 2 κ. ἑ. Στράβ. 9. σ. 241 Τχν. Ἡσύχ. Σουΐδ. ἐ. λ. Ῥαμνουσία. Τζετζ. χιλ. 7, 930. Ἀνθολ. Πλαν. 4, 221-224.

1 §. 143. Ὡς δείγματα τῶν ἔργων τοῦ πρωτίστου τούτου ἐργαστηρίου συμπάσης τῆς ἀρχαίας τέχνης ὑπάρχουσιν ἔτι τὰ *ἀρχιτεκτονικὰ ζῴδια* τῶν Ἀθήνησι ναῶν· διότι καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ Ἀρηΐου καὶ τοῦ ναοῦ τῆς *Νίκης* ἐπειργασμένοι τύποι, ἂν καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀλίγῳ προγενέστεροι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἤρξατο ἡ δόξα τοῦ Φειδίου, κατεσκευάσθησαν ὅμως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, καὶ ἴσως συνειργάσατο καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ποίησίν των· τόσον συνᾴδει ὁ ῥυθμός των τῇ τῆς Φειδιακῆς σχολῆς ἐργασίᾳ. Βεβαίως δὲ ἐδη- 2
μιουργήθησαν κατὰ τὰς ἰδέας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν, ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὰ προπλάσματα καὶ ἐν μέρει διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Φειδίου τὰ περὶ τὸν *Παρθενῶνα* ἔκτυπα ζώδια τῶν μετοπῶν (en haut-relief), τὰ πρόστυπα τῆς ζωφόρου (en bas-relief) καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀετοῖς κολοσσιαῖα περιφανῆ ἀγάλματα. Πάντα τὰ ἔργα 3
ταῦτα εἶναι πλήρη τοῦ αὐτοῦ πνεύματος· μιμοῦνται μὲν ἀληθέστατα τὴν φύσιν (ἕως εἰς αὐτὰς τὰς διαφαινομένας φλέβας τῶν ἀνθρώπων τε καὶ ἵππων), ἀλλ' οὐδέποτε καθ' ὑπερβολήν· τὸ «μηδὲν ἄγαν» τῶν σοφῶν φαίνεται ὅτι ὡδήγησε τὸν τεχνίτην. Τὰ κινήματα τῶν ζωδίων εἶναι μὲν ζωηρὰ, ὅπου τὸ πρᾶγμα τὸ ἀπαιτῇ, ἀλλὰ πάντοτε σύμμετρα, εὔρυθμα, πρᾶα καὶ εὐγενῆ· ἡ σύνθεσις τοῦ ὅλου, οἷον εἰς τὴν ὑπὲρ 520 πόδας μακρὰν ζωφόρον, εἶναι τόσῳ θαυμαστοτέρα, ὅσῳ εἶναι φυσικωτέρα καὶ ἁπλουστέρα· τὰ πάντα, βραχέως εἰπεῖν, εἶναι ἐνταυτῷ σεμνοπρεπῆ καὶ χαρίεντα, καὶ ἄξια τοῦ τόπου ὃν κατέχουσι. — Τῶν δὲ 4
πρώτων διαδόχων τοῦ Φειδίου ἔργα εἶναι τὰ πρόστυπα ζώδια τοῦ *Ἐρεχθείου*, ὧν ὀλίγα μέχρι τοῦδε εὑρέθησαν.

1. Τὰ ἐν τοῖς δυσὶν ἀετοῖς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως (§. 100, 11) ἀγάλματα δὲν ὑπάρχουσιν ἔτι. Δέκα μετόπαι ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς μετώπου ἔχουσιν ἄθλους Ἡρακλέους, καὶ αἱ προσεχεῖς ὀκτὼ (τέσσαρες ἐφ' ἑκατέρας μακρᾶς πλευρᾶς) ἀγῶνας Θησέως. Ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ προνάου παριστάνεται μάχη ἡρώων, παρακαθημένων ἓξ θεῶν (: Θησεὺς καὶ Παλλαντίδαι; Müller, Hyp. Röm. Stud. I. 276), καὶ ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ ὀπισθοδόμου (posticum) ὁ τῶν Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν πόλεμος. Τὰ ζώδια ταῦτα ἐκ Παρίου λίθου. Stuart III. ch. 1. D. A. K. I. 20-22. Leake, Topogr. S. 129. 405. (Περὶ τῶν λοιπῶν μετοπῶν §. 111, 4).

Ἡ ζωφόρος τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης (§. 100, 12) ἔχει σύνεδον θεῶν, καὶ μάχας Ἀθηναίων (Κίμωνος) πρὸς Πέρσας. Τὰ ζωηρὰ καὶ ἔμψυχα ταῦτα ἔργα μιμοῦνται ἐν μέρει οἱ τύποι τοῦ ἐν Βάσσαις ναοῦ (§. 144, 4). Ἴδ. Ross, T. der Nike, Taf. 11. 12. S. 13 flgg. Τέσσαρα τεμάχια τῆς ζωφόρου ἐν τῷ Βριτ. Μουσείῳ. Stuart II. ch. 5. pl. 12. 13. D. A. K. I. 29. — Αἱ δὲ πτερωταὶ Νίκαι τοῦ περὶ τὸ κρηπίδωμα θωρακείου (Ross Taf 13) εἶναι τοῦ μεταγενεστέρου Πραξιτελείου αἰῶνος (§. 153, 5).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ὁ Παρθενὼν εἶχε α', 92 μετόπας, ἐν αἷς πρὸς ἀνατολὰς ἆθλοι Ἀθηνᾶς, Ἡρακλέους, Θησέως· πρὸς Νότον ἐν ταῖς πλείσταις Κενταυρομαχίαι, πρὸς δυσμὰς ἐναλλὰξ μάχαι δύο πεζῶν, καὶ πεζοῦ πρὸς ἱππέα· πρὸς Βορέαν διάφοροι μυθολογικαὶ ὑποθέσεις. Μία τῆς Νοτείου πλευρᾶς νῦν ἐν Παρισίοις, 15 ἐν Λονδίνῳ. Πρβ. Leake, Topogr. S. 274 flgg. — Ἱστορία τῶν μετοπῶν, καὶ εἰκονίσματα τῶν 32 τῆς Νοτείου πλευρᾶς παρὰ Bröndst. Voy. II.

β'. Ζωφόρον περὶ τὸν σηκὸν 3 ½ ποδ. ὑψηλὴν καὶ 528 ποδ. τὸ μῆκος. Ἡ πρὸς δυσμὰς ζωφόρος εἶναι ἔτι ἐπὶ τοῦ ναοῦ· 53 τεμάχια εἶναι ἐν Λονδίνῳ, ἓν ἐν Παρισίοις, τὰ λοιπὰ κεῖνται περὶ τὸν ναόν. Ἰδ. Stuart II. pl. 13-30. IV. pl. 6-28. Elgin Marbles vol. I. D. A. K. I 23-25. Πρβ. τὴν Γερμ. μετάφρ. τοῦ Στούαρτ II. S. 667. καὶ Leake, Topogr. S. 266-74. — Ἡ ζωφόρος παριστάνει τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων· ὑπὲρ τὴν εἴσοδον, ἐν τῷ μέσῳ δώδεκα καθημένων θεῶν, ἡ ἱέρεια τῆς Πολιάδος μετὰ δυεῖν ἐῤῥηφόροιν, κα ὁ ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος Ἐρεχθέως (ὁ Ἄρχων βασιλεύς;) παραλαμβάνων τὸν πέπλον παρὰ τοῦ κομίζοντος παιδός· ἑκατέρωθεν δὲ προσέρχεται ἡ πομπὴ κατὰ δύο σειράς, ἄρχοντες, παρθένοι, σκιαδηφόροι, ὑδριαφόροι, αὐληταί, κιθαρῳδοί, οἱ ἄγοντες τὰ ἱερεῖα (ταύρους καὶ κριούς), πολῖται, ἀσταί, ἡνίοχοι (ἀποβάται) ἐπὶ τεθρίππων ἐλαυνομένων ὑπὸ παρθένων (Νικῶν; πρβ. Müller, A. Ltr. Z. 1835. N. 107. S. 231), οἱ ἱππεῖς κατὰ ζυγά, καὶ ἐπὶ τέλους (ὑπὲρ τὴν εἴσοδον τοῦ ὀπισθοδόμου) ὅσοι τῶν ἱππέων οὐκέτι ἀνέβησαν ἐπὶ τοὺς ἵππους. — Ἴχνη πολλὰ (καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν μετοπῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς ἀετοῖς ἀγαλμάτων) ποικιλοχρόου γανώσεως· οἱ δὲ χαλινοί, αἱ ῥάβδοι τῶν ἱππέων, οἱ στέφανοι καὶ ἄλλα κοσμήματα ἦσαν πρόσθετα ἐκ χαλκοῦ.

γ'. Ἀγάλματα ἐν τοῖς ἀετοῖς (ὕψος τοῦ ἀετοῦ 11 ½, πλάτος 94 ποδ.) Πρὸς ἀνατολὰς ἦν ἡ γένεσις τῆς Ἀθηνᾶς, πρὸς δυσμὰς ἡ ἔρις τῆς θεοῦ καὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐκ τοῦ πρὸς δυσμὰς ἀετοῦ εἶναι 6 ἀγάλματα ἐν Λονδίνῳ, τρεῖς κορμοὶ κεῖνται ἔτι κατὰ χώραν, καὶ εἷς, καθὼς τεμάχια τῶν ἵππων καὶ τῆς ἐλαίας, εὑρέθησαν 1835 (Kunstbl. 1835. N 76)· ἐκ δὲ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς εἶναι ἐννέα ἐν Λονδίνῳ, καὶ δύο κορμοὶ εὑρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφάς. Ἰδ. Elgin Marbles vol. II. Stuart IV. ch. 4. pl. 1-5. D. A. K. I. 26. 27. Πρβ. Leake, Topogr. S. 279-98. Ἡ λοιπὴ βιβλιογραφία παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 118. S. 105. Allg. Ltr. Zt. 1835. N. 106. 107.

3. Οἱ παλαιοὶ ἐπαινοῦσιν ἐν τῇ τοῦ Φειδίου τέχνῃ « τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ « ἀκριβὲς ἅμα » (Δημήτρ. π. ἑρμην. 14) καὶ « τὸ σεμνὸν καὶ μεγαλότεχνον « καὶ ἀξιωματικὸν » (Διον. Ἁλ. π. Ἰσοκρ. σ. 542).

4. Ἰδ. τὴν περιγραφὴν τινῶν τύπων τῆς ζωφόρου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, Kunstbl. 1836. N. 39. 40. Τὰ εὑρεθέντα εἶναι ἐκ λίθου λευκοῦ, καλλίστης ἐργασίας, ἀλλὰ μεγάλως ἠκρωτηριασμένα, καὶ ἦσαν σιδηροῖς γόμφοις προσηρμοσμένα ἐπὶ τὸν μέλανα Ἐλευσινιακὸν λίθον. — Αἱ κόραι (Καρυάτιδες) ἐπὶ τῆς πρὸς Νότον προστάσεως ἔχουσιν, ἅτε ἀνδριάντες τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ὑπηρετικοί, σχῆμα ὄρθιον καὶ ῥυθμὸν αὐστηρότερον, ἀλλ' οὐδαμῶς ἄχαριν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 144. Τὸ ζῳογόνον πνεῦμα καὶ ὁ τῆς ἀρχαίας σκληρότη- 1
τος ἀπηλλαγμένος ῥυθμὸς τοῦ Ἀττικοῦ τούτου ἐργαστηρίου ἐμφαί-
νεται καὶ εἰς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ζῴδια ἐπὶ τοῖς ναοῖς ἄλλων
τινῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος· μολονότι ἡ τέχνη ἑκάστοτε κατά τι
τροποποιεῖται διὰ τοῦ ἀτομικοῦ ἰδιώματος τῶν τεχνιτῶν. Τὰ 2.
μὲν ἐν τοῖς ἀετοῖς ἀγάλματα τοῦ *Ὀλυμπιάσι* ναοῦ τοῦ Διὸς,
ἔργα Ἀλκαμένους καὶ Παιονίου τοῦ Μενδαίου, οὐκέτι σώζονται·
εὑρέθησαν δὲ τεμάχια τῶν κατὰ τὸν πρόναον καὶ ὀπισθόδομον
μετοπῶν, ἐν αἷς ἆθλοι Ἡρακλέους, ἔχοντα ζωηρὰν μίμησιν τῆς
φύσεως καὶ ἀφελῆ τινα χάριν, καίτοι καταδεεστέραν τῶν μᾶλλον
ἰδανικῶν πλασμάτων τοῦ Φειδίου. Ἡ ζῳφόρος τοῦ πλησίον *Φι-* 3
γαλείας ναοῦ (§. 135, Ι. 9) προφανέστατα ἀπομιμεῖται ἀρχέ-
τυπα Ἀττικὰ, καὶ ἐν τῇ συνθέσει (composition) αὐτῆς φανεροῦ-
ται μὲν φαντασία ζωηρὰ, εὑρετικὴ καὶ γόνιμος, ἀλλὰ ἡ ἁγνότης
καὶ σεμνότης τῶν γνησίων Φειδιακῶν ἔργων ἐλλείπει ἤδη, τὰ
κινήματα τῶν ζῳδίων εἶναι καθ' ὑπερβολὴν βίαια, καὶ ἡ εὐτολ-
μία τῆς ἐπινοίας καταντᾷ ἔστιν ὅπου εἰς θρασύτητα. Κατὰ τὴν 4
Σικελίαν ἀνήκουσιν εἰς τὸ τέλος τῆς προλαβούσης ἢ εἰς τὰς
ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἐποχῆς οἱ ἐν τῷ Ὀλυμπίῳ τῶν Ἀκραγαν-
τίνων Γίγαντες (Ἄτλαντες), οἵτινες, ὡς ἀρχιτεκτονικὰ ζῴδια,
ἐμφαίνουσιν ἐργασίαν αὐστηρὰν καὶ ἀκίνητον· τὰ δὲ τεμάχια τῶν
ἐν τοῖς ἀετοῖς ἀγαλμάτων, καθὼς καὶ αἱ μετόπαι ἑνὸς τῶν νεω-
τέρων ἐν Σελινοῦντι ναῶν, ἔχουσιν ἤδη ῥυθμὸν ἐλευθερώτερον καὶ
ζωηρότερον.

2. Ὀλυμπία. Περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀετοῖς ἀνδριάντων Παυσ. 5, 10, 2. Τῶν δὲ μετοπῶν (ὑπὲρ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου), αἵτινες εἶχον ἄθλους Ἡρακλέους (Παυσ. αὐτ.) εὑρέθησάν τινες ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τὸ 1829 (νῦν ἐν Παρισίοις): Ἡρακλῆς μετὰ τοῦ Κνωσσίου ταύρου· μετὰ τοῦ λέοντος· νύμφη τις (ἴσως ἡ Στυμφαλὶς Μετώπα)· τεμάχια τῆς πάλης πρὸς τὸν Γηρυόνην καὶ τῆς καταβληθείσης Ἀμαζόνος, καὶ ἄλλα ἐλάττονα ἀποσπάσματα. Αἱ κόμαι, καὶ ἀναμφιβόλως καὶ ἄλλα μέρη, ἦσαν ἐζωγραφημέναι. Expéd. scient. de la Morée pl. 74-78. D. A. K. I. Taf. 30. Ἰδ. τὴν βιβλιογραφίαν παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 119. Anm. 2. A. Ltr. Ztg. 1835. N. 107-8.

3. Ναὸς Φιγαλείας. Ἡ ζῳφόρος περιέθεεν ἐντὸς τοῦ σηκοῦ ὑπὲρ τοὺς Ἰωνικοὺς ἡμικίονας, καὶ εἶναι νῦν ἐν Λονδίνῳ. Ἔχει δὲ τὴν πρὸς τοὺς Κενταύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρους καὶ τὴν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας μάχην, καὶ ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ὡς ἀλεξιτηρίους θεοὺς, ἐρχομένους εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων· ἀντικείμενα ὅλως Ἀττικὰ, ἔργα Ἀθηναίων τεχνιτῶν, καὶ ἀπομιμήματα τῶν Ἀθήνησι τύπων, ἡ μὲν Κενταυρομαχία τῆς ὄπισθεν ζωφόρου τοῦ Ἀρηΐου, ὁ δὲ Ἀμαζόνων πόλεμος τῆς ζωφόρου τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης (ἴδ. §. 143. σημ. 1). Bassirilievi della Grecia, da Wagner. 1814. Stackelberg, Apollotempel zu Bassä. 1828. Elgin and Phigalian Marbles. Vol. II. Expéd. de Morée Vol. II.

4. Γίγας (Ἄτλας) τῶν ἐν Ἀ κ ρ ά γ α ν τ ι, D. A. K. I. Taf. 20. Ἐν τοῖς ἀετοῖς ἦν ἡ Γιγαντομαχία καὶ ἡ Τροίας ἅλωσις (Διόδ. 13, 82). Τεμάχια μικρὰ καὶ ὀλίγα. Antiqq. of Ath., Suppl. p. 4, frontisp.

Ἐν Σ ε λ ι ν ο ῦ ν τ ι τεμάχια πέντε μετοπῶν τοῦ πρὸς μεσημβρίαν ναοῦ τῶν ἐν τῇ κάτω πόλει (§. 135. IV. 21). Ἀκταίων ἐν δορᾷ ἐλάφου (ὡς ἐποίησε καὶ ὁ Στησίχορος) καὶ Ἄρτεμις· Ζεὺς καὶ Ἥρα (ἢ Σεμέλη)· Ἡρακλῆς μετὰ τῆς Ἀμαζόνος Ἱππολύτης· Ἀπόλλων καὶ Δάφνη· Ἀθηνᾶ Γιγαντοφόντις (ἢ Ἀθηνᾶ καὶ Ἄρης). Τὰ ζώδια ἐκ πώρου,, ποικιλοχρόως γεγανωμένα· τὰ ἄκρα ἐκ λίθου λευκοῦ (ἀκρόλιθα). Serradifalco Vol. II tav. 30-34. Πρβ. Müller, A. Ltr. Z. 1835. N. 108.

---

1 §. 145. Παρὰ τὴν Αττικὴν σχολὴν ἤκμαζε συγχρόνως καὶ
τὸ ἐν Ἄργει καὶ Σικυῶνι ἐργαστήριον πλαστῶν, διὰ τοῦ μεγάλου
2 *Πολυκλείτου* τοῦ Ἀργείου. Ὁ τούτου χρυσελεφάντινος κολοσσὸς
τῆς *Ἥρας* ἐν τῷ τῶν Ἀργείων Ἡραίῳ ἐθαυμάζετο παρά τινων
ὑπὲρ αὐτὰ τὰ Φειδίου τορευτὰ ἔργα· ἀλλὰ ἐν γένει ἐκρίνετο ὁ
Πολύκλειτος ὡς πρὸς τὰ θεῶν ἀγάλματα ὑποδεέστερος ἐκείνου.
3 Διέπρεψε δὲ μεγάλως περὶ τὴν ἀθλητικῶν καὶ ἐφηβικῶν ἀνδριάν-
των ποίησιν, ἥτις ἐξόχως ἠσκεῖτο παρὰ τοῖς ἐν Πελοποννήσῳ
Δωριεῦσι (§. 114, 2) καὶ ἥτις κυρίως προετίθετο τὴν παράστα-
σιν τῶν καλλίστων μορφῶν τοῦ γυμνοῦ νεανικοῦ σώματος. Ὁ
περιβοητότερος ἐκείνου ἀνδριὰς ἐγένετο ὁ καλούμενος *Δορυφόρος*,
ὅστις εἴτε κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ τεχνίτου, εἴτε διὰ τῆς συμφώ-
νου ἐγκρίσεως τῶν ὁμοτέχνων, ἐθεωρεῖτο ὡς *κανὼν* τῶν τοῦ ἀν-
θρωπίνου σώματος ἀναλογιῶν, αἵτινες τότε ἐπλάττοντο ἔτι
4 μᾶλλον τετραγωνικαὶ καὶ συνεσφιγμέναι. Παρομοίως ἀποδίδεται
εἰς τὸν Πολύκλειτον ἡ εὕρεσις, ἡ μᾶλλον ἡ διατύπωσις τῆς ἐπι-
νοίας τοῦ νὰ ἐπιβαίνωσι τὰ σώματα μάλιστα εἰς τὸν ἕτερον τῶν
ποδῶν· ὅθεν γεννᾶται ἡ ἀνατομικῶς σπουδαία ἀντίθεσις τῶν δύο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλευρῶν τοῦ σώματος, τῆς μὲν βασταζούσης καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον συνθλιβομένης (συσταλλομένης), τῆς δὲ βασταζομένης καὶ μᾶλλον ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως (χαλαρώτερον) ἐκτεινομένης.

1 Τρεῖς ἦσαν Πολύκλειτοι (§. 102. σημ. 138. σημ. 1)· ὅθεν πλείστη σύγχυσις εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀνηκόντων ἑκάστῳ ἔργων (Thiersch. S. 209). Ὁ δὲ μέγας Πολύκλειτος ἦν ὁ πρεσβύτερος τῶν ἐξ Ἄργους, μαθητὴς Ἀγελάδα.

2. Περὶ τῆς Ἥρας Π. 2, 17, 4. Μάξιμος Τύρ. Διατρ. 14. σ. 260. Ἀνθολ. Πλαν. 4, 216. Qu. de Quincy p. 326. Ἡ κεφαλὴ τῆς Ἥρας ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἀργείων (Millingen, Anc. coins pl. 4, 19. Cadalvène, Recueil pl. 3, 1) ἔχουσα στέφανον πλατὺν καθὼς καὶ ἡ Ἥρα Ὀλυμπία τῶν Ἠλείων, ἡ Λακινία Ἥρα τῶν Πανδοσιέων καὶ Κροτωνιατῶν, καὶ ἡ τῶν Πλαταιέων (ἴδ. D. A. K. I. Taf. 30). — « Τὰ Πολυκλείτου ξόανα τῇ μὲν τέχνῃ κάλλιστα » τῶν πάντων, πολυτελείᾳ δὲ καὶ μεγέθει τῶν Φειδίου λειπόμενα, » Στράβ. 8. σ. 201 Τχν. Toreuticen sic erudisse, ut Phidias aperuisse (judicatur) Plin. 34, 19, 2. Ὁ δὲ Κυντιλιανὸς 12, 10 προτιμᾷ τὸν Φειδίαν: Phidias in ebore longe citra aemulum. Πρβ. Cic. Brut. 18.

3. Plin. 34, 19, 2: *Diadumenum* fecit molliter juvenem, centum talentis nobilitatum (πρβ. Λουκ. Φιλοψ. 18. Ἀπομίμημα ἐκ τῆς Φαρνεσιανῆς ἐπαύλεως παρὰ Gerh., Ant. Bildw. 69). — Fecit et destringentem (Ἀποξυόμενον) et nudum talo incessentem (παγκρατιαστὴν ἀποπτερνίζοντα; ἴδ. Iacobs. ad Philost p. 435), duosque pueros item nudos talis ludentes, qui vocantur *astragalizontes.*

Περὶ τοῦ Δορυφόρου αὐτ.: Fecit et Doryphorum viriliter puerum, quem et *canona* artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut a lege quadam. Πρβ. Cic. Brut. 86, 276. Orat. 2, 5. Quinctil. 5, 12. Λουκ. π. ὀρχ. 75: « Τὸ δὲ σῶμα, κατὰ τὸν Πολυκλείτου κανόνα, ἤδη ἐπιδεί» ξειν μοι δοκῶ. Μήτε γὰρ ὑψηλὸς ἄγαν ἔστω καὶ πέρα τοῦ μετρίου ἐπιμή» κης, μήτε ταπεινὸς καὶ νανώδης τὴν φύσιν, ἀλλ' ἔμμετρος ἀκριβῶς· οὔτε » πολύσαρκος, ἀπίθανον γάρ, οὔτε λεπτὸς εἰς ὑπερβολήν· σκελετῶδες γὰρ τοῦτο » καὶ νεκρικόν. » Πρβ. τὸ διήγημα παρ' Αἰλ. Π. Ἱ. 14, 8.

4. Plin. l. l. Proprium ejusdem, ut uno pede insisterent signa, excogitasse: quadrata tamen ea esse tradit Varro, et paene ad unum exemplum.

§. 146. Γενομένου ἐν Ἐφέσῳ συναγωνισμοῦ τεχνιτῶν τινῶν 1
εἰς τὸ τίς ἐδύνατο νὰ πλάσῃ τὴν καλλίστην *Ἀμαζόνα,* λέγεται ὅτι ὁ Πολύκλειτος ἐνίκησε τὸν Φειδίαν, τὸν Κρησίλαν, τὸν Φράδμωνα καὶ τὸν Κύδωνα. Καὶ τῆς μὲν τοῦ Φειδίου ὑπάρχει 2

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπομίμημα ἐν τῷ Βατικανῷ, ἡ ἐπὶ λόγχης ἐπερειδομένη, ἡ δὲ
ἐν τῷ Καπετωλίῳ ἡ τετρωμένη μένει ἀμφισβητήσιμον ἂν ἦναι
ἔργον τοῦ Κρησίλα ἢ μᾶλλον τοῦ Δεσιλάου· ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχῃ
τοῦτο, πρέπει τὴν τοῦ Πολυκλείτου νὰ φαντασθῶμεν ἔτι καλ-
λίονα καὶ κρείττονα τούτων τῶν θαυμασίως καλῶν καὶ ὡραίων
3 γυναικῶν. Ὁ Πολύκλειτος καὶ ὁ Κρησίλας ἐποίησαν δὲ καὶ ἐξό-
χους εἰκονικοὺς ἀνδριάντας· ὁ μὲν τὸν μηχανοποιὸν Ἀρτέμωνα
τὸν Περιφόρητον, ὁ δὲ Κρησίλας τὸν ἐκψυχοῦντα Διειτρέφη καὶ
τὸν Ὀλύμπιον Περικλέα.

1. Περὶ τοῦ συναγωνισμοῦ Plin. 34, 19 init. (Ὁ Θύρσιος σ. 211 ἀμφισβητεῖ, ἀλλὰ χωρὶς λόγον).

2. Εἰς τὴν Φειδίου Ἀμαζόνα « τὴν ἐπερειδομένην τῷ δορατίῳ » ἐπαινεῖ ὁ Λουκιανὸς « στόματος ἁρμογὴν καὶ τὸν αὐχένα » (Λουκ. Εἰκόν. 4. 6.). Ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ Βατικανῷ καὶ πλείονα ἄλλα ἀπομιμήματα. D. A. K. I. 31. Πρβ. Müller, Hdb. §. 121, 2.

Ἡ τετρωμένη Ἀμαζὼν, D. A. K. αὐτόθι (ἄλλη ἐν Παρισίοις, M. Bouill. II, 11). Πρβ. Winckelm., Werke (1839) I. S. 168. 374. Ὁ δὲ Πλίνιος ἀναφέρει μὲν (34, 19, 15) Amazonem vulneratam, ἀλλὰ, ἐὰν ἡ γραφὴ ὀρθῶς ἔχῃ, ὡς ἔργον Δεσιλάου ἢ Δησιλάου, οὐχὶ δὲ Κρησίλα. Πρβ. Ross, Lettre à Mr. Thiersch. p. 9. 10. Kunstbl. 1840. N. 12.

3. Ἀρτέμων ὁ ἐπικαλούμενος Περιφόρητος, μετὰ Περικλέους ἐν Σάμῳ, Ὀλ. 84, 4. Πλούτ. Περ. 27. (Πρβ. Ἀριστοφ. Ἀχ. 850. Ἀθήν. 12. σ. 533.). Περὶ Κρησίλα Plin. 34, 19, 14: Cresilas (fecit) vulneratum deficientem, in quo possit intelligi quantum restet animae, et Olympium Periclem dignum cognomine. Ὁ τετρωμένος ἐκεῖνος ἦν ὁ Ἀθηναίων στρατηγὸς Διειτρέφης (Ὀλ. 91, 13). Ἴδ. Ross l. l. — Ἄλλα παραδείγματα εἰκονικῶν ἀνδριάντων: ὁ σπλαγχνόπτης (δοῦλος Περικλέους, ἔργον Στύπακος τοῦ Κυπρίου. Kunstbl. 1840. N. 37). Ὁ Κολώτης, Φειδίου μαθητὴς, ποιεῖ φιλοσόφους. Plin. 34, 19, 27. — Ἐν τῇ Ἀκροπόλει βάθρον ἀνδριάντος, ἔχον τὸ Ἀπολλοδώρου ὄνομα. Kunstbl. 1840 N. 12.

1 §. 147. Σωματικωτέρα ἔτι, οὕτως εἰπεῖν, ἦν ἡ τέχνη *Μύ-
ρωνος* τοῦ Ἐλευθερέως (πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι), ὅστις ἦν ἐπιφανέ-
στατος περὶ τὴν ἐπιμελῆ καὶ ἔμψυχον μίμησιν οὐ μόνον ἀνθρώ-
2 πων, ἀλλὰ καὶ ζώων. Περίφημοι τούτου ζώων εἰκόνες ἦσαν ἡ
3 *βοῦς*, ὁ κύων, τὰ θαλάσσια τέρατα. Ἐκ δὲ τῶν ἀνδριάντων τοῦ
Μύρωνος ἐθαυμάζοντο μάλιστα ὁ δολιχοδρόμος *Λάδας*, ἐφα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πτόμενος ἤδη τοῦ τέρματος· ὁ *Δισκοβόλος*, οὗ πολλὰ ἀπομιμήματα σώζονται· καὶ ἄλλοι πένταθλοι καὶ παγκρατιασταί.
Ἐποίησε δὲ καὶ θεῶν ἀγάλματα καὶ ἡρώων, οἷον κολοσσοὺς Διός, 4
Ἀθηνᾶς καὶ Ἡρακλέους ἐν Σάμῳ· Ἀπόλλωνα ἐν Ἐφέσῳ· Περσέα ἐν Ἀθήναις· ἄλλην Ἀθηνᾶν καὶ Σάτυρον (Μαρσύαν;) θαυμάζοντα τοὺς αὐλούς. Τὰς δὲ κεφαλὰς ἐποίει ἔτι κατὰ τὸν ἀρχαῖον 5
Αἰγιναῖον τρόπον, τὰ μὲν πρόσωπα ἄψυχα καὶ ἀπαθῆ, τὴν δὲ κόμην ἀργὴν καὶ ἄτεχνον, λειπόμενος κατὰ τοῦτο τῶν περὶ Φειδίαν καὶ Πολύκλειτον.

1. Μύρων Ἐλευθερεύς, Ἀθήν. 11. σ. 488. Myron paene hominum *animas* ferarumque (τὴν ζωϊκὴν ψυχήν) aere expresserat, Petron. 88. — Primus hic multiplicasse veritatem videtur, numerosior in arte quam Polycletus, et in symmetria diligentior, Plin. 34, 19, 3; πρβ. ἀνωτ. §. 115. σημ. 3.

2. Πλίν. αὐτ.: Myronem *bucula* maxime nobilitavit, celebratis versibus laudata. Ὑπάρχουσιν ἔτι 46 ἐπιγράμματα Ἑλληνικὰ εἰς τὴν βοῦν ταύτην (Ἀνθολ. Παλατ. 9, 713-42 καὶ 793-98), καὶ 11 Λατινικὰ (Auson. Epigr. 58-68). Πρβ. Τζέτζ. χιλ. 8, 144. Τέσσαρας ἄλλας Μύρωνος βόας ἀναφέρει ὁ Propert. 2, 23, 7. Διὰ τοῦτο β ο υ π λ ά σ τ η ς, Ἀνθολ. 9, 734.

3. Περὶ τῆς Λάδα εἰκόνος Ἀνθολ. Πλαν. 4, 53. 54. — Περὶ τοῦ Δ ι σ κ ο β ό λ ο υ Quinct. 11, 13: Quid tam distortum et elaboratum, quam est ille Discobolus Myronis? Λουκ. Φιλοψ. 18: « τὸν δισκεύοντα, τὸν ἐπικεκυφότα κατὰ » τὸ σχῆμα τῆς ἀφέσεως, ἀπεστραμμένον εἰς τὴν δισκοφόρον, ἠρέμα ὀκλάζον- » τα τῷ ἑτέρῳ, ἐοικότα ξυναναστησομένῳ μετὰ τῆς βολῆς; » Πρβ. Φιλοστρ. Εἰκόν. 1, 24, μ. τῶν Οὐελκέρου σχολίων σ. 352. Ἀπομιμήματα πλείονα· ἴδ. Müller, Hdb. § 122, Anm. 3. D. A. K. I. Taf. 32. Ἓν ἀπομίμημα ἐν Μονάχῳ, Thiersch, Epochen S. 214. Δισκοβόλος ἐπὶ ἀγγείου, Gerh. Ant. Bildw. Taf. 68.

4. Κολοσσοὶ ἐν Σάμῳ, Στράβ. 14. σ. 169 Τχν. Ἀπόλλων, Πλίν. αὐτ. Περσεύς, Παυσ. 1, 23, 8. — Fecit et Satyrum admirantem tibias et Minervam (Plin). Ἀθηνᾶ καὶ Μαρσύας, ὡς ἔοικεν, ἐν συστάσει.

5. Περὶ τῆς ἐργασίας τῶν τριχῶν Plin. l. l. (ἀνωτ. §. 115. σημ. 3). Πρβ. τοὺς ἐκδότ. εἰς Winckelm., W. (1839) I. 377. — Ὁ Μύρων ἐποίησε καὶ τορευτὰ ἀγγεῖα. Mart. Epigr. 6, 92. 8, 51. — Υἱὸς Μύρωνος Λύκιος, II, 23, 8.

§. 148. Ἄλλην ὁδὸν ἐβάδιζον οἱ Ἀθηναῖοι *Καλλίμαχος* καὶ 1
Δημήτριος (ὁ Ἀλωπεκῆθεν). Ὁ μὲν Καλλίμαχος ἦν ὑπὲρ τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δέον καὶ μέχρι μικρολογίας ἀκριβὴς εἰς τὰ παραμικρὰ καὶ ἐπουσιώδη πάρεργα, καὶ ἔφθειρε τὴν καθολικὴν ἐντύπωσιν τῶν δημιουργημάτων του πολλάκις διὰ τοῦ λίαν ἐπιτετηδευμένου τῆς τέχνης· ὅθεν ἐπεκλήθη καὶ Κακιζότεχνος (Κατάτεχνος· Κατα-
2 τηξίτεχνος;). Ὁ δὲ Δημήτριος ἦν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐν ταῖς εἰκόσι του, μάλιστα γεροντικῶν σωμάτων, ἐπὶ τοσοῦτον ἐφίετο τῆς ἀπαραλλάκτου μιμήσεως τῆς φύσεως, ὥστε ἐμιμεῖτο ἀκριβῶς καὶ ἀπέδιδεν ἐπιμελῶς καὶ αὐτὰ τὰ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ὁμοιότητος καὶ τοῦ ἤθους περιττὰ καὶ φύσει αἰσχρὰ καὶ τῇ τέχνῃ
4 ἀνοίκεια (οἷον ῥυτίδας, παραφυάδας κ. τ. τ.). — Οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ τὸ τέλος τοῦ Πελοπον. πολέμου (ὡς Ναυκύδης) καὶ μετὰ τὰ Πελοποννησιακὰ (ὡς Δαίδαλος) ἐν ὀνόματι γενομένων τεχνιτῶν φαίνεται ὅτι ἠκολούθουν ἐν γένει τὰ ἴχνη τοῦ Πολυκλείτου. Ἡ χαλκοπλαστικὴ ἤκμαζεν ἔτι, καὶ εἰκονικοὶ ἀνδριάντες ἀθλητῶν ἢ ἄλλων ἐξόχων ἀνδρῶν ἐποιοῦντο συχνότατα.

1. Περὶ Καλλιμάχου (εὑρετοῦ τοῦ Κορινθ. κιοκράνου) ἴδ. ἀνωτ. §. 134, 4. Ἔργα τούτου ἦσαν ὁ κομψὸς καὶ ἔντεχνος λύχνος τῆς Πολιάδος ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ (Π. 1. 26, 7. μετὰ τὴν 92 Ὀλ.), καὶ Λάκαιναι χορεύουσαι, Plin. 34, 19, 35: Ex omnibus maxime cognomine insignis est Callimachus, semper calumniator sui, nec finem habentis diligentiae, ob id *catatexitechnus* appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curae modum. Hujus sunt saltantes Lacaenae, (Καρυάτιδες: Λουκ. π. ὀρχησ. 10 ἴδ. ὅμως κατωτ. §. 152. σημ. 6.) emendatum opus, sed in quo gratiam omnem diligentia abstulerit.

2. Περὶ Δημητρίου Quinctil. 12, 10: Dem. nimius in veritate. Λουκ. Φιλοψ. καλεῖ αὐτὸν καταφρονητικῶς ἀνθρωποποιὸν, καὶ περιγράφει τὸν τούτου ἀνδριάντα Πελίχου τοῦ Κορινθίων στρατηγοῦ· „ προγάστορα, φαλαντίαν, „ ἡμίγυμνον τὴν ἀναβολὴν, ἠνεμωμένον τοῦ πώγωνος τὰς τρίχας ἐνίας, ἐπίσημον „ τὰς φλέβας, αὐτανθρώπῳ ὅμοιον. „ — Ἄλλο παράδειγμα μιμήσεως αἰσχροῦ καὶ ἀπευκταίου ἀντικειμένου, Παυσ. 10, 2, 4: „ (ἐν Δελφοῖς) μίμημα ἦν χαλ- „ κοῦ, νεκροῦ χρονιωτέρου, κατεῤῥυηκότος τε ἤδη τὰς σάρκας καὶ τὰ ὀστᾶ „ ὑπολειπομένου μόνα· ἀνάθημα -- Ἱπποκράτους τοῦ ἰατροῦ. „ — Περὶ τοῦ ὀρθοῦ τρόπου τοῦ μιμεῖσθαι ἴδ. §. 15. σημ. 3. καὶ §. 15 β΄.

3. Παραδείγματα χαλκῶν ἀνδριάντων ἐν μέρει κεχρωσμένων· ἡ Σιλανίωνος Ἰοκάστη ἔχουσα πρόσωπον ὠχρὸν (Πλούτ. πῶς δεῖ ποιητ. ἀκούειν 3. Συμπ. 5, 1)· ὁ Ἀριστωνείδα Ἀθάμας ἐρυθριῶν (Plin. 34, 40)· κυανοῖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναύαρχοι ἐν Δελφοῖς (Πλούτ. π. τοῦ μὴ χρᾶν κ. ἑ. 2)· πρβ. Klenze, Reise S. 241 flgg. — Ἀνδριάντες σιδηροῖ, Παυσ. 3, 12, 8. 4, 31, 8. 10, 18, 5. Plin. 34, 40.

Β' τμῆμα· αἰὼν τῶν περὶ Πραξιτέλη καὶ Λύσιππον.

§ 149. Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἀνεφάνη ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ πέριξ Ἑλλάδι νέα δημιουργῶν διαδοχή, ὧν ἐν τῇ τέχνῃ οὐχ ἧττον οἱονεὶ ἀποτυποῦται καὶ ἐκφράζεται τὸ ἦθος καὶ πνεῦμα τοῦ τότε Ἀττικοῦ βίου, ἢ ὁ τοῦ προτέρου αἰῶνος χαρακτὴρ ἐν τῇ τέχνῃ τῶν περὶ τὸν Φειδίαν. Κορυφαῖοι τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος (τοῦ τετάρτου πρ. Χρ.) ἦσαν *Σκόπας* ὁ Πάριος, *Λεωχάρης* καὶ *Πραξιτέλης* οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ πρὸς τὰ τέλη *Λύσιππος* ὁ Σικυώνιος. Οἱ πρῶτοι μάλιστα ἔδωκαν εἰς τὴν τέχνην τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸν ἰδιάζοντά της χαρακτῆρα, καὶ τὴν κλίσιν ἐπὶ ἐμπαθέστερα καὶ θορυβωδέστερα αἰσθήματα, τῇ μὲν ἐπὶ τὸ δεινὸν καὶ τραγικὸν καὶ ἐκπληκτικόν, τῇ δὲ ἐπὶ τὸ ἡδονικὸν καὶ τρυφερόν.

1 (beside line 1), 2 (beside "ρακτὴρ ἐν τῇ τέχνῃ … ἐνε-"), 3 (beside "σιππος ὁ Σικυώνιος …")

1. Περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ ῥυθμοῦ τῆς τέχνης κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον πρβ. καὶ τὰ ἀνωτ. § 129, 1 εἰρημένα.

2. Δημιουργοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου· Κλέων Σικυώνιος, Ἀντιφάνους μαθ., Ὀλ. 98-102. Σιλανίων Ἀθηναῖος, ἴσως Ἀπολλοδώρου μαθ., πλάστης, μέχρι 114? (Plin. 34, 19, 21 et 26. Kunstbl. 1840. N. 12). Σκόπας ὁ Πάριος, πιθανὸν ἔτι Ἀριστάνδρου υἱὸς (Boeckh, C. I. G. II. 2285 β.), ἀρχιτ., λιθοξόος καὶ πλάστης, 97-107. Πολυκλῆς Ἀθην., Σταδιέως μαθ. (?) πλ. 102. Δαμόκριτος Σικυώνιος, Πείσωνος μαθ., πλ. 102. Παυσανίας Ἀπολλωνιάτης πλ., π. 102. Σαμόλας Ἀρκὰς πλ., π. 102. Εὐκλείδης Ἀθην. λιθοξ., π. 102. Λεωχάρης ὁ Ἀθηναῖος, πλ. καὶ λιθ., 102-114, (διότι συνειργάσατο τῷ Λυσίππῳ ἔτι τὸ Ἀλεξάνδρου κυνήγιον, § 154. σημ. 4) καὶ Σθέννις ὁ Ὀλύνθιος 108-114 (Kunstblatt 1840. N. 32. Ἕτερος νεώτερος Λεωχάρης κατὰ τὴν Μ. Ἀντωνίου ἡλικίαν, αὐτ. N. 17). Ὑπατόδωρος καὶ Ἀριστογείτων Θηβαῖοι, πλ. 102 (?) Σώστρατος πλ. 102-114. Δαμοφῶν Μεσσήνιος πλ. 103 κ. ἑ. Ξενοφῶν Ἀθην. πλ. 103. Καλλιστόνικος Θηβαῖος πλ. 103. Ὀλυμπιοσθένης πλ. (σύγχρονος Στρογγυλίωνος καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Κηφισοδότου; ἴδ. Sillig. C. A. s. v.). Ἐξήκεστος, ἐν Ἀθήναις, 105-115 (? Kunstbl. 1840. N. 17). Εὐφράνωρ ὁ Ἴσθμιος, ζωγρ., λιθοξ, πλ. καὶ τορευτ., 104-110. Πραξιτέλης ὁ Ἀθηναῖος, Εἰρεσίδης τὸν δῆμον, λιθ. καὶ πλ., 104 110. Ἐχίων πλ. καὶ ζωγρ. 107. Θηρίμαχος πλ. καὶ ζωγρ. 107. Τιμόθεος λιθ. καὶ πλ. 107.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πῦθις πλ. 107. **Βρύαξις** Ἀθην. λιθ. καὶ πλ. 107-119. Ἡρόδοτος Ὀλύνθ. π. 108. Ἱππίας πλ. 110-114. Πολύμνηστος καὶ Κέγχραμις, 105-110 (? Ἐπιγραφὴ ἐν Ἀθήναις). **Λύσιππος ὁ Σικυώνιος** πλ. 103-114 (πρβ. Müller, Hdb. §. 124. Anm.). Λυσίστρατος Λυσίππου ἀδελφὸς, πλ. 114. Εὐφρονίδης, Ἴων, πλ. 114. Ἀμφίστρατος λιθοξ. 114. Μενέστρατος λιθ. π. 114 (?). Χαιρέας πλ., π. 114. Φίλων ὁ Ἀντιπάτρου (?) πλ. 114. Πάμφιλος Πραξιτέλους μαθ. 114. **Κηφισόδοτος καὶ Τίμαρχος** οἱ Πραξιτέλους, πλ. καὶ τορευταί, 114-120 (Kunstbl. 1840 N. 12) Πρωτογένης ζωγρ. καὶ πλ. 112-120 (ἴδ. §. 163. 165)

8. Εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς τότε τέχνης συνετέλεσε τὰ μέγιστα καὶ ἡ σύγχρονος ποίησις καὶ φιλοσοφία· ἡ ἀκόλαστος μέση καὶ νέα κωμῳδία· ἡ φιλήδονος σοφία τῶν περὶ Ἀρίστιππον καὶ Ἐπίκουρον, καὶ ἡ κυνικὴ ἀναισχυντία τῶν περὶ Διογένη καὶ Ἀντισθένη φιλοσοφούντων. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔλαβε καὶ ἡ σύγχρονος γραφικὴ (περὶ ἧς κατωτ. §. 158 κ. ἑ.) μεγίστην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς πλαστικῆς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος.

1 §. 150. Ὁ *Σκόπας* κατειργάζετο ἐξαιρέτως τὸν λευκὸν λίθον τῆς πατρίδος του Πάρου· τὰ δὲ ἀντικείμενα τῆς τέχνης του ἐπορίζετο ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐκ τοῦ κύκλου τῶν μύθων τοῦ Διο-
2 νύσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἔπλασε δὲ καὶ Ἀπόλλωνας· τὸν Πύθιον (Κιθαρῳδὸν) Ἀπόλλωνα ἐν χιτῶνι ποδήρει (οἷός ἐστιν καὶ ἐπὶ ἀρχαίων προστύπων ἔργων, D. A. K. I, 13, 46.) καὶ Ἀπόλλωνα
3 Σμινθέα, ἔχοντα μῦν ὑπὸ τὸν πόδα. Ἓν τῶν μάλιστα θαυμαζομένων ἔργων του ἦν μεγάλη σύστασις (Gruppe) θαλασσίων θεῶν καὶ δαιμόνων· ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Θέτις μετὰ Τριτώνων καὶ Νηρεΐδων συμπροπέμποντες τὸν Ἀχιλλέα εἰς τὴν Λευκὴν νῆσον· καὶ φαίνεται πιθανώτατον, ὅτι πρῶτος ὁ Σκόπας εἰς τοῦτο τὸ ἔργον μετήνεγκε τὸ ἐνθουσιαστικὸν καὶ ἀχαλίνωτον καὶ ἱλαρὸν ἀπὸ τοῦ Διονυσιακοῦ κύκλου ἐπὶ τὴν παράστασιν τῶν θεῶν τοῦ πελάγους, ὥστε οἱ μὲν Τρίτωνες ἀντιπροσωπεύουσι τρόπον τινὰ τοὺς Σατύρους, αἱ δὲ Νηρεΐδες τὰς Μαινάδας τὰς περὶ τὸν Διόνυσον.

1. Διόνυσος ἐκ λίθου λευκοῦ ἐν Κνίδῳ, Plin. 36, 4, 5. — Μαινὰς (Βάκχη, Θυιὰς) χιμαιροφόνος, ἔχουσα τὴν κόμην λελυμένην· Ἀνθολ. Παλ. 9, 774. Ἀνθ. Πλαν. 4, 60. Καλλίστρ. ἐκφρ. ἀγαλμ. 2. Ἀπομιμήματα πλείονα ἐπὶ προστύπων ἔργων· Zoega, Bassir. ant. II, 83. 84. 106. D. A. K. 1, Taf. 32. — Πανίσκος, Cic. de Div. 1, 13.

Ἀφροδίτη γυμνὴ ἐν Ῥώμῃ, ἣν ὁ Πλίνιος προτιμᾷ αὐτῆς τῆς Πραξιτελείου, Plin. 36, 4, 7. — Ἀφροδίτη, Πόθος καὶ Φαέθων ἐν Σαμοθράκῃ, Πλίν. αὐτ. — Ἔρως,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἵμερος καὶ Πόθος ἐν Μεγάροις, Παυσ. 1, 43, 6. — Ἐν Ἤλιδι· « Ἄγαλμα Ἀφρο-« δίτης χαλκοῦν ἐπὶ τράγῳ κάθηται χαλκῷ· Σκόπα τοῦτο ἔργον, Ἀφροδίτην δὲ « Πάνδημον ὀνομάζουσι, » Παυσ. 6, 25, 2.

2. Ὁ Κιθαρῳδὸς Ἀπόλλων τοῦ Σκόπα ἀνέκειτο ἐν Ῥώμῃ ἐν τῷ ναῷ, ὃν ὁ Αὔγουστος ᾠκοδόμησε τῷ Ἀπόλλωνι εὐχαριστήριον τῆς ἐπ' Ἀκτίῳ νίκης· ὅθεν ἐπὶ Ῥωμ. νομισμάτων ἐπικαλεῖται Actius καὶ Palatinus. Eckhel, D. N. VI. p. 94. 107. VII. p. 124. Πρβ. Tac. Ann. 14, 14. Suet. Neron. 25. Τοῦτον περιγράφει ὁ Προπέρτιος 2, 23, 15: Inter matrem (Πραξιτέλους) deus ipse interque sororem (Τιμοθέου) *Pythius* in longa carmina veste sonat. Ἀπομίμημα ἐν τῷ Βατικανῷ, D. A. K. I. Taf. 32.

Περὶ τοῦ Σμινθέως Στράβ. 13. σ. 117 Τχν: « Τὸ σύμβολον τὸ τὴν ἐτυμότητα « τοῦ ὀνόματος σῷζον, ὁ μῦς ὑπόκειται τῷ ποδὶ τοῦ ξοάνου. » — Καὶ Ἑρμῆς Σκόπα ἔργον, Ἀνθολ. Πλαν. 4, 192.

3. Plin. 36, 5, 7: Sed in maxima dignatione, Cn. Domitii delubro in Circo Flaminio, Neptunus ipse et Thetis atque Achilles, Nereïdes supra delphinas et cete et hippocampos sedentes; item Tritones chorusque Phorci et pristes ac multa alia marina, omnia ejusdem manus, praeclarum opus etiamsi totius vitae fuisset. Περὶ τοῦ μύθου πρβ. Köhler, Mém. sur les Iles et la Course d'Achille, Pétersb. 1827. Sect. 1.

§. 151. *Ἂν τὸ περιβόητον σύστημα τῆς Νιόβης καὶ τῶν παί-* 1
δων (ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωσιανοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Ῥώμῃ) Σκόπα ἦν
τέχνη, ἢ Πραξιτέλους, ἠμφισβήτουν ἤδη αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Θαυ- 2
μάζεται ἐν αὐτῷ πρὸ πάντων ἡ συστολὴ καὶ εὐλάβεια καὶ κο-
σμία αἰδώς, ᾗ ὁ δημιουργὸς ἐμετρίασε τὴν παράστασιν συμβεβη-
κότος τόσον ἐκπληκτικοῦ καὶ φρικώδους· αἰσθανόμεθα μὲν εἰς τὰ
πρόσωπα τῆς μητρὸς καὶ τῶν παίδων τόν τε ἠθικὸν καὶ τὸν φυ-
σικὸν πόνον, βλέπομεν τὸν φόβον τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, τὴν
λύπην καὶ ἀπελπισίαν τῆς μητρὸς, τὴν ἀλγηδόνα τῶν βληθέντων
καὶ ἀποθνησκόντων παίδων· ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι σωφρόνως
ἔμμετρα, κόσμια, ἐπιεικῆ καὶ πρᾶα, καὶ διὰ τοῦτο ὡραῖα καὶ
θαυμαστά· οὔτε τὸ ἠθικὸν, οὔτε τὸ φυσικὸν πάθος ὑπερβαίνει
πούποτε τὴν τόσον λεπτὴν γραμμὴν τοῦ κάλλους. Συνελόντι
εἰπεῖν, οἱ Νιοβίδαι εἰσὶ μὲν θνητοὶ ἄνθρωποι, ὑποκείμενοι εἰς τὴν
ἀήττητον δύναμιν τῶν θεῶν, φέρουσι δὲ τὴν τύχην ταύτην
μετὰ γενναιότητος ἡρωϊκῆς καὶ σχεδὸν ἰσοθέου. Μολονότι δὲ 3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ καθολικοῦ συστήματος ὑπάρχει ἀμφιβολία, διαγιγνώσκονται ὅμως ἐν αὐτῷ βεβαίως μερικαί τινες ἐλάττονες συστάσεις.

1. Plin. 36, 5, 8: Par haesitatio est in templo Apollinis Sosiani, Niobae liberos morientes Scopas an Praxiteles fecerit. Ὑπὲρ Πραξιτέλους· Ἀνθολ. Πλαν. 4, 129. Auson. Epitaph. Her. 28. Ὑπὲρ Σκόπα· Winckelm. W. 1839. I. S. 13. — Ὁ ναὸς τοῦ Σωσιανοῦ Ἀπόλλωνος πιθανὸν ὅτι ἱδρύθη ὑπὸ Γ. Σωσίου, ὃς ἐπὶ Μ. Ἀντωνίου ἐπῆρχε τῆς Συρίας (πρβ. Δίων. Κάσσ. 49, 22 καὶ Πλίν. 13, 11). — Τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἦν καὶ ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ ὑπὲρ τὴν κορυφὴν τοῦ θεάτρου σπηλαίῳ Παυσ. 1, 21, 5: « Ἀπόλλων ἐν αὐτῷ καὶ Ἄρτεμις » τοὺς παῖδάς εἰσιν ἀναιροῦντες τοὺς Νιόβης. »

Οἱ πλεῖστοι ἀνδριάντες τοῦ συστήματος τούτου (*δώδεκα τὸν ἀριθμὸν*) εὑρέθησαν κατὰ τὸ 1583 ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἀνάκεινται νῦν ἐν Φλωρεντίᾳ· ἄλλοι δέ τινες, ἐν διαφόροις Μουσείοις τῆς Εὐρώπης ὑπάρχοντες, ἀνήκουσιν ἴσως εἰς τὴν αὐτὴν σύστασιν, ἢ τοὐλάχιστον εἰσὶν ἀπομιμήματα τῶν πρωτοτύπων. Τὸ σχῆμα τῆς συστάσεως φαίνεται ὅτι ἦν ἐξ ἀρχῆς τριγωνικόν· ὅθεν τινὲς νομίζουσιν, ὅτι ἀνέκειτο ἐν τῷ ἀετῷ ναοῦ τινος. Πρβ. περὶ τούτου τοῦ ζητήματος Thiersch, Epochen S. 368 flgg. Ἀλλὰ μήπως τὸ ἐν Ἀθήναις σύστημα ἦν τὸ ἀρχέτυπον; Οἱ τούτου ἀνδριάντες, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἰχνῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ σπηλαίου, ἑστήκεσαν ἐν δυσὶν ἢ τρισὶν ἐφεξῆς σειραῖς βαθμοειδῶς ἀνυψουμέναις.

2. Περὶ τῆς ἰδέας τοῦ ὅλου πρβ. ἔτι, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀνεφερθέντων, καὶ πλείονα ἐπιγράμματα, Ἀνθολ. Πλαν. 4, 130-34. Auson l. l. 27-29. — Τοὺς σωζομένους καὶ ὡς γνησίους ἀναγνωριζομένους ἀνδριάντας ἴδ. D. A. K. I. Taf. 33. 34.

3. Περὶ τῆς καθολικῆς διαθέσεως καὶ τῶν μερικῶν συστάσεων ἢ συμπλεγμάτων ἴδ. Thiersch. l. l. S. 315. 368 flgg. Müller, Hdb. §. 126, καὶ τὴν αὐτόθι ἀναφερομένην βιβλιογραφίαν. Πρβ. ἔτι A. Ltr. Z. 1835. N. 108.

1 §. 152. Ὁ *Πραξιτέλης* ὡσαύτως εἰργάζετο κυρίως ἐκ λίθου
λευκοῦ, καὶ διαφερόντως ἔπλαττεν ἀντικείμενα ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ
2 Διονύσου, τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἔρωτος. Ἐν ταῖς πολυαρίθμοις εἰ-
κόσιν, ἃς ἐπορίσατο ἐκ τοῦ πρώτου τῶν εἰρημένων κύκλων, συγκα-
τεμίχθη τῷ Βακχικῷ ἐνθουσιασμῷ καὶ τῷ ἀκολάστῳ ἤθει ἄκρα τις
3 χάρις καὶ εὐάρεστος ἱλαρότης. Οἱ τοῦ Πραξιτέλους *Ἔρωτες* ἦσαν
τὰ ἐντελέστατα πρότυπα ὡραίας καὶ ἐρασμίας παιδικῆς ἡλικί-
ας, καὶ τῆς γυμνῆς του *Ἀφροδίτης* τῷ ἀκαλύπτῳ σωματικῷ
κάλλει ἐπιπολάζει εὐφυεστάτη τις ἔκφρασις ἱμέρου καὶ πόθου
4 ἀνωτέρα τῆς διὰ μόνων τῶν αἰσθήσεων χαμερποῦς ἡδονῆς. Μο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λαταῦτα πρέπει νὰ ὁμολογῶμεν, ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα, συγκρινόμενα πρὸς τὰ τῆς ἀρχαιοτέρας σχολῆς ἔνθεα καὶ σεμνοπρεπῆ δημιουργήματα, ἐν γένει προτίθενται μᾶλλον τὴν παράστασιν τοῦ σωματικοῦ κάλλους, ἢ θείου τινὸς ἤθους· καὶ εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἴσως οὐκ ὀλίγον ὁ συνήθης βίος τοῦ Πραξιτέλους καὶ τῶν συγχρόνων τεχνιτῶν, οἵτινες τὰ πολλὰ διῆγον ἐν ἑταίραις, καὶ ἐν τοῖς πλάσμασί των ἀπεμιμοῦντο τὰς ἐκείνων χάριτας. —
Ἄλλο περίφημον τοῦ Πραξιτέλους ἔργον ἦν ὁ Ἀπόλλων ὁ ἐπικα- 5
λούμενος *Σαυροκτόνος*, οὗ καὶ ἡ μορφὴ καὶ τὸ σχῆμα πλησιά- -
ζουσι πρὸς τὴν εὐπρεπεστέραν τῶν Σατύρων μορφήν. Ἐν γένει δὲ 6
ἐποίησεν ὁ ἀρχηγέτης οὗτος τοῦ νεωτέρου Ἀττικοῦ ἐργαστηρίου, καθὼς καὶ ὁ τοῦ προγενεστέρου ἀρχηγέτης Φειδίας, σχεδὸν μόνον θεῶν ἀγάλματα.

1. Plin. 34, 19, 10: Praxiteles quoque marmore felicior, ideo et clarior fuit; καὶ 36, 4, 5: Marmoris gloriâ superavit etiam semet. Πρβ. Propert. 3, 7, 15. Stat. Sylv. 4, 6, 26. Διόδ. 26 (ἀποσπ.) σ. 512: « Πραξ. » ὁ καταμίξας ἄκρως τοῖς λιθίνοις ἔργοις τὰ τῆς ψυχῆς πάθη. »

2. Ἀγάλματα τοῦ Διονυσιακοῦ κύκλου· Διόνυσος ἐν Ἤλιδι, Π. 6, 26, 1. ἴσως ὁ χαλκοῦς ἐν νεανικῷ σχήματι, ὃν ὁ Καλλίστρ. 8. περιγράφει, κισσῷ ἐστεμμένος καὶ νεβρίδα περιεζωσμένος, ἐρείδων τὴν λύραν (?) τῷ θύρσῳ, ἁπαλὸν τι καὶ μεμηνὶς βλέπων. Ἐποίησε δὲ τὸν αὐτὸν θεὸν καὶ ἐν πρεσβυτέρῳ σχήματι, Plin. 34, 19, 10: Liberum patrem, et Ebrietatem, nobilemque unâ *Satyrum*, quem Graeci Περιβόητον cognominant. (Ἄδηλον δὲ ἂν ἦναι οὗτος ὁ ἐν τῇ ὁδῷ τῶν Τριπόδων, Π. 1, 20, 1. Ἀθήν. 13, σ, 591). Ἀπομίμημα τοῦ Περιβοήτου νομίζεται ὁ τῷ στελέχει προσανακεκλιμένος καὶ ἀναπαυόμενος ἀπὸ τοῦ αὐλεῖν, ἐν πολλοῖς Μουσείοις (δύο ἐν Βερολίνῳ). Ἴδ. D. A. K. I. Taf. 35. Πρβ. Winckelm. W. (1839) I. S. 139 flgg. Ἄλλος Σάτυρος ἐν Μεγάροις, Π. 1, 43, 5. Σειληνοί, Ἀνθ. Παλ. 9, 756. Μαινάδες, Θυιάδες, Plin. 36, 5, 5. Πὰν ἀσκὸν ἐπηρμένος, καὶ Νύμφαι γελῶσαι, καὶ Δανάη, λίθου Παρίου, Ἀνθολ. Παλ. 6, 317. Πλαν. 4, 262. Ἑρμῆς φέρων Διόνυσον νήπιον, Π. 5, 17, 1· οὗτινος ἴσως ἀπομίμημα τὸ ἀνάγλυφον παρὰ Zoega, Bassir. I, 3.

3. Ἔρωτες. α΄, Ἐν Παρίῳ, λύγδινος, γυμνός. Plin. 36, 5, 5. — β΄, Ἐν Θεσπιαῖς, λίθου Πεντελησίου, παῖς ἐν ὥρᾳ, ἔχων πτέρυγας χρυσᾶς. Π. 9, 27, 3. Λουκ. Ἐρωτ. 11. 17. Ἀνάθημα Φρύνης (Ἀνθ. Παλ. 6, 260), ἀπεκομίσθη ὑπὸ Καλιγούλα καὶ αὖθις ὑπὸ Νέρωνος, καὶ ἀνέκειτο ὕστερον ἐν Ῥώμῃ in Octaviae scholis (Plin. l. l.). Περὶ τούτου Cic. Verr. 4, 2, 4: propter quem Thespiae visuntur. Ἐν Θεσπιαῖς ἀνέκειτο ὕστερον μίμημα ἐκείνου, τέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χνη Μηνοδώρου (Παυσ. αὐτ.). Ἰουλιανὸς ὁ Αἰγ. (Ἀνθ. Πλαν. 4, 203) συγχέει ὑπ' ἀγνοίας τὸν ἐν Θεσπιαῖς χαλκοῦν Ἔρωτα τοῦ Λυσίππου καὶ τὸν λίθινον τοῦ Πραξιτέλους. — γ'. Λίθινος Ἔρως ἐν Μ ε σ σ ά ν ᾳ, παρεμφερὴς τῷ Θεσπιᾶσι, Cic. Verr. l. l. — δ', καὶ ε', Δύο χ α λ κ ο ῖ Ἔρωτες (Καλλίστρ. Ἀγαλμ. 4. 11), ὁ μὲν ἀναπαυόμενος (Iacobs. p. 693), ὁ δὲ διαδούμενος. — Ἀπομιμήματα τοῦ τῶν Θεσπιέων Ἔρωτος ἴσως ὁ ἐν Ῥώμῃ κορμὸς, ὁ ἔχων τὴν κόμην ἐν κρωβύλῳ ἀναδεδεμένην (M. Pio. Cl. 1, 12), ὁ ἐν Νεαπόλει ἐντελέστερος (M. Borbon. 6, 25), καὶ ἄλλος ἐν τῷ Βρ. Μουσείῳ. Ἴδ. D. A. K. I. Taf. 35, 144. 145.

Ἀ φ ρ ο δ ῖ τ α ι. α'. Ἡ ἐνδεδυμένη (velata specie) ἣν οἱ Κ ῷ ο ι προείλοντο. Plin. 36, 5, 5. — β'. Ἡ ἐν Κ ν ί δ ῳ ἡ γυμνὴ, ἐκ Παρίας λύγδου, ἥτις ἀνέκειτο παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης Εὐπλοίας, ἐν «νεῷ ἀμφιθύρῳ» (Λουκ. Ἐρωτ. 13. «περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ,» Ἀνθ. Πλαν 4, 160. Πρβ. Plin. l. l. Aedicula ejus tota aperitur, ut conspici possit undique effigies deae --; nec minor ex quacunque parte admiratio est)· ὕστερον δὲ ἦν, κατὰ τὸν Κεδρηνὸν, ἐν Βυζαντίῳ. Ταύτην περιγράφει ὁ Λουκ. Ἐρωτ. 13 καὶ Εἰκον. 6: «Σεση-» ρότι γέλωτι μικρὸν ὑπομειδιῶσα. — Ὀφρύων τὸ εὔγραμμον καὶ τῶν ὀφθαλμῶν » τὸ ὑγρὸν ἅμα τῷ φαιδρῷ καὶ κεχαρισμένῳ. — Πᾶν δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς ἀκά-» λυπτον, οὐδεμιᾶς ἐσθῆτος ἀμπεχούσης, γεγύμνωνται, πλὴν ὅσα τῇ ἑτέρᾳ » χειρὶ τὴν αἰδῶ λεληθότως ἐπικρύπτειν. — Τῶν δὲ τοῖς ἰσχίοις ἐνεσφραγισμέ-» νων ἐξ ἑκατέρων τύπων οὐκ ἂν εἴποι τις, ὡς ἡδὺς ὁ γέλως. Μηροῦ τε καὶ κνή-» μης ἐπ' εὐθὺ τεταμένης ἄχρι ποδὸς ἠκριβωμένοι ῥυθμοί.» Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης βλέπομεν ἤδη, ὅτι ἡ Πραξιτέλους Ἀφροδίτη δὲν ἦν ἡ σεμνὴ Οὐρανία τοῦ Φειδίου, ἀλλὰ μᾶλλον γλυκυμείλιχός τις καὶ σχεδὸν ἑταίρα. Ἀπομιμήματα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Κνιδίων εἰς τιμὴν τῆς Πλαυτίλλης· ἐπὶ δακτυλιολίθων (Lippert. Dactyl. I, 1, 81), καὶ, κατὰ τὸν Μύλλερον, τὸ ἐν τοῖς Βατικανοῖς κήποις ἄγαλμα (ἴδ. D. A. K. I. Taf. 35. F. 146. a-d). Ἡ γυμνότης αἰτιολογεῖται, διότι λουομένη ἀπέθετο τὴν περιβολήν. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ἦναι καὶ ἡ Μεδικαία Ἀφρ. μίμημα τῆς Κνιδίας, ἴδ. Thiersch. l. l. S. 288, καὶ τὴν λοιπὴν βιβλιογρ. παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. §. 127, 4. — γ'. Χ α λ κ ῆ Ἀφρ. τοῦ Πραξιτ., Plin. 34, 19, 10. — δ'. Λιθίνη ἐν Θ ε σ π ι α ῖ ς, Π. 9, 27, 4. — ε'. Ἄλλη Πραξ. Ἀφροδ. ἐν Ἀ λ ε ξ α ν δ ρ ε ί ᾳ πρὸς τῷ Λάτμῳ, Στέφ. ἐ. λ. Ἀλεξάνδρεια. — Πειθὼ καὶ Παρήγορος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀφρ. Πράξιδος ἐν Μεγάροις, Π. 1, 43, 6.

4. Ὁ Πραξιτ. ἐμιμήθη (Κλήμ. Προτρ. σ. 35. Ἀρνόβ. κ. ἐθν. 6, 13) ἐν τῇ Ἀφροδίτῃ τὴν Κρατίναν· κατ' ἄλλους δὲ τὴν Φρύνην, ἧς ἐποίησε καὶ λιθίνην εἰκόνα εἰς Θεσπιὰς (Π. 9, 27, 4) καὶ ἄλλην ἐπίχρυσον εἰς Δελφοὺς (Π. 10, 14, 5. Ἀθήν. 13, σ. 591). Ἠγάπησε δὲ καὶ τὴν Γλυκέραν (Στράβ. 9 σ. 263 Τχν), καὶ ἔπλασε (Πλίν.) signa flentis matronae et meretricis gaudentis. — Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τεχνῖται πολὺ ἐχρῶντο ἑταίραις (Ξεν. Ἀπομν. 3, 11, 1. 2. Ἀθήν. 13. σ. 588) ἢ ἔπλαττον προπλάσματα κατὰ ζῶντα παραδείγματα (π. Φειδίου Πλούτ. Περ. 13).

5. Plin. 34, 19, 10: Fecit et puberem Apollinem (ἐκ χαλκοῦ) subrepenti lacertae cominus sagitta insidiantem, quem *Sauroctonon* vocant.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρβ. Mart. Epigr. 14, 172. Λίθινα ἀπομιμήματα πολλὰ (Winckelm. M. I. 1, n. 40. M. Pio Cl. I, 13)· ἓν χαλκοῦν ἐν τῇ Ἀλβανιανῇ ἐπαύλει· καὶ ἐπὶ δακτυλιολίθων (Millin, Pierr. grav. pl. 5). Ἰδ. D. A. K. I. Taf. 36.

6. Ἄλλα Πραξιτέλους θεῶν ἀγάλματα παρὰ Sillig. C. A. p 387. — Ἐποίησε δὲ καὶ εἰκόνας (C. I. G. I. n. 1604), γύναιον σπιλούμενον (Τατιαν. κ. Ἑλλ. σ. 122), στέφουσαν, οἰνοφόρον (Plin. 34, 19, 10) καὶ Κ α ρ υ ά τ ι δ α ς (αὐτ. 36, 5, 5. Τὸ ὄνομα τῶν Καρυατίδων δὲν ἀπαντᾶται πρὸ τοῦ Πραξιτ. [πρβ. ὅμως §. 148. σημ. 1]· ὅθεν γίνεται πιθανὸν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος εἰσήγαγε τὸν τύπον των εἰς τὴν πλαστικὴν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, μετὰ τὸν ἀνδραποδισμὸν τῆς πόλεως τῶν Καρυῶν ἐπὶ τῆς Ἐπαμινώνδου εἰς Λακωνικὴν ἐκστρατείας, Ξεν. Ἑλλ. 7, 1, 28, ἣν ὁ Βιτρ. 1, 1, 5 τῷ Περσικῷ πολέμῳ συγχέει). — Τὰ Πραξιτέλους λίθινα ἀγάλματα ἐδέοντο κ ε χ ρ ω σ μ έ ν η ς γ α ν ώ σ ε ω ς (circumlitio), καὶ αὐτὸς ὁ δημιουργὸς ἔκρινε κάλλιστα ἐκεῖνα, ἃ ὁ περίφημος ζωγράφος Νικίας περιεγάνωσε (Plin. 35, 40, 28). Πρβ. Müller, Hdb. §. 310, 5. Wiegmann, Malerei der Alten S. 96-117. Letronne, peint. murale p. 399. Κατωτ. §. 164 σημ. 5.

§. 153. Ὁμοίαν ἐν τῇ τέχνῃ ὁδὸν ἐβάδισε καὶ ὁ *Λεωχάρης*, 1
ὅστις ἐποίησε τὸν Γανυμήδην, τὰ Διὸς παιδικὰ, ἀναρπαζόμενον
ὑπὸ τοῦ ἀετοῦ. Περισσότερον ἔτι προτίθεται ἡ τέχνη τὴν ἐπίδει- 2
ξιν τοῦ σωματικοῦ κάλλους ἐν τῇ πλάσει τῶν καλουμένων Ἑρ-
μαφροδίτων, ὧν ὁ τύπος φαίνεται ὅτι διετυπώθη ὑπὸ τοῦ *Πολυ-
κλέους*. Σύγχρονοι τοῦ Πραξιτέλους ἦσαν ὁ *Τιμόθεος* καὶ ὁ 3
Βρύαξις, οἵτινες ὁμοῦ μετὰ Σκόπα καὶ Λεωχάρους τὸ ἐν Ἀλι-
καρνασσῷ Μαυσσωλεῖον (μετὰ Ὀλ. 106, 4) γλυπτοῖς ἔργοις
ἐπεκόσμησαν. Ὁ Λεωχάρης καὶ ὁ Βρύαξις ἐποίησαν ἤδη καὶ εἰκό- 4
νας Μακεδονικῶν ἡγεμόνων· καὶ τὸ σύνολον εἰργάζοντο τότε οἱ
Ἀθήνησι πλάσται πλείστους ἀνδριάντας. — Εἰς τὴν αὐτὴν νεω- 5
τέραν Ἀττικὴν σχολὴν ἀνήκουσι καὶ αἱ ἐν ἀναγλυφῇ Νῖκαι αἱ
πτερωταὶ ἐπὶ τοῦ περὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀπτέρου θωρακείου, καὶ ἡ
ζωφόρος τοῦ χορηγικοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους.

1. Plin. 34, 19, 17: Leochares (ἐποίησεν ἐκ χαλκοῦ) aquilam sentientem quid rapiat in Ganymede, et cui ferat, parcentemque unguibus (φειδομέναις ὀνύχεσσι, Νόνν. Διον. 15, 281) etiam per vestem. Πρβ. Στράτωνος ἐπιγρ., Ἀνθ. Παλ. 12, 221. Mart. Epigr. 5, 56. Ἡ αὐτὴ ὑπόθεσις συχνὴ ἐν τοιχογραφήμασι, Plaut. Menaechm. 1, 2, 34· καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῶν Δαρδανέων, Chois. Gouff. II. pl. 67, 28. Ἀπομιμήματα λίθινα ἐν Ἐνετίᾳ καὶ Ῥώμῃ (D. A. K. I, 36) καὶ ἐν Τεγέᾳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Plin. 34, 19, 20: Polycles (ὁ πρεσβύτερος, ἴδ. A. Ltr. Zt. 1835. N. 108) Hermaphroditum nobilem fecit. — Περὶ τῶν ἐν τοῖς Μουσείοις σωζομένων Ἑρμαφροδίτων ἴδ. σχολ. εἰς Winckelm. W. (1839) I. S. 136 flgg.

3. Plin. 36, 5, 9: Scopas habuit aemulos eadem aetate Bryaxin et Timotheum et Leocharem, de quibus simul dicendum est, quoniam pariter caelavere Maussoleum (Ὀλ. 106, 4).

4. Ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰκόνες Ἀμύντου, Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου, Ὀλυμπιάδος καὶ Εὐρυδίκης, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, Λεωχάρους ἔργα, Π. 5, 20, 5. — Σέλευκος χαλκοῦς Βρυάξιδος, Plin. 34, 19, 13. — Λεωχάρους καὶ Σθέννιδος πέντε εἰκονικοὶ ἀνδριάντες ἐπὶ μιᾶς βάσεως ἐν Ἀθήναις, Kunstbl. 1840. N. 32. — Κηφισόδοτος καὶ Τίμαρχος οἱ Πραξιτέλους ἐποίησαν ξυλίνας εἰκόνας τοῦ Λυκούργου καὶ τῶν παίδων, αὐτ. N. 12.

5. Τὸ θωρακεῖον περὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀπτέρου Νίκης (§ 100, 12) ἔχει προσώπους Νίκας πτερωτὰς βουθυτούσας, καὶ τρόπαιον ἀνεγειρούσας (ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν νεωστὶ εὑρεθέντων τεμαχίων), τῆς καλλίστης ἐργασίας τοῦ Πραξιτελείου αἰῶνος. Ross, T. der Nike Taf. 13. Ἀπομιμήματα πλείονα· αὐτ. σελ. 18. G. M. 54*, 257. — Ἡ ζωφόρος τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους ἔχει τὸν Διόνυσον καὶ τοὺς Σατύρους του τιμωροῦντας τοὺς Τυῤῥηνοὺς πειρατάς. Stuart I. ch. 4. D. A. K. I. 37. — Τῆς αὐτῆς ἐποχῆς φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ οἱ παλαισταί, ἴσως ἔργον τοῦ νεωτέρου Κηφισοδότου (Plin. 36, 5, 6: symplegma, -- digitis corpori verius quam marmori impressis), D. A. K. I. Taf. 36.

---

1 §. 154. Οἱ κορυφαῖοι τῆς σχολῆς ταύτης εἴδομεν ὅτι ἀεὶ
διετήρουν ἔτι τὸν τρόπον καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς τοῦ Φειδίου τέχνης,
καθόσον καὶ αὐτοὶ ἐσπούδαζον κυρίως, ἐν τοῖς ἀγάλμασι τῶν
θεῶν ἢ ἄλλων μυθολογικῶν προσώπων νὰ παριστάνωσι τὴν οἰκείαν
ἑκάστου διάνοιαν καὶ τὸν νοερὸν (ψυχικὸν) βίον των· ὁ δὲ *Εὐ-
φράνωρ* καὶ *Λύσιππος* διεδέχθησαν μᾶλλον τὴν τῶν περὶ τὸν
Πολύκλειτον αἵρεσιν (τὴν Ἀργειο-Σικυωνίαν σχολὴν), ἧς τὸ
κύριον ἀντικείμενον ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξε μᾶλλον ἡ παράστασις σω-
2 ματικοῦ κάλλους καὶ ἡρωϊκῆς καὶ ἀθλητικῆς ῥώμης. Ἐκ τῶν
ἡρώων διετύπωσεν ὁ Λύσιππος τὴν τοῦ *Ἡρακλέους* ἰδέαν εἰς
νέον τινὰ ῥυθμὸν, καὶ ἐξεπόνησε τὸ γιγαντιαῖον σῶμα τοῦ ὑπὸ
τῶν πολλῶν ἀγώνων κεκμηκότος μὲν καὶ ἀναπαυομένου, ἀλλ'
οὐδὲν ἧττον ἀηττήτου ἥρωος ἐν αὐτῷ τῷ σχήματι, ὅπερ ἡ μετα-
3 γενεστέρα τέχνη ἀεὶ ἐμιμήσατο ὡς ἀρχέτυπον κανόνα. Ἀθλητῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνδριάντες οὐκέτι κατεσκευάζοντο τότε τοσοῦτοι, ὅσοι καὶ πρό-
τερον (μολονότι καὶ ὁ Λύσιππος ἐποίησεν ἐξ τοιούτους)· ἀντ'
αὐτῶν δὲ ἐδέοντο οἱ τότε χρόνοι εἰκόνων βασιλέων καὶ ἡγεμόνων.
Θαυμαστοὶ ἦσαν μάλιστα οἱ Λυσίππου ἀνδριάντες τοῦ μεγάλου 4
Ἀλεξάνδρου, ἐν οἷς κατώρθωσεν ὁ δημιουργὸς νὰ μιμηθῇ καὶ
αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα τῆς μορφῆς εἰς τρόπον ὥστε συνέτεινον
εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἤθους. Ἄλλοι δὲ σύγχρονοι πλάσται, οἷον 5
ὁ Λυσίππου ἀδελφὸς *Λυσίστρατος*, ὅστις πρῶτος ἀπετύπωσε
πρόσωπα εἰς γύψον, προετίθεντο μόνην τὴν ἀπαράλλακτον μίμη-
σιν καὶ ἀπόδοσιν τῆς φυσικῆς μορφῆς.

1. Cic. Brut. 86, 296 (πρβ. Petron. Sat. 88): Polycleti Doryphorum sibi Lysippus magistrum fuisse ajebat. Ἐποίησε δὲ, καθὼς ὁ Πολύκλειτος (§. 145. σημ. 3), καὶ Ἀ π ο ξ υ ό μ ε ν ο ν (destringentem se, Plin. 34, 19, 6). Ὅθεν συγχέονται καὶ τὰ ἔργα ἀμφοτέρων, Sillig. C. A p. 254. N. 7.

2, Euphranor (ὡς ζωγράφος) primus videtur expressisse dignitates heroum, Plin. 35, 40, 25. — Ἡ ρ α κ λ ε ῖ ς Λ υ σ ί π π ο υ (ἴδ. Sillig. p. 259) α', Ὁ τῷ ῥοπάλῳ ἐπερειδόμενος, κολοσσικὸς ἀνδριὰς (Hercole Farnese, M. Borb. III, 23. 24), εὑρεθεὶς ἐν τοῖς Καρακάλλα θέρμαις, ἀπομίμημα τοῦ Ἀθηναίου Γλύκωνος, ὡς δεικνύει ἡ ἐπιγραφὴ ἐπὶ ἄλλου ἀντιτύπου (Bianchini, Palazzo dei Cesari tav. 18). Ἄλλα ἀπομιμήματα ἐν ἀγάλμασι, σφραγίσι καὶ νομίσμασιν· ἡ κεφαλὴ μόνη ἐν Λονδίνῳ, Marbles of the Brit. M. I, 11. Ἴδ. D. A. K. I. 38. F. 151-55. — β', Ἡρακλῆς ἀναπαυόμενος ἐπὶ συντελεσθεῖσι τοῖς ἀγῶσι, κολοσσὸς ἐν Τάραντι, ὃν ὁ Φαβ. Μάξιμος μετήνεγκεν εἰς τὸ Καπετώλιον (Πλούτ. Φαβ. Μαξ. 22. Liv. 9, 44. Plin. 34, 18) ὕστερον δὲ ἐν Βυζαντίῳ (Νικήτας, Ἀγάλμ. Κωνςαντινουπ. 5, σ. 12 ed Wilken). Ὁ Ἡρακλῆς ἐκάθητο σύννους ἐπὶ κοφίνου (διὰ τοὺς Αὐγείου κοπρεῶνας), ἐφ' οὗ ἡ λεοντῆ, ἐπερείδων τὸν ἀρ. βραχ. ἐπὶ τὸ καμφθὲν γόνυ, ἐν ᾧ ἡ δεξιὰ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ δ. σκέλους. Συχνὰ ἐπὶ σφραγίδων· Lippert, Dact. I. 285-87. II, 231. Suppl. 344-46. D. A. K. I. 38. F. 156. — γ', Ἡρακλῆς δαμασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος καὶ ἀφωπλισμένος (Ἀνθολ. Πλαν. 4, 103)· ὅμοιόν τι ἔργον ἐπὶ δακτυλιολίθων· Lippert I. 280. 281. II. 225-27. Suppl. 331. D. A. K. αὐτ. 157. — δ'. Μικρὸς χαλκοῦς Ἡρακλῆς (ἐπιτραπέζιος), ὃν Stat. Sylv. 4, 6 καὶ Martial. 9, 44 περιγράφουσιν· ἴσως τὸ πρότυπον τοῦ καλουμένου κ ο ρ μ ο ῦ (Torso di Belvedere).

3. Ὁ Λύσιππος ἔπλασε καὶ τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἀνδριάντας καὶ Αἰσώπου, Ἀνθολ. Πλαν. 4, 332.

4. Plin. 44, 19, 6: Fecit et Alexandrum Magnum multis operibus, a pueritia ejus orsus. — Horat. Epist. 2, 1, 239 (περὶ Ἀλεξάνδρ.): Edicto

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

vetuit, ne quis se praeter Apellem Pingeret, aut alius Lysippo duceret aera Fortis Alexandri vultum simulantia. Περὶ τῆς φημιζομένης ταύτης ἀπαγορεύσεως πρβ. Plin. 7, 38. Sillig. p. 66. N. 24.

Περὶ τῶν Λυσίππου εἰκόνων Ἀλεξάνδρου Πλούτ. Ἀλεξ. 4: » Τὴν μὲν οὖν ἰδέαν » τοῦ σώματος οἱ Λυσίππειοι μάλιστα τῶν ἀνδριάντων ἐμφαίνουσιν, ὑφ' οὗ μόνου » καὶ αὐτὸς ἠξίου πλάττεσθαι. Καὶ γὰρ ἃ μάλιστα πολλοὶ τῶν διαδόχων ὕστε- » ρον καὶ τῶν φίλων ἀπεμιμοῦντο, τήν τ' ἀνάτασιν τοῦ αὐχένος εἰς εὐώνυμον » ἡσυχῇ κεκλιμένου, καὶ τὴν ὑγρότητα τῶν ὀμμάτων, διατετήρηκεν ἀκριβῶς ὁ » τεχνίτης. » Αὐτ. π. τῆς Ἀλεξ. ἀρετῆς 2, 2: « Μόνος γὰρ οὗτος (Λύσιππος) » κατεμήνυε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ, καὶ συνεξέφερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετήν· » οἱ δ' ἄλλοι τὴν ἀποστροφὴν τοῦ τραχήλου, καὶ τῶν ὀμμάτων τὴν διάχυσιν » καὶ ὑγρότητα μιμεῖσθαι θέλοντες, οὐ διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀῤῥενωπὸν καὶ » λεοντῶδες. »

Εἰκὼν Ἀλεξάνδρου ἔχουσα λόγχην, Πλούτ. π. Ἴσ. καὶ Ὀσίρ. 24. Ἰδ. Ἀνθολ. Πλαν. 4, 119-122. Ἄλλη Ἀλεξάνδρου εἰκὼν ἐφ' ἵππου (ὡς οἰκιστοῦ, φαίνεται, τῆς Ἀλεξανδρείας) εἶχε τὴν κόμην ἀκτίνων δίκην περιχυθεῖσαν. Λιβάν. Ἐκφράσ. τόμ. 4. σ. 1120 Reisk. Περὶ τοῦ συνήθους τύπου τῶν Ἀλεξάνδρου ἀνδριάντων ἰδ. Appul. Florid. p. 118 Bip. Ἓν τῶν κυρίων γνωρισμάτων εἶναι ἡ ἀναστολὴ τῆς κόμης (Πλούτ. Πομπ. 2. τρίχωμα ἀνάσιλλον, Πολυδ. 4, 138. frons relicina), καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. Ἡ κεφαλὴ τῆς εἰκόνος τῆς τὴν λόγχην ἐχούσης ἐπὶ Μακεδ. νομισμ. τῶν Αὐτοκρατόρων (Cousinéry, Voy. I. pl. 5. n. 3. 5. 8)· ἀφομοίωμα δὲ ἴσως ὁ ἐκ Γαβίων ἀνδριάς. Ἰδ. τοῦτον καὶ ἄλλας τοῦ βασιλέως εἰκόνας D. A. K. I. Taf. 39. 40. N. 158-70. Πρβ. Müller, Hdb. §. 129. Anm. 4.

Ὁ Λύσιππος ἐποίησε καὶ δύο περιφήμους συστάσεις τῶν περὶ τὸν Ἀλέξανδρον· Alexandri venationem (λέοντος κυνήγιον, Πλούτ. Ἀλεξ. 40, συνεργασαμένου καὶ τοῦ Λεωχάρους) καὶ turmam Alexandri in qua amicorum ejus imagines summa omnium similitudine expressit (τοὺς ἐπὶ τῷ Γρανικῷ πεσόντας Μακεδόνας, Πλούτ. Ἀλεξ. 16. Ἀῤῥιαν. Ἀναβ. 1, 16, 7. πρβ. Vell. Pat. 1, 11, 3). — Ἵππος Λυσίππου, Ἀνθολ. Παλ. 9, 777. — Πεπτωκὼς λέων ἐν Λαμψακῷ, Στράβ. 13, σ. 94 Τχν.

5. Plin. 35, 44: Hominis imaginem gypso e facie ipsa primus omnium expressit ceraque in eam formam gypsi infusa emendare instituit Lysistratus. Hic et similitudinem reddere instituit; ante eum quam pulcherrimas facere studebant (ἀλλὰ κατὰ τοῦτο σφάλλεται ὁ Πλίνιος· ἰδ. §. 148. σημ. 2).

1 §. 155. Διὰ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐπιμελοῦς μελέτης τῶν ἔργων τῶν προγενεστέρων δημιουργῶν οἱ περὶ τὸν Λύσιππον προήγαγον τὴν τέχνην ἔτι περί τινα πάρεργα (argutiae operum)· ἰδίως μνημονεύεται, ὅτι ὁ Λύσιπ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πος ἐποίει τὴν κόμην φυσικωτέραν, ἴσως ἐπὶ τὸ γραφικώτερον.
Ἄλλο ἰδίωμα τῆς σχολῆς ταύτης τοῦ Εὐφράνορος καὶ Λυσίππου 2
ἦν, ὅτι ἐποίουν τὰ σώματα ἐπιμηκέστερα καὶ ἰσχνότερα τῆς φυσικῆς ἀναλογίας, ἐπὶ σκοπῷ μάλιστα νὰ ἐξαίρωσι τοὺς εἰκονικοὺς ἀνδριάντας ὑπὲρ τὸ ἀληθινὸν μέτρον, διὰ νὰ φαίνωνται μείζονες, μεγαλειότεροι καὶ ἡρωϊκώτεροι· ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο τὸν κανόνα τῶν ἀρχαιοτέρων τεχνιτῶν τῆς ἔτι Αἰγυπτιαζούσης ἐποχῆς, καὶ μάλιστα τῶν ζωγράφων, καθὼς οἱ μεταγενέστεροι πάλιν ἐμιμήσαντο αὐτοὺς τούτους. — Πρὸς τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς 3
ἡ περὶ τοὺς κολοσσοὺς φιλοτιμία, ἥτις ἤρξατο ἤδη κατὰ τὰς προλαβούσας ἐποχάς, καθίςατο ἀεὶ γενικωτέρα, καὶ ὁ Εὐφράνωρ καὶ ὁ Λύσιππος ἐποίησαν πολλοὺς τοιούτους.

1. Περὶ τῆς Λυσίππου μιμήσεως τῆς φύσεως Plin. 34, 19, 6: Eum (Εὔπομπον τὸν ζωγράφον) interrogatum (παρὰ τοῦ Λυσίππου), quem sequeretur antecedentium, dixisse demonstrata hominum multitudine, naturam ipsam imitandam esse, non artificem. Ἐμελέτησε δὲ καὶ τὰ τῶν προτέρων τεχνιτῶν ἔργα (Varro L. L. 9, 13, p. 468 Speng.: Neque enim Lysippus artificum priorum potius est vitiosa secutus quam artem), οἷον τὸν Πολυκλείτου Δορυφόρον (§. 154. σημ. 1). — Plin. l. l.: Propriae hujus videntur esse argutiae operum, custoditae in minimis quoque rebus. Περὶ τῆς κόμης κατ. σημ. 2. Τὴν ἀλήθειαν (veritas) ἐπαινεῖ ἐν αὐτῷ μάλιστα καὶ τῷ Πραξιτέλει ὁ Κυντιλ. 12, 10.

2. Plin. 35, 40, 25: *Euphranor* primus videtur expressisse dignitates heroum et usurpasse symmetriam. Sed fuit in universitate corporum exilior, capitibus articulisque grandior (τὸ αὐτὸ περὶ Ζεύξιδος, 35, 36, 2). — Καὶ περὶ Λυσίππου Plin. 34, 19, 6: Statuariae arti plurimum traditur contulisse, capillum exprimendo, capita minora faciendo, quam antiqui, corpora graciliora siccioraque, per quae proceritas signorum major videretur. Non habet Latinum nomen symmetria, quam diligentissime custodivit, nova intactaque ratione quadratas (§. 145. σημ. 4.) veterum staturas permutando; vulgoque dicebat, ab illis factos quales essent homines, a se, quales viderentur esse (πρβ. §. 15. σημ. 3). — Ὁ Λύσιππος ἐλέγετο ποιῆσαι πεντακόσια πρὸς τοῖς χιλίοις πλαστικὰ ἔργα (Plin. 34, 17)!

3. Κολοσσοὺς κατεσκεύασαν καὶ ὁ Κάναχος (§. 107. σημ. 2), ὁ Κάλαμις (Στράβ. 7, σ. 110 Τχν.), ὁ Φειδίας (§. 140 142) καὶ ἄλλοι· ἐγίνοντο δὲ τώρα συχνότεροι. Ὁ Εὐφράνωρ ἐποίησε καὶ κολοσσοὺς (Plin. 35, 40, 25)· ὁ Λυσίππου Ζεὺς ἐν Τάραντι ἦν 40 πήχεις ὑψηλὸς (Plin. 34, 18. Περὶ τοῦ αὐτόθι Ἡρακλέους Plin. ib. Πλούτ. Φαβ. Μαξ. 22).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4. Σφραγιδογλυφία καὶ νομισματική.

1 §. 156. Ἡ *δακτυλιογλυφικὴ* κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν,
διὰ τῆς ἀεὶ αὐξανούσης χρήσεως σφραγίδων καὶ τῆς περὶ ἐντέ-
χνως γεγλυμμένους δακτυλίους πολυτελείας καὶ ἐπιδείξεως, ἔλα-
βε μεγίστην ἐπίδοσιν, καὶ ἐξήρθη σχεδὸν εἰς τὸν κολοφῶνά της.
2 Ὀνομαστὶ δὲ γνωρίζομεν μόνον τὸν *Πυργοτέλην*, ὅστις ἔγλυφε τῷ
Ἀλεξάνδρῳ τὰς σφραγῖδας, καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ *Ἀπολλω-*
3 *νίδην* καὶ *Κρόνιον*. Τινὲς τῶν ἐν ταῖς ψήφοις γλυφῶν ἐμφαίνουσι
τὸν σεμνότερον τῆς Φειδιακῆς σχολῆς ῥυθμόν· αἱ δὲ πλεῖσται μι-
μοῦνται μᾶλλον τὴν διάνοιαν καὶ τὸν τρόπον τῆς Πραξιτελείου
ἐργασίας.

1. Περὶ τῆς χρήσεως ψήφων γεγλυμμένων ἐν σφραγῖσι καὶ δακτυλίοις ἴδ. ἀνωτ. §. 122. σημ. 2. 3. Οἱ μουσικοὶ διεκόσμουν καὶ τὰ ὄργανά των ψήφοις γλυπταῖς· Ἀριστοφ. Ἱππ. 532. Λουκ. πρὸς ἀπαίδ. 8. 9. 10. Iuven. 6, 381. Πρβ. καὶ Αἰλ. Π. Ἱ. 12, 30. Plin. 37, 3. — Δακτύλιοι γεγλυμμένοι ὡς ἀναθήματα ἐν τοῖς ἱεροῖς (Ὀλ. 95,) C. I. G. I. n. 150. § 33. §. 37 (« ὄνυξ μέγας » τραγελάφου πριαπίζοντος ») καὶ § 50 (σφραγῖδες πολλαὶ χρυσοῦ; δακτυλίους ἔχουσαι, ἐν αἷς ὄνυξ, ἴασπις, σφραγὶς ὑαλίνη).

2. Plin. 34, 4: (Alexander) vetuit in gemma se ab alio scalpi, quam a *Pyrgotele*, non dubie clarissimo artis ejus. Πρβ. αὐτ. 7, 37. Περὶ τῶν σωζομένων (ὡς νομίζεται) γλυφῶν τοῦ Πυργοτέλους Winckelm. W. (1839) I. S. 413 flg. — Περὶ Ἀπολλωνίδου καὶ Κρονίου Plin. 37, 4. Τοῦ Ἀπολλωνίδου σώζεται γλυφὴ ἔχουσα βοῦν γεγονατισμένην. Ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης, D. A. K. I. 40, 171-76.

1 §. 157. Ἀνάλογος ἦν καὶ τῆς *νομισματογλυφικῆς* ἡ πρόοδος
κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχήν. Εὑρίσκονται μάλιστα νομισμάτων
τύποι θαυμαστοῦ κάλλους ἐν πόλεσι καὶ χώραις, ὅπου ἄλλοθεν
2 δὲν γνωρίζομεν ὅτι ἤνθησαν αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι. Τῶν μὲν Ἀθη-
νῶν τὰ νομίσματα καὶ ἄλλων τινῶν πόλεων διαφυλάττουσι κατ'
ἀρχὰς τῆς ἐποχῆς ἔτι τὸν ἀρχαΐζοντα καὶ ὑπόσκληρον ῥυθμόν των·
κατὰ δὲ τὸ δεύτερον τμῆμα, μετὰ τὸν Πελοπ. πόλεμον, ἔλαβε
καὶ ἡ νομισματογλυφία ἄκραν ἐπίδοσιν, καὶ τὰ νομίσματα μά-
λιστα τῶν Σικελικῶν πόλεων ἔμειναν, ὡς πρὸς τὴν εὐπρέπειαν
3 καὶ τὸ κάλλος τῶν τύπων, μέχρι τῆς σήμερον ἀπαράμιλλα. Πρὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ἤρξαντο καὶ νὰ διαιωνίζωσι νίκας ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσιν ἢ ἄλλα ἀξιοσημείωτα ἱςορικὰ συμβάντα, διὰ τῶν τύποις τῶν νομισμάτων· ὥστε ταῦτα, ἐκτὸς τῆς σπουδαιότητος ἣν ἔχουσιν ὡς μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, καὶ ὡς πηγαὶ μυθολογικῶν καὶ γεωγραφικῶν γνώσεων, γίνονται πρὸς τούτοις καὶ αὐτόχρημα πηγαὶ ἀξιολόγων ἱστορικῶν εἰδήσεων.

1. Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἤρξαντο καὶ οἱ Ἕλληνες πρῶτον νὰ κόπτωσι νόμισμα χαλκοῦν, κατά γε τοὺς νομισματολόγους. Eckhel, D. N. I. p. XXX sqq. Böckh, Metrol Unters. S. 340.

2. Τὰ Ἀττικὰ νομίσματα ἐπίτηδες διετήρουν τὸν ἀρχαϊκὸν καὶ ἄτεχνον τύπον των (§. 123. σημ. 3) καὶ ὕστερον ἔτι. Διογ. Λαέρτ. 7, 7, 18: »Ἔφασκε δὲ (ὁ Ζήνων) τοὺς μὲν τῶν ἀσολοίκων λόγους, καὶ ἀπηρτισμένους, ὁμοίους » εἶναι τῷ ἀργυρίῳ τῷ Ἀλεξανδρινῷ· εὐοφθάλμους μὲν καὶ περιγεγραμμένους, » καθὰ καὶ τὸ νόμισμα, οὐδὲν δὲ διὰ ταῦτα βελτίονας. Τοὺς δὲ τοὐναντίον » ἀφωμοίου τοῖς Ἀττικοῖς τετραδράχμοις, εἰκῆ μὲν κεκομμένους, καὶ σολοίκους, » καθέλκειν μέντοι πολλάκις τὰς κεκαλληγραφημένας λέξεις. » Ἄλλα τοῦ πρώτου τμήματος τῆς ἐποχῆς ταύτης νομίσματα εἶναι· πολλὰ τῶν Κορινθίων· τὰ τῶν Ἀργείων τὰ ἔχοντα τὸν λύκον· τὰ τῶν Σικυωνίων (Ann. d. Inst. II. p. 336) ἐφ' ὧν ἡ Χίμαιρα· ἐκ δὲ Σικελίας τὰ τῶν Σελινουντίων ἐφ' ὧν οἱ ποταμοὶ Σέλινος καὶ Ὕψας (Ὀλ. 80-94)· τὰ τῶν Ναξίων τὰ ἔχοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ πωγωνίτου Διονύσου καὶ τὸν γεραιὸν Σάτυρον, καὶ τὰ τῶν Ἀκραγαντίνων ἐφ' ὧν δύο ἀετοὶ ἐπὶ λαγῷ καθήμενοι (πρ. Ὀλ. 93, 3). — Μετὰ δὲ τὸν Πελοπ. πόλεμον, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ Πολυκλειτείου ἐργαστηρίου, τὰ ὡραῖα ἀργύρια τῶν Φενεατῶν καὶ Στυμφαλίων, καὶ περὶ Ὀλ. 104 τὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀρκάδων τὰ ἔχοντα κεφαλὴν Διὸς καὶ Πᾶνα· ὕστερον δὲ ἀρχίζουσι τὰ ὑποδεέστερα νομίσματα τῆς Μεγάλης Πόλεως καὶ Μεσσήνης. Περὶ τὴν 100 Ὀλ., ὅτε ἡ Ὄλυνθος προΐςατο τοῦ κοινοῦ τῶν Χαλκιδέων, συνειθίζοντο ἐκεῖ τὰ Χαλκιδικὰ ἀργύρια τὰ ἔχοντα κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ κιθάραν (Cadalvène, Recueil pl. 1, 28). Ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ τῶν Ὀπουντίων νομίσματα, καὶ πολλὰ τῶν Θετταλῶν, Λεσβίων, Κῴων καὶ Κρητῶν, τά τε τοῦ βασιλέως Φιλίππου καὶ τῆς πόλεως Φιλίππων. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν ἀνήκουσιν εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν πολλὰ τῶν Ταραντίνων, Ἡρακλεωτῶν, Θουρίων, Ἐλεατῶν καὶ Μεταποντίνων· τὰ δὲ κάλλιστα πάντων εἰσὶ τὰ μεγάλα πεντηκοντάλιτρα τῶν Συρακουσίων (Müller, Etrusker I. 327. Ann. d. Inst. II. p. 81. πρβ. ἀνωτ. §. 123. σημ. 4). Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Τιμολέων (Ὀλ. 109, 2) ἀνενέωσε τὰς σχέσεις τῶν Συρακουσῶν μετὰ τῆς μητροπόλεως Κορίνθου, φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν ἐκεῖ τὰ πολλὰ νομίσματα τὰ ἔχοντα τὴν Κορινθιακὴν Ἀθηνᾶς κεφαλὴν καὶ τὸν Πήγασον (R. Rochette, Ann. d. Inst. I. 311 sqq.). — Ἴδ. D. A. K. I. Taf. 41. 42. Πλείονα εἰκονίσματα ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Combe, Mionnet, Millingen, R. Rochette, Cadalvène, Cousinéry καὶ ἄλλων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Περὶ Φιλίππου Πλούτ. Ἀλεξ. 4: »Φίλιππος - - τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας τῶν ἁρμάτων (ἐνεχάραττε) τοῖς νομίσμασιν.« Παρομοίως ἐπὶ Σικελικῶν νομισμάτων. — Οἱ Ἀρκάδες, καταλαβόντες τὴν Ὀλυμπίαν, καὶ διαρπάσαντες τὰ ἱερὰ χρήματα, ἀφ' ὧν ἐμισθοδότουν τοὺς στρατιώτας, ἐνεχάραττον τοῖς νομίσμασι τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν θεὸν Πᾶνα, καθήμενον ἐπὶ τοῦ Κρονίου ὄρους καὶ ἐκπέμποντα τὸν τοῦ Διὸς ἀετόν. Πρβ. Müller, Ann. d. Inst. VII. p. 167-72.

5. Γραφική.

1 §. 158. Ἡ *γραφικὴ* προήχθη, κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν, εἰς τόσην τελειότητα, ὥστε οἱ παλαιοὶ ἔκρινον αὐτὴν παράμιλ-
2 λον τῆς πλαστικῆς. Ἡ δὲ τῶν ἀρχαίων γραφικὴ πάντοτε μετεῖχε τῆς πλαστικῆς περισσότερον ἢ τῶν νεωτέρων ἡ ζωγραφία, καθότι περὶ πλείονος ἐποιεῖτο τὰς μορφὰς ἢ τὰς ἀπὸ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς ἐνεργείας· διαφυλάττουσα ἀπ' ἐκείνης τὸ ἀκριβὲς καὶ αὐστηρῶς περιγεγραμμένον τῶν μορφῶν, τὸ εὐκρινῶς κεχωρισμένον τῶν διαφόρων ζῳδίων, ἵνα μὴ συγχέωνται τὰ περιγράμματά των, τὴν ἴσην διάχυσιν καὶ τὸ ἐκτενὲς τοῦ φωτὸς, καὶ,
3 συνελόντι εἰπεῖν, τὸν συγγενῆ ἐκείνῃ τρόπον τῆς συνθέσεως. Διακρίνονται δὲ πάλιν, ἐντὸς τῆς ἐποχῆς ταύτης, τρεῖς περίοδοι ἢ σχολαί.

2. Quinct. 8, 5, 26: Artifices etiam quum plura in unam tabulam opera contulerunt, spatiis distinguunt, ne umbrae in corpora cadant (εἰς τρόπον ὥστε ἡ σκιὰ τοῦ ἑνὸς ζῳδίου δὲν ἐπεσκότιζε τὰ τοῦ ἑτέρου περιγράμματα).

α. *Ἀττικὴ ἢ Ἑλλαδικὴ σχολή.*

1 §. 159. Ὁ πρῶτος τεθαυμασμένος ζωγράφος ἦν *Πολύγνωτος*
2 ὁ Θάσιος, ἐν Ἀθήναις οἰκῶν, καὶ φίλος τοῦ Κίμωνος. Ἔγραφε κυρίως μεγάλας μυθολογικὰς καὶ ἱστορικὰς γραφὰς, καὶ ἐπαινεῖται ὡς *ἠθογράφος*, ἤγουν ὡς εὐστόχως ἀποδοὺς ἐν τῇ γραφῇ τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτῆρα ἑκάστου προσώπου· χαριέσταται δὲ
3 ἦσαν καὶ αἱ τούτου γυναικῶν εἰκόνες. Αἱ ἐν ναοῖς τε καὶ στοαῖς μεγαλογραφίαι τοῦ Πολυγνώτου ἦσαν ἀρχιτεκτονικῶς καὶ συμμέτρως διατεθειμέναι, καὶ ἐνέφαινον, ἅμα τῇ μυθολογικῇ πολυμαθείᾳ, καὶ τὴν σεμνὴν καὶ θρησκευτικὴν τοῦ τεχνίτου διάνοιαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1. Πολύγνωτος, Ἀγλαοφῶντος υἱὸς, ἔγραψε τὴν Ποικίλην ἤδη περὶ Ὀλ. 75, 2 (479 πρ. Χρ.), καὶ τὸν Θησέως σηκὸν π. 465-467 (Letronne, Peint. mur. p. 454), οὐχὶ δὲ καὶ τὰ Προπύλαια (αὐτ. p 107 sqq.). Ἔγραψε πρὸς τούτοις τὸ Ἀθήνησι Ἀνάκειον, τὴν ἐν Δελφοῖς Λέσχην τῶν Κνιδίων, τὸ Πλαταιάσι Ἀθήναιον, καὶ οἰκοδόμημά τι ἐν Θεσπιαῖς.

2. Ἀριστοτ. Ποιητ. 6: « Ὁ μὲν Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος· ἡ δὲ » Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος. » Αὐτ. 2: » Ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ » χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι· ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνωτος » μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἴκαζε. » Plin. 35, 35: Polygnotus - - primus (?) mulieres lucida veste pinxit, - - plurimumque picturae primus contulit. Siquidem instituit os adaperire, dentes ostendere, vultum ab antiquo rigore variare. Ὁ Λουκ. Εἰκόν. 7. ἐπαινεῖ ἐν τῇ Πολυγνώτου Κασάνδρᾳ » ὀφρύων τὸ ἐπιπρεπὲς, καὶ παρειῶν τὸ ἐνερευθὲς, » καὶ ἐσθῆτα ἐς τὸ λεπτότατον ἐξειργασμένην. »

3. Περὶ τῶν ἐν τῇ Δελφικῇ Λέσχῃ γραφῶν Παυσ. 10, 25 31. Ἐν δεξιᾷ ἡ Ἰλίου πέρσις καὶ ὁ ἀπόπλους τῶν Ἑλλήνων, ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἡ Ὀδυσσέως κατάβασις εἰς Ἅιδου· ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς 18 γραφαὶ, ἀποτελοῦσαι ὅμως ὁμοῦ μίαν συνεχῆ τοιχογραφίαν. Αἱ ἐν δεξιᾷ γραφαὶ ἐξειργάσθησαν πρῶται, πρὸ τῆς Σιμωνίδου εἰς Σικελίαν μεταβάσεως (πρὸ Ὀλ. 75, 4). Ἴδ. Letronne l. l. p. 185 sqq. 452. Τῶν ἐκ τῆς Νεκυίας γραφῶν ἐν μέρει ἀπομιμήματα ἐπὶ τοῦ ἐκ Κανυσίου ἀγγείου (D. A. K. I. Taf. 56) καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Ῥούβων, νῦν Ruvo (Braun, Ann. d. Inst. IX. p. 219 sqq. M. Ined. II. 30-32), τῆς δὲ Ἰλίου πέρσεως ἐπὶ ἀγγείου ἐκ Νώλης (D. A. K. I. Taf. 43, 202). Κατὰ τὴν τοῦ Παυσανίου περιγραφὴν ἐπεχείρησαν νὰ συνθέσωσιν αὐτὰς πάλιν οἱ ζωγράφοι F. et I. Riepenhausen, Peintures de Polygnote à Delphes - - d'après la descr. de Paus. 1826. 1829. Τὴν λοιπὴν βιβλιογραφίαν ἴδ. παρὰ Μυλλέρῳ, Hdb. § 134, 3.

Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν οἱ περὶ τὸν Πολύγνωτον ζωγράφοι ἔγραφον ἐπὶ πινάκων, ἢ ἐπὶ τῶν τοίχων, πρβ. ἀνωτ. §. 125. σημ. 1. 2. Πλείονα περὶ τούτου ἐν τῇ τεχνολογίᾳ τῶν ἀρχαίων τεχνῶν.

§. 159. β'. Ἐκτὸς τοῦ Πολυγνώτου μνημονεύονται καὶ ἄλλοι 1
ἐπιφανεῖς ζωγράφοι (οἱ πλείονες Ἀθηναῖοι), οἵτινες μεγαλογραφίαις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μυθικαῖς καὶ ἡρωϊκαῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας εἰλημμέναις, κατεκόσμησαν ναούς τε καὶ παστάδας. Μεταξὺ αὐτῶν διέπρεψεν ὁ *Διονύσιος*, ὡς ἀποδιδοὺς 2
καλῶς τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸ ἦθος.

1. Σίλλαξ Ῥηγῖνος, π. 75. Ὀνατᾶς ὁ Αἰγιν. (§. 102. σημ.) καὶ ζωγράφος, 78-83. Μίκων Ἀθην. ζωγρ. καὶ πλ., 77-83. Διονύσιος Κολοφώνιος, σύγχρο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νος Μίκωνος. Ἀριστοφῶν Πολυγνώτου ἀδελφός. Εὐριπίδης (ὁ τραγῳδοποιός, ἴδ. Eurip. vita, ed. Elmslejus). Γιμαγόρας Χαλκιδεὺς 83. Πάναινος Ἀθην., Φειδίου ἀδελφιδεῦς, π. 83 86. Ἀγάθαρχος σκηνογράφος καὶ τοιχογράφος (ἴδ. §. 132. σημ. 4. 136. σημ. 1) γεννηθεὶς π. 488 πρ. Χρ., ἤκμασε π. 80-90. Ἀγλαοφῶν Ἀριστοφῶντος (ὡς φαίνεται) υἱός, π. 90. Κηφισόδωρος, Φρύλις, Εὐήνωρ Ἐφέσιος, Δημόφιλος Ἱμεραῖος, Νησέας Θάσιος, 90. (Διογ. Λαέρτ. 2, 125). Νικάνωρ καὶ Ἀρκεσίλαος Πάριοι, ἐγκαυταί, π. 90. Διονυσόδωρος ἐν Μελίτῃ οἰκῶν, ἐγκαυτὴς ἀρχιτεκτονικῶν ποικιλμάτων (ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ, Ὀλ. 93. ἴδ. ἀνωτ. §. 135. 1. 4). Ζεύξιππος Ἡρακλεώτης π. 90 (πρβ. Heindorf. ad Plat. Protag. p. 495). Κλεαγόρος Φλιάσιος 91 (Ξεν. Ἀνάβ. 7, 8, 1. Letronne l. l. p. 149). Ἀπολλόδωρος Ἀθην. γεννηθεὶς π. Ὀλ. 75 (Letronne l. l. p. 289 sqq.) ἕως π. 93.

Ἐν τῇ Ποικίλῃ στοᾷ (Π. 1, 15, 2. 10, 10, 2. Πλούτ. Κίμ. 4. braccatis illita Medis, Pers. 3, 53) ἦσαν γεγραμμένα· α', Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, ὑπὸ Μίκωνος (! Παναίνου; Πολυγνώτου;), οἱ στρατηγοὶ ἑκατέρων ἐν εἰκονικῇ ὁμοιότητι, οἱ Πλαταιεῖς ἔχοντες κυνᾶς Βοιωτίας (Δημ. κ. Νεαίρ. σ. 1377). Τῇ μάχῃ ἐγκατεμίχθησαν θεοί τε καὶ ἥρωες. β', Ἡ Τροίας ἅλωσις καὶ ἡ δίκη περὶ τοῦ Κασάνδρας βιασμοῦ, ἔργον Πολυγνώτου. γ', Ὁ Ἀθηναίων καὶ Ἀμαζόνων πόλεμος, Μίκωνος γραφή. δ', Ἡ ἐν Οἰνόῃ μάχη (Π. 10, 10, 2). Αἱ γραφαὶ αὗται, ὡς φαίνεται, ἐν σανίσιν. Συνέσ. Ἐπίστ. 54 καὶ 135. R. Rochette, Lettres sur la peint. I. p. 32 sqq. Ἴδ. ὅμως τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐναντίας γνώμης λόγους, Letronne, peint. mur. p. 194 sqq.

Ἐν δὲ τῷ Θησέως ἱερῷ πάλιν ἡ πρὸς τὰς Ἀμαζόνας μάχη, ὁ Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν πόλεμος, καὶ ἄλλα ἐκ τῆς Θησέως ἱστορίας, γραφαὶ Μίκωνος (Π. 1. 17, 2 κ. ἑ.).

2. Περὶ Διονυσίου Ἀριστ. Ποιητ. 2 (ἀνωτ. §. 158. σημ. 2). Αἰλ. Π. Ἱ. 4, 3: « Τὰ τοῦ Διονυσίου, πλὴν τοῦ μεγέθους, τὴν τοῦ Πολυγνώτου » τέχνην ἐμιμεῖτο εἰς τὴν ἀκρίβειαν, πάθος καὶ ἦθος, καὶ σχημάτων χρῆ» σιν, ἱματίων λεπτότητας καὶ τὰ λοιπά. » Ὁ Πλούτ. Τιμολ. 36 ἀποκαλεῖ τὰ ζωγραφήματά του « ἐκβεβιασμένα καὶ κατάπονα. » Ὁ Διονύσιος ἦν ἄρα ἐν τῇ » γραφικῇ μικρολόγος τις καὶ πολυπράγμων, καθὼς Δημήτριος ὁ ἀνθρωποποιὸς (§. 148, 2) ἐν τῇ πλαστικῇ· ὅθεν καὶ ἐπεκλήθη (Plin. 35, 37) ἀνθρωπογράφος.

1 §. 160. Ὁ δὲ πρῶτος, ὃς βαθύτερον μελετήσας τὰς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς ἐνεργείας ἀπέδιδε ταύτας ἐν ταῖς γραφαῖς,
2 ἦν *Ἀπολλόδωρος* ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἐπικληθεὶς *σκιαγράφος*. Κατὰ τοῦτο πιθανὸν ὅτι ὡρμήθη ἀπὸ τῆς διοπτικῆς τοῦ Ἀγαθάρχου (§. 133. σημ. 4) σκηνογραφίας· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀμελῶν τῆς τῶν περιγραμμάτων ἀκριβείας προσετίθετο μόνον νὰ ἀπατήσῃ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θεωμένων δι' ἀντιφανείας τινὸς καὶ οἱονεὶ ἀπαυγάσματος τῆς ἀληθείας (ὅθεν καὶ οἱ παλαιοὶ κρίνουσιν ἧττον ἐπιεικῶς περὶ τῆς σκιαγραφίας ἐν γένει)· ἀλλὰ ἦν ἀνάγκη νὰ διατρέξῃ ἡ τέχνη, ἐν τῇ ἐπὶ τὸ κρεῖττον προόδῳ της, καὶ τοῦτο τὸ στάδιον.

1. Πλούτ. πότερον Ἀθηναῖοι κ. ἑ. 2: » Ἀπολλόδωρος -- πρῶτος ἐξευρὼν » φθορὰν καὶ ἀπόχρωσιν σκιᾶς, Ἀθηναῖος ἦν· οὗ τοῖς ἔργοις ἐπιγέ- » γραπται· Μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται. » Ἡσύχ. ἑ. λ. (Ἄλλοι δὲ περὶ Ζεύξιδος· Luminum umbrarumque rationem invenisse Zeuxis dicitur, Quintil. 12, 10). Neque ante eum tabula ullius ostenditur quae teneat oculos, Plin. 35, 36, 1.

2. Περὶ τῆς στενῆς συγγενείας τῆς σκιαγραφίας πρὸς τὴν σκηνογραφίαν Schneider, Ecl. phys. Annott. p. 265. Τὰ σκιαγραφήματα μόνον μακρόθεν καὶ ἐν τακτῇ τινι ἀποστάσει ὁρώμενα παρείχοντο συνεχοῦς γραφῆς ὄψιν, ἐγγύθεν δὲ ἐφαίνοντο ἀσυνάρμοστα. Πλάτ. Παρμεν. σ. 165: » Οἷον ἐσκιαγραφημένα, ἀπο- » στάντι μὲν, ἓν πάντα φαινόμενα - προσελθόντι δέ γε, πολλὰ καὶ ἕτερα, καὶ » τῷ τοῦ ἑτέρου φαντάσματι ἑτεροῖα καὶ ἀνόμοια ἑαυτοῖς. » Πρβ. Φαίδ. 69. Θεαίτ. 208. Διὰ ταῦτα (Πολιτ. 10, σ. 602): » σκιαγραφία γοητείας οὐδὲν ἀπο- » λείπει, » καὶ (Κριτίᾳ σ. 107): » σκιαγραφία ἀσαφὴς καὶ ἀπατηλός. » Πρβ. Ἀριστοτ. Ῥητορ. 3, 12 (« πόῤῥωτερον ἡ θέα »).

b. Ἰωνικὴ ἢ Ἀσιανὴ σχολή.

§. 161. Ἀπὸ *Ζεύξιδος* ἄρχεται ἡ δευτέρα τῆς τελειοτέρας 1
ζωγραφίας περίοδος, καθ' ἣν ἡ τέχνη προήχθη μέχρι ἐντελοῦς
ἀπάτης τῶν αἰσθήσεων. Τὸ νεοφανὲς δημιουργημάτων ἐπὶ το- 2
σοῦτον κατωρθωμένων ἐπροξένει θαυμασμὸν, καὶ ὁ πολὺς ἔπαι-
νος ἀπέδειξε τοὺς τεχνίτας τόσον ὑπερηφάνους, ὥστε ἐνόμιζον
τὰ ἔργα των ἀνεκτίμητα· μολονότι ἡ τέχνη των μετέστη ἤδη 3
ἀπὸ τῆς σεμνότητος καὶ ἀξιοπρεπείας καὶ ἠθικῆς αὐστηρότητος
τῆς προτέρας ἐποχῆς ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἡδονικὸν καὶ τῶν αἰσθήσεων
θωπευτικόν. Τοιοῦτος ἦν μάλιστα ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἰωνικοῦ ἐργα- 4
στηρίου, ὅπερ κατὰ ταύτην τὴν περίοδον ὑπερίσχυσε.

1. Περὶ τῆς τοιαύτης ἀπάτης (illusion, πλάνης τῆς ὄψεως, Πλάτ. Πολ. 10, 602) ἰδ. Πλάτ. Σοφ. 234. Πολιτ. 10, 598: » Παῖδάς τε καὶ ἄφρονας ἀνθρώπους, » εἰ ἀγαθὸς εἴη ζωγράφος, γράψας ἂν τέκτονα καὶ πόῤῥωθεν ἐπιδεικνὺς, ἐξαπα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τῴη ἂν τῷ δοκεῖν ὡς ἀληθῶς τέκτονα εἶναι. » Πρβ. τὸ διήγημα περὶ τῶν Ζεύξιδος σταφυλῶν καὶ τῆς Παῤῥασίου ὀθόνης (παραπετάσματος), Plin. 35, 36, 3, καὶ ἄλλα ὅμοια.

2. Ὁ Ἀπολλόδωρος ἐφόρει ὑπ' ἀλαζονείας ὑψηλὴν τιάραν, καθὼς οἱ δυνατοὶ τῶν Περσῶν (Ἡσύχ.). Περὶ Ζεύξ. Plin. l. l. 2: Postea donare opera sua instituit, quod ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret, sicut Alcmenam Acragantinis, Pana Archelao. Τὴν δὲ Ἑλένην ἐπεδείκνυεν ἐπὶ μισθῷ (Αἰλ. Π. Ἱ. 4, 12). Περὶ Παῤῥασίου Plin. l. l. 5: Nemo insolentius et arrogantius usus est gloria artis. » Ἁβροδίαιτος, Ἀθήν. 12, σ. 543. Πρβ. Letronne l. l. p. 388 sq.

3. Plin. l. l.: (Parrhasius) pinxit et minoribus tabellis *libidines* (ἀρχὴ τῆς πορνογραφίας) eo genere petulantis joci se reficiens. Παράδειγμα παρὰ Suet. Tiber. 44. Ovid. Trist. 2, 524. Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. 4. σ. 40. Lobeck, Aglaoph. p. 606.

4. Ζεῦξις Ἡρακλεώτης (ἢ Ἐφέσιος, ἀπὸ τῆς ἐκεῖ διαμονῆς, ὅπου καὶ ἐπ' Ἀγησιλάου, Ὀλ. 95, 4, ἦσαν πλεῖστοι ζωγράφοι, Ξεν. Ἑλλην. 3, 4, 17), ἐγεννήθη π. 78, 2=464 πρ. Χρ., καὶ ἤκμασε μέχρι τῆς 96 Ὀλ. (ἴδ. Letronne l. l. p. 289 sqq.). Παῤῥάσιος Εὐήνορος Ἐφέσιος, γεννηθεὶς π. 77, 2, μέχρι 95. Τιμάνθης Κύθνιος (ἢ Σικυώνιος) καὶ Κολώτης Τήϊος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Εὐξενίδας, Ἰδαῖος, π. 95. Παύσων (ἀνωτ. §. 158. σημ. 2) π. 95. Ἀνδροκύδης Κυζικηνὸς 95-100. Εὔπομπος Σικυώνιος (πρβ. §. 155. σημ. 1) 95-100.

1 §. 162. Ὁ *Ζεῦξις*, ἐξοικειωσάμενος τὰ Ἀπολλοδώρου περὶ τὴν σκιαγραφίαν εὑρήματα καὶ διαπονήσας ταῦτα περαιτέρω, διεκρίθη μάλιστα θεῶν καὶ ἡρώων γραφαῖς, καὶ διέπρεψεν οὐχ ἧττον ἐν τῇ παραστάσει γυναικείου κάλλους (Ἑλένη ἐν Κρότωνι) ἢ θείας μεγαλειότητος (Ζεὺς ἐπὶ θρόνου)· μολονότι κατὰ τὸ ἦθος ἐλείπετο τοῦ Πολυγνώτου (§. 159, σημ. 2). Ἔγραψε δὲ καὶ οἰκίας.
2 Τοῦ *Παῤῥασίου* ἡ τέχνη ἦν ἔτι τελειοτέρα, καὶ αἱ τῶν γραφῶν του ὑποθέσεις πολύτροποι καὶ παμποίκιλοι· οἱ πολυχριθμοί του θεοὶ καὶ ἥρωες (οἷον ὁ Θησεὺς) ἐθεωροῦντο σχεδὸν ὡς κανόνες τῆς τέχνης, ὡς ὁ Πολυκλείτου Δορυφόρος ἐν τῇ πλαστικῇ.
3 Τοῦτον δὲ ἐνίκησεν ἐν ἀγῶνί τινι ὁ εὐφυέστατος *Τιμάνθης*, οὗτινος θαυμαζόμενον ἔργον ἦν ἡ Ἰφιγενείας θυσία.

1. Περὶ τῆς Ἑλένης Val. Max. 3, 7. ext. 3. Αἰλ. Π. Ἱ. 14, 47. Περὶ τοῦ Διὸς Plin. 35, 36, 2: Magnificus est Jupiter ejus in throno, adstantibus

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

diis; et Hercules infans dracones strangulans, Alcmena matre coram pavente et Amphitryone (ἴδ. G. M. 97, 430). Περίφημος ἦν ἡ Κενταύρων οἰκογένεια (Λουκ. Ζεύξιδι· ἀπομίμημα ἐπὶ δακτυλιολίθου, D. A. K. I. 43, 203).

Ζεῦξις ἐζωγράφησε τὴν Ἀρχελάου οἰκίαν τετρακοσίων μνῶν, Αἰλ. Π. Ἱ. 14, 17. Πρβ. Letronne l. l. p. 284 sqq.

2. Περὶ τοῦ Παῤῥασίου Plin. ib. 5: Primus symmetriam picturae dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venustatem oris, confessione artificum in lineis extremis (τοῖς περιγράμμασι) palmam adeptus. (Αἱ γραφαί του κανόνες, Κυντιλ. 12, 10.) -- Pinxit et Demon Atheniensium, argumento quoque ingenioso. Debebat namque varium, iracundum, injustum, inconstantem, eundemque exorabilem, clementem, misericordem, gloriosum, excelsum, humilem, ferocem fugacemque et omnia pariter ostendere. Ἀλλόκοτον περὶ τούτου ἰδέαν ἔχει Qu. de Quincy, Mon. restitués, II. p. 71 sqq. — Παῤῥασίου Φιλοκτήτης, Ἀνθολ. Πλαν. 4, 111. — Περὶ τῆς ὑπερηφανείας τοῦ Παῤῥασίου (« ἀνυπέρβλητος δὲ πέπηγεν οὖρος ») ἀνωτ. §. 161 σημ. 2.

3. Γραφικοὶ ἀγῶνες μνημονεύονται Quinct. 2, 13. Plin. 35, 36, 3. 5. Ἐν Κορίνθῳ, Πράξ. Ἀποστ. 15, 13. Ἐν Σάμῳ, Αἰλ. Π. Ἱ. 9, 11. Ἀθήν. 12. σ. 543. — Περὶ Τιμάνθους Plin l. l. 6: Timanthi vel plurimum affuit ingenii. Ejus enim est Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura, cum moestos pinxisset omnes, praecipue patruum, et tristitiae omnem imaginem consumsisset, patris ipsius vultum velavit, quem digne non poterat ostendere. (Ἀπομίμημα ἐν Πομπηΐᾳ, D. A. K. I. Taf. 44, 206· καθὼς τοῦ δεδεμένου Μαρσύου, Marsyas religatus, ἴσως ἡ ἐν Ἡρακλείῳ γραφὴ, αὐτ. 43, 205). Sunt et alia ingenii ejus exemplaria, veluti Cyclops dormiens in parvula tabella: cujus et sic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit juxta Satyros, thyrso pollicem ejus metientes. Atque in omnibus ejus operibus intelligitur plus semper quam pingitur.

c. Σικυωνία σχολή.

§. 163. Παρὰ τὴν Ἰωνικὴν ταύτην τῶν περὶ Ζεῦξιν καὶ Παῤ- 1
ῥάσιον σχολὴν ἀνεφάνη μετ' ὀλίγον ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἡ *Σι-*
κυωνία σχολὴ, ἧς ἀρχηγέτης ἐγένετο *Πάμφιλος* ὁ Ἀμφιπολί-
της. Οὗτος πρῶτος ἀπήτει ἀπὸ τῶν μαθητῶν του ἐπιστημονικὴν, 2
κυρίως μαθηματικὴν προπαίδειαν, φιλοσοφικὴν περὶ τῆς τέχνης
θεωρίαν, καὶ μεγίστην ἀκρίβειαν καὶ δεξιότητα περὶ τὴν δι'
ἁπλῶν περιγραμμάτων γραφίδα. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους 3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐτελειοποιήθη, δι' *Ἀριστείδου* τοῦ Θηβαίου καὶ *Παυσίου* τοῦ Σικυωνίου, καὶ ἡ *ἐγκαυστικὴ ζωγραφία*, ἣν ὅμως καὶ ὁ Πολύγνωτος καὶ ἄλλοι παλαιότεροι ἤδη εἶχον μετέλθει.

1. « Οἱ Σικυωνικοὶ ζωγράφοι, » παρ' Ἀθήν. 5. σ. 196. « Ἤνθει γὰρ ἔτι δόξα τῆς « Σικυωνίας μούσης καὶ χρηστογραφίας, ὡς μόνης ἀδιάφθορον ἐχούσης τὸ καλόν, » Πλούτ. Ἀράτ. 13. Πολέμων ὁ περιηγητὴς ἔγραψε περὶ τῆς ἐν Σικυῶνι ποικίλης στοᾶς, κτισθείσης π. Ὀλ. 120. Ἀθήν. 6, 253. 13. 577.

Ζωγράφοι· Πάμφιλος Ἀμφιπολίτης, Εὐπόμπου τοῦ Σικυωνίου (§ 161. σημ. 4) μαθ., 97 107. Ἀριστείδης Θηβαῖος, Εὐξενίδα μαθ., ἐγκαυτής, π. 102-112. Λεόντιον, σύγχρονος. Παυσίας Σικυώνιος, Παμφίλου μαθ., ἐγκαυτής, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν. Ἔφορος Ἐφέσιος καὶ Ἀρκεσίλαος (ἀπὸ τοῦ Ἰωνικοῦ ἐργαστηρίου) π. 103. Εὐφράνωρ ὁ Ἴσθμιος (εἰργάζετο ὅμως ἐν Ἀθήναις καὶ συναριθμεῖται τοῖς Ἀττικοῖς, Πλούτ. πότ. Ἀθηναῖοι 2). πλ. καὶ ἐγκαυτής, 104-110. Κυδίας Κύθνιος ἐγκ. 104. Πύρρων Ἠλεῖος π. 105. Ἐχίων, Θηρίμαχος (§ 149, 2) π. 107. Ἀριστόδημος 107. Ἀντίδοτος Εὐφράνορος μαθ., ἐγκαυτής 108. Ἀριστόλαος Παυσίου, ἐγκ. 108. Μελάνθιος Παμφίλου μαθ., π. 104-112. Κτησίδημος π. 108. Φιλόχορος Ἀθην., Αἰσχίνου ἀδελφός, 109. Γλαυκίων Κορίνθιος π. 110. Ἀλκίμαχος 110. Ἀπελλῆς Κολοφώνιος, μαθ. Ἐφόρου καὶ Ἀρκεσιλάου (ἀπὸ τῆς Ἰωνικῆς) καὶ Παμφίλου (ἀπὸ τῆς Σικυωνίας σχολῆς), 06 118 (πρβ. Tölken, Amalthea 3. S 123). Νικόμαχος Ἀριστοδήμου (Σικυων. σχ.), 110 κ. ἑ. Νικίας Νικομήδου Ἀθην., Ἀντιδότου μαθ., ἐγκαυτής (ἔγκαιε τὰ Πραξιτέλους ἀγάλματα, §. 152. σημ. 6), 110 118. Ἀμφίων 112. Ἀσκληπιόδωρος Ἀθην. 112. Θεόμνηστος 112. Θέων Σάμιος π. 112. Καρμανίδης Εὐφράνορος μαθ. 112. Λεωνίδας Ἀνθηδόνιος, Εὐφράνορος μαθ. 112 (ἔγραψε καὶ περὶ ἀναλογιῶν, Εὐς. εἰς Ὀμ. Ἰλ. 2, 508). Πρωτογένης Καύνιος πλ. καὶ ζωγρ., 112-120. Ἀθηνίων Μαρωνείτης, Γλαυκίωνος μαθ., ἐγκ. π. 114. Γρύλλων π. 114. Ἰσμηνίας Χαλκιδεὺς π. 114.

2. Περὶ Παμφίλου Plin. 35, 36, 8 (ἴδ. τὰ Προλεγ. § 3. σημ. 3. § 5. σημ. 3). Praestantissimus ratione, κατὰ Κυντιλ. 12, 10. Μισθὸν ἔπραττε τοὺς μαθητὰς τάλαντον ἐν δεκαετίᾳ. — Τὴν ἀκρίβειαν μᾶλλον τῶν περιγραμμάτων ἢ τὴν λεπτότητα τῶν ἁπλῶν γραμμῶν φαίνεται ὅτι ἀφορᾷ τὸ διήγημα περὶ Ἀπελλοῦ καὶ Πρωτογένους, Plin. l. l. §. 11. Muller, Hdb. §. 139. Anm. 3.

3. Ἄδηλον μὲν εἶναι, πότε ἡ ἐγκαυστικὴ πρῶτον εὑρέθη. Plin. 35, 11, 39: Ceris pingere ac picturam inurere quis primus excogitaverit, non constat. Quidam Aristidis inventum putant, postea consummatum a Praxitele. Sed aliquanto vetustiores encaustae picturae exstitere, ut Polygnoti et Nicanoris et Arcesilai Pariorum. Πρβ. Letronne l. l. p. 395 sqq. Ὅτι δὲ εἶναι πολλῷ παλαιοτέρα τῆς ἐποχῆς τοῦ Πολυγνώτου, μαρτυρεῖ ἡ στήλη τοῦ Ἀριστίωνος, ἔργον Ἀριστοκλέους (§. 89. σημ. 2) ἐφ' ἧς αἱ ἐπὶ τοῦ θώρακος ποικιλίαι (μαίανδροι, ἀστὴρ καὶ ἄλλαι) ὁρῶνται ἐγκεκαυμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ναῶν ἀρχιτεκτονικὰ ποικίλματα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 164. Ἐκ τῶν δημιουργῶν ἐκείνων διεκρίθη *Ἀριστείδης* ὁ 1
Θηβαῖος ὡς δεινὸς γράφειν τὰ ἤθη καὶ τῆς ψυχῆς τὰ πάθη· ὁ 2
δὲ *Παυσίας* ηὐδοκίμησε γραφαῖς παίδων, ζώων καὶ ἀνθῶν (περιβόητον
ἔργον ἡ στεφανοπῶλις)· ὁ *Εὐφράνωρ* ἔγραψεν ἄριστα 3
θεοὺς καὶ ἥρωας (οἷον τὸν Θησέα)· τὸν *Μελάνθιον* (ἀπὸ τοῦ 4
Σικυωνίου ἐργαστηρίου) ἔκρινεν ὁ Ἀπελλῆς μακρῷ ἄριστον περὶ
τὴν σύνθεσιν (dispositio, ἁρμόδιον διάθεσιν) τῶν γραφῶν· ὁ δὲ 5
Νικίας (ἀπὸ τῆς νεωτέρας Ἀττικῆς σχολῆς) ἐποίει ἐξόχως μεγάλας
ἱστορικὰς γραφάς, ναυμαχίας καὶ ἱππομαχίας. Τοῦ *Ἐχίωνος* 6
ἐπαινεῖται νύμφης νεογάμου εἰκών.

1. Plin. 35, 36, 19: Aristides omnium primus (?) animum pinxit et sensus hominis, quae vocant Graeci *ethe* (ἴδε ὅμως §. 159, 2), item perturbationes (θόρυβον ψυχῆς, πάθη). Hujus pictura est oppido capto ad matris morientis e vulnere mammam adrepens infans: intelligiturque sentire mater et timere, ne emortuo lacte sanguinem lambat. Πρβ. Ἀνθολογ. Παλ. 7, 623.

2. Περὶ τῆς Στεφανοπώλιδος ἢ Στεφανηπλόκου (Γλυκέρας) καὶ τοῦ μέλανος βοὸς τοῦ Παυσίου Plin. 36, 40, 23. 24. Idem et lacunaria primus pingere instituit, nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Κατὰ τοῦτο δὲ σφάλλεται ὁ Πλίνιος διότι πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ Παυσίου ἐζωγραφοῦντο οὐ μόνον ποικιλίαι ἐν τοῖς καλύμμασιν, ἀλλὰ καὶ εἰκόνες ἢ ζῴδια (ὀροφικοὶ πίνακες). Ἡσύχ. ἐ. λ. κουράς, εγκουράς. Ἴδ. Letronne, l. l. p. 321 sqq. 476 sqq.

3. Περὶ Εὐφράνορος §. 155. σημ. 2. Οὗτος ἔγραψεν ἐν τῇ Ἀθήνησι στοᾷ τοὺς δώδεκα θεοὺς, καὶ Θησέα, καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην (Π. 1, 3, 2. 3. Πλούτ. πότ. Ἀθην. 2. Εὐστάθ. εἰς Ἰλ. 1, 528. Val. Max. 8, 11. ext. 5.)

4. Περὶ Μελανθίου Plin. 35, 35, 8. 10, καὶ 7, 32. Πλούτ. Ἀράτ. 13.

5. Περὶ Νικίου Sillig. C. A. p. 295 sqq. Οὗτος ἐγκαυστικῶς ἐγάνου (circumlinebat) τὰ Πραξιτέλους λίθινα ἀγάλματα. Plin. 35, 40, 28. Wiegmann l. l. S. 115. Letronne l. l. p. 398. 491.

6. Plin. 35, 36, 9: Echionis — nova nupta verecundia notabilis. Πρβ. τὴν γραφὴν τῶν καλουμένων Ἀλδοβρανδίνων γάμων, D. A. K. I. Taf. 43, 205.

§. 165. Οἱ δὲ κορυφαῖοι πάντων ἦσαν ὁ μέγας *Ἀπελλῆς* καὶ 1
ὁ *Πρωτογένης*. Ἐκεῖνος ἤνωσε τὰ πλεονεκτήματα τῆς πατρίδος
του Ἰωνίας -- τὸ φύσει ἐπίχαρι καὶ ἐπαγωγὸν, καὶ τὸ τοῦ χρωματισμοῦ
ἀνθηρὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς -- μετὰ τῆς ἐπιστημονικῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2 αὐστηρότητος τῆς Σικυωνίας σχολῆς. Ἡ χάρις ἣν ὁ Ἀπελλῆς συνῄδει ἑαυτῷ ὡς φυσικὸν δῶρον καὶ ἐκαυχᾶτο ὅτι τὴν εἶχεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον, διέλαμψεν ἐξόχως ἐν τῇ περιβοήτῳ γραφῇ τῆς
3 *Ἀναδυομένης*. Ἐζωγράφει δὲ προσφυῶς καὶ ἡρωϊκὰ ἀντικείμενα, μάλιςα εἰκόνας Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν στρατηγῶν ἐκεί-
4 νων, οἷον *Ἀλέξανδρον κεραυνοφόρον*. Ἐπεχείρησε δὲ νὰ μιμηθῇ καὶ τὰ πλέον δυσμίμητα φαινόμενα τῆς φύσεως, οἷον βροντὴν, ἀστραπὴν, κεραυνοβολίαν καὶ τὰ τοιαῦτα.

1. Εἰς τὸ ἀνθηρὸν τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τὸ γλαφυρὸν τῆς γραφίδος τινῶν ζωγράφων, καὶ τὸ τούτῳ ἀντίθετον ὑπόσκληρον ἄλλων, ἀποβλέπει τὸ τοῦ Εὐφράνορος (Πλούτ. πότ. Ἀθηναῖοι 2): « Εὐφράνωρ τὸν Θησέα τὸν ἑαυτοῦ » τῷ Παῤῥασίου παρέβαλε λέγων, τὸν μὲν ἐκείνου ῥόδα βεβρωκέναι, τὸν δὲ ἑαυ» τοῦ κρέα βόεια· τῷ γὰρ ὄντι γλαφυρῶς ὁ Παῤῥασίου γέγραπται κ. ἑ. » Ὁ δὲ Ἀντίδοτος, ὁ Ἀθηνίων καὶ ὁ Παυσίου υἱὸς Ἀριστόλαος ἦσαν severi et duri in coloribus, Plin. 35, 40, 29. 31. Ἐν γένει φαίνεται ὅτι τὰ χρώματα τῶν ἀπ' Ἰωνίας ζωγράφων ἦσαν μᾶλλον ἀνθηρὰ, τῶν δὲ Σικυωνίων αὐστηρά.

2. Plin. 35, 36, 10: Omnes prius genitos futurosque postea superavit Apelles. -- Praecipua ejus in arte venustas fuit, cum eadem aetate maximi pictores essent: quorum opera cum admiraretur, collaudatis omnibus, deesse iis unam Venerem dicebat, quam Graeci Charita vocant; cetera omnia contigisse, sed hac soli sibi neminem parem.

Ἡ Ἀναδυομένη ἀνέκειτο ἐν τῷ τῶν Κῴων Ἀσκληπιείῳ (» γράμμα Κῷι» ον, Καλλίμ. Ἀποσπ 254), μετεκομίσθη δὲ ὑπ' Αὐγούστου εἰς τὸν ἐν Ῥώμῃ ναὸν τοῦ Καίσαρος, ὅπου ὅμως ἐπὶ τῆς Νέρωνος ἤδη βασιλείας διέφθαρτο. Κατὰ μέν τινας ὁ τεχνίτης ἀπεγράψατο αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καμπάσπης (Plin. 35, 36, 12) ἢ Παγκάστης (Αἰλ. Π. Ἰ. 12, 34), κατὰ δὲ ἄλλους (Ἀθήν. 13, 590) ἀπὸ τῆς Φρύνης. Ἐπιγράμματα εἰς αὐτὴν, Ἀνθολ. Πλαν. 4, 178-82.

3. Plin. l. l. 15: Pinxit et Alexandrum Magnum, fulmen tenentem, in templo Ephesiae Dianae, viginti talentis. Digiti eminere videntur et fulmen extra tabulam esse. Πρβ Πλούτ. π. Ἰσιδ. καὶ Ὀσίρ. 24. Ἀλεξ. 4. Περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχης 2, 3. — Καὶ ἐν τῷ Εὐφράνορι ἐπαινεῖται « τὸ εὔσκιον καὶ τὸ » εὔπνουν καὶ τὸ εἰσέχον τε καὶ ἐξέχον » (Φιλόστρ. Ἀπολλων. Τυαν. 2, 9), καὶ ἐν τῷ Νικίᾳ, ut eminerent e tabulis picturae (Plin. 35, 40, 28). — Ὁ Ἀπελλῆς ἀπεγράψατο καὶ ἑαυτὸν, Ἀνθολ. Παλ. 9, 595.

4. Plin. l. l. 17: Pinxit et quae pingi non possunt, tonitrua fulgetraque: Bronten, Astrapen, Ceraunobolian appellant. Πρβ. Φιλοστρ. Εἰκόν. 1, 14, μ. τῶν Οὐελκέρου σχολίων σ. 289.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 166. Τὸν *Πρωτογένην* προήγαγεν εἰς δόξαν πρῶτος αὐτὸς 1
ὁ μεγαλόψυχος καὶ φθόνου ἄμοιρος Ἀπελλῆς, αὐτοδίδακτον ἐξ ἀρχῆς γενόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιμελέστερον τοῦ δέοντος περὶ τὴν ἀκριβῆ μίμησιν τῆς φύσεως. Τὰ ἔργα του ἦσαν ὀλιγάριθμα
μὲν, ἀλλὰ πολύτιμα· πρὸ πάντων ἐθαυμάζετο ὁ Ἰάλυσος. — Εἰς 2
ταύτην τὴν ἐποχὴν ἀνήκει καὶ ὁ διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν φαντασιῶν του (visiones) διάσημος ζωγράφος *Θέων*.

1. Plin. 35, 36, 10: Dixit (Apelles) omnia sibi cum illo (Protogene) paria esse, aut illi meliora: sed uno se praestare, quod manum ille de tabula non sciret tollere: memorabili praecepto, nocere saepe nimiam diligentiam. Πρβ. Petron. 83: Protogenis rudimenta cum ipsius naturae veritate certantia non sine quodam horrore tractavi.

Περὶ τοῦ Ἰαλύσου (ἥρωος ἀρχηγέτου τῆς ὁμωνύμου πόλεως) μετὰ τοῦ κυνός του, Plin. l. l. 20. Πλούτ. Δημ. 22. Ἑτέρα δὲ ταύτης γραφὴ » ὁ Σάτυρος πα» ρεστὼς στύλῳ (ἀναπαυόμενος, Plin.), ἐπὶ δὲ τῷ στύλῳ πέρδιξ ἐφειστήκει κ. τ. λ., Στράβ. 14. σ. 194 Τχν.

Ἄλλο (νεωστὶ πολυθρύλλητον) Πρωτογένους ζωγράφημα ἦν ἡ Παράλου καὶ Ἡμιονίδος (Ἀμμωνιάδος;) ἢ Ναυσικάας γραφὴ ἐν τῷ Ἀθήνησι Προπυλαίῳ. Plin. l. l. Πρβ. Letronne l. l. p. 164 sq. R. Rochette, Lettres sur la peint. I. p. 56 sqq. Böckh, Att. Seewesen S. XVIII flg.

2. Περὶ Θ έ ω ν ο ς Quintil. 12, 10. Γραφαί του· ἡ Ὀρέστου μητροκτονία (Plin. 35, 40, 40. Πλούτ. πῶς δεῖ ποιημ. ἀκούειν 3. πρβ. R. Rochette, M. I. p. 177), καὶ ὁπλίτης ἐκβοηθῶν (Αἰλ. Π. Ἱ. 2, 44).

Κεραμογραφία.

(Ἴδ. D. A. K. I. Taf. 43—46).

§. 167. Τῶν μεγάλων τούτων δημιουργῶν ἡ θαυμαστὴ τέ- 1
χνη, καθόσον δηλαδὴ συνίστατο εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς, καὶ εἰς τὴν ἁρμονίαν καὶ τοὺς προσφυεῖς τόνους τῶν χρωμάτων, ἀπώλεσεν ἡμῖν σὺν αὐτοῖς τοῖς ζωγραφήμασιν· ἀλλὰ δυνάμεθα ἔτι νὰ σχηματίζωμεν ἀμυδράν τινα ἰδέαν τῆς συνθέσεως καὶ τῆς γραφίδος ἐκείνων τῶν ἔργων ἐκ τῶν *γραπτῶν ἀγγείων* τῆς ἐποχῆς, ὧνπερ αἱ γραφαὶ (κίτριναι ἐπὶ μέλανος ἐμβαδοῦ), καίτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἔργα ἀδόξων μόνον χειροτεχνῶν,
εἶναι ὅμως πολλάκις ἀπόγραφα ἐκείνων. Ἐν ταῖς κεραμογραφί- 2

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αις δυνάμεθα μάλιστα νὰ διακρίνωμεν τέσσαρας τῆς ἐργασίας τρόπους· α΄, γραφὰς τοῦ ἀρχαιοτέρου ἔτι ῥυθμοῦ, ἐχούσας γραφίδα αὐστηρὰν, σύμμετρον καὶ λίαν ἐπιτετηδευμένην· β΄, ἄλλας τῆς Πολυγνωτείου ἴσως τέχνης γραφὰς, ὧν ἡ γραφὶς ἀφελὴς μὲν, ἀλλ' ἐλευθέρα καὶ σὺν τῇ χάριτι καὶ μέγεθος ἔχουσα· γ΄, παραδείγματα λίαν ἐπιμελοῦς καὶ σχεδὸν μικρολόγου μιμήσεως τῆς φύσεως, κατὰ τὸν τοῦ Διονυσίου (§. 159. β. 2) τρόπον· τέλος δὲ δ΄, γραφὰς τόσον εὐπεριγράφους καὶ χαριέσσας καὶ οἱονεὶ ἁπαλὰς, ὥστε φαίνονται ὅτι εἶναι μιμήματα ἔργων τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς τῆς ζωγραφίας.

2 α΄. Παραδείγματα τοῦ πρώτου εἴδους: Πηλεὺς ἁρπάζων τὴν Θέτιν μεταξὺ τῶν Νηρεΐδων, ἐπὶ ἀγγείου ἐκ Νώλης, M. I. d. Inst. I. 37. Ἀπόλλων καὶ Ἡρακλῆς (ἢ Ἀπ. καὶ Ἴδας;) μαχόμενοι, ἀγγεῖον ἐξ Ἀκράγαντος, αὐτ. 20. πρβ. Annal. II. p. 194. IV. p. 393. Bullet. 1831. p. 132. Ποσειδῶν τὴν νῆσον Νίσυρον τῷ γίγαντι Ἐφιάλτῃ ἐπιβάλλων, ἐπὶ ἀγγείου Σικελικοῦ, Millingen, Un. Mon. I, 7.

β΄. Γένεσις τοῦ Ἐριχθονίου, ἀγγεῖον ἐξ Ὀλκίου, M. I. d. Inst. I, 10. 11. Αἴας καὶ Ἕκτωρ χωριζόμενοι ἐκ τῆς μονομαχίας, (Ὅμ. Ἰλ. 7, 274 κ. ἑ.), ἐξ Ὀλκίου, αὐτ. 35. 36. Ἀπόλλων κτείνων τὸν Τιτυόν, ἐξ Ὀλκίου, αὐτ. 23. πρβ. Ann. II. p. 225. Ἀπόλλων ἐπὶ πτερυγωτοῦ τρίποδος διαπλέων τὴν θάλασσαν, ἐξ Ὀλκίου, M. I. d. Inst. I. 46. Ann. IV. p. 333. Κροῖσος (ΚΡΟΕΣΟΣ) ἐπὶ τῆς πυρᾶς (πρβ. ἀνωτ. §. 124. 4. η΄), ἀνήκει ἴσως μᾶλλον εἰς ταύτην τὴν ἐποχήν. — Ἐργαστήριον χαλκοπλαστῶν, ἐν ᾧ κατασκευάζονται δύο κολοσσιαῖοι χαλκοῖ ἀνδριάντες (Ἄρης καὶ Ἀφροδίτη;) ἐπὶ κύλικος ἐξ Ὀλκίου· ἐν δὲ τῇ κύλικι Ἥφαιστος παραδιδοὺς Θέτιδι τὰ Ἀχιλλέως ὅπλα. Gerhard, Trinkschalen des Berliner Museums Taf. 9. 12. 13. Πρβ. τοῦ αὐτοῦ Neuerworb. antike Denkm. I. N. 1008. S. 34 flgg.

γ΄, Κύλιξ Σωσίου (ΣΟΣΙΑΣ ΕΠΟΙΕΣΕΝ), ἔχουσα γεγραμμένα ἐπὶ τοῦ πυθμένος Πάτροκλον τρωθέντα καὶ ἐπιδούμενον ὑπ' Ἀχιλλέως, ἐν ἀκριβεῖ μιμήσει καὶ τῶν παραμικρῶν παρέργων τῶν τε σωμάτων καὶ τῆς ἐνδυμασίας. M. I. d. Inst. I. 24. Πρβ. Gerhard, Berlins Antike Bildw. I N. 1030. S. 322 flgg.

δ΄, Ἀκταίων, Κάστωρ, Θησεὺς καὶ Τυδεὺς κυνηγετοῦντες, τὸ ἀγγεῖον ἴσως ἐκ Νώλης, Millingen, Uned. Mon. I, 18. — Τὸ κάλλιστον ἀγγεῖον τοῦ εἴδους τούτου νομίζεται ἡ μεγάλη ὑδρία τοῦ Μειδίου (ΜΕΙΔΙΑΣ ΕΠΟΙΗΣΕΝ), ἐν τῷ Βρετ. Μουσείῳ, ἐφ' ἧς εἰσι γεγραμμένοι οἱ Διόσκουροι ἁρπάζοντες τὰς Λευκίππου θυγατέρας· ὁ Ἡρακλῆς παρὰ ταῖς Ἑσπερίσι· Μήδεια καὶ Αἰήτης· γαμικὴ τελετή. Hancarville, Ant. Etr. II, 127-30. Gerhard, Notice sur le vase de Midias, B. 1840. 4.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Περὶ ψηφοθετημάτων (mosaïque).

§. 168. Καθὼς οἱ τοῖχοι τῶν ναῶν, στοῶν καὶ οἴκων διε- 1
κοσμοῦντο γραφαῖς, εἴτε ἐντοιχίοις, εἴτε ἐν σανίσιν, αἱ δὲ ὀρο-
φαὶ γραπτοῖς ποικίλμασιν ἢ ὡσαύτως γραφαῖς (πίναξιν ὀροφικοῖς,
§. 164. σημ. 2.), οὕτως ἐδέοντο καὶ τὰ ἐδάφη τῶν εἰρημένων
ἱερῶν καὶ οἰκημάτων ἀναλόγου τινὸς κόσμου. Ἐπειδὴ δὲ εἰκόνες 2
ἁπλοῖς χρώμασι γεγραμμέναι οὐδαμῶς ἐδύναντο νὰ ἀντέχωσιν
εἰς τὴν ἀπὸ τῶν ποδῶν τρίψιν, ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ ἄλλο τι εἶδος
ζωγραφημάτων συγκειμένων ἐκ στοιχείων σκληρῶν καὶ οὐκ εὐ-
φθάρτων. Οὕτως εὑρέθη ἡ *ψηφοθετική*, ἥτις ἀπεργάζεται *ψηφο-* 3
θετήματα (*ψηφολογήματα*, *ἐμβλήματα*, Γαλλ. mosaïque),
συνθέτουσα μικρὰς καὶ ποικιλοχρόους ψήφους εἰς ὁμοίωσιν γρα-
πτῶν εἰκόνων. Τὸ ἀρχαιότατον γνωστὸν παράδειγμα φαίνεται 4
ὅτι εἶναι τὸ ἐν τῷ Ὀλυμπιάσι ναῷ τοῦ Διὸς ψηφολόγημα· ἀλλὰ 5
κατὰ τὸ δεύτερον ἤδη τμῆμα τῆς ἐνεστώσης ἐποχῆς ἐγένετο ἡ
χρῆσις τοιούτων ἔργων κοινοτέρα, ὥστε ἀπαντῶνται ἤδη καὶ ἐν
ἰδιωτικαῖς οἰκίαις.

2. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἤδη εἶδός τι ψηφοθετημάτων (Champ. Figeac, Egypte p. 200. α), καθὼς ἐγνώριζον καὶ νὰ κατασκευάζωσι ψήφους χυτὰς (« λίθινα χυτὰ, » ἀνωτ. §. 40. σημ. 2).

3. Ψηφοθέτης, C I G. II. n. 2025. — Ψηφοθέτημα, Λατιν. opus tessellatum, emblema vermiculatum ἢ ἁπλῶς emblema, Varro R. R. 3, 2, 4. Cic de Orat. 3, 43. Plin. 36, 25, 60-64. Ὅταν τὰ ἐμβλήματα ὦσιν ἐπὶ ἐδαφῶν, καλοῦνται καὶ δάπεδα ἐν ἀβακίσκοις. — Παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις μουσειώσεις (μουσειῶ), ὅθεν pictum de musivo (Spartian. Pescenn 6) καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις musaico, Mosaik. Πρβ. Cam. Spreti, Compendio istor. dell' arte di comporre i musaici Rav. 1804.

4. Ἐσφαλμένως νομίζουσι (Müller, Hdb. §. 163, 6 καὶ ἄλλοι), ὅτι τὰ πρῶτα ψηφοθετήματα ἦσαν τὰ τοῦ Σώσου ἐν Περγάμῳ (κατωτ. §. 189) ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀτταλιδῶν· ἡ δὲ τέχνη αὕτη εἶναι πολλῷ παλαιοτέρα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν (ἴδ. Letronne Peint murale p. 307 sqq). Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ προνάου τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διὸς (§ 135. II 8) εὑρέθη ἔμβλημα συντεθὲν ἐκ ποικιλοχρόων ποταμίων ψήφων, καὶ ἀπεικονίζον θαλασσίους δαίμονας (Τρίτωνα σαλπίζοντα, οὗτινος ἐπὶ τῆς οὐρᾶς κάθηται μικρὸς Ἔρως)· αἱ δὲ γραφαὶ αὗται περιλαμβάνονται ποικίλμασιν ἀρχιτεκτονικοῖς τὸν αὐτὸν τρόπον εἰρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γασμένοις. — Ὅμοιον ἔργον φαίνεται ὅτι ἦν ἐν τῷ ἔτι ἀρχαιοτέρῳ ναῷ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, Σχολ. Λουκ. π. ὀρχήσ. 39: » Λέ ουσιν ἐν Δελφοῖς ὀμφαλὸν » εἶναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ νεώ· περὶ δὲ αὐτὸν αἰετοὺς γεγράφθαι ἀπὸ συν» θέσεως λίθων » (κατὰ δὲ τὸν Σχολ. Πινδ. Πύθ. 4, 6, ἀνέκειντο χρυσοῖ ἀετοὶ παρὰ τὸν ὀμφαλόν). Πρβ. Lobeck, Aglaoph. p. 1003. Letronne l. l. p. 314. — Ἀλλὰ ὑπῆρξαν ἤδη καὶ σφόδρα λεπτὰ ψηφοθετήματα· τοιοῦτο φαίνεται ὅτι ἦν τὸ » πινάκιον » ἔν τινι δακτυλίῳ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος, Boeckh. ad C. I. G. I. n. 150. §. 33.

5. Διογένης ὁ Κύων (κατὰ Διογ. Λαέρτ. 6, 32), » εἰσαγαγόντος τινὸς αὐ» τὸν εἰς οἶκον πολυτελῆ, καὶ κωλύοντος πτύσαι, ἐπειδὴ ἐχρέμψατο, εἰς τὴν » ὄψιν αὐτοῦ ἔπτυσεν, εἰπὼν χείρονα τόπον μὴ εὑρηκέναι. » Τὴν αἰτίαν προσθέτει ὁ Γαληνὸς, Προτρεπτ. 8. σ. 35 ed. Koehler: » τοὺς γὰρ τοίχους ἅπαν» τας ἀξιολόγοις γραφαῖς κεκοσμῆσθαι, τὸ δ' ἔ δ α φ ο ς ἐκ ψ ή φ ω ν π ο λ υ» τ ε λ ῶ ν συγκεῖσθαι, θ ε ῶ ν ε ἰ κ ό ν α ς ἔχον ἐξ αὐτῶν διατετυπωμένας. » Πρβ. τὸ αὐτὸ διήγημα περὶ Ἀριστίππου, Διογ. Λαερτ. 2, 75. Ἐπαινοῦνται δὲ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως » τὰ ἄνθινα τῶν ἐδαφῶν, » Ἀθήν. 12, σ. 542. Πρβ. Letronne l. l. καὶ p. 474.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΠΟΧΗ.

Ἀπὸ Ἀλεξάνδρου μέχρις ἁλώσεως Κορίνθου.
Ὀλ. 111–158, 3 (*πρ. Χρ.* 336–146)

1. *Προλεγόμενα.*

§. **169.** Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων 1
διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ἡ τέχνη, οὐκέτι εὑρίσκουσα ἱκανὴν
ἐμψύχωσιν καὶ τροφὴν εἰς τὰς παλαιὰς μητροπόλεις της, παρε-
δόθη κατ' ἐξοχὴν καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν
τῶν νικητῶν. Διαβᾶσα δὲ καὶ αὐτὴ, σὺν τοῖς στρατεύμασι τοῦ 2
Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του, εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας,
ἀπέδειξεν ἐκεῖ τὰ θαύματά της. Μεγάλαι πόλεις ἐκτίσθησαν, ἐν
ταῖς χώραις τῶν βαρβάρων, δι' Ἑλλήνων ἀρχιτεκτόνων· οἱ πάτριοι 3
τῶν Ἑλλήνων θεοὶ ἀφιδρύθησαν ἐν νέοις καὶ μεγαλοπρεπέσι ναοῖς·
καὶ αἱ αὐλαὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ Σελευκιδῶν, τῶν Περγαμηνῶν 4
βασιλέων καὶ ἄλλων ἀνάκτων, παρεῖχον ἀπεράντους ἀσχολίας
εἰς τεχνίτας παντὸς εἴδους.

1. Μάχη ἐν Χαιρωνείᾳ, Ὀλ. 110, 3. — Φιλίππου θάνατος 111, 1. — Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν 114, 1. — Οἱ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι ἄρχονται νὰ προσαγορεύωνται βασιλεῖς, 118, 2. — Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἀπὸ 124 Ὀλ. — Μάχη ἐν Σελλασίᾳ, 139, 3 (221 πρ. Χρ.). — Ὁ Τ. Κοΐντιος Φλαμίνιος ἀνακηρύττει, ἐν τῇ τῶν Ἰσθμίων ἑορτῇ, τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων, 146, 1. — Ἅλωσις καὶ ἐμπρησμὸς Κορίνθου, 158, 3.

2. Ἀλεξάνδρεια ἡ πρὸς Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας, Ὀλ. 111, 4· ἡ ἐν Αἰγύπτῳ 112, 1 (Ste Croix, Examen des histor. d'Alex. p. 286), ἡ ἐν Ἀρίοις καὶ ἡ ἐν Ἀραχώταις, 112, 3, καὶ ἄλλαι πολλαὶ (Στεφ. ἐ. λ. Ἀλεξάνδρεια. R. Rochette, Colonies Grecques IV. p. 101 sqq). — Ἀντιγόνεια (ὕστερον Ἀλεξάνδρεια) τῆς Τρωάδος, Φιλαδέλφεια, Στρατονίκεια, Δοκίμεια καὶ ἄλλα κτίσματα ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ· ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ Ἀντιγόνεια 118, 2, Ἀντιόχεια πρὸς τῷ Ὀρόντῃ, 119, 4, συγχρόνως Σελεύκεια πρὸς τῷ Τίγρητι καὶ ἄλλαι πόλεις (Müller, Antiqq. Antioch. p. 24 sqq.). — Ἐν τῇ Εὐρώπῃ· Κασάνδρεια, 116, 1· Θεσσαλονίκη· ἡ ἐν τῷ Ἄθῳ Οὐρανόπολις, κτίσμα Ἀλεξάρχου, τοῦ Κασάνδρου ἀδελφοῦ Chois. Gouff. Voy. II. pl. 15).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Παράδειγμα τῶν εἰρημένων ἡ Δ ά φ ν η, ἱερὸν Ἀπόλλωνος Πυθίου παρ' Ἀντιόχειαν. π. Ὀλ. 120 (Muller, I 1 p. 42 sqq). Οἱ Σελευκίδαι ἐνομίζοντο ἀπόγονοι τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ διαφερόντως ἐλάτρευον τὸν θεὸν τοῦτον· ὅθεν καὶ ἀπέδωκαν εἰς τὸ τῶν Μιλησίων Διδυμαῖον τὸ Κανάχου ἄγαλμα (§ 107. σημ. 2), ὅπερ ὁ Ξέρξης εἶχεν ἀπάγει (Π. 1, 16, 3. 8, 46, 2), καὶ ἔπεμψαν πολλὰ ἀναθήματα εἰς τὸ αὐτὸ ἱερὸν (Boeckh. ad C. I. G. II. n. 2852).

4. Οἱ Πτολεμαῖοι εὐνοοῦσι καὶ ὑπερασπίζονται τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν τέχνην μέχρι Πτολ. Ζ' Φύσκωνος (τοῦ καὶ Εὐεργέτου Β'), μεταξὺ 146 131 πρ. Χρ. (Parthey, Das Alexandr. Museum, B 1838. S. 89 flg.). Ἐκ δὲ τῶν Σελευκιδῶν Σέλευκος Α' καὶ Β', Ἀντίοχος Γ' καὶ Δ', καὶ ἐν Περγάμῳ Ἄτταλος Α' καὶ Εὐμένης Β'. Πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἐν Συρακούσαις τύραννοι Ἀγαθοκλῆς καὶ Ἱέρων Β', καὶ ὁ Ἀγαθοκλέους γαμβρὸς Πύῤῥος ὁ Ἠπειρώτης (Περὶ τῶν πολλῶν ἐν Ἀμβρακίᾳ τεχνουργημάτων ἴδ. Πολύβ. 22, 13 Liv. 38, 9). Πρβ. Πλουτ. π. τῆς Ἀλεξ. τύχ. 2, 1: « Τεχνῶν δὲ καὶ φύσεων ἀγαθῶν αὔξησιν εὐμένεια καὶ τιμὴ καὶ » φιλανθρωπία βασιλέως ἐκκαλεῖται »

Πόσον ἐπλήθυναν τότε οἱ δημιουργοὶ πάσης τέχνης, τεκμαιρόμεθα ἔκ τινων μαρτυριῶν. Ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς εἰς Ἐκβάτανα ὁ Ἀλέξανδρος (κατὰ τὸν Πλούτ. Ἀλέξ. 72) « πάλιν ἦν ἐν θεάτροις καὶ πανηγύρεσιν, ἅτε δὴ τ ρ ι σ χ ι- » λ ί ω ν αὐτῷ τ ε χ ν ι τ ῶ ν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀφιγμένων. » Καὶ μετὰ τὸν ἐν Ῥόδῳ γενόμενον σεισμὸν (Ὀλ. 139, 1), ὃς κατέβαλε καὶ τὸν Κολοσσὸν, Πτολεμαῖος Δ'. ἀπέστειλε τοῖς Ῥοδίοις (Πολύβ. 5, 89): « εἰς τὴν τοῦ Κολοσσοῦ κα- » τασκευὴν τάλαντα τρισχίλια, οἰκοδόμους ἑ κ α τ ὸ ν, ὑ π ο υ ρ γ ο ὺ ς τριακο- » σίους καὶ πεντήκοντα. »

1 §. 170. Διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας παρετάθη μὲν,
νοερῶς τε καὶ πραγματικῶς, ὁ ὁρίζων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης·
ἀλλὰ συγχρόνως ἐγεννήθη καὶ ἐν αὐτῇ, ἢ μᾶλλον ἀνεπτύχθη ἐπὶ
πλέον, ὁ ἔρως τῶν κολοσσιαίων ἔργων καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολυ-
τελείας, καὶ τοῦτο οὐκ ἄνευ βλάβης τῆς αὐτάρκους εὐρυθμίας καὶ
2 ἁγνῆς καλλονῆς τῆς ἀρχαιοτέρας ἐργασίας. Ἡ δὲ θρησκεία ἐγέ-
νετο καὶ ἐνταῦθα πάλιν σώτειρα τῆς τέχνης, κωλύουσα τὴν ἐντε-
λῆ μίξιν καὶ συγχώνευσιν της μετὰ τῆς τέχνης τῶν βαρβάρων.
3 Ἐν τοῖς πλείστοις ἐκείνων τῶν νέων βασιλείων τῆς Ἀσίας διετη-
ρήθη ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον ὁ χωρισμὸς τοῦ ἄρχοντος ἔθνους, τῶν
Ἑλλήνων, καὶ τῶν ἀρχομένων καὶ ὑπηκόων βαρβάρων· κατὰ τὴν
Αἴγυπτον π. χ. περιωρίζετο τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον σχεδὸν εἰς
τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ὀλίγας ἄλλας παραθαλασσίους πόλεις, καὶ
μόνον ὀλίγοι τινὲς θεοὶ τῶν ἀλλοφύλων, ὡς ὁ Σέραπις καὶ ἡ Ἶσις,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἠξιώθησαν ὑποδοχῆς καὶ λατρείας παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Τὰ δὲ 4
κύρια σχολεῖα καὶ ἐργαστήρια τῆς τέχνης, καὶ οὕτως εἰπεῖν ἡ
πάτριος ἑστία της, ἔμειναν ἔτι ἐν τῇ Ἑλλάδι, οἷον ἐν Σικυῶνι,
ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ

3. Τὸν χωρισμὸν τοῦτον τῶν ἐθνῶν ; ἐπὶ τῆς τῶν Πτολεμαίων βασιλείας (§. 28, 4), μαρτυροῦσι τινὰ τῶν κατ' Αἴγυπτον εὑρεθέντων ἐπιγραμμάτων καὶ μάλιστα πολλοὶ πάπυροι (πρβ. Champ. Figeac, Egypte p. 46 sqq.). — Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἤρξατο ἡ λατρεία τοῦ ἐκ τοῦ Πόντου Σεράπιδος, καὶ ἐκεῖθεν εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα (Παυσ. 1, 18, 4)· αὐτόθι συνεχωνεύθη καὶ ἡ ἰδέα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγαθοδαίμονος καὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Κνούφιδος (§. 42. σημ. 3). Μολονταῦτο τὰ τῶν Πτολεμαίων νομίσματα δὲν ἔχουσιν ἄλλους ξενικοὺς θεούς, παρὰ τὸν ἐκ παλαιοῦ ἐξελληνισθέντα Ἄμμωνα (Eckhel, D. N. I, 4. p. 28)· ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν νομῶν νομίσμασιν ἔπεισι συχνὰ Αἰγυπτιακοὶ θεοὶ (πρβ. §. 42. σημ. 3) — Καὶ ἡ Ἀντιόχεια τῆς Συρίας εἶχε πολίτευμα ὅλως Ἑλληνικόν, βουλὴν καὶ δῆμον καὶ φυλάς, καὶ ἐκκλησίας ἐν τῷ θεάτρῳ, καὶ δὴ καὶ τὰ ἱερά της ἦσαν Ἑλληνικά· μόνη ἡ Ἶσις ἔλαβε ναὸν ἐπὶ Σελεύκου Β', καὶ ἡ Χαλδαϊκὴ ἀστρολογία εἰσήχθη πρώϊμα.

4. Ἐπὶ Ἀράτου ἐγίνετο ἐμπορία τεχνουργημάτων ἐκ Σικυῶνος εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Πλούτ. Ἀράτ. 12. 13. Ἀθήν. 5. σ. 196. — Διὰ τοὺς Ἀντιοχεῖς εἰργάζετο ὁ Ἀθηναῖος Βρύαξις (§. 153, 4) καὶ ὁ Σικυώνιος Εὐτυχίδης (κατωτ. §. 183. σημ. 5).

171. Τοιαύτη ἦν, ὡς ἐν συνόψει, ἡ τύχη τῆς Ἑλληνικῆς τέ- 1
χνης κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχήν. Κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ἐξέ-
τεινεν, ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς νίκης, τὴν ἐπικράτειάν της ἐφ'
ὅλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην· πραγματικῶς δὲ ἤρξατο ἐν ταὐτῷ
νὰ παρακμάζῃ καὶ νὰ παρανθῇ. Ἡ τέχνη δὲν ἐνεψυχοῦτο πλέον 2
ὑπὸ τοῦ καθαροῦ καὶ νεανικοῦ πυρὸς τῆς φιλοτίμου ἁμίλλης καὶ
τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, καθὼς εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἀφνι-
δίας καὶ θαυμαστῆς ἐπιδόσεώς της μετὰ τὰ Περσικὰ (§. 126.
12)· οὐδὲ ὑπεθάλπετο ἔτι ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος ἐνθουσιασμοῦ,
ὅστις εἰς τὰς ποτὲ ἐλευθέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος εγεγόνει ἓν
τῶν πρωτίστων ἐλατηρίων της· ἀλλ' ὑπεδουλώθη εἰς τὴν ὑπη-
ρεσίαν ἀτομικῶν προστατῶν, καὶ ἠναγκάζετο πολλάκις νὰ ἐκ- 3
πληροῖ τὰς ἀπειροκάλους καὶ ἐφημέρους φαντασίας των, οἷον
ἐν ταῖς συνόδοις, τοῖς συμποσίοις καὶ ἄλλαις αὐλικαῖς ἑορταῖς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τελεταῖς τῶν βασιλέων, ὅπου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐδαπανῶντο μέγισται ποσότητες χρημάτων, καὶ ἀπαιτεῖτο μᾶλλον ἐξωτερικὴ πολυτέλεια καὶ μεγαλοπρέπεια, ἡ ἐσωτερικὴ καλλονὴ καὶ τελειότης τῶν ἔργων. Ὅταν δὲ ἡ εἰκαστικὴ τέχνη παραιτῆται τοῦ δημιουργεῖν μόνιμα καὶ ἐν ἑαυτοῖς καλὰ μνημεῖα, καὶ καταβαίνῃ εἰς ἐκπλήρωσιν ἐφημέρων φαντασιῶν, τότε ἐκδύεται τὸν θεῖον αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ καταντᾷ βάναυσος δούλη.

2. Περὶ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς τέχνης διὰ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας πρβ. ἀνωτ. §. 127, 1. Heeren, Ideen III, 1. S. 513. Περὶ δὲ τοῦ χαρακτῆρος τῆς παρούσης ἐποχῆς Heyne, De genio Saeculi Ptolemaeorum, Opusc. Acad. I. p. 114.

3. Παραδείγματα τοιούτων προσκαίρων τελετῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν βασιλέων παρέχονται αἱ περιγραφαὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀδωνείων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐπὶ Πτολεμαίου Β΄ (Θεόκρ. 15, 112 κ. ἑ. πρβ. Groddeck, Antiq. Versuche I. S. 103 flgg.)· τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου πᾶσι τοῖς θεοῖς, ἐξόχως δὲ τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, τελεσθείσης πομπῆς (Καλλίξενος παρ᾽ Ἀθην. 5. σ. 196 κ. ἑ. πρβ. κατωτ. §. 175, 2), καὶ τῆς πομπῆς Ἀντιόχου τοῦ Δ΄ (Πολύβ. 31, 3, 13).

Περὶ Ἀλεξάνδρου ἤδη λέγει ὁ Πλούταρχος (Ἀλεξ. 72) ὅτι ἄτοπα καὶ δαπανηρὰ σοφιζόμενος καὶ συμμηχανώμενος τοῖς τεχνίταις διέτριβεν.

1 §. 172. Ἐκτὸς δὲ τῶν εἰρημένων ἐξωτερικῶν καὶ πολιτικῶν αἰτιῶν τῆς ἀρχομένης φθορᾶς καὶ πτώσεως τῆς τέχνης, συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ ἄλλαι *αἰτίαι ἐσωτερικαὶ* καὶ ὀργανικῶς
2 ἀναγκαῖαι. Ὑπάρχει γενικὸς νόμος εἰς τὴν φύσιν τοῦ παντός, ὅτι πᾶν γενόμενον ἔχει μίαν μόνον νεαρὰν ἡλικίαν, καὶ ταύτην βραχεῖαν. Πᾶν γενόμενον, ἀφ᾽ οὗ ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τελειότητός του, κατὰ τοῦτον τὸν φυσικὸν καὶ ἀπαραίτητον θεσμὸν ἄρχεται νὰ καταβαίνῃ πάλιν. Διαμένει ἴσως ἱκανὸν χρόνον ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης ἐκείνης βαθμίδος, καὶ μόνον βραδέως καὶ ἀνεπαισθήτως ἄρχεται νὰ καταῤῥέπῃ· ἀλλὰ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν προχωρεῖ καὶ δὲν ἀνυψοῦται πλέον, καὶ ὅτι ἐξ ἅπαντος καὶ κατ᾽ ἀνάγκην ὀφείλει νὰ καταβαίνῃ. Ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει ἐπὶ παντὸς ὀργανικοῦ καὶ φθαρτοῦ ὄντος, ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καθ᾽ ἑκάστους, καὶ ἐπὶ ἐθνῶν ὁλοκλήρων· ἰσχύει δὲ οὐχ ἧττον καὶ ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ὄντων, καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου νοός. Τὰ γράμματα, ἡ 3
ποίησις, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ λοιπὴ παιδεία τινὸς ἔθνους ἔχουσι τὴν νεότητα, τὴν ἥβην, τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν καὶ τὸ γῆράς των· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ εἰκαστικαὶ δημιουργίαι. Τὴν γενικὴν ταύτην τύχην συνεμερίσθη καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ τέχνη. Διαμείνασα πολὺν χρόνον οἱονεὶ εἰς τὰ σπάργανα τῆς πατροπαραδότου ἀρχαίας ἐργασίας, ἔκαμε κατὰ τὴν δευτέραν ἐποχὴν (οὕτως εἰπεῖν τὴν νεότητά της) ταχείας καὶ θαυμαστὰς προόδους, καὶ ἔδειξε κατὰ τοὺς αἰῶνας τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους ὅλον της τὸ ὥριμον κάλλος καὶ τὴν ἀνδρικὴν ῥώμην· νῦν δὲ πλησιάζει ἤδη τὸ γῆρας, μακρόθεν μὲν καὶ κατ' ἀρχὰς σχεδὸν ἀνεπαισθήτως· ἀλλ' ὅμως πλησιάζει. Ὁ κύκλος τῶν ἀληθῶς προοδευτικῶν ἐφευρέσεων καὶ τῶν ἐνδεχομένων ἐπινοημάτων καὶ δημιουργημάτων σχεδὸν συνεπεπλήρωτο· οἱ κορυφαῖοι ἑκάστου κλάδου τῆς τέχνης εἶχον φανῆ, ὥςε νέα ἐπίδοσις οὐκέτι ἦν δυνατή· καὶ οἱ Ἕλληνες ὤφειλον νὰ εὐχαριστῶνται, ἐὰν ἐδύναντο νὰ διατηρῶσι τὴν τέχνην εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει στάσιν. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου αἱ τότε 4
πολιτικαὶ περιστάσεις, μολονότι κατὰ τὸ φαινόμενον λίαν ὠφέλιμαι καὶ εὐμενεῖς, διέφθειραν μᾶλλον τὴν τέχνην, καὶ ὑπερερεθίζουσαι τὰς δυνάμεις αὐτῆς καὶ τὴν φιλοτιμίαν ἐπὶ τὸ προάγειν ἀεί τι νέον, ἐξησθένησαν αὐτὴν καὶ ἐπετάχυναν τὴν ἀρχὴν τῆς πτώσεώς της. Οὐκέτι δυναμένη νὰ ἐπιδίδῃ καθ' ὕψος καὶ κατὰ βάθος, ἐπέδωκεν εἰς τὸ πλάτος, καὶ οὕτως κατήντησε νὰ παραλύηται. Τότε ἤδη ἤρξαντο αἱ ἀπὸ τῶν κανόνων τῆς τέχνης παρεκτροπαὶ, καὶ ἡ θήρα καινοφανῶν μορφῶν καὶ ἀεὶ νέων ἐπινοημάτων, ὧν τὴν ὁμάδα ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἐποχὴν ὡς Ῥωμαϊκὴν ἐργασίαν. — Ἀλλὰ καθὼς στερεὸν καὶ με- 5
γαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα οὐχὶ τόσον εὐκόλως βλάπτεται καὶ παντελῶς φθείρεται ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου· οὕτως ἀντεῖχε καὶ τὸ ὑγιὲς καὶ ῥωμαλέον σῶμα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον, καὶ τὰ δημιουργήματά της ἔμειναν ἔτι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας σπουδῆς καὶ θαυμασμοῦ ἄξια.

2. « Γενομένῳ παντὶ φθορά ἐστι, » Πλάτ. Πολ. 8. σ. 546.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Φιλόσοφός τις ἱστοριογράφος παρετήρησεν ἤδη, ὅτι εἰς πᾶν εἶδος ἐπιστήμης καὶ παιδείας οἱ ἀληθῶς ἔξοχοι νόες ἐντὸς βραχέος χρόνου διαστήματος ὁμοῦ ἐφάνησαν, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν. Vell. Paterc. 1, 17: Hoc idem (δηλ. eminentissima ingenia in idem artati temporis spatium congregari) evenisse --*plastis*, *pictoribus sculptoribusque*, si quis temporum instituerit notis, reperiet, et eminentia cujusque operis artissimis temporum claustris circumdata. — Ἅμα τῷ τέλει τῆς ἐποχῆς ταύτης οἴχεται καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Παυσανίας λέγει (8, 52, 1), ὅτι μετὰ τὸν Φιλοποίμενα «οὐκ ἔτι ἀνδρῶν ἀγαθῶν φορὰν ἔληξεν ἡ Ἑλλάς.»

4. Ἡ τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς τέχνη ἐγένετο τὸ ἀληθινὸν ἀρχέτυπον τῆς τέχνης τῶν Ῥωμαίων. Πρβ. κατωτ. § 175, 4.

5. Τὰ περὶ τῆς ἀρχομένης φθορᾶς εἰρημένα ἰσχύουσι κυρίως ἐπὶ τῆς ἡγεμόνος τέχνης, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἧττον δὲ προφανὴς ἐγένετο ἡ φθορὰ καὶ ἧττον ταχεῖα ἡ πτῶσις τῶν κυρίως εἰκαστικῶν τεχνῶν. Ἀναντίλεκτον εἶναι, ὅτι ἐν τῇ πλαστικῇ καὶ ἐν τῇ ζωγραφίᾳ ὁ θεῖος σπινθὴρ γενναίου ἐνθουσιασμοῦ καὶ τὸ δημιουργὸν πνεῦμα τῶν προγενεστέρων ἐποχῶν κατὰ καιροὺς ἀνέλαμψε καὶ ἀνεβίωσε πάλιν, καὶ ὅτι αἱ τέχναι αὗται μέχρι τοῦ αἰῶνος τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν Ἀντωνείνων προήγαγον ἔτι ἀληθινὰ ἀριστουργήματα (οἷον τὸν Φαρνεσιανὸν ταῦρον, τὸν Αποξύοντα, τὸν Ἀπολλωνίου Ἡρακλέα, τὸν Νεῖλον, τοὺς Ἀντινόου ἀνδριάντας)· καὶ κατὰ τοῦτο μὲν ἔχουσι δίκαιον ὅσοι ἀποφαίνονται «ἀδιάφθορον τῆς «ἀρετῆς τῆς ἀρχαίας τέχνης διάρκειαν ἐπὶ ἑξακόσια ἔτη, ἀπὸ Περικλέους μέχρι «Ἀδριανοῦ» (πρῶτος ὁ Βισκόντης καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Θύρσιος, Epochen S. 270 flgg. 338), ἐν γένει δὲ παρατηρεῖται καὶ περὶ τὴν εἰκαστικὴν τέχνην ἡ ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥοπή, προδηλότατα ἴσως περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν νομισμάτων (πρβ. Thiersch S. 360).

2. Ἀρχιτεκτονική.

1 §. 173. Τὸ ὄνομα τῆς *ἀρχιτεκτονικῆς* συμπεριλαμβάνει, κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχήν, καὶ πλείονας ἄλλας ἐπιστήμας καὶ δημιουργίας, κοινὸν ἐχούσας θεμέλιον τὴν τῆς μαθηματικῆς καὶ γεωμετρίας γνῶσιν, καὶ τὴν τούτων ἐφαρμογὴν ἐπὶ τὴν κατα-
2 σκευὴν βιωφελῶν ἔργων. Τοιαῦται ἦσαν, ἐκτὸς τῆς κυρίως οἰκοδομητικῆς, καὶ ἡ μηχανική, ἡ πολεμικῶν ὀργάνων ποίησις, ἡ μεταλλευτική, ἡ ὑδραυλικὴ καὶ εἴ τινες ἄλλαι· ὅθεν καὶ τοὺς τούτων δημιουργοὺς συναριθμοῦμεν τοῖς ἀρχιτέκτοσι.

2. Ἀρχιτέκτονες Δεινοκράτης (Δεινοχάρης, Χειροκράτης, Στασικράτης), ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, π. Ὀλ. 112. Σύγχρονοί του Κλεομένης Ναυκρατίτης, Ὀλύνθιος, Ἐρατεύς, Ἥρων, Ἐπίθερμος (πρβ. Müller, Hdb. §. 149. Anm. 2). — Ξεναῖος, ἐπὶ Σελεύκου Α', π. 119 (σὺν αὐτῷ Ἀνταῖος, Περίττας,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀναξικράτης, ἴδ. Müller, Antiqq. Antioch. p. 27). — Χαρικλῆς ἀρχιτ. (?) ἐν Ἀθήναις, π. 1 5 (ἴδ. § 176 σημ. 2). — Σώστρατος Κνίδιος π. 115 (Hirt II. S. 160) — Δέκμος Κοσσούτιος Ποπλίου υἱὸς, Ῥωμαῖος, π. 151, πρ. Χρ. 175 (§. 178. IV. ιδ') — Γ. καὶ Μ. Στάλλιοι καὶ Μελάνιππος π. 180, πρ. Χρ. 65-52 (§ 178 IV. ιγ') — Ἀπροσδιορίστου ἡλικίας· Ἀμφίλοχος Λάγου Ῥόδιος (Clarke, Travels II, 1, p. 228). Ἀσκληπιάδης Ἀττάλου Κυζικηνὸς, ἐν Σαμοθρᾴκῃ (C. I. G. II n. 2158). Κλέων Περικλείδα Λακεδαιμόνιος (C. I. G I n. 1458).

Μηχανοποιοὶ μᾶλλον ἢ ἀρχιτέκτονες· Κράτης Χαλκιδεὺς, μεταλλευτὴς, π. 112 (§ 177, 3). — Πολύειδος Θετταλὸς καὶ οἱ τούτου μαθηταὶ Χαιρέας καὶ Διάδης, δημιουργοὶ πολεμικῶν μηχανῶν, ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου (Vitr. 10, 19 ἢ 10, 13, 3 Schneid Πρβ. Turneb. Advers. 23, 31). — Ἱερώνυμος π. 115 (§. 177. σημ. 1). — Ἐπίμαχος, Διοκλείδης Ἀβδηρίτης, Διόγνητος Ῥόδιος, μηχανοποιοὶ, π. 119 (§ 177 σημ. 1) Ἀρχιμήδης Συρακόσιος, Ἡρακλείδης Ταραντῖνος, Ἀρχίας Κορίνθιος, μηχανοποιοὶ καὶ ναυπηγοὶ, π. 141 (§ 177. σημ. 1). — Κτησίβιος Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ τούτου υἱὸς Ἥρων, ὑδραυλικοὶ, μεταξὺ 169-116 πρ. Χρ. (αὐτ.).

§. 174. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἥτις μέχρι τοῦδε κύριον σχεδὸν 1
ἔργον εἶχε τὴν ναοποιΐαν, κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν ἀσχολεῖται μᾶλλον περὶ τὸ βιωφελὲς καὶ πρόσφορον, περὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν βασιλέων καὶ τὴν ἵδρυσιν καὶ μεγαλοπρεπῆ διευθέτησιν πόλεων ὁλοκλήρων. Τὸ πλέον ἀξιομνημόνευτον νέον κτίσμα 2
ἦν ἡ *Ἀλεξάνδρεια*, οἰκοδομηθεῖσα κατὰ τὴν διαγραφὴν τοῦ Δεινοκράτους, οὗτινος αἱ εὔτολμοι ἰδέαι ἦσαν ἄξιαι τῆς μεγαλεπηβόλου διανοίας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ καταλληλότης καὶ σύμμε- 3
τρος καλλονὴ τοῦ διαγράμματος τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ κολοσσιαῖον τῶν ἐν αὐτῇ δημοσίων οἰκοδομῶν, δικαίως ἀπέδειξαν τὴν νέαν ταύτην πόλιν οἱονεὶ ἀρχέτυπον παράδειγμα ἄλλων κτισμάτων. Οὐχ ἧττον δὲ μεγαλοπρεπὴς καὶ 4
ἀξιοθέατος, διὰ τὸ γραφικὸν μάλιστα τῆς θέσεως, ἦν καὶ ἡ *Ἀντιόχεια*, ἧστινος τὰς πολυτελεῖς κατασκευὰς ἐμιμήσαντο καὶ ἄλλαι πόλεις ἕως εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων. 5

2. Ὁ Δεινοκράτης (§ 173. σημ. 2.) ἀνεκαίνισε καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν (§ 100. I. 1), καὶ ἐπρότεινε νὰ μετασχηματίσῃ τὸν Ἄθων τὸ ὄρος εἰς εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου (Πλούτ. π. τῆς Ἀλεξ. τύχης 2, 2. Ἀλέξ. 72. Λουκ. ὑπὲρ τῶν εἰκόν. 9. πρβ. Vitr. 2 praef. §. 2: ad te cogitationes et formas affero di-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

gnas tua claritate). Περὶ τοῦ μυθώδους μαγνητικοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρσινόης Plin. 34, 42. Valcken. ad Theocr. Adon. p. 355. 6).

3. Περὶ Ἀλεξανδρείας Hirt, Gesch. d. Bauk. II. S. 78. 166. Διόδ. 17, 51. Πλούτ. Ἀλεξ. 26. Στράβ. 17. σ. 426 Τχν.: « Ἅπασα ὁδοῖς κατατέ-» μηται, ἱππηλάταις καὶ ἁρματηλάταις· δυσὶ δὲ πλατυτάταις, ἐπὶ πλέον ἢ πλέ-» θρον ἀναπεπταμέναις· αἳ δὴ δίχα καὶ πρὸς ὀρθὰς τέμνουσιν ἀλλήλας. » Τὸ ἀξιολογώτατον τῆς πόλεως τμῆμα ἦν τὸ καλούμενον Βρούχιον, ἐν ᾧ τὰ ἀνάκτορα, τὸ Ἀλεξάνδρου Μαυσσωλεῖον (« Σῆμα »), τὸ Μουσεῖον (Parthey, Das Alexandr. Museum. B. 1838), ἐν δὲ τῇ κάτω πόλει τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἱερὸν τοῦ Σεράπιδος. Ἐν τῇ προκειμένῃ νήσῳ ὁ Φάρος, οἰκοδομηθεὶς ἐπὶ Πτολεμ. Α΄. Σωτῆρος ὑπὸ Σωστράτου. Αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι εἶχον οἴκους καμαρωτούς, καὶ ἐδάφη ἐκ κονιάματος ἢ λιθόστρωτα (rudere aut pavimentis, Hirtius B. Alexandr. 1, 3). Ἡ Ἀλεξάνδρεια vertex omnium civitatum (Amm. Marcell.).

4. Ἰδ. τὴν ἱστορίαν τῆς πρώτης κτίσεως (ἐπὶ Σελεύκου Α΄, ἀρχιτεκτονήσαντος Ξεναίου) καὶ τῆς ἐφεξῆς αὐξήσεως τῆς Ἀντιοχείας παρὰ Μυλλέρῳ, Antiqq. Antiochenae, commentt. II. Gotting. 1839. 4. Τὸ θαυμαστότατον πάντων κατασκεύασμα ἦν ἡ τετράστιχος στοά, ἔχουσα 36 σταδίων μῆκος, καὶ συγκειμένη τέσσαρσι κιόνων στίχοις, δι᾽ ὧν ἐσχηματίζοντο τρεῖς παράλληλοι δρόμοι (ἔμβολοι). Τούτων ὁ μὲν μεσαῖος ἦν ὕπαιθρος, οἱ δὲ ἑκατέρωθεν ἔμβολοι ἐστεγασμένοι (ὑπόροφοι). Ὅπου δὲ ἡ μεγάλη αὕτη ἰθυτενὴς στοὰ ἐτέμνετο δι᾽ ἄλλων ἐγκαρσίων δρόμων, ἦσαν τετράπυλα (arcus triumphales) ὑπερῳκοδομημένα. Πρβ. Müller, l. l. I. 22. p. 56 sqq. Ὅμοιαι τούτων κατασκευαὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Συρίας, οἷον ἐν Παλμύρᾳ καὶ ἐν Γεράσοις· ἰδ. p. 60 sqq.
Ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἀνῳκοδομήθη κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἡ Σικυὼν ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (ὅθεν Δημητριάς), Ὀλ. 119, 2 (Διόδ. 20. 102. Πλούτ. Δημητρ. 25. Gompf, Sicyonic. I. p. 60 sq.)

1 175. Ἡ κτίσις τοσούτων νέων πόλεων, ἐχουσῶν μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα καὶ ἱερά, καὶ μυριάδας ἰδιωτικῶν οἰκιῶν, ἔδωκε κατὰ τὸ εἰκὸς ἀφορμὴν εἰς τὴν τέχνην, ἀντὶ τῶν λίαν ἀφελῶν οἰκημάτων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, νὰ σπουδάσῃ περισσότερον περὶ τὴν τῶν *οἴκων* ἐπικόσμησιν διὰ γλυπτῶν ἔργων, γραφῶν, χρυσώσεων κ. τ. τ., οἵους εὑρίσκομεν αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰς τοῦ Βιτρουβίου περιγραφάς· καὶ ἔκτοτε ἄρχονται τὰ
2 ὀνόματα τῶν *Κυζικηνῶν*, *Κορινθιακῶν* καὶ *Αἰγυπτιακῶν οἴκων* (salles). Παραδείγματα τοιαύτης πολυτελοῦς καὶ μεγαλοπρεποῦς ἀρχιτεκτονικῆς παρέχονται αἱ περιγραφαὶ τῆς *Διονυσιακῆς* σκηνῆς Πτολεμαίου Β΄ καὶ τῆς θαλαμηγοῦ νεὼς Πτολεμαίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δ'. Πρὸς ψυχαγωγίαν δὲ καὶ τέρψιν τῶν λαῶν, ἢ τῆς δημοσίου 3
ὠφελείας χάριν, κατεσκευάζοντο καὶ θέατρα, ἱππόδρομοι, λουτρῶνες (thermae), γυμνάσια, κρῆναι (τὰ καλούμενα Νυμφαῖα) καὶ ἄλλα ὅμοια ἔργα. Ἐν ταύταις δὲ καὶ ἄλλαις κατασκευαῖς 4
τῆς ἐνεστώσης ἐποχῆς ἐπενοήθησαν ἤδη καὶ διετυπώθησαν πολλοὶ περὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν νεωτερισμοί, καὶ προσελήφθησαν νέαι μορφαὶ καὶ νέα ποικιλμάτων εἴδη, δι' ὧν μετεῤῥυθμίσθη ἡ οἰκοδομητικὴ εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας, ὅνπερ ὕστερον ἠγάσθησαν καὶ παρεδέχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὃν διὰ ταῦτα συνήθως μέν, οὐκ ὀρθῶς δὲ προσαγορεύομεν Ῥωμαϊκόν.

2. Περὶ τῆς Διονυσιακῆς σκηνῆς διὰ τὴν πομπὴν τοῦ Πτολεμαίου, Καλλὶξ παρ' Ἀθην. 5, σ 196 κ. ἑ. Caylus, Mém. de l' Ac. des Inscr. 31, p. 96. — Περὶ τῆς θαλαμηγοῦ νεὼς τοῦ Δ' Πτολεμαίου, Καλλὶξ αὐτ. σ 204 κ ἑ. Ἐν ταύτῃ ἦσαν πολλοὶ οἶκοι, κοιτῶνες, συμπόσια καὶ ἄλλα χωρίσματα, μεταξὺ ὧν καὶ « ναὸς Ἀφροδίτης θολοειδής, » καὶ « οἶκος Βακχικὸς « τρισκαιδεκάκλινος, περίπτερος· » πάντα δὲ ταῦτα ἐλέφαντι καὶ χρυσῷ καὶ πολυτελέσι λίθοις περιττῶς διακεκοσμημένα.

3. Νυμφαῖα ἐκαλοῦντο κατασκευάσματα εἰς ὁμοίωσιν ἄντρων, ὀστράκοις καὶ κόγχαις διακεκολλημένα, ἐν οἷς ἀνέκειντο Νυμφῶν ἀγάλματα· ᾠκοδομοῦντο δὲ ἐπὶ κρήναις ἢ ὑδραγωγείοις. Ἴδ. Müller, Antiqq. Antioch. p. 69. 71. — Ἐν Ἀθήναις γυμνάσιον Πτολεμ. Β', στοαὶ τῶν βασιλέων Εὐμένους καὶ Ἀττάλου, ἴδ. κατ. §. 178 5. IV. — Ἐν Δήλῳ στοὰ Φιλίππου τοῦ Δημητρίου (Γ'), γυμνάσια τῶν Μιθριδατῶν βασιλέων, Ross, Inselreise I. S. 33.

4. Müller l. l. p 1: Romanis fortasse ob eam solam causam quaedam inventa tribuimus, quod Macedonum aetatis quae illi imitati sunt magnifica opera e terris evanuerunt. Πρβ. αὐτ. p. 73, καὶ Ross, Inselreise I. S. 153.

§. 176. Οὐχ ἧττον μεγαλοπρεπῆ τῶν ἀνακτόρων καὶ οἰκιῶν 1
ἦσαν καὶ τὰ *μνήματα* τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τὸ περιφημότατον τούτων ἦν τὸ ἐν Ἁλικαρνασσῷ *Μαυσσωλεῖον*, μνῆμα τοῦ σατράπου τῆς Καρίας Μαυσσώλου, ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῆς χήρας του Ἀρτεμισίας, οὗπερ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐποιήθησαν ἀπομιμήματα. Τοιοῦτος πολυτελὴς τάφος ἦν καὶ τὸ τῆς *Πυθιο-* 2
νίκης μνῆμα, παρὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσῖνα ἱερὰν ὁδόν. Τῆς δὲ περὶ τὴν ἐκφορὰν τῶν νεκρῶν φιλοτιμίας καὶ δαπάνης τὸ μά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λιςα ἀξιομνημόνευτον παράδειγμα ἦν ἡ πυρὰ τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἔργον Δεινοκράτους, εἰς ἣν κατηναλώθησαν 12000 τάλαντα.

1. Ὁ Μαύσωλος (ΜΑΥΣΣΩΛΛΟΣ, C. I. G. II n. 2691. c) ἀπέθανεν Ὀλ. 106, 4. Ἀρχιτέκτονες τοῦ μνήματος Πυθεὸς (§. 135. III 15) καὶ Σάτυρος (Vitr. 7 praef. 12) Τὸ μνῆμα ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων. Plin. 36, 4, 9: Patet ab austro et septemtrione sexagenos (ἄλλως centenos denos) ternos pedes, brevius a frontibus, toto circuitu pedes quadringentos undecim (ἄλλως CCCCXL); attollitur in altitudinem viginti quinque cubitis; cingitur columnis triginta sex. Pteron vocavere -- Supra pteron pyramis altitudine inferiorem aequavit, viginti quatuor gradibus in metae cacumen se contrahens. In summo est quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Haec adjecta centum quadraginta pedum altitudine totum opus includit. Περὶ τῶν περὶ αὐτὸ γλυπτῶν ἔργων Λεωχάρους, Σκόπα, Τιμοθέου καὶ Βρυάξιδος (§. 153, 3) ἴδ. Plin. l. l. Vitr. 2, 8, 11. Λείψανα τῶν ἀναγλύφων τούτων ἐν τῇ ἄκρᾳ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, νῦν Βοδρουῦν, Ion. Antiqu. II pl. 2. add Chois. Gouff. I pl. 98. Κορμὸς Καρυάτιδος αὐτόθεν, Bullet. d Inst 1832. p. 168. Ὅμοιοι τάφοι ἐν Παλαιστίνῃ, τῆς Ἑλένης, Παυσ. 8, 16, 3· τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἀρχιερέως Σίμωνος, Ἰώσηπ. Ἀρχ. Ἰουδ. 13, 6.

2. Τὸ μνῆμα τῆς Πυθιονίκης, ἐν τῷ δήμῳ Ἑρμῷ, ἀνάμεσον τοῦ Κηφισσοῦ καὶ τοῦ Ποικίλου ὄρους (Παυσ. 1, 37. 4), ἦν ναὸς Ἀφροδίτης, καὶ ᾠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος Ἁρπάλου ἐπὶ τῇ ὁμωνύμῳ ἑταίρᾳ του, ἐργολαβήσαντος αὐτὸ τοῦ Χαρικλέους (ἀρχιτεκτ ?) τριάκοντα ταλάντων. Πλούτ. Φωκ. 22. Δικαίαρχος καὶ Θεόπομπος παρ' Ἀθην. 13, σ. 594 κ ἑ. (Οὐ δεῖ συγχέειν τὸ τῆς Πυθιονίκης μνῆμα τῷ τῆς Φίλης Ἀφροδίτης ναῷ, ἐν Θρίᾳ, οὗτινος ἴχνη τινὰ σώζονται. Παυσ. αὐτ. Ἀθήν. 6, σ. 255. C. I. G. I. n. 507-509).

3. Πλούτ. Ἀλεξ. 72. Διόδ. 17, 115: «Ὠκοδόμησε τετράπλευρον πυρὰν, » σταδιαίας οὔσης ἑκάστης πλευρᾶς· εἰς τριάκοντα δὲ δόμους διελόμενος τὸν » τόπον, καὶ καταστρώσας τὰς ὀροφὰς φοινίκων στελέχεσι, τετράγωνον ἐποίησε » πᾶν τὸ κατασκεύασμα -- τὸ ὕψος ἦν ὅλου τοῦ κατασκευάσματος πήχεις » πλείους τῶν ἑκατὸν τριάκοντα.» (Παρεμφερὴς ἴσως ἡ πυρὰ τοῦ πρεσβυτέρου Διονυσίου, ἔργον Τιμαίου, Ἀθην. 5. 206.) Παρβ. Qu. de Quincy, Mon. restitués II. p. 105.

1 §. 177. Μεγίστας προόδους εἶχε κάμει καὶ ἡ *μηχανική*, ἥτις διὰ συνεργείας τῆς τεκτονικῆς καὶ οἰκοδομητικῆς ἀπέδειξε τότε ἀληθινὰ θαύματα. Τοιαῦτα ἦσαν ἡ ἁρμάμαξα, ἐφ' ἧς μετεκομίσθη ὁ Ἀλεξάνδρου νεκρός· ἡ ἑλέπολις Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ ἄλλαι πολεμικαὶ μηχαναί· τὰ γιγαντιαῖα πλοῖα
2 Πτολεμαίου Δ' καὶ Ἱέρωνος Β'· καὶ τὰ κατ' Αἴγυπτον ἀξιό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λογα ὑδραυλικὰ κατασκευάσματα ἐπὶ Πτολεμαίου Φύσκωνος. — Καὶ δὴ καὶ ἡ *μεταλλευτικὴ* (Bergbau) ἤκμαζε κατὰ ταύτην τὴν ἐποχήν. Ἐπιφανὴς μεταλλευτὴς ἐγένετο ἐπὶ Ἀλεξάνδρου *Κράτης* ὁ Χαλκιδεύς, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰς ὑπογαίους ἐκροὰς τῆς Κωπαΐδος λίμνης.

1. Ἡ ἁρμάμαξα (Διόδ. 18, 26-28), Ἱερωνύμου κατασκεύασμα (Ἀθήν. 5, σ. 206). Ἰδ. Qu. de Quincy, Mon. restitués II. p. 1. — Ἡ ἑλέπολις, Ὀλ. 119, 1, ἔργον Ἐπιμάχου (Vitr. 10, 16, 4) ἢ Διοκλείδου τοῦ Ἀβδηρίτου (Ἀθήν. αὐτ.), ἣν ἀπέκρουσε Διόγνητος ὁ Ῥόδιος. — Μηχαναὶ Ἀρχιμήδους ἐν Συρακούσαις, Ὀλ. 141, 3, καὶ Ἡρακλείδου τοῦ Ταραντίνου ἐν Ῥόδῳ, τοῦ εὑρόντος τὴν καλουμένην σαμβύκην· Πολύβ. 13, 4. Ἀθην. 14. σ. 634. Πολύαιν. 5, 7. — Περὶ τῆς Πτολεμαίου νεὼς Ἀθήν. 5, σ. 203: « Τὴν τεσσαρακοντήρη ναῦν κατεσκεύασεν ὁ Φιλοπάτωρ, τὸ μῆκος ἔχουσαν διακοσίων ὀγδοήκοντα πηχῶν, ὀκτὼ δὲ καὶ τριάκοντα ἀπὸ παρόδου ἐπὶ πάροδον, ὕψος δὲ ἕως ἀκροστολίου τεσσαράκοντα ὀκτὼ πηχῶν κ. ἑ. » Ἡ Ἱέρωνος ναῦς, αὐτ. σ. 206.

2. Περὶ Κτησιβίου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἐπὶ Πτολεμ. Ζ', Vitr. 10, 12. 13 (10, 7 Schneid.). Ὁ υἱὸς καὶ μαθητὴς του Ἥρων, Böckh, Metrol. Unters. S. 8.

3. Κράτης ὁ μεταλλευτὴς (ἢ ταφρωρύχος, Διογ. Λαερτ. 4, 23) ἀνεκάθηρε τὰ ἐμφράγματα τῆς Κωπαΐδος λίμνης (Στραβ. 9. σ. 258) ἢ διετάφρευσε τὴν λίμνην (Στέφ. ἐ. λ. Ἀθῆναι). Ἔργα τούτου νομίζονται τὰ κατὰ κάθετον καταβαίνοντα ὀρύγματα μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τῆς πόλεως Λαευμνῶν. Ἄλλως Forchhammer, Hellen. I. S. 168. Ulrichs, Reisen I. S. 209 flgg.

§. 178. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι καὶ ἡ οἰκοδόμησις *ναῶν* καὶ *ἱερῶν* παντάπασι δὲν παρημελεῖτο εἰς ἐποχὴν τόσον φιλοικόδομον, ἥτις μάλιστα καὶ ἐδείχθη τόσον φιλότιμος καὶ μεγαλόδωρος πρὸς τοὺς θεούς. Ὁ *Κορινθιακὸς* τῆς ἐργασίας τρόπος ἐξενίκησεν ἀεὶ μᾶλλον νὰ γίνῃ ὁ συνήθης, ἅτε ἐπιδεκτικώτερος ποικίλων καὶ πολυτελῶν καλλωπισμῶν· καὶ ἡ ἐργασία αὕτη διετυπώθη τότε εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, ὃν οἱ Ῥωμαῖοι ἀρχιτέκτονες ὕστερον παρεδέχθησαν ὡς κανόνα. Οἱ δὲ ἐν ταῖς *ἀνατολικαῖς χώραις* ναοὶ οἱ ἱδρυμένοι παρὰ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ μνημεῖά των, ἠφανίσθησαν σχεδὸν τελείως, χωρὶς νὰ ἀφήσωσιν ἴχνος· ἐν δὲ τῇ *Δ ιπῇ Ἑλλάδι* σώζονται ἔτι οἰκοδομήματά τινα καὶ ἐρείπια τῆς ἐποχῆς ταύτης, μάλιστα ἐν *Ἀθή-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναις, ἃς ξένοι καὶ φιλέλληνες βασιλεῖς ἐφιλοτιμοῦντο τότε νὰ κοσμήσωσιν, ὡσὰν ἐν συναγωνισμῷ, διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν.

2. Ἐπὶ τῶν Κορινθιακῶν κιόνων κατεσκευάζοντο τότε τὰ τῶν κιοκράνων φύλλα καὶ αἱ ἕλικες, ἢ καὶ ὁλόκληρα τὰ κιόκρανα (§. 48. σημ. ?) πολλάκις ἐκ χαλκοῦ (ἐν τῇ Ὀκταβίᾳ στοᾷ καὶ ἐν τῷ Πανθέῳ ἐν Ῥώμῃ. Plin. 34. 3, 7), ἢ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ (« κεφαλαὶ Κορινθιουργεῖς, ἐλέφαντι καὶ χρυσῷ διακεκοσμημέναι, » Ἀθήν. 5. σ. 205).

3. Ναοὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης. I, ἐν Ἀσίᾳ.

α', Ναὸς Ἀπόλλωνος ἐν Δάφνῃ πλησίον Ἀντιοχείας (§. 169. σημ. 3), κατὰ τοὺς Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου χρόνους ἀμφιπρόστυλος (?), ἔχων καὶ ἐντὸς τοῦ σηκοῦ στίχους κιόνων (Müller, Antiqq. Antioch. I 17, p. 47).

β', Ναὸς Βήλου καὶ Ἀτεργάτιδος (Διὸς καὶ Ἥρας) ἐν Ἱεραπόλει ἢ Βαμβύκῃ, ἵδρυμα Στρατονίκης (π. Ὀλ. 123). πρότυπον τῶν ἐν Παλμύρᾳ οἰκοδομῶν. « Ἔνδοθεν δὲ ὁ νηὸς οὐκ ἁπλόος ἐστί, ἀλλ' ἐν αὐτῷ θάλαμος ἄλλος πεποίηται· ἄνοδος καὶ ἐς τοῦτον ὀλίγη, θύρῃσι δὲ οὐκ ἤσκηται, ἀλλ' ἐς ἀντίον » ἅπας ἀναπέπταται· ἐς μὲν ὦν τὸν μέγαν νηὸν πάντες εἰσέρχονται, ἐς δὲ τὸν » θάλαμον οἱ ἱρέες μοῦνον » (καθὼς ὕστερον ἐν ταῖς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαις). Λουκ. π. τῆς Συρίης θεοῦ 31.

γ', Εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν πιθανὸν ὅτι ἀνήκει καὶ ὁ ἐν Κυζίκῳ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Διός, οὗ τοῖς ἁρμοῖς τῶν λίθων ἐνήρμοστο μίτος χρυσοῦς. Plin 36, 22: Durat et Cyzici delubrum, in quo filum aureum commissuris omnibus politi lapidis subjecit artifex, eboreum Iovem dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. (Ὅμοιόν τι εἰκάζει περὶ ναοῦ τινος ἐν Νικαίᾳ ὁ Fellows, Asia Min. p. 111.) Οἱ τοῦ ἐν Κυζίκῳ ναοῦ κίονες ἦσαν τετραόργυιοι τὸ πάχος, ὕψος δὲ πεντήκοντα πηχῶν, ἕκαστος πέτρας μιᾶς· κατεῤῥίφη δὲ ὑπὸ σεισμοῦ ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, ὅστις ἀνεκαίνισεν αὐτὸν εἰς τιμὴν τοῦ Ἀδριανοῦ (Δίων Κασσ. 70, 4. Ἀριστείδ. Πανηγ. Κυζικ. I. σ. 241). — Τὸν τῆς Ἀπολλωνίδος ναὸν ἐν Κυζίκῳ (ἴδ §. 181, 3) ᾠκοδόμησεν Ἄτταλος Β', εἷς τῶν τεσσάρων αὐτῆς υἱῶν, μετὰ Ὀλ 155, 3. Περὶ τῆς κατασκευῆς τῆς πόλεως ἐν γένει Πλίν. αὐτ. Στραβ. 12, σ. 69. 14, σ. 195 Τχν. (ἀνωτ. §. 137. σημ. 2).

δ'. Ἐρείπιον Δωρίου κατασκευῆς ἐν Ἁλικαρνασσῷ (Chois. Gouff. I, pl. 99), μεταγενέστερον, ὡς φαίνεται, τοῦ Μαυσσώλου, καὶ ἀτελεστέρας ἤδη ἐργασίας.

4. II. Ἐν Σικελίᾳ· ε', ναὸς Διὸς Ὀλυμπίου ἐν Συρακούσαις, κτίσμα Ἱέρωνος Β'. Διόδ. 16, 83. Cic. Verr. 4, 53: Templum egregium Iovis Olympii.

ϛ', Ἐρείπια Σολοῦντος, τὰ μὲν Κορινθιακῆς, τὰ δὲ Δωρίου ἐργασίας. Serradifalco, Cenni sull' antica Solunte. Palermo 1831. Πρβ. Müller, A. L. Z. 1835. N. 106.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

III. Ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ζ'. Ἱερὸν Ἀπόλλωνος Πυθίου ἐν Σικίνῳ, μικρὸς ναὸς ἐν παραστάσιν, ἔχων ἐναντίον τοῦ κοινοῦ νομίμου τὴν εἴσοδον πρὸς δυσμῶν. Οἱ Δώριοι κίονες ἐπιβεβήκασιν ἐπὶ σπειρῶν Ἀττικουργῶν· τὸ ἐπιστύλιον λεῖον· ἡ ζωφόρος σχηματίζει σπεῖραν (torus) ἐξοιδαίνουσαν· τὸ γεῖσον ἔχει ὀδόντας τῆς Ἰωνικῆς ἐργασίας. Ἴδ. (Ῥοσσίου) Ἀρχαιολ. τῆς νήσου Σικίνου Ἀθήν. 1837. Τοῦ αὐτοῦ Inselreise I. S. 150 flgg.

η'. Μικρὸς Δώριος ναὸς εἰς Κατάκιον τῆς Κερκύρας, 66×40 ποδ., περίπτ. ἑξάστ. διάστυλος (τὰ μεταστύλια ἐπέκεινα πέντε ἐμβατῶν)· οἱ κίονες 11 ποδ. 2 δακτ. ὑψηλοί, ἔχοντες κάτωθεν 2 ποδ. 1 δακτ. διάμετρον. Ἡ ζωφόρος χωρὶς τριγλύφων. Alterth. v. Athen, Suppl. 3 Lief. Taf. 4-8. Klenze, Reise S. 10 flgg. Müller, A. L. Z. 1835. N. 106.

θ', Ἐν Δήλῳ Δώριος στοὰ Φιλίππου τοῦ Δημητρίου (τοῦ καὶ Γ' ἢ Μισορωμαίου). Alterth. v. Athen. Lief. 5. Taf. 5. Αὐτόθι καὶ ἐρείπια γυμνασίου, ἴσως Μιθριδάτου Ε' ἢ ΣΤ'. Πρβ. Ross, Inselreise I. S. 32-34.

5. IV. Ἐν Ἀθήναις ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς προσεχοῦς περιόδου (μέχρι τῆς Αὐγούστου βασιλείας) τὰ ἑξῆς οἰκοδομήματα.

ι', Τὸ γυμνάσιον Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου, οὗπερ ἐρείπιον νομίζεται ὁ ἀνισόδομος τεῖχος ἀνάμεσον τοῦ γυμνασίου τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως (Παυσ. 1, 17, 2. Boeckh. ad C. I. G. I. n. 360. Ῥόσς, τὸ Θησεῖον κ. ἑ. σ. 21).

ια', Ἡ Εὐμένους στοὰ παρὰ τὸ θέατρον (Vitr. 5, 9, 1) καὶ ἡ Ἀττάλου στοὰ (Ἀθήν. 5. σ. 212· ἂν ἴσως δὲν ἦναι μία καὶ ἡ αὐτή).

ιβ', Τὸ Ὀλυμπίειον (§ 100, II, 9) μεταποιηθὲν (περὶ 175 πρ. Χρ., 577 a. u. c.) ὑπὸ Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς εἰς τὸν Κορίνθιον κόσμον, διὰ τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιτέκτονος Δέκμου Κοσσουτίου. Vitr. 7 praef. §. 15: Antiochus rex cum in id opus impensam esset pollicitus, cellae magnitudinem et columnarum circa dipteron collocationem, epistyliorumque et ceterorum ornamentorum ad symmetriam distributionem, magna solertia scientiaque summa civis Romanus Cossutius nobiliter est architectatus. Πρβ. Boeckh. ad C. I. G. I n. 363, καὶ p. 433.

ιγ', Τὸ Περικλέους Ὠιδεῖον (§. 132 σημ. 3), κατακαὲν ὑπ' Ἀριστίωνος κατὰ τὴν Σύλλα πολιορκίαν (Ὀλ. 173. 3, πρ. Χρ. 86), ἀνεκαινίσθη ὑπ' Ἀριοβαρζάνου Β' βασιλέως τῆς Καππαδοκίας, μεταξὺ 689 καὶ 702 a. u. c., ἀρχιτεκτονούντων Γ. καὶ Μ. Σταλλίων, καὶ Μελανίππου. Vitr. 5, 9, 1. Boeckh. ad C. I. G. I. n. 357.

ιδ', Τὸ ὡρολόγιον Ἀνδρονίκου τοῦ Κυῤῥήστου, πύργος ὀκτάγωνος ἔχων δύο διστύλους προστάσεις Κορινθ. ἐργασίας, καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς στέγης Τρίτωνα χαλκοῦν, ὃς ἐστρέφετο κατὰ τοῦ ἀεὶ φυσῶντος ἀνέμου. Ἐκτίσθη τοὐλάχιστον πρὸ 35 πρ. Χρ. (διότι γίνεται μνεία αὐτοῦ παρὰ Οὐάῤῥωνι, de R. R. 3, 5. Πρβ. Plin 18, 5. Leake, On some disputed positions p. 191). Ἴδ. Vitr. 1, 6, 4. Stuart I. ch. 3. Ἐν Ῥώμῃ ἦν ἀπομίμημα, ἔχον ὅμως δώδεκα ἀνέμων ζῴδια ἀντὶ ὀκτώ. Polenus, Exercit. Vitr. II, 2, p. 179.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Πλαστική.

1 §. 179. Κατ' ἀρχὰς τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἕως περὶ τὴν 120
Ὀλ. καὶ ἐπέκεινα, ἤνθησαν ἔτι οἱ ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι *μαθηταὶ τοῦ
Πραξιτέλους*, καὶ πρὸς τούτοις ἡ *Σικυωνία σχολὴ* τῶν περὶ
τὸν Λύσιππον, ἥτις κυρίως μετήρχετο τὴν χαλκοπλαστικὴν εἰς
τὴν ἀρχαίαν τελειότητά της καὶ εἰς φιλόκαλον τῆς ἐργασίας
ῥυθμόν· ὁ Εὐθυκράτης μάλιστα ἀπέκλινεν ἐπὶ τὴν ἀρχαΐζουσαν
αὐστηρότητα πλέον ἢ κατὰ τὴν αἴσθησιν τῶν τότε ἀνθρώπων.
2 Μετὰ ταῦτα δὲ *ἔπαυσε*, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου, ἡ συχνὴ
χρῆσις καὶ σὺν αὐτῇ καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς χαλκοπλαστικῆς,
ὥστε ἡ τέχνη (μολονότι ἐν τῇ *'Ασίᾳ* ἠσκεῖτο ἔτι ἐπί τινα χρόνον
ὑπὸ διασήμων δημιουργῶν) ἐν γένει περιέπεσεν εἰς ὀλιγω-
3 ρίαν· ἕως οὗ περὶ τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς, ὅτε ὁ ἔρως τῆς Ἑλληνικῆς
τέχνης ἤρξατο νὰ διαδοθῇ εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ χαλκοπλαστικὴ
διὰ τῆς μελέτης καὶ μιμήσεως τῶν ἀρχαίων δημιουργημάτων,
ἐζωογονήθη πάλιν καὶ ὡσὰν ἀνεβίωσε, μάλιστα ἐν *'Αθήναις*.
— Τεχνίτας τῆς περιόδου ταύτης γνωρίζομεν οὐκ ὀλίγους,
ἐν μέρει ἐξ ἐπιγραφῶν· ἀλλὰ ἡ ἡλικία πολλῶν δὲν δύναται νὰ
προσδιορισθῇ ἀκριβῶς.

1. Περὶ Εὐθυκράτους τοῦ Λυσίππου Plin. 34, 19, 7: (Euthycrates) constantiam potius imitatus patris quam elegantiam *austero* maluit genere quam jucundo placere.

2. Ἰδ. τὸ πολυθρύλλητον χωρίον τοῦ Πλινίου, 34, 19 init.: Cessavit deinde ars (μετὰ τὴν 120 Ὀλ.), ac rursus Olympiade centesima quinquagesima sexta revixit, cum fuere longe quidem infra praedictos (πολλῷ ὑποδεέστεροι τῶν προειρημένων τεχνιτῶν τοῦ 5 καὶ 4 πρ. Χρ. αἰῶνος), probati tamen, Antaeus (Antheus), Callistratus, Polycles, Athenaeus, Callixenus, Pythocles, Pytheas, Timocles. Τὸ χωρίον τοῦτο πρῶτοι ὀρθῶς ἑρμήνευσαν ὁ Βισκόντης καὶ ὁ Θύρσιος (Epochen S. 286). Ἡ τοῦ Πλινίου μαρτυρία κυρίως μὲν ἀποβλέπει τὴν χαλκοπλαστικήν· ἀλλὰ ἅμα ταύτῃ, ἅτε ἡγεμόνι τότε πάσης τῆς ἀνδριαντοποιΐας, εἰκός ἐστιν ὅτι καὶ ἡ λοιπὴ πλαστικὴ παρημελήθη κατὰ τὴν ταραχώδη μεταξὺ τῆς 120 καὶ 155 Ὀλ. ἐποχήν, ἕως ὅτου ἡ τέχνη, εὑροῦσα νέαν ἐμψύχωσιν, ἀνεβίωσε πάλιν. Πρβ. καὶ Müller, A. Ltr. Z. 1835. N. 109, 110.

4. Δημιουργοί (πρβ. καὶ τοὺς τελευταίους τῶν §. 149 εἰρημένων, οἵτινες καθήκουσιν ἔτι εἰς ταύτην τὴν ἐποχήν): 'Αριστόδημος πλ. 118. Νικόμαχος ἀνδριαν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοπ. ἐν Ἀθήναις, περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (Ross Lettr. à Mr Thiersch. p. 16. Kunstbl. 1840. N. 42). Εὐτυχίδης Σικυώνιος, Λυσίππου μαθ., πλ. καὶ ζωγρ. 120. Δάϊππος, Βέδας (? Beda) καὶ Εὐθυκράτης, Λυσίππου υἱοὶ, καὶ Φοίνιξ, Λυσίππου μαθ., πλάσται 120. Ζευξιάδης Σιλανίωνος μαθ., πλ. 120 (Welcker, Kunstbl. 1827. N. 82). Δαιτώνδας Σικυώνιος πλ. 120. Πολύευκτος ἐν Ἀθήναις, πλ. π. 120 (?). Χάρης Λίνδιος, Λυσίππου μαθ., πλ. 122-125. Ἀπολλώνιος καὶ Ταυρίσκος Τραλλιανοὶ, λιθοξόοι (ἀπὸ τοῦ Ῥοδίου ἐργαστηρίου, ἀλλ' ἀπροσδιορίστου ἡλικίας· ἴδ. § 181, 2). Πραξιτέλης ὁ νεώτ., πλ. 123 (? ὁ ἐν τῇ Θεοφράστου διαθήκῃ παρὰ Διογ. Λαέρτ. 5, 52 ?). Ἠετίων ἢ Ἀετίων τορευτ. καὶ πλ. π. 124 (Θεόκρ. Ἐπιγρ. 7. Καλλίμ. Ἐπιγρ. 25. Φλέγων π. Θαυμασίων 3, σ. 129 in Paradoxogr. Westerm.). Τισικράτης Σικυώνιος, Εὐθυκράτους μαθ., λιθοξ. 125. Πίστων πλ., σύγχρονος Τισικράτους (?). Κάνθαρος Σικυώνιος Εὐτυχίδου μαθ., λιθοξ. 125. Ἑρμοκλῆς Ῥόδιος, πλ. 125 Πυρόμαχος (? Φυρόμ. ἢ Φυλόμ. ?) πλ. καὶ ζωγρ. 125-135. Ξενοκράτης Τισικράτους (ἢ Εὐθυκράτους) μαθ., πλ. 130. Ἰσίγονος, Στρατόνικος, Ἀντίοχος πλ., π. 135 καὶ ὕστερον. Μίκων Νικηράτου Συρακόσιος, πλ. 142. Κλεομένης Ἀπολλοδώρου καὶ Κλεομένης Κλεομένους Ἀθηναῖοι, λιθοξ. μετὰ 145 (Thiersch. S. 288 flgg.). Αἰγινῆται πλ. 144. Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ βασιλέως Περσέως υἱὸς, τορευτὴς ἐν Ῥώμῃ, 153 (Πλούτ. Αἰμ. Παύλ. 37). Ἀνθεὺς, (? Ἀνταῖος), Καλλίστρατος, Ἀθήναιος, Καλλίξενος, Πυθοκλῆς, Πυθίας, Σταδιεὺς, πλάσται. Πολυκλῆς ὁ νεώτ. Ἀθηναῖος, Σταδιέως μαθ., πλ. Τιμοκλῆς καὶ Τιμαρχίδης οἱ Πολυκλέους Παυσ. 10, 34, 3. 4), πλ. καὶ λιθοξ. 155 (Πρβ. Müller, A. Ltr Z. 1835. N. 110). Οἱ Τιμαρχίδου υἱοὶ, λιθοξ. 158. Ἀγασίας Δωσιθέου, Ἀγασίας Μηνοφίλου (π. 170, πρ. Χρ. 100) καὶ Ἀγασίας Ἡρακλείδου υἱὸς πατὴρ, Ἐφέσιοι, ἴδ. §. 182. σημ. 3. Πρβ. ἔτι περὶ ἄλλων τινῶν τεχνιτῶν κατωτ. §. 184 185.— Ἀνδριαντοποιοὶ ἐξ ἐπιγραφῶν Ἀδάμας Ἀθηναῖος, Διονυσόδωρος καὶ Μοσχίων οἱ Ἀδάμαντος, μετὰ 152 (C. I. G. II n. 2298). Ἡφαιστίων Μύρωνος Ἀθην., ἔκγονος τοῦ παλαιοῦ Μύρωνος, μετὰ 152 (ib. 2284. 2292) Μακεδὼν Διονυσίου Ἡρακλεώτης (ib. 2060). Ἄτταλος Ἀθηναῖος Παυσ. 2, 19, 3. C. I. G. I. n. 1146). Ξενόφιλος καὶ Στράτων Ἀργεῖοι (Παυσ. 2. 23, 4. Ross, I. G. I. fasc. 1 n. 58). Ὕλας Ἁλικαρνασσεὺς, Lebas, Inscr. Gr. et Lat. 5. cahier p. 128.

§. 180. Ἀπὸ τοῦ ἐν Σικυῶνι Λυσιππείου ἐργαστηρίου προῆλ- 1
θεν ἡ *Ῥοδιακὴ* τῆς τέχνης *σχολὴ*, *Χάρητος* τοῦ Λινδίου, ὃς
παρὰ Λυσίππου ἐδιδάχθη, κατασκευάσαντος τὸν μέγιστον τῶν
ἑκατὸν τοῦ Ἡλίου κολοσσῶν ἐν τῇ τότε θαλαττοκρατούσῃ Ῥόδῳ,
ἥτις ἀπὸ τῆς πολιορκίας τοῦ Δημητρίου (Ὀλ. 119, 1) μέχρι
τῆς διὰ Κασσίου πορθήσεως (181, 2) μεγάλως ἤκμασε καὶ ἐγέ-
νετο ἡ ἑστία τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν. Καλῶς δὲ τὸ Ῥοδιακὸν 2

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς εὐγλωττίας διδασκαλεῖον ἦν κομψότερον καὶ ἐπιδεικτικώτερον τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ μᾶλλον τῇ Ἀσιανῇ ῥητορικῇ συγγενές· οὕτως εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ἡ εἰκαστικὴ τέχνη ἐν Ῥόδῳ διέφερε τῆς Ἀττικῆς διὰ τῆς τάσεως μάλιστα ἐπὶ τὸ ἐπιδεικτικὸν καὶ μεγαλοφανές.

1. Περὶ τοῦ τῶν Ῥοδίων κολοσσοῦ, Σημωνίδου ἐπίγρ. ἐν Ἀνθολ. Πλαν. 4, 82: « Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ἑπτάκις δέκα Χάρης ἐποίει πήχεων ὁ Λίνδιος. » Πρβ. Στράβ. 24. σ. 194 Τχν. Ἀνθολ. Παλ. 6, 171 Plin. 34, 18: Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulacrum post quinquagesimum sextum annum (Ὀλ. 139, 1) terrae motu prostratum, sed jacens quoque miraculo est. Pauci pollicem ejus amplectuntur. Majores sunt digiti quam pleraeque statuae. Vasti specus hiant defractis membris. Spectantur intus magnae molis saxa, quorum pondere stabiliverat constituens. Duodecim annis (Ὀλ. 122, 1-125, 1) tradunt effectum CCC talentis, quae contulerant ex apparatu regis Demetrii relicto, morae taedio, obsessae Rhodo (ἐκ τῆς Ἑλεπόλιδος ἐπικληθείσης μηχανῆς, §. 177. σημ. 1). Οἱ Σαρακηνοὶ ἑλόντες τὴν Ῥόδον 653 μ. Χρ. ἐπώλησαν τὰ λείψανα τοῦ κολοσσοῦ πραγματευτῇ τινι, ὅστις ἀπεκόμισεν αὐτὰ ἐπὶ 900 καμήλων (Κεδρηνός). — Ἕνα τῶν ἄλλων κολοσσῶν τοῦ Ἡλίου εἶχε ποιήσει ὁ Λύσιππος, Plin. 34, 19, 6. Πρβ. Meurs. Rhod. 1, 16.

1 §. 181. Πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν ἀνήκει
καὶ τὸ περιβόητον σύμπλεγμα τοῦ *Λαοκόωντος* καὶ τῶν υἱῶν
του, διότι εἶναι ἔργον Ῥοδίων τεχνιτῶν· ἀλλὰ παρ' ἄλλων ἀπε-
2 δείχθη ἱκανῶς, ὅτι ἐποιήθη κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χρ. αἰῶνα. Πι-
θανώτερον δὲ καὶ σχεδὸν ἀναντίῤῥητον εἶναι, ὅτι ἄλλο τεθαυμα-
σμένον σύμπλεγμα, ὁ *Φαρνεσιανὸς* καλούμενος *ταῦρος* (il toro
Farnese), εἶναι ἔργον τῆς Ῥοδιακῆς σχολῆς. Παριστάνει δὲ τὸν
Ζῆθον καὶ τὸν Ἀμφίωνα, προσδέοντας τὴν Δίρκην τῷ ταύρῳ, καὶ
ἐποιήθη μὲν ὑπὸ Τραλλιανῶν τεχνιτῶν, μετεκομίσθη δὲ ἐκ Ῥό-
3 δου εἰς Ῥώμην. Ὁ μῦθος οὗτος ἦν τότε προσφιλὴς ὑπόθεσις τῆς
εἰκαστικῆς τέχνης ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὡς σύμβολον φιλοστοργίας
καὶ εὐσεβείας παίδων πρὸς τὰς μητέρας· καὶ ὡς τοιοῦτο ἐπεἰρ-
γαστο καὶ ἐν ἀναγλυφῇ ἐπὶ τοῦ ἐν Κυζίκῳ ναοῦ τῆς Ἀπολλω-
νιάδος (§. 178. I γ'), οὗτινος οἱ τύποι πάντες παρίστανον
ὅμοια παραδείγματα τῆς εἰρημένης ἀρετῆς, ἐκ τῆς μυθολογίας
τε καὶ ἱστορίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1. Ὁ Βιγκελμάννος (Werke 1839. I. S. 410 flgg.), ὁ Μύλλερος (Hdb. §. 156) καὶ ἄλλοι θέτουσιν ἐξ εἰκασίας τὸν Λαοκόωντα εἰς τοὺς χρόνους τούτους· ἴδ. δὲ περὶ τῶν λόγων δι' οὓς πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Τίτου (79-81 μ. Χρ.) Thiersch, l. l. S. 318. 327-31. Ἐξ ἅπαντος δὲ εἶναι δημιούργημα τοῦ Ῥοδιακοῦ ἐργαστηρίου (τῶν Ῥοδίων Ἀγησάνδρου, Πολυδώρου καὶ Ἀθηνοδώρου, Plin. 36, 4, 11), ὅπερ φαίνεται ὅτι διαφερόντως ἠγάπα τὸ ὑπερφυὲς καὶ δεινὸν καὶ ἐκπληκτικόν.

2. Plin. 35, 4, 10: Zethus et Amphion ac Dirce et taurus, vinculumque, ex eodem lapide, Rhodo advecta opera Apollonii et Taurisci. (Περὶ τοῦ μύθου πρβ. καὶ τὴν ἑξῆς σημ.). Το ἔργον τουτο ἐπεσκευάσθη, ὡς φαίνεται, ἤδη ἐπὶ Καρακάλλα, καὶ πάλιν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, προστεθείσης καὶ τῆς Ἀντιόπης. Maffei, Raccolta 48. G. M. 140, 513. D. A. K. I. Taf. 47.

3. Ἡ αὐτὴ πρᾶξις ἐπὶ νομίσμ. τῶν Θυατειρηνῶν, καὶ ἐπὶ δακτυλιολίθου, D. A. K. αὐτ. — Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀπολλωνιάδος (πρβ. περὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῆς Πολύβ. 23, 18) ἦσαν « στυλοπινάκια περιέχοντα ἀναγλύφους ἱστορίας » ἤγουν πρόστυπα ζώδια ἔχοντα ὅλα ὁμοίας ὑποθέσεις, οἷον τὸν Διόνυσον ἀνάγοντα τὴν Σεμέλην εἰς τὸν Ὄλυμπον· τὸν Τήλεφον ἀνευρίσκοντα τὴν μητέρα Αὔγην· τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· μεταξὺ τούτων δὲ καὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος μῦθον. Ἀνθολ. Παλ. 3, 7: « Ἀμφίων καὶ Ζῆθε, δύο σκυλακεύματα, « Δίρκην Κτείνατε τάνδ' ὀλέτιν ματέρος Ἀντιόπας, Δέσμιον ἣν πάρος εἶχε διὰ » ζηλήμονα μῆνιν· Νῦν δ' ἱκέτις αὐτὴ λίσσετ' ὀδυρομένη. Ἄγε καὶ ἐκ ταύροιο » καθάπτετε δίπλακα σειρήν, Ὄφρα δέμας σύρῃ τῆσδε κατὰ ξυλόχου » (Πρβ. Propert. 3, 15, 37). Ὁ πλάστης τοῦ ἐν Κυζίκῳ τύπου φαίνεται ὅτι εἶχεν ἤδη τὸ σύμπλεγμα τῶν Τραλλιανῶν λιθοξόων ὡς παράδειγμα πρὸ ὀφθαλμῶν (ὅθεν ἕπεται ὅτι ἦν παλαιότερον τοῦ Ὀλ. 155, 3). Ἴδ. Müller, Ann. d. Inst. XI. p. 287-92, ὅπου ἐξεδόθη καὶ τεμάχιον ἐκτύπου ψήφου (cameo) τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως, ἔχον τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἀναγεγλυμμένην.

§. 182. Ἄλλη κατὰ τὴν Ἀσίαν ἕδρα τῆς τέχνης ἦν ἐν *Περ-* 1
γάμῳ, ἀφ' οὗ συνέστη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸ τῶν Ἀτταλιδῶν βασίλειον. Ὁ ἐπιφανέστατος τεχνίτης τοῦ ἐργαστηρίου τούτου ἦν ὁ *Πυρόμαχος*, ὃς ἐποίησεν ἀξιόλογον τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἄγαλμα
εἰς τὸ ἐν Περγάμῳ μεγαλοπρεπὲς ἱερὸν τοῦ εἰρημένου θεοῦ. Ὁ 2
αὐτὸς συμμετέσχε καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν διαφόρων συστημάτων χαλκῶν ἀνδριάντων, ἅτινα ἀνετέθησαν ὡς τρόπαια τῶν νικῶν Ἀττάλου Α' καὶ Εὐμένους Β' κατὰ τῶν Κελτῶν ἢ Γαλατῶν. Ἀπομιμήματά τινων τῶν ἀνδριάντων τούτων πιθανὸν ὅτι ὑπάρχουσιν ὅ τε καλούμενος *ἀποθνήσκων μονομάχος* (il gladiator

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3 moribundo) καὶ ἄλλα τινὰ ὁμοίως παθητικὰ ἔργα. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι καὶ ἐν τῇ τότε πλουσίᾳ *Ἐφέσῳ* ἤνθησεν ἀξιόλογος τεχνιτῶν διαδοχή, οἵτινες εἰργάζοντο παρεμφερῆ μαχῶν καὶ πολέμων ἀντικείμενα, ἀφ' ὧν θαυμαστὸν ἔτι περιεστιν ἔργον, ὁ *Βοργεσιανὸς* καλούμενος *μονομάχος* (il gladiatore Borghese), ἄξιος νὰ συμπαραβάλληται τοῖς τοῦ Λυσιππείου ἐργαστηρίου δημιουργήμασι.

1. Ὁ Πυρομάχου (Φυλεμάχου;) Ἀσκληπιὸς, « περιβόητον ἄγαλμα » περιττῶς κατεσκευασμένον », Πολύβ. 32, 25, 4. Διόδ. Ἀποσπ. σ. 588. Μιμήματα ἐπὶ νομισμάτων τῶν Περγαμηνῶν (Chois Gouff. Voy. II. pl 5)· εἰς μάλιστα συνᾴδει τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ ἄγαλμα (Gal. di Fir. 27). Ἴδ. D A. K. I, 48. Fig. 219. a. b. — Τοῦ Φυλεμάχου μνημονεύεται καὶ ἀκόλαστόν τι ἔργον, Πρίαπος γονυπετῶν ἔμπροσθεν Χάριτος, Ἀνθολ. Πλαν. 4, 239 Ὅμοιον σύμπλεγμα (ἀνδρὸς γονυπετοῦς καὶ γυναικὸς), εὑρεθὲν ἐν Ἀθήναις, εἶχε πρώην ὁ ἡγεμονεύσας τῆς Βλαχίας Κύρ. Ἰ. Καρατζᾶς. Ἴδ. Kunstbl. 1836. N. 40.

2. Plin. 34, 19, 24: Plures artifices fecere Attali et Eumenis adversus Gallos proelia, Isigonus, Pyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui condidit volumina de sua arte. Καὶ ἐν Ἀθήναις, πρὸς τῷ Νοτίῳ τείχει τῆς Ἀκροπόλεως, ὑπὲρ τοῦ θεάτρου (Πλούτ. Ἀντων 60), « Γαλατῶν τὴν ἐν Μυσίᾳ φθορὰν ἀνέθηκεν Ἄτταλος, » Παυσ. 1, 25, 2. Τῶν δὲ Κελτικῶν τούτων ἀνδριάντων ἀπομίμημα νομίζεται τώρα ὁ ἀποθνήσκων μονομάχος, ὃν ὁ μύσταξ, ὁ τρόπος τῆς κόμης καὶ ὁ περὶ τὸν τράχηλον στρεπτὸς (torques) ἀποδεικνύουσι Κέλτην ἢ Γερμανὸν (πρβ. τοὺς τύπους Γερμανῶν ἐπὶ σαρκοφ τινος ἐν Ῥώμῃ. M. I. d. Inst. I. 30. 31 Ann III. 287 sqq.). Πρῶτος ἀνεγνώρισε τοῦτο ὁ Ni by, Osserv. sopra la statua volg. app. il Glad. mori. R. 1821, ὀρθότερον δὲ ὁ R. Rochette, Bull universel, Sect. VII. Août 1830. Εἰκονίσματα· M. Cap. 3, 67. Piranesi, Statue 36. D A. K. I 48, 217. Ὅμοιος κορμὸς ἐν Δρέσδῃ· Leplat pl. 79. H Hase, Verzeichniss n. 207. Προσέτι τὸ τῆς Λουδοβισιανῆς ἐπαύλεως (villa Ludovisi) σύμπλεγμα τὸ ἐπικληθὲν Ἀρρία καὶ Παῖτος (Plin. Epist 3, 16), ὅπερ παριστάνει βάρβαρον κτείνοντα τὴν γυναῖκα καὶ ἑαυτὸν, ἵνα ἀποφύγωσι τὴν αἰχμαλωσίαν. Piranesi 9. Maffei 60. 61. D. A. K. αὐτ. 218. Πρβ. A. Ltr. Z. 1835. N. 109.

3. Οἱ τρεῖς ἐξ Ἐφέσου Ἀγασίαι (ὁ Δωσιθέου, ὃς ἐποίησε τὸν Βοργεσιανὸν μονομάχον· ὁ Μηνοφίλου, C. I. G. II. n. 2285. b· καὶ ὁ τρίτος, Ἡρακλείδου πατὴρ, ἐπὶ ἀνδριάντος ἐν Παρισίοις, Louvre 411) φαίνονται ὅτι ἀνήκουσι πάντες εἰς τὴν αὐτὴν τεχνιτῶν οἰκογένειαν. Ὁ Βοργεσιανὸς μονομάχος (ὃν ὁ Λέσσιγγος ἐνόμισε Χαβρίαν, ἄλλοι ἀθλητὴν, ἄλλοι σφαιροπαίκτην, ἄλλοι ὁπλιτοδρόμον) ὡς ἐκ τοῦ σχήματός του πιθανὸν ὅτι ἀπεικάζει στρατιώτην πεζο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαχοῦντα, ὃς τῇ προβεβλημένῃ ἀσπίδι καὶ τῷ δόρατι ἢ ξίφει ἀμύνεται τὴν πρόσοδον ἱππέως τινός· ὥστε ἀνήκει ἴσως εἰς μείζονά τινα σύστασιν μαχομένων. Piranesi 13. Maffei 75. D. A. K. I 43, 216.

§. 183. Τὰ *θεῶν ἀγάλματα* ἐν τοῖς ἀφιδρυθεῖσι παρὰ τῶν 1
Μακεδονικῶν βασιλέων ναοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλέον κατεσκευάζοντο
μᾶλλον ἐν τῷ διὰ παραδόσεως καθιερωμένῳ τύπῳ καὶ κατὰ μί-
μησιν περιφήμου τινὸς παραδείγματος, ἢ κατὰ νέας καὶ ἰδιο-
τρόπους τῶν τεχνιτῶν ἰδέας. Ἀλλὰ νέον ἀντικείμενον, νέον εἶδος 2
προβλημάτων διὰ τὴν εἰκαστικὴν τέχνην ἦσαν τὰ *εἰκονικὰ τῶν
βασιλέων ἀγάλματα*, ὧν τότε συχνὰ κατεσκευάζοντο· καὶ αὗται
αἱ εἰκόνες, καθότι δηλαδὴ πολλοὶ τῶν βασιλέων ἀφωμοιοῦντο
ὡς ἐπὶ τὸ πλέον πρός τινας θεοὺς, καὶ ἐδανείζοντο τὸ σχῆμα,
τὴν στολὴν καὶ τὰ λιπὰ γνωρίσματα παρὰ τούτων, τῷ ὄντι
ἀνεπετάννυον τῇ εἰκαστικῇ τέχνῃ νέον καὶ οὐκ ἄγονον ἰδεῶν κύ-
κλον. Αἱ πρῶται μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον τεχνιτῶν γενεαὶ προήγα- 3
γον ἀναμφιβόλως ἔτι ἱκανὰ τῆς Λυσιππείου ἐργασίας ἄξια καὶ
μεγαλουργὰ πλάσματα τοῦ εἰρημένου εἴδους· πόσον δὲ ταχέως
αἱ εἰκον καὶ παραστάσεις τῶν Σελευκιδῶν, τῶν Πτολεμαίων καὶ
τῶν τῆς Μακεδονίας βασιλέων ἤρξαντο νὰ ἀποκλίνωσιν ἐπὶ τὸ
χεῖρον καὶ κατήντησαν εἰς χυδαίους καὶ φαύλους τύπους, ὁρᾶ-
ται σαφέστατα ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν δυναστειῶν τούτων. Εἰς 4
τοῦτο συνετέλεσε κατὰ πολλὰ καὶ ἡ ὑπὸ τῆς κολακείας ἀπαι-
τουμένη ταχύτης τῆς ἀπεργασίας, ἥτις ἐγέννησεν ὀλιγωρίαν (πρβ.
κατ. §. 188 περὶ τῶν ταχυγράφων) καὶ δι' ὁμοίους λόγους ἤρ-
ξατο τότε ἤδη ἡ ὀλεθρία συνήθεια τοῦ μεταῤῥυθμίζειν ἢ μετα-
γράφειν ἀνδριάντας καὶ εἰκόνας εἰς ὄνομα καὶ τιμὴν ἑτέρων τι-
νῶν, μεταβληθείσης μόνης τῆς κεφαλῆς ἢ πολλάκις μόνης τῆς
ἐπιγραφῆς. Παρὰ δὲ τὰς τῶν βασιλέων εἰκόνας ἐπλάττοντο τότε 5
συχνὰ καὶ ἀγάλματα πόλεων ἢ ἐπαρχιῶν (αἱ *Τύχαι Πόλεων*
καλούμεναι) ἰδέα οὐδαμῶς ἄγονος, καθότι ἑκάστη πόλις ἐχα-
ρακτηρίζετο διαφόρως, κατὰ τὴν τοπικήν της θέσιν, ἢ κατὰ τὰ
προϊόντα της, ἢ κατ' ἄλλας τινὰς φυσικὰς ἢ ἠθικὰς ἰδιότητάς της.

1. Ὁ Δαφναῖος Ἀπόλλων τοῦ Βρυάξιδος, κολοσσιαῖον ἀκρόλιθον ἄγαλ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μα, ἦν παρεμφερέστατον τῷ Μουσαγέτῃ Ἀπόλλωνι (τῷ ὕστερον Παλατίνῳ ἐπικληθέντι, § 150, 2) τοῦ Σκόπα, πλὴν ὅτι τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ ἐκράτει φιάλην (Λιβάν λόγ. 61. Τόμ. 3. σ. 344 Reisk.: » τὴν φιάλην, τὴν κίθαριν [δισσοῦ κίθα- » ριν], τὸν ποδήρη χιτῶνα -- ἁπαλότητα δέῤῥης ἐν λίθῳ, ζωστῆρα περὶ τῷ στή- » θει, συνάγοντα χιτῶνα χρυσοῦν, ὡς αὐτοῦ τὰ μὲν ἐνιζάνειν, τὰ δὲ ὑπανίστα- » σθαι. -- ἐῴκει ᾄδοντι μέλος -- φαίνεται καὶ σπένδειν ἀπὸ τῆς χρυσῆς κυάθου » κ. ἑ. ») Ἴδ. Müller, Ant. Antioch. I 17. p. 47 sq. Ἐπὶ νομίσματος, D. A. K. I, 49, 220. h. Παρομοίως ἦν καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ξόανον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὅπερ Ἀντίοχος Δ' ὁ Ἐπιφανὴς ἐν Δάφνῃ ἀνέθηκεν, ἀπαράλλακτον μίμημα τοῦ Φειδιακοῦ Νικηφόρου Διός. Muller, l. l. I. 24. p. 62 sqq. Ἐπὶ νομίσματος τοῦ Ἐπιφανοῦς, D. A. K I, 49, 220 k. — Τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἄγαλμα τοῦ Σεράπιδος λέγεται ὑπὸ μὲν Κλήμεντος (Προτρ. σ. 14 Συλβ.) ἔργον Βρυάξιδος, ὑπὸ δὲ Ἰουλίου Οὐαλερίου (de R. G. Alex. I. 35) τοῦ ἀρχιτέκτονος Παρμενίωνος.

2. Τὸ ἀφομοιοῦν βασιλεῖς καὶ ἄλλους ἐξόχους ἄνδρας θεοῖς καὶ ἥρωσιν, ἦν ἤδη παλαιὸν ἔθιμον, οὐ μόνον παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ὧν οἱ βασιλεῖς ἀπεικάζοντο ἐν σχήματι θεῶν καὶ μετὰ θείων γνωρισμάτων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι (ὡς μαρτυρεῖ τὸ τεθὲν τῷ Περικλεῖ ἐπώνυμον τοῦ Ὀλυμπίου). Εἰς δὲ τὴν πλαστικὴν τῶν Ἑλλήνων εἰσήχθη ἡ συνήθεια αὕτη τότε, παρασχόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ παράδειγμα ταῖς μετ' αὐτὸν Μακεδονικαῖς δυναστείαις· ὃς μάλιστα καὶ ζῶν ἔτι ἐμιμεῖτο ἢ ὑπεκρίνετο διαφόρως θεούς. Ἀθήν. 12, σ. 537: » Ἔφιππος δέ φησιν, ὡς Ἀλέξανδρος καὶ τὰς ἱερὰς ἐσθῆτας ἐφόρει ἐν » τοῖς δείπνοις, ὁτὲ μὲν τὴν τοῦ Ἄμμωνος πορφυρίδα, καὶ περισχιδεῖς καὶ κέ- » ρατα, καθάπερ ὁ θεός, ὁτὲ δὲ καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ἣν καὶ ἐπὶ τοῦ ἅρματος » ἐφόρει πολλάκις, ἔχων τὴν Περσικὴν στολήν, ὑποφαίνων ἄνωθεν τῶν ὤμων » τό τε τόξον καὶ τὴν σιβύνην. Ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἑρμοῦ -- πολλάκις δὲ » καὶ λεοντῆν καὶ ῥόπαλον, ὥσπερ ὁ Ἡρακλῆς. » Ἐν τοιούτῳ σχήματι ἠξίου καὶ πλάττεσθαι ὑπὸ τῶν δημιουργῶν (Κλήμ. Προτρ. 4. σ. 16 Συλβ.)· καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶδεν ὁ Παυσανίας ἀνακείμενον ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐν σχήματι Διός (Π. 5, 24, 3). Ὅθεν γίνεται πιθανόν, ὅτι καὶ τῶν συγχρόνων ἤδη ἀνθρώπων ἡ κολακεία ἢ ἀληθινὴ εὐσέβεια ἀπείκαζεν αὐτὸν μετὰ θείων συμβόλων καὶ εἰς τοῦτο ἐπιστηριζόμενοι ἀναγνωρίζομεν ὡς εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου α, τὴν κεφαλὴν τὴν ἔχουσαν κέρας Ἄμμωνος καὶ διάδημα, ἐπὶ τῶν καλῶν νομισμάτων τοῦ Λυσιμάχου (ἥτινι ἐπὶ μεταγενεστέρων νομισμ. τοῦ κοινοῦ τῶν Μακεδόνων κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους καὶ παραγέγραπται ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ)· καὶ β', τὴν κεφαλὴν τὴν ἔχουσαν λεοντῆν (σπανιώτερον δορὰν ἐλεφάντου), ἐπὶ ἄλλων τινῶν νομισμάτων. Ἴδ. D. A. K. I. 39. 161-67. Πρβ. περὶ τοῦ ζητήματος τούτου Eckhel, D. N. II p. 108. Arneth, Wien. Iahrb. 47. S. 171 (ἐνστάσεις περὶ τῆς λεοντῆς)· Visconti, Iconogr. II. p. 43 Chois. Gouff. II. p. 41. Stieglitz, Archäol. Unterh. II. S. 107. Cadalvène, Rec. des méd. p. 107. 260. Cousinéry, Voy. dans la Macéd. I. p. 229. pl. 3-5. Mionnet, Suppl, II pl. 8. III. pl 10. Müller, A. Ltr. Z. 1835. N. 110. Rathgeber, Ann. d. Inst. Arch. X. p. 291 sqq. — Μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπλάτ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τετο καὶ Δημήτριος ὁ Πολιορκ., ὡς νέος Διόνυσος καὶ Ποσειδῶνος υἱός, ἔχων κέρατα ταύρου, καὶ ἐν τῷ συνήθει σχήματι τοῦ Ποσειδῶνος, ἀναθεὶς τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ πέτραν (χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἐξ Ἑρκουλάνου, D. A. K. I. 50. 221. a)· ὡσαύτως ταυροκέρωτες Σέλευκος Α' (Ἀππιαν. Συρ 57. ἐπὶ νομισμ., D. A. K. I. 49, 220. m) καὶ Ἄτταλος Α' (Παυσ. 10, 15, 2). τραγοκέρωτες δὲ, διὰ τοὺς περὶ Καράνου μύθους, διάφοροι βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων (Visc., Iconogr. II p. 61. 69. 341)· οἱ δὲ Ἐπιφανεῖς ἐπικληθέντες ἔχοντες ἀκτῖνας ἡλίου (Ἀντίοχος Δ', D. A. K. I. 49. 220. l) και ἄλλοι τινὲς (Visc. l. l. p. 337). Λυσίμαχος ἀφωμοιοῦτο ὅλως τῷ Ἡρακλεῖ (Ἀνθολ. Πλαν. 4, 100).

3. Ἡ εἰκονογραφία τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι ἐν γένει ἱκανῶς ἐπισφαλὴς καὶ ἀβέβαιος (μάλιστα τῶν Πτολεμαίων), καὶ φαίνεται ὅτι σώζονται μόνον ὀλίγαι εἰκόνες αὐτῶν. Τεμάχιον προτομῆς Δημ. τοῦ Πολιορκ. (Πλούτ. Δημ. 2: « ἰδέᾳ καὶ κάλλει προσώπου ἦν θαυμαστὸς καὶ περιττὸς, ὥστε τῶν πλαττόντων » καὶ γραφόντων μηθένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέσθαι ») ἐν Παρισίοις, Louvre N. 680 Χαλκαῖ προτομαὶ Πτολεμαίου Α' καὶ τῆς γυναικός του Βερενίκης, ἐξ Ἑρκουλανοῦ. Visc. pl. 52 (D. A. K. I. 50. 222. 223) Ἄλλαι ἧττον ἀναμφίβολοι, Antich. di Ercol. V. tv. 61 sqq. M. Borb. VII, 12.

4. Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ ἀνήγειραν οἱ Ἀθηναῖοι ἐντὸς τριακοσίων ἡμερῶν 360 εἰκόνας χαλκᾶς Διογ. Λαέρτ. 5, 75. — Παραδείγματα τοῦ μεταρρυθμίζειν ἢ μεταγράφειν τοὺς ἀνδριάντας (Π. 1, 2, 4, καὶ 18, 3. 2, 9, 7 καὶ 17, 3. « μεταθεῖναι τὸ ἐπιγράμμα, » 8, 9, 5) συχνὰ ἐν ἐπιγραφαῖς, Ross, Lettre à Mr. Thiersch p. 12 Kunstbl. 1840. N. 12. 32. Πρβ. Πλούτ. Ἀντών. 60. Cic. ad Att. 6, 1, 26. Müller, Hdb. §. 158. Anm. 4.

5. Τοιαύτης προσωποποιΐας πόλεων καὶ δήμων ὑπῆρξαν καὶ παλαιότερα ἤδη παραδείγματα, οἷον τῆς Σπάρτης, ἔργον Ἀριστάνδρου, ἀνωτ. § 110. σημ. 2. τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, Λεωχάρους ἔργον, Παυσ 1, 1, 3 (πρβ. § 162 σημ. 2). Συχνότερα δὲ ἐγένοντο κατὰ τὴν ἐνεστῶταν ἐποχήν. Περιβόητος ἦν ἡ Τύχη Ἀντιοχέων, Εὐτυχίδου ἔργον, ἐκ χαλκοῦ, (Π 6, 2, 4)· γυνὴ εὐρύπεπλος, στεφάνην ἐπικειμένη πυργωτην, καθημένη ἐπὶ πέτρας (τοῦ Σιλπίου ὄρους). τῇ δεξιᾷ κρατοῦσα στάχυας ἢ κλάδον φοίνικος· πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς ὁ ποταμὸς Ὀρόντης, ἐν σχήματι νεανίου, ἀνιστάμενος ἐκ τοῦ ῥεύματος Ἀνέκειτο δὲ ἐν ναϊδίῳ πανταχόθεν ἀνοικτῷ (τετρακιονίῳ), παρεστώτων ἑκατέρωθεν Σελεύκου καὶ Ἀντιόχου καὶ στεφανούντων αὐτήν. Ἰδ. Müller, Antiqq Antioch. I, 4. p. 34-38. Ἀπομίμημα λίθινον ἐν τῷ Βατικανῷ, καὶ ἀπόγραφα ἐπι πολλῶν νομισμάτων. D. A. K. I. Taf. 49. Ὁμοία ἡ Τύχη Ἀλεξανδρείας, στεφανοῦσα τὴν γῆν, ἥτις πάλιν ἐστεφάνου τὸν Ἀλέξανδρον. Λιβάν. IV. σ. 1113 Ρεϊσκ. — Ὁ Εὐτυχίδης ἐποίησε καὶ ἄγαλμα τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα· Ἀνθολ. Παλ. 9, 709. Plin. 34, 19, 6. — Ἄλλα παραδείγματα· Πολυβ. 5. 83: « (Ἱέ- » ρων Β' καὶ Γέλων) ἔστησαν ἀνδριάντας ἐν τῷ Ῥοδίων δείγματι, στεφανούμε- » νον τὸν Δῆμον τῶν Ῥοδίων ὑπὸ τοῦ Δήμου τῶν Συρακουσίων » —

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἑλλὰς καὶ Ἦλις, ἡ μὲν στεφανοῦσα Ἀντίγονον Δώσοντα καὶ Φίλιππον Γ', ἡ δὲ Δημήτριον Πολιορκ. καὶ Πτολεμαῖον Α', Παυσ. 6, 16, 3. — Ἐν Δελφοῖς « γυναικὸς ἄγαλμα ὡπλισμένης, ἡ Αἰτωλία δῆθεν, » Π 10, 18, 7. — « Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ, κατασκευάσας Ὁμήρῳ νεὼν, — κύκλῳ » τὰς πόλεις περιέστησε τοῦ ἀγάλματος, ὅσαι ἀντιποιοῦνται τοῦ Ὁμήρου, » Αἰλ. Π. Ἱ. 13, 21.

1 §. 184. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους κατεσκευάζοντο, μάλιστα
ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν φιλοκάλων ἡγεμόνων τῆς Αἰγύπτου, Συ-
ρίας καὶ Σικελίας, καὶ ἄπειρα πλήθη *ἀγγείων καὶ σκευῶν ἐκ*
μετάλλου, σφυρηλάτων καὶ τορευτῶν, ἐχόντων πρόστυπα ζῴ-
δια ἐπειργασμένα (aurum et argentum caelatum, vasa cae-
lata), οἷον κρατῆρες, ποτήρια, κίσται, κ. τ. τὸ δὲ ἄνθος τῆς
τέχνης ταύτης εἶχεν ἤδη παρέλθει, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεκράτησαν
2 τῆς Ἀσίας. — Συγγενῆ τοῖς τορευτοῖς ἔργοις ἦσαν καὶ τὰ φιλο-
τεχνήματα τῶν *μικροτέχνων* καλουμένων, οἵτινες ἐφιλοτιμοῦν-
το νὰ ἐπιδεικνύωσι τὴν δημιουργικὴν δεξιότητά των καὶ τὴν λε-
πτότητα τῆς ἐργασίας των διὰ μικρῶν καὶ περιέργων τεχνασμά-
3 των. — Καὶ *αὐτόματα* (*μηχανικῶς αὐτοκίνητα*) ἀγάλματα
κατεσκευάσθησαν ἤδη ἐπὶ Πτολεμαίου Β' Φιλαδέλφου.

1. Τοιαῦτα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη (toreumata) ἐποιήθησαν ὅμως καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην ἤδη ἐποχὴν ὑπὸ Μύρωνος, Φειδίου, Μυὸς καὶ ἄλλων διασήμων τεχνιτῶν (πρβ. Becker, Gallus I. S. 144). Πολλὰ τοιαῦτα ὑπῆρχον ἤδη ἐν τοῖς ἱεροῖς χρήμασι τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι Ἀθηνᾶς (Böckh, Staatsh. II. Bd. C. I. G. I. n. 137-150), καὶ τότε, περὶ Ὀλ. 90-105, ἔζησεν ἤδη καὶ ὁ ἐπιφανέστατος τορευτὴς Μέντωρ, οὗτινος ἐθαυμάζοντο τὰ Μεντορουργῆ ποτήρια· σύγχρονος δὲ αὐ οὗ ἐγένετο ἴσως καὶ ὁ Βόηθος (Καρχηδόνιος ἢ Καλχηδ.;) Εἰς τὴν παροῦσαν δ' ἐποχὴν φαίνονται ὅτι ἀνήκουσιν Ἀκράγας, Ἀντίπατρος, Στρατόνικος, Ταυρίσκος Κυζικηνός. — Περὶ Ἀντιόχου Δ' Ἀθήν. 5, σ. 193: « μάλιστα δὲ πρὸς τοῖς ἀργυροκοπείοις εὑρίσκετο καὶ χρυσοχοείοις, εὑρη- » σιλογῶν καὶ φιλοτεχνῶν πρὸς τοὺς τορευτὰς καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας. »

2. Αἰλ. Π. Ἱ. 1, 17: « Ταῦτα ἄρα ἐστὶ τὰ θαυμαζόμενα Μυρμηκίδου » τοῦ Μιλησίου καὶ Καλλικράτους τοῦ Λακεδαιμονίου, τὰ μικρὰ ἔργα. » Τέθριππα μὲν ἐποίησαν ὑπὸ μυίας καλυπτόμενα, καὶ ἐν σησάμῳ δίστιχον ἐλε- » γεῖον χρυσοῖς γράμμασιν ἐπέγραψαν. Ὧν, ἐμοὶ δοκεῖν, ὁ σπουδαῖος οὐδέτερον » ἐπαινέσεται· τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ ταῦτα, ἢ χρόνου παρανάλωμα; » Πρβ. Plin. 7, 21. 36, 4, 15. Ἀθήν. 11, σ. 782. Ὁ παλαιὸς Θεόδωρος ὁ Σάμιος ἐλέγετο ἤδη ποιῆσαι τοιαῦτα. Ἰδ. πλείονα παρὰ Βοικίῳ, C. I. G. I. p. 872 sq.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Καλλίξ. παρ' Ἀθην. 5, σ. 198: ἄγαλμα Νύσης ὀκτάπηχυ καθήμενον « ἀνίστατο μηχανικῶς, οὐδὲ ὡς τὰς χεῖρας προσάγοντος κ. τ. λ. » Μήπως καὶ τὰ τοῦ παλαιοῦ Δαιδάλου, τοῦ μαθητοῦ τῶν πολυμηχάνων Αἰγυπτίων, πολυθρύλλητα ποιήματα (Πλάτ. Μέν. 97) ἦσαν τοιαῦτα αὐτόματα;

§. 185. Ἀλλὰ μ' ὅλην τὴν ἐμψύχωσιν τῶν τεχνιτῶν ἀπὸ 1
μέρους τῆς πολυτελείας καὶ μ' ὅλας τὰς ἀνεξαντλήτους χορηγίας τῶν βασιλέων, φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ εἰκαστικὴ τέχνη τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς χρόνοις Φιλίππου τοῦ Μισορωμαίου καὶ Ἀντιόχου Γ' τοῦ Μεγάλου διέφθαρτο ἤδη καὶ ἀπέκλινεν ἐπὶ τὸ χεῖρον,
διότι αἱ μεγάλαι καὶ ζωογόνοι ἰδέαι ἐξέλιπον. Περὶ δὲ τὰ μέσα 2
τῆς δευτέρας πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἤγουν πρὸς τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀνεφάνησαν πάλιν, κυρίως ἐν Ἀθήναις, πλάσται τε καὶ λιθοξόοι, οἵτινες, καίτοι ὑποδεέστεροι τῶν προγενεστέρων, ἐμορφώθησαν ὅμως διὰ μελέτης καὶ μιμήσεως τῶν ἀρχαίων ἔργων, καὶ ηὗρον ἤδη ἐμψύχωσιν καὶ ἱκανὰς ἀσχολίας διὰ τῆς ἀρ-
χομένης τότε περὶ τὰς τέχνας φιλοτιμίας τῶν Ῥωμαίων. Μετα- 3
ξὺ τούτων τῶν ἐπανορθωτῶν τῆς πλαστικῆς διαπρέπει *Κλεομένης* ὁ Ἀθηναῖος, οὗτινος ἔργον εἶναι ἡ περιβόητος Μεδικαία Ἀφροδίτη, ἐν ᾗ θαυμάζομεν τὴν εὔστοχον ἐπὶ τὸ κρεῖττον διάπλασιν τῆς ὑπὸ τοῦ Πραξιτέλους (ἄ. 152, 4) διατετυπωμένης
ἰδέας. Ὁ Κλεομένης εἶχεν ὁμώνυμον υἱόν, οὗπερ σώζεται ἀξιόλο- 4
γος λίθινος ἀνδριάς, ὁ κοινῶς καλούμενος Γερμανικός· οἱ δὲ μιμηταὶ τοῦ Λυσίππου, οἱ Ἀθηναῖοι Γλύκων καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Νέστορος, πιθανὸν ὅτι καθήκουσιν ἤδη εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς
Κορίνθου χρόνους. Κατ' ἀρχὰς τῆς ἑπομένης ἐποχῆς ἐποιήθησαν 5
καὶ οἱ τύποι τῶν ὀκτὼ ἀνέμων ἐπὶ τοῦ Ἀθήνησι ὡρολογίου τοῦ Ἀνδρονίκου (§. 178. IV. ιγ'), ὧν ἡ μὲν ἰδέα εἶναι ἐπαινετή, ἡ δὲ ἀπεργασία ἱκανῶς ἀργὴ καὶ ἀτελής.

1. Πρβ. ἀνωτ. §. 171. 172. Thiersch, S. 360.

2. Πρὸ τῆς 155 ἔτι Ὀλυμπιάδος οἱ πλάσται Πολυκλῆς καὶ Τιμοκλῆς (ἴδ. ἀνωτ. 179. σημ. 2. 3). Πρὸς τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς ἔχομεν καὶ ῥητὰς ἤδη μαρτυρίας περὶ ἀμοιβαίας σχέσεως τῆς Ἑλλ. καὶ τῆς Ῥωμ. τέχνης. Ἀντίοχος Δ' οἰκοδομεῖ τὸ Ἀθήνησι Ὀλύμπιον διὰ τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιτ. Κοσσουτίου (§. 178. IV. ιβ'), καὶ πέντε καὶ εἴκοσι περίπου ἔτεσιν ὕστερον μεταχειρίζεται Κοΐντιος Μέτελλος ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μακεδονικὸς ἐν Ῥώμῃ τὸν Σαλαμίνιον Ἑρμόδωρον (πρβ. Sillig. s. v.) καὶ ἄλλους Ἕλληνας ἀρχιτέκτονας. Περὶ τὰς αὐτὰς δ' οἰκοδομὰς τοῦ Μετέλλου ἐργάζονται καὶ ἀνδριαντοποιοὶ καὶ λιθοξόοι· ὁ Πολυκλῆς, ὁ Τιμαρχίδης καὶ οἱ τούτου υἱοί, ὁ Διονύσιος καὶ Φιλίσκος ὁ Ῥόδιος· προσέτι οἱ Λακεδαιμόνιοι Σαύρας καὶ Βάτραχος. Plin. 36, 4, 10 καὶ 14. Πρβ. Müller, Hdb. §. 180, Anm. 2.

3. Κλεομένης Ἀπολλοδώρου Ἀθηναῖος, ὁ ποιήσας τὴν Μεδικ. Ἀφροδ. (κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτῆς) πιθανὸν ὅτι ἐγένετο καὶ ὁ δημιουργὸς τῶν Θεσπιάδων, ἃς εἶχεν ὁ Ἀσίνιος Πολλίων. Plin 36, 4. 10. πρβ. Thiersch, S. 287 flgg. Ἡ Μεδικεία Ἀφροδίτη συνετέθη πάλιν ἐξ ἕνδεκα τεμαχίων· μόναι αἱ χεῖρες καὶ μέρος τῶν βραχιόνων ἐπεσκευάσθησαν. Τὰ ὦτα εἶχον ἐνώδια, καὶ ἡ εὐπρεπῶς διατεθειμένη κόμη ἦν περίχρυσος. D. A. K. I, 50. 224.

4. Κλεομένης ὁ Κλεομένους ἐποίησε (κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν) τὸν ἐν Παρισίοις (Louvre N. 712) ἀνδριάντα, ὃν κοινῶς καλοῦσι Γερμανικόν, ὁ δὲ κόμης Κλάρακ ὠνόμασε Μάριον Γρατιδιανόν, καὶ ὁ Θύρσιος (Epochen S. 290 flgg.) Κοΐντιον Φλαμίνιον (ἀλλ' ἡ εἰκὼν τοῦ Φλαμινίου ἐπὶ χρυσοῦ στατῆρος, D. A. K I, 65. 344, διαφέρει μεγάλως τοῦ ἀνδριάντος τούτου). Ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχῃ τοῦτο, παριστάνει βέβαια Ῥωμαῖόν τινα ἢ Ἕλληνα τῆς μεταγενεστέρας ἐποχῆς, ὃς διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἀναβολῆς καὶ διὰ τοῦ σχήματος χαρακτηρίζεται ὡς ῥήτωρ δημηγορῶν. Ἡ μὲν ἀπεργασία εἶναι ἐπιμελεστάτη, ἀλλ' ὁ ἀνδριὰς δὲν ἔχει ψυχὴν καὶ ἦθος. D. A. K. I, 50. 225. — Ὁ μὲν Γλύκων ὁ ποιήσας τὸν Φαρνεσιανὸν Ἡρακλέα κατὰ μίμησιν τοῦ Λυσιππείου τύπου (§. 154. σημ. 2), καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Νέστορος, οὗτινος ἔργον ἐστὶν ὁ θαυμαστὸς Ἡρακλέους κορμὸς (Torso di Belvedere; Müller, Hdb. §. 411, 3) καὶ ἕτερος Ἀσκληπιοῦ ἀνδριὰς ἐν Ῥώμῃ (Spon, Misc. erud. antiq p. 122), κατὰ τὰ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν ἔργων τούτων παλαιογραφικὰ τεκμήρια, μάλιστα διὰ τὸ σχῆμα τοῦ Ω, ἀναμφιβόλως καθήκουσιν ἤδη εἰς τὴν ἑξῆς ἐποχήν. Πρβ. Thiersch, l. l. S. 295. 332 flgg.

5. Ἰδ. Stuart, Ant. of. Athens I. ch. 3. Millin, G. M. pl. 75-77, n. 315-323.

4. Σφραγιδογλυφία καὶ Νομίσματα.

1 §. 186. Ἡ περὶ *σφραγῖδας* καὶ *δακτυλιολίθους* πολυτέλεια ηὔξησεν ἔτι κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν διὰ τῆς ἐπικρατησάσης ἐν τῇ Ἀσίᾳ, μάλιστα ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Σελευκιδῶν, συνηθείας τοῦ ἐπικοσμεῖν τορευτὰ ἔργα, οἷον ἐκπώματα, κρατῆρας, λυχνία, ἢ κόσμον γυναικεῖον, διαδήματα, ψέλλια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ψήφοις γλυπταῖς καὶ πολυτίμοις (*ἔργα λιθοκόλλητα, διάλιθα*).
2 Πρὸς ταύτην τὴν χρῆσιν, ὡς καλλωπίσματα μόνον πρὸς ἐπικό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σμησιν ἄλλων τεχνουργημάτων, ἐγλύφοντο αἱ ψῆφοι οὐκ ἐν εἰ-
σοχῇ (intaglio) ὡς σφραγῖδες, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ἐν ἐξοχῇ
(cameo, δακτυλιόλιθοι *ἔκτυποι, πρόστυποι*)· καὶ διὰ τοιαύ-
τας γλυφὰς προετιμῶντο ψῆφοι ποικιλόχροοι, μάλιστα ὄνυχες
πολύχρωμοι. Ὅσῳ μείζων ἡ ψῆφος, τόσῳ πολυτιμότερον τὸ ἐξ 3
αὐτῆς ἔργον· καὶ ὑπῆρξαν μάλιστα ἐκπώματα καὶ φιάλαι διὰ
παντὸς ἐξ ἑνὸς λίθου γεγλυμμέναι (*σκύφοι ὀνύχινοι*). Ἐκ τῶν 4
πρώτων χρόνων τῆς ἐποχῆς ταύτης σώζονται ἔτι τινὲς πρόστυ-
ποι δακτυλιόλιθοι, ἀληθινὰ θαύματα τοῦ τε κάλλους τῆς γραφί-
δος ἕνεκα καὶ τῆς τελειότητος τῆς ἀπεργασίας.

1. Ἐν τῇ Περσίδι, Ἀθήν. 11, σ. 781: » Παρμενίων συγκεφαλαιούμενος τὰ » Περσικὰ λάφυρα· Ποτηρίων (φησὶ) λιθοκολλήτων σταθμὸς τάλαντα Βαβυλώνια » νς' μναῖ λδ'. » Καὶ ὁ ἀλαζὼν τοῦ Θεοφράστου (Χαρ. 23) λέγει ὅτι στρατεύσας μετὰ Ἀλεξάνδρου » πολλὰ λιθοκόλλητα ποτήρια ἐκόμισε, » καὶ ὅτι οἱ τεχνῖται οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ » βελτίους εἰσὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ. „ — Περὶ τῆς παρὰ τοῖς Σελευκίδαις εὐπορίας τοιούτων κειμηλίων Cic. Verr, 4, 27. 28.

3. Τοιαῦτα ἀγγεῖα ἐκ μιᾶς πολυτελοῦς ψήφου, Cic. Verr. 4, 27: Vas vinarium ex una gemma pergrandi, trulla excavata, cum manubrio aureo, ἣν κατωτέρω καλεῖ trullam gemmeam. Καὶ ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ μεγάλου Μιθριδάτου (Ἀππιαν. Μιθρ. 115): „ δισχίλια ἐκπώματα λίθου τῆς ὀνυχίτιδος λεγο- „ μένης εὑρέθη χρυσοκόλλητα, καὶ φιάλαι καὶ ψυκτῆρες πολλοὶ καὶ ῥυτὰ κ. ἑ. „

4. Ὁ κάλλιστος τούτων τῶν λίθων, καὶ ἐντελεστάτης ἐργασίας, εἶναι ὁ καλούμενος cameo Gonzaga, νῦν ἐν Πετρουπόλει, σχεδὸν ἡμιποδιαῖος τὸ μῆκος, ἔχων τὰς κεφαλὰς Πτολεμαίου Β' Φιλαδέλφου καὶ Ἀρσινόης Α' (Visc. Iconogr. pl. 53) ἢ κατ' ἄλλους Πτολεμαίου Α' Σωτῆρος καὶ Εὐρυδίκης (D. A. K. I, 51. 226). Πρβ. Thiersch, S. 287.—Ὅμοιον ἔργον ὁ ἐν Βιέννῃ ὄνυξ, ἔχων τὰς κεφαλὰς Πτολεμ. Β' καὶ Ἀρσινόης Α'. Eckhel, Choix de pierres gravées pl. 10. D. A. K. αὐτ. 227. — Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς καὶ (ἴσως) Ἀρσινόη Β', ἐπὶ δακτυλιολίθου ἐν Βερολίνῳ, αὐτ. 228. — Ὡραῖος δακτυλιόλιθος, πρώην τῆς αὐτοκρατορίδος Ἰωσηφίνης, ἔχων τὰς κεφαλὰς Δημητρίου Α' καὶ Λαοδίκης, βασιλέων τῆς Συρίας, αὐτ. 229. — Ἀχάτην ἐντεχνότατα γεγλυμμένον, τοῦ βασιλέως Πύῤῥου, περιγράφει ὁ Plin. 37, 3: (Pyrrhus) habuisse traditur achaten, in qua novem Musae et Apollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua redderentur insignia.

§. 187. Προφανέστερα καὶ εὐκρινέστερα, ἡ ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς 1
τεχνουργήμασι, παρατηρεῖται ἡ παρακμὴ καὶ ἀρχομένη πτῶ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σις τῆς τέχνης ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Μακεδονικῶν βασιλείων.
2 Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐμφαίνουσι τὰ νομίσματα ἔτι καλὴν γραφίδα καὶ ἐπιμελῆ ἀπεργασίαν, οἷον τὰ Ἀλεξάνδρου, Φιλίππου Ἀῤῥιδαίου, Ἀντιγόνου καὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, Λυσιμάχου, Σελεύκου Νικάτορος, Ἀντιόχου Σωτῆρος καὶ Θεοῦ· διαφερόντως δὲ διαπρέπουσι τὰ ἐν Σικελίᾳ κεχαραγμένα, τῶν βασιλέων Ἀγαθοκλέους, Ἰκέτα καὶ Πύῤῥου, ὡς λίαν εὐπερίγραφα, καίτοι ἧττον μεγαλουργὰ τῶν προγενεςέρων.
3 Πολλῷ ἤδη καταδεέστερα γίνονται τὰ μὲν Μακεδονικὰ ἀπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τὰ δὲ Συριακὰ ἀπὸ Ἀντιόχου Γ', καθὼς καὶ τὰ Σικελικὰ ἐπὶ Ἱέρωνος Β' καὶ τῶν περὶ αὐτὸν (Φιλίστιδος, Γέλωνος, Ἱερωνύμου). Τὰ τῶν Πτολεμαίων νομίσματα ἐν γένει μὲν εἶναι ἀφιλόκαλα, διακρίνονται δὲ καὶ μεταξὺ τούτων τὰ παλαιότερα ὡς καλλίονα.
4 Αἱ αὐταὶ σχεδὸν παρατηρήσεις ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν αὐτονόμων Ἑλληνίδων πόλεων μετὰ τοὺς Ἀλεξάνδρου χρόνους· πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι μὲν ἱκανῶς εὐπερίγραφα, ἀλλὰ ἡ ἀρχαία τελειότης τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀπεργασίας ἐλλείπει ἤδη.

1. Ἴδ. εἰκονίσματα νομισμάτων τῆς ἐποχῆς ταύτης, D. A. K. I. Taf. 52-54.

2. 3. Ἀπὸ Ἀλεξάνδρου ἄρχεται τὸ ἔθιμον τοῦ ἐγχαράττειν τοῖς νομίσμασι τὰς τῶν βασιλέων εἰκόνας· καὶ τοῦτο εὐκολύνει μὲν τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν διάταξιν, ἐνίοτε δὲ φέρει καὶ μεγάλα προσκόμματα, διὰ τὸ ὁμώνυμον πολλῶν βασιλέων, καθὼς τῶν Πτολεμαίων. Χρησιμωτάτη εἶναι ἐνταῦθα ἡ συλλογὴ ἀντιτύπων (εἰς θεῖον) τῶν νομισμάτων τοῦ Β. Γαλλικοῦ Μουσείου, ὑπὸ Μιοννέτου. Συγγράμματα· Vaillant, Seleucidarum imperium καὶ Hist. Ptolemaeorum. Froehlich, Ann. regum Syriae. P. van Damme, Rec. de méd. des rois Grecs.

4. Σπουδαῖα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης εἶναι τὰ νομίσματα τῆς συμπολιτείας τῶν Ἀχαιῶν, Ὀλ. 133-158 (Cousinéry, sur les monn. d'arg. de la ligue Achéenne), οἱ καλούμενοι Κιστοφόροι τῆς ἐντὸς τοῦ Ταύρου Ἀσίας, περὶ Ὀλ. 130-140 (Neumann, N. V. II. p. 35. tab. 1), τὰ μεγάλα ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν Ἀθηναίων καὶ Ῥοδίων, ἅπερ εὐκόλως διακρίνονται ἀπὸ τῶν προγενεστέρων, καὶ ἄλλα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

5. Γραφική.

§. 188. Ἡ *γραφικὴ* περὶ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐνεστώ-
σης ἐποχῆς ἠσκεῖτο μὲν ἔτι ἐπιμελῶς ὑπὸ τεχνιτῶν τῶν τριῶν 2
μεγάλων σχολῶν, αἵτινες ἤνθησαν κατὰ τὴν προηγουμένην περίο-
δον· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν τότε ζωγράφων ἐφίκετο τῆς ἀρετῆς καὶ δό-
ξης τῶν διασήμων ἐκείνων δημιουργῶν. Ἐν αὐτῇ τῇ Σικυῶνι, τῇ 3
κυρίως ἑστίᾳ τῆς τότε γραφικῆς, ἐθαυμάζοντο περὶ τὴν 134
ἤδη Ὀλυμπιάδα μᾶλλον τὰ τῶν προγενεστέρων ἔργα, ἢ κατε-
σκευάζοντο νέα. Ἡ τέχνη ἐξηυτελίσθη, προϊεμένη τὰ μεγάλα μυ-
θολογικὰ καὶ ἱστορικὰ προβλήματα (*χρηστογραφία*), καὶ κατα-
βαίνουσα ἐκ τῶν ναῶν εἰς τὰ πορνεῖα καὶ ἐπὶ τὴν παράστασιν
σωματικῆς τρυφῆς καὶ χαμερπῶν ἡδονῶν (οἱ καλούμενοι *πορνο-* 4
γράφοι). Ἄλλοι πάλιν ἔγραφον γελοίας *παρῳδίας* ἱερῶν μύθων,
κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς μέσης κωμῳδίας, ἢ πολιτικοὺς χλευα-
σμοὺς καὶ ἄλλα σκώμματα (carricatures). Μία τῶν αἰτιῶν τῆς
πτώσεως τῆς τέχνης ἦν καὶ ἡ ἐπιπόλαιος ταχύτης τοῦ γράφειν, 5
εἰς ἣν περιέπεσαν οἱ τεχνῖται, οἱ μὲν ὑπ' ἀκορέστου κερδοσκοπίας,
οἱ δὲ ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τῶν προσκαίρων ἀπαιτήσεων ἐν ταῖς ἐφη-
μέροις πομπαῖς καὶ τελεταῖς τῶν βασιλικῶν αὐλῶν. Τὰ τοιαῦτα
ἦσαν κυρίως ἔργα τῆς *σκηνογραφίας*, ἥτις ὅμως εὕρισκε (ὡς 6
τοιχογραφία) καὶ ἄλλας μᾶλλον πρεπούσας ἑαυτῇ ἀσχολίας περὶ
τὴν ἐπικόσμησιν τῶν οἴκων καὶ διαιτῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν
ἡγεμόνων. Μετὰ τῆς τοιχογραφίας συνέχεται καὶ ἡ τότε πρῶ-
τον ἀναφανεῖσα *τοπειογραφία* (peinture de paysage) καὶ ἡ *ῥυ-
παρογραφία* ἢ *ῥωπογραφία* (peinture de genre, Stillleben).

1. Quinct. 12, 10: Floruit circa Philippum et *usque ad successores Alexandri* pictura praecipue, sed diversis virtutibus. Πρβ. Plaut. Poenul. 5, 4, 116, ὅπου οἱ τότε ζωγράφοι λέγονται πολλῷ καταδεέστεροι Ζεύξιδος καὶ Ἀπελλοῦ. — Ἐπιφανεῖς τεχνῖται τῆς ἐποχῆς· Ἀντίφιλος Αἰγύπτιος, Κτησιδήμου μαθ., 112-116 (ἔγραψε τὸν Ἀλέξανδρον παῖδα, ἀλλ' ἐνδέχεται ὅτι ἀπεγράψατο τὴν εἰκόνα ἀπὸ ἄλλης γραφῆς). Ἀριστείδης Ἀριστείδου τοῦ Θηβαίου υἱὸς καὶ μαθ., π. 113. Κτησίλοχος Ἀπελλοῦ ἀδελφὸς καὶ μαθ, (Ἰωνικ. ἐργαστ.), 115. Ἀριστείδης Νικομάχου ἀδελφὸς καὶ μαθ. (Σικυων. ἐργαστ.), π. 116. Νικοφάνης καὶ Παυσανίας (Σικυων.) κατὰ τοὺς αὐτούς, ὡς φαίνεται, χρόνους. Φιλόξενος Ἐρετριεὺς καὶ Κορύβας, Νικομάχου μαθηταὶ (Σικυων.) π. 116. Ἑλένη Τίμωνος, συγχρόνως. Ἀριστοκλῆς Νικομάχου υἱὸς καὶ μαθ. (Σι-

κυων.) π. 116. Ὀμφαλίων Νικίου μαθ. (Ἀττ. σχολῆς) π. 118. Νικέρως καὶ Ἀρίστων, Ἀριστείδου τοῦ Θηβαίου υἱοὶ καὶ μαθ., 118. Ἀντορίδης καὶ Εὐφράνωρ, Ἀριστείδου (Ἀρίστωνος;) μαθ., 118. Περσεὺς Ἀπελλοῦ μαθ. (Ἰωνικ.) 118. Ἀρκεσίλαος Τισικράτους μαθ. π. 119. Κλησίδης 120 (?) Ἀρτέμων 120 (?). Διογένης 120. Μύδων Σολεύς, Πυρομάχου τοῦ πλάστου μαθ., 130. Νεάλκης Σικυώνιος 132. Λεοντίσκος (Σικυων. σχ.) π. 134. Τιμάνθης νεώτ., Σικυώνιος, 135 (?). Ἐρίγονος (Ἠρίγονος?) ὁ Νεάλκους χρωματοτρίβης, 138. Ἀναξάνδρα Νεάλκους, 138 (Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. 4. σ. 523). Πασίας Ἐριγόνου μαθ. (Σικυων.) 144. Θεόδοτος ζωγρ. ἐν Ῥώμῃ, κατὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ Ναιβίου ἡλικίαν, μεταξὺ Ὀλ. 135-143, Festus v. Penem (Letronne, Peint. mur. p. 469). Ἡρακλείδης Μακεδών, νεῶν ζωγρ., ἐγκ. 150. Μητρόδωρος, ἐν Ἀθήναις, φιλόσοφος καὶ ζωγρ. 150 (Plin. 35, 40, 30). Δημήτριος Ἀλεξανδρεύς, τοπειογράφος, ἐν Ῥώμῃ π. 155, πρ. Χρ. 158 (Διόδ. Exc. Vatic. 2, p. 84 Mai. πρβ. Val. Max. 5, 1, 1. Letronne, l. l. p. 469).

2. Περὶ τῆς Σικυωνίας σχολῆς ἴδ. ἀνωτ. §. 170, 4.

3. Ἡ ζωγραφία ἱστοριῶν (Geschichtsmalerei), μεγαλογραφία (Vitr. 7, 5, 2) ἢ χρηστογραφία (Πλούτ. Ἀράτ. 13). Ἴδ. Letronne l. l. p. 264. 467 sq.

Πορνογραφίαν ἐκάλουν τὰς ἀκολάστους καὶ ἀσελγεῖς γραφὰς (libidines) ὧν ἤρξατο ἤδη ὁ Παῤῥάσιος (§. 161. σημ. 3). Ἀθήν. 13, σ. 567: « Οὐκ « ἂν ἁμάρτοι δέ τις σὲ καὶ πορνογράφον καλῶν, ὡς Ἀριστείδην καὶ Παυ- « σανίαν, ἔτι δὲ Νικοφάνη τοὺς ζωγράφους. Μνημονεύει δὲ αὐτῶν ὡς ταῦτα κα- « λῶς γραφόντων Πολέμων περὶ τῶν ἐν Σικυῶνι πινάκων. » Πλούτ. πῶς δεῖ ποιημ. ἀκούειν 3: « Χαιρεφάνης (ἔγραψεν) ἀκολάστους ὁμιλίας γυναικῶν πρὸς ἄν- « δρας. » Τοιούτων γραφῶν κατηγορεῖ ὁ Propert. 2, 5, 19-28.

Παραδείγματα παρῳδιῶν καὶ σκωπτικῶν γραφῶν, Ζεὺς καὶ Ἑρμῆς παρὰ τῇ Ἀλκμήνῃ, G. M. 108. b. 428. Πυγμαῖοι μαχόμενοι γεράνοις, αὐτ. 165, 600.— Αἰλ. Π. Ἱ. 12, 21: « Γαλάτων ἔγραψε τὸν μὲν Ὅμηρον αὐτὸν ἐμοῦντα, τοὺς δὲ « ἄλλους ποιητὰς τὰ ἐμημεσμένα ἀρυομένους. » Πλούτ. βασιλ. ἀποφθεγμ. σ. 42 Τχν.: « Τιμόθεος εὐτυχὴς ἐνομίζετο στρατηγὸς εἶναι· καὶ φθονοῦντες αὐτῷ τινες « ἐζωγράφουν τὰς πόλεις εἰς κύρτον αὐτομάτως ἐκείνου καθεύδοντος εἰςδυομένας. » Πρβ. π. τῆς Ἡροδ. κακοηθ. 7. Σουΐδ. ἐ. λ. Τιμόθεος.

4. Ἀγάθαρχος ἦν ἤδη τοιοῦτος ταχυγράφος. Πλούτ. Περ. 13: « Ἀγα- « θάρχου τοῦ ζωγράφου μέγα φρονοῦντος ἐπὶ τῷ ταχὺ καὶ ῥᾳδίως τὰ ζῷα ποι- « εῖν, ἀκούσαντα τὸν Ζεῦξιν εἰπεῖν· Ἐγὼ δ' ἐν πολλῷ χρόνῳ. » Ἄλλοι ταχυγράφοι ἦσαν ὁ Παυσανίας, οὗτινος μνημονεύεται ἡμερήσιος πίναξ (Plin. 35, 40 init.: Daturus celeritatis famam, absolvit uno die tabellam, quae vocata est Hemeresios, puero picto), ἰδίως δὲ ὁ Νικόμαχος καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Φιλόξενος, ὅστις λέγεται ἐπινοῆσαι καὶ συντομωτέραν τινὰ μέθοδον τῆς γραφικῆς (Plin. 35, 36, 22: Hic celeritatem praeceptoris secutus breviores etiamnum quasdam picturae compendiarias invenit. Πρβ. Petron. 2: Pictura quoque non alium exitum fecit, postquam Aegyptiorum auda-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

cia tam magnae artis compendiariam invenit. Εἰς τί ἄρα συνίστατο αὕτη ἡ *compendiaria* ?). Παρόμοιοι τούτων ταχυγράφοι καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ, οἱ Luca fà presto προσαγορευόμενοι.

6. Περὶ ῥ υ π α ρ ο γ ρ α φ ί α ς Plin. 35, 37: Pyreicus (ἀγνώστου ἡλικίας) humilia secutus, humilitatis tamen summam adeptus est gloriam. Tonstrinas sutrinasque pinxit, et asellos, et obsonia, ac similia: ob hoc cognominatus Rhyparographos, in iis consummatae voluptatis. Quippe eae pluris veniere, quam maximae multorum. (Περὶ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου Propert. 3, 7, 12: Pyreicus *parva* vindicat *arte* locum.) Ὁμοίας γραφάς, ὄψων μάλιστα, ἀγρευμάτων, ὀπώρας, τρωγαλίων καὶ ἄλλων ἐδεσμάτων περιγράφει ὁ Φιλόστρ. Εἰκ. 1, 13 καὶ 2, 26. Ξ έ ν ι α ἀποκαλῶν ταῦτα, ἅτε δῶρα παρὰ φίλων ἀλλήλοις διαπεμπόμενα (πρβ. Vitr. 6, 7, 4: Hospitibus -- mittebant pullos, ova, olera, poma reliquasque res agrestes. Ideo pictores ea -- picturis imitantes *xenia* appellaverunt). Τὸ εἶδος τοῦτο ζωγραφίας μικρῶν καὶ εὐτελῶν πραγμάτων (genre), ἢ συμβάντων καὶ πράξεων ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου (Stillleben) ἐκαλεῖτο καὶ ῥ ω π ο γ ρ α φ ί α, καὶ ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ τέχνῃ τρόπον τινὰ τῇ βουκολικῇ ποιήσει, ἥτις τότε ἤκμαζε διὰ Σώφρονος (Ὀλ. 90), Θεοκρίτου: (Ὀλ. 124) καὶ ἄλλων, καὶ ἥτις ποιητικῶς ἀπειργάζετο παρομοίας μιμήσεις (ε ἰ δ ύ λ λ ι α, genre) ἐκ τοῦ βίου τῶν ταπεινοτέρων ἀνθρώπων. Πρβ. ἐπίγρ. Λεωνίδα, Ἀνθολ. Παλ. 6, 355: » Ἁ μάτηρ ζωὸν τὸν Μίκυθον „ οἷα πενιχρά, Βάκχῳ δωρεῖται, ῥ ω π ι κ ὰ γραψαμένα. Βάκχε, σὺ δ' ὕψωσ „ τὸν Μίκυθον· εἰ δὲ τὸ δῶρον Ῥ ω π ι κ ὸ ν, ἁ λιτὰ ταῦτα φέρει πενία. „ Καὶ παρὰ Κικέρωνι (Ep. ad Att. 15, 16) ῥ ω π ο γ ρ α φ ί α δὲν σημαίνει γραφὴν τῶν τόπων (paysage), ἀλλὰ μᾶλλον τοιαύτην εἰδυλλικὴν εἰκόνα ἡσύχου ἐν ἀγροικίᾳ βίου. Τὰς δὲ τόπων γραφὰς (topiarium opus) ἐκάλουν οἱ Ἕλληνες τ ο π ε ῖ α (topia, Vitr. 7, 5, 2), καὶ ἴσως καὶ τοπειογραφίας· τὸν δὲ τοιούτων δημιουργόν, τ ο π ε ι ο γ ρ ά φ ο ν (Διοδ. ἀποσπ. ἐν Exc. Vatic. II. p. 84 Mai. Ἰδ. Letronne p. 468 sq.). — Ὁ Οὐέλκηρος (ad Philostr. p. 397) παντελῶς ἀποδοκιμάζει τὸ ὄνομα τῆς ῥυπαρογραφίας, ἀποδεχόμενος μόνον τὸ τῆς ῥωπογραφίας.

1

§. 188. β. Ὅτι ἡ *ψηφοθετικὴ* τοὐλάχιστον κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἤδη περίοδον ὑπῆρξεν ἐν Ἑλλάδι, ἀπεδείχθη ἀνωτέρω (§. 168). Λαβοῦσα δὲ ταχεῖαν ἐπίδοσιν κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχήν, φίλην πάσης μεγαλοπρεπείας καὶ πολυτελείας, δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν μίμησιν *ἐδαφῶν ἀσαρώτων* (οἷς διέπρεψε *Σῶσος* ὁ Περγαμηνὸς) ἢ εἰς τὴν ἀπεργασίαν ἄλλων μᾶλλον 2
ῥωπικῶν γραφῶν· ἀλλ' ἐπεχείρησε καὶ νὰ ἀπομιμηθῇ μεγαλο- 3
γραφίας, ἀγῶνας Ὁμηρικῶν ἡρώων καὶ μάχας Ἀλεξάνδρου. — Ἡ δὲ *κεραμογραφία* τοὐναντίον, ἡ πρότερον τόσον ἀνθήσασα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περιέπεσεν εἰς ὀλιγωρίαν, καὶ ἤρξατο κατὰ τούτους τοὺς χρόνους νὰ ἐκλείπῃ· τάχιον μὲν ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις, βραδύτερον δὲ ἔν τισιν ἐπιπολῆς μόνον ἐξελληνισμέναις χώραις τῆς Κάτω Ἰταλίας, μάλιστα ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ καὶ τῇ Λευκανίᾳ· ἀλλὰ τὰ τῶν τόπων τούτων ἀγγεῖα, ὄντα ὡς ἐπὶ τὸ πλέον λίαν ὑψηλὰ καὶ ἰσχνά, καὶ ἔχοντα γραφίδα λίαν ἐπιτετηδευμένην καὶ φιλόκομπον, προφανέστατα μαρτυροῦσι διὰ τῆς βαναύσου σκευασίας των τὴν βαθεῖαν πτῶσιν τῆς τέχνης.

1. Περὶ Σώσου (ἀπροσδιορίστου ἡλικίας) Plin. 36, 60: Celeberrimus fuit in hoc genere Sosus, qui Pergami stravit quem vocant *asaroton oecon*, quoniam purgamenta coenae in pavimento, quaeque everri solent, veluti relicta fecerat parvis e testulis (ἐξ ὀστράκων ἤγουν τεμαχίων γῆς ὀπτῆς) tinctisque in varios colores. Mirabilis ibi columba bibens et aquam umbra capitis infuscans. Apricantur aliae scabentes sese in canthari labro. (Μίμημα τῶν περιστερῶν τούτων τὸ ἐκ τῆς ἐπαύλεως τοῦ Ἀδριανοῦ ψηφοθέτημα, M. Cap. 4, 69. D. A. K. I, 55, 274).

2. Ἐν τῇ νηΐ Ἱέρωνος Β΄ (§. 177, 1) εἶχον τινὲς τῶν θαλάμων „δάπεδον „ἐν ἀβακίσκοις συγκείμενον ἐκ παντοίων λίθων, ἐν οἷς ἦν κατε„σκευασμένος πᾶς ὁ περὶ τὴν Ἰλιάδα μῦθος θαυμασίως,„ Ἀθήν. 5, σ. 207. — Σάτυρος ψηφιδωτὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ, „ἐκ λίθου ἄλλοθεν ἄλλης συμφερτὸς,„ Ἀνθ. Πλαν. 4, 247. — Εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν πιθανὸν ὅτι ἀνήκει καὶ τὸ θαυμαστὸν ψηφοθέτημα ἐκ ποικιλοχρόων μαρμαρίνων ψήφων, ὅπερ τῇ 24 Ὀκτ. 1831 ἀνεκαλύφθη ἐν Πομπηΐᾳ ἐν τῇ casa del Fauno καλουμένῃ οἰκίᾳ, ἔχον ζωηροτάτην εἰκόνα μάχης τινὸς Ἀλεξάνδρου πρὸς Δαρεῖον (οἵας ἔγραψαν καὶ ὁ Φιλόξενος καὶ ἡ Ἑλένη)· ὡς ἔοικεν, τῆς ἐν Ἰσσῷ (Curt. Ruf. 3, 27)· ὁ μὲν Δαρεῖος ἐφ' ἅρματος,, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐφ' ἵππου, διελαύνων τῷ δόρατι τῶν τινα πολεμίων· περὶ αὐτοὺς ἄλλοι μαχόμενοι, τετρωμένοι καὶ νεκροί. M. Borbon. 8. tv. 36-45. D. A. K. I, 55, 273. Πρβ. A. Litr. Z. 1835. N. 110.

3. Τοῦ μὲν Νωλαίου κεράμου τὰ πλεῖστα, ἔχοντα σχήματα εὐπρεπῆ, χαρίεσσαν γραφίδα, καλὸν γάνωμα καὶ εὐάρεστον χρῶμα ἐρυθρόξανθεν, πιθανὸν ὅτι ἀνήκουσιν ἔτι εἰς τοὺς Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου χρόνους, ὅτε οἱ Νωλαῖοι σφόδρα ἔτι ἑλλήνιζον (Διον. Ἁλικ. Ρ. Α. 15, 5)· τὰ δὲ τῆς Ἀπουλίας ἀγγεῖα (ἐκ Βαρίου, Ῥούβων, Κανυσίου), ὡς ἐπὶ τὸ πλέον ὑπερμήκη τὸ σχῆμα, καὶ τὰ παρόμοια τῆς Λευκανίας (Armento), εἰσὶ μεταγενεστέρας ἡλικίας, ὅτε τὰ Σαβελλικὰ καὶ Ὀπικὰ ἔθνη τῆς ἐνδοτέρω Ἰταλίας, ἅμα τῇ τρυφῇ καὶ πολυτελείᾳ τῶν Ἑλλήνων, παρέλαβεν καὶ τὴν ἐπι τὸ χεῖρον ἤδη ἀποκλίνασαν τέχνην (μετα τοὺς Πύῤῥου τοῦ Ἠπειρώτου χρόνους). Τεκμήρια τούτων τὰ τῶν γραφῶν ἀντικείμενα, ὁτὲ μὲν ἀκόλαστα ὄντα καὶ ἀσελγῆ, ὁτὲ δ' ἀναφερόμενα εἰς τὰ Βακχικὰ ὄργια, ὧν ἡ μεγάλη κατάχρησις παρὰ τοῖς Ἰταλιώταις προεκαλέσατο (566 a. u. c., πρ. Χρ. 188) τὸ περιβόητον ψήφισμα τῆς Ῥωμ. γερουσίας περὶ τῶν Διονυσίων (SC. de Baccanalibus, Liv. 39, 18. 19. Gerhard, Bull. 1829. p. 173. Ann. d. Inst. III. p. 101). Πρβ. καὶ R. Gargiulo, Cenni sui vasi Italo-Greci. Nap. 1831. tv. 9. 10. D. A. K. I. Taf. 56.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Πορθήσεις καὶ διαρπαγαὶ τῆς Ἑλλάδος.

§. 189. Μέχρις ἐνταῦθα παρετηρήσαμεν τὴν γένεσιν, ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, μέχρι τῶν πρώτων σημείων τῆς πτώσεώς της, καὶ ἀνεφέραμεν ἀπειραρίθμους τεχνίτας καὶ τὰ δημιουργήματά των· πολλῷ δ' ἔτι πλείονα σιωπηλῶς παρήλθομεν. Εἰκὸς ἄρα, ὅτι ἡ Ἑλλὰς πανταχοῦ ἔγεμεν ἀξιοθεάτων ἔργων, ἀπὸ τῶν φημιζομένων Κυκλώπων καὶ τῶν περὶ τὸν Δαίδαλον μέχρι τῶν δημιουργῶν τῆς Ῥοδιακῆς καὶ Περγαμηνῆς σχολῆς· ὅτι ἦν πλήρης ναῶν καὶ ἱερῶν, θεάτρων καὶ στοῶν, ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων, γραπτῶν πινάκων καὶ πολυτελῶν τορευμάτων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς ἡ τέχνη διετέλει δημιουργοῦσα ἀεὶ νέα ἀριστουργήματα, διετέλουν ἀφ' ἑτέρου ὁ μακρὸς αἰών, οἱ ἀλλεπάλληλοι πόλεμοι καὶ ἱερόσυλοι ἅρπαγες, ἀφανίζοντες, φθείροντες καὶ διαφοροῦντες τὰ ἔργα τῆς τέχνης. 1

Κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἤδη χρόνους ἀφηρπάζοντο ἢ μετεκινοῦντο 2
θεῶν ἀγάλματα ὑπὸ δεισιδαιμονίας ἢ δι' ἄλλους θρησκευτικοὺς λόγους. Ὁ Ξέρξης καὶ οἱ Μῆδοι κατέστρεψαν μὲν ναοὺς καὶ ἱερὰ 3
ὑπὸ μίσους καὶ ἔχθρας, ἀπήγαγον δὲ ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντας, τῆς τέχνης χάριν, ἢ διὰ πολιτικὰ αἴτια. Πολλῷ ἔτι πλείονα τε- 4
χνουργήματα ἠφάνισαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων, ὅ τε Πελοποννησιακὸς καλούμενος καὶ ὁ Φωκικὸς ἢ ἱερὸς (Ὀλ. 106, 2-108, 3, πρ. Χρ. 354-345), καθ' ὃν οἱ Φωκεῖς διὰ σπάνιν χρημάτων κατέκοψαν τὰ χρυσᾶ ἐν Δελφοῖς ἀναθήματα εἰς νόμισμα. Ὁ Διονύσιος ἐγύμνου τοὺς ναοὺς, διὰ νὰ μισθοδοτήσῃ τοὺς 5
στρατιώτας, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος κατέσκαψε τὰς Θήβας. Χεῖρον ἔτι 6
ἐγένετο τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν, ἅτε ἐκλειπούσης ἀεὶ μᾶλλον τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰ ἱερά των εὐσεβείας. Οἱ ἀγριώτεροι πάντων ἦσαν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Μακεδόνες, μάλιστα Φίλιππος ὁ Δημητρίου ὁ Μισορώμαιος ἐπικληθείς. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐποίησαν ἄλλο ἢ νὰ μιμῶνται τούτους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1. Ἴδ. ἐν γένει· Völkel, Ueber die Wegführung der alten Kunstwerke nach Rom. 1798. — Sickler, Gesch. der Wegnahme vorzügl. Kunstwerke u. s. w. 1803. — Petersen, Allg. Einleitung in die Archäologie S. 19 flgg. — Müller, Hdb. §. 164. 165.

2. Π. χ. αἱ ἁρπαγαὶ Παλλαδίων (ὡς ἀγαλμάτων πολιούχου θεοῦ)· τοῦ ξοάνου τῆς Ταυρικῆς Ἀρτέμιδος, κ. τ. τ. Αἱ καλούμεναι deorum evocationes (ἐξ Οὐϊων, Liv. 5, 22. Πρβ Plin. 28, 4). Ἐν τοῖς Σοφοκλέους Ξοανηφόροις ἀπεκόμιζον αὐτοὶ οἱ θεοὶ τὰ ξόανά των ἐξ Ἰλίου. Ἄλλα παραδείγματα μετακινήσεως ἀγαλμάτων ὑπ' εὐσεβείας, Παυσ. 8, 46. Πρβ. Gerhard, Prodromus S. 142.

3. Ὁ Ξέρξης ἐνέπρησε πολλὰ ἱερὰ (Π. 1, 1, 4. 10, 35, 2), ἀπεκόμισεν ἐκ τοῦ Διδυμαίου τὸν Κανάχου Ἀπόλλωνα (§. 169, σημ. 3) καὶ ἐξ Ἀθηνῶν τοὺς ἀνδριάντας τῶν τυραννοκτόνων (§. 109. σημ. 1).

4. Πορθήσεις τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, Θουκ. 1, 114. 2, 21. 23. Παυσ. 3, 7, 9. — Οἱ Φωκεῖς κατεχώνευσαν ἢ ἄλλως διήρπασαν τὰ ἐν τῷ Δελφικῷ ἱερῷ χρυσᾶ ἀναθήματα, Π. 10, 7, 1. Ἀθήν. 13, σ. 605.

6. Οἱ Αἰτωλοὶ ἐπόρθησαν ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου (μετὰ Ὀλ. 139, 4) τοὺς ἐν Δωδώνῃ καὶ ἐν Δίῳ ναοὺς, τὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ταινάρῳ, τὸ Ἡραῖον τῶν Ἀργείων, τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος πλησίον Μαντινείας, καὶ ἄλλα. Ἴδ. Πολύβ. 4, 18. 62. 67. 5, 9. 11. 9, 34. 35. — Φίλιππος Γ' κατέστρεψε καὶ ἐλεηλάτησεν ἐπανειλημμένως τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς (Διόδ. ἀποσπ. σ. 573. Liv. 31, 24 26). Ὁ αὐτὸς ἐπυρπόλησε δὶς τὸ Θέρμον τῆς Αἰτωλίας, Πολύβ. 5, 9: „ Τάς τε στοὰς ἐνεπίμπρασαν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀναθημά- „ των διέφθειρον, ὄντα πολυτελῆ ταῖς κατασκευαῖς. - - οὐ μόνον δὲ τῷ πυρὶ κατε- „ λυμήναντο τὰς ὀροφὰς, ἀλλὰ καὶ κατέσκαψαν εἰς ἔδαφος· ἀνέτρεψαν δὲ καὶ τοὺς „ ἀνδριάντας, ὄντας οὐκ ἐλάττους δισχιλίων· πολλοὺς δὲ καὶ διέφθειραν, „ πλὴν ὅσοι θεῶν ἐπιγραφὰς ἢ τύπους εἶχον· τῶν δὲ τοιούτων ἀπέσχοντο. „ Καὶ αὖθις ὕστερον, Πολύβ. 11, 4. Ὁμοίαν ἐποίησεν ὁ Φίλιππος φθορὰν τῶν ἱερῶν τῆς Περγάμου, αὐτ. 16, 1. Ἄλλους πάλιν ναοὺς τῆς Ἀσίας ἠρήμωσε (π. 156, 3) Προυσίας ὁ Βιθυνίας βασιλεὺς (αὐτ. 32, 25).

1 §. 190. Οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ κατ' ἀρχὰς ἥρπαζον ἢ μετεκόμιζον τὰ ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων τεχνουργήματα μετὰ συστολῆς τινος καὶ μετριοφροσύνης, μόνον ὅσον γε στολίσαι τοὺς θριάμβους αὐτῶν ἢ ὅσον ἐπικοσμῆσαι τὰ δημόσια οἰκοδομήματα τῆς Ῥώμης (ὡς ὁ Μάρκελλος ἐκ Συρακουσῶν, καὶ ὁ Φάβιος Μά-
2 ξιμος ἐκ Τάραντος). Πολλῷ ἔτι πλείονα εἰσήγαγον οἱ κατὰ τὸν δεύτερον πρ. Χρ. αἰῶνα συνεχεῖς θρίαμβοι, ἀπὸ τῶν πολέμων πρὸς Φίλιππον Γ', Ἀντίοχον Γ', τοὺς Αἰτωλοὺς, τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Γαλάτας, τὸν Περσέα, τὸν Ψευδοφίλιππον καὶ τοὺς Καρχηδο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νίους, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς ἥττης τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῆς πορθήσεως Κορίνθου. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοσούτων ἀριστουργημάτων 3
τῆς τέχνης διεδόθη καὶ εἰς τοὺς μεγιστᾶνας τῶν Ῥωμαίων ὁ ἔρως τοιούτων ἔργων· καὶ οὕτως ἤρξαντο μετὰ τὸν Ἀχαϊκὸν πόλεμον οἱ στρατηγοὶ καὶ διοικηταὶ νὰ ἁρπάζωσι μᾶλλον δι' ἑαυτούς, ἢ διὰ τὸ κοινόν, μεταχειριζόμενοι πολλάκις βιαιότατα καὶ παρανομώτατα μέσα. Μεγάλας πορθήσεις ὑπέφερεν ἡ Ἑλλὰς ἔτι 4
κατὰ τὸν Μιθριδατικὸν πόλεμον, διὰ τοῦ Λευκόλλου, τοῦ Σύλλα καὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μιθριδάτου· ἄλλα πολλὰ ἠφάνισεν ὁ πειρατικὸς πόλεμος. Οὐδ' ἐσέβοντο ἔτι τοὺς ναοὺς οὔτ' εὐλαβοῦντο ἱεροσυλίας· ἐν ᾧ πρότερον τὸ κοινὸν τῶν καλουμένων γεφυροποιῶν (ἀρχιερέων, collegium pontificum) ἐφρόντιζε νὰ μὴ γίνωνται τοιαῦτα ἀσεβήματα· ἀλλὰ διήρπαζον ἐξ ἴσου καὶ ἱερὰ ἀναθήματα καὶ θεῶν ἀγάλματα. Μετὰ ταῦτα ἔπαυσαν μὲν οἱ πόλεμοι ἐν τῇ 5
Ἑλλάδι, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ τεχνουργημάτων ἐξηκολούθει οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης, διὰ τῶν διοικητῶν τῶν ἐπαρχιῶν (ὡς τοῦ μιαροῦ Βέῤῥου) καὶ ὕστερον διὰ τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων, ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Δομιτιανοῦ. Πολλαὶ μυριάδες ἀγαλμάτων, ἀνδριάντων, τύπων, πινάκων καὶ ἄλλων ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης μετετέθησαν οὕτως εἰς Ῥώμην καὶ εἰς τὰς ἐπαύλεις τῶν Ῥωμαίων.

1. Περὶ τῆς μετριοφροσύνης τοῦ Μαρκέλλου (Ὀλ. 142, 1) Cic. Verr. 4, 3, 52. Περὶ Φαβίου (Ὀλ. 142, 4) Liv. 27, 16. Στράβ. 6, σ. 43 Τχν. Πλούτ. Φαβ. 22. Ὁ Μάρκελλος διέπεμψε καὶ ἀναθήματα εἰς Ἑλληνικοὺς ναούς, οἷον εἰς Σαμοθρᾴκην, Πλούτ. Μαρκ. 30.

2. Τ. Κοΐντιος Φλαμινῖνος, θριαμβεύσας κατὰ Φιλίππου Γ' (Ὀλ. 146, 3) εἰσήγαγε πολλὰ ἔργα ἐκ τῶν πόλεων αἵτινες τὰ τοῦ βασιλέως ἐφρόνουν. — Λ. Σκιπίων Ἀσιατικός, κατὰ Ἀντιόχου Γ' (Ὀλ. 147, 4), φέρει vasa caelata, triclinia aerata, vestes Attalicas. Ἴδ. Plin. 33, 53. 37, 6. Liv. 39, 6. — Φούλβιος Νωβιλίωρ (148, 1) εἰσάγει ἀπ' Ἀμβρακίας καὶ τῶν Αἰτωλῶν 285 χαλκᾶς εἰκόνας, λιθίνας δὲ 230 (πρβ. Πολύβ. 22, 13, 9. Liv. 38, 9. 44), καὶ πίνακας (Plin. 35, 36, 4). — Παρομοίως Γν. Μάνλιος (148, 2) ἀπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Γαλατῶν (τορεύματα καὶ ψηφοθετήματα, Plin. 34, 8. 37, 6), Λ. Αἰμίλιος (153, 2) ἀπὸ Περσέως (250 ἁμάξας πλήρεις τεχνουργημάτων), Κο. Καικίλιος Μέτελλος ὁ Μακεδονικὸς ἀπὸ Ψευδοφιλίππου (158, 2), μάλιστα ἀνδριάντας ἐκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δίου. — Μόμμιος ἐν Κορίνθῳ, Ὀλ. 158, 3. Περὶ τῆς ἀπαιδευσίας του Vellej. 1, 13: Mummius tam rudis fuit, ut capta Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, juberet praedici conducentibus, si eas perdidissent, novas eos reddituros. Πρβ. Πολύβ. 40, 7. — Πολλὰ τεχνουργήματα εἰσήχθησαν καὶ ἐκ Καρχηδόνος.

3. Πρβ. Plin. 33, 53. 37, 6.

4. Ὁ Σύλλας κατὰ τὸν Μιθριδατικὸν πόλεμον αἱρεῖ καὶ λεηλατεῖ τὰς Ἀθήνας (Ὀλ. 173, 2) καὶ τὴν Βοιωτίαν, καὶ διαρπάζει τὰ ἱερὰ χρήματα τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τῆς Ἐπιδαύρου (Παυσ. 9, 7, 4. Πλούτ. Σύλλ. 12). — Ὁ Λεύκολλος, περὶ Ὀλ. 177, οἰκειοποιεῖται πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα. — Οἱ Μιθριδάτου στρατηγοὶ πορθοῦσι τὴν Δῆλον. — Οἱ πειραταὶ (Κίλικες) ἱεροσυλοῦσι (πρὸ Ὀλ. 178, 2) ἀπειραρίθμους ναούς. Πλούτ. Πομπ. 24. — Ὁ Πομπήϊος ἐν τῷ ἀπὸ Μιθιδράτου θριάμβῳ (179, 4) εἰσκομίζει εἰς Ῥώμην πλῆθος πολυτελῶν κειμηλίων, δακτυλιολίθους, μαργαρίτας κ. τ. τ. Plin. 37, 6.

5. Περὶ Βέῤῥου οἱ Κικέρωνος λόγοι. Οὐχ ἧττον διήρπαζον καὶ ἄλλοι διοικηταὶ τὰς ἐπαρχίας· ὁ Ἄππιος Κλαύδιος τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους (Cic. pro domo 43). Γν. Δολαβέλλας, ὁ Κικέρωνος γαμβρὸς, τοὺς ναοὺς τῆς Ἀσίας (Cic. Phil. 11, 2) καὶ ἄλλοι. Ζωηρὰν εἰκόνα τῶν τοιούτων διαρπαγῶν σχεδιάζει ὁ Iuvenal. 8, 100:

Plena domus tunc omnis, et ingens stabat acervus
Numorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhasii tabulis signisque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor: rarae sine Mentore mensae.
Inde Dolabellae atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres referebant navibus altis
Occulta spolia et plures de pace triumphos.

Μεταξὺ τῶν Αὐτοκρατόρων διεκρίθησαν ὁ Καλιγούλας (Suet. Caj. 22. 34), καὶ ὁ Νέρων, ὅστις ἐκ μόνων τῶν Δελφῶν ἀπεκόμισε 500 ἀνδριάντας. Παυσ. 10, 7, 1: « Ἔμελλεν ἄρα (τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν) οὐδὲ τῆς Νέρωνος ἐς πάντα ὀλιγωρίας ἀπειράτως ἕξειν· ὅς τὸν Ἀπόλλωνα πεντακοσίας θεῶν ἀναμὶξ ἀφείλετο καὶ ἀνθρώπων εἰκόνας χαλκᾶς. » Πρβ. Iuvenal 7, 203. Μολαταῦτα ὑπελείποντο ἔτι μυριάδες ἀγαλμάτων κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Plin. 37, 17: Rhodi etiamnum tria millia signorum esse, Mucianus ter consul prodidit; nec pauciora Athenis, Olympiae, Delphis superesse creduntur. Καὶ ἐπὶ τῶν ὕστερον Αὐτοκρατόρων οὐ μόνον ἔπαυσαν αἱ διαρπαγαὶ, ἀλλ' ὁ Τραϊανὸς, ὁ Ἀδριανὸς καὶ οἱ Ἀντωνεῖνοι πάλιν ἐπεκόσμησαν τὴν Ἑλλάδα πολλοῖς καὶ ἀξιολόγοις ἔργοις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Ἐν Ἀθήναις.

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιας. καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδ. Β. Γραμματ. τῆς Επικρατείας. 100.
Ἡ Ζωσιμαία Ἀδελφότης διὰ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Κυρίου Κ. Γάζου 20.

Οἱ Κύριοι

Ἀριστοτέλης Τσάτσος 1.
Γρηγόριος Παπαδόπουλος 1.
Παναγιώτης Παπαηλιοῦ 1.
Μιχαὴλ Μ. Καραμάνος 1.
Ἠλίας Σ. Σταθόπουλος 1.
Λουκᾶς Ἰ. Καραλίβανος 1.
Π. Δημητράκος 1.
Ἰω. Δέγλερας 1.
Σπ. Βίλης 1.
Θ. Κ. Μιχαλόπουλος 1.
Γ. Κ. Ματζανὸς 1.
Γ. Σ. Τζιρᾶς 1.
Ἀνδρέας Πέππας 1.
Ἰωάννης Παπαηλιοῦ 1.
Νικόφορος Εὐγενιάδης 1.
Α. Ζαφειρόπουλος 1.
Α. Βῶκος 1.
Γ. Δαμιανοῦ 1.
Ε. Ῥενιέρης 1.
Π. Ἀργυρόπουλος 1.
Κ. Δομνάνδος 1.
Γ. Α. Ῥάλλης 1.
Γ. Δοῦκας 1.
Ἠλιόδωρος Πολύδωρος 1.
Ἀντ. Δ. Κριεζῆς 1.
Π. Ζαφειρόπουλος 1.
Α. Δενδρινός 1.
Γ. Δοκὸς 1.
Περικλῆς Οἰκονομίδης 1.
Ἰωάννης Γ. Πατάκης 1.
Εὐθύμιος Καστόρχης 1.
Δ. Σ. Μαυροκορδάτος 1.
Δημ. Πανταζῆς 1.
Χρῆστος Ματουκᾶς 1.
Πολυχρόνιος Ἰωαννίδης 1.
Ἰωάννης Θετταλὸς 1.
Κ. Σταυρίδης 1.
Σ. Φιντικλῆς 1.
Χρῆστος Α. Βηλαρᾶς 1.
Γεώργιος Π. Ἀλέξιος 1.
Θεμιστοκλῆς Ζεύχαρις 1.

Ἐν Ἀθήναις.

Δημήτριος Γ. Ῥίζου 1.
Παῦλος Βαφιόπουλος 1.
Ζήσης Ἰωάννου 1.
Γ. Ἀθ. Γεράκης 1.
Ι. Μωραΐτης 1.
Δαμιανὸς Βασιλειάδης Σπαρτ. 1.
Νικόλ. Ζ. Λιναρδάτος Κεφαλλὴν 1.
Κ. Εὐθυβούλης Βυζάντιος 1.
Φιλόθεος Οἰκονομόπουλος 1.
Σπυρίδων Α. Καντζιλιέρης 1.
Ῥῆγας Παλαμήδης 1.
Ἀλέξανδρος Κουμπάρης 3.
Νικόλαος Δ. Φόρμανος 2.
Γεώργιος Δ. Φόρμανος 1.
Α. Φραντζῆς Πρωτοσύγγελος 1.
Π. Κ. Δενδρινὸς 1.
Γεώργ. Κωνσταντινίδης Κύπριος 1.
Ἰωάννης Ν. Βαλέττας Σίφνιος 2.
Ν. Ἀργυριάδης 1.
Νικόλας Κράνειος 1.
Σ. Λ. Νάκος 1.
Ἀχιλλεὺς Δημ. Ποστολάκας 1.
Ἀνδρέας Α. Ῥηγόπουλος 1.
Χ. Λαίλιος Λέσβιος 1.
Α. Βλασσόπουλος 1.
Κωνστ. Α. Ῥόμπης ἐξ Ἀχρίδος 1.
Νικόλαος Κομπότης 1.
Ἀναστ. Ν. Γούδας ἐξ Ἰωαννίνων 1.
Θεοδόσιος Γ. Κρασσᾶ 1.
Ἰωάννης Φιλιππούσης 1.
Δημήτριος Στ. Μπουντούρης 2.
Γεώργιος Φίνλαϊ 1.
Α. Ἀγαθίδης 1.
Σ. Ν. Κυδωνάκης 1.
Ἰάκωβος Ῥώτας 1.
Φραγκίσκος Κ. Μαῦρος 1.
Ἀποστολίδης Κοσμητὴς 1.
Ι. Ερ. Χίλλ 1.
Νικόδαος Σανῖκος 1.
Ἀθανάσιος Σκαμπαβίας 1.
Κωνσταντῖνος Κοντογόνης 1.
Ἀλέξανδρος Ἀντωνιάδης 1.
Κ. Κλεάνθης 1.
Ἰωάννης Ν. Ταμπακόπουλος 1.
Γρηγόριος Δ. Τίμπας 1.
Χαράλ. Κ. Μαντζαγριωτάκης 1.
Λεόντιος Μ. Ἀναστασιάδης 1.
Θεοδόσιος Ἰωαννίδης 1.
Δημήτριος Ν. Ῥάπτου 1.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν Αἰγίῳ.

Ἀχιλλεὺς Σ. Χαραλάμπου 1.
Ἰγνάτιος καὶ Πορφύριος Μεγασπηλαιῶται 1.
Π. Κωνσταντίνου 1.
Α. Κομπογιανῖκος 1.
Χ. Σ. Σαρδελιᾶνος 1.
Ἀνδρ. Κ. Μιχαλόπλος 1.
Σπυρίδων Ἰγγλέσης 1.
Πέτρος Σ. Θεοχαρόπουλος 1.
Ἀλέξιος Ἰγγλέσης 1.
Λεωνίδας Χρυσανθόπουλος 1.
Ἰωάννης Τετραμέλης 1.

Ἐν Πάτραις.

Α. Μαργαρίτης 1.
Ν. Ιω. Χαλικιόπουλος 1.
Δ. Ι. Μεταξᾶς 1.
Ν. Ἐμμανουὴλ 1.
Ι. Τζερτίδας 1.
Π. Δ. Πατρινὸς 1.
Δ. Παπαγεωργόπουλος 1.

Ἐν Σπάρτῃ.

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἐπίσκοπος Λακεδαίμονος Κ. Δανιὴλ 1.
Εὐστάθιος Δ. Ἠλιόπουλος 1.
Ἐμμανουὴλ Λεόπουλος 1.
Γεώργιος Φεγγαρᾶς 1.
Ἀθανάσιος Π. Σαρδέλης 1.
Ἰωάννης Ῥουσσόπουλος 1.
Κωνσταντ. Γ. Ἀντωνόπουλος 1.

Ἐν Καλάμαις.

Μ. Σκολοστέρης εἰσαγγελεὺς 1.

Ἐν Ζακύνθῳ.

Ὁ Ζακύνθου Μητροπολίτης 1.
Κόμ. Νικόλαος Λούντζης 1.
Ἀλοΐδης Κούρτσολας 1.
Φραγκίσκος Δομενιγίνης 1.
Ἰωάννης Κοκκώνας 1.
Δημ. Σανδρίνης 1.
Κωνσταντ. Μεγάλος 1.
Δημ. Σκαρβελλᾶς 1.
Ἀνδρέας Μηχανὸς Κοκκίνης 1.
Ἰω. Δ. Κατραμᾶς 1.
Νικ. Βολτέῤῥας 1.
Ἀριστείδης Ταρζώνης 1.

Ἐν Ζακύνθῳ.

Ἀνδρέας Ι. Κοκκίνης 1.
Ι. Β. Μαζώττης 1.
Κωνσταντ. Ξένος 1.
Πέτρος Βολτέῤῥας 1.
Ρικόλ. Κουσμᾶ Π. Ἀγγέλου 1.
Δημήτριος Στράτης 1.
Πέτρος Μαρκοσίνης 1.
Ἀντώνιος Τζεπίνης 1.
Ἀντώνιος Μιχαλίτζης 1.
Δημ. Μιχαλίτζης 1.
Φραγκῖσκος Λούτζ 1.
Ἰω. Πλατύτερος 1.
Κομ. Ῥώμας 1.
Ὁ Ἱππότ. Δρ. Φράγκ. Καρβελλᾶς 1.
Γ. Διαμαντόπουλος 1.
Π. Ταβουλάρης 1.
Παναγ. Π. Στεφάνου 1.
Κ. Καναλέτης Ἑλλ. Πρόξενος 1.
Δ. Βοῦλσος 1.
Robert Sergeant 1.

Ἐν Κερκύρᾳ.

Κωνστ. Ἀσώπιος 1
Γεώργιος Ἐλαιὼν 1
Ἀνδρέας Μαυρομμάτης 1
Ἀθανάσιος Πολίτης 1
Ἰω. Βαλαωρίτης 1
Δημ. Μαντσαβῖνος Ῥόζης 1
Ἀντών. Βήλας 1
Ἀθανάσιος Πολίτης Ἱερομόναχος 1
Γεράσιμος Κόμης Δαλλαδέτζιμας 1
Α. Κάλβος 1
Α. Ἰόσσ 1
Φ. Ἱερεὺς Κάντας 1
Ὁ Ἱερομόναχος Κυμινᾶς 1
Ὁ Μ. Κερκύρας Χρύσανθος 1
Ἐλευθέριος Παλατιανὸς Ἱερεὺς 1
Ἀντών. Φατσέας 1
Χαραλάμπης Παυλάτος 1
Γεώργ. Κ. Στεφανίτσης 1

Ἐν Τεργέστῃ.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης πρώην Καισαρείας τῆς Φιλίππου
Κ. Ἀγαθάγγελος 1
Α. Σ. Ῥάλλης 1
Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλ. σχολῆς 1
Ἰωσὴφ Μαῦρος 1
Χαραλάμπος Π. Μητρόπουλος 1

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν Ἀθήναις.

Ἰωάννης Ἑλ. Κουκουζέλης 1.
Ἰωάννης Δημητρίου ἐκ Τριπόλεως 1.
Ποῦλος 1.
Μ Ῥηνιέρης 1.
Χ. Ῥηνιέρης 1.

Ἐν Χαλκίδι.

Α. Βούλγαρης 1.
Γ. Χαν 1.
Α. Α. Βαρατάσης 1.
Μ. δὲ Γράγγες 1.
Γεώργιος Παπαμανόλης 1.
Σ. Ῥαΐσσης 1.
Ν. Δ. Κώσης 1.
Ι. Μ. Μαυρομμάτης 1.
Κ. Στιβαχτίρης 1.
Ἰωάννης Σταματιάδης 1.
Θ. Βαλσαμάκης 1.
Δ Νούλλας 1.
Δημήτριος Γ. Ἰωαννίτης 1.
Γ. Π. Τριανταφύλλης 1.
Κ. Ν. Τσεπρούδης 1.
Ἀναστάσιος Γ. Ἰωαννίτης 1.
Α. Ἀντίπας 1.
Ἀναστάσιος Ἰ. Παράσκης 1.
Χ. Α. Δούμας 1.
Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος 1.
Α. Κ. Προῦσσος 1.
Κ. Πὼπ 1.
Δ. Πασχαλίδης 1.
Μ. Μαναράκης 1.
Χ. Νικολαΐδης 1.
Χρ. Γ. Βλαχάνης 1.
Ν. Δαμπόπουλος 1.
Κ. Ἰωνᾶς 1.
Ι. Δεκάτης 1.
Α. Παπᾶγος 1.
Κ. Φαρμακόπουλος 1.

Ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Σύρου.

Γ. Σερούϊος 1.
Ν. Φαρδούλης 1.
Γ. Νικολάου 1.
Γ. Φ. Σαλάχας 1.
Ἰω. Καμπούρης 1.
Ἐμμανουὴλ Μαρκάκης 1.
Θ. Μοσχίνης 1.
Λ. Πόλιτας 1.
Μ. Φ. Σαλβάγος 1.
Ρ. Οὐϊλκινσὼν, Πρόξενος 2.

Ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Σύρου.

Κ. Π. Πλατὺς 1.
Σ. Ζυγομαλᾶς 1.
Α. Μομφεῤῥάτος 1.

Ἐν Πάρῳ.

Κωνστ. Μ. Κρίσπης 1.

Ἐν Θήρᾳ.

Φ. Βαζέγγιος 1.
Νικόλαος Ι. Δελένδας 1.
Γουλιέλμος Δ. Δελένδας 1.
Ἀντώνιος Δ. Δελένδας 1.
Ἰω. Δ. Σανταντώνιος 1.
Ἱερώνυμος Γ. Ἄλβης 1.

Ἐν Ναυπλίᾳ.

Δημ. Καλαμβοκίδας 1.
Κωνστ. Ἠλιάδης Λιμναῖος 1.
Στέφ. Ι. Μυρτίλος Λέσβιος 1.
Εὐστάθιος Δασίου 1.
Γεώργ. Κιμπουρόπουλος 1.
Μιχαὴλ Οἰκονόμου 1.
Γρηγόρ. Δημητριάδης 1.
Π. Περβανᾶς 1.
Γεώργιος Μερίκας 1.
Μιχαὴλ Παπαδόπουλος 1.
Κ. Φαβρίκιος Καθηγ. 1.
Καθηγ. Πιττακὸς 1.
Χρ. Ματακίδης δικαστὴς 1.
Νικόλαος Γ. Γαλανόπουλος 1.
Π. Γ. Ῥόδιος 1.
Παναγ. Θεοδοσιάδης 1.
Ἰω. Βλάσσης ἰατρὸς 1.
Π. Κυπαρίσσης 1.
Ἀνδρέας Βλάσσης 1.
Δ. Ἀνσέλμος 1.

Ἐν Ἄργει.

Γεώργ. Ζωϊόπουλος 1.
Δ. Καλλέργης Συνταγματάρχης 1.
Ἀντ. Χ. Ζακίδης φαρμακοποιὸς 1.

Ἐν Κορίνθῳ.

Δ. Δεσσύλας ἰατρὸς 1.

Ἐν Αἰγίῳ.

Π. Ἀντωνιάδης διδάσκαλος. 2.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν Τεργέστῃ.

Γεώργιος Σακελλαρίου 1.
Γεώργιος Μ. Χρυσοχόος 1.
Ἀγγελῆς Παναγιωτόπουλος 1.
Δημ. Δουραμάνης 1.
Στέφ. Παναγιωτόπουλος 1.
Λεωνῆς Καρατζᾶς 1.

Ἐν Τεργέστῃ.

Γεώργ. Ε. Ἰωαννίδης
Μ. Ῥοδοκανάκης
Ἰω. Ἀνδρεάδης
Δ. Παπιολάκης Ἑλλ. Πρόξενος
Σπυρ. Χ. Μέγκας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ - ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

No 3

700
ΕΓ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟ-
ΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

άριθ. χρ. 159

Ἡμερομηνία ἐπιστροφῆς	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας